T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYALBİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

ADANA (SEYHAN) BASININDA ŞEHRİN SİYASİ HAYATI (1934-1960)

Doktora Tezi

Hazırlayan
İbrahim BOZKURT

Danışman
Doç. Dr. Erdem YAVUZ

Haziran 2023, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

"Adana (Seyhan) Basınında Şehrin Siyasi Hayatı (1934-1960)" adlı "/**Doktora**" tezim tarafımca incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun birbiçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

İbrahim BOZKURT

İmza

T.C.

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi

Program Adı : Doktora

Tez Başlığı : Adana (Seyhan) Basınında Şehrin Siyasi Hayatı (1934-1960)

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 448 sayfalık kısmına ilişkin 21/06/2023 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı % 12 'tir.

Filtrelemeye tırnak içerisindeki alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 21/06/2023

Danışman: Doç. Dr. Erdem YAVUZ **Öğrenci**: İbrahim BOZKURT

KILAVUZA UYGUNLUK

“Adana (Seyhan) Basınında Şehrin Siyasi Hayatı (1934-1960)” başlıklı Doktora Tezi Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan	**Danışman**
İbrahim BOZKURT	Doç. Dr. Erdem YAVUZ

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Erdem YAVUZ danışmanlığında **İbrahim BOZKURT** tarafından hazırlanan **"Adana (Seyhan) Basınında Şehrin Siyasi Hayatı (1934-1960)"** adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi** Ana Bilim Dalı **Sosyal Bilgiler Eğitimi** Bilim Dalı'nda **Doktora Tezi** olarak oy birliği/oy çokluğu kabul edilmiştir.

21/06/2023

JÜRİ:

Danışman	:	**Doç. Dr. Erdem YAVUZ**	(İmza)
Üye	:	**Prof. Dr. Necati Fahri TAŞ**	(İmza)
Üye	:	**Prof. Dr. Abdulkadir GÜL**	(İmza)
Üye	:	**Prof. Dr. Erdal AYDOĞAN**	(İmza)
Üye	:	**Prof. Dr. İhsan Sabri BALKAYA**	(İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun …. /…./2023 tarih ve .....sayılı kararı ile onaylanmıştır.

……. /…../2023

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

"Adana (Seyhan) Basınında Şehrin Siyasi Hayatı" (1934-1960) başlıklı bu çalışmada Adana şehrinin siyasi tarihi şehirde çıkan yerel basından yararlanılarak araştırılmaktadır. Çalışma; siyaset, basın ve şehir ilişkisini gazetelerin kaynaklığında tartışmayı amaçlamaktadır. Şehir tarihi modern tarih yazımının önemli bir parçasıdır. Şehirlerin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel tarihine dair çalışmalar özellikle ulusal ölçekli çalışmaların eğilmediği konuları açıklığa kavuşturması bakımından dikkate değerdir. Bu anlamda Türkiye'de tarih çalışmalarının önemli bir parçasını da şehirlerin özgün tarihlerine dair akademik çalışmalar oluşturmaktadır. Şehir tarihi çalışmaları, bir yandan ulusal ölçekte makro tarihin yerelde nasıl deneyimlendiğini ortaya koyarken diğer yandan şehirlerin özgün toplumsal ve siyasal tarihinin detaylarını gözler önüne sermektedir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan Adana şehri, yalnızca yerel tarih hakkında değil Türkiye tarihi hakkında da önemli tarihsel bilgiler ve gelişmeler içeren özgün bir yere sahiptir.

Çalışmanın temel olarak yararlandığı basın organları "*Yeni Adana*, *Türk Sözü*, *Bugün* ve *Demokrat"* gazeteleridir. Bu gazeteleri onlar kadar etkin olmayan *"Vatandaş"* gazetesi izlemiştir. Sayılan gazetelerin temel özelliği günlük yayım yapmaları ve uzun soluklu basın organları olmalarıdır. Ayrıca bu gazeteler dönemin merkez partileriyle yakın ilişkiler içinde olmuş ve bu bağlamda ulusal siyasetten aldıkları güçle yerelin gündemini belirleyen bir konumda yer almışlardır. Bu gazetelerle birlikte kısa süreliğine yayımda kalmış günlük çıkan ya da haftalık veya aylık yayımlanmış gazetelerden de (*Akgünler, Tel, Seyhan, Millet, Hürfikir*) çalışmada yararlanılmıştır. Çalışmanın araştırma sürecinde T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren Milli Kütüphane Süreli Yayın Koleksiyon Şubesi, TBMM Kütüphanesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Hakkı Tarık Us Kütüphanesi, Adana Atatürk Müzesi, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti, Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Kütüphanesi ve Adana Büyükşehir Belediyesi Arşivinden yararlanılmıştır.

Çalışmanın başlangıcından itibaren her aşamasında desteğini esirgemeyen ve ilerleyişinde yol gösteren tez danışmanım Doç. Dr. Erdem Yavuz'a çok teşekkür ederim. Tez izleme komitemde yer almayı kabul ederek komite toplantılarında teze

katkılarını sunan Prof. Dr. Fahri Taş ve Abdulkadir Gül'e çok teşekkür ederim. Çalışmayı inceleyerek fikirlerini paylaşan Doç. Dr. Murat Arpacı'ya çok teşekkür ederim. Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren Milli Kütüphane'de görev yapan ve çalışmanın temel kaynaklarına ulaşmama destek veren Hakan Yakışan'a çok teşekkür ederim. Çalışmada çeşitli biçimlerde emeği geçen Arş. Gör. Merve Özyiğit, Ahmet Karataş ve Ali Rıza Özdemir'e çok teşekkür ederim. Çalışmanın kaynak araştırması sürecinde ziyaret ettiğim tüm kurum, kütüphane, arşiv ve üniversite çalışanlarına gösterdikleri ilgi için çok teşekkür ederim. Yoğun bir mesai gerektiren bu süreçte gösterdikleri hoşgörü, verdikleri destek ve moral için eşim Fatma'ya, çocuklarım İlayda ve Göktürk'e ne kadar teşekkür etsem azdır. Aramıza katılan ailemizin yeni üyesi Gökbilge'yi de anmadan geçemeyeceğim. Çalışmanın Türkiye'deki basın, siyaset ve şehir tarihi çalışmalarına küçük de olsa bir katkı sunmasını diliyorum.

İbrahim BOZKURT, Erzincan, 2023

ADANA (SEYHAN) BASININDA ŞEHRİN SİYASİ HAYATI (1934-1960)

İbrahim BOZKURT

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Doktora Tezi, Haziran 2023

Danışman: Doç. Dr. Erdem YAVUZ

ÖZET

Bu çalışmasının konusunu, Adana basınında şehrin siyasi hayatı ve basın-siyaset ilişkisi oluşturmaktadır. Adana şehri özelinde siyaset, şehir ve basın tarihini birlikte okumayı hedefleyen çalışma ulusal tarih ile yerel tarih arasındaki ilişkiyi tartışmaktadır. Çalışmada saha olarak Adana'ya odaklanılmakta ve yerel basından hareketle şehrin siyasi hayatı incelenmektedir. Çalışma, 1934 yılında çıkarılan Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu'ndan 27 Mayıs 1960 askeri darbesine kadar geçen süreyi içermektedir. Dolayısıyla çalışmanın kronolojik ve siyasal sınırlarını, tek parti dönemi ile çok partili dönemin ilk önemli evresi oluşturmaktadır. Çalışmada Adana şehrinin siyasi hayatı ağırlıklı olarak "Yeni Adana, Türk Sözü, Bugün ve Demokrat" gazetelerinden ve onlar kadar etkin olmasa da "Vatandaş" gazetesinden hareketle incelenmektedir. Çalışmanın dayandığı tarihsel malzemenin ana hattını, dönemin basın hayatında hem istikrarlı yayım hem de sosyo-politik etki bakımından önemli bir yeri olan bu gazeteler oluşturmakla beraber kısa süreli çıkmış ve ana akım içinde yer almayan gazeteler de araştırmaya dahil edilmiştir.

Adana basınında şehrin siyasi hayatı incelendiğinde şehrin ulusal gündemle olan dinamik bağı dikkat çekicidir. Tarihsel, coğrafi ve sosyo-ekonomik olarak Türkiye'de ve çevre bölgeler içerisinde önemli bir yeri olan Adana bu özellikleri ve barındırdığı nüfus potansiyeli nedeniyle siyasal olarak önemli bir güç merkezi konumunda olmuştur. Bu dönemde Türkiye siyasetinin merkezini oluşturan *CHP* ve *Demokrat Parti*'nin şehre özel bir önem gösterdiklerini ve şehirde güçlü bir biçimde teşkilatlanmaya çalıştıklarını görüyoruz. Genel ve yerel seçim dönemlerini, partilerin kongre süreçlerini oldukça canlı ve yoğun bir biçimde geçiren şehrin basın hayatı da bu siyasi canlılığın etkisinde olmuştur. Ülkedeki siyasi gelişmeler ve değişimler şehrin basın hayatını da etkilemiş ve siyasal ayrımlar burada da karşılık bulmuştur. Hem merkez hem de daha küçük ölçekli siyasi partilerin liderleri, önemli siyasetçiler ve devlet adamları şehri sık sık ziyarete gelmiş, burada mitingler düzenlemiş ve şehirdeki gelişmeleri yakından takip etmişlerdir. Şehir yalnızca Türkiye'deki siyasetçilerin değil uluslararası siyasi aktörlerin de önemsediği ve ziyaret ettiği bir konumda olmuştur. Dönemin yerel basınını incelendiğimizde birçok uluslararası siyasi aktörün şehri ziyaret ederek şehirde temaslarda bulunduklarını görüyoruz.

Anahtar Kelimeler: Adana, Siyasi Tarih, Basın Tarihi, Yerel Basın, Şehir Tarihi

POLITICAL LIFE OF THE CITY IN ADANA (SEYHAN) PRESS (1934-1960)

İbrahim BOZKURT

Erzincan Binali Yıldırım University,

Graduate School of Social Sciences

PhD Dissertation, June 2023

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Erdem YAVUZ

ABSTRACT

The subject of this thesis is the political life of the city in the Adana press and the relationship between the press and politics. The study, which aims to read together the history of politics, the city and the press in the city of Adana, discusses the relationship between national history and local history. The thesis focuses on Adana as a field of study and examines the political life of the city based on the local press. The study covers the period from the Law on Compiling Printed Letters and Pictures, which was enacted in 1934, to the military coup of May 27, 1960. Therefore, the chronological and political boundaries of the study consist of the single-party period and the first important phase of the multi-party period. In the study, the political life of the city of Adana is mainly examined with reference to the newspapers Yeni Adana, Türk Sözü, Bugün and Demokrat, and it is also examined from the newspaper "Vatandaş", although it is not as effective as them. These newspapers, which had an important place in the press life of the period in terms of both stable publication and socio-political impact, formed the main line of the historical material on which the thesis is based, but also newspapers that were short-lived and not included in the mainstream were also included in the research.

When the political life of the city is examined in the Adana press, the dynamic link of the city with the national agenda is remarkable. Adana, which has an important place in Turkey and in the surrounding regions historically, geographically and socio-economically, has been a politically important power center due to these characteristics and the population potential it contains. We see that the CHP and Democrat Party, which constituted the center of Turkish politics in this period, attached special importance to the city and tried to organize strongly in the city.The press life of the city, which spent the general and local election periods and the congress processes of the parties very lively and intensely, was also under the influence of this political vitality.Political developments and changes in the country have also affected the press life of the city, and political distinctions have also been found here. Leaders of both central and smaller-scale political parties, important politicians and statesmen visited the city frequently, held rallies here and followed the developments in the city closely. The city has been in a position that not only politicians in Turkey but also international political actors care about and visit. When the local press of the period is examined, we see that many international political actors visited the city and made contacts.

Keywords: Adana, Political History, Press History, Local Press, City History

İÇİNDEKİLER

ADANA (SEYHAN) BASININDA ŞEHRİN SİYASİ HAYATI (1934-1960)

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK ..... **i**

TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI ..... **ii**

KILAVUZA UYGUNLUK ..... **iii**

KABUL VE ONAY TUTANAĞI ..... **iv**

ÖN SÖZ ..... **v**

ÖZET ..... **vii**

ABSTRACT ..... **viii**

İÇİNDEKİLER ..... **ix**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xvii**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xix**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

ADANA YAZILI BASINI

1.1. Türk Basın Tarihi 22

1.2. Yerel Basın Tarihi 26

1.2.1. Yerel Basının Önemi ve Karşılaştığı Sorunlar 28

1.3. Adana'da Yerel Basın Tarihi 29

1.4. Adana'da Yayımlanmış Bazı Gazeteler 30

1.4.1. Yeni Adana 30

1.4.2. Türk Sözü 33

1.4.3. Bugün 34

1.4.4. Demokrat 36

1.4.5. Vatandaş 38

1.4.6. Millet 39

1.4.7. Akgünler 40
1.4.8. Hürfikir 41
1.4.9. Tel 42
1.4.10. Toksöz 43
1.4.11. Hürmillet 44
1.4.12. Seyhan 44
1.4.13. Doğruyol 45
1.4.14. Ticaret Haberleri 46
1.4.15. Adana Ticaret Gazetesi 46
1.4.16. Adana Ticaret Haberleri 47
1.4.17. İtidal 47
1.4.18. Duman 47
1.4.19. Rehberi İtidal 47
1.4.20. Ferda 48
1.4.21. Adana Postası 48
1.4.22. Teceddüt 49
1.4.23. Hayat 49
1.4.24. Toksöz 50
1.4.25. Mücahede 50
1.4.26. Ahali 50
1.4.27. Sayha 51
1.4.28. Halk 51
1.5. Adana'da Basın Siyaset İlişkisi 51
1.5.1. Türk Sözü "Çetecilik" Davası 64

İKİNCİ BÖLÜM

ADANA'DA FAALİYET GÖSTEREN SİYASİ PARTİLER

2.1. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 67
2.1.1. 1934 Yılı CHF Adana İl Kongresi 70
2.1.2. 1935 Yılı CHP Adana İl Kongresi 72
2.1.3. CHP'de Valilerin İl Başkanı Olarak Atanması (1936) 73
2.1.4. 1936 Yılı CHP Adana İl Kongresi 75
2.1.5. 1938 Yılı CHP Adana İl Kongresi 76
2.1.6. CHP'de Parti Başkanlıklarının Valiliklerden Ayrılması (1939) 77
2.1.7. 1940 Yılı CHP Adana İl Kongresi 79
2.1.8. 1941 Yılı CHP Adana İl İdare Heyetinde Değişim 81
2.1.9. 1942 Yılı CHP Adana İl Kongresi 81
2.1.10. 1944 Yılı CHP Adana İl Kongresi 82
2.1.11. 1946 Yılı CHP Adana İl İdare Kurulu Başkanı Değişimi 83
2.1.12. 1947 Yılı CHP Adana İl Kongresi 84
2.1.13. 1948 Yılı CHP Adana İl Kongresi 87
2.1.14. 1949 Yılı CHP Adana İl Kongresi 92
2.1.15. 1950 Yılı CHP Adana İl İdare Kurulu İstifası 96
2.1.16. 1951 Yılı CHP Adana İl Kongresi 97
2.1.17. 1953 Yılı CHP Adana İl Kongresi 101
2.1.18. 1954 Yılı CHP Adana İl Kongresi 108
2.1.19. 1954 Yılı CHP Adana İl İdare Heyetinde Değişim 114
2.1.20. 1955 Yılı CHP Adana İl Kongresi 115
2.1.21. 1957 Yılı CHP Adana İl Kongresi 119
2.1.22. 1958 Yılı CHP Adana İl Kongresi 122
2.1.23. 1960 Yılı CHP Adana İl Kongresi 127

2.1.24. CHP'den Önemli İstifalar 135
2.1.24.1.Sinan Tekelioğlu'nun İstifası 135
2.1.24.2.Cavid Oral'ın İstifası 136
2.2. Demokrat Parti (DP) 137
2.2.1. DP Adana Teşkilatı Kuruluşu 142
2.2.2. 1946 Yılı DP Adana İl Kongresi 144
2.2.3. 1948 Yılı DP Adana İl Kongresi 150
2.2.4. 1949 Yılı DP Adana İl Kongresi 157
2.2.5. 1949 Yılı DP Adana İl İdare Kurulu Başkanı İstifası, 21 Temmuz Toplantısı ve İl İdare Kurulu İstifası 160
2.2.6. 1949 Yılı DP Olağanüstü Adana İl Kongresi 163
2.2.7. 1950 Yılı DP Adana İl Kongresi 165
2.2.8. 1951 Yılı DP Adana İl İdare Kurulunun Görevden Alınması ve Yeni İdare Kurulunun Atanması 167
2.2.9. 1951 Yılı DP Adana İl Kongresi 169
2.2.10. 1951 Yılı DP Adana İl Kongresi Sonrası Yaşanan İstifalar 181
2.2.11. 1952 Yılı DP Adana İl Kongresi 186
2.2.12. 1954 Yılı Yapılacak Olan DP Adana İl Kongresinin Ertelenmesi, İl İdare Kurulunun Feshedilmesi ve Yeni İdare Kurulunun Atanması 194
2.2.13. DP Adana İl Teşkilatında Hizipleşmeler ve İhraçlar 195
2.2.14. 1955 Yılı DP Seyhan İl İdare Kurulunun Feshedilmesi, Geçici İl İdare Kurulunun Atanması ve Olaylı Merkez İlçe Kongresi 198
2.2.15. 1955 Yılı DP Adana İl Kongresi 205
2.2.16. 1957 Yılı DP Adana İl Kongresi 210
2.2.17. 1958 Yılı DP Adana İl İdare Kurulunun Görevden Alınması 215
2.2.18. 1959 Yılı DP Adana İl Kongresi 216
2.3. Adana'da Faaliyet Gösteren Diğer Siyasi Partiler 220

2.3.1. Milli Kalkınma Partisi (MKP) 221
2.3.2. Millet Partisi (MP) 225
2.3.3. Türkiye Köylü Partisi (TKP) 234
2.3.4. Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) 239
2.3.5. Hürriyet Partisi (HP) 246

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ADANA'DA GENEL VE YEREL SEÇİMLER

3.1. Genel Seçimler 252
3.1.1. Cumhuriyet'in İlk Dönemine Kadar Seçimler 253
3.1.2. 1935 Milletvekili Seçimleri 254
3.1.3. Adana'da 1935 Milletvekili Seçimleri 255
3.1.4. 1939 Milletvekili Seçimleri 260
3.1.5. Adana'da 1939 Milletvekili Seçimleri 261
3.1.6. Adana'da 1942 Yılı Açık Bulunan Milletvekilliği Seçimleri (Ara Seçimler) 263
3.1.7. 1943 Milletvekili Seçimleri 264
3.1.8. Adana'da 1943 Milletvekili Seçimleri 265
3.1.9. Adana'da 1946 Yılı Açık Bulunan Milletvekilliği Seçimleri (Ara Seçimler) 268
3.1.10. 1946 Milletvekili Seçimleri 269
3.1.11. Adana'da 1946 Milletvekili Seçimleri 272
3.1.12. 1950 Milletvekili Seçimleri 282
3.1.13. Adana'da 1950 Milletvekili Seçimleri 285
3.1.14. 1954 Milletvekili Seçimleri 291
3.1.15. Adana'da 1954 Milletvekili Seçimleri 292
3.1.16. 1957 Milletvekili Seçimleri 299
3.1.17. Adana'da 1957 Milletvekili Seçimleri 300

3.2. Yerel Seçimler 303
3.2.1. 1934 Belediye Seçimleri 304
3.2.2. Adana'da 1934 Belediye Seçimleri 305
3.2.3. 1938 Belediye Seçimleri 307
3.2.4. Adana'da 1938 Belediye Seçimleri 308
3.2.5. Adana'da 1939 Belediye Seçimleri 314
3.2.6. 1942 Belediye Seçimleri 315
3.2.7. Adana'da 1942 Belediye Seçimleri 316
3.2.8. 1946 Belediye Seçimleri 317
3.2.9. Adana'da 1946 Belediye Seçimleri 319
3.2.10. Adana'da 1947 Belediye Başkanı Seçimi 322
3.2.11. 1950 Belediye Seçimleri 324
3.2.12. Adana'da 1950 Belediye Seçimleri 325
3.2.13. Adana'da 1951, 1952, 1954 Belediye Başkanı Seçimi 330
3.2.14 1955 Belediye Seçimleri 335
3.2.15. Adana'da 1955 Belediye Seçimleri 336
3.2.16. Adana'da 1958 Belediye Başkanı Seçimi 346
3.2.17. Adana'da 1959 Belediye Başkanı Seçimi 347

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ADANA'YI ZİYARET EDEN DEVLET ADAMLARI

4.1. Türk Devlet Adamlarının Adana'yı Ziyaretleri 351
4.1.1. Atatürk'ün Adana'yı Ziyaretleri 352
4.1.1.1. Atatürk'ün 1937'de Adana'yı Ziyareti 352
4.1.1.2. Atatürk'ün 1938'de Adana'yı Ziyareti 353
4.1.2. İsmet İnönü'nün Adana'yı Ziyaretleri 354
4.1.2.1. İsmet İnönü'nün 1935'te Adana'yı Ziyareti 354

4.1.2.2. İsmet İnönü'nün 1936'da Adana'yı Ziyareti 355
4.1.2.3. İsmet İnönü'nün 1943'te Adana'yı Ziyareti 357
4.1.2.4. Adana'da 1944'te Kutlanan "İnönü Günü" 358
4.1.2.5. İsmet İnönü'nün 1946'da Adana'yı Ziyareti 359
4.1.2.6. İsmet İnönü'nün 1948'de Adana'yı Birinci Ziyareti 360
4.1.2.7. İsmet İnönü'nün 1948'de Adana'yı İkinci Ziyareti 361
4.1.2.8. İsmet İnönü'nün 1950'de Adana'yı Ziyareti 362
4.1.2.9. İsmet İnönü'nün 1954'te Adana'yı Ziyareti 364
4.1.2.10. İsmet İnönü'nün 1958'de Adana'yı Ziyareti 365
4.1.3. Mareşal Fevzi Çakmak'ın 1937'de Adana'yı Ziyareti 366
4.1.4. Celal Bayar'ın Adana'yı Ziyaretleri 367
4.1.4.1. Celal Bayar'ın 1948'de Adana'yı Ziyareti 367
4.1.4.2. Celal Bayar'ın 1950'de Adana'yı Ziyareti 368
4.1.4.3. Celal Bayar'ın 1951'de Adana'yı Ziyareti 369
4.1.4.4. Celal Bayar'ın 1952'de Adana'yı Ziyareti 369
4.1.4.5. Celal Bayar'ın 1953'te Adana'yı Birinci Ziyareti 371
4.1.4.6. Celal Bayar'ın 1953'te Adana'yı İkinci Ziyareti 372
4.1.4.7. Celal Bayar'ın 1954'te Adana'yı Ziyareti 373
4.1.4.8. Celal Bayar'ın 1955'te Adana'yı Birinci Ziyareti 375
4.1.4.9. Celal Bayar'ın 1955'te Adana'yı İkinci Ziyareti 375
4.1.5. Refik Saydam'ın 1941'de Adana'yı Ziyareti 376
4.1.6. Rauf Orbay'ın 1943'te Adana'yı Ziyareti 377
4.1.7. Şemsettin Günaltay'ın 1949'da Adana'yı Ziyareti 378
4.1.8. Celal Bayar ve Adnan Menderes'in Adana'yı Ziyaretleri 379
4.1.8.1. Celal Bayar ve Adnan Menderes'in 1949'da Adana'yı Ziyaretleri 380
4.1.8.2. Celal Bayar ve Adnan Menderes'in 1950'de Adana'yı Ziyaretleri 381

4.1.8.3. Celal Bayar ve Adnan Menderes'in 1956'da Adana'yı Ziyaretleri 385
4.1.8.4. Celal Bayar ve Adnan Menderes'in 1957'de Adana'yı Ziyaretleri 386
4.1.9. Adnan Menderes'in Adana'yı Ziyaretleri..... 387
4.1.9.1. Adnan Menderes'in 1951'de Adana'yı Ziyareti 388
4.1.9.2. Adnan Menderes'in 1952'de Adana'yı Ziyareti 391
4.1.9.3. Adnan Menderes'in 1953'te Adana'yı Birinci Ziyareti 393
4.1.9.4. Adnan Menderes'in 1953'te Adana'yı İkinci Ziyareti..... 394
4.1.9.5. Adnan Menderes'in 1957'de Adana'yı Ziyareti 396
4.1.9.6. Adnan Menderes'in 1960'ta Adana'yı Ziyareti 397
4.2. Yabancı Devlet Adamlarının Adana'yı Ziyaretleri..... 399
4.2.1. İngiltere Başbakanı Winston Churchill'in 1943'te Adana'yı Ziyareti 399
4.2.2. Ürdün Kralı Abdullah'ın 1947'de Adana'yı Ziyareti..... 402
4.2.3. NATO Komutanlarından J. Lawton Collins'in 1954'te Adana'yı Ziyareti..... 402
4.2.4. Irak Kral Naibi Altes Abdülillah'ın 1945'te Adana'yı Ziyareti 403
4.2.5. Irak Eski Başbakanı ve Irak Ayan Meclisi Başkanı Nuri Sait Paşa'nın 1948'de Adana'yı Ziyareti 404
4.2.6. Irak Parlemento Heyetinin 1955'te Adana'yı Ziyareti 406
4.2.7. İngiltere Hariciye Nazırı Eden ve Genel Kurmay Başkanı Dil'in 1941'de Adana'yı Ziyaretleri..... 407
4.2.8. ABD Yardım Heyeti'nin 1947'de Adana'yı Ziyareti..... 407
4.2.9. Birleşmiş Milletler (BM) Hava Kuvvetleri İstihkam Şube Müdürü General Pick'in 1952'de Adana'yı Ziyareti..... 409
SONUÇ..... 413
KAYNAKÇA 418
EKLER..... 425
ÖZ GEÇMİŞ..... 464

KISALTMALAR LİSTESİ

ARMH-C : Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

Av. : Avukat

B. : Kadınlar için Bayan, Erkekler için Bay

BCA : Başkanlık Cumhuriyet Arşivi

Bkz. : Bakınız

B.M : Birleşmiş Milletler

C. : Cilt

CHF : Cumhuriyet Halk Fırkası

CHP : Cumhuriyet Halk Partisi

CKMP : Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi

CMP : Cumhuriyetçi Millet Partisi

Çev. : Çeviren

DP : Demokrat Parti

Dr. : Doktor

Haz. : Hazırlayan

HP : Hürriyet Partisi

MKP : Milli Kalkınma Partisi

MP : Millet Partisi

NATO : Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

PTT : Posta ve Telgraf Teşkilatı

Prof. : Profesör

s. : Sayfa

S. : Sayı

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

THK : Türk Hava Kurumu

TKP : Türkiye Köylü Partisi

vb. : Ve benzeri

vs. : Vesaire

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 1: Adana İlinin Lokasyon Haritası..... 8

GİRİŞ

1. Çalışmanın Amacı, Yöntemi ve Kaynakları

Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel hayatının tarihsel ve güncel olarak en dinamik şehirlerinden biri Adana'dır. Bu dinamizmi şehrin siyasi hayatında da görmek mümkündür. Adana'nın siyasal tarihine baktığımızda hem Türk siyasi hayatına yer vermiş merkez partilerin hem de daha sınırlı ölçekte faaliyet göstermiş partilerin Adana'da etkili olduklarını görebiliyoruz. Siyasal yaşamdaki bu dinamizm şehrin yerel basınında da gözlemlenmektedir. Oldukça canlı ve zengin bir yerel basına sahip olan Adana'da çok sayıda basın ve yayım organı kurulmuş ve faaliyet göstermiştir. Bu çalışma; bu iki dinamik alan -siyasi hayat ve yerel basın- arasındaki ilişkiyi, geçişkenlikleri ve temasları Adana özelinde ele almaktadır. Bu çalışmanın konusunu, 1934-1960 yılları arasında Adana basınına yansıyan siyasi gelişmeleri, basın siyaset ilişkisi, siyasi partilerin Adana'daki teşkilatlanmaları, il kongreleri, Adana'da genel ve yerel seçimler, Adana'yı ziyaret eden Türk ve yabancı devlet adamları, siyasi teşkilatlanma faaliyetleri, görüş ayrılıkları ve siyasetin, şehrin ideolojik eğilimleri üzerindeki etkileri oluşturmaktadır. Çalışmada detaylı olarak ele alındığı üzere 1933-1956 arasında bölge halkı "Adana" ismini kullanmakla birlikte bu tarihler arasında şehir resmiyette "Seyhan Vilayeti" olarak geçmektedir. 1956'daki kanun değişikliği ile birlikte Adana ismi resmi olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Araştırmanın ana eksenini, 1934-1960 yılları arasında Adana basınında şehrin siyasi hayatı oluşturmaktadır. Ancak konu bütünlüğünün sağlanmasına ihtiyaç duyulan yerlerde 1934 yılı öncesi dönem de çalışmaya dahil edilmiştir. Bu kapsamda, Adana siyasi hayatında önemli bir rolü olan dört yerel gazetenin yayım hayatları ağırlıklı olarak incelenmiş olup, bunlar "*Yeni Adana*, *Türk Sözü*, *Bugün* ve *Demokrat"* gazeteleridir. Bahsedilen gazetelerin tamamına yakını ve okunabilen nüshaları incelenmiş, incelenen bu gazetelere ek olarak *"Vatandaş" gazetesi* de yayım ilkeleri ve siyasi duruşu nedeni ile bu çalışmada etraflıca incelenmiş ve tezde kaynak olarak kullanılmıştır. Bu çalışma kapsamında birçok süreli yayın taranmış fakat harf inkılâbı öncesi çıkan gazetelerin (Türk Sözü ve Yeni Adana gazetesinin 1-2 yıllık nüshaları hariç) nüshalarına ulaşılamamıştır. Bu nüshalara ulaşılamamasının başlıca sebepler olarak; 1934 yılından önce derleme ili ilgili bir yasanın olmaması, yayım sahiplerinin

hayatını kaybetmesi, daha sonraki süreçte tüm yayınların derlenememesi, ekonomik sebeplerden ötürü gazetelerin yayım hayatının sona ermesi gibi nedenler gelmektedir. Mustafa Kemal'in talimatıyla 1934 yılında çıkarılan *Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu* kapsamında yayımlar toplanmaya başlanmış daha sonra 1950 yılında Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren Milli Kütüphane'nin kurulması ile süreli yayınlardan derlenenler kütüphaneye alınmıştır.

Bu gazetelerin seçilmesinin başlıca nedeni: Yayım hayatları 1934-1960 yılları arasında süreklilik arz etmekte ve bu gazeteler diğer gazetelere göre nispeten uzun soluklu olup tek partili dönemde ve çok partili hayatta iktidar ve muhalefet yanlısı yayımlar yapıyor olmasıdır. Bununla birlikte, *Demokrat gazetesi*, *Bugün gazetesi ve Vatandaş gazetesi* 1940 yılından sonra yayım hayatına başlamıştır. Ayrıca bu gazeteler günlük çıkan siyasi gazetelerdir. Bunun yanı sıra günlük, haftalık, haftanın belli günleri veya aylık yayım yapan ya da yayım hayatları kısa süren; *Akgünler, Tel, Seyhan, Millet, Hürfikir* gazeteleri nüshaları da incelemeye tabi tutuldu ve kaynak olarak kullanıldı. Böylelikle hem haber çeşitliliği sağlandı hem de döneme konu olan ve basına yansıyan olaylar arasındaki kopukluk giderilmeye çalışıldı. Gazetelerin yanı sıra TBMM Zabıt Cerideleri, Devlet Arşivleri Başkanlığında kayıtlı arşiv belgeleri ve akademik eserler de ayrıca incelendi.

Çalışmaya konu olan ve yayım değeri taşıyan haberler, orijinal nüshada yer aldığı şekilde yazıldı. Ayrıca bu çalışma şehirle sınırlı olduğu için sadece Adana ilinde çıkan siyasi içerikli süreli yayınlar kullanıldı. İlçelerde yayımlanan süreli yayınlar bu çalışmaya dâhil edilmedi ancak "Adana'da Yayımlanmış Bazı Gazeteler" kısmında, dönem öncesi ve sonrası bazı siyasi, ticari vb. gazetelere de yer verildi.

Konu ile ilgili literatürde bazı çalışmalar bulunmakla birlikte 1934-1960 yılları arası şehirde kuruluşu ve faaliyetleri olan siyasi partilerin yaptığı il kongrelerinin ve partileri ilgilendiren önemli hadiselerin (istifalar, partilerin iç ve dış çekişmeleri, partilerin kapanması vs.) ayrıca şehirde yapılan genel ve yerel seçimler ile bunların basındaki yansımalarının ve yerli ve yabancı devlet adamlarının Adana iline yapmış olduğu ziyaretlerin birlikte ele alınmış olduğu bir çalışma bulunmamaktadır. 27 Mayıs 1960 Darbesi Türkiye tarihi için önemli bir dönüm noktası olduğundan dolayı bu

tarihten önceki siyasi durum ve gelişmelerin Adana ili örneği ile belgelerle incelenecek olması ülkenin siyasi tarihine ışık tutması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca Adana ili o dönemin konjonktürüne göre Türk siyasi hayatında ayrı bir öneme sahiptir. Bu bağlamda Adana, o dönemde Türkiye'deki bütün siyasi partilerin teşkilatlandığı, genel başkan düzeyinde siyasilerin sık sık ziyaret edip temaslarda bulunduğu, bazı siyasi partilerin temellerinin atıldığı ve ayrıca siyasi partilerin merkez yönetiminde yer alan birçok siyasi figürün memleketi olan bir şehir olma özelliğindedir.

Temel araştırma kapsamında yürütülen bu çalışmada, tarihsel bir süreç tahlil edilmesinden dolayı yöntem olarak doküman ve belge analizi kullanıldı. Belge ve dokümanlar; süreli yayınlar, döneme ait meclis tutanakları, fotoğraf koleksiyonları dijital ve basılı belgelerden elde edildi. Arşiv taraması için çalışmada temel kaynak olarak T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren Milli Kütüphane Süreli Yayın Koleksiyon Şubesi, TBMM Kütüphanesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Hakkı Tarık Us Kütüphanesi, Adana Atatürk Müzesi, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti, Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Kütüphanesi ve Adana Büyükşehir Belediyesi Arşiv'inden elde edilen gazeteler ve yayınlar kullanıldı. Devlet arşivlerinde konuyla ilgili arşiv araştırması gerçekleştirildi. Diğer taraftan Adana vilayetine ve Türk basın hayatına dair araştırma-inceleme eserleri, ihtiyaç duyuldukça çalışmaya dahil edildi ve kaynakçada belirtildi.

Bu çalışma, tarihsel kapsam, kaynak ve karşılaştırmalı yaklaşım açısından Adana yerel basınıyla ilgili çalışmalar içerisinde en geniş çerçeveye yaslanmaktadır. Adana yerel basınıyla ilgili çalışmalara baktığımızda konuyla ilgili tezlerin genel itibariyle belirli bir döneme ve tek bir gazeteye odaklandığını söylemek mümkündür. Adana yerel basınını ele alan tek doktora tezi, İbrahim İslam tarafından yazılan "Milli Mücadele'de Yeni Adana Gazetesi" başlıklı çalışmadır. Bu çalışma Milli Mücadenin Adana'da nasıl örgütlendiğini Yeni Adana gazetesi üzerinden ele almaktadır.[1] Adana yerel basınıyla ilgili yüksek lisans çalışmalarının da benzer şekilde tek bir gazeteye odaklandığını görüyoruz. Berna Torkak'ın "Harf Devrimine Kadar Adana Türk Sözü Gazetesi (1927-1928)" başlıklı yüksek lisans çalışması bu dönemdeki önemli

[1] İbrahim İslam, *Milli Mücadele'de Yeni Adana Gazetesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995).

gelişmeleri, gazetenin yayım faaliyetlerini ve haberlerin transkripsiyonlarını içermektedir.[2] Elif Apraş Kuruca'nın "Yeni Adana Gazetesinin Adana (Seyhan) Vilayetindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Konulari Ele Alması 1927-1937" başlıklı yüksek lisans çalışması şehrin sosyal, kültürel, sağlık, eğitim, ekonomi ve siyaset alanlarındaki gelişmelerinin *"Yeni Adana"* gazetesindeki yansımalarını ele almaktadır.[3] Gülşan Değirmenci'nin "Adana Basın Tarihi (1873-2000)" başlıklı yüksek lisans çalışması Adana'da yayımlanmış süreli yayınlar hakkındaki tanıtıcı bilgilerden oluşan geniş zaman dilimli derleme bir çalışmadır.[4] Mediha Seda Suvacı'nın "Tek-Parti Döneminde Adana'da Yerel Basın (1923-1946)" başlıklı yüksek lisans çalışması yerel basından hareketle şehrin siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmelerini ele almaktadır.[5] Zeren Tatan'ın "Atatürk İnkılaplarının Adana Basınında Yansımaları" başlıklı yüksek lisans çalışması Cumhuriyet dönemi inkılaplarının, kanunlarının, idari ve siyasi gelişmelerinin yerel basındaki yansımalarını ele almaktadır.[6] Yeter Kurtboğan'ın "Mehmet Fuat Köprülü'nün Dış İşleri Bakanlığı Döneminde Türk Dış Politikası ve Adana Basınına Yansıması (1950-1956)" başlıklı yüksek lisans çalışması DP döneminin ilk Dışişleri Bakanı olan Mehmet Fuat Köprülü'nün döneminde Türkiye'nin dış politikasını Adana yerel basını üzerinden ele almaktadır.[7]

Çalışmanın dayandığı kaynaklar, belge ve dokümanlar içerik ve kapsam çerçevesi içinde tasnif edilerek yorumlanmıştır. Birinci bölümde, Osmanlı döneminde başlayan basın ve yayım faaliyetlerinin zaman içinde gelişmesi ve yerel basın tarihine değinilmiştir. Yine bu bölümde Adana basın tarihi hakkında ayrıntılı bilgi verilmiş, ilde başlayan yayım faaliyetleri ele alınmıştır. Adana'da yerel basının tarihine bakıldığında 19. Yüzyıldan itibaren bölgedeki basın hayatının oldukça zengin olduğu görülmektedir.

---

[2] Berna Torkak, *Harf Devrimine Kadar Adana Türk Sözü Gazetesi (1927-1928)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018).

[3] Elif Apraş Kuruca*, Yeni Adana Gazetesinin Adana (Seyhan) Vilayetindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Konulari Ele Alması 1927-1937*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019).

[4] Gülşan Değirmenci, *Adana Basın Tarihi (1873-2000)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaşi Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019).

[5] Mediha Seda Suvacı, *Tek-Parti Döneminde Adana'da Yerel Basın (1923-1946)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019).

[6] Zeren Tatan, *Atatürk İnkılaplarının Adana Basınında Yansımaları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019).

[7] Yeter Kurtboğan, *Mehmet Fuat Köprülü'nün Dış İşleri Bakanlığı Döneminde Türk Dış Politikası ve Adana Basınına Yansıması (1950-1956)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019).

Yerel basının tarihsel sürecine baktığımızda özellikle Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele gibi ülkenin siyasal olarak dönüm noktalarında Adana yerel basınında ülke güvenliği ve Milli Mücadele lehine konumlanan gazetelerin ağırlıkta olduğunu görüyoruz. Tek-Parti döneminde ise ağırlıklı olarak yönetimi destekleyen basın organlarıyla birlikte sınırlı sayıda da olsa eleştirel bir yayım faaliyeti yürüten gazelere de rastlanmaktadır. Çok partili hayata geçişle birlikte siyasi partilerin sayısının artması şehrin basın hayatını da doğrudan etkilemiş ve şehirde faaliyet gösteren her parti kendi siyasi propaganda faaliyetlerini destekledikleri gazetelerle birlikte yürütmeye çalışmıştır. Bununla birlikte yerel basın, bölgedeki toplumsal ve siyasi aktörlerle ilişkilerini takip edebileceğimiz önemli bilgiler içermektedir. Dolayısıyla çalışmanın bu bölümünde Adana yerel basının tarihi aynı zamanda tarihsel olarak önemli siyasi dönüm noktaları ve basın-siyaset ilişkisi çerçevesinde tartışılmıştır. Bu bağlamda Adana ilinde en fazla ses getiren gazeteler, gazetelerin yayım politikaları ile amaçları ortaya konulmuş ve basın- siyaset ilişkisi ele alınmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, 1934-1960 yılları arasında Adana'da faaliyet gösteren siyasi partilerin çalışmaları, parti iç meseleleri ve bunların basına yansımaları ele alınmıştır. Bu dönemde partilerin kongreleri ve bu kongreler etrafında gelişen siyasi mücadeleler yerel basında yankı uyandırmıştır. Bu dönemdeki basın hayatına baktığımızda kongreler yalnızca şehirdeki siyasi partilerin yönetimlerinin değişiminden ziyade şehrin siyasi havasının, partilerin siyasal söylemlerinin dönüşümünün ve değişimlerin hangi dinamiklerin etkisiyle gerçekleştiğinin yansımalarını içerdiğini görmekteyiz. Bu bağlamda partilerin kendi içlerindeki siyasi çekişmeleri basından takip edebileceğimiz süreç ağırlıklı olarak kongre dönemlerine tekabül etmektedir. Partilerindeki yönetim kademeleri için birbirleriyle mücadele eden siyasiler, söylem ve demeçlerinde basını aktif olarak kullanmışlar ve şehrin basın hayatı üzerinde etkili olanlar kongrelere önemli bir moral üstünlüğü ile katılmışlardır. 1934-1960 arasında kuruluşu bulunan siyasi partilerin Adana'daki faaliyetleri (kongreler, il yönetim kurulu değişimleri) çalışmanın bu bölümünde eksiksiz olarak ele alınmaktadır. Bu bölümde ulusal ve yerel siyaset ayrı başlıklar altında değerlendirilmiştir. Ayrıca Adana'nın yerel siyaseti, siyasi parti yöneticilerinin tutumları ve görüşlerinin yerel basında nasıl yankı bulduğu belirtilmiştir.

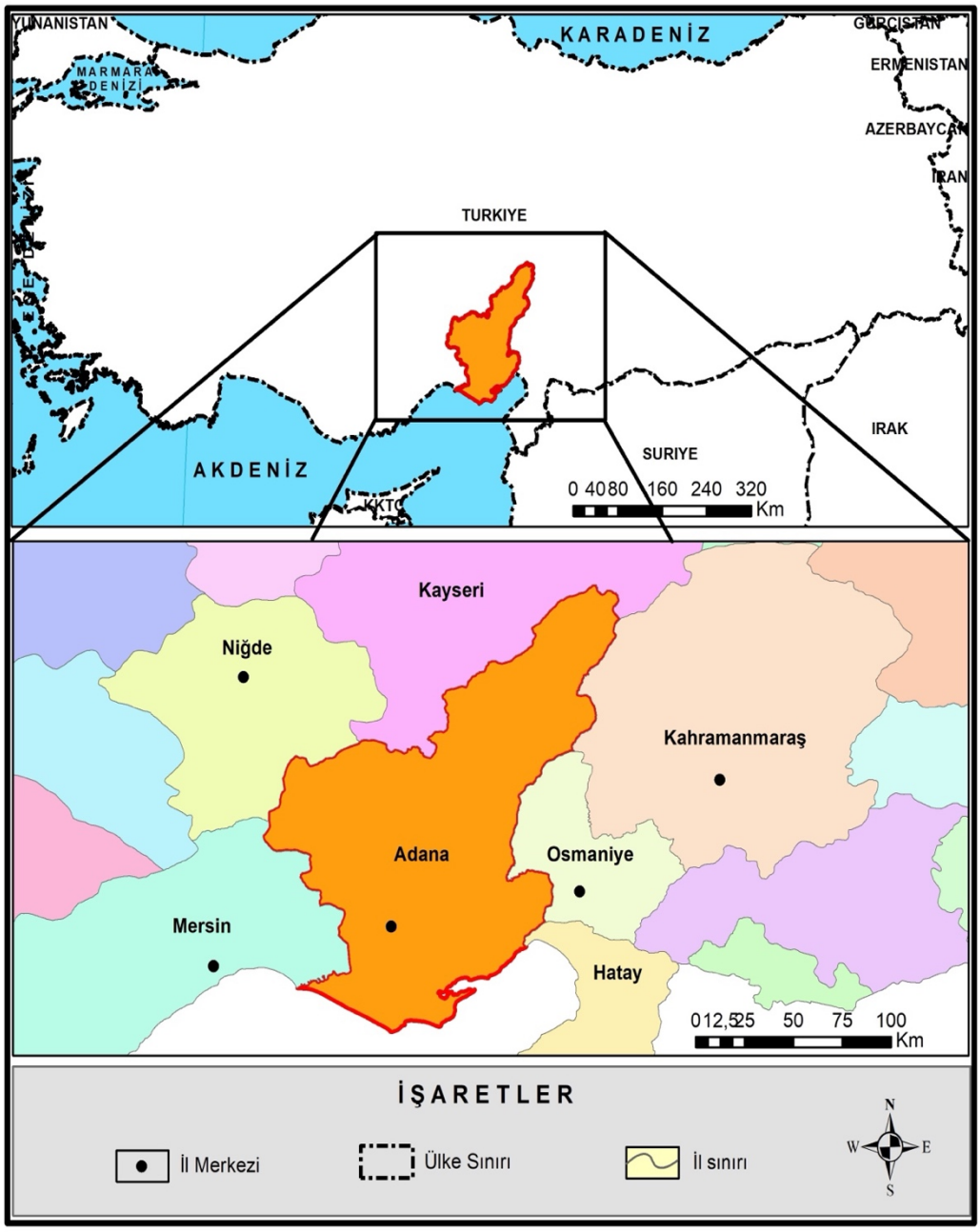
Çalışmanın üçüncü bölümünde 1934-1960 arası yapılan genel ve yerel seçimlerin Adana ilinde nasıl sonuçlandığı, şehrin siyasi hayatına nasıl etki ettiği, ulusal siyaseti ne derece etkilediği ve basına nasıl yansıdığı ele alınmıştır. Bu dönemde milletvekili ve belediye seçimleri ile bunların basındaki yansımaları kronolojik olarak detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Şehirdeki milletvekilleri, belediye başkanları ve il parti yöneticilerinin isimleri ve seçilme süreçlerine detaylıca yer verilmiştir. Tek partili dönem nedeniyle 1946 yılına kadar, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin belirlediği adaylar yerel basında görünür hale gelmeye başlamı, il parti yönetimi, milletvekilleri ve belediye başkanları parti merkezinin etkisiyle belirlenmiştir. Ancak rahatsızlık duyulan yöneticilerle ilgili de basında haberlerin çıkması parti merkezinin bu tercihlerini etkileyebilmiştir. Çok partili döneme geçişle birlikte Türkiye'deki siyasi havanın DP lehine dönmesi Adana'yı da etkilemiştir. Bu dönemde DP Adana'da ve şehrin yerel basınında geniş yankı uyandırmıştır. Şehrin siyasi hayatının baskın aktörleri CHP ve DP olmuştur. Diğer partiler her ne kadar şehirde varlık göstermeye çalışsa da çok fazla sonuç alamamışlardır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde Adana'yı ziyaret eden Türk ve yabancı devlet adamlarının geliş amaçlarına, ziyaret kapsamında gittikleri yerlere, açıklamalarına, şahsi görüşlerine ve ziyaretlerindeki görüşmelerine yer verilmiştir. Çalışmanın kapsadığı dönem içerisinde devlet yöneticileri ve önemli siyasi aktörler Adana'yı sıkça ziyaret etmişler ve yerel basına önemli demeçler vermişlerdir. Bu ziyaretler basında geniş yankı uyandırmıştır. Ayrıca Avrupa'dan ve Ortadoğu'dan gelen yabancı devlet adamları da Adana'yı ziyaret etmiş ve ziyaretlere Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık seviyesinde de eşlik edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde de ele alındığı üzere İncirlik Havaalanı'nın faaliyete geçmesi ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)'nün İncirlik'te üss kurma süreci söz konusu ziyaretleri etkilemiştir. Bu nedenle yabancı devlet adamları ile birlikte üst düzey NATO yöneticilerinin de şehri ziyaret ettiğini görüyoruz. Bu ziyaretler yerel basında Adana'nın jeopolitik konumuna dair haberlerin artmasına vesile olmuş ve Adana, basında bu yönüyle daha fazla ele alınmaya başlanmıştır. Dolayısıyla çalışmanın bu bölümü Adana'nın siyasal ve jeopolitik olarak nasıl anlamlandırıldığını da tartışmaktadır.

2. Adana İlinin Coğrafi Özellikleri ve Tarihçesi

Bu başlıkta, Adana ilinin sahip olduğu coğrafi konumu ve stratejik önemi üzerine kısa bir bilgi verilmiştir. Coğrafi şartların tarihi süreç içerisinde yerleşime olan etkisi değerlendirilmiştir. Böylece eski çağlardan itibaren Adana'da kurulan devletler ve Adana'nın tarihi kimliği hakkında da bilgi verilmiştir. Bu başlık altında ele alınan bir diğer konu ise Adana ilinin isim değişikliğidir. 1933 ve 1956 yıllarında meclis kararı ile yapılan değişiklikler meclis tutanaklarına göre değerlendirilmiştir. Ayrıca alınan kararların Adana basınına ne şekilde yansıdığı bu başlık altında ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Şekil 1. 1: Adana İlinin Lokasyon Haritası.



2.1. Adana İlinin Coğrafi Özellikleri

Adana ili Akdeniz Bölgesi'nde yer almaktadır. Adana; doğuda Kahramanmaraş, Osmaniye, batıda Mersin, güneyde Hatay ve Akdeniz, kuzeyde ise Kayseri ile komşudur.[8] Yeryüzü şekilleri itibariyle Adana ili dağlık Adana ve ovalık Adana olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Yüzölçümünün yüzde 49'unu dağlık alanlar ve yüksek

[8] Erdem Çanak, *"Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) 1923-1956"*, (Ankara: Atatürk Araştırmaları Merkezi, 2017), s. 1.

eğimli alanlar oluştururken yüzde 23'ünü geçiş alanları ve yüzde 27'sini ise ova ve düzlükler oluşturmaktadır.[9] İlin kuzey ve kuzeybatısında yer alan Toros Dağları, yükseltinin en fazla olduğu kısmı oluşturmaktadır. Orta Toros Dağları, Alp Himalaya orojenik hareketleri sonucunda oluşan genç kıvrım dağlarıdır.[10] Bölgenin diğer önemli yükseltilerini Tahtalı Dağları ve Aladağlar oluşturmaktadır.[11] "Çukurova" olarak bilinen kısım ovalık alan ve ovayı çevreleyen dağların eteklerinden oluşmaktadır.[12]

Bölgenin en önemli akarsuları Seyhan ve Ceyhan Nehirleridir. Bu nehirler, Toros Dağları'ndan taşıdıkları verimli alüvyonlar ile Adana Ovasını oluşturmuştur.[13]Seyhan ve Ceyhan Nehirleri haricinde bölgedeki diğer önemli akarsu kaynakları arasında Zamantı, Aksu, Göksu ve Görgün yer alır. Akarsulardaki akım düzensizliği nedeni ile ilkbahar aylarında taşkınlar yaşanmaktadır. Yaşanan bu taşkınlıkları engellemek amacıyla 1956 yılında Seyhan Barajı inşa edilmiştir.[14]

Adana ilinin bulunduğu Çukurova bölgesinde Akdeniz iklimi özellikleri yaşanmaktadır. Bu iklimin tüm özelliklerini taşıyan Adana'da yaz mevsimi oldukça sıcak ve nemli kışları ise ılık ve yağışlıdır. Adana'nın bitki örtüsü ise özellikle düşük rakımlarda her mevsim yeşil olarak kalabilen makiden oluşur. Sahil bölgelerinden iç kesime doğru ilerledikçe sık ormanlar görülmektedir. Bölgenin verimli toprakları ve iklim özelliklerinin yanı sıra Mezopotamya, Suriye ve Anadolu'yu birbirine bağlayan önemli tarihi güzergâhlar üzerinde yer alması, tarih boyunca önemli medeniyetlere ev sahipliği yapmasını sağlamıştır. Ayırca en eski çağlardan beri bölgeye göç ve istilalar Gülek Boğazı üzerinden olmuştur. Bu bakımdan Gülek Boğazı bölgenin tarihi önemine katkı sağlaması ve geçiş imkanı sunması ile bölge için çok önemli bir yere sahip geçiş noktasıdır.

---

[9] Murat Çokseyrek, *"Çukurova'da Tarım Topraklarının Amaç Dışı Kullanımının Coğrafi Etüdü"* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000), s. 10.
[10] Cemalettin Şahin, Hayati Doğanay, *"Türkiye Coğrafyası"* (Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2000), s. 21
[11] Çanak, "*Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) 1923-1956"*, s. 2.
[12] İslam Ansiklopedisi, "*Adana*" C. I (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1993), s. 127.
[13] Yurt Ansiklopedisi, "*Adana*" C. I (İstanbul: Anadolu Yayıncılık, 1981), s. 1-9; Sırrı Erinç, "Çukurova'nın Alüvyal Morfolojisi Hakkında", *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 3-4 (1953): s. 147-159.
[14] Yurt Ansiklopedisi, "*Adana*", s. 9-19; Çanak, "*Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) 1923-1956"*, s. 4.

2.2. Adana İlinin Tarihçesi

Stratejik konumu ve coğrafi özellikleri Adana ilini tarih boyunca yerleşim gören bir yer haline getirmiştir. Yapılan tarihi ve arkeolojik çalışmalar sonucunda; bölgenin Paleolitik Çağ'dan itibaren yerleşim gördüğünü ortaya koymuştur.[15] Bu çalışmalarda Çukurova bölgesinde Neolitik Çağ ve sonraki dönemlere tarihlendirilen buluntular ele geçmiştir.[16] Adana ilinde son zamanlarda yapılan çalışmalar bölgenin prehistoryasına ışık tutacak nitelikte olup, bölge tarihinin MÖ II. bin yıla kadar ulaştığını göstermektedir. Bölgenin yerleşme için uygun özellikler göstermesi Tunç Çağı'nda devam etmiştir. Bu dönemde Adana ve çevresinin tarihi hakkında en eski yazılı belgelere Hitit Devleti arşivlerinden ulaşılmaktadır.[17] Adana bölgesinin ilk sakinleri hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır. F. Kınal'ın aktardığı bilgilere göre, Hitit belgelerinde bugünkü Akdeniz Bölgesi sınırları içinde kalan Çukurova veya Kilikya denilen bölge için "Kizzuwatna", Antalya'yı içine alan bölge için "Arzava" denilmiştir.[18] "Arzava Bölgesi" olarak ifade edilen Antalya ve çevresinin ilk sakinleri Luwilerdir. Çukurova bölgesinde halkı Hurrili olan Kizzuwatna Devleti kurulmuştur. Bu devletin sınırlarının Suriye'den Mezopotamya'ya kadar genişlediği ve daha çok Mezopotamya etkisinde kaldığını söylemek mümkündür.[19] MÖ II. bin yılda Anadolu'da güçlü bir devlet olarak ortaya çıkan Hititler, sınırlarını güneye doğru genişletmeye başlamıştır. Böylelikle Mısır ve Mezopotamya'ya kadar ulaşan bölgede tampon bir güç olan Kizzuwatna ile siyasi ve ekonomik ilişkiler kurulmuştur. Hititlerin yükselme devri sonrasında Kizzuwatna, Hitit topraklarına katılmıştır.[20] Tunç Çağı'nda önemli bir devlet haline gelen Hititler, kuzeyden gelen Gaşka akınları ve Ege göçleri sonucunda yıkılınca hâkim oldukları bölgelerde Geç Hitit Devletleri kurulmuştur. Hitit Devleti'nin yıkılması ile birlikte MÖ I. bin yılda bölgede Que Devleti kurulmuştur. Bu devletin sınırlarını kesin olarak çizmek mümkün olmamakla beraber, batı ve kuzeydeki dağlık bölgelerde

---

[15] Ahmet Ünal, "Eski Çağlarda Çukurova'nın Tarihi Coğrafyası ve Kizzuwatna (Adana) Krallığı'nın Siyasi Tarihi", *ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.15, S.3 (Arkeoloji Özel Sayısı), 2006: s. 15-44.
[16] Cristopher Ehürgözens, "*Chipped Stone and Prehistory of Adana*", II. Uluslararası Multidisiplinler Çalışmaları Kongresi, Bildiri Tam Metin Kitabı, Tarih-Arkeoloji, ed. Erdem Çanak, M. Fatih Sansar (Ankara: Akademisyen Kitapevi, 2018), s. 195.
[17] Kasım Ener, *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış* (Adana: Hürgöz Gazetecilik ve Matbacılık A.Ş., 1990), s. 35; Yurt Ansiklopedisi, C. I, s. 26.
[18] Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 26; Füruzan Kınal, *Eski Anadolu Tarihi* (Ankara: TTK Yayınları, 1998), s. 8.
[19] Ener, *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*, s. 38.
[20] Ener, *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*, s. 39.

yaşayan Hilakkular ve güneyde Akdeniz ile sınırlı olduğu düşünülmektedir. Que Devleti, Kilikya bölgesinin tamamına hâkim olabilecek derecede sınırlarını genişletmiştir. Yeni Asur yayılımı içinde Çukurova bölgesinin önemli bir konumda olmasından dolayı Asur akınları bu devlet üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu akınlar sonucunda Que Devleti Asur egemenliğine girmiş ve Çukurova bölgesinde MÖ 726-663 yılları arasında Asur hâkimiyeti başlamıştır.[21] Asur Devleti bölgedeki yerel güçler ile büyük bir mücadele vermesine rağmen hâkimiyeti altındaki yerel güçlerin egemenliğini korumuştur. Asur egemenliği sonrası bölgede Babiller hâkimiyet kurmuştur. Bu devletin egemenliği sonrası bölgeyi "Syenessis" unvanı taşıyan bağımsız hükümdarlar yönetmiştir.[22]

Greklerin Batı Anadolu'ya yaptığı akınlar Persleri huzursuz etmiş ve iki güç arasında yaşanan mücadelelerde Syenessisler tarafsız kalmıştır. Çukurova bölgesindeki egemenliği kaybetmek istemeyen Syenessisler daha sonra fikrini değiştirerek Perslerin yanında yer almış ve Kilikya bölgesi kısa süre sonra Pers Satraplıkı'na dönüşmüştür.[23] Sürekli olarak yerleşim gören Kilikya bölgesi, MÖ 333 yılına kadar Pers Satraplık'ı elinde kalmıştır. Pers Kralı III. Dareios ve Büyük İskender arasında yapılan mücadelede ağır bir yenilgi alan Persler, Kilikya Satraplıkı'nı Büyük İskender'in egemenliğine bırakmıştır.[24] İskender'in 323 yılında ölmesiyle ülkede taht kavgaları başlamış, "Diadokh" adı verilen İskender'in komutanları (ardılları) arasında yaşanan mücadeleler sonucunda Kilikya bölgesi Seleukos hâkimiyetine girmiştir.[25]

Seleukosların gücünün zayıflamaya başladığı dönemde Akdeniz'de varlığını göstermeye başlayan korsanlar, Kilikya bölgesi için sorun teşkil etmiştir. Bu durum Roma'nın çıkarlarına ters düştüğünden Kilikya bölgesi Pompeus tarafından işgal edilmiştir.[26] Bu zafer sonrasında Kilikya bölgesinde Roma hâkimiyeti başlamıştır.

---

[21] Mehmet Kurt, "Que Krallığı ve Yeni Asur Devleti'nin Anadolu Politikası Bakımından Önemi", *Sosyal Bilimler Dergisi*, C. X, S. 3 (2008): s. 117-134; Ener, *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*, s. 50-51.
[22] Mehmet Kurt, Kilikya'da Yeni Asur Egemenliği ve Yerel Güçler, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 21 (2009): s. 334; Herodotos, *Herodot Tarihi*, çev. Müntekim Ökmen (İstanbul: İş Bankası Yayını, 2002), s. 174.
[23] Ener, *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*, s. 66.
[24] Ener, *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*, s. 69.
[25] Oğuz Tekin, *Eski Anadolu ve Trakya* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2007), s. 132.
[26] İslam Ansiklopedisi, "Adana", s. 127.

Roma'nın Kilikya bölgesini işgal etmesindeki en önemli nedenlerden biri ticari çıkarlarını korumaktır.[27]

Roma İmparatorluğu'nun 395'te Doğu Roma ve Batı Roma diye ikiye ayrılmasının ardından Kilikya bölgesi, Doğu Roma (Bizans) sınırları içinde kalmıştır. Bizans döneminde ticari bir şehir haline gelen Adana ve çevresi, Sasani (İran) hedefi haline gelmiştir. 622 yılında Herakleios önderliğinde İranlılar ile yapılan mücadelenin zaferle sonuçlanması, Anadolu'da Bizans egemenliğini güçlendirmiştir. Bölgenin sürekli mücadelelere sahne olmasından dolayı tam anlamıyla barış ve sükût ortamı sağlanamamış, İslam Devleti'nin yayılımı Bizans için yeni sorunları da beraberinde getirmiştir.[28]

Çukurova bölgesi, uzun süre mücadelelere sahne olmasına rağmen bu bölgede egemenlik kuran devletlerin çalışmalarıyla bayındır bir hale getirilmiştir. Özellikle bölgede yapılan kaleler, yollar ve köprüler şehrin kültürel mirasına katkı sağlamıştır.

Çukurova bölgesine İslam ordularının ilk seferleri Halife Hz. Ömer zamanında başlamıştır. Fakat bölgede kalıcı akınlar Emevi Halifesi Abdülmelik döneminde Misis şehrinin fethedilmesi ile yoğunlaşmıştır. Daha sonra Adana bölgesi ilk olarak Abbasiler döneminde Türk-İslam hâkimiyeti ile tanışmış ve VIII. yüzyılda Halife Harun Reşit döneminde iskân edilmiştir. Abbasiler, sınır güvenliğini sağlamak için bölgeye Türkleri yerleştirmiş ve uç kumandan olarak da EbulFarac'ı görevlendirmiştir.[29] Harun Reşit'ten sonra yerine geçen oğulları Memun ve Mutasım, Çukurova bölgesini korumuşsa da Mutasım dönemi sonrasında devletin gücü zayıflamıştır. Bizans 965 yılından sonra tekrar Çukurova'nın tamamına hâkim olmuştur.[30] Bizans eline geçen Kilikya bölgesi, Türk akınlarının yoğunlaşmasıyla Türk-Bizans mücadelelerine sahne olmuştur. Türkleri Anadolu'dan çıkarmak ve İslam dünyasının tamamına hâkim olmak amacıyla hareket eden Bizans kralı Diyojen ile Selçuklu Sultanı Alparslan, Malazgirt ve Ahlât yakınlarında bulunan Zahve bölgesinde karşılaşmış ve 26 Ağustos 1071'de gerçekleşen

---

[27] Çanak, "*Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) 1923-1956"*, s. 11; Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 26.
[28] Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 26.
[29] İslam Ansiklopedisi, "*Adana*", s.127; Besim Darkot, "*Adana*", TDV İslam Ansiklopedisi (Eskişehir: TDV Yayınları, 1997), C. 1, s. 128; Ener, *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*, s. 113.
[30] Çanak, "*Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) 1923-1956"*, s. 13.

mücadeleyi Sultan Alpaslan ve ordusu kazanmıştır. Selçuklu ile çeşitli anlaşmalar yapmak isteyen Bizans daha sonra anlaşma şartlarına uymayınca Anadolu'nun fetih kararı kesinleşmiştir.[31]

Malazgirt'te alınan zafer Bizans Devleti'nin gücünü azaltmıştır. Böylece Anadolu'daki birçok bölgede idare sağlanamadığından azınlık durumda olan küçük gruplar bağımsız olarak hareket etmeye başlamıştır. Bu azınlıklardan biri olan ve Çukurova bölgesinde yaşayan Ermeniler uzun süre Selçuklu Devleti'nin bölgeye tam anlamıyla hâkim olmasını engellemiştir.[32] Yaklaşık 10 yıl içerisinde Çukurova bölgesini içine alacak kadar genişleyen Selçuklu Devleti'nin sultanı Süleyman Şah, Tarsus'u ele geçirmiştir. Daha sonra Halep emiri ile savaşmak zorunda kaldığı bir anda ölmüş, devlet merkezi bir yönetimden yoksun kaldığından Anadolu'da karışıklık ve yağma faaliyetleri başlamıştır. I. Kılıçarslan'nın 1092 tarihinde İran'dan geri dönmesi ile yeniden toparlanmaya çalışan devlet başarılı olamamış ve Çukurova bölgesinde Selçuklu egemenliği tamamen sona ermiştir.[33]

Anadolu Selçuklu Devleti Moğollar ile yapılan Kösedağ Savaşı'nda yenilince Anadolu'da Ermeniler serbest olarak hareket etmeye başlamış ve Moğolların yanında yer almıştır. Mısır'da hâkimiyet kuran Memlük Devleti 1260 tarihinde Moğolları Ayn-ı Calut savaşında yenince Çukurova bölgesindeki Ermeniler yeniden kendi idarelerini sağlamıştır. Bölgede devam eden Memlük akınları sonrası Ermenilerin siyasi faaliyetleri olumsuz etkilenmiş, 1375 yılında Ermeni kralının esir alınması ile Adana ve çevresi Memlüklerin hâkimiyetine girmiştir. Memlüklü Devleti bölgede var olan Türkmen emirlerinden Ramazan Bey'e Çukurova'nın idaresini vermiştir.[34]

II. Beylikler Dönemi boyunca Çukurova bölgesi Ramazanoğulları elinde kalmıştır. Memlüklü idaresi altında olan beylik, tamamen bağımsız olmak istemiş; bu durum Memlük Devleti ile siyasi ilişkileri bozmuştur. Osmanlı Devleti'nin Karamanoğlu Beyliği'ni ele geçirmesi üzerine Ramazanoğulları ile sınır komşusu olması sonucunda Memlük Devleti himayesinde olan Ramazanoğlu Beyliği üzerine

---

[31] İbrahim Tellioğlu, *Anadolu'daki Türk Varlığının Tarihi Gelişimi Üzerine*, Prof. Dr. Salim Cöhce Armağanı (Erzurum: Güneş Vakfı Yayınları, 2017), s. 319.
[32] Darkot, "*Adana*", s. 128.
[33] Yurt Ansiklopedisi, "*Adana*" C. I, s. 25.
[34] Çanak, "*Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) 1923-1956"*, s. 15; Kamuran Gürün, *Ermeni Dosyası* (İstanbul: Remzi Kitapevi, 2008), s. 17.

gidilmiştir.[35] Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde Çukurova, Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Osmanlı sınırlarına dâhil olan bölge, 1608 yılına kadar Ramazanoğulları tarafından yönetilmiştir. Bir eyalet olarak Osmanlı'ya bağlı kalan bölgede konargöçer gruplar kısa sürede yerleşik hayata geçmiş ve istikrarlı yönetim ortamında şehrin ticari ve kültürel gelişimi hız kazanmıştır.[36] 1833 yılına kadar Halep eyaletine bağlı bir sancak olarak Osmanlı himayesinde kalan beylik, II. Mahmud zamanında mutasarrıflar tarafından idare edilmiştir[37]. 1804 yılında Mısır'a vali olarak atanan Mehmet Ali Paşa, Yunan isyanını bastırmak şartıyla Mora ve Girit Adaları'nın Valiliğini istemiş fakat mağlubiyet ile birlikte bu talebi gerçekleşmeyen Mehmet Ali Paşa'nın Suriye Valiliği isteği de olmayınca Mehmet Ali Paşa Osmanlı Devleti'ne isyan edip Kütahya'ya kadar ilerlemiştir. 1833 yılında Kütahya Anlaşması ile Girit Valiliği Mehmet Ali Paşa'ya verilmiş, oğlu İbrahim Paşa'ya ise Adana ve Cidde Valilikleri verilmiştir. 1840 Londra Antlaşması ile Adana yönetimi Osmanlı idaresine geçmiştir. 1845 yılından 1909 yılına kadar Adana ilinde sükût ortamı oluşmuştur.[38]

II. Meşrutiyetin ilan edilmesinden sonra şehirdeki sükûnet bozulmuş, Adana Ermeni Delegeliği'nde bulunan M. Muşeg, bölgedeki Ermenileri harekete geçirmiş ve birtakım gizli yapılanmalara destek olmuştur. Kısa süre sonra Muşeg'in başını çektiği bir grubun çıkardığı karışıklık sonucu 1909 Ermeni Olayları meydana gelmiştir. On bir gün süren bu olaylar sonucu 17.000 Ermeni, 1.850 Müslüman öldürülmüştür. Yaşanan olaylar sonrası sıkıyönetim ilan edilmiş ve olaylara sebebiyet verenler yargılanmıştır.[39]

Yaşanan 31 Mart Vakası'ndan sonra II. Abdülhamid tahtan indirilip yerine kardeşi Mehmet Reşad getirilmiş fakat daha sonrasında yönetim İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne geçmiştir. 1914 yılında Almanya ile anlaşan Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'na girmiştir. I. Dünya Savaşı boyunca Ermenilerin yapmış olduğu yıkıcı faaliyetler sonucunda Sevk ve İskân Kanunu çıkarılmış ve bu kanun kapsamında Doğu

[35] Selahattin Tansel, *Sultan II. Beyazıt'ın Siyasi Hayatı* (İstanbul: MEB Yayınları, 1966), s. 95-96.
[36] Çanak, "*Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) 1923-1956"*, s. 19.
[37] Yurt Ansiklopedisi, *"Adana"*, s. 28.
[38] Çanak, "*Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) 1923-1956"*, s. 21, 22; Yusuf Halaçoğlu *Adana Tarihçesi* (İstanbul: YKB Yayınları, 2000), s. 10-17.
[39] Ener, *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*, s. 307.

Anadolu ve Güney Doğu Anadolu'daki Ermenilerin yerleri değiştirilmiştir. Bu kanun kapsamında Adana'da yaşayan Ermeniler Suriye'ye gönderilmiştir.[40]

I. Dünya Savaşı sonucunda ağır bir yenilgi alan Osmanlı Devleti, Mondros Mütarekesi'ni imzalamak zorunda kalmıştır. Mütareke öncesi Osmanlı'ya karşı gizli ittifak yapan İtilaf devletleri Sykes-Picot Antlaşması ile Kilikya bölgesinin işgaline zemin hazırlamışlardır. Bu antlaşma sonucundaki plana göre Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla Fransa, Kilikya bölgesini işgal etmiştir.[41]

Fransızlar Adana'yı işgal ettikten sonra Adana Valiliği'ne Albay Bremond'u getirmiştir. İlçelere kendi subaylarını görevlendirerek şehirde hâkimiyetlerini ilan etmiştir. Fransa'nın uyguladığı keyfi ve baskıcı tutuma karşı koyacak bir askeri birlik olmadığından dolayı halk tepkisini göstermeye başlamıştır. Sivas Kongresi'ne Adana'dan 3 kişilik bir heyet katılarak Fransızlara karşı direnmek istemiştir. Bu istek olumlu karşılık görünce Adana'da Kuva-yı Milliye birliklerinin oluşması için komutan görevlendirilmiştir. Sivas Kongresi sonrası milli kuvvetler daha koordineli bir şekilde hareket etmeye başlamışlardır. 21 Ekim 1919'da Sivas Kongresi'nde alınan karar doğrultusunda yerel örgütlenmeler Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti (ARMH-C)'[42] çatısı altında birleşmiş ve bu kapsamda ARMH-C'nin Kilikya şubesi kurulmuştur.[43] Kurulan bu şubenin başkanlığına Ahmet Remzi Bey getirilmiş ve Adana'nın işgal altında olmasından dolayı cemiyet faaliyetlerine önce Kayseri sonra Niğde ilinde başlamış ve Karaisalı'nın kurtuluşundan sonra cemiyet merkezi buraya taşınmıştır. Kuva-yı Milliye güçleri Fransız Binbaşı Mesnil'i esir alınca Fransızlar ateşkes önerisinde bulunmak zorunda kalmıştır. 1920'de İsmet Paşa, Adana ve Konya için ateşkes emri vermiştir. Tüm ülkede olduğu gibi Adana'da da mücadele kanlı geçmiş ve Fransızlara karşı başarı elde etmek amacıyla büyük bir direniş gösterilmiştir.

---

[40] Gürün*, Ermeni Dosyası,* s. 311.
[41] Ahmet Hulki Saral, *Türk İstiklal Harbi*, C. 4 Güney Cephesi (Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, 1962), s. 7-8; Çanak, "*Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) 1923-1956"*, s. 36.
[42] Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti: Mondros Mütarekesi sonrası işgallere karşı Balkanlar da ve Anadolu'da kurulan cemiyetlerin Sivas kongresinde birleştirilmesi sonrası oluşan cemiyetin yeni ismidir. Detaylı bilgi için bkz. Mustafa Kemal Paşa, Ana*dolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti- Yeni Türk Cumhuriyeti'nin Kurucu Metinleri* (İstanbul: Altıkırkbeş Basın Yayın, 2019).
[43] Çanak, "*Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) 1923-1956"*, s. 38-42, 48.

Türk halkı direnişe devam ederken, Fransa ile geçici ateşkes antlaşması yapılmıştır.[44] Fakat antlaşmanın maddeleri İtilaf devletleri ile görüş ayrılığına sebep olunca Fransa tekrar harekete geçmiş ve Yüreğir bölgesini işgal etmiştir. Bölgede gerçekleşen işgal sonucunda Mustafa Kemal Paşa şehrin önemli ve stratejik bir noktası olan Pozantı'da bir kongre düzenlemiştir. Kongrede Fransızlara karşı yeni kararlar alınmıştır. Bu kongrenin toplanma amacı her ne kadar Fransızlara karşı yeni kararlar alınması olsa da Adana ilinin önemi ve mücadele eden halkın moralini yükseltmek amacı da taşımaktadır.[45] Yapılan kongre iki oturumda gerçekleşmiştir. İlk oturum düşmana karşı kullanılan cephane ve silahların kontrol edilmesi üzerine olmuştur. İkinci oturumda ise Pozantı'nın bağımsız bir sancak haline gelmesi için görevlendirilecek amirler belirlenmeye çalışılmıştır.[46]

Milli Mücadele ülke genelinde devam ederken Batı Cephesi'nde Sakarya Meydan Muharebesi'nin Türkler tarafından kazanılması üzerine Fransızlar geri çekilmek amacıyla barış teklifinde bulunmuştur. Savaş sonrasında imzalanan Ankara Antlaşması sonucunda Fransızlar işgal ettikleri bölgelerden çekilmiş ve Adana'da mücadele sona ermiştir. 20 Aralık 1921 tarihinde Adana Türk ordusuna geri verilse bile Fransa'nın bölgeden çekilmesi 5 Ocak 1922'de sona ermiştir. Bugünden sonra 5 Ocak Adana'nın kurtuluş günü kabul edilmiştir.[47]

2.3. Adana İsminin Menşei

Adana ili için en eski çağlardan itibaren farklı isimler kullanılmıştır. Fakat kullanılan en eski isimlerin kökeni hakkındaki bilgiler kesin değildir. Adana ile ilgili en eski kaynaklara Hitit çivi yazılı belgelerden ulaşılmaktadır. Bu belgelerde, MÖ II. bin yılda Kizzuwatna Devleti'nin ve Seyhan Nehri'nin de içinde bulunduğu bölge için "Adaniya" veya "Ataniya" adları kullanılmaktadır. Adana isminin bu isimlerden geldiği

---

[44] Çanak, "*Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) 1923-1956"*, s. 42-53; Süleyman Hatipoğlu, *Türk Fransız Mücadelesi (Orta Toros Geçitleri 1915-1921)* (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınevi, 2001), s. 17.
[45] Yurt Ansiklopedisi, "*Adana*", 45; Ener, *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*, 307; Çanak, "*Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) 1923-1956"*, s. 45-47, 51.
[46] Haydar Özuğurlu ve İbrahim Birler, *Anadolu ve Rumelide Gerçekleştirilen Ulusal ve Yerel Kongreler ve Kongre Kentleri Bibliyografyası* (Cilt: 5 Yerel Kongreler Edirne, Lüleburgaz, Pozantı) (Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu; Türkiye Bankalar Birliği, 1994), s. 88-90.
[47] Ebru Güher, "Adana'nın Düşman İşgalinden Kurtuluşu'nun Türk Basınına Yansımaları", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 35 (2019): s. 451-465.

anlaşılmıştır.[48] 1947'de Karatepe'de yapılan tarihi ve arkeolojik çalışmalar, Azatiwataya Devleti'nin merkezinin burası olduğu anlaşılmıştır. Karatepe'de bulunan iki dilli (Fenikece ve Luvice) kitabenin çevirisinde şu ifadeler yer almıştır:

> *Ben Fırtına Tanrısı'nın (Tarhunza, Ba'al) takdis ettiği, onun hizmetçisi, Danunalar kralı Awarikku'nun desteklediği Azatiwata'yım. Fırtına Tanrısı beni Danunalar'a baba ve anne yaptı. Danunalılar'a yaşam verdim, Adana Ovası topraklarını güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar genişlettim. Benim günlerimde Danunalılar iyi şeylere hep bol miktarda sahip oldular. Ve ben Pahara'nın zahire depolarını doldurdum, Fırtına Tanrısı sayesinde atların, kalkanların ve orduların sayısını arttırdım. Kibirli olanı (?) kırdım ve ülkede mevcut olan kötülükleri söküp attım. Efendimin evini iyilik içerisinde inşa ettim; efendimin ailesi için iyi olan tüm şeyleri yaptım. Onların, atalarının tahtında oturmalarını sağladım. Tüm krallarla barış tesis ettim. Adaletim, hikmet sahibi olmam ve iyiliğim yüzünden her kral beni kendi babası yerine koydu. Muksa (MPŠ) evine hizmet etmeyen kötü insanların ve çapulcuların bulunduğu tüm sınır toprakları üzerinde güçlü duvarlar yaptım ve ben Azatiwata onları ayaklarımın altına aldım. Danunalılar barış içinde yaşayabilsinler diye, ben o yerlerde kaleler yaptım.*

Bu ifadeleri değerlendiren A. Ünal, Azatiwatalıların Arami kökenli olmasına rağmen bu krallığın geçmişten gelen Adaniya-Danuna geleneğini devam ettirdiğini, kendilerini "Danunaların (Adanalıların) Kralı" olarak ifade ettiklerini belirtmiştir.[49]

Y. Halaçoğlu ve S. Erdem ise ilin kuruluşunun birtakım mitolojik olaylara dayandırıldığını ifade ederek bu mitolojik olaylardan en yaygın olanın Gök Tengri Uranus'un iki oğlu olan 'Adanus' ve 'Sarus'un birtakım savaşlar yaptığını ve bu savaş sonucunda Adanus'un adını şehre verip şehrin adının "Adania" olduğunu belirtmektedirler.[50]

Adana yöresi birçok kaynakta, "Kilikya Bölgesi" olarak geçmektedir. Bu yöre için Kilikya tabirinin kullanılması yine eski çağlara dayanmaktadır. Herodot'un "Tarih" adlı eserinde, Kilikya bölgesinin adını Fenike Kralı Agenor'un oğlu Kiliks'ten aldığı

---

[48] Viktor Langlois, *Eski Kilikya,* çev. Rahmi Balaban (Mersin: Mersin Halkevi Yayını, 1947), s. 5.
[49] Ahmet Ünal, "Hitit İmparatorluğunun Yıkılışından Bizans Döneminin Sonuna Kadar Adana ve Çukurova Tarihi, *ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(3) (Arkeoloji Özel Sayısı) (2006): s. 67-102.
[50] Halaçoğlu, *Adana Tarihçesi,* s. 10-17; Sargon Erdem "*Adana*", 1/2, TDV İslam Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), C. 1, s. 348-349.

rivayet edilir. Bir başka görüş ise "Kilikya" isminin ilk olarak İlyada Destanı'nda geçtiğidir. "Kilikya" isminin nereden geldiğine dair ortaya atılan bir diğer görüş ise Yunan ve Roma'ya kadar dayanır. Eski Yunanlılar ve Romalılar Adana ve Tarsus'un içinde bulunduğu bölgeye "Kilikya" demiştir. "Kilik" adının camuz-manda demek olduğunu ve Tarsus Çayı ve Seyhan dolaylarında çok sayıda manda bulunmasından ötürü Tarsus'u simgeleyen bir olgu olduğu düşünülmektedir. Fakat bu bilgiyi destekleyecek herhangi bir somut veri bulunmamaktadır.[51]

K. Ener, Adana yöresinde bol miktarda kireç bulunmasından dolayı İbrani ve Latince'de kireç ve çakmaktaşı anlamına gelen 'kilkim-silex' kelimelerinden bölgeye "Kilikya" dendiğini ifade etse de bu bilginin de kesinliği bulunmamaktadır.[52] Bölgenin İslam orduları tarafından fethedilmesi ile birlikte birtakım isim değişiklikleri yaşanmıştır. Kullanılan yeni isimlere İslami rivayetler eklenmiştir. Bunlardan ilki İbnül Adim'in eserinde belirttiği, Adana şehrinin Yasef'in oğlu Ezene'den gelmektedir. Fakat bu bilginin net olmamasına karşı bir başka görüş ise şehrin adının Harun Reşit'in valilerinden biri olan Ebu Süleyman Ezene'den geldiğidir.[53] Orta Asya'dan bölgeye yerleşen Türkler, yörede bulunan Toros Dağları'ndan sonra bereketli bir düzlükle karşılaşmış ve bu verimli ovaya "Çukurova" adını vermiştir. Bu bilgilere ise XV. yüzyılda yazılmış Türkçe ve Arapça eserlerden ulaşılmaktadır. Adana yöresinin Osmanlı hâkimiyetine girmesi ile birtakım isim değişiklikleri yaşanmıştır. Bu isimlerden bazıları ise Erdena, Edene, Ezene ve hatta Azana olarak eski tahrir defterlerine geçmiştir. 1865 yılında yaşanan göçebe aşiretlerin zorunlu iskân siyaseti sonrasında bugün kullanılan şeklini almıştır. "Adene" ismi resmi kayıtlarda tehcil edilse bile daha sonraki yazışmalarda Edirne adı ile karışıklık yaşanılacağı düşünülmüş ve "Atana" şeklini almıştır.[54]

Adana ilinde yaşanan isim değişikliği Cumhuriyet Dönemi'nde de devam etmiştir. 1933 ve 1956 yıllarında meclis kararıyla iki kez isim değişikliği yaşanmıştır.

---

[51] Heredotos, *Heredot Tarihi,* çev. Mümtekin Ökmen (İstanbul: İş Bankası Yayını, 2002), s. 360; Langlois, *Eski Kilikya*, s. 5; Ener, *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*, s. 12.
[52] Ener, *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*, s. 13.
[53] Çanak, "*Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) 1923-1956"*, s. 9.
[54] Çanak, "*Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) 1923-1956"*, s. 10.

2.4. Meclis Tutanaklarına ve Resmî Gazeteye Göre Adana İsim Değişikliği

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Adana ilinin idari yapılanması ve sınırlarının belirlenmesi hususunda birtakım çalışmalar yapılmış ve çalışmalar kapsamında birçok kazada isim değişikliği yapılmıştır. İdari düzenlemeler kapsamında en önemli değişiklik ise 1933 yılına kadar "Adana" olarak kullanılan ilin isminin, 1933 yılında *"Seyhan"* şeklinde değiştirilmesidir. 20 Mayıs 1933 tarih ve 2197 sayılı "Bazı Vilayetlerin İlgası ve Bazılarının Birleştirilmesi Hakkındaki Kanun" un altıncı maddesine göre;

> *Cebelibereket vilâyeti lâğvolıınnuıştıır. Vilâyetin merkez kazası olan «Osmaniye» kazası, Bahçe, Dörtyol, Ceyhan kazalar ile birlikte Adana vilâyetine ve İslahiye kazası da Gazi Antep vilâyetine bağlanmıştır. Bu suretle teşekkül eden Adana vilâyetinin ismi, merkezi Adana olmak üzere «Seyhan» a tebdil olunmuştur.*[55] kararı alınmıştır.

Bu kararın alınma gerekçesi olarak umumi gelirlerin düşük olması, gelişme kabiliyetinin bulunmaması gösterilmiştir.[56]

Vilayetin adının 1933 yılında *"Seyhan"* olarak değiştirilmesinden sonra Seyhan Milletvekili Ahmet Kınık ve on iki arkadaşı 1955 yılında meclise şu kanun teklifini sunmuştur;

> *Seyhan vilâyeti idare taksimatında 1933 senesine kadar Adana adını taşımış ve bu şehrin içinden geçen Seyhan nehrine izafe edilmek suretiyle 2197 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle, hiç bir esbabı mucibe zikredilmeden bu vilâyetin merkezi yine Adana olmak üzere «Seyhan» a tebdil edilmiş idi. Aradan 22 sene gibi uzun bir zaman geçtiği halde hâlâ halk dilinde ve neşriyatta Seyhan adının yerleşip benimsenmediğe ve daima resmî bir isim olarak kaldığı görülmektedir. Halbuki vilâyetin adına izafe edilen Seyhan nehri havzası bakımından yalnız Adana bölgesine değil daha umumi olarak diğer bölgelere de şümulü bulunmakta ve Adana isminin yüzlerce seneden beri Türkiye içinde ve dışında şehir ile birlikte vilâyete has bir isim olarak bilindiği bariz bir hakikattir. Halen kullanılmakta olan bu çift adın tatbikatta da daima yanlışlıklara sebebiyet verdiği cihetle mezkûr vilâyet adının merkezine izafeten eskiden olduğu gibi*

---

[55] "Bazı Vilayetlerin İlgası ve Bazılarının Birleştirilmesi Hakkında kanun", Düstur, Üçüncü Tertip, C. XIV, s. 642-645; Resmi Gazete, 27 Mayıs 1933, S. 2411, s. 2510-2511

[56] TBMM Zabıt Cerideleri, IV. Devre, 2. İçtimai, C. XV, s. 196; Çanak, "*Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) 1923-1956"*, s. 69.

yine «Adana» olarak değiştirilmesi maksadiyle ilişik kanun lâyihası hazırlanmıştır.[57]

Bu teklif mecliste görüşüldükten sonra, 25 Ocak 1956 tarih ve 6644 sayılı "Seyhan Vilayetinin Adının (Adana) Olarak Değiştirilmesi" hakkındaki kanunun 1. Maddesine göre;

"Seyhan Vilâyeti adı, şimdiki hudutları içinde bulunan ve Adana Merkez, Ceyhan, Osmaniye, Bahçe, Kadirli, Kozan, Feke, Saimbeyli, Karaisalı ve Pozantı kazalarını ihtiva» etmek üzere Adana olarak kabul edilmiştir."[58] kararı alınmıştır. Böylece "Seyhan" olan ilin adı tekrar "Adana" olarak değiştirilmiştir.

2.5. Adana İsim Değişikliğinin Yerel Basına Yansıması

20 Mayıs 1933 yılında Adana vilayetinin *"Seyhan"* olarak değiştirildiği "Bazı Vilayetlerin İlgası ve Bazılarının Birleştirilmesi Hakkındaki Kanun" 27 Mayıs 1933'te Resmi Gazete'de ilan edildikten sonra Adana ilinde yerel yayım faaliyetleri gösteren *"Yeni Adana"* gazetesinin 2 Haziran 1933 tarihli nüshasında, "Vilayetimiz eski hudutlarına nisbetle dün bir misli daha büyüdü… Büyük Millet Meclisinde çıkmış olan kanun neticesinde bir kazası hariç olmak üzere Cebelibereket'in de vilayetimiz hudutları içine alındığı için bir misli daha büyümüş ve dünden itibaren de ismi (SEYHAN) vilayeti olmuştur."[59] şeklinde haber olmuştur. Çalışmamız için elimizde bulunan bütün gazete nüshaları taranmış, 1933 yılında yapılan isim değişikliği sadece *"Yeni Adana"* gazetesinde haber olmuş, diğer gazetelerde haber niteliği kazanmamıştır.

Yaklaşık yirmi üç yıl sonra tekrar "Seyhan Vilayetinin Adının (Adana) Olarak Değiştirilmesi" hakkındaki kanunun çıkarılma süreciyle ilgili, il genelinde yayımlanan Hürfikir, Yeni Adana, Bugün ve Türk Sözü gazetelerinde haber yapılmıştır. *"Hürfikir"* gazetesinin 12 Şubat 1955 tarihli nüshasında "Milletvekillerimiz çalışıyor. Seyhan'ın Adana olmasını teklif ettiler." başlığıyla yer alan haber,

Seyhan Milletvekilleri Seyhan ilinin isminin Adana'ya çevrilmesi için Meclise bir kanun teklifinde bulunmuşlardır. Seyhan'ın 13 Milletvekilinin de ismini taşıyan bu tasarının gerekçesinde Seyhan herkesin Adana diye bildiği ve Seyhan

---

[57] TBMM Zabıt Cerideleri, X. Devre, 2. İçtimai, C. IX, s. 255.
[58] Resmi Gazete, 2 Şubat 1956, S. 9223, s. 13485.
[59] "*Seyhan Vilayeti*", *Yeni Adana,* 2 Haziran 1933, s. 1.

isminin halk arasında hiç yayılmadığı belirtilmekte ve Seyhan'ın yerine ikame edilmesi lazım geldiği yazılı bulunmaktadır,[60] şeklinde değerlendirilmiştir.

Ayrıca aynı gazetenin 13 Şubat 1955 tarihli ana sayfasındaki *"Seyhan mı, Adana mı?.."* başlıklı haberinde kinayeli bir dil ile şehrin milletvekilleri eleştirilmiştir.[61]

7 Mayıs 1955 tarihli *"Yeni Adana"* gazetesi ise "Adana Vilayeti Tasarısı Mecliste" başlığı ile haber yapmıştır. Bu haberin içeriği ise "Seyhan Milletvekilleri tarafından bu vilayet adının Adana şeklinde değiştirilmesine dair kanun teklifi TBMM gündemine alınmıştır. Teklif sahipleri gerekçesinde Seyhan adının daima resmi olduğunu ve halka mal edilmediğini, yaygın adın Adana olduğunu ileri sürmektedirler."*62* şeklinde kaleme alınmıştır.

7 Mayıs 1955 tarihli *"Bugün"* gazetesinde *"Adana Kanunu"* başlıklı haber,

Seyhan Vilayeti adının Adanaya çevrilmesi tasarısı encümende… Seyhan Vilayetinin adının Adana olarak değiştirilmesi hakkında Seyhan Milletvekilleri tarafından verilen kanun teklifi Dâhiliye Encümeninde görüşüldükten sonra kabul edilmiş ve gündeme alınmıştır. Bu teklif umumi heyetçe kabul edildikten sonra Seyhan Vilayetinin adı Adana'ya tebdil edilecektir.[63] şeklinde yer almıştır.

İsim değişikliği ile ilgili son olarak 26 Ocak 1956 tarihli *"Yeni Adana"* gazetesi "Seyhan Nihayet Adana Oldu" haber başlığı kullanmış ve haberin detayında ise "Bugün TBMM'de müzakere edilen mevzular meyanında Seyhan vilayetinin adının değiştirilmesine dair kanun teklifi de görüşülmüş ve kabul edilmiştir. Bu kanunla vilayetin adı (Adana) olarak değiştirilmiş bulunmaktadır."[64] denilmiştir. Böylelikle 25 Ocak 1956 tarihinde Meclis görüşmelerinin ardından *"Seyhan"* adını kullanan vilayet *"Adana"* adını almıştır.*

---

[60] "*Milletvekillerimiz Çalışıyor*" *Hürfikir*, 12 Şubat 1955, s. 1.
[61] "*Seyhan mı, Adana mı?*." *Hürfikir*, 13 Şubat 1955, s. 1.
[62] "*Adana Vilayeti Tasarısı Mecliste*", *Yeni Adana*, 7 Mayıs 1955, s. 1. Benzer haber için bkz. "*Seyhan'ın Adanaya Çevrilmesi*", *Türk Sözü,* 7 Mayıs 1955, s. 3.
[63] "*Adana Kanunu*", *Bugün,* 7 Mayıs 1955, s. 1.
[64] "*Seyhan nihayet Adana oldu*" *Yeni Adana,* 26 Ocak 1956, s. 1.
* Adana İlinin 1933 ve 1956 yılında, önce Seyhan sonra tekrar Adana olarak isminin değiştirilmesi nedeniyle bu çalışmanın bölüm ve başlık isimlerinde Adana İsmi kullanılmış ancak başlıklar altında bulunan metinlerde belgeler göz önünde bulundurularak 1933-1956 arası ilin adı Seyhan olarak verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ADANA YAZILI BASINI

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de kitle iletişim araçlarının öncüsü olan gazetelerin yeri ayrı olmuştur. Teknolojik faaliyetlerin üst düzeyde ve haber almanın çok hızlı bir şekilde olduğu günümüz öncesinde; halkı bilgilendirme, propaganda, siyasi partilerin gündemi, dünyada gelişen hadiseler ve yerel ile ilgili detaylar gazeteler üzerinden verilmiştir. *Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu* öncesine kadar yerel basın emekleme evresindeyken kanun sonrasında İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyükşehirlerde ve Adana'da da gazetelerin baskı kalitesi ve görüntüsünden haber içeriklerine kadar büyük bir değişim başladığı görülmektedir. Adana şehrinde çıkan gazeteler sadece yerel gündem ile kalmamış dünya ve ülkede gelişen olayları da yakından takip etmiş ve okuyucusuna gün gün duyurmuştur. Tek partili dönemde şehirde öne çıkan yayım organları rejimin savunucusu ve CHP'nin sözcüsü pozisyonunda okuyucusunun karşısına çıkmıştır ancak yeri geldiği zaman söz konusu gazeteler yerel yöneticilerin yaptıkları yanlışların üstünü örtmek yerine konunun üzerine giderek her olayı tasvip etmediklerini göstermişlerdir. Çok partili dönemle beraber Türkiye'de ve Adana'da basın yayımda çok seslilik başlamış ve taraflar birbirlerine karşı sert bir üslup benimsemiştir. Dönem içerisinde gazetelerin okuyucu üzerinde algı oluşturma çabası hadd safhaya ulaşmış, gazeteler ait olduğu siyasi partilerin yılmaz savunucusu olurken gazetelerce rekabet içinde olunan diğer siyasi partiler ise okuyucuya işlevsiz olarak gösterilmeye çalışılmıştır. Şehirde çıkan siyasi gazetelerin misyonu dünyaya, ülkeye ve yerele dair haberleri vermenin yanında partisinin söylem ve eylemlerini halka aktarmak olmuştur.

1.1. Türk Basın Tarihi

Çok eski zamanlardan itibaren insanoğlu bilinmeyeni keşfetme arzusu ve çevresinde olup bitenleri öğrenme çabasına girmiştir. Öyle ki temel bir güdü olan

merak, insanı etrafından haber almaya iten bir araç olmuştur. Böylece çevresinde olup bitenden haberdar olan insanoğlu, olayları kontrol altında tutmuş ve kendini güvence altına almayı sağlamıştır. İnsanların birbirlerinden haber alarak hayatlarını devam ettirmesi, yeni bağlar kurabilmesi ve yaşam alanlarını koruyabilmeleri yeni iletişim ağlarının oluşmasını beraberinde getirmiştir.[65]

İnsanın sahip olduğu bilgiyi kalıcı bir hale getirmesi ve iletmesi yazının icadı ile mümkün olmuştur. Yazının bulunması ile yaşanan gelişme, iletişim için ne kadar önemli bir konumda olduğunu ortaya koymuştur. Yazıyla başlayan ve gelişen yeni iletişim aracı her ne kadar XVI. yüzyılda matbaanın bulunması gibi görünse de basın yayım faaliyetleri eski çağlara kadar uzanmaktadır.[66] Eski Mısır'da papirüs üzerine yazılan kayıtlar ilk gazete kabul edilmiştir.[67] Roma döneminde ise resmi gazete görevi gören haber bültenlerinin yayımlandığı bilinmektedir. "Acta Senatus", "Acta Urbis" adıyla yayımlanan bu haber bültenlerinin amacı ise idari kesim ile halk arasındaki bağı kuvvetlendirmektir.[68] Matbaanın icat edilmesi Avrupa kıtasında yayım faaliyetleri başlamış ve 1470 yılında William Caxton ilk matbaa evini kurmuş ve ilk kitap basımını gerçekleştirmiştir. Gazetenin basımında kullanılan kâğıt bir soyluluk göstergesi olduğu için Venedik'te çıkarılan gazete sadece soylulara dağıtılmıştır. 1536 yılında ilk çıkan *"Gazete"* adı bir madeni paranın adıdır.[69] Modern anlamda yayımlanan ilk gazete 1609 yılında *"Ausburg'da Auis Relation Oder Zeitung"*dur. Farklı bir kaynak ise Hollanda'da 1605 tarihinde yayımlanan "*Niuewe Tijdingen"* gazetesi olduğunu belirtir.[70]

Avrupa'da başlayan yayım faaliyetleri gelişerek devam ederken Osmanlı Devleti'nde bu faaliyetlerin çok gerisinde kalınmıştır. Osmanlı Devleti'ndeki ilk faaliyetler *"Takvim-i Vekayi"* gazetesi ile başlamıştır. III. Selim döneminde Fransız elçisi M. Verninhac'ın Fransa'dan gelirken yanında getirdiği gazetenin benzeri olan Takvim-i Vekayi, bir gazetenin benzeri olduğundan gerçek anlamda gazetenin yayım

---

[65] Mehmet Özçağlayan, "Gazetelerin Gelişimi ve Gazeteciliğin Geleceği (Yeni Teknolojiler ve Medya Ekonomisi Açısından Genel Bir Değerlendirme)", *Marmara İletişim Dergisi*, S. 13, (2008): s. 132.
[66] Korkmaz Alemdar, *Türkiye'de Çağdaş Haberleşmenin Tarihsel Kökenleri* (Ankara: Ankara Ticari ve İdari Bilimler Akademisi, 1981): s. 16; Murat Özgen, "Osmanlı'dan Günümüze Yazılı Basın ve Siyaset İlişkisi", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 23 (2005): s. 13-23.
[67] M. Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi* (İstanbul: Der Yayınevi, 2002): s. 32; Ünal Uyguç ve Ali Genç, *Radyo Televizyon Haberciliği* (İstanbul: Avcıol Basın, 1998): s. 19.
[68] Özgen, "*Osmanlı'dan Günümüze Yazılı Basın ve Siyaset İlişkisi*", s. 13-23.
[69] Özgen, "*Osmanlı'dan Günümüze Yazılı Basın ve Siyaset İlişkisi*", s. 13-23.
[70] Oya Tokgöz, *Temel Gazetecilik* (Ankara: İmge Yayınevi, 2008).

faaliyetine geçmesi II. Mahmud zamanında olmuştur. Fransız M. Alexander Blacque, II. Mahmud'un daveti üzerine İstanbul'a gelmiş ve Takvim-i Vekayi 1831 yılında yayım hayatına başlamıştır. İlk Türkçe gazete olan Takvim-i Vekayi, Batılılaşma hareketlerini Osmanlı Devleti'ne yorumlayan bir gazete olmuştur.[71] 4 Kasım 1922 tarihine kadar yayım hayatını devam ettiren gazete, haftalık olarak yayımlanmış ve gazeteyi çıkarmak için Takvimhane Nezareti kurulmuştur. Gazetenin çıkarılmasından sorumlu olarak Esat Efendi atanmıştır.[72] Bir farklı Görüş ise 20 Kasım 1828 yılında Mısır'da yayımlanan *"Vakayi-i Mısriye"* gazetesinin ilk Türkçe gazete olduğudur.[73] Bu gazete Türkçe-Arapça olarak basıldığından ötürü *"Takvim-i Vekayi"* gazetesini ilk gazete olarak kabul etmek daha doğru bir görüş olacaktır.

Osmanlı Devleti'nde ilk özel gazete olan *"Ceride-i Havadis"* İngiliz William Churcill tarafından İstanbul'da yayımlanmaya başlamıştır. Gazetenin devlet desteği almasından ötürü tam anlamda özel bir gazete olduğunu söylemek mümkün değildir. Yayım hayatına ilk başladığı dönemlerde sadece haber içeriğine sahip olmasından dolayı ilgi görmemiş ilk üç nüshası ücretsiz olarak dağıtılmıştır. Daha sonra dış haberlere de yer verilmesinden dolayı aydınların dikkatini çeken gazete, önceleri haftalık yayımlanırken daha sonra on günde bir yayımlanmaya başlamıştır.[74]

"Ceride-i Havadis" gazetesi yarı özel bir gazete olarak kabul gördüğünden dolayı ilk özel Türkçe gazete olarak 1860 tarihinde çıkan *Tercüman-ı Ahval* ve 1862 tarihinde yayım hayatına başlayan *"Tasvir-i Efkâr"* adlı gazeteler kabul edilmektedir.[75] *"Tercüman-ı Ahval"* gazetesi, hem iç haberlere hem de dış haberlere yer vermiş; hükümetin bildirilerini, fermanlarını ülkenin sosyo-ekonomik durumunu konu edinmiştir. Bununla kalmayıp daha sonraları hükümetin politikalarını eleştirmesi gazetenin dönem dönem kapanmasına, yayım hayatının durdurulmasına sebep olmuştur.[76]

---

[71] Memet Yetişgin, "Batı Basınından Osmanlı Devleti'ne Yaklaşımlar ve Osmanlıların Bu Yaklaşımlara Tepkileri", *OTAM*, 28 (2010): s. 119-162.
[72] Mithat Atabay, *Türk Basın Tarihi* (İstanbul Paradigma Akademi Yayınları, 2015): s. 6; Nesimi Yazıcı, *"Takvim-i Vekai"* İslam Ansiklopedisi, C. 39: s. 490 (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2010).
[73] Hıfzı Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2003): s. 13.
[74] İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, s. 183; Atabay, *Türk Basın Tarihi,* s. 9; Ziyad Ebüzziya, "*Ceride-i Havadis*", İslam Ansiklopedisi, C. 7: s. 406 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993).
[75] Özgen, "*Osmanlı'dan Günümüze Yazılı Basın ve Siyaset İlişkisi*", s. 13-23.
[76] Suat Sezgin, "Gazeteciliğin ve Türk Yazılı Basınının Kısa Tarihsel Perspektifi (Bölüm II)*", İstanbul*

1860 yıllarında çıkan önemli gazetelerden biri de *"Muhbir"* gazetesidir. Gazetenin tüm sermayesi Filip Efendi'ye ait olmasına rağmen tüm faaliyetlerden sorumlu olan Ali Suavi olmuştur. Yenilik taraftarı ve Batı yanlısı olan Ali Suavi gazetenin kısa sürede ses getirmesine büyük katkı sağlamıştır. Hükümete yönelik eleştirilerinden dolayı gazete 1867 yılında kapatılmıştır.[77] Avrupa'ya gönderilen birçok muhabir gittikleri yerlerde gazeteler çıkarmış fakat II. Meşrutiyet'e kadar Osmanlı Devleti'nde basın adına büyük bir yenilik yaşanmamıştır.

23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi ile basın yayım alanına bir özgürlük gelmiş, kontrol mekanizması ortadan kalkınca yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde *"İkdam"* gazetesinden ayrılan Abdullah Zühtü, Yeni Gazete adında bir gazete çıkarmış ve bu gazete II. Meşrutiyet'in ilk gazetelerinden biri olmuştur.[78]

I. Dünya Savaşı'nda ağır bir yenilgi alan Osmanlı Devleti, daha sonra itilaf devletleri tarafından işgal edilmiş ve bu işgalden kurtulmak için Türk halkı Milli Mücadele'yi başlatmıştır. Milli Mücadele'nin başlaması ile birlikte düşmana karşı birliktelik sağlamak amacıyla 14 Eylül 1919 tarihinde *"İrade-i Milliye"* gazetesi çıkarılmıştır. İlk olarak Sivas Kongresi kararlarını daha sonra İstanbul Hükümeti'nin kararlarını ve ülkenin genel durumunu konu alan haberlere yer verilmiştir. Sivas Kongresi'nden sonra Heyet-i Temsiliye çalışmalarını yürütmek amacıyla Ankara'ya geçince Recep Zühtü Bey'in yazı işleri müdürlüğünü yaptığı *"Hâkimiyet-i Milliye"* gazetesi yayım hayatına başlamıştır. Bu dönemde Milli Mücadele'yi destekleyen birçok gazete yayım faaliyetine başladığı gibi Milli Mücadele'ye destek vermeyen gazeteler de çıkmaya başlamıştır.[79]

Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra basın özgürlüğüne önem verilmiş olmasına rağmen Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni kurulmuş olmasından dolayı ve iç karışıklığa sebebiyet vermemek adına karşıt gazetelerin yayımlanmasına müsaade edilmemiştir. Böylece 4 Mart 1925 tarihinde çıkarılan Takrir-i Sükûn yasasıyla birlikte

---

Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, S. 19 (2004): s. 15; Orhan Koloğlu, *Basın Tarihi*, (İstanbul: Pozitif Yayınları, 2015): s. 46.

[77] Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihi'nde Yerel Gazetecilik* (İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2001): s. 77; İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, s. 207.

[78] Atabay, *Türk Basın Tarihi,* s. 57; M. Kazım Benek, "Osmanlı'da Basının Doğuşu ve II. Meşrutiyete Kadar Gelişimi", *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, S. 6-7 (2016): s. 28-39.

[79] Yücel Özkaya, "Milli Mücadele Başlangıcında Basın ve Mustafa Kemal Paşa'nın Basınla İlişkisi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 1, S. 3 (1985): s. 890-900.

muhalif yayımlar kapatılmıştır. 1928'de yeni harflerin kabul edilmesiyle basın faaliyetleri zora düşmüştür. Bu kaos ortamını ortadan kaldırmak amacıyla 1931 yılında Cumhuriyet tarihinin ilk basın yasası olan Matbuat Kanunu kabul edilmiştir.[80]

26 ve 29 Mayıs 1935 tarihleri arasında basının yaşadığı sorunları çözmek amacıyla Basın Kurultayı toplanmıştır. Daha sonra 27 Haziran 1938 tarihinde 3511 sayılı kanun kapsamında Basın Birliği Kuruluş Kanunu kabul edilmiştir. II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla CHP, olası bir savaş tehdidine karşı özgür ve demokratik düşünce faaliyetlerini engellemiş ve basın yayıma bir sansür uygulamıştır. Ülke genelinde kâğıt sıkıntısını ve savaş dönemindeki olağanüstü durumu bahane ederek gazetelerin sayfa sayılarını azaltma kararı almıştır.[81] CHP'den sonra iktidara gelen Demokrat Parti (DP), 15 Temmuz 1950 yılında Basın Kanunu'nu mecliste kabul etmiş ve böylece basın üzerindeki baskı azaltılmıştır.[82] 1960 yılında yaşanan darbeden sonra basın alanında birçok yenilik yapılmış ve gazetelere yeni haklar verilmiştir. Gazetecilere önemli haklar verilmiştir. 1980 darbesinde yapılan yasal değişiklikler neticesinde basın yayım faaliyetlerine kısıtlama gelmiş buna rağmen yayımcılık faaliyetleri devam etmiştir.[83]

1.2. Yerel Basın Tarihi

Yerel basın genel hatlarıyla bilindik bir bölgede yöre halkını bilgilendirmeye ve bölgede kamuoyunun oluşmasına yardımcı olan bir kitle iletişim aracıdır. Fransız Devrimi'nden önce basın yayım faaliyetlerine sıcak bakmayan Avrupalılar, yayım faaliyetlerini bir utanç vesilesi olarak görmekteydiler. Onlara göre gazeteci okurun saf duygularını suistimal eden, utanma duygusundan yoksun kişilerdir. 1789 tarihine kadar Avrupalıların yayım özgürlük anlayışı kitap ve yazardan öteye gidememiştir. Genel itibariyle gazeteye olan düşmanlıklarının Fransız Devrimi ile son bulduğunu söylemek mümkündür.[84] Özgürlük ve eşitlik anlayışının egemen olduğu yeni düzenle birlikte yayım politikalarında da değişimler yaşanmış, yerel olarak gazete basımı gerçekleşmiş

[80] Erdem Yavuz, Cumhuriyet Dönemi Erzincan Basını ve Basın Siyaset İlişkisi, *The Journal Of Academıc Socıal Scıence Studıes*, 44 (2016): s. 107-124.
[81] Haluk Harun Duman, Cem Pekman, *Türk Basın Tarihi* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2014): s. 146.
[82] Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, s. 175.
[83] Girgin, *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*, s. 129.
[84] Jean NoëlJeanneney, *Medya Tarihi,* çev. Esra Atuk (İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2006): s. 32, 33.

ve böylece halk ile yönetim arasındaki ilişkiler dengede tutulmaya çalışılmıştır. Avrupa'dan yıllar sonra matbaa ile tanışan Osmanlı Devleti'nde başlayan basın yayım faaliyetleri ilk olarak yerel basın şeklinde ortaya çıkmıştır. Osmanlı zamanında yayımlanan gazeteler, devletin siyasi gücünü yansıtmak maksadıyla oluşturulmuştur. Yayımlanan yerel gazetelerin önceliği ise padişah ile ilgili haberler olmuştur. Bunun yanı sıra kamuda görev değişikliği, yasalar ve alt yapı çalışmaları, kolluk kuvvetlerinin başarıları, savaşlar, yabancıların ziyaretleri gibi konulara yer verilmiştir. Resmî Gazete'nin bir devamı sayılan yerel basının bazı özellikleri bulunur. En önemli özelliği ise Anadolu'da basın yayım faaliyetlerinin oluşmasına öncelik etmesidir.[85] Türk milletinin gösterdiği direniş hareketine destek veren Anadolu basını, hem itilaf devletlerinin hem de İstanbul Hükümeti'nin uyguladığı birtakım baskılara maruz kalmıştır.[86]

Osmanlının son döneminden başlamak üzere Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Anadolu'da yerel basının etkili olduğunu ve çok sayıda neşriyatın yayımlandığını görebiliriz. Özellikle büyükşehir olarak tanımlayabileceğimiz, başta İstanbul olmak üzere İzmir, Konya, Trabzon, Erzurum ve Adana gibi bölgesel etkinliği olan şehirlerde yerel basının etkin bir faaliyet gösterdiğini yapılan çalışmalar ve arşiv kaynaklarından takip etmek mümkündür. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ise yapılan yerel basın araştırmaları sonucunda 1919 ve 1938 yılları arasında 582 gazete yayımlanmış ve bu gazetelerin 176'sı İstanbul'da 406'sı diğer vilayetlerde yayımlanmıştır.[87] Bu süreçte Adana bulunduğu konumu, okur-yazar oranı, kalkınmışlık durumu ve siyasi birikimi itibariyle öne çıkan şehirlerdendir. Bu özelliklerinden dolayı yerel basın şehirde oldukça güçlüdür. O dönemin kitle iletişim araçlarının yetersizliği dikkate alındığında yerel basının haber almada, her türden siyasi, iktisadi ve toplumsal gelişmeleri takip etme ve değerlendirmede ayrıca propaganda açısından oldukça etkin olduğu gözlemlenmiştir. Bu bilgiler ışığında Adana basınında, İstanbul Hükümeti ile işgal kuvvetlerinin engelleme ve baskılarına maruz kalan önemli yerel gazetelerin başında *"Yeni Adana"* gazetesinin geldiği değerlendirmesi yapılabilir.

---

[85] Girgin, *Türk Basın Tarihi'nde Yerel Gazetecilik,* s. 19.
[86] Alpay Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü* (İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti, 1990): s. 109.
[87] Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü*, s. 109.

1.2.1. Yerel Basının Önemi ve Karşılaştığı Sorunlar

Geçmişten günümüze yerel basın halkın sesi ve gücü olmuştur. Öyle ki Osmanlı Dönemi'nde devletin karşılaştığı gerek iç kaynaklı gerek dış kaynaklı hadiselerden dolayı yaşanan sıkıyönetim ve istibdat dönemlerinde bile basın yayım faaliyetleri yürütülmüştür. Devletin bekası ve vatanın bölünmezliği ilkesi ile yayım politikasını sürdüren yerel basın, kapatmaları ve her türlü cezai işlemleri göze almıştır. Kurtuluş Savaşı'ndan günümüze kadar geçen sürede yerel basın faaliyetleri çok değişmiştir. Ulusal gazetelerin yerelde etki gücünün fazla olması, yerel basın üzerinde olumsuz etkilere neden olmuştur. Yerel gazetelerin baskı sayısı, yetişmiş eleman ve özel ilanların azalması konusunda yaşadıkları sıkıntılar gelir düzeyini etkilemiş ve bu durum yerel gazetelere ilginin azalmasına neden olmuştur.[88]

Yerel basında kullanılan dil, sahiplenme özelliği göstermektedir. İlde veya ilçede yayımlanan gazetelerde kurum ve kuruluşlara "bizim" diye hitap edilmesi hedef kitle olan halk ile basın arasındaki iletişim daha yakın olması üzerinde etkilidir.[89]Yerel basının karşılaştığı sıkıntılardan biri de taşrada yaşanan muhabir sıkıntısıdır. Bu sıkıntının temelinde ise kalifiye eleman eksikliği yatmaktadır. Kurulan yerel basın şirketlerinin aile yönetimine sahip olması, genel olarak gazetecilik eğitiminden uzak bireylerin gazetede çalışması gibi sorunlardan dolayı yerel basın ilerleme kaydedememektedir. Eleman probleminde yaşanan sorunlardan biri de düşük ücretlerdir. Daha önce bahsedilen aile ilişkileri ve ekonomik nedenler bu alanda çalışan elamanları olumsuz etkileyen bir diğer unsurdur.[90]

Yaşanan sıkıntılar her ne kadar yerel basının faaliyetlerini engellese de yeni oluşan kitle iletişim araçları yerel gazeteye olan ilgiyi azaltsa da yerel basının halk ile arasındaki güç azımsanmayacak kadar önemlidir.

---

[88] Bilal Tipi, "Yerel Basın Kurultayı, Bildiriler*"* içinde *Yerel Basının Önemi* (Adana: Çukurova Gazeteciler Cemiyeti, 1992), s. 21.
[89] Beste Nigar Erdem, *Türkiye'de Yerel Basın*, ed., Suat Sezgin (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi Yayınları, 2007), s. 117.
[90] Belkıs Ulusoy Nalcıoğlu, *Türkiye'de Yerel Basın*, ed., Suat Sezgin (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi Yayınları, 2007): s. 202.

1.3. Adana'da Yerel Basın Tarihi

Tanzimat'ın ilanı ile Adana'da yerel basın faaliyetleri başlamış ve bu kapsamda Adana Vilayeti'nin resmi ve ilk gazetesi olan *"Seyhan"* yayımlanmaya başlamıştır. "*Seyhan"* gazetesi Adana'da kurulan ilk basımevinde 5 Mart 1873 tarihinde Ermeni asıllı Agop tarafından haftalık olarak yayımlanmaya başlamıştır. Toplamda dört sayfa olarak hazırlanan gazetenin iki sayfası Ermenice olarak hazırlanmıştır. Fakat daha sonra Ermenice sayfaların basımı durdurularak tamamen Türkçe olarak yayım yapmaya devam etmiştir. II. Meşrutiyetin ilanından sonra gazete günlük olarak yayımlanmaya başlamış fakat 1909 yılında kapatılmıştır. *"Seyhan"* gazetesi, Adana ilinin ilk gazetesi olmuş o dönemde başka gazete olmadığı için de Adana'da çıkan tek resmi gazete olma özelliği taşımaktadır.[91]

II. Meşrutiyetin ilanı sonrasında Adana'da birçok gazete yayımlanmış fakat faaliyetleri çok uzun sürmemiştir. Meşrutiyet aşamasında ön plana çıkan gazetelerden bazıları arasında: *"İtidal"*, *"Rehber-i İtidal"*, *"Teceddüt"*, *"Şimşek"*, *"Hayat"*, *"İkaz"*, *"Çıngırak"* yer alır. Kurtuluş mücadelesi sırasında ise Adana'da, Kuva-yı Milliye'yi destekleyen yayımlar olduğu gibi Milli Mücadele karşıtı olan ve bağımsızlık aleyhine propaganda yapan yayımlar da bulunur. Milli Mücadele karşıtı ve işgalci güçlerle iş birliği içerisinde olan gazetelere örnek olarak: *"Ferda"*, *"Adana Postası"*, *Rehber-i İtidal* gösterilebilir. Milli Mücadele taraftarı ve her türlüğü baskı altında işgalcilere karşı yayımlar yapan gazeteler arasında ise *"Adana"*, *"Adana'ya Doğru"*, *"Yeni Adana"* gibi gazeteler bulunmaktadır.[92]

Adana vilayetinin kozmopolit bir yapıya sahip olması bölgede Milli Mücadele karşıtı yayımların yapılmasında etkili olmuştur. Türkler'den Milli Mücadeleye karşı çıkanların haricinde Ermeniler de Milli Mücadele'ye karşı çıkmış ve bu karşıtlığı çıkardıkları gazeteler vasıtasıyla duyurmaya çalışmışlardır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Adana ilinde yayımlanan gazetelerin sayısı artmıştır. Bu dönemde çıkan gazeteler arasında: *"Halk"*, *"Toksöz"*, *"Doktor Sesi"*, *"Çukurova"* gazeteleri yer almıştır.

---

[91] Yurt Ansiklopedisi, "*Adana*", s. 165; Taha Toros, *Kurtuluş Savaşında Çukurova* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını, 2001): s. 26.
[92] Yurt Ansiklopedisi, "*Adana"*, s. 166; Çanak, "*Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) 1923-1956"*, s. 408, 409.

Yayımlanan gazetelerin birçoğu kısa süreli yayım yapmış olsa da yeni rejimi halka benimsetmede önemli bir konumda olmuştur.[93]

1.4. Adana'da Yayımlanmış Bazı Gazeteler

Bu çalışmada incelemeye tabi tutulan ve kaynak olarak kullanılan süreli yayınlar siyasi içerikli gazetelerdir. Adana'da siyasi tür başta olmak üzere kültürden sanata, spordan tıp ve eğitime kadar bunun yanında mizahi içerik ile birçok gazete yayımlanmıştır. Ancak literatür taraması yapılırken elde edilmiş, çalışmaya kaynak oluşturmamış gazetelere ait künye bilgileri ile siyasi partilere mensup kişilerin çıkardıkları gazetelerin de bilgisi aşağıda verilmiştir. Bu bağlamda çalışmayı kapsayan dönem öncesi yayımlanmış bazı gazetelere ait bilgilere de yer verilmiştir.

1.4.1. Yeni Adana

Milli Mücadele döneminin Adana'daki sesi olan, işgal günlerinde Türk milletine umut veren Adana basınında hala önemli yere sahip gazete[94] *"Adana"* ismi ile Ahmet Remzi Bey ve Yozgatlı yedek subay Avni Doğan tarafından Mücavirzade Mustafa Emin Bey'in sahibi olduğu Hayat Matbaasında çıkarılmıştır. Adana ismi ile çıkan gazete işgal güçlerinin müdahalesi üzerine henüz üç nüshası yayımlandığında çıkmaya başladığı yıl olan 1918'de kapatılmıştır.[95] Ahmet Remzi ve Avni Bey gerekli izinleri almalarının ardından *"Yeni Adana"* ismiyle gazeteyi çıkarmaya başlamışlardır[96] ve gazetenin kuruluş tarihi de 25 Aralık 1918 olarak kayıtlara geçmiştir.[97] Ancak gazete 8. sayısını çıkarmasının ardından işgal kuvvetlerince matbaanın basılması ve çalışanların tutuklanmasıyla gazetenin Adana'daki yaklaşık bir ay devam eden yayım hayatı son bulmuştur.[98] Gazetenin kapatılmasıyla basımevi sahibi Mücavirzade Mustafa ve Avni Doğan da tutuklanmış, Avni Doğan Yozgat'a sürgüne gönderilmiş, tutuklanma olayından kurtulan Ahmet Remzi Bey ise bir gazete yayımlamak için Kayseri'ye gitmiştir. Kayseri'den Karaisalı'ya dönen Ahmet Remzi Bey istasyonda bir vagon

---

[93] Gülseren Akalın, "Milli Mücadele'de Adana Basını", *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi*, http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/3. php (28. 12. 2020).
[94] Ahmet Remzi Yüreğir'in Yeni Adana gazetesinde örnek yazılarından biri için bkz. *Yeni Adana,* 20 Eylül 1945, s. 1. Ayrıca gazetenin yayımlanmış olan 5 Ocak tarihli nüshalarında köşe yazılarına bakıldığında, Milli Mücadele ve Adana'nın kurtuluşuna dair yazılar açık şekilde görülecektir.
[95] İslam, *Milli Mücadelede Yeni Adana*, s. 10; Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 166.
[96] İslam, *Milli Mücadelede Yeni Adana,* s. 10.
[97] *Yeni Adana*, 1 Kanunisani 1929, s. 1.
[98] İslam, *Milli Mücadelede Yeni Adana,* s. 10, 11.

içerisinde yayıma başlamıştır. Haftada iki kez yayımlanan gazete gizli bir şekilde Adana'da dağıtıma çıkarılmıştır. Pozantı, Fransız işgalinden arındırılınca Ahmet Remzi Bey gazeteyi Pozantı'ya taşımıştır. Daha sonra Ferit Celal Bey ve birkaç yedek subay da gazetenin yazarları arasına dahil olmuştur. Ulusal zaferlerimizden olan I. ve II. İnönü ile Sakarya zaferini Adanalılara *"Yeni Adana"* gazetesi duyurmuştur. Ahmet Remzi Bey 27 Kasım 1921'de Adana'ya gelmiş ve gazete, şehrin kurtuluşundan sonra cumartesi günü hariç diğer günler Adanalılarla buluşmuştur.[99] 8 Ekim 1981 tarihli *"Yeni Adana "* gazetesi Ahmet Remzi Bey'i ve gazetenin kurulma sürecini okuyucuya şu şekilde aktarmıştır:

> *Ahmet Remzi Yüreğir, 1.Dünya Savaşı patladığında genç bir öğretmendir. Yedeksubay olarak askerlik görevini yaparken, birkaç yıl sonra birlikte mücadeleye girişecekleri başka bir gençle tanışır: Avni (Doğan) Beyle… Savaştan ülkemizden yenik çıkmıştır, Mondros mütarekesi doğrultusunda Adana Fransızların işgaline uğramıştır. İşte o zaman, Türk Ulusu'nun işgale rıza göstermeyeceğini, esaret zincirlerini mutlaka kırıp atacağını kanıtlamak amacıyla ilk mücadelesine eski silah arkadaşı ile Avni Doğan ile başlar. 25 Aralık 1918 günü birlikte ADANA isimli bir gazete çıkarırlar işgalin zulmüne sed çekmeye uğraşırlar. Bu gazete ancak 8 nüsha yayımlanır. Avni Doğan bey il ve işgal hudutlarının dışına sürülür. Evinde silah ve cephane bulunan genç Ahmet Remzi de tehlikeli bir direnişçi olarak işgal makamlarınca aranır. Başına yüklüce bir ödül konur. Adana'da yapılacak bir şey kalmadığını gören Ahmet Remzi, fırsatını bulur ve kent dışına kaçar. Doğruca Boğazlıyan'da Kaymakamlığa başlayan Avni Doğan beyin yanına gider Sivas'a gelmiş bulunan Mustafa Kemal Paşa ile temasa geçer. "Kilikya Müdafai Hukuk Cemiyeti"ni kurma yetkisi ile Toroslara döner Belemedik İstasyonunda ve Pozantı'da bu kez "Yeni Adana" adı altında yayınlar işgal altındaki Çukurovamızın her köşesine umut ve inanç ağını bu gazeteyle yaymaya devam eder. Kurtuluş hareketinin siyasi çerçevesinin oluşturan Müdafai Hukuk Cemiyetinin yöneticisi olarak Kurtuluş'a kadar Pozantı'da görev yapar. Ahmet Remzi Kurtuluş'tan sonra ülkenin yeniden kurulması döneminde de çevresinde etkindir. Siyasal aşırılıklara karşıdır. Bu yönde mücadelelere girer Serbest Fırka deneyinde iktidardaki bir kısım unsurlarla ters düşer. Uzun yıllar sadece*

[99] Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 166.

gazete ile ilgilenmek zorunda bırakılır. Bu arada Kurtuluş Savaşını anılarını gazete için bir tefrika biçiminde hazırlar…[100]

"Yeni Adana" gazetesi 9. sayısından itibaren "*Kilikya Türk Ülkesi'dir"* ibaresini, 9 Eylül 1920 tarihli 14. sayısından sonra ise *"Adana Türk Ülkesi'dir"* ibaresini kullanmıştır.[101] Gazetenin imtiyaz sahibi ve başmuharriri Ahmet Remzi Bey'dir. Ahmet Remzi Bey mesul müdürlüğü görevini ise 1928 yılında Muzaffer Demirtaş Bey'e devretmiştir. Gazetenin yıllık satış fiyatı yurt içinde 12 (on iki), 6 (altı) aylık 7 (yedi), 3 (üç) aylık 4 (dört), 1 (bir) aylık 1 (bir) lira, resmi ilanların satırı ise 10 (on) kuruş olarak belirlenmiştir. Gazete günlüğü 5 (beş) kuruştan satılmıştır. Gazetenin idare yeri Abidin Paşa Caddesi, basıldığı matbaa ise Yeni Adana Matbaası olarak gösterilmiştir. Gazete okuyucunun karşısına 4 (dört) sayfa olarak çıkmış, Harf İnkılabı sonrası Latin harfleri ile 3 Aralık 1928'de yayımlanmıştır.[102] Gazetenin 1 Ocak 1929 tarihli nüshasında ise satış fiyatları değişmemiş, gazete *"Yevmi Gazete"*[103] ibaresini kullanmış, günü geçen gazetelerin satış fiyatı 20 (yirmi) kuruş olarak belirlenmiştir, Gazetenin telefon numarası 8, posta kodu ise 41 olarak verilmiştir.[104] Gazete 1930 yılı itibari ile *"Her gün çıkar halkçı" gazete*,[105] 1937-1939 yılları arası *"Akşamları Çıkar Gündelik "gazete*, 1939-1944 yılları arası *"Akşamları Çıkar Gündelik Halkçı"gazete*, 1944-1951 arası *"Gündelik, Siyasi, Halkçı Akşam"gazetesi*, 1951-1958 yılları arası *"Gündelik Siyasi, Milliyetçi, Sabah "gazetesi*, 1958'den 1959'a kadar da "*Gündelik Siyasi-Milliyetçi"gazete* ibaresini kullanmıştır.[106] Ayrıca gazetenin kurucusu, başmuharriri ve CHP Adana milletvekilliği de yapan Ahmet Remzi Yüreğir 3 Ekim 1951 Çarşamba günü İstanbul'da[107] Galata Köprüsü üzerinde bir otomobilin çarpması sonucu yaralanmış,[108] 7 Ekim 1951 Pazar günü ise vefat etmiştir.[109]

---

[100] "*Ölümünün 30. Yılında Ahmet Remzi Yüreğir", Yeni Adana,* 8 Ekim 1981, s. 1, 5.
[101] İslam, *Milli Mücadelede Yeni Adana,* s. 11.
[102] İsmail Tevfik, Adana Vilâyeti Matbuatı (Ankara: Hariciye Vekâleti Matbaası, 1932): s. 9-11; Ayrıca gazetenin başyazarlığını 1922 itibari ile Fert Celal Güven Celal Sahir Muter, Muzaffer Timurtaş, Refi Kerem üstlenmiştir. Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 166.
[103] Yevmi: Günlük.
[104] *Yeni Adana,* 1 Kanunisani 1929, s. 1-4.
[105] *Yeni Adana,* 1 Kanunisani 1930, s. 1.
[106] Yeni Adana gazetesinin kullandığı ibareler hakkında ilgili yıllara bkz.
[107] *Demokrat,* 9 Ekim 1951, s. 1; *Yeni Adana,* 4 Ekim 1951, s. 1; *Bugün,* 4 Ekim 1951, s. 1.
[108] *Bugün,* 9 Ekim 1951, s. 1, 2.
[109] *Yeni Adana,* 8 Ekim 1951, s. 1, 2. Benzer haber için bkz. *Türk Sözü,* 9 Ekim 1951, s. 1, 3; *Demokrat,* 9 Ekim 1951, s. 1, 3.

Ahmet Remzi Yüreğir'in ölümünden sonra iki oğlu Çetin Remzi ve Aydın Remzi gazeteyi çıkarmaya devam etmiştir.[110] *"Yeni Adana"* gazetesi Milli Mücadele yıllarında vatansever bir propaganda aracı olarak zor şartlar altında yoluna devam etmiş, bir yandan Fransız işgalcilerle ve Ermeni çetecilerin yaptıklarını Ankara'ya duyurmaya çalışırken bir yandan da *Adana Postası* ve *Ferda* gibi işbirlikçi ve Milli Mücadele karşıtı yayımlarla uğraşmak durumunda kalmıştır.[111] Son değerlendirmede, *"Yeni Adana"* gazetesinin Kurtuluş Harbi'nde yaptığı katkı Amerika Birleşik Devletleri'nin de dikkatini çekmiş, Amerika Gazete Sahipleri Birliği Vakfınca, 1965 yılında Çetin Remzi Yüreğir, ABD'ye çağırılmış *"Dünya Basın Barışı Ödülü"*nü almıştır.[112] Gazetenin 1927-1928 yıllarına ait Osmanlıca nüshalarına ulaşmakla beraber, 1929-1988, 2011-2014 yıllarına ait nüshalarına da ulaşılmıştır.

1.4.2. Türk Sözü

Gazete, 1 Ocak 1924 tarihinde yayım hayatına başlamıştır.[113] Gazete kapatılan Sanayi Mektebinde Türk Sözü Matbaasında 4 (dört) sayfa olarak basılmıştır. Gazetenin imtiyaz sahibi ve başmuharriri Ferit Celal Beydir,[114] 1926 yılına kadar mesul müdürlüğünü de Ferit Celal Bey yapmış sonra Baki Tonguç Bey bu görevi ondan devralmıştır. Yazı işleri müdürlüğünü Şemsi İzzet Bey, idare müdürlüğünü de Tevfik Coşkun Celal Bey yapmıştır. Gazetenin idare yeri Ulu Cami yanı olarak belirtilmiştir. Günlüğü 5 (beş) kuruştan satılan gazetenin yıllık aboneliği 12 (on iki), altı aylığı 7 (yedi), üç aylığı 3 (üç), bir aylığı da 1 (bir) liradan satışa sunulmuştur. Günü geçen gazete 20 (yirmi) kuruştan satılırken gazetenin ilan fiyatı ise satırı 10 (on) kuruş olarak belirlenmiştir. Osmanlıca olarak basılan gazete 2 Aralık 1928 tarihi itibariyle Latin alfabesi ile yayımlanmaya başlamıştır.[115] Gazetenin incelenen nüshalarında 1934'ten 1936'ya kadar "*Günlük Gazete"*[116] 1936'dan[117] 1958'e kadar *"Gündelik Siyasi Gazete"*

---

[110] Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 166.
[111] İslam, *Milli Mücadelede Yeni Adana,* s. 155.
[112] Şeyda Özçelik, "Yeni Harflerin Kabulü ve Adana Basını'na Yansıması: "Yeni Adana" ve "Türk Sözü" Gazetesi", *Turkish Studies Dergisi*, C. 8, S. 7 (2013), s. 401; Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 166.
[113] *Türk Sözü,* 2 Temmuz 1934, s. 1. ancak Türk Sözü gazetesinin çıkmaya başladığı tarih 1 Ocak 1923 olarak belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tevfik, Adana Vilâyeti Matbuatı, s. 7, 8.
[114] Ferit Celal Bey Soyadı Kanunu sonrası Güven soyadını almıştır.
[115] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 7, 8.
[116] *Türk Sözü,* 2 Temmuz 1934, s. 1.
[117] *Türk Sözü,* 1 Mayıs 1936, s. 1.

ibarelerini kullandığı görülmüştür.[118] Latin alfabesi ile tanışan Türk milletine yeni alfabeyi tanıtma ve kabullendirme sürecinde *"Türk Sözü"gazetesi*, önemli bir görev üstlenmiştir.[119] Türk Sözü de Yeni Adana gibi Adana tarihinde çok önemli bir yere sahip olmuş ancak Yeni Adana gibi günümüze kadar ulaşamamış, 1966 yılında kapanmıştır. Gazete Milli Mücadele taraftarı, Türkiye'de de tanınan yazarları da bünyesinde barındırmıştır. O isimlerden bazı şunlardır: "Mehmet Emin (Yurdakul), Hikmet Şevki, Mustafa Rahmi (Balaban), Mustafa Uluğu (İğdemir), Behçet Kemal, Arif Nihat Asya, Ali Rıza Yalkın, Taha Toros, Selahattin Sepici, Naci Akverdi, Hamdi Akverdi, Rıza Polat Akkoyunlu"...[120] *"Türk Sözü" gazetesi* tek partili ve çok partili dönemde CHP'nin yazılı propaganda aracı olarak yayım hayatını sürdürmüş olmasına rağmen gazetenin sert devletçi ve partili politikasının yanında eleştirel tavrı yadsınamaz bir gerçektir. Bununla beraber gazete kurucu değerlere ve Türk İnkılabına sadık kalarak yoluna devam etmiştir. Ferit Celal ve bir dönem gazetenin yazı işleri müdürlüğünü de yapan Nevzat Güven kardeşler, CHP içinde doğrudan görev almış ve partide uzun dönem siyaset yapmışlardır.[121] *"Türk Sözü"* gazetesinin Harf İnkılabı öncesi muhtelif sayıda nüshasına ulaşılmış, 1934-1958 arası yayımlarının tamamına yakını incelenmiştir.

1.4.3. Bugün

Adana siyasi hayatında ayrı bir yeri sahip, tek parti döneminde kurulmuş gazetenin serüveni, Türkiye'nin siyasi dönüm noktası olan 1960 darbesi sonrasına kadar devam etmiştir. Gazete 15 Ağustos 1940 tarihinde yayım hayatına başlamıştır. Gazetenin sahibi ve Başmuharriri Cavid Oral'dır.[122] Oral, ilk sayıda *"Bugün İntişara Başlarken"* diye bir yazı kaleme almış ve şu cümleleri yazmıştır:

> *Dünya tarihin eşsiz bir inkılabı içinde yaşıyoruz. Kemalizm inkılabı, mazide olduğu gibi içinde yaşadığımız devrin de en köklü, en şuurlu ve en yapıcı*

---

[118] *Türk Sözü,* 31 Aralık 1958, s. 1.
[119] Ayrıntılı bilgi için bkz: Özçelik, "*Yeni Harflerin Kabulü ve Adana Basını'na Yansıması*", s. 402.
[120] Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 166.
[121] Detaylı bilgi için bkz. Bu çalışmanın Adana'da Faaliyet Gösteren Siyasi Partiler bölümü.
[122] Ali Cavit Oral, Tarım ve Orman Bakanı, siyaset ve devlet adamı, milletvekili, ziraat mühendisi detaylı bilgi için bkz. TBMM Albümü C. 2, s. 666. İncelenen bazı kaynaklarda Cavid Oral şeklinde geçmektedir. Örneğin, Bugün gazetesinin 14 Aralık 1945 tarihli nüshasında bulunan köşe yazısında yazar adı Cavit Oral iken gazetenin Başmuharriri kısmında Cavid Oral yazmaktadır. *Bugün,* 15 Ağustos 1940, S. 1,Yıl. 1, s. 1, 4.

inkılabıdır. Tarihin hiç bir devrinde bir millet hayatında, bir milletin düşünüş tarzında bu kadar içli ve bu kadar derin bir ne yapılmış ne de görülmüştür. İstidatlı, kabiliyetli ve yüksek yaratılışlı bir millet dar, sakat, iskolastik bir zihniyetten kurtararak ona yeni ve modern bir hayat şekli hazırlamak, onun tarihine uygun, medeniyet alemindeki üstün rolüne yakışan ve yaraşan bir mevki vermek ve onu muasır hayatın bütün yaşamak icablarına uydurmak, işte Kemalist rejimin en karakteristik iş, eser ve muvaffakiyet ölçüsüdür. Hiç şüphe yok ki uzak vey akın tarihinde beşeriyet faydalı olan veya zararlı görülen birçok inkılaplar yapılmıştır. Fakat her milletin bünyesine, ruhuna ve karekterine göre değişik sebep ve amiller tesiri altında yapılan bu inkılaplarıda, Kemalizmin radikal, şümullü, olgun hareket ve eserlerini, ileri ve geniş, büyük prensiplerini görmek ve bulmak imkanı yok gibidir…

Bu satırlardan da anlaşılacağı gibi gazetenin fikri yapısı Kemalizm üzerine kurulmuştur. Baskısı Bugün Matbaasında yapılan gazetenin idare yeri Yeni İstasyon Caddesi olup yıllığı 12 (on iki), 6 (altı) aylığı 6 (altı), 3 (üç) aylığı 3 (üç) lira günlüğü ise 5 (beş) kuruştur ve gazete 4 (dört) sayfa olarak çıkarılmış, *"Siyasi, İktisadi, İçtimai Gündelik Gazete"* ibaresini kullanmıştır. Gazetenin genel neşriyat müdürü ise Kemal Çelik'tir.[123] 1 Ocak 1953'ten itibaren gazetenin sahibi Nihat Oral olmuştur.[124] CHP'nin yayım organı olarak kurulan gazetenin CHP'den Seyhan milletvekilliği ve Tarım Bakanlığı da yapmış olan sahibi Cavid Oral partisinden istifa etmiş ve istifasının ardından "Bir gazeteci olarak tabiatıyla siyasetin içindeyim. Bundan böyle kardeşimle birlikte Ankara ve Adana'daki gazetelerimizle, çiftliğimizle meşgul olmak niyetindeyiz"*[125]* demiştir. CHP'den istifa sonrası 1954 yılı genel seçimlerinde Demokrat Parti listesinden bağımsız milletvekili adayı[126] olarak yaptığı konuşmayı *"Demokrat"* gazetesi şöyle yorumlamıştır:

İlk defa iktidar olmuş bir parti, genç bir parti ülke yönetme gayreti içindeyken zaten bir buçuk iki yılı kadar muhalefet ile uğraştığını, geri kalan dönemlerde de elinden geleni yaptığını söylüyor. Muhalefetin asıl işi ülkeyi beraber nasıl kalkındırırız.? Ülkeyi beraber nasıl aydınlık seviyelere ulaştırırız? Olması

---

[123] *Bugün,* 15 Ağustos 1940, S. 1,Yıl. 1, s. 1, 4.
[124] *Bugün,* 1 Ocak 1953, s. 1.
[125] "*Cavid ve Nihat Oral'lar C. H. P. den İstifa Ettiler", Bugün,* 8 Eylül 1953, s. 1, 5; *Yeni Adana,* 8 Eylül 1953, s. 1, 3.
[126] *Demokrat,* 13 Nisan 1954, s. 1, 6.

gereken yerde muhalefet her zaman iktidarın ayağına ayak bağı olduğunu söylüyor. Yapılan güzel ve olumlu işlere bile muhalefetin alkışlamadığından yanıyor burada önemli olan Türk Devleti ve Türk Milleti'dir diyor. Zaten kendisinin de CHP'den ayrılma nedeninin muhalefetin içindeki bu kesim yüzünden çok sevdiği CHP'den ayrıldığını söylüyor.[127]

Cavid Oral'ın istifasıyla artık gazetenin yayım politikası da değişmiş ve gazete CHP muhalifi yayımlar yaparak iktidarın sesi haline gelmiştir. Ayrıca Cavid Oral ile CHP'den istifa eden Nihat Oral, 1957 senesinde DP'ye katılmış,[128] Nihat Oral için DP Adana İl Başkanlığına uzanan süreç de böylece başlamıştır.[129] Gazete 3 Ocak 1957'de yayım hayatına son verdiğini[130] duyursa da 15 Ocak 1957 tarihinde yayım hayatına devam etmiştir.[131] Gazetenin 1941 ve 1946 yılı (1946 yılı 1,2,3 Ocak nüshaları hariç) ilk altı aylık nüshalarına ulaşılamamış ancak 1940-1961 yıllarına ait nüshalarına ulaşılmıştır.

1.4.4. Demokrat

Türkiye Cumhuriyeti'nde çok partili hayatın başlaması ve DP'nin siyasette CHP'ye rakip olması basın yayım faaliyetlerine de yansımıştır. DP kitlelere sesini duyurmak ve mevcut yönetime karşı etkin bir güç olma adına basını kullanma yoluna gitmiştir. Bu durum Adana'da meyvesini vermiş ve şehirde adından sıkça söz ettirecek bir gazete kurulmuştur. Parti ile aynı adı taşıyan gazete Adana siyasi hayatında DP'nin basın silahı görevini görmüştür. Gazetenin ilk sayısına ulaşılamamış ancak gazete, 5. sayısından itibaren incelemeye tabi tutulmuştur. İncelenen 5. sayıda, gazetenin "*HALK İÇİN-HALK TARAFINDAN-HALKA DOĞRU*" ibaresini, sonraki yıllarda ise *"Türkiye'nin İlk DEMOKRAT Gazetesi"*[132] ibaresini kullandığı görülmüştür. Ayrıca 5. sayı, birinci sayfada *"Demokrat Parti Ne İstiyor?"* başlıklı yazı yayımlanmış, bu yazıda DP'nin 1946 seçimleri öncesi uyarı, tedbir ve telkin mahiyetindeki şu bildirisine yer verilmiştir:

Demokrat Parti, bu memleketin idaresinde Türk Milletini hakim kılmak istiyor.

---

[127] "*Adaylarımızdan Cavit Oral Özlü Bir Konuşma Yaptı", Demokrat,* 13 Nisan 1954, s. 1, 5.
[128] *Bugün,* 5 Mart 1957, s. 1; *Türk Sözü,* 5 Mart 1957, s. 1.
[129] Nihat Oral'ın CHP ve DP'de aldığı görevler ve kendisi ile alakalı bilgiler için bu çalışmanın Adana'da Faaliyet Gösteren Siyasi Partiler bölümüne bkz.
[130] *Bugün,* 3 Ocak 1957, s. 1, 2.
[131] *Bugün,* 15 Ocak 1957.
[132] *Demokrat,* 9 Mayıs 1950, s. 1.

Karar senin, söz senin, idare senindir. Demokrat Parti, bir ferde, bir zümrenin hakimiyetini değil, sadece ve yalnız Türk Milletinin karar, söz ve idare üstünlüğünü istiyor. Şunu iyi bilki, kimse seni tehdit edemez. kimse seni zorlayamaz! Milletvekilleri seçim kanunun 40 ıncı maddesini hatırla: Bu maddeye göre, milletvekili olmak veyahut diğer bir kişiyi milletvekili seçtirmek için, seçmenleri her ne suretle olursa olsun korkutanlar, veyahut teşvik için onlara para, eşya, mal ve mülk verenler, menfaat, memuriyet ve iş temini vaadında bulunanlar ve bu vaatleri kabul edenler iki aydan 18 aya kadar hapis ve yüz liradan 500 liraya kadar ağır para cezasına mahkum olurlar. Bu suçları işleyenler, memur ise müebbeden, veya muvakkaten memuriyetten mahrum edilirler. O halde kimse sizin elinizden ekmek karnesini almağa ve hatta karneyi almakla sizi tehdide cesaret edemez. Çünkü iki aydan 18 aya kadar hapis ve 500 liraya kadar ağır para cezası vardır. Kimse sizi falancaya rey vermiyor diye haklarınızdan mahrum edemez. Çünkü cezası malumdur. Kimse sizi yerinizden, yurdunuzdan edemez hatta size tehditte bulunamaz cezası malumdur. Şoförler benzininizi kimse kısamaz. Köylüler, çiftinizi, çubuğunuzu kimse elinizden alamaz. Memurlar, kimse sizi memuriyetten uzaklaştıramaz. Kimse sizi reyinizi istedikleri adam için kullanmıyor diye başka bir yere nakledemez, vekalet emrine alamaz. Sanayiciler, kimse fabrikanızı tezgahınızı kapayamaz. Dokumacılar kimse size iplik vermemezlik edemez. Çiftçiler, kimse sizi çift hayvanlarınızdan tohumdan mahrum edemez, suyunuzu kesemez. Tüccarlar, kimse size gereken krediyi kesemez. Mal vermemezlik edemez. Hayır, hayır böyle tehdit yapanlar adam öldürmüş gibi cürüm işlemişlerdir. Milli iradeye karşı cinayet işlemişlerdir. Milli iradeye karşı cinayet işlemişlerdir. İşte Demokrat Parti bu milli iradeyi hakim kılmak istiyor.

Gazete, kendi matbaası olan Demokrat Matbaasında basılmıştır. Demokrat Evi Borsa Çıkmazı Sokağı No:68-58 adresinde faaliyet göstermiş, yıllık abone bedeli 20 (yirmi), 6 (altı) aylık bedeli 11 (on bir), 3 (üç) aylık bedeli 6 (altı) liradan, günlük ise 10 (on) kuruştan satılmış ve 4 (dört) sayfa[133] olarak çıkarılmıştır.[134] İlk imtiyaz sahibi Lütfi Başeğmez, neşriyat müdürü Mustafa Nuri Tunçtur[135] ancak bir süre sonra neşriyat

[133] Gazetenin sayfa sayısı Ağustos 1952'de 6'ya çıkıyor ancak Mayıs 1954 itibari ile tekrar 4'e düşmüştür.
[134] *Demokrat,* 3 Temmuz 1946, Sayı. 5, Yıl. 1, s. 1, 4.
[135] *Demokrat,* 3 Temmuz 1946, Sayı. 5, Yıl. 1, s. 4.

müdürlüğüne Avukat Zeki Direk getirilmiştir.[136] 21 Aralık 1946 tarihinde gazetenin imtiyaz sahibi Ömer Başeğmez olmuştur.[137] Gazetenin başmuharriri olan Enver Batumlu[138] 5 Ekim 1946 tarihinde gazetede başyazar ve gazetenin yazı işlerini fiilen idare eden kişi olmuştur.[139] Ayrıca gazete 1 Haziran 1956 tarihi itibari ile yayım hayatını tatil etmiştir.[140] Bunlara ek olarak gazete sahibi Ömer Başeğmez, Adana siyasetinde adından sıkça söz ettirmiş ve bir dönem DP'nin şehirdeki en etkin kişilerinden olmuştur.[141] Gazetenin 5. sayısından itibaren 1946-1955 arası çıkan tüm sayılarına ulaşılmıştır.

1.4.5. Vatandaş

"Vatandaş" gazetesinin okuyucu ile buluştuğu tarih 19 Mart 1951'dir. Gazetenin ilk sayısı ve sayfasında "Vatandaş,, Güzel Bir Törenle Açıldı" haberi yer almış, haber içeriğinde ise 17 Mart 1951 günü gazetenin açılış törenine, Seyhan Valisi Ahmet Kınık, Seyhan DP Milletvekili Reşat Güçlü, Adana Belediye Başkanı Daniş Arıkoğlu, Mersin Belediye Başkanı Müfide İlhan ile kamu kurum ve kuruluşlarından yöneticilerin katıldığı belirtilmiştir.*"Günlük Siyasi Gazete"* ve "*Tarafsız Siyasi Halk Gazetesi*" ibaresini kullanan gazetenin ilk sayısı 8 (sekiz) sayfa olarak sunulmuştur. Gazete, Vatandaş Matbaasında basılmış olup adresi Adana Karasoku 154-166'dır. Gazetenin imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mahmut Karabucak, Başyazarı ise Enver Batumlu'dur.[142] Gazete sahibi Mahmut Karabucak Demokrat Parti Seyhan İl Teşkilatında siyaset yapmış,[143] çeşitli görevler üstlenmiş,[144]1955 yılında ise Demokrat Parti Seyhan Merkez İlçe İdare Kurulu Başkanlığına[145] ve 1959 yılında yapılan kongrede Demokrat Parti Adana İl Başkanlığına seçilmiştir ve partinin son il

---

[136] *Demokrat,* 4 Ağustos 1946, s. 4.
[137] *Demokrat,* 21 Aralık 1946, s. 4.
[138] *Demokrat,* 10 Ağustos 1946, s. 4.
[139] *Demokrat,* 5 Ekim 1946, s. 4.
[140] *Türk Sözü,* 2 Haziran 1956, s. 2.
[141] Detaylı bilgi için bkz. Bu çalışmanın Adana'da Faaliyet Gösteren Siyasi Partiler bölümü.
[142] *Vatandaş,* 19 Mart 1951, s. 1; *Vatandaş,* 20 Mart 1951, s. 1, 3; Ayrıca Enver Batumlu DP Adana teşkilatında uzun dönem siyaset ve DP Adana Milletvekilliği yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Bu çalışmanın Adana'da Faaliyet Gösteren Siyasi Partiler ve Seçimler bölümü.
[143] *Demokrat,* 31 Aralık 1946, s. 3. Benzer haberler için bkz. *Türk Sözü,* 31 Aralık 1946, s. 2; *Yeni Adana,* 30 Aralık 1946, s. 1; *Bugün,* 31 Aralık 1946, s. 2.
[144] *Bugün,* 28 Ekim 1952, s. 3.
[145] *Türk Sözü,* 2 Nisan 1955, s. 1, 3; benzer haberler için bkz. *Yeni Adana,* 2 Nisan 1955, s. 1; *Bugün,* 2 Nisan 1955, s. 1; *Demokrat,* 2 Nisan 1955, s. 1; *Demokrat,* 5 Haziran 1955, s. 1, 2.

başkanı olmuştur.[146] *"Vatandaş"* gazetesi DP eksenli yayım politikası izlese de dönem dönem partiye karşı sert eleştirilerden geri durmamıştır. Bu hadisenin de temel nedeni Adana'da DP içindeki gruplaşma ve çekişmeler olmuştur. Gazetenin abonelik ücreti Türkiye için yıllığı 30 (otuz), 6 (altı) aylığı 15 (on beş) lira, günlüğü de her yerde 10 (on) kuruştan satılmıştır.[147] Gazetenin incelenen nüshalarında ağırlıklı olarak 4 (dört) sayfa ancak bazı günlerde de 6 (altı) sayfa şeklinde çıkarıldığı görülmüştür[148]. Gazetenin 1958 ve 1959 yılı hariç diğer yıllara ait nüshalarına ulaşılmıştır.

1.4.6. Millet

"*Pazartesi, Perşembe Günleri Çıkar*" ve "*Tamamen Tarafsız Siyasi Halk Gazetesi*" ibaresini kullanan gazete 1 Aralık 1949 tarihinde yayımlanmıştır. Gazete, neden yayım hayatına başladığına dair ilk sayfada yer alan*"Gerekçe"* başlıklı yazıyla okuyucusunun karşısına şu şekilde çıkmıştır:

> *VATANIN bir kül halinde hergün biraz daha tekamül ve yükselmesi için elden gelen her gayreti göstermek, basit bir memleket idealidir. Bunun tahakkukuna her şeyden evvel çalışmak mümkündür. Şu veya bu tarzı prensip gösterip, diğerlerini hiçe saymak (Vatan bir küldür, tecezzi kabul etmez!) diyen Atanın bu sözüne bir nazira yapmak lazımsa (cemiyet faaliyetlerinin cümlesi bir gayeye ermenin tek çalışmasıdır, tecezzi kabul etmez!) diye biliriz. Bu itibarla biz de gücümüz yettiği kadar bu gayret kervanına katılmağı bir borç biliriz. Gaye; herhangi bir hizbe hizmet, veya diğerine tariz olamaz. Bu toprağın çocukları olmak hasebile cemiyet hayatımızın tekamülü ve vatanımızın yükselmesi için elzem gördüğümüz hususlarda çabalamak ve hak bildiğimizyola sadık birer köle gibi boynumuzu koymaktır. İyi kimden gelirse gelsin, kimin olursa iyidir! Kötü dostumuzda, veya hatta kendi safımızdadır diye, iyi olamaz! Binanaleyh yolumuza devam ederken belki dostlarımızı da gücendirmek zorunda kaldığımız da olacak. Fakat biz sadece cehdimizi uğruna harcadığımız vatan ve milletimize bir hizmet gösterebilirsek kendimizi bahtiyar sayarız!.. MİLLET.*

Gazete başlangıçta 2 (iki) sayfa olarak basılmıştır. Gazetenin imtiyaz sahibi Salih Çerçi aynı zamanda yazı işleri müdürlüğünü de yapmıştır. Gazete Güney

---

[146] *Bugün,* 10 Mart 1959, s. 1.
[147] *Vatandaş,* 19 Mart 1951, s. 1.
[148] Vatandaş gazetesinin 20-21 Mart 1951 tarihli nüshası 6 sayfa, 22 Mart 1951 tarihli nüshası 4 sayfa, 23 Mart 1951 tarihli nüshası tekrar 6 sayfa olarak çıkmış ve sayfa sayısı günlere göre değişiklik göstermiştir.

Basımevinden çıkmış 5 (beş) kuruş olarak satılmıştır. Saydam Caddesi no:24'te faaliyet göstermiştir.[149] Gazete 10. sayısından itibaren sadece pazartesi günleri yayımlanmıştır. Gazetenin fiyatı 5 (beş) kuruştan 10 (on) kuruşa yükselirken, sayfa sayısı da 2'den 4'e çıkmıştır.[150] 12. sayıda yazı işleri müdürü Arif Türkkan olmuş[151] fakat daha sonra bu görevi yine Salih Çerçi yürütmüştür.[152] Gazetenin ulaşılabilen 20 Eylül 1952 ve sonraki tarihli nüshalarında *"Tarafsız, Günlük, Siyasi Akşam Gazetesi"* ibaresini kullandığı ve her gün yayımlandığı görülmüştür.[153] Gazetenin 1949-1952 arası düzensiz sayılı nüshalarına erişilmiştir. Ayrıca gazete MP'nin çizgisinde yayımlar yapmıştır.

1.4.7. Akgünler

"Akgünler" gazetesi, Adana Halkevi'nin ayda bir çıkardığı süreli yayın olarak okuyucusunun karşısına çıkmıştır. Gazete, ilk sayısını Adana'nın kurtuluş gününün 13. yılında 5 Ocak 1935 tarihinde çıkarmıştır. Gazetenin ilk sayfasında "Akgünler Niçin Çıkıyor?" başlıklı yazı yer almış ve yazıda "Akgünler,, Adana Halkevi'nin gazetesidir. Öz yolu, Türk köyü ve Türk köylüsü için faydalı olmaktır. Bunu derken sakın kentlerdeki iyice yetişmemiş yurttaşları düşünmediğimiz sanılmasın. Yazı yazarken onları da karşımıza alacağız "Akgünler' in niçin çıktığını anlattık sanırız." İfadelerini kullanmış çıkış amacının ağırlıklı olarak köylüler olduğunu belirtmiştir.*"Türk Köyü ve Türk Köylüsü İçin"* ibaresini kullanan gazete, Türk Sözü Matbaasında basılmıştır. Ayda bir 4 (dört) sayfa olarak çıkarılmıştır. Başlangıçta gazetenin genel yayın müdürlüğünü Halkevi Başkanı Kemal Kusun yapmışken[154] dördüncü nüshadan itibaren M. Bakşı yapmıştır.[155] Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin 20 Temmuz 1936 tarihinde yayınladığı 5/2913 sayılı yazısı gereği *"Akgünler"* gazetesinin yayımına son verilmiştir.[156] Gazetenin yayım hayatı boyunca çıkan nüshalarına ulaşılmıştır.

---

[149] *Millet,* 1 Aralık 1949, S. 1, Yıl. 1, s. 1.
[150] *Millet,* 9 Ocak 1950, s. 1.
[151] *Millet,* 23 Ocak 1950, s. 4.
[152] *Millet,* 27 Şubat Ocak 1950, s. 1.
[153] *Millet,* 20 Eylül 1952, s. 1.
[154] *Akgünler,* 5 Ocak 1935, S. 1, Yıl. 1, s. 1, 4; *Akgünler*, 2 Şubat 1935, S. 2, Yıl. 1, s. 1, 4.
[155] *Akgünler,* 6 Nisan 1935, S. 4, Yıl. 1, s. 4.
[156] Celaleddin Erdoğan, "Adana Halkevi (1933-1951)" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017), s. 243; "Adana Halkevi", *Görüşler Kültür Dergisi*, Cumhuriyet'in 15. Yıldönümü Onuruna Özel Sayı, Türk Sözü Basımevi, Adana, 1938, s. 54.

1.4.8. Hürfikir

"Hürfikir" gazetesi, 29 Ocak 1955 tarihinde okuyucuya sunulmuştur. Gazetenin ilk sayısı ve sayfasında bulunan *"İnönü'nün Hususi Beyanatı"* başlıklı yazıda İsmet İnönü'nün gazete için göndermiş olduğu kutlama yazısı yer almış, yazı içeriğinde ise şu ifadeler geçmiştir:

> *Adanada siyasi hayatımıza giren yeni gazeteniz gençliğin kıymetli bir sorumluluk tecrübesidir. Bütün ümitlerimiz gençlerimizin idealist kuvvetlerinde ve geniş kültür heveslerindedir. Demokrasi ile girdiğimiz yeni hayat tarzını iyi anlatmalarını ve bu hayatı cemiyetimize sevdirmelerini dilerim. Bütün yüreğimle gazetenizin muvaffakiyeti ile yakından ilgili olacağım.*

Gazete yine ana sayfadan verdiği *"Neşir hayatına girerken"* başlık yazıda gazetenin neden çıkarıldığını şu sözlerle anlatmıştır:

> *Basın faaliyetine, şartların güç ve ağır olduğu bir devirde başlıyoruz. 1950 sonrasına büyük ümitler bağlamıştık. Bugün 1950 öncesini arar gibi oluyoruz. Çıkarılan kanunlarla adaletin bağımsızlığı, basın ve söz hürriyetleri, idarenin emniyet ve teminatı gibi demokrasinin büyük prensipleri ehemmiyetli şekilde yaralanmışlardır. Bundan daha kötüsü, cari olan siyasi ef'al ve harekatın esasen mevcut ehemmiyetsizliği bir kat daha arttırmasıdır. Zaman zaman tatbiki düşünülen daha başka tedbirlerde olabileceğini duyup düşündükçe bedbaht oluyoruz. Hürriyete reva görülen her tehdit ve tazyik yüreklerimizi ağzımıza getiriyor, melul ve mahzun ediyor bizi. Elimizde yapılacak bir şey olmadığını gördükçe çaresiz mütevekkil oluyoruz. Bugünün dünden iyi olduğuna, yarının da bugünden güzel olabileceğine inanmadıkça huzur ve emniyet duymak mümkün değildir. Fakat büsbütün ümitsiz olmamalıyız. Demokrasi kültür ve tenevvür ile kaimdir. İnkılaplarımız gibi genç demokrasimizi de kurtaracak yine aydınlarımızdır. Yalnız başına seçim demokrasi demek değildir. Hak ve hürriyetlerile ve topyekün müesseselerile mer'i bulunmadıkça demokrasi şekil ve söz olmaktan kurtulamaz. Vazife görmenin zorluklarına rağmen, yapıcı zeka ve hür fikre düşen şudur: Memlekete meselelerini ve rejim davalarını her türlü endişe ve mülahazaların üstünde telakki edip, en objektif ve gayri şahsi ölçülere dayanmak suretile gerçek ve değişmez neticelere varmak!.*

Gazete, çıkış yazısından da anlaşılacağı üzere CHP'li bir yayım organıdır. İmtiyaz sahibi ve sorumlu müdürü Melih Kemal Küçüktepepınar,[157] CHP Adana teşkilatında görev almış ve 1957 seçimlerinde ise Adana'dan milletvekili seçilmiştir.*"Günlük Siyasi Gazete"* ibaresini kullanan gazetenin adresi Özler cad. no: 131, telgraf adresi: HÜRFİKİR, telefon numarası da 4276 olarak verilmiştir. Yıllık aboneliği 45 (kırk beş), 6 (altı) aylık 22,5 (yirmi iki buçuk), 3 (üç) aylık 11 (on bir) lira günlük satış fiyatı ise 15 (on beş) kuruş olarak belirlenmiştir.[158] Gazete, Hürfikir Matbaasında 4 (dört) sayfa olarak basılmıştır.[159] Gazete 3. sayısından 96. sayısına kadar *"Günlük Müstakil Siyasi Gazete"* ibaresini kullanmıştır.[160] Gazete 97. sayıdan sonra *"Günlük Siyasi Gazete"* ibaresini tekrar kullanmaya başlamıştır.[161] Gazetenin 1955 yılına ait nüshalarına ulaşılmıştır.

1.4.9. Tel

İlk sayısına ulaşılamayan Tel gazetesinin incelenen 29 Ekim 1945 tarihli nüshasında *"DOĞRUYA, İLERİYE, İYİYE"* ibaresini kullandığı, gazetenin sağ üst tarafında ise Atatürk'ün "Asla şüphem yoktur ki, Türklüğün unutulmuş büyük medeni vasfı ve kabiliyeti bundan sonraki inkişafı ile atinin yüksek medeniyet ufkundan yeni bir güneş gibi doğacaktır." sözüne yer verdiği görülmüştür. Tel Matbaasında basılan gazetenin imtiyaz sahibi F. Saraçoğlu'dur. Neşriyat müdürü Talip Taşçı'dır ancak 6 Kasım 1945 tarihi itibariyle bu görevi M. Saraçoğlu'na[162] devretmiştir. Gazetenin idari merkezi Adana, Borsa Çıkmazı'nda yer almıştır. Telgraf adresi: Tel Adana, telefon numarası 1661'dir. Sayfa sayısı 4 (dört) olan gazetenin yıllık abone bedeli 20 (yirmi), 6 (altı) aylık 10 (on) lira olarak belirlenmiştir. Gazete, günlüğü ise 10 (on) kuruştan satışa sunulmuştur.[163] CHP çizgisinde yayım politikası izleyen gazetenin 26 Nisan 1946'ya kadar olan nüshalarına ulaşılmıştır.

---

[157] Melih Kemal Küçüktepepınar ile ilgili bilgi bu çalışmanın Adana'da Faaliyet Gösteren Siyasi Partiler bölümünde yer alan CHP başlığında ve Adana'da Genel ve Yerel Seçimler bölümünde yer alan Adana'da 1957 mv. seçimleri başlığında verilmiştir
[158] *Hürfikir,* 29 Ocak 1955, s. 1, 2.
[159] *Hürfikir,* 9 Şubat 1955, s. 3.
[160] *Hürfikir,* 28 Mayıs 1955, s. 1.
[161] *Hürfikir,* 27 Mayıs 1955, s. 1.
[162] *Tel*, 6 Kasım 1945, s. 4.
[163] *Tel*, 29 Ekim 1945, s. 1, 4.

1.4.10. Toksöz

"*Siyasi ve İçtimai Gazete*" ve "*Şimdilik haftada bir çıkar (Mevkii iktidar rütbe ve sandalyelerde değil yürüyen mefkûrelerdedir)*" ibaresini kullanan Toksöz'ün ilk sayı ve sayfasında *"Abdulkadir Kemali'nin Yaptığı Fedakarlıkları Nasıl İnkar Ettiler!."* manşeti yer almış onun altında ise "Demokrasi davasında Türk milletinin hürriyet mücadelesi o'nun irşadı ile başlıyor. Biz bunu tarih huzurunda isbat edeceğiz ki müstebit bir irade bu asil millete mal olan muhalefeti daima yok etmek için mücadele etmiştir."[164] yazısı yer almıştır. *"Millet"* gazetesi, *"Toksöz"* gazetesi çıkmadan evvel gazete için gazetenin kanunsuz ve yolsuz işlere karşı hatır gönül tanımayacağını ve eleştiriyi esas bilen bir yapıda olacağı haberini aldıklarını yazmıştır.[165] Yine *"Millet"* gazetesi yaklaşık bir yıl sonra *"Toksöz"* gazetesi için şöyle bir haber yapmıştır: "C. H. Partisi idaresine karşı çok şiddetli neşriyatlarla kafa tutup muhalefet yapan avukat Abdülkadir Kemali'nin vaktiyle çıkarttığı *"TOKSÖZ"* gazetesinin bu defa yeniden merhumun en yakın mefkure arkadaşlarının alaka ve iştiraki ile tekrar intişar edeceğini haber aldığımızı sayın okuyucularımıza bildiririz."[166] Böylece 31 Temmuz 1950 tarihinde yayım hayatına başlayan gazetenin 1924 yılında çıkan *"Toksöz"* gazetesinin devamı olduğu ilk sayfa haberinden ve *"Millet"* gazetesinin yapmış olduğu atıftan anlaşılmıştır. CHP muhalifi gazete 6. sayısında yer alan *"Bir açıklama"* başlıklı yazısında şu ifadeleri kullanmıştır:

> *Gördüğümüz lüzum üzerine küçük bir açıklama yapmak zaruretini hissettik. Gayemiz: Mübarek milletimizin müreffeh ve mes'ut bir hayat içerisinde hürriyet zevk ve aşkını kanisiye tatmasıdır. Bunun için yurdun yüksek menfaatleri ne tarzda hareketi amil ise o şekilde ve o şeklein icaplarına göre elimizden geldiği derecede çalışma gayretidir. Bizim mevki kapmak, yaldızlı koltuklara yerleşmek gibi hasıs ve sakim bir gayemiz yoktur.*
>
> *Atatürk'ten sonra iktidar makamını alanlardan çok ümitli idik. Lakin 14 Mayısa kadar geçen zaman içerisinde ne acılar ve sızılar çekmedik. Günün nezaketini göz önünde tutan ulu millet, ğününü bekledi ve nihayet kurtuluş günü geldi, mağrur iktidarı al aşağı etti. Bu sözü bir partili olarak veya bir partili görüşü ile görerek söylemiş olmuyoruz. Hakikatı açıklıyor kör düğümü çözüyoruz.*

[164] *Toksöz*, 31 Temmuz 1950, s. 1.
[165] *Millet,* 3 Temmuz 1950, s. 3.
[166] *Millet,* 18 Temmuz 1951, s. 2.

İktidar partisi halen dürüst bir şekilde yol tutmuştur. Yalnız gönül daha dinamik ve enerjik hareketler bekliyor. Çünkü yirmi sene körü körüne yok edilmiştir.

Telhise: Tuttuğumuz yol hak yoludur, millete hizmet yoludur. TOKSÖZ intişari gününde açıkladığı gibi daima aka ak, karaya kara diyecektir, gayesi budur. Demokrasi esas ve icaplarına tamamen bağlıdır.[167]

Gazetenin tutumunu bir kere daha sergilediği bu yazıda CHP'nin iktidarı kaybetmesi ve DP'nin iktidara gelmesi bir memnuniyet durumunu göstermiştir. Gazetenin imtiyaz sahipliğini ve yazı işleri müdürlüğünü Rıfat Sarpkaya yapmış, Güney Basımevinde 4 (dört) sayfa basılan gazete 5 (beş) kuruştan satışa sunulmuştur.[168] Gazetenin ilk 13 sayısına ulaşılmıştır.

1.4.11. Hürmillet

"Hürmillet" gazetesi "*Millet yoludur, Hak yoludur, Tuttuğumuz yol! Ey Hak yaşa, Ey sevgili millet yaşa, var ol!*" ibaresiyle 25 Mayıs 1956 tarihinde yayım hayatına başlamıştır. Gazetenin imtiyaz sahibi Ramazan Güleç iken yazı işleri müdürlüğünü ise Celâl Tekiner yapmıştır. Gazete, Güney Matbaasında basılmış, gazetenin idare merkezi de yine bu matbaa olmuştur. Siyasi içerikli haberler yapan gazete haftalık basılmış ve 15 (on beş) kuruştan satışa sunulmuştur ve 4 (dört) sayfa olarak çıkarılmıştır. İlk sayısında *"CM Partisinde Hummalı Faaliyet"* başlıklı haberi [169] ikinci sayısında da *"Zonguldak'ta CMP nin açık hava toplantısı"* haberi ana sayfadan verilmiştir.[170] Gazete sahibi Ramazan Güleç, Adana MP'de görev almış, Avukat Celal Tekiner ise hem MP hem CMP'de belli bir süre şehrin il başkanlığını yapmıştır. Bu sebeple söz konusu gazetenin yayım politikası MP çizgisindedir yorumu yanlış olmayacaktır.[171] Gazetenin iki nüshasına ulaşılmıştır.

1.4.12. Seyhan

"Seyhan" gazetesi, yayım hayatına 10 Mart 1947'de başlamıştır. *"Ticari, Siyasi, Halk Gazetesi"* ve *"Şimdilik haftada bir çıkar"* ibaresini kullanmıştır. Haftalık çıkan

---

[167] *"Bir açıklama", Toksöz,* 4 Eylül 1950, s. 1.
[168] *Toksöz,* 31 Temmuz 1950, s. 1.
[169] *Hürmillet,* 25 Mayıs 1956, s. 1.
[170] *Hürmillet,* 1 Haziran 1956, s. 1.
[171] Konu hakkında daha detaylı bilgi için bkz. bu çalışmanın Adana'da Faaliyet Gösteren Siyasi Partiler bölümü.

gazetenin satış fiyatı 5 (beş) kuruş olup 4 (dört) sayfa olarak çıkarılmıştır. *"Seyhan Gazetesi"*nin sahibi ve yazı işleri müdürü Rıza Şen'dir. Gazete Seyhan Matbaasında basılmıştır. Gazetenin adresi Adana Yeni Postane yanı, posta kutusu: 129, telefon numarası: 1831 olarak verilmiştir.[172] Gazetenin 3'üncü nüshasında yazı işlerini Rıza Şen, Sıtkı Avcı'ya devretmiş[173] 25'inci nüshadan itibaren bu görevi S. Altıntaşlı yürütmüştür.[174] 1955 yılından itibaren gazetenin ibaresi *"Ticari, Siyasi Haftalık Müstakil Gazete"*,[175] 1956'dan itibaren *"Haftalık, Siyasi Müstakil Fikir Gazetesidir"* [176] şeklinde değişmiştir. İbarelerinden de anlaşılacağı gibi gazete ticari ve siyasi bir yayım politikası izlemiştir. İlk sayıda yer alan *"Niçin Çıkıyoruz ?"* başlıklı yazıda 1. Dünya Savaşı'ndan evvel Hilmi Paşa ve Taha Toros'un gayretleri ile Ticaret Odası gazetesinin şehirde çıkarıldığından fakat bu gazetenin kapanmasıyla ticari alanda yayım yapan başka gazetenin olmadığından bahsedilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin o dönem dördüncü büyük şehri olan Adana'nın ziraat bölgesi olduğu kadar gelişen sanayisi, artan fabrikasıyla bölgenin merkezi konumunda olduğu bundan dolayı ticari alanda yayım yapan gazetenin olması gerektiği dile getirilmiştir. Bu nedenle *"Seyhan"* gazetesinin ticari alanda yayım yapacağı ve boşluğu dolduracağı vurgulanmıştır.[177] 1950'den sonra gazetenin satış fiyatı 10 (on) kuruş olmuştur.[178] Söz konusu gazete CHP'ye yakın yayım politikası izlemiş ve gazetenin 1947-1957 yılları nüshalarına ulaşılmıştır.

1.4.13. Doğruyol

"Doğruyol" gazetesi yayım hayatına 22 Mart 1959 tarihinde başlamıştır. Gazetenin sahibi Bahri Mezarcı aynı zamanda mesul müdürlüğünü de yapmıştır. Gazetenin isminin altında "*Ne Mutlu Türküm Diyene*" ibaresi onun da alt kısmında "*Pazar günleri çıkar tarafsız siyasi gazete*" ibaresi kullanılmıştır. Gazetenin idare yeri Döşeme Mahallesi 138. sokak no:20 olarak gösterilmiştir. Gazete Zemin Matbaasında basılmıştır. Satış ücreti 20 (yirmi) kuruş olan gazetenin yıllık aboneliği ise 1.000 (bin) kuruştur ve gazete 4 (dört) sayfa olarak çıkarılmıştır. Gazete ilk sayısında *"Zirai*

---

[172] *Seyhan,* 10 Mart 1947, s. 1, 3.
[173] *Seyhan,* 24 Mart 1947, s. 4.
[174] *Seyhan,* 25 Ağustos 1947, s. 4.
[175] *Seyhan,* 21 Mart 1955, s. 4.
[176] *Seyhan,* 18 Aralık 1956, s. 1.
[177] *Seyhan,* 10 Mart 1947, s. 1.
[178] *Seyhan,* 1 Ocak 1951, s. 1.

Vergiler Kanun Tasarısı İkmal Olundu" haber başlığı ile okuyucuya sunulmuştur. Ayrıca ana sayfada bulunan *"Havadis mi!?"* başlıklı köşe yazısı, Salih Çerçi tarafından kaleme alınmıştır. Bu isim Adana'da faaliyet göstermiş *"Millet"* gazetesinin sahibi ve yazı işleri müdürlüğü görevini yapmış olan gazetecidir.[179] Gazete, 8 Şubat 1960 tarihli nüshasında okuyuculara, yeni bir tesis kuracaklarını ve büyük çaplı bir makine alacaklarını bu nedenle işler tamamlanana kadar gazeteyi çıkaramayacaklarını duyurmuştur.[180] Gazetenin 1959 ve 1960 yıllarına ait nüshalarına ulaşılmıştır.

1.4.14. Ticaret Haberleri

17 Nisan 1926'da yayım hayatına başlayan 1 Eylül 1926 tarihinde kapanan gazete, haftalık çıkarılmış ve Abidin Paşa Caddesi'nde bulunan Yeni Adana Matbaasında basılmıştır. Siyasi olmayıp daha çok iktisadi ve ekonomik nitelikte yayımlar yapan gazetenin imtiyaz sahibi Ticaret ve Borsa Odası'dır. Gazetenin müdürlüğünü Adana Ticaret Odası başkâtibi Hilmi Paşa üstlenmiştir. Hilmi Paşa aynı zamanda *"Adana Ticaret"* ve *"Adana Ticaret Haberleri"* gazetelerinin de müdürlüğünü yapmıştır.[181]

1.4.15. Adana Ticaret Gazetesi

Gazete 30 Eylül 1926'da ilk sayısını yayımlamıştır. Siyasi nitelikte olmayan gazete ticari ve ekonomik içerikte yayımlar yapmış ve haftalık çıkarılmıştır. Türk Sözü Matbaasında 4 (dört) sayfa olarak basılan gazete Adana Ticaret Borsasının yayım organlığını üstlenmiştir. Gazetenin ilk imtiyaz sahibi Ali Munim Bey iken 23 Eylül 1926 tarihi itibariyle Adana Ticaret Odası ve Borsası Başkanı Rasim Şinasi Bey ve Borsa Encümen Başkanı Feyzi Bey imtiyaz sahibi olmuştur. Gazetenin sorumlu müdürlüğünü Hilmi Paşa üstlenmiştir. 5 (beş) kuruş fiyatı olan gazetenin 1 (bir) yıllık abonelik ücreti 2 (iki) lira, 6 (altı) aylık abonelik ücreti ise 1.20 (bir lira yirmi kuruş) lira olmuştur. Gazetenin yayım hayatı 31 Mart 1927 tarihinde son bulmuştur. Gazete daha sonra, 9 Nisan 1927'te 24'üncü sayısında *"Adana Ticaret Haberleri"* adıyla yeniden yayım hayatına başlamıştır.[182]

---

[179] *Doğruyol,* 22 Mart 1959, s. 1.
[180] *Doğruyol,* 8 Şubat 1960, s. 2; 8 Şubat 1960 tarihli gazetenin ikinci sayfasında baskı hatası yapılarak tarih kısmı 4 Şubat olarak basılmıştır.
[181] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 27, 28.
[182] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 15; Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 167.

1.4.16. Adana Ticaret Haberleri

Adana Ticaret Gazetesinin isim değiştirmesi ile yeni adı Adana Ticaret Haberleri olan gazete, 9 Nisan 1927'de yayım hayatına yeniden başlamıştır. Gazetenin sorumlu müdürlüğünü Hilmi Paşa yapmıştır. Haftalık olarak yayımlanan gazete pazar günleri dağıtıma çıkmıştır. Ekonomik içeriğe sahip gazete Türk Sözü Matbaasında basılmıştır.[183]

1.4.17. İtidal

Haftalık siyasi gazete olarak yayım hayatına başlamıştır. 1908 yılında yayım hayatına başlayan gazetenin kapanma tarihi bilinmemekte olup imtiyaz sahipleri: İhsan Fikri, Muhtar Fikri ve İsmail Safa (Özler)[184] Beylerdir. Gazetenin önemli özelliği ise İttihat ve Terakki Fırkası yanlısı olmasıdır.[185]

1.4.18. Duman

"Duman" gazetesi haftalık yayımlanan siyasi gazete olma özelliğini taşımıştır. 1909 yılında yayımlanmaya başlayan gazetenin ömrü kısa olmuş ve sadece 4 (dört) sayı çıkarabilen gazete[186] 1910 yılında kapanmıştır. *"Duman"* gazetesinin sahibi de *"İtidal"* gazetesinin sahibi olan İsmail Safa Bey'dir. *"Duman"* gazetesi İttihat ve Terakki Fırkası yanlısı haberler yapmıştır.[187]

1.4.19. Rehberi İtidal

Gazete, 1909 yılında haftalık olarak belli aralıklarla yayımlanmaya başlamış siyasi bir gazetedir. Söz konusu gazete İttihat ve Terakki Fırkası'na muhalif yayımlar yapmıştır. İmtiyaz sahibi *"Ferda"* gazetesinin de sahibi Ali İlmi'dir.[188] Hürriyet ve İtilaf Fırkası yanlısı Ali İmi tarafından çıkarılan gazete hükümetin duruma el atmasıyla[189] 1909 yılında kapatılmıştır.[190]

---

[183] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 27, 28; Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 167.
[184] Adana tarihinde ayrı yeri olan İsmail Safa Özler Cumhuriyet Halk Partisi Seyhan Milletvekilliği de yapmıştır. Bkz. bu çalışmanın Adana'da Genel ve Yerel Seçimler bölümü.
[185] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 22.
[186] Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 166.
[187] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 19.
[188] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 24.
[189] Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 166.
[190] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 24.

1.4.20. Ferda

Gazete ilk olarak 1 Aralık 1918 tarihinde çıkmıştır. *"Rehberi İtidal"* gazetesi sahibi olan Ali İlmi bu gazetenin de imtiyaz sahibidir. İsmail Tevfik bu gazeteyi şu şekilde tanımlamıştır: "Ali İlmi Adanada çıkan ermeni gazetelerile kol kola vermiş, memlekette ümit, halas ve huzur namına mevcut bütün dilekleri öldürmek, muhite ye'is ve iztirap verici zehirleri saçmak için adeta yarış yapıyordu".[191] İsmail Tevfik'in tanımlamasından da anlaşılacağı üzere Ali İlmi vatana ihanet nedeniyle 150'likler listesine alınmış ve Milli Mücadele Dönemi'nin sesi haline gelmiş *"Yeni Adana"* gazetesi ve Yüreğir ailesi ile de ilerleyen yıllarda birçok davası olmuştur. Söz konusu gazete sahibi Ali İlmi daha sonra Fani soyadını alacaktır.[192] Ayrıca *"Ferda"* gazetesi bir yandan saltanat ve hilafeti savunurken diğer yandan işgal kuvvetleri lehine yazılar yazmış ve Milli Mücadeleyi küçümsemiştir.*"Yeni Adana"* gazetesi vatan safında yer alırken *"Ferda"* gazetesi *"Yeni Adana"* gazetesini kendine hasım görmüştür. Hatta Ferda, kurdu kutsal sayanların Osmanlı İmparatorluğunu prensliğe çevirdiğini iddia etmiştir. *"Ferda"* gazetesinin Fransız işbirliği ve işgalcilerin sesi olmasından dolayı Yeni Adana, onun için "Türkçe Fransız gazetesi"[193] demiştir. Gazete 1921 yılında kapanmıştır.[194]

1.4.21. Adana Postası

1919 yılında haftalık olarak çıkan gazete Fransız yanlısı neşirler yapan siyasi gazete özelliği taşımış 1921 yılında da kapanmıştır. Gazetenin imtiyaz sahibi Milli Mücadele karşıtı Giritli Hasan İlhami'dir.[195] 27 Ağustos 1953 tarihli *"Yeni Adana"* gazetesi*, "Adana Postası"*nı tanımlarken *"Ferda"* gazetesi gibi onun da işgal kuvvetlerinden yana tavır koyduğunu söylemiştir. Devam eden yazıda I. Dünya Savaşı'nda Adana Fırkasının da birçokları gibi Sina Cephesi'ne sevk edildiğini çöldeki bozgun üzerine İlhami'nin esir düştüğünü sonra Mısır'daki İngiliz Usera karargâhına sevk olunduğunu, mütarekenin imzalanmasıyla İlhami'nin Adana'ya döndüğünü ve işgal amirleriyle iş birliği yaparak müşavir olduğunu ifade etmiştir. Daha sonra Fransız desteğiyle bu gazeteyi kurduğunu, kendisine destek çıkan işgal kuvvetlerini memnun

[191] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 19, 20.
[192] *Yeni Adana,* 22 Şubat 1954, s. 1, 3; Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 166.
[193] İslam, *Milli Mücadelede Yeni Adana,* s. 22, 23.
[194] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 20.
[195] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 14; Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 166.

etmek adına Milli Mücadele'yi yürütenlere küfürler ettiğini, kardeşi Ferid adında birini vilayete mektupçu olarak aldırdığını yazmış, daha nice yandaşına destek olup rastgele yerlere yerleştirdiğinden bahsetmiştir. *"Yeni Adana"* gazetesi, Adana'nın Kurtuluş gününün yaklaşmasıyla İlhami'nin gazetesinde "bugünkü duruma göre karii kalmadığından neşriyatı tatil ediyoruz" yazdığını ve Adana Postası'nı kapatıp Suriye'ye "def olup gittiğini" ve Halep'te bir süre jandarma komutanlığı yapıp ardından mülkiyeye kaymakam tayin edildiğini, en son Azez'de kaymakamlık yaptığını eleştirel bir dil ile anlatmıştır.[196]

1.4.22. Teceddüt

Gazete ilk olarak 1908 yılında İttihat ve Terakki Fırkasının gazetesi olarak yayımlanmıştır. Haftalık siyasi olarak yayımlanan gazete, İdarei Hususiye Matbaasında basılmıştır. İmtiyaz sahibi *"Çıngırak"* gazetesinin de sahibi olan Kethudazade İbrahim Bey'dir. Gazete 1910 yılında kapanmıştır.[197]

1.4.23. Hayat

1914 yılında yayım hayatına başlayan siyasi gazete sadece cumartesi günleri çıkmış ve Hayat Matbaasında basılmıştır. Gazetenin imtiyaz sahibi Mücavir Zade Mustafa Emin Bey'dir. Yazı işleri müdürlüğünü ise *"Duman"* ve *"İtidal"* gazetelerinin sahibi İsmail Safa Bey yapmıştır. Mesul müdürlüğünü Abdurrahman Ali Bey, muhabirlik görevlerini de İbrahim Halil, Ercüment Orhan (Hasan Basri adıyla bilinir) yapmışlardır. Gazete 1918'de mütarekenin ardından Adana'nın işgal edilmesi sonrası yayım hayatına son vermek zorunda kalmıştır.[198] Daha sonra 15 Mart 1922 yayım hayatına yeniden başlayan gazete içeriğine edabiyatı da dahil etmiştir. Gazetenin yazarları arasında Talat Muter, Celal Sahir Muter, Gündüz Nadir, Yahya Nüzhet, Dr Aziz Süreyya, Remziye Salih gösterilebilir. Gazetenin başmuharrirliğini Ramazanzade Kemal Kemal Bey (Kusun), Gündüz Nadir, Avukat Sabih Bey (Üçok) yapmıştır.[199]

---

[196] *"Zehirli ve menfi yayın yapan gazetelerin sonu", Yeni Adana,* 27 Ağustos 1953, s. 2.
[197] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 27; Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 166.
[198] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 21, 22.
[199] Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 166.

1.4.24. Toksöz

Adana'da ve İstanbul'da yayım hayatına başlayan gazete, siyasi ve gündelik olarak çıkmış [200] ilk baskısını 30 Ağustos 1924 tarihinde yapmıştır.[201] Gazetenin imtiyaz sahibi ve başyazarı Abdülkadir Kemali Öğütçü ayrıca Adana'da çıkmış olan *"Ahali"* ve *"Mücahede"* isimli gazetelerinde sahibi ile başyazarı olmuştur. Abdülkadir Kemali Bey İskenderun'da bulunduğu günlerde *"El Vakit"* gazetesinin muhabirliğini yapmıştır.[202] Muhalefet gazetesi olan *"Toksöz"* yalnızca bölgede değil Türkiye'de ses getirmeyi başarmıştır. 79 sayı çıkan gazete kapandıktan sonra İstanbul'da yayımlanmış 30 Aralık 1924'te "Milli Güvenliği bozucu yayın" yaptığı gerekçesiyle kapatılmıştır. Abdülkadir Kemali Bey altı ay hapse mahkûm olmuş sonra Elazığ'daki Şark İstiklal Mahkemesi'ne verilmiştir.[203] 13 Aralık 1930'da Suriye'ye firar etmiş, 1931 yılında ise Beyrut'a geçmiştir.[204] Abdülkadir Kemali Bey, Adanalı yazar Orhan Kemal'in de babasıdır. [205]

1.4.25. Mücahede

Yayım hayatına 1924 yılında başlayan gazete Adana'da bulunan Halk Matbaasında basılmıştır. Siyasi nitelikli olan bu gazete haftalık çıkarılmıştır. Gazetenin imtiyaz sahibi ve sorumlu müdürü *"Toksöz ve Ahali"* gazetelerinin sahibi Abdülkadir Kemali Bey'dir. Avukatlık mesleği ile ilgilenen Abdülkadir Kemali Bey, gazeteyi 1925 yılında kapatmıştır.[206]

1.4.26. Ahali

Gündelik ve siyasi olarak yayım hayatına başlayan gazetenin ilk sayısı 25 Ekim 1930 tarihinde çıkmıştır. Toksöz Matbaasında basılan gazete CHP muhalifi yayımlar yapmıştır. Gazetenin imtiyaz sahibi ve başmuharriri, *"Mücahede"* ve *"Toksöz"* gazetesinin de sahibi Abdülkadir Kemali Bey'dir. Başlangıçta mesul müdürü Vasfi Pulat Bey iken daha sonra Reşat Feyyaz Bey olmuştur. Muharrirliğini Mahmut Nedim ve Reşat Feyyaz Bey yapmıştır. Gazetenin 1 (bir) yıllık abone fiyatı 11 (on bir), 6 (altı)

---

[200] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 28, 29.
[201] Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 167.
[202] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 28, 29.
[203] Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 167.
[204] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 28, 29.
[205] Yurt Ansiklopedisi, C. 1, s. 167.
[206] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 23, 24.

aylık 6 (altı), 3 (üç) aylık 3 (üç), 1 (bir) aylık 1 (bir) lira olarak belirlenmiş ve günlük fiyatı ise 5 (beş) kuruştan satılmıştır.[207]

1.4.27. Sayha

Gazete yayım hayatına 1925'te başlamıştır. Siyasi bir içeriğe sahip olan gazete haftalık olarak çıkarılmıştır. Gazete, Fransız Mektebi karşısında yer alan Sayha Matbaasında basılmıştır. İmtiyaz sahibi Ahmet Cevdet Bey olan *"Sayha"* gazetesinin sorumlu müdürü ise Gündüz Nadir Bey'dir. Yine Adana'da çıkan *"Hayat"* gazetesinin sorumlu müdürlüğünü de Gündüz Nadir Bey yapmıştır. 1926 yılında çıkarılan "*Takrir-i Sükûn Kanunu"* kapsamında gazetenin yayım hayatına son verilmiştir.[208]

1.4.28. Halk

Haftalık siyasi gazete olarak yayım hayatına başlayan *"Halk"* gazetesinin ilk sayısı 6 Nisan 1923'te çıkmıştır. Hayat Matbaasında basımı yapılan gazetenin imtiyaz sahibi Mehmet Rasim Bey'dir. Ayrıca Mehmet Rasim Bey *"Gölge"* gazetesinin de sahibi olmakla beraber gazetenin mesul müdürlüğünü de yapmıştır. Mehmet Rasim Bey'in ticaret hayatına atılmasıyla gazetenin Adana'daki yayım hayatı oldukça kısa sürmüş ve gazete 1924 yılında kapanmıştır. *"Halk"* gazetesi 2 Temmuz 1928 tarihinde yayım hayatına Mersin'de tekrar başlamıştır.[209]

1.5. Adana'da Basın Siyaset İlişkisi

Basın; topluma yön veren, toplumda ortak bir görüş oluşturan ve bireylerin gelişmesinde etkin rol oynayan bir araçtır.[210] Basın için "demokrasinin bekçi köpeği" veya "dördüncü kuvvet" adlarının kullanılması, basının gelecek tehlikeler konusunda uyarıcı ve toplumun menfaatlerini koruyucu rolü nedeniyledir.[211]

Basının halka yön verici ve bilinçlendirici özelliği cumhuriyetin kuruluş yıllarında kendini göstermiştir. Bağımsızlığını kaybetmiş, dağılmak üzere olan bir

---

[207] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 15, 16.
[208] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 26.
[209] Tevfik, *Adana Vilâyeti Matbuatı*, s. 21.
[210] Esra Oğuzhan, "Atatürk Döneminde Basın ve Basın Özgürlüğü"*, İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi,* 1/1 (2009).
[211] Ferhat Yıldız, "Türk Anayasal Tarihi Çerçevesinde Basın Özgürlüğü Üzerine Bir İnceleme", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 0/4 (2014): s. 430-458.

imparatorluğun Mustafa Kemal önderliğinde bağımsızlık ve özgürlük mücadelesine girmesi şüphesiz basının da katkılarıyla olmuştur.[212]

Basın özgürlüğü ise bir ülkede toplumu ilgilendiren olaylar hakkında bireyin bilgi edinme ve düşüncelerini özgürce ifade etmesi anlamına gelmektedir.[213]

5 Temmuz 1931 yılında CHP'nin 20 (yirmi) dolayında milletvekilinin muhalif basını eleştirmesinin ardından kabul edilen kanunla muhalif basının faaliyetleri kısıtlanmıştır. Kanunun ilgili (50. madde) maddesinde: "Memleketin genel siyasetine dokunacak yayınlardan dolayı İcra Bakanlar Kurulu kararıyla gazete ve dergiler geçici olarak kapatılabilir. Bu şekilde kapatılan bir gazetenin sorumluları, kapatılma süresince başka bir adla gazete çıkaramaz." hükmüne yer verilmiştir.[214] Bu kanun, yeni kurulan cumhuriyetin ayakta kalma ve yaşama içgüdüsünün en bariz örneklerinden biridir.

Ülke siyasetinde basının yapmış olduğu haberler, bazı durumlarda sansür uygulamalarına ve yasaklı yayınlara hatta bazı basın organlarının kapatılmasına da sebebiyet vermiştir. Yerel basında, uluslararası ilişkilerde taraf ülkeleri zor durumda bırakacak bazı haberler de çıkmıştır. Bu haberlere geçici süre ile kapatılan *"Yeni Adana"* gazetesi[215] ve *"Bugün"* gazetesi[216] örnek olarak gösterilebilir.

27 Haziran 1938'de Celal Bayar hükümetinin önderliğinde Basın Birliği Kanunu[217] kabul edilmiştir. Yirmi yıllık bir geçmişi olan Matbuat Kanunu artık yerini Basın Birliği Kanununa bırakmıştır. Tüm gazetecilerin tek bir isim altında birleştirilmesi (Türk Basın Birliği) hükümetin basını daha kolay kontrol altında tutabilmesine imkân tanımıştır. Gazete ve dergi basacak kişilerden banka teminatı göstermeleri ve ruhsatname almalarının istenmesi basın ve söz özgürlüğünü ciddi bir

---

[212] Oğuzhan, *Atatürk Döneminde Basın ve Basın Özgürlüğü,* 1/1.
[213] Oğuzhan, *Atatürk Döneminde Basın ve Basın Özgürlüğü,* 1/1.
[214] Oğuzhan, *Atatürk Döneminde Basın ve Basın Özgürlüğü*, 1/1.
[215] *"16 şubat 1938 tarihli cumhurbaşkanlığı karanamesi ile adanada basılan ve yayın hayatına adanada devam eden yeni adana gazetesinin 8 şubat 1938 tarihinde yayımlanmış olan nüshasında moskova sefaretine tecavüz olayları vukuu bulduğu yönündeki çıkan haberler ve bu olaylarında devletler arsında uluslararası arenada rencide edici bir olay olması dolayısıyla reisi cumhur kemal atatürkün önderliğinde ve dahiliye vekilliğinin teklifi üzerine, icra vekilleri heyetinin de onaylaması üzerine yeni adana gazetesinin yayın hayatı üç gün süre ile tatil edilmiştir.",*T.C. Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı, Başkanlık Cumhuriyet Arşivi, (BCA) 036. 19. 01. 3. 82. 8. 15.
[216] "*Matbuat umum müdürlüğünden yazılan 5/11/1940 tarih ve 3165/3838sayılı tezkerede; Adana'da münteşir "Bugün" gazetesinin, Devletin harici siyasetine dokunacak neşriyat yaptığı görüldüğünden matbuat kanunun 50 inci maddesine tevfikan, muvakkaten icra vekilleri heyetince de görüşülerek iki hafta kapatılması teklif edilmiş ve kararlaştırılmıştır.",* BCA, 038. 10. 01. 02. 93. 103. 20.
[217] 28.06.1938 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 3511 sayılı Basın Birliği Kanunu.

şekilde baskı altına alınmasına neden olmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nde Atatürk'ün vefatı sonrasında 11 Kasım 1938'de İsmet İnönü'nün başa geçmesiyle birlikte Türkiye'de yeni bir dönem başlamıştır. Bu yeni dönemin şüphesiz basın hayatında da büyük etkileri olmuştur. İnönü dönemi, Atatürk dönemine göre daha sert ve otoriter bir dönem olmuştur. Atatürk'ün vefatından sonra kuvvetini tamamen tek parti ve tek şef sistemine dayanan bir yönetim şeklinden alan bürokrasi, basını ve yönetimi de baskı altına almıştır. Atatürk'ün bahsetmiş ve benimsemiş olduğu özgür basın ve serbest seçim sisteminden vazgeçilmiş, demokrasiye dayalı parlamenter cumhuriyet anlayışı terk edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarına rastlayan dönemde Türk Basını, hükümetin tüm baskılarına rağmen sistem açısından önemli konuları ele alarak gündeme getirmiş hatta cezalarla bile karşı karşıya kalmıştır. Savaşın sonlarına doğru CHP iktidarı basın üzerindeki baskılarını bir nebze de olsa azaltmıştır. [218]

1945 yılından itibaren Türkiye Cumhuriyeti'nde çok partili hayata geçiş adımları atılmıştır. Çok partili hayata geçmeden önce Adana'da yayımlanan gazeteler tek parti iktidarının sözcülüğünü ve propaganda faaliyetlerini yürütmüştür. Ancak bazen parti içi hadiseler, sürtüşmeler, yerel yöneticilerin uygulamalarından duyulan rahatsızlıklar da gazete yoluyla dile getirilmiştir.

Adana'da DP'nin[219] kurulması ile basın faaliyetlerinde de hareketlenmeler başlamış ve *"Demokrat"* gazetesi, DP'nin yayım organı olarak kurulmuştur. Gazetenin yayım hayatına başlamasıyla CHP'ye basın yolu ile muhalefet baskısı hissedilir derecede artmıştır. MP'nin[220] kurulmasıyla da partinin yayım organı olarak *"Millet"* gazetesi okuyucuları ile buluşmuş, her iki partiye muhalif yayımlar yapmış fakat gazetenin ömrü de MP'nin kapanma süreci ile son bulmuştur. Adana'da çıkan siyasi gazeteler değerlendirmeye tabi tutulduğunda CHP'nin yayım organlarının daha fazla olduğu görülmektedir.

---

[218] Hasan Ayhan, "*İnönü Dönemi Basını"* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013), s. 39-40; Caner Arabacı, *Basın Kanunu ve İnönü Dönemi Türk Basını,* Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Konya, 2014, s. 4

[219] Demokrat Parti bu çalışmanın Adana'da Faaliyet Gösteren Siyasi Partiler başlığı altında detaylı şekilde incelenmiştir.

[220] Millet Partisi bu çalışmanın Adana'da Faaliyet Gösteren Siyasi Partiler başlığı altında detaylı şekilde incelenmiştir.

Günlük çıkan *"Türk Sözü"*, *"Yeni Adana"*, *"Bugün"* gazetesi, iki haftada bir yayımlanan "*Seyhan"* gazetesi DP'ye karşı sert bir tutum sergilemiştir.

"Türk Sözü" gazetesi sahip ve Başmuharriri Ferit Celal Güven[221] 1927-1931 Urfa, *"Yeni Adana"* gazetesi kurucusu Ahmet Remzi Yüreğir[222] 1946-1950 Seyhan CHP Milletvekilliği yapmıştır. *"Bugün"* gazetesinin sahip ve başyazarlığını da yapan Cavid Oral[223] ise 1943-1950 Seyhan CHP Milletvekili olmuştur. Oral'ın CHP'den istifası[224] ve DP'ye katılmasından[225] sonra (1954-1957 Seyhan Bağımsız-DP Milletvekili) *"Bugün"* gazetesi CHP muhalif çizgide yayım politikası sürdürmüştür.

"Demokrat" gazetesi sahibi Ömer Başeğmez ise 1954-1957 Kayseri DP Milletvekilliği yapmıştır.[226] Bunlara ek olarak 1951'de kurulan *"Vatandaş"* gazetesi de DP çizgisinde durmuş Adana'da parti lehine yayımları ile ses getirmiştir. Bu durumun meydana gelmesinde gazete sahibi Mahmut Karabucak'ın DP Adana Teşkilatının çeşitli kademlerinde görev alması olmuştur.

Adana'da basın ve siyaset ilişkisi, bazı köşe yazısı ve haber örnekleri ile anlatılmıştır.

1945 yılı itibariyle artık CHP içerisinde muhalefet oluşmuş ve parti içi muhalefete engel olunma çabaları başlamıştır. Ferit Celal Güven'in *Türk Sözü* gazetesindeki köşe yazısında "Muhalefet Karşısında" başlıklı yazısında,

> *Bu memlekette hürriyet yokmuş gibi konuşulup, yazılıyor. Halbuki Türk inkılabı en demokrat memleketlerde az çok ihtiyatlı hareket edildiği zaman bile, söz ve yazı hürriyetine, memleketin birlik ve düzeninin bozulması şartiyle yol vermede terddüt etmedi. Şimdi ortada bir kahramanlık havası esiyor, yazı hürriyeti, söz hürriyeti bunu söyleyenlerin bir kısmı henüz CHP'sinde kayıtlı durmaktadırlar. Bu partinin bayrağı altında konuşuyorlar…* [227] demiştir.

---

[221] TBMM Albümü, C. 1, s. 172.
[222] TBMM Albümü, C. 1, s. 499.
[223] TBMM Albümü, C. 1, s. 423, 498; TBMM Albümü, C. 2, s. 666.
[224] Cavit Oral'ın istifası bu çalışmanın Adana'da Faaliyet Gösteren Siyasi Partiler bölümünde CHP'den Önemli istifalar başlığında incelenmiştir.
[225] Cavit Oral'ın Demokrat Partiye katılması bu çalışmanın Adana'da Genel ve Yerel Seçimler bölümü Adana'da 1954 Milletvekili Seçimleri başlığı altında incelenmiştir.
[226] TBMM Albümü, C. 2, s. 731.
[227] *"Muhalefet Karşısında", Türk Sözü,* 29 Ağustos 1945, s. 1, 3.

Ferit Celal Güven hem kendi arkadaşlarına karşı sitemini dile getirmiş hem de CHP'ye karşı eleştirilere gazetesi yoluyla cevap vermiştir.

Zeynel Besim Sun 10 Mart 1946 tarihli *"Türk Sözü"* gazetesinde "Yeni Parti Karşısında Biz" başlıklı köşe yazısında;

> *Cumhuriyet Halk Partisi Türkiye ölçüsünde, büyük bir imtihan geçirmektedir. Bu imtihandan Çukurovamız da nasibini aldı. Düşünüşler ayrılmış, partiler vücut bulmuştur. Geçmiş seçim geçimsizliklerini ele alarak perde gerisinde kukla oynayanlar ve oynatanlar boylarını görmüşlerdir. Hatta bu muhariri dahi yüzde doksan dokuz şüpheli göstermekte menfaat bulanlar sendeleyip yüzükoyun tökezlemişlerdir. Bundan sonra el birliği ile gönül birliği ile çalışacağız. Bu deviraçıldı, beklenilen devre girildi, inançlar perçinleşti. Saflarımızı sıklaştıralım ve millet yolundaki hizmetlerimize daha fazla hız verelim…*[228]demiştir.

Yeni partinin kurulması CHP'nin yayım organlarında fazlasıyla yer bulmuş, muhalefet partisine geçişlerin önüne geçmek ve partilileri bir arada tutmak için basın üzerinden çaba sarf edilmiştir.

"Türk Sözü" gazetesi 18 Nisan 1946 tarihli haberinde, yapılan bir ihbarda Adana Belediyesi daimi encümenince 1942-43 yılları arasında un dağıtım işlerinde bazı yolsuzluklar yapıldığını, ilgili makamın Adana Belediyesi hakkında tahkikat açtığını ve tahkikatın başına da Bölge Ekonomi Müdürü Halil Öngen'in atandığını duyurmuştur. Ayrıca gazete Öngen'in bakanlıktan aldığı talimat doğrultusunda hemen tahkikata başladığını, isnat edilen suçlarla alakalı belediyeden bir hafta içinde sorularının cevaplanmasını istediğini yazmıştır. Yazının devamında "verilecek cevabın ve takibat neticesinin merakla bekleneceğinden şüphe yoktur"[229] demiştir.

---

[228] *"Yeni Parti Karşısında Biz"*, *Türk Sözü,* 10 Mart 1946, s. 1, 3.

[229] Soruşturma ile ilgili Adana Belediyesine sorulan sorular şunlardır: *"1- Vilayete en yakın bulunan Tarsus kasabaşında bir çuval un, fabrikadan furunculara 46 lira 80 kuruşa ve ekmek te 30 kuruşa sattırılıyor ki, iptidal maddeler menbaı aynı kaynak ve Adanadaki fabrikaların istihsal kuvveti daha yüksek olduğuna nazaran masrafın da daha aşağı olması tabii iken beher çuvalın 570 kuruş fazla fiatla satıldığı ve 400 çuval un çıkarmak kabiliyetinde olan bu fabrikaların yevmi 210 çuval un sattıkları kabul edildiği takdirde bunların Tarsus fabrikası satışından fazla olarak hergün için 1197 lira gibi fazla bir kazanç temin etmelerine sebebiyet vermek; 2- Ayni mahsule el konmazdan evvel; İstanbul, İzmir, Ankara ve Zonguldak herici şehirlerin iaşesi Belediyelere bırakıldığı sıralerde Tarsusa nazaran Adanada 4 lira ile 10 lira arasında fark arzeden bir yükseklikte un satışına sebebiyet vermek; 3 A- Ofis tarafından fabrikalara buğdayın kilosu 45 kuruşa veriliyor, Ofis Genel Müdürlüğünün kabul ve belediyenin tatbik*

Cumhuriyet Fabrikası'nın un dağıtımında belediye azasından Hasan Ataş'ın çuval başına elli kuruş temin ettiğine ve bu olaya da belediyenin göz yumduğuna dair ihbar yapıldığına değinen "*Türk Sözü"* gazetesi yolsuzluk iddiasından dolayı vatandaşların rahatsız olduklarını ve gereken hesabın verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Halil Öngen'in gazeteye mektup yazdığını mektubunda yolsuzluk meselesinin hakikat olduğuna işaret ettiğini ancak mektupta, Öngen'in yapılan tahkikatın bakanlığın değil, İl Yönetim Kurulunun kararı olduğunu, ilgililerin savunmalarının istendiğini söylediğini belirtmiştir.[230] Gazete un yolsuzluğu adı altında haberlerine devam etmiş, Belediye Başkanı Kasım Ener'in gazetelerine açıklama gönderdiğinden bahsederek başkanın konuya açıklık getiremediğini ve yolsuzluğu reddedemediğini söylemiştir ve "Fabrikaların, nizami sıkletten çok fazla ağırlıkta ve yamalı torbalar kullanarak büyük

---

eylediği formül mucibince yüzde 95 randımanlı 71,5 kilo safı undan ibaret bir çuval un, fabrikalarda serbest 75 kilo buğdaydan istihsal ediyordu. Bu buğdayın bedeli 33 lira 75 kuruş tutuyordu. Buna 75 kuruş karma ücreti, 594 kuruş muamele vergisi ilave olunursa cem'an 40 lira 44 kuruşa baliğ olan masrafa mukabil o günkü un satış fiatının 46 lira 80 kuruş ve 3,5 kilo kepek bedeli 70 kuruş ilavesi ile 47 lira 50 kuruş varidat kısmından çıktıktan sonra beher çuval unda fabrika lehine temin edilen 706 kuruşluk kar yüzünden günde 210 çuvallık un satışı itibarile fabrika yevmiye 1482 lira 60 kuruş gibi azim ve fahiş bir kazanç sağlattırılmasına. B: Fabrikanın değirmen kısmının işçi maaşlarından yevmiye 30 lira ve diğer masraflardan 70 lira ki, cem'an 100 lira masraf, kırma ücretinden husule gelen 157 lira 50 kuruştan düşüldükten sonra bakiye kalan 57 lira 50 kuruşla ayda 1725 lira ve senede 20700 liralık kazanan fabrikanın değirmen kısmı için görülse, yevmi 1482 lira 60 kuruş kardan 82 lirası daha normal kazanca ilave edilirse, fabrikaların aylık kazançlarına 2460, senelik kazançlarına 29520 lira ilavesi suretile bir senelik karlarının 50, 220 liraya iblağı caiz görülürse bile, bunun haricinde yevmiye 1400 lira 60 kuruş kar ile senede 504,216 liralık, fazladan husule gelen kazançla, fabrikanın yalnız değirmen kısmının bir senelik hasılatının, bütün fabrikanın kıymetini kat kat geçmesine ve bu suretle nisbetsiz azamet ifade eden bu iktikarın sağlanmasına sebebiyet vermek; 4- Ofis genel müdürlüğü, gönderdiği un formülünde yüzde 12 den yüzde 13 buçuğa kadar rutubet ve yüzde 95 randıman kabul etmiş, bu suretle fabrikadaki bilcümle hasaratı karşılamayı düşünmüştü. Böyle olduğu halde 12.4.943 tarihinden 2.5.943 tarihine kadar 21 gün, bütün masrafları ile 96 lira 16 kuruşa mal olan bir çuval un, yüzde 5 550 kuruş ecnebi madde karşılığı ve yüzde 4 işletme payı olarak 446 kuruş ki, cem'an 1084 kuruş fazlasile 107 liradan fırıncılara tevzi ettirilmiş ve 500 gramlık ekmeği 55 kuruştan sattırmak suretile 21 günde 47804 lira kırk kuruşun halk aleyhine fabrikaların doymak bilmez ihtiraslarına meydan bırakılmıştır. 5- Un fiatları belediyece tesbit edilirken buğday ve un çuvalları eskime payı, hamaliye ve nakliye gibi masrafları, masraf kısmına ilave edildiği halde unların fırınlara nakli ücreti fabrikalara verilmemiş, bu ücret fırınlara yükseltilerek 270 çuval miktarındaki un tevziatında fabrikaların gündelik kazancına yevmi 54 liradan 19440 liralık fazla kazanç temin etmelerine sebebiyet verilmiştir. 6- Unlar belediyece tanzim edilen liste mucibince fırıncılara dağıtıldığı halde bir istisna olarak Cumhuriyet fabrikasının un tevziinde şehir belediye azasından Hasan Ateşe adeta imtiyaz gibi bir hak verilmiş ve bu zatın çuval başına 50 kuruş kazanç temin etmesine göz yumulmuştur. 7- Un çuvallarının maliyet fiyatları tanzim edilirken beher çuval unun safi miktarı 71, 5 kilo hesap ve çuval darası da 1 kilo kabul olduğu halde 1, 5-2 kilo arasında fark eden çuval ağırlığı dolayısile safi unların hiçbir zaman 71, 5 kilo gelmediği hakkında fırıncıların şifahi şikayetlerinin nazarı itibara alınmamış ve bu yüzden de fabrikaların en aşağı bir kilo un tevziinden dolayı çuval başına altmış beş kuruş hasbile bu rakamlar husule getiren suiistimallere de göz yumulmuştur. 8- Arif oğlu Asımın fabrikasında yapılan formül ameliyesine muvaffık olarak hazırlanan ve fevkalade kabarmak hassasına malik olan unlar fırıncılara sattırılmaktan menolunarak diğer iki fabrikanın sürümüne hizmet edilmiştir." Türk Sözü, 18 Nisan 1946, s. 1, 2.

[230] *Türk Sözü,* 18 Nisan 1946, s. 1.

karlar sağladıkları iddia ediliyor"[231] demiştir. Ayrıca gazetenin 25 Nisan 1946 tarihli yayımında Hasan Ataş'ın partide ve belediyede görevli olduğu için onun nüfuzunu kullanabilecek kişiler olabileceğine, Ataş'ın komisyon almak gibi bir hakkının olmadığına değinmekle beraber kendilerine gelen mektupta: "Hasan Ataş, fırıncılardan çuval başına "5,, kuruş değil; meğer "20,, kuruş almakta hala devam ediyorlar!" denildiğini yazmıştır.[232] Son olarak un yolsuzluğu haberinde *"Türk Sözü"* gazetesi, Belediye Başkan Kasım Ener'e ekonomi müdürünün sorularına ne zaman cevap verileceğini sormuştur. Ener ise tarih veremeyeceğini ve Hasan Ataş'ın komisyon almakta olduğunu ancak bunu bir hizmet karşılığında aldığını, un olayı ile ilgili fabrikaya gereken bedelin ödettirildiğini söylemiştir. Gazeteye de "Türksözü böyle bir mes'eleyi ele almış olmakla sadece eski bir yarayı tazelemiş olacaktır" [233] demiştir.

"Türk Sözü" gazetesi CHP yayım organlarından olmasına rağmen aynı partili Belediye Başkanı Kasım Ener ve meclis üyesi Hasan Ataş'ı yolsuzluk olayından dolayı sorumlu tutmuştur.

Seçim öncesi rakip partiye basın yayım yolu ile üstünlük kurma çabası olarak değerlendirilen, *"Türk Sözü"* ve *"Bugün"* gazetesinin ana sayfa haber örnekleri aşağıda verilmiştir.

"Türk Sözü" gazetesine göre 1946 genel seçimleri yaklaştıkça saha çalışmalarında bazı DP yetkilileri halka ters düşen davranışlarda bulunmuşlar ve bundan dolayı CHP'ye katılım artmıştır. DP yetkilileri halka; halkın sırtında çok büyük bir yük olan Toprak Kanunu'nu kaldıracaklarını, askerdeki evlatlarının erken terhis edileceklerini söylemişlerdir. Bu propagandalar halk tarafından olumsuz karşılanmış ve köylüler arasında büyük bir nefrete neden olmuştur. Köylüler vatanın müdafaası için değil evlatlarını, her şeylerini feda edebileceklerini ve ebediyen hepsinin yurt bekçisi olacaklarını beyan etmişlerdir.[234]

"Bugün" gazetesi 16 Temmuz 1946 tarihli haberinde; DP'nin yeni parti olması sebebiyle üyelerini artıracağı yerde mevcut üyelerini de kaybettiği, seçim günü yaklaştıkça, gerek CHP'de gerekse DP'de seçim faaliyetlerinin hızlandığı ancak

---

[231] *Türk Sözü,* 24 Nisan 1946, s. 1, 3.
[232] *Türk Sözü,* 25 Nisan 1946, s. 1, 2.
[233] *Türk Sözü,* 1 Mayıs 1946, s. 1, 2.
[234] "*Demokrat P. Nefret Uyandırıcı Birtakım Usullere Başvuruyor"*, *Türk Sözü,* 3 Temmuz 1946, s. 1, 2.

DP'lilerin şahıslar ve otoriteler aleyhinde ulu orta yaptıkları propagandaların hoş karşılanmadığı, bu sebeple partinin mevcut azalarından birçoğunun istifa ettiği, DP'nin Adana Teşkilatınca yayımlanan beyannamelerin muhtelif ellerle resmi dairelere gönderildiği ve bunların memurlara zorla okutulması sağlanarak DP'nin seçimleri kazanması durumunda memurlara birer maaş ikramiye verileceği ve memurların terfihlerinin sağlanacağı, propagandalarının halk tarafından hoş karşılanmadığına değinmiştir. Ayrıca gazete, yaşanmış bir hadiseyi de köşesine taşımış ve DP propagandası yapmak için Gerdan köyüne giden partililerin propagandalarını yaparken lafı okul inşaatına, çay ve kahve darlığına getirdiğini o esnada Ali Rıza Bölen isimli şahsın ise partililere şu sözleri söylediğini yazmıştır:

> *Arkadaşlar, niçin boşuna çırpınıyorsunuz? Biz bu dünya ateşi içinde hamdolsun harbe girip cephane taşımadık. Taşıdıysak okul için taş taşıdık. İkide bir çay, kahve yokluğundan bahsediyorsunuz. Bunların harbin doğurduğu zaruretler cümlesinden olduğunu bir türlü göremiyorsunuz. Köyün yanından geçen şose, ayağımıza kadar getirilen şu kanal, Palu'ya varan Demiryolu acaba CHP Hükümeti'nin birer eseri değil de nedir*

"Bugün" gazetesine göre DP yetkilileri seçim arifesinde yanlış propagandalar yaparak kendilerini halktan soğutmuşlardır. Halk nefret söylemleri eşliğinde CHP'ye kaydolmuştur. Halkın sorunlarını çözelim derken halkın milli değerlerini göz ardı etmişler, bu yıllarda Tarsus'ta, Maraş'ta ve daha birçok yerde halk DP'den istifa edip CHP'ye katılmıştır. [235]

1950 yılından itibaren DP'nin iktidara gelmesiyle beraber partinin kendi yayım organları da güç kazanmış ve muhalefet üzerinde baskı kurma çabaları da kendini göstermeye başlamıştır.

"Demokrat" gazetesinde, CHP'nin yerel yönetim politikalarını oldukça sert bir şekilde eleştiren Dr. Cezmi Türk, "Cumhuriyet Halk Partisi Belediyeleri" başlıklı yazısında; CHP'nin seçim için her belediyede aday çıkardığını görünce hayrete kapıldığını söylemiştir. CHP'nin şimdiye kadar ne yaptığını ve belediyeleri nasıl elinde tutacağını sormuştur. Halka karşı gidildiğinde seçimde ceza kesileceğini vurgulayan Cezmi Türk, yok eğer eski huylarından vazgeçip yeni müesseseler ile halka gitmeye

---

[235] "*Demokrat Partide İstifalar Çok Arttı"*, *Bugün,* 16 Temmuz 1946, s. 1, 3.

karar verdiyse de onun da esaslı bir beyanname ile halka açıklanması gerektiğini ifade etmiştir. CHP için kendi iktidarım boyunca vermiş olduğum zararları telafi etmeye alışacağım demeliydi, demiştir. [236]

Benzer bir yazıyı da Daniş Arıkoğlu, *"Demokrat"* gazetesinde kaleme almıştır. Yazmış olduğu köşe yazısında, Adana Belediyesini eleştirmiş ve yapılacak olan seçimlerde halkın elini vicdanına koymasını ve halktan verecekleri oyları ona göre atmalarını istemiştir. Daniş Arıkoğlu, Adana Belediyesinin hizmet kifayetsizliğinden bahsetmiş, CHP'nin çeyrek asırdan fazla iktidarda olduğundan ve CHP'nin yaptıklarının yetersizliğinden dem vurmuştur. Daniş Arıkoğlu sözlerinde; CHP belediyeleri sadece yapmış oldukları mezbahaneleri ibra etmektedirler diyerek, bir nesil yetiştirmeye yetecek vakitte, çeyrek asırda meydana getirdikleri şeyin mezbahacılıktan başka bir şey olmadığını ileri sürmüştür. Böylelikle yapmış oldukları hizmetlere kendilerini inandırabilirler fakat şehirliyi asla inandıramazlar demiştir. Arıkoğlu, 3 Eylül'de elinizi vicdanınıza koyarak vereceğiniz oylar her şeyi yoluna koyarak bu acıları unutturacaktır. Bu güzel şehir layık olduğu ve hasretini çektiği belediyesine kavuşacaktır[237] söylemiyle yazısına son vermiştir.

Bu örneklerde görüldüğü gibi gazeteler sadece günlük havadisleri veren yayım organı değil aynı zamanda desteklediği veya bağlı bulunduğu partinin de propaganda faaliyetlerini yürüten araçlar olmuştur.

Muhalif *"Seyhan"*gazetesi 26 Şubat 1951'de "Artık Kazaen Yaşıyoruz" manşetini atarak iktidar partisine yüklenmiştir.[238] Daha sonra *"Demokrat"* gazetesi 27 Şubat 1951'de *"Seyhan"* gazetesine bir cevap niteliğinde yazı yazmıştır. Cevap verilen yazıda 14 Mayıs[239] öncesine göre olayların azaldığı vurgusu yapılmıştır.[240] *"Seyhan"* gazetesi, şehirler ve köylerdeki hayatın zorbalık, şiddet, haydutluk olayları gibi nedenlerle huzursuz olduğu haberini tekrardan gündeme getirmiştir. *"Seyhan"* gazetesinin yapmış olduğu habere göre vatandaş, asayişsizlik yüzünden hala huzursuzluk içerisindedir. *"14 Mayıs Edebiyatı"* vurgusu üzerinden *"Demokrat"* gazetesine yeniden yüklenen *"Seyhan"* gazetesi şu sözlerle yanıt vererek: "Demokrat,

[236] "*C. H. P. Belediyeleri"*, *Demokrat,* 19 Agustos 1950, s. 1, 2.
[237] "*Adana Belediyesi"*, *Demokrat,* 29 Ağutos 1950, s. 1, 2.
[238] "*Artık Kazaen yaşıyoruz*", *Seyhan,* 26 Şubat 1951, s. 1.
[239] 14 Mayıs 1950 seçimlerinde DP'nin iktidara geldiği tarih.
[240] *"Seyhan gazetesinin mübağalalı neşriyatı*", *Demokrat,* 27 Şubat 1951, s. 1, 2.

14 Mayıs Edebiyatı yapacağına artık günlük vukuattan olan tabanca düellolarını, yol kesmeleri ve sarkıntılıkları önlemek için çareler bulsun" demiştir. Gazete ek olarak şöyle devam etmiştir:

> *Bir önceki sayımızda şehirlerin ve köylerin asayişsizliği yüzünden halkın huzursuz olduğu konusunda haber yapmıştık. Yaptığımız bu haber Demokrat'ı sinirlendirmiş olmalı ki bize bir sütun dolusu cevap verme gayretine düşmüş diyor. Şehirde ve köylerdeki düzen 14 Mayıs öncesine göre daha iyiymiş onlara göre diyor. Demokrat Gazetesi, köylerde bir olay, bir huzursuzluk varsa ispat ederek yayınlamamızı söylemiş. Biz onlara bu bir hafta içerisinde şehirlerde ve köylerde vukuu bulan bıçaklı saldırıları, tabancalı yaralamaları, sarkıntılıkları ve yol kesmeleri bir liste yapıp burada yayınlardık fakat bu yazıyı dikte ettirenlere kısa bir cevap verme gereği duyuyor.*
>
> 1. *Biz milletsever ve memleket severlik konusunda kendisinden daha çok memleket severiz.*
> 2. *Memleket dertleri görüşülürken, mübalağa dökülmesin.*
> 3. *Durup durup 14 Mayıs Edebiyatı yapmasın.*
> 4. *Elele verilerek, dert ve davalara particilik sokulmasın.*
> 5. *Yazdığımız yazıyı ters gözlükle okumasın.* [241]

Adana'da yerel siyasette gazeteler arası yaşanan diğer bir hizipleşme örneğinde ise *"Yeni Adana"* gazetesi DP'li Adana Belediyesi hakkında belediye içerisinde yolsuzlukların olduğu, adam kayırmacılık ve yanlış terfilerin yapıldığı yönünde 1, 2, 6, 22 ve 23 Şubat 1951 tarihinde haberler yapmıştır.[242]

Belediye Başkanı Daniş Arıkoğlu ise *"Yeni Adana"* gazetesinde çıkan haberlere yönelik, Belediyeye isnad edilen iddiaları reddeden cevabını, *"Demokrat"* gazetesinde 8 madde şeklinde yayımlatmıştır:

> 1. *Kanunsuz olarak herhangi bir memurun terfii yapılmamıştır. Bahis konusu edilen dört memur lise mezunu olup askerliklerini yedek subay olarak yapmışlardır. Yirmişer lira asli maaşlı vazifelere tayin*

---

[241] *"Ters Gözlük Kullanmayın", Seyhan,* 5 Mart 1951, s. 1, 2.
[242] *"Dp Belediyesinin İç Yüzü"*, *Yeni Adana,* 1 Şubat 1951, s. 2; *"Dp Belediyesinin İç Yüzü"*, *Yeni Adana* 2 Şubat 1951, s. 2; *"Dp Belediyesinin İç Yüzü"*, *Yeni Adana,* 6 Şubat 1951, s. 2; *"Dp Belediyesinin İç Yüzü"*, *Yeni Adana,* 22 Şubat 1951, s. 3; *"Dp Belediyesinin İç Yüzü", Yeni Adana,* 23 Şubat 1951, s. 2.

edilmeleri kanunen mümkün olduğu halde yüzünden on beşer lira asli maaşla tayinleri yapılmış, yirmi lira maaşlı memuriyetlerde açılır açılmaz terfileri yapılmıştır.

2. *Bir memurun terfi dileğinin reddedildiği doğrudur. Ancak ret keyfiyetinde her hangi bir kanunsuzluk mevcut değildir. Mevcut olsa idi alakalı memur idari kaza yoluna müracaat eder ve hakkını arardı. Bugüne kadar böyle bir müracaat vuku bulmamıştır. Esasen bu memur sicil dolaysı ile vekâlet emrine de alınmış ve vazifesinden uzaklaştırılmış bulunmaktadır.*

3. *Askerliğini yapmamış bir şahsa vazife verildiğini doğru ise de tayini namzet olarak icra edilmiştir. Zaten askerliği de tecil edilmiş bulunmakta idi. Gerek Memurin kanunu gerek belediye memur ve müstahdemleri nizamnamesi bu gibi tayinlerin yapılmasına cevaz vermektedir.*

4. *İlk tahsilleri olmayan üç şahsın memuriyetlere tayin edilmiş oldukları iddia edilmekte 'ise de memurlar kadrosuna bu suretle memur tayin edilmiş olduğu vaki değildir.*

5. *Af kanunun hiçe sayıldığı da vaki değildir. Bilindiği üzere af kanununun idari ve in-inzibati muamelelere hiç bir veçhile şümulü yoktur.*

6. *Bir kısım memurların particilik mülâhazaları ile vazifelerinden uzaklaştırılmış oldukları da doğru değildir. Vazifelerinden uzaklaştırılmış olan memurların hepsi de sicil durumları dolayısıyla vazifelerinden uzaklaştırılmışlardır. Bütün bu muameleler kanunlarımızın çerçevesi dâhilinde yapılmıştır.*

7. *Vekalet emrine alman memurlara âşık maaşı verilmesi kanunun emri muktezasıdır. Sicilleri dolayısı ile vazifelerinden uzaklaştırılması icap eden memurların israf olmasın diye vazifelerinde alıkonulmaları ne kanun nede maslahata uygun değildir.*

8. *5410 sayılı kanunla bütçe yılı mart ayına alınmış olduğundan 945 yılında tahakkuk edip de tahsil edilmemiş bulunan vergi ve resim bakayalarının Şubat 951 sonuna kadar zaman aşımıza uğrayamayacağı tabiidir, bu itibarla müruru zamana uğramış vergi ve resimlerin*

tahsiline teşebbüs edilmiş olduğu bahis mevzuu olamaz.[243]

Bu hadise yerel siyasette siyasilerin söz hakkını basın üzerinden nasıl kullandığını göstermiştir. Ancak Belediye Başkanı'nın basın desteği olmasaydı dönemin şartlarında sesini duyurmasının oldukça güçleşeceğini, belki de iddialar karşısında zor durumda kalacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

"Yeni Adana" gazetesinde Refii Bülend isimli muhalif bir gazetecinin o dönemki DP iktidarından nasıl yakındığını gösteren "*Tek Partili Rejime Doğru*" başlıklı yazısında:

> *Cumhuriyet Halk Partisi'ne şu kadar milyon borç çıkarılıyor, partinin bu parayı ödeyemeyeceği aşikardır. Bunun neticesi olarak partinin bütün emvaline haciz konulacak, parti hukuken aciz duruma düşecektir ve böylece ismen ve hukuken ortadan kalkacaktır. İktidara göre bu zor durumda olan CHP, Demokrat Parti karşısında faal olarak bir siyaset yürütemeyecek, muhalefet yapamayacak. Tekrardan tek partili rejime dönmüş olacağız. Eğer Demokrat Parti bunu istiyorsa şimdiye kadar verdiğimiz mücadelelerin nedeni neydi?. Bunun sebebini demokrasi geliştirmek, ülkeyi kalkındırmak olmadığını, Demokrat Parti'nin iktidara geldiği günden beri görür olduk. Bizim mesleğimizin kaderidir bu. Kim varsa iktidarda başımıza vurur. Başbakan muhalif gazeteler şöyle dursun, bağımsız gazetelere bile göz açtırmıyor…*[244]
>
> diyerek DP iktidarının çok baskıcı bir politika izlediğini vurgulamıştır.

"Yeni Adana" gazetesi; belediyenin gerekli önlemleri almayıp, halkın sağlığı ile oynadığını ve şehrin sivrisinekler yüzünden oturulamaz hale geldiğini söylemiş ve bahsedilen yazıda:

> *Şehrin içinde ve köylerinde, şehre yakın ekilen çeltik yüzünden sivrisinekler Adana'ya hücum etmiştir. Halkın bu şikayetlerini ilgililer dikkate almadığı gibi, tedbir dahi almamışlardır. Halk, vatandaş ile bu kadar alay edilmesinden, halkın sağlığı ile oynanması konusundan dolayı çok kızgındır. Çeltik ziraati ile üç beş kişinin kesesi dolacak diye, yüz binlerce nüfusa sahip olan Adana'da belediye mesuliyeti üstüne almamaktadır…*[245] demiştir.

---

[243] *"Belediye Başkanının Yeni Adana Gazetesine Cevabı", Demokrat,* 28 Şubat 1951, s. 1, 5.
[244] *"Tek Partili Rejime Doğru"*, *Yeni Adana,* 11 Haziran 1952, s. 1.
[245] *"Sivrisinek Yüzünden Adana Oturulamaz Hale Geldi", Yeni Adana,* 6 Haziran 1952, s. 1.

Aslında söz konusu gazetenin CHP adına DP'li belediyeye eleştirisi, basın üzerinden açıkça görülmektedir.

27 Ekim 1957 genel seçimleri öncesi 4 Ekim'de Ferit Celal Güven'in *"Türk Sözü"* gazetesinde kaleme aldığı *"CHP'ye Çok Çalışmak Düşüyor"*[246] yazısına karşılık *"Bugün"* gazetesi 5 Ekim'de *"CHP Adana'da Zaaf ve Acizini İtiraf Ediyor"* başlıklı bir yazıyı ana sayfasına taşımıştır. Yazıda bir ay öncesine kadar CHP'lilerin kendilerinden son derece emin olduklarını anlatmış ancak DP'nin günden güne güçlenmesi karşısında CHP'nin ümitlerini kaybetmeye başladığını hatta CHP'nin manevi olarak iflas eğiminden aşağı doğru şiddetle kaydığını söylemiştir. Ferit Celal'in yazısını ümitsizliğin itirafı olarak nitelemiştir. Okuyucuya seslenen gazete, makalenin üstün körü gözden geçirildiğinde dahi CHP'nin içinde bulunduğu korku ve ümitsizliğin görüleceğine değinmiştir.[247] Bu yazı *"Bugün"* gazetesinin yayım politikasının geldiği yere de örnek teşkil etmiştir.

Dönemin gazetelerinde verilen köşe yazısı ve haber örneklerinde basın ve siyasetin iç içe geçmişliği, basının siyasilerin sesini nasıl duyurduğu, basının siyasi partilere nasıl taraf olduğu, iktidar yanlısı gazetelerin muhalif haberlere karşı nasıl bir davranış sergilediği ayrıca muhalif gazetelerde, iktidar partisinin yerelde ve genelde neleri eksik yaptığı eleştirel bir dille yer bulmuştur. Bazen de gazeteler yayım organı olduğu siyasi partinin durumunu ve parti içi yapılması gerekenleri okuyucularına duyurmuştur.

Dönem içinde uzun soluklu yayım yapmış siyasi gazeteleri iktidar ve muhalefet yanlısı diye ikiye ayırmak yanlış olmayacaktır. Bir taraf kendi yayım organında icraatlarını anlatırken diğer taraf da karşı tarafın açığını arama yoluna gitmiş, aleyhteki her olayı manşete ya da köşe yazısına taşımış ve haber konusu yapmıştır. Yakın dönem tarihimizde ulusal ve yerel basın, siyasetin doğrudan veya dolaylı olarak ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Aşağıda verilen örnekte*"Türk Sözü"* gazetesinin yayımladığı köşe yazısından dolayı yazı işleri müdürü Nevzat Güven yargılanmıştır. Yargılama hadisesi medya üzerinde oluşturulan baskının bir göstergesi olmuştur.

---

[246] Ferit Celal Güvenin'in yazısının devamı için bkz.*"C. H. P ye çok çalışmak düşüyor"*, *Türk Sözü,* 4 Ekim 1957, s. 1.
[247] *"C. H. P. Adanada zaaf ve acizini itiraf ediyor", Bugün,* 5 Ekim 1957, s. 1, 3.

1.5.1. Türk Sözü "Çetecilik" Davası

"Türk Sözü" gazetesinde çıkan *"Çetecilik"*[248] başlıklı köşe yazısından dolayı yazı işleri müdürü Nevzat Güven hakkında Dünya gazetesi başmuharriri Falih Rıfkı Atay'ın *"Ulus"* gazetesinde yayımlanan *"Çetecilik"* başlıklı yazısını iktibas[249] ettiği için hükümetin ve meclisin manevi şahsiyetini tahkir suçları işlediği kanaatiyle dava açılmıştır. Adana'da görülen çetecilik davasının son iki duruşmasına İstanbul'da bulunduğu için gelemeyen Nevzat Güven 14 Mayıs 1952'deki duruşmada hazır bulunmuş, yazının gazeteye konulduğundan haberi olmadığını ancak savcılığın daveti üzerine yazıyı tetkik ettiğini ve yazıda suç unsurunun olmadığını DP'deki zihniyeti tenkit CHP'de birliğe davet mahiyetinde olduğunu beyan etmiş, yazıdan haberi olsa dahi altına imza atmaktan çekinmeyeceğini söylemiştir. Ayrıca Mahkeme Başkanı'nın sizin gazete partili mi sorusuna Halk Partili diye cevap vermiştir.[250] Nevzat Güveni CHP'li, Millet ve Köylü Partili 8 avukat[251] müdafaa etmiştir.[252] Yazıda suç unsurunun bulunup bulunmadığı için bilirkişi olarak İstanbul Üniversitesinden üç kişilik bir profesör heyeti kurulmuştur.[253] Ancak 2 Temmuz 1952'de görülen dava bilirkişi raporu gelmediği için 14 Temmuz 1952'ye ertelenmiştir[254] (Temmuz ayına ait bulunan mevcut gazetelerde davaya dair belge bulunamamıştır). 21 Ekim 1952'de devam eden duruşmada Savcı Nevzat Güven'in beraatini istemiştir,[255] Nevzat Güven son söz olarak "Memleketin bugünkü korkunç emniyetsizliği içinde tek emniyet istinadgahı olan Adaletin tecellisini huzur içinde bekliyorum"[256] demiştir. 23 Ekim 1952'de görülen son davada Falih Rıfkı Atay'ın yazısını iktibas eden *"Türk Sözü"* gazetesine açılan davada, mahkeme yazının bilerek iktibas edilmediği kanaatine vararak Nevzat Güven'in beraat kararını[257] ittifakla vermiştir.[258]

---

[248] *Türk Sözü,* 25 Ekim 1951, s. 1, 2, 3.
[249] İktibas: Alıntı
[250] *Bugün,* 15 Mayıs 1952, s. 1, 3.
[251] *Bugün,* 5 Haziran 1952, s. 1'deki haberinde 9 avukat, *Türk Sözü,* 5 Haziran 1952, s. 1'deki haberinde ise 12 avukat olarak yazılmıştır.
[252] *Yeni Adana,* 5 Haziran 1952, s. 1.
[253] *Türk Sözü,* 5 Haziran 1952, s. 1; *Demokrat*, 5 Haziran 1952, s. 1.
[254] *Türk Sözü,* 3 Temmuz 1952, s. 1.
[255] *Yeni Adana,* 22 Ekim 1952, s. 1.
[256] *Bugün,* 22 Ekim 1952, s. 2.
[257] *Demokrat,* 24 Ekim 1952, s. 1; *Yeni Adana,* 24 Ekim 1952, s. 1, 3.
[258] *Türk Sözü,* 24 Ekim 1952, s. 1, 2; *Bugün,* 24 Ekim 1952, s. 1, 3.

İKİNCİ BÖLÜM

ADANA'DA FAALİYET GÖSTEREN SİYASİ PARTİLER

Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne doğru giden yolda, Türkiye'de siyasi partilerin ilk olarak, 19. yüzyılda Batılılaşma ve modernleşme sürecinde ortaya çıktığı söylenebilir. Osmanlı Devleti'nde 1865 yılında Yeni Osmanlılar Cemiyeti adında gizli bir örgüt kurulmuştur ancak bu örgüt bugünkü siyasi parti kavramını tam olarak karşılamasa da uygulamada ilk siyasi parti olarak kabul edilebilir. Osmanlı Devleti'nde partilileşme ile ilgili ikinci gelişmeye 1889 yılında Askeri Tıbbiye öğrencileri arasında gizli bir şekilde kurulan İttihad-ı Osmani Cemiyeti örnek gösterilebilir. Yine aynı yıl Paris'te bulunan Jön Türk Hareketi'nin lideri Ahmet Rıza Bey ile ilişki kuran bu cemiyet, Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti adını almıştır. II. Meşrutiyet Dönemi Kanun-i Esasi'de yapılan reform sayılabilecek değişikliklerin ardından ilk yasal partiler kurulmuşsa da bunların içinde en önemlisi ve devlet yönetiminde söz sahibi olan İttihat ve Terakki olmuştur.[259]

Osmanlı Devleti'nin son dönemi de dahil olmak üzere Türkiye'de siyasi partilerin Türk siyasi hayatına tam manasıyla etki ettiği tarihin, 1946 sonrası olduğu ifade edilebilir. Tek parti dönemi kendini güçlü bir şekilde hissettiren ideoloji, devletçi anlayıştır ancak DP'nin kurulması ve çok partili hayata geçilmesiyle beraber siyasi hayatta liberal akım ön plana çıkmaya başlamıştır. Devletçi ve liberal anlayış ise daha sonra kurulacak siyasi partilerin ana eksenini oluşturmuştur. Tek parti iktidarı 1924 ve 1930'lu yıllarda çok parti denemelerinde başarılı olamamıştır. Bu nedenle söz konusu yıllarda, demokratikleşme çaba ve eğilimleri olsa da Türkiye'nin içinde bulunduğu durum ve ortam gerekçesiyle milli birliğin bozulmaması adına çok sesliliğe müsaade edilmemiştir. Ancak II. Dünya Savaşı, iç ve dış dinamikler gibi faktörlerin etkisiyle

[259] Erdem Yavuz, Türk Siyasi Tarihinde Erzincan (1923-1960), 2. Baskı (İstanbul: Arı Sanat Yayınevi, 2018), s. 57.

CHP mevcut yönetim anlayışını daha ileri taşıyamayacağının farkına vararak çok partili hayatın kaçınılmaz olduğu fikrini kabul etmiştir.

Türkiye'de 1946'da DP'nin kurulmasıyla birlikte çok partili hayata geçilmesi büyükşehirlerin yanında taşra olarak kabul edilebilecek Anadolu şehirlerinde de hareketlenmelere sebep olmuştur. Cumhuriyetin ilanının ardından kısa süreli muhalefet partisi kurma girişimleri hariç tutulduğunda CHP'nin her alanda hâkimiyeti ve kendini hissettirdiği 1923-1946 arasındaki yılların ardından DP'nin siyaset sahnesine çıkmasıyla gerçek bir iktidar ve muhalefet ilişkisi ilk kez ortaya çıkmıştır. Bu noktadan hareketle siyasetteki yeni durum basın hayatında da kendisini göstermiştir. CHP'nin yayım organı "Ulus " gazetesine rakip olarak DP'nin "Zafer" gazetesi yayım hayatına başlamıştır. Ulusal basında ortaya çıkan mevcut durumun yansıması taşrada da hissedilecektir. Bu yıllar aynı zamanda tek parti iktidarında vilayetlerde faaliyet gösteren gazetelerin karşısında çoğunlukla DP'nin ama kısmen de olsa diğer muhalefet partilerinin destekçisi gazetelerin yayım hayatına girmelerine neden olmuştur. Adana gibi güneyin önemli şehirlerinden ve kozmopolit yapısı ile ön plana çıkan bir şehirde de basının CHP ve muhalefet taraftarlığı arasında bölünmesi olağan bir durum şeklinde tezahür etmiştir. Nitekim 1946'da DP'nin kuruluşunun hemen sonrasında Adana (Seyhan) basınında muhalefetin sesi olan yepyeni gazeteler yayım hayatına başlamıştır. O dönemki yerel gazeteler Adana'daki siyasi hadiseler ve gelişmeleri manşetlerine taşımışlardır. 1934'ten sonraki siyasi gelişmeler ve mücadelelerin Seyhan basınına yansıması esas alınarak bu bölüm yazılmıştır.

Demokrasinin en önemli ve eylemsel kurumlarından birincisi siyasi partilerdir. Siyasi partiler belirlenmiş kanunlar çerçevesinde kurulmaktadırlar. Siyasi hayatta faaliyette bulunabilmeleri için teşkilatlanmaları gerekmektedir. Teşkilat yapılarını tesis etmelerinin ilk ayağını ise kongreler oluşturmaktadır. Her partinin tüzüğünde teşkilat, kongre, seçim işleri ve aday belirleme şekil ve usulleri belirlenmiştir. Türk siyasi hayatında boy gösteren siyasi partiler, kanun ve tüzüklerin belirlemiş olduğu yol haritasına göre belli tarihlerde kongrelerini yapmıştır. Adana vilayetinde de bu siyasi partilerin kongre süreçlerini yerel basından detaylı bir şekilde takip etmek mümkündür. Bu bölümde siyasi partilerin kuruluş sırasına göre il örgütlenmeleri, il kongreleri, kapanmaları, parti içi çekişmeler, partiler arası mücadeleler, siyasi partilerden istifalar ve siyasi partilerle alakalı önemli hadiseler ele alınacaktır. Bununla birlikte çalışmanın

tarihsel sınırlarını oluşturan 1934-1960 yılları arasında Türkiye'de siyasal hayatın ana eksenini CHP ve DP oluşturduğu için bu bölümün içeriğini de büyük ölçüde bu partilerle ilgili siyasi gelişmelerin Adana basınına yansımaları oluşturmaktadır. Dolayısıyla Türk siyasi hayatında önemli yerleri olan ve kurulduktan kısa bir süre sonra etkin bir biçimde Adana vilayetinde de teşkilatlanan CHP ve DP'nin siyasi faaliyetlerinin yerel basında geniş yer bulduğunu görüyoruz. Bu iki parti dışında yer alan Milli Kalkınma Partisi (MKP), Millet Partisi (MP), Türkiye Köylü Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP), Hürriyet Partisi (HP) ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ne (CKMP) "Adana'da Faaliyet Gösteren Diğer Siyasi Partiler" başlığı altında yer verilmiştir. Zira bu partilerin yalnızca şehrin siyasal hayatındaki yerleri ve etkileri değil buna bağlı olarak yerel basındaki görünürlükleri de oldukça sınırlıdır.

2.1. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

1918 yılında Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla Anadolu ve Rumeli'de işgallere karşı Türk milleti, Müdafaa-i Hukuk Hareketi altında teşkilatlanmaya başlamış ve herkes kendi bölgesinde işgal kuvvetlerine direniş göstermiştir. Erzurum Kongresi'nde, Doğu Anadolu'da bulanan cemiyetler, Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti olarak birleştirilmiş, Batı'da bulunan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri de Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri'nde tek cemiyet etrafında birleştirilmeye çalışılmıştır. 4-11 Eylül 1919'da Sivas'ta toplanan kongrede[260] tüm Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri, ARMH-C olarak tek çatı altında toplanmıştır. Cemiyetin kuruluş kararı Sivas Valiliğine bildirilmiş ve cemiyet yasal zemine kavuşmuştur. Sivas Kongresi sonrası milli menfaatleri savunmak üzere Heyet-i Temsiliye ve Mustafa Kemal öncü konumuna geçmiştir.[261]

---

[260] Detaylı bilgi için bkz. Mustafa Kemal Atatürk, *Sivas Kongresi Günlükleri*, haz. Selma Günaydın, Yusuf Turan Günaydın (İstanbul: Kopernik Kitap, 2019).

[261] Detaylı bilgi için bkz. İhsan Güneş, "Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nden Halk Fırkasına Geçiş", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, (Türkiye Cumhuriyeti'nin 80. Yıldönümü Özel Sayısı), C. XIX. S. 56 (1987): s. 565-581; Hikmet Bila, *CHP Tarihi* (İstanbul: Doruk Matbaacılık, 1979); Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde TEK-PARTİ YÖNETİMİ'nin kurulması (1923-1931)* (Ankara: Yurt Yayıncılık, 1981); Erik Jan Zürcher, *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*, çev. Gül Çağalı Güven (İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 1992).

Ağustos 1922'de *"Büyük Taarruz"*da[262] Yunan işgaline son verilmesiyle Mustafa Kemal Paşa, başarılarına bir yenisini daha eklemiş ve gücünü pekiştirmiştir. Savaşların da son bulmasıyla artık memleket içinde siyasi gücün de etkin bir şekilde kullanılması ihtiyacı doğmuş ve buna yönelik adımlar da atılmaya başlanmıştır. 1 Kasım 1922'de Saltanat kaldırılmıştır. Çok geçmeden Mustafa Kemal, 6 Aralık 1922'de ARMH-C'nin devamı niteliğinde olacak bir parti kurma niyetini açıklamış, basında da Halk Fırkası adıyla parti kurulacağı haberleri yer almıştır.[263]

1 Nisan 1923 tarihinde, barış, ekonomik kalkınma, halkın refahını artırma gibi nedenlerle seçimlerin yenilenmesi kararı alınmıştır.[264] Ülkede Meclis'in çoğunluğunu bu amaç doğrultusunda birleştirecek siyasi bir yapılanma hedeflenmiştir.[265] 8 Nisan 1923'te Mustafa Kemal, partisinin seçim programı olarak *"Dokuz Umde"*yi[266] açıklamıştır. Bu dokuz umde ile beraber ARMH-C'nin Halk Fırkasına intikal edeceği, Halk Fırkasınca, halkın hakimiyetine dayanan, sürekli gelişim ve ilerleme içinde olan geniş ve olgun bir program hazırlanacağı ve bunun da Halk Fırkası üyelerine sunulacağı açıklanmıştır.[267] Halk Fırkası olarak ilan edilen partinin kuruluşu ise 5 ay sonra gerçekleşmiştir.[268]

CHP'nin ilk kongresi 4-11 Eylül 1919'da toplanan Sivas Kongresi'nde kabul edilmiştir. Fakat parti tüzüğünün kabul edildiği 9 Eylül 1923 tarihi partinin kuruluşu olarak belirlenmiştir. 11 Eylül 1923'te CHF Genel Başkanı olarak Mustafa Kemal seçilmiş ve partinin kuruluş dilekçesi 23 Ekim 1923'te Dahiliye Vekaleti'ne verilmiştir. Partinin Kurucu kadroları ise şu isimlerden oluşmuştur:

> *Erzincan Mebusu Sabit (Sağıroğlu), İstanbul Mebusu Dr. Refik (Saydam), İzmir Mebusu Celal (Bayar), Erzurum Mebusu Münür Hüsrev (Göle), Tekfurdağ Mebusu Cemil (Uybadın), Konya Mebusu Kazım Hüsnü, İzmit Mebusu Saffet*

---

[262] Yunan işgaline karşı başlatılan genel harekat detaylı bilgi için bkz. Selim Erdoğan, *Büyük Taarruz Dağlarda Tek Tek Ateşler Yanıyordu* (İstanbul: Kronik Yayınları, 2021).
[263] Erik Jan Zürcher, *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*, çev. Gül Çağalı Güven, 1. Baskı (İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 1992), s. 37.
[264] Atatürk Ansiklopedisi, "*Dokuz Umde*", erişim: 30 Haziran 2022, https://ataturkansiklopedisi. gov. tr/bilgi/dokuz-umde/.
[265] Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde TEK-PARTİ YÖNETİMİ'nin kurulması*, s. 52.
[266] Atatürk Ansiklopedisi, "*Dokuz Umde*", erişim: 30 Haziran 2022. Benzer bilgi için bkz. Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde TEK-PARTİ YÖNETİMİ'nin kurulması (1923-1931)*, s. 52, 53.
[267] İhsan Güneş, "Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nden Halk Fırkasına Geçiş", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, (Türkiye Cumhuriyeti'nin 80. Yıldönümü Özel Sayısı), C. XIX. S. 56 (1987): s. 565-581.
[268] Zürcher, *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*, s. 41.

(Arıkan), Diyarbakır Mebusu Zülfü. Partinin Katib-i Umumisi (Genel Sekreteri) Recep (Peker) ve Parti Genel Başkanı Mustafa Kemâl.[269]

Cumhuriyetin ilanından sonra Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa'yı Halk Fırkası Genel Başkanvekilliğine getirmiştir. 20 Kasım 1923'te ise İsmet Paşa yayımladığı bir genelge ile ARMH-C'nin bütün teşkilatlarını Halk Fırkasına bağlamıştır.[270] 10 Kasım 1924'te ise Halk Fırkası, Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) olarak siyasi hayatına devam etmiştir.[271]

CHF, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin yenileşme ve inkılap hareketlerinin doğrudan yürütücüsü görevini sürdürürken kendi içinde de kademeli olarak yıllara göre partide değişikliklere gitmiş ve altı ok da partinin ilkeleri arasına sırayla giriş yapmıştır. Halk Fırkası'nın 1927'de toplanan 2. kurultayında Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Laiklik ilkesi, 1931 yılında toplanan 3.kurultayında da Devletçilik ve İnkılapçılık ilkesi parti programına eklenmiştir. 1935 yılında toplanan 4.kurultayında[272] bu ilkeler Kemalizm olarak tanımlanırken aynı zamanda CHF'den CHP'ye[273] geçiş olmuştur. Ayrıca 1935 yılında toplanan kurultay Atatürk'ün katıldığı son kurultay olmuştur. 6 ilke ise 5 Şubat 1937 tarihinde anayasaya girmiştir.[274]

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran irade şüphesiz ki CHP'dir. Türk milletinin I. Dünya Savaşı sonrası kurtuluşa ermesiyle birlikte Türk milletine siyaset sahnesi açılmıştır. Devlet tam bağımsızlık fikri üzerine inşaa edilmiş, inkılaplar birbiri ardına uygulamaya konulmuştur. İnkılapların uygulanması da haliyle CHP vasıtasıyla olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk, demokrasi kavramının oturması için bireyi esas alarak "tebaa" yerine "vatandaş" ilkesini benimsemiştir. Toplumun geneline hitap eden ve devletin yönetimini belirleyen adımlar hukuki temeller üzerine oturtulmuş ulusa dayalı atılımlar yapılmıştır. 1924 Anayasası söz konusu yeniliklerin başında gelir.

---

[269] Atatürk Ansiklopedisi, "*Cumhuriyet Halk Fırkası (1923-1938)*", erişim: 29 Haziran 2022, https:// ataturkansiklopedisi. gov. tr/bilgi/cumhuriyet-halk-firkasi-1923-1938/.
[270] Güneş, "*Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nden Halk Fırkasına Geçiş*", s. 565-581.
[271] Yavuz, *Türk Siyasi Tarihinde Erzincan (1923-1960)*, s. 58.
[272] 4. Kurultaya dair detaylı bilgi için bkz. *Akgünler,* 9 Mayıs 1935, s. 1; *Türk Sözü,* 10 Mayıs 1935, s. 1; *Türk Sözü,* 10 Mayıs 1935, s. 1, 3; *Türk Sözü,* 10 Mayıs 1935, s. 1, 3; *Türk Sözü,* 12 Mayıs 1935, s. 1, *Türk Sözü,* 12 Mayıs 1935, s. 1, 2; *Akgünler,* 3 Haziran 1935, s. 1, 4.
[273] Yavuz, *Türk Siyasi Tarihinde Erzincan*, s. 60.
[274] Atatürk Ansiklopedisi, "*Cumhuriyet Halk Fırkası (1923-1938)*", erişim: 1 Temmuz 2022, https://ataturkansiklopedisi. gov. tr/bilgi/cumhuriyet-halk-firkasi-1923-1938/; Çetin Yetkin, *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi 1930-1943* (İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1983), s. 91-105, s. 259-261.

Demokrasinin bir gereği de farklı ideolojiye mensup siyasi partilerin bulunmasıdır, bu bağlamda 1924 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulmuş ancak yeni kurulan cumhuriyette bu partinin ömrü uzun olmamıştır. Bu bakımdan ikinci kez çok partili hayata geçiş denemesi de 1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkası ile başarısız olunca CHP'nin devletle iyiden iyiye özdeşleştiği, parti kararlarının tamamının da devletin resmi görüşü haline geldiği söylenebilir. Bir taraftan genç bir devletin iç meseleleri ile uğraşan CHP'nin diğer taraftan dünya gündemini yakından takip ettiği, partinin birtakım politikalarında da devletin istikbali adına tek sesliliği benimsemek zorunda kaldığı anlaşılmıştır.

CHP'nin Adana'da hangi tarihte kurulduğuna ve şehirdeki kurucularına dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.[275] Adana'da Halk Fırkası İdare Heyeti'nin (İdare Kurulu) 9 Ocak 1924 tarihinde fırka reisi (Başkan) Ali Münif Bey'in[276] riyasetinde toplandığı anlaşılmış[277] ayrıca 1926 yılında CHP'ye yer temini için Türk Ocakları binalarının düşünüldüğü fakat bunun mümkün olamayacağı ile ilgili belgeye ulaşılmıştır.[278]

2.1.1. 1934 Yılı CHF Adana İl Kongresi

CHP Vilayet Kongresi 30 Mayıs 1934 tarihinde saat 10.00'da parti salonunda toplanmış, Aksaray Milletvekili Süreyya Bey[279] tarafından kongre açılmıştır. Süreyya Bey kongre azalarının isimlerini okumuş ve bütün temsilcilerin kongreye iştirak ettikleri anlaşılmıştır. Daha sonra verilen bir önerge üzerine Gazi Paşa ve İsmet Paşa ile Parti Genel Sekreteri Recep Bey'e[280] kongre tanzimatının arzına dair teklif oylamaya sunularak kabul edilmiştir. Kongrede gündem gereği birinci ve ikinci reis ile katiplerin seçimine geçilmiş, birinci reisliğe Süreyya, ikinci reisliğe Avukat Abdurrahman Ali Beyler, katipliklere de Dörtyol azası İsmail Hakkı ve Şakir Bozdoğan Beyler seçilmiştir. Sonra, Süreyya Bey söz almış ve iki kongre arasındaki müddetin iki devreye ayrıldığını

---

[275] CHP Adana kuruluşu ve kurucuları hakkında bilgi temini için İçişleri Bakanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı, TBMM Kütüphanesi, Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı Milli Kütüphane, CHP Genel Merkezi ve CHP Adana İl Başkanlığı'nın ilgili kısımlarında inceleme yapılmış ancak herhangi bir bilgi elde edilememiştir.
[276] Ali Münif Bey'in soyadı bazı belgelerde Yegena, Yeğena ve Yeğenağa şeklinde incelenmiştir.
[277] *Yeni Adana,* 10 Ocak 1924, s. 2.
[278] BCA, 490-1/1780/1212.
[279] Ahmet Süreyya Bey (Örge Evren), TBMM Albümü, C. 1, s. 186.
[280] Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri (1931-1936), 7 Ağustos 1946- 10 Eylül 1947 Başbakan Recep Peker

6 Ocak'tan 13 Eylül'e kadar eski reis Dr. Yusuf Ziya Bey'in zamanına ait parti mesaisinin Yusuf Bey tarafından anlatılacağını bildirmiş ve sözü Yusuf Bey'e bırakmıştır. Yusuf Bey ise parti vilayet heyetinin müşterek görevleri altında yapılan işleri anlatmıştır. Sözü yine Süreyya Bey almış ve her iki devre arasındaki iş ve çalışma farklarını göstererek 13 Eylül'den evvel tutulan kayıt defterlerini, bütçe tarzının nizamnameye uymayan taraflarını, tahsil edilemeyen alacakları zikretmiş; eski ve yeni defterleri göstermiştir. Süreyya Bey, az evvel bahsedilen tarihten evvel fırka gelirlerinin altı bin lira olup bunun bir kısmının tahsil edilemeyerek kaldığını ve bahsedilen tarihten sonra ise bu gelirlerin üç mislinden fazlaya çıkarıldığını, bütçenin usulüne ve parti nizamname ve talimatına göre yapılmaya başlandığını, hesap işlerinde en küçük detayın bile arandığını belirtmiştir. Süreyya Bey, Çukurova'nın öz Türk çocuklarının kahraman olduğunu, aynı zamanda Cumhuriyetçi, Gazi Paşa'ya ve onun kurduğu İnkılap Fırkasına bağlı olduklarını belirterek sözlerini bitirmiştir. Yusuf Bey yine sözü almış ve iki noktaya temas etmiştir. Eski ve yeni bütçe arasındaki farkın 13 Eylül'den evvel yapılan bütçelerin genel merkezin bildirdiği formüle göre tanziminin yapılmasından kaynaklandığını defterler meselesinin ise genel merkezin defterler için masraf yapılmamasını istediğini ve genel merkezin devlet matbaasında basılan defterlerden gönderileceğini bildirmesinden kaynaklı olduğunu söylemiştir. Konuşmalar tamamlanınca işarı oyla vilayet heyeti seçimine geçilmiş şu isimler ittifakla heyete aza seçilmiştir. Dr. Bahri Bey, Ateşzade Hasan Bey,[281] Abdurrahman Ali Bey, Hafız Rıfat, Avukat Fahri, Turhan Cemal, Cavit İhsan, Ziraat Bankası Müdürü Fazlı, eski Mebus (Milletvekili) Kemal. Aza seçiminden sonra genel kongreye temsilci olarak eski Mebus Kemal ve Ceyhan temsilcilerinden Abbas Beyler seçilmiştir.[282]

CHP Vilayet Kongresi mesaisini bitirmiş, kongreye iştirak eden temsilciler memleketlerine dönmüş.[283] Yeni vilayet idare heyeti Süreyya Bey reisliğinde 3 Haziran 1934 günü öğleden sonra toplantısını yapmıştır.[284]

---

[281] Ateş zade Hasan Bey'in soyadı bazı belgelerde Ataş, Ataşoğlu, Ateş, Ateşoğlu şeklinde incelenmiştir.
[282] *Yeni Adana,* 31 Mayıs 1934, s. 1, 2.
[283] *Yeni Adana,* 3 Haziran 1934, s. 2.
[284] *Yeni Adana,* 4 Haziran 1934, s. 2.

2.1.2. 1935 Yılı CHP Adana İl Kongresi

17 Şubat 1935'te saat 14.00'te toplanan kongreye tüm temsilciler[285] kazalardan gelmiş CHP binasında kongre başlamıştır.[286] Parti Vilayet Reisi ve Balıkesir Saylavı[287] Örge Evren tarafından kongre açılmış, CHP Genel Başkanı ve Büyük Türk Önderi Atatürk'e bağlılık ve saygı duygularının bildirilmesi kararlaştırılmıştır. Kongreye birinci reisliğe Örge Evren, ikinci reisliğe Mustafa Rifat Gülek, katipliklere Kasım Zeki Ener ve Vedat Güçlü seçilmiştir. Örge Evren, fırka işlerine dair izahat vermiş ve belediye seçiminde milletin alakasının evvelki seçimlerle ölçülemeyecek kadar farklı olduğunu, 1930 belediye seçimine on günde 4107, 1931 belediye seçimine üç günde 17561 kişinin katıldığını bu yüzden fırkanın milletin medeni siyasi yolunda doğru işler yaptığını söylemiş. Milletvekili seçiminde İnkılap Partisi'nin medeni ve siyasi hakların kullanılması yönündeki kabiliyetinin yüksek olduğunu vurgulamıştır. Örge Evren icraat raporunu oylamaya sunmuş ve rapor ittifakla kabul edilmiştir. İşarı oyla, bütçe ve hesap encümenine: Şakir Bozdoğan, Sabri Dinçer, Hasan Ramazan oğlu, Zeki Akçalı, Hasan Çanga;[288] dilek ve takrir encümenine: Abbas Ülkü, Ekrem Avni, Diş Doktoru Nuri, İsmail Hakkı Dörtyol ve Tevfik Yıldırım seçilmiştir.[289]

CHP Vilayet Kongresi 18 Şubat 1935 tarihinde saat 15.00'te Vali Tevfik Hadi Baysal'ın da katılımıyla tekrar toplanmış bütçe encümeni mazbatasında hesabat tetkik edilmiş, kayıtlar muntazam ve usulüne uygun bulunmuş ve aynen kabul edilmiştir. Gelir

---

[285] *"Dörtyol: İsmail Hakkı müteakitbinbaşı, Tahsin belediye başkanı, Hasan Dede. Saimbeyli: Şakir Bozdoğan mezbaha müdürü, Nuri Aksak bakımevi memuru, Tevfik Yıldırım kaza heyeti başkanı. Bahçe: Hasan Fettah oğlu belediye başkanı, Osman Burgaz Fırka kaza heyeti başkanı, İsmail Altundiş oğlu. Ceyhan: Abbas Ülkü Fırka heyeti başkanı, Rifat Çetin, Tatlı, Hacı Ahmet, Hamit Sırkıntı, Ahmet Sarıbahçeli. Karaisalı: Mehmet Hamdi Fırka kaza heyeti başkanı, Mehmet Emin kaza belediye başkanı, Gaffar kaza idare heyeti azası, Dede Yılancılardan, Ali Rıza Umumi Meclis üyesi, Abdullah Gevzi oğlu, Tevfik Coşkun Güven Türk Sözü Müdürü. Kozan: Zeki Akçalı Fırka kaza heyeti başkanı, Asım Yarım oğlu, Ahmet Tekin oğlu, Şerif müteakit yüzbaşı. Osmaniye: Osman Kaypaklı Ömer Osman oğlu, Ahmet Çalık. Kadirli: Mehmet Sabir Dinçer (Fırka Başkanı), Fehmi, Mehmet Sıtkı, Muharrem. Feke: Ali Tekin Ayok, Nuri kaza Belediye Başkanı. Dün Halk Fırkasında sekiz nahiyesinin mümessilleri de yoplanarak bugün toplanacak olan Vilayet Fırka kongresine, aşağıda adlarını yazdığımız dokuz arkadaşı mümessil seçmilerdir: Vedad Güclü, Hasan Ramazanoğlu, Rifat Camili, Mahmut Kibaroğlu, Nuri Altun öz Diş Doktoru, Hamid Bulak, Ekrem Avni, Hilmi Yolgeçenli ", Türk Sözü,* 17 Şubat 1935, s. 1, 3.

[286] *Türk Sözü,* 17 Şubat 1935, s. 1, 3.

[287] "*1935 seçimleri öncesi seçmen yaşı 18'den tekrar 22'ye çıkarıldı. Kadınlar ilk kez bir genel seçimde seçme ve seçilme hakkına kavuştu. Kadınlar daha önce 1930'da yapılan yerel seçimlerde oy kullanmış, 1934 seçim yasasında yapılan değişiklik ile seçme ve seçilme hakkına kavuşmuştu. 1935 seçimlerinde ise kadınlar ilk kez bir genel seçime katıldı. Mebuslara kısa süreliğine Saylav denildi".* Yavuz, *Türk Siyasi Tarihinde Erzincan*, s. 192.

[288] Hasan Çanga'nın soyadı, bazı belgelerde Çanka, Çankaya ve Canka olarak incelenmiştir.

[289] *Türk Sözü,* 18 Şubat 1935, s. 1, 3.

bütçesi sekiz fasılda 13.854 lira altmış kuruş tespit edilmiştir. Masraf bütçesi de beş fasıl üzerine aynı miktar para ile kabul olunmuştur ayrıca Bahçe kazası parti binası için gelir ve masraf bütçelerine yüz lira eklenmiştir. Yeni idare heyeti seçimi yapılmadan önce konuşan Belediye Reisi (Belediye Başkanı) Turhan Beriker işlerinin çokluğu nedeniyle idare heyetinden affını istemiştir. İşarı oy ile yapılan seçimde Fahri Uğurlu, Nezahat Feyzi, Fazlı Aksoy, Hasan Ataş, Abdurrahman Ali, kimyager Mustafa Rifat, Dr. Bahri ve Kasım Zeki Ener vilayet idare heyetine; Vedad Güçlü, Ekrem Avni, diş Doktoru Nuri, Tevfik Çoşkun, Ziya Akverdi, Dr. Salim, Rıfat Camili, Şakir Bozdoğan, Fuad Diblen yedek azalıklara ittifakla seçilmiştir. CHP'nin büyük kongre için gizli oylamayla yapılan temsilci seçiminde vilayet idare heyetinden Hasan Ataş, Saimbeyli kazasından Tevfik Yıldırım, Dörtyol kazasından Tarhan Ünel, Bahçe kazasından Osman Burgaz ve yedeklere Osmaniye kazasından Ömer ?, Ceyhan kazasından Abbas Ülkü, Kozan kazasından Zeki Akçalı ve Kasım Zeki Ener seçilmişlerdir.[290]

Kongre sonrası, Balıkesir Milletvekili Örge Evren'in CHP Seyhan İdare Heyeti Başkanı olarak devam ettiği *"Türk Sözü"* gazetesinin 25 Şubat 1935 tarihli nüshalarından anlaşılmaktadır.[291]

2.1.3. CHP'de Valilerin İl Başkanı Olarak Atanması (1936)

Atatürk, CHP Genel Sekreteri Recep Peker'i görevden almış[292] ve Peker merkeze bağlı parti ve Halkevi örgütlerine bir tamim göndermiştir ve bu tamimde:

> *Her işte en doğru ve en iyi yapan Büyük şefimiz Atatürk beni Parti Genel sekreterliği ödevinden affettiler. Ellerimizde onun emaneti olarak tuttuğumuz vazifenin şekli ne olursa olsun hepimiz için en büyük şeref son nefese kadar Kamalizm'in eserlerinin sadık hizmetkarları kalmaktadır.. Bu ayrılış anında sizlere uzattığım elin vazife arkadaşlarım için yüreğimde yaşayan derin saygı ve duyguların sıcağiyle meşbu olduğuna inanınız*,[293] demiştir.

Recep Peker'in görevden alınmasının ardından Başvekil (Başbakan) ve CHP Genel Başkan Vekili İsmet İnönü imzasıyla altı maddelik beyanname yayımlanmış ve beyannamede:

---

[290] *Türk Sözü,* 19 Şubat 1935, s. 1, 3.
[291] *Türk Sözü,* 25 Şubat 1935, s. 2.
[292] *Türk Sözü,* 16 Haziran 1936, s. 1.
[293] *Türk Sözü,* 17 Haziran 1936, s. 1.

Cumhuriyet Halk Partisinin memleketin siyasi ve içtimai hayatında güttüğü maksatların tahakkukunu kolaylaştırmak ve Partinin inkişafını arttırmak ve hızlandırmak için bundan sonra Parti faaliyeti ile hükümet idaresi arasında daha sıkı bir yakınlık ve daha ameli bir beraberlik temin edilmesine Genbaşkurca karar verilmiştir. Bu maksatla: 1- Dahiliye Vekili Genyönkurul üyeliğine alınmış ve kendisine Partinin genel sekreterlik vazifesi verilmiştir. 2- Bütün vilayetlerde Vilayet Parti Başkanlığına, Vilayetin Valisi memur kılınmıştır. 3- Umumi müfettişler mıntıkaları dahilinde bütün devlet işlerinin olduğu gibi Parti faaliyet ve teşkilatının da yüsekmürakip müfettişidirler. 4- Vilayetlerde İlyönkurulca intihap edilmiş bulunan Başkanlar üye durumunu almış ve mensup veya mahlincemüntehap mebus Bakanların Başkanlık vazifeleri hitam bulmuştur. 5- Bu beyannamenin icablarını Parti genel sekreteri olmuş bulunan Dahiliye Vekili takip ve tanzim edecektir. 6- Yukarıdaki maddeler bütün Parti teşkilatına, Vilayetlere ve umumi müfettişliklere tebliğ olunmuştur,[294] denilmiştir.

Böylece Dahiliye Vekili (İçişleri Bakanı), parti genel sekreterliğine, valiler ise Vilayet Parti Başkanlıklarına getirilmiştir.[295] Beyanname sonrası Dahiliye Vekili Şükrü Kaya parti genel sekreteri, Seyhan Valisi Tevfik Hadi Baysal ise 19 Haziran 1936 tarihinde vilayete gelen telgrafla Seyhan Vilayeti Yeni İl Yön Kurul Başkanı olmuştur.[296]

Üç seneden beri Seyhan İl Yön Kurulunun başında bulunan Balıkesir Milletvekili Örge Evren'in görevi bu kararla son bulmuştur. Yeni İl Yön Kurul Başkanı Tevfik Hadi Baysal 19 Haziran günü partiye giderek çalışmalarına başlamıştır. Baysal'ı partide ziyaret eden *"Türk Sözü"* gazetesi muharririne Baysal: "Bu yeni ve yüksek ödevime başlarken Partili arkadaşlarımın Partimize karşı olan derin bağlılıklarına ve sevgilerine dayanmaktayım" demiştir. Baysal, görevi devreden Örge Evren'e de değişikliği haber veren bir telgraf çekmiştir.[297]

---

[294] *Türk Sözü,* 20 Haziran 1936, s. 1.
[295] *Türk Sözü,* 20 Haziran 1936, s. 1; Benzer haber için bkz. *Yeni Adana,* 20 Haziran 1936, s. 1.
[296] *Yeni Adana,* 20 Haziran 1936, s. 1; *Türk Sözü,* 20 Haziran 1936, s. 1.
[297] *Türk Sözü,* 20 Haziran 1936, s. 1.

2.1.4. 1936 Yılı CHP Adana İl Kongresi

CHP Seyhan İl Kongresi 23 Aralık 1936 tarihinde saat 10.00'da parti binasında açılmıştır. Kongreye müşahit sıfatıyla Abdulhak Fırat, delegeler, belediye vilayet umum meclisi azaları ve vilayet erkanı katılmıştır, Kongreyi parti başkanı Tevfik Hadi Baysal açmış ve ilk defa kongre divanı seçilmiştir. İşarı oyla yapılan seçimde ikinci başkanlığa operatör Dr. Yusuf Ziya Öz, katipliklere Ceyhan Belediyesi reisi Salahaddin Sepici ve umumi azasından Zeki Akçalı seçilmiştir. Bundan sonra iki senelik İl Yön Kurulunun raporu okunmuş ve oylamaya sunulmuş sonuç olarak rapor büyük çoğunlukla kabul edilmiştir. Hesap ve dilek encümeni seçimi yapılmış ve her encümene yedişer kişi seçilmiştir.[298]

24 Aralık 1936 tarihinde saat 14.00'te tekrar toplanan kongre, Yusuf Ziya Öz'ün başkanlığında açılmış, kongre sekreteri tarafından geçen celsenin zabıtları okunmuş ve zabıtlar ittifakla kabul edilmiştir. Parti başkanı Tevfik Hadi Baysal da kongreye izahatlar vermiştir.[299] Kongrede Adana merkez kazasına ait otuz bir maddelik dilek okunmuş, on altı tanesinin belediyeye ait şikayet ve dilek olduğu anlaşılmıştır. Bunun üzerine Vali, Belediye Başkanı'nın izahat verebileceğini kongreye bildirmiştir. Belediye Başkanı Turhan Cemal Beriker[300] kürsüye gelerek not ettiği şikayet ve dilekler hakkında söze başlamış:

> *Saltanat devirlerinin ihmal edip harap, bakımsız bir halde Cumhuriyet nesline devredilmiş bulunan bir çok Türkiye şehirleri gibi Adana'nın da büyük ihtiyaçlar içinde Cumhuriyet belediyesine geçmiş olduğunu ve bundan sonra yüksek Cumhuriyet rejiminin ve şeflerinin ilham ve yardımları ile en müşkül işlerin başarılmasına çalışıldığını ve bu işlere yeni denilecek kadar kısa bir zamanda başlanmış olduğundan Adana'nın bir Avrupa şehri gibi mamur olduğunu iddia etmek manasız bulunduğu zamanla yüksek Cumhuriyet rejimiseviyesinde buna muvaffak olunacağına şüphesi bulunduğunu,*
> söyleyerek asıl maddeleri cevaplamaya geçmiştir.

Belediye Başkanı Beriker yol inşaasının büyük paralara mal olduğunu eldeki bütçe ile uzun mesafeli yollar yapmanın imkân dahilinde olmadığını ayrıca şehrin

---

[298] *Türk Sözü,* 24 Kanunievvel 1936, s. 1; *Yeni Adana,* 24 Kanunievvel 1936, s. 1.
[299] *Türk Sözü,* 25 Kanunievvel 1936, s. 1; *Yeni Adana,* 26 Kanunievvel 1936, s. 1.
[300] *Türk Sözü,* 25 Kanunievvel 1936, s. 3.

temizlik işleri, kasapların durumu, sebze ve hayvan pazarlarındaki sıhhi şartlar ile ilgili de şikayetleri cevaplamış ve peyderpey belirtilen sorunların düzeltileceğini söylemiştir.[301]

Hesap encümenlerinin raporları okunup ittifakla kabul edildikten sonra il yön kurul üyelikleri seçimi yapılmış asıl azalıklara; Münevver Güçlü, Avukat Feyzi, Dr. Yusuf Ziya, İsmail Safa, Nuh Naci, Hasan Ateş, Fahri Uğurlu, ve Dr. Bahri seçilmiş[302] ve kongre kapanmıştır.[303]

2.1.5. 1938 Yılı CHP Adana İl Kongresi

CHP Vilayet Kongresi 15 Aralık 1938 tarihinde sabah 8.30'da parti binasında Vali ve Parti Başkanı Tevfik Hadi Baysal'ın başkanlığında Genel Merkez Yön Kurul Üyesi İstanbul Milletvekili Cevdet Kerim İncedayı ve ilçelerden elli üç yön kurul delegesinin katılımıyla başlamıştır. [304]

Kongre ikinci başkanlığına Dr. Ekrem Baltacı; sekreterliklere de Taha Toros ve Memduh Pekbilgen seçilmiş ardından Atatürk için 5 dakikalık saygı duruşu[305] yapılmıştır. Sonrasında vilayet heyeti mesai raporu okunmuş ve kabul edilmiştir.[306] Hesap encümenine Eczacı Basri Arsoy, Dr. Basri, Nabi Menemencioğlu, Mahmut Kibar, Hasan Çanga (Bahçe), Bütçe encümenine; Zeki Akçalı, Kerim Ulusçutürk, Mahmut Bozdoğan, Osman Kaya (Osmaniye), Bayan Tiraje; dilekler encümenine 1936 kongrelerinde yapılan dilekleri tetkik için Rasih (Diş tabibi) Hulusi Akdağ, Rifat (Diş tabibi), İbrahim Burdur, Celal Keçioğlu. 1938 dileklerini tetkik için; Hayri Diner (Kadirli), Mahmut Barlas, Mehmet Keçioğlu (Karaisalı), Mehmet Kemal Özalp, Tevfik Kadri, Hamit Sırkıntı (Ceyhan), Memduh Çelik (Saimbeyli) seçilmiştir.[307]

16 Aralık tarihinde saat 22.00'ye kadar devam eden kongrede İl Yön Kurulu Heyetine asıl aza olarak Sefa Özler, Feyzi Oldaç, Turhan Cemal Beriker, Fahri Uğurlu, Kasım Ener, Hasan Ateş Müveddet Altıkulaç, Nevzat Güven yedek üyeliklere de Dr.

---

[301] Konuşmanın detayı için bkz; *Yeni Adana,* 26 Kanunievvel 1936, s. 1; *Türk Sözü,* 25 Kanunievvel 1936, s. 3.
[302] *Türk Sözü,* 25 Kanunievvel 1936, s. 3; *Yeni Adana,* 26 Kanunievvel 1936, s. 2.
[303] *Yeni Adana,* 26 Kanunievvel 1936, s. 2.
[304] *Türk Sözü,* 16 Kanunievvel 1938, s. 1; *Yeni Adana,* 15 Birincikanun1938, s. 1.
[305] *Yeni Adana,* 15 Birincikanun 1938, s. 1.
[306] *Türk Sözü,* 16 Kanunievvel 1938, s. 1.
[307] *Yeni Adana,* 15 Birincikanun1938, s. 1; *Türk Sözü,* 16 Kanunievvel 1938, s. 1.

Bahri Ekrem, mühendis Ziya Akverdi, Ziya Kurttepeli, eczacı Basri Arsoy, Leman Dincel, Fuat Dıblan, avukat Cemal Kamil Ergin seçilmiştir.[308]

CHP Büyük Kongresi'ne delege olarak Sefa Özler, Feyzi Oldaç, Sabri Dincer, Hasan Ateş, Hasan Çanga yedek olarak Mustafa Rifat Gülek, Nuh Naci Yazgan, Şeref Haznedar, İhsan Balatürk ve Dr. Zeki Akçalı seçilmiş ayrıca kongreyi baştan sona kadar takip eden Milletvekili Cevdet Kerim İncedayı bir konuşma yapmış. Konuşmasında Adana ve Adanalıların CHP'ye ve inkılaplara sahip çıktığını belirterek kongrede bulunanları takdir etmiştir, saat 22.00'de kongre kapanmıştır.[309] 22 Aralık 1938 tarihinde Başkan Tevfik Hadi Baysal reisliğinde yeni seçilen İl Yön Kurul; toplantısını yapmış, azalar arasında iş paylaşımı seçimle yapılmış, katipliğe Nevzat Güven, muhasipliğe Hasan Ateş, Halkevi Başkanlığına da Kasım Ener seçilmiştir.[310] 1939 yılı Şubat ayında Adana Valisi ve CHP Adana İl Başkanı Tevfik Hadi Baysal vekalet emrine alınmış, Baysal'ın yerine Adana Valiliğine, Gaziantep Valisi Ali Rıza Çevik getirilmiştir. Bu kararla valilik makamına atanan Ali Rıza Çevik, aynı anda CHP Adana İl Başkanı da olmuştur.[311] Kısa bir süre Adana Valiliği ve parti başkanlığı görevini de yürüten Ali Rıza Çevik, Emniyet Genel Müdürü olarak atanmıştır,[312] böylece Adana'da CHP'nin il başkanlığını da yapan son vali olmuştur.

2.1.6. CHP'de Parti Başkanlıklarının Valiliklerden Ayrılması (1939)

Genel başkanlık divanının 1936 yılında almış olduğu kararla parti ve hükümet faaliyeti beşinci büyük kurultayla tanzim ve kabul edilen nizamname hükümlerine uyularak genel başkanlık divanının 7.6.1939 tarihli kararı ile parti başkanlıkları, valiliklerden ayrılmıştır.[313] Parti genel sekreterliği tarafından yeni kararın tatbikatı hakkında vali ve CHP başkanlıklarına gönderilen tebligat şöyledir*" vali ve CHP başkanlığına:*

> *Parti faaliyeti hükümet idaresi arasında daha ameli bir beraberlik temini için genel başkanlık divanınca ittihaz edilmiş olan 18/6/1936 tarihli kararın refi ve*

---

[308] *Türk Sözü,* 17 Kanunievvel 1938, s. 1; *Yeni Adana,* 17 Birincikanunl 1938, s. 1.'de yer alan haberde Taha Toros da ilyönkurulu yedek üyeliğine seçilenler arasında gösterilmiştir.
[309] *Yeni Adana,* 17 Birincikanun 1938, s. 1; *Türk Sözü,* 17 Kanunievvel 1938, s. 1.
[310] *Türk Sözü,* 23 Kanunievvel 1938, s. 1, 3.
[311] *Türk Sözü,* 23 Şubat 1939, s. 1; *Yeni Adana,* 23 Şubat 1939, s. 1.
[312] *Türk Sözü,* 1 Temmuz 1939, s. 1; *Yeni Adana,* 1 Temmuz 1939, s. 1.
[313] *Türk Sözü,* 7 Temmuz 1939, s. 1; *Yeni Adana,* 7 Temmuz 1939, s. 1. Gazeteler, söz konusu parti başkanlıklarının valiliklerden ayrılmasını, 6 Temmuz 1939 olarak vermiştir.

beşinci büyük kurultayca yeniden tanzim edilmiş olan nizamname hakkında 7/6/1939 tarihinde Genel başkanlık divanınca yeniden alınmış olan karar sureti bağlı olarak gönderilmiştir. Valilerimizin Parti başkanı sıfatile 3 seneden beri yurdumuza ve Partimize yaptıkları hizmetlerin şükranını eda ederken bundan böyle de Partiye ve teşkilatımıza karşı yakın alaka ve samimi müzaheretlerini esirgemeyecekleri hakkındaki ümidimi izhar etmek isterim Yeni nizamname parti genel sekreterinin devlet vekili olarak icra ve hükümet beraberliği esasını mahfuz tutmuş olduğundan esasen parti hükümetinin yüksek birer memuru bulunan vali arkadaşlarımın şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da teşkilatımıza azami yardım ve himayede bulunmalarını tabil buluyorum. Yeni nizamnameye göre bütün vilayetlere daimi Parti müfettişi gönderileceğinden parti başkanlığından çekilecek olan valilerin şimdilik idare heyeti azalarından birisini kendilerine vekil tayin etmeleri ve asıl idare reisi intihabının müfettişler mahallerinde işe başladıktan sonra yapılması muvafık görülmüştür. Bu sebeple şimdilik başkanlık vekaletine vilayet idare heyeti azasından münasip göreceğiniz bir arkadaşı getirerek vazifeyi kendisine teslim etmenizi ve bu tamimi bütün teşkilatımıza tebliğ etmenizi rica eder sevgi ve saygı ile gözlerinizden öperim. CHP Genel Sekreteri Erzurum Mebusu Dr. A. F. TUZER,[314]

Ayrıca bu kararla parti müfettişleri[315] belli olmuş Seyhan mıntıkası müfettişliğine de Profesör Hasan Reşit Tankut atanmıştır.[316] Tebligatın Seyhan vilayetine gelmesiyle parti ve vilayet işleri resmen ayrılmış[317] Seyhan CHP İl Yön Kurul Başkan Vekilliğine Nevzat Güven atanmıştır.[318]

17 Temmuz 1939 tarihinde Parti Müfettişi Prof. Dr. Hasan Reşit Tankut başkanlığında toplantı yapılmış parti vilayet heyeti başkanlığına Fahri Uğurlu, Halkevi başkanlığına da Nevzat Güven seçilmiştir.[319]

---

[314] *Türk Sözü,* 7 Temmuz 1939, s. 1. 3; *Yeni Adana,* 7 Temmuz 1939, s. 1. 2
[315] Parti müfettişleri isim listesi için bkz; *Yeni Adana,* 8 Temmuz 1939, s. 1.
[316] *Türk Sözü,* 7 Temmuz 1939, s. 1; *Yeni Adana,* 7 Temmuz 1939, s. 1.
[317] *Türk Sözü,* 8 Temmuz 1939, s. 2.
[318] *Türk Sözü,* 9 Temmuz 1939, s. 1.
[319] *Türk Sözü,* 18 Temmuz 1939, s. 1; *Yeni Adana,* 18 Temmuz 1939, s. 1.

2.1.7. 1940 Yılı CHP Adana İl Kongresi

CHP Seyhan Vilayet Kongresi 22 Aralık 1940 tarihinde saat 10.00'da Türk ve parti bayraklarıyla süslenen Halkevi Konferans Salonu'nda[320] kazalardan seçilen elli sekiz delegenin[321]katılımıyla başlamıştır.[322]Vilayet Parti Reis Vekili Bahri Erkam celseyi açıp yoklama almasından sonra kongreye birinci ve ikinci reis ile katiplerin seçilmesini teklif etmiştir. Ahmet Remzi Yüreğir'in sunduğu isimlerin kabul edilmesi üzerine kongre reisliğine genel merkez idare heyeti azasından Prof. Dr. Hasan Reşit Tankut, ikinci reisliğe Mustafa Rifat Gülek; katipliklereyse Nihat Oral ve Celal Keçioğlu seçilmiş ve Tankut'un konuşmasıyla[323] kongre açılmıştır.[324] Atatürk'e saygı duruşunun ardından müzakerelere geçilmiş, Vilayet İdare Heyetinin iki senelik mesai raporu okunmuş, uzun süren samimi münakaşalardan sonra yapılan eleştirilere tatmin

---

[320] *Bugün,* 24 Birincikanun 1940, s. 1.
[321] *Yeni Adana,* 23 Birincikanun 1940, s. 1.
[322] *Türk Sözü,* 24 Birincikanun 1940, s. 1
[323] Prof. Dr. Hasan Reşit Tankut'un yapmış olduğu konuşma: *"Sekizinci vilayet parti kongresi için toplandık. Kazalarımızdan köylerimizin ve nahiyelerimizin güven bağlılığını ve güven duygularını getirdik. Buradan büyük bir emniyet ve kat'i bir huzur imanıyla döneceğiz. Dünyanın ateş içinde çırpınıp uğraştığı bu sırada biz burada teşkilatımızın ağzıyla söylenen en basit halk ihtiyaçları ve sonraya bırakılmasından zarar gelmeyecek herhangi mütaleayı hususi bir dikkat ile müzakere etmek enerjisine sahip bulunuyoruz. Bu mazhariyetin mutlu çocukları sayın delegeler, hoş geldiniz. Kongremizi Halkevi salonunda toplamayı üstün tuttuk. Devlet idaresini tek bir rejimin kontrolüne tabi tutmayı esas olarak kabul etmiş olan partimiz, bütün milleti bağrına doğru çekip toplamak maksadıyla Halkevlerini açtı. Bu evler milli kültürü işlemek ve yaymak hevesinde ve istidadında olan her vatandaşa açıktır. Bu evlerde fikir şimşekleri çakacak ve millileşmiş her fikir mahsulü her vatandaşın vicdan ve muhakemesine aksedebilecek kadar genişletilecektir. Aynı zamanda bir fikir hareketi demek olan parti kongremizin açık ve büyük bir dinleyici kitlesi huzurunda yapılmasına onun için ehemmiyet veriyoruz. Kongrelerimiz teşkilatımızın iş kontrolünü yapar. Aynı zamanda yine teşkilatımız vasıtası ile halkın hususi ve mahalli ihtiyaçlarını ve temayüllerini tetkik ederek onları müzakere mevzuları haline getirir. Böylece köyden ve mahalleden başlayarak vilayetlere ve cumhuriyet merkezine kadar sistemli ve nizamlı bir konuşma devam eder. Bu suretle devam edip gelen bu kongrelerde kapalı ve gizli konuştuğumuz pek nadirdir çünkü partililer, rejimimizin her sahada hayranlıkla temaşa ettiğimiz feyzine muvazi olarak siyasi terbiyenin gayesine ermiş bulunuyor. Biz hükümetini bağrından çıkarıp önüne koyan ve onu kudretlerin üstünde ve muhterem tutmayı umde edinen bir partinin mensuplarıyız. Hükümetimiz de her kademe ve her şeklinde umdelerimize bağlı ve imanlıdır. Esasen milli hakimiyeti kayıtsız ve şartsız olarak tecelli ettiren teşrii hayatımızda devlet kudretlerinin bir ve birleşik oluşu partimizin bu karakteristiğini ifade ediyor. İşte aziz arkadaşlarım; bu esaslar içinde kurduğumuz rejim Türk milletinin her manada bünyesini tatmin ettiği içindir ki devlet olarak Türk Cumhuriyeti bütün dünyanın hayret ve hürmetini celp ediyor. Partimizin devlet idaresini eline aldığı kısa bir zaman zarfında asırları dolduran inkılaplar yaptık. Hala adamlıktan diri hatta en diri adam varlığına geçmiş, Osmanlı devleti derbederliğinden Türk Cumhuriyeti nizamına sıyrılmış bulunuyoruz. Dünyanın ikiye bölünüp birbirinin can evine ölüm aktardığı bir zamanda devletimizden ferdimize kadar hiçbir varlığın dikkat çeker bir telaşa düştüğünü iddia ettirecek bir halimiz müşahede edilemedi. Devlet, yakın ve uzak her hangi bir tehlikeyi önlemek için çalışırken nasıl sakin, güvenli ve emniyetli ise vatandaşlar da günlük hayatlarını kazanırken o kadar cesur ve o rütbe imanlıdır. Bütün bunları yaratıp başaran büyük kudreti, yani CHP yi, onun altı umdesi dehası ile irade ve sevgisi ile temsil eden değişmez Başkan İnönü'nü anarak müzakerelere başlayalım." Türk Sözü,* 24 Birincikanun 1940, s. 1, 2.
[324] *Yeni Adana,* 23 Birincikanun 1940, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 24 Birincikanun 1940, s. 1, 2.

edici cevaplar[325] verilmesiyle rapor kabul edilmiştir. Hesap tetkiki için bütçe encümeni seçimi yapılmış, hesap tetkik encümenine Memduh Pekbilgin, Rıfat Çetin, Hazım Savcı, Şeref Haznadar, Kemal Satır; bütçe encümenine Ahmet Remzi Yüreğir, Hasan Çanka, Hakı Salih Bosna, Hakkı Mete ve Rasih Özgen seçilmiş,[326] celseye ara verilmiştir.[327] Saat 12.00'de[328] verilen ara sonrası 14.00'te tekrar açılan celsede[329] hesap ve bütçe encümenlerinin kongre reisliğine verdikleri rapor okunmuş; hesap ve bütçe işleri detaylı bir şekilde tetkik edilmiş, raporlar ve kazaların bütçeleri onaylanmıştır. Ardından dilek encümeni seçimi yapılmış; Hamit Özsırkıntı, Abidin Ramazanoğlu, Mehmet Keçioğlu, Kerim Ulusçutürk ve Tevfik Yıldırım oylama sonucu dilek encümenine seçilmiştir.[330] Fakat dilekler üzerine uzun münakaşalar olmuş ve dileklerin çoğunluğunu yol ve mektepler oluşturmuştur.[331] Vali Faik Üstün hükümeti alakadar eden dilekler üzerinde izahat ve malumat vermiş sonrasında dileklerden bir kısmı çıkarılarak diğerleri oyla kabul edilmiştir.[332]

Vilayet bütçesinin tanziminden sonra oturuma ara verilmiş; Mustafa Rifat Gülek tarafından oturum açılmasıyla vilayet idare heyeti seçimine geçilmiş gizli oyla yapılan seçim neticesinde asıl azalığa Kasım Ener (Belediye Başkanı), Ahmet Remzi Yüreğir (Yeni Adana gazetesi sahibi), Rıfat Yaveroğlu (Avukat), Feyzi Oldaç (Avukat), Basri Arsoy (Eczacı), Hasan Ateş (Maliyeci), Kemal Çelik (Avukat), Kemal Satır (Doktor) yedek azalığa ise Tevfik Kadri Ramazanoğlu (Belediye azası), Halil Savatlı (Çiftçi), Rasih Özgen (Diş Doktoru), Şükrü Güven, Ziya Rona (Eczacı), Ziya Akverdi, Fazlı Meto seçilmiştir. Büyük Kongreye delege olarak da işarı oyla Zeki Akçalı, Tevfik Yıldırım, Mehmet Keçioğlu, Şeref Haznedar ve Hamit Özsırkıntı seçilmiştir.[333]

Kongre sonrası CHP, yeni idare heyeti aralarında görev paylaşımı yapmışlar ve parti vilayet idare heyeti başkanlığına Feyzi Oldaç, Halkevi Başkanlığına Kemal Satır,

---

[325] *Türk Sözü,* 24 Birincikanun 1940, s. 1, 2.
[326] *Türk Sözü,* 24 Birincikanun 1940, s. 1, 2.
[327] *Yeni Adana,* 23 Birincikanun 1940, s. 1, 2.
[328] *Bugün,* 24 Birincikanun 1940, s. 2.
[329] *Yeni Adana,* 23 Birincikanun 1940, s. 1, 2.
[330] *Türk Sözü,* 24 Birincikanun 1940, s. 1, 2.
[331] *Bugün,* 24 Birincikanun 1940, s. 2; *Türk Sözü,* 24 Birincikanun 1940, s. 1, 2.
[332] *Bugün,* 24 Birincikanun 1940, s. 2; *Yeni Adana,* 23 Birincikanun 1940, s. 1, 2.
[333] *Bugün,* 24 Birincikanun 1940, s. 2; *Yeni Adana,* 23 Birincikanun 1940, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 24 Birincikanun 1940, s. 1, 2.

muhasip ve katipliğe Hasan Ataş, azalıklara Kasım Ener, Rıfat Yaveroğlu, Basri Arsoy, Ahmet Remzi Yüreğir, Kemal Çelik ve Mustafa Rifat Gülek getirilmiştir.[334]

"Bugün" gazetesinin 25 Aralık 1940 tarihindeki ana sayfa haberinde kongrelerdeki dileklerin birer rapor halinde CHP Genel Sekreterliğine gönderileceğini ve genel sekreterlikçe bu dileklerin tahakkuk ettirileceğini söylemiştir.[335]

2.1.8. 1941 Yılı CHP Adana İl İdare Heyetinde Değişim

22 Aralık 1940 tarihinde Seyhan İl Kongresi yapıldıktan sonra CHP Merkez Heyeti, vilayet kongresini bazı değişiklikler yapmak suretiyle kabul etmiştir. Vilayet parti başkanlığına Mustafa Rifat Gülek getirilmiş, parti vilayet idare heyeti azasından *"Yeni Adana"* gazetesi sahibi Ahmet Remzi Yüreğir ve *"Bugün"* gazetesi muhasibi Hasan Ataş'ın yerine de yedek azalardan Tevfik Kadri Ramazanoğlu ve Halil Savatlı seçilmiştir.[336] CHP Genel Merkezinin kongrede seçilen isimlerde ve sonrasında kurulan idare heyetinde birtakım değişikliklere gitmesi taşra teşkilatlarının almış olduğu kongre kararlarını isterse tasvip etmeyeceğini ve genel merkez taşra teşkilatlarının üzerinde mutlak güç olduğunu göstermiştir.

2.1.9. 1942 Yılı CHP Adana İl Kongresi

CHP Vilayet Kongresi 5 Aralık 1942 tarihinde saat 10.00'da parti binasında toplanmıştır.[337] Kongrede Vali Akif Eyidoğan[338] ve bütün vilayet erkanı da hazır bulunmuştur. Parti vilayet idare heyeti reisi Rifat Gülek tarafından yoklama alınmış, çoğunluk bulunduğu için riyaset divanı seçimine geçilmiştir. Kongrede riyaset divanı seçiminde birinci reisliğe parti müfettiş vekili Bursa Milletvekili Talat Simer, ikinci reisliğe Hasan Ataş, katipliklere Memduh Pekbilgen ve Süleyman Sergici seçilmiştir. Atatürk için saygı duruşunun ardından vilayet idare heyetinin iki senelik faaliyet raporu okunmuş ve heyet-i umumiyesi ittifak oyuyla kabul edilmiştir. Kongre devamında bütçe, hesap ve dilek encümenleri seçilerek celseye son verilmiştir. Kongrenin ikinci celsesi 16.00'da başlamış zabıtlar özeti okunmuş, encümen raporları dinlendikten sonra

---

[334] *Bugün,* 24 Birincikanun 1940, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 24 Birincikanun 1940, s. 1, 2.
[335] *Bugün,* 25 Birincikanun 1940, s. 1; *Yeni Adana,* 23 Birincikanun 1940, s. 1, 2.
[336] *Türk Sözü,* 15 Şubat 1941, s. 1.
[337] *Bugün,* 5 Birincikanun 1942, s. 1.
[338] Adana Valisi Akif Eyidoğan'ın soyadı, Adana Valiliği'nin resmi internet sitesinde "İyidoğan" olarak verilmiştir. erişim: 25.12.2022, http://www. adana. gov. tr/adana-valileri.

sırayla oylamaya konularak ittifakla kabul edilmiştir. Elli dört temsilciden, elli üçünün oyuyla yeni vilayet idare heyeti seçilmiş ve şu isimlerden oluşmuştur; Mustafa Rifat Gülek, Kasım Ener, Kemal Çelik, Tevfik Kadri Ramazanoğlu, Kemal Satır, Rıfat Yaveroğlu, Bari Arsoy, Halil Savatlı, Daniş Arıkoğlu. Toplanacak CHP büyük kongresi için vilayeti temsil etmek üzere Süleyman Oğuz, Nuri Şimşek, Emin Kozaoğlu, Abdurrahmen, Güvenç, Tevfik Yıldırım seçilmiş ve kongreye son verilmiştir.[339]

CHP Vilayet İdare Heyeti 7 Aralık 1942 tarihinde toplantı yapmış, toplantıda vazife paylaşımı yapılmış; vilayet parti idare heyeti reisliğine Mustafa Rifat Gülek, katipliğe Kemal Çelik, muhasipliğe Daniş Arıkoğlu, Halkevi Başkanlığına Kemal Satır getirilmiştir.[340]

2.1.10. 1944 Yılı CHP Adana İl Kongresi

CHP Seyhan Vilayet Kongresi 31 Aralık 1944 tarihinde saat 09.00'da[341] Halkevi Salonu'nda kalabalık bir halk topluluğu eşliğinde altmış yedi delegenin de katılımıyla toplanmıştır.[342] Vali Akif Eyidoğan, Parti Müfettişi Muhsin Adil Binal, Mebuslardan Ali Münif Yegena, Cavit Oral, Kemal Çelik, Belediye Başkanı Kasım Ener hazır bulunmuştur.[343] Vilayet idare heyeti, Mustafa Rifat Gülek'in kısa bir konuşmasının ardından yoklama alınmış büyük çoğunluğun sağlandığı görülmesi üzerine kongre açılmıştır.[344]

Mustafa Rifat Gülek kongreyi parti müfettişinin idare edeceğini kongre heyetine bildirmiş ve bir reis vekili ile iki katibin seçilmesini rica etmiştir. Reis vekilliğine Hasan Ataş; katipliklere de Kemal Ağaoğlu ve Süleyman Sergici seçilmiştir. Daha sonra kürsüye gelen Parti Müfettişi Binal, partinin kurucusu Atatürk için salonda bulunanları saygı duruşuna davet etmiştir.[345] Saygı duruşunun ardından gündem müzakeresine geçilmiş ve idare heyetinin iki yıllık mesai raporu okunmuş, okunan rapor kongre reisince oylamaya sunulmuş rapor ittifakla tasvip olunmuştur.[346] Bundan sonra kati hesap ve bütçe encümenlerinin seçimi yapılmış bu encümenlerin inceleme yapabilmesi

---

[339] *Bugün,* 6 Birincikanun 1942, s. 1; *Türk Sözü,* 6 Birincikanun 1942, s. 1.
[340] *Bugün,* 8 Birincikanun 1942, s. 2.
[341] *Yeni Adana,* 1 Sonkanun 1945, s. 1 haberinde kongre saati 10.00 olarak belirtilmiştir.
[342] *Türk Sözü,* 3 İkincikanun 1945, s. 1; *Bugün,* 2 Ocak 1945, s. 1; *Yeni Adana,* 1 Sonkanun 1945, s. 1.
[343] *Bugün,* 2 Ocak 1945, s. 1; *Türk Sözü,* 3 İkincikanun 1945, s. 1.
[344] *Bugün,* 2 Ocak 1945, s. 2.
[345] *Bugün,* 2 Ocak 1945, s. 2; *Yeni Adana,* 1 Sonkanun 1945, s. 1. 2.
[346] *Yeni Adana,* 1 Sonkanun 1945, s. 2.

için celse tatil edilmiştir. Encümenlerin incelemelerini bildirir raporun hazırlanmasının ardından ikinci celse açılmış ve okunan bu raporlar da ittifakla tasvip olunmuştur. Kongrede dilekler kısmına geçilmiş kaza, nahiye, köylerin birçok dilekleri özellikle Kozan ve Ceyhan'da çeltik sahalarının ekim meselesi, yollar, köprüler ve diğer halledilmesi gerekenler kongreye sunulmuş beş saat süren dilekler sırasında salonda hazır olan Vali, Belediye Başkanı ve ilgililerce gerekli açıklama yapılmış, icap edenler yüksek divana sunulmak üzere kayda geçirilmiştir.[347]

Dilekler kısmından sonra sıra idare heyeti ve kurultaya gidecek delegeler seçimine geçilmiş. Seyhan Parti Vilayet Heyeti asil azalıklara: Mustafa Rifat Gülek, Rifat Yaveroğlu, Tevfik Kadri Ramazanoğlu, Nihat Oral, Basri Arsoy, Ahmet Çelik, Daniş Arıkoğlu yedek azalıklara ise Fazlı Meto, Dr. Ali Naim Özgören, Dr. Hilmi Yalçın, İbrahim Tekioğlu, Aptullah Külek, Behçet Çelik, Niyazi Aksoy, Ziya Akverdi seçilmiştir. Büyük kurultaya gidecek delegeliklere ise Hasan Çanka, Süleyman Oğuz Celal Keçioğlu, Nuri Şimşek, Hayri Dağlı seçilmiş ve kongre kapanmıştır.[348]

Kongreye müteakip toplanan parti vilayet heyeti aralarında iş bölümü yapmış ve idare heyeti reisliğine Mustafa Rifat Gülek, Halkevi Reisliğine Nihat Oral, muhasip azalığa Daniş Arıkoğlu, katipliğe ise Kasım Ener getirilmiştir.[349]

2.1.11. 1946 Yılı CHP Adana İl İdare Kurulu Başkanı Değişimi

CHP'nin 10 Mayıs 1946 tarihinde toplanan olağanüstü[350] kurultayına da çağırılan isimlerden[351] Seyhan İl İdare Kurulu (Yönetim Kurulu) Başkanı Mustafa Rifat Gülek, rahatsızlığını gerekçe göstererek istifa etmiştir ve Gülek'in yerine İl İdare Kurul üyelerinden Dr. Hilmi Yalçın getirilmiştir.[352]

---

[347] *Bugün,* 2 Ocak 1945, s. 2; *Yeni Adana,* 1 Sonkanun 1945, s. 2.
[348] *Bugün,* 2 Ocak 1945, s. 2*, Türk Sözü,* 3 İkincikanun 1945, s. 1; *Yeni Adana,* 1 Sonkanun 1945, s. 3.
[349] *Bugün,* 2 Ocak 1945, s. 2, *Yeni Adana,* 2 Sonkanun 1945, s. 2; *Türk Sözü,* 3 İkincikanun 1945, s. 1.
[350] Cumhuriyet Halk Partisi 10 Mayıs 1946 olağanüstü kongresi hakkında bilgi için bkz. *Türk Sözü,* 10-12 Mayıs 1946.
[351] Cumhuriyet Halk Partisi kurultayına Seyhan ili'nden davet edilenlere ait isim listesi için bkz; *Türk Sözü,* 28 Nisan 1946, s. 2.
[352] *Yeni Adana,* 31 Mayıs 1946, s. 1, *Türk Sözü,* 31 Mayıs 1946, s. 1. Ayrıca söz konusu iki gazetede İl İdare Kurulu başkanı Mustafa Rifat Gülek'in 8 senedir bu görevde olduğu haberi yapılmış ancak Mustafa Rifat Gülek, 22 Aralık 1940 tarihinde yapılan kongre sonucu il idare heyeti reisliğine seçilen Feyzi Oldaç'ın CHP parti merkez heyetince görevden alınmasıyla Şubat 1941'de İl İdare Heyeti reisliğine getirilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. *Türk Sözü,* 15 Şubat 1941, s. 1.

"Türk Sözü" gazetesi Hilmi Yalçın'ın İl İdare Kurulu Başkanlığına getirilmesi ile alakalı

> *Hilmi Yalçın Hemşerimizdir. Bu itibarla halk efkarı kendisini yakından tanımaktadır. Sayın Doktorun C.H.P. İl İdare Kurulumuz başkanlığına seçilmesini, Adanadaki Parti işlerinin çok yakın bir zamanda arzu edilen düzene gireceği hususunda hayırlı bir işaret olarak telakki ediyoruz. Hilmi Yalçın gerek mesleğindeki vukuf ve aşkı; gerekse karakterindeki dürüstlük itibarile bütün muhitinin takdir ve sevgisini kazanmış kıymetli bir ilim ve fen adamıdır. Biz Doktorun bu yolda sarfedeceği mesaiden çok şeyler umarak kendisine başarılar diliyor ve muvaffak olacağı hakkındaki emniyetimizle sayın Doktoru şimdiden tebrik ediyoruz,*[353] demiştir.

"Yeni Adana" gazetesi de Hilmi Yalçın'ın dürüstlüğünden, halk çocuğu olduğundan ve halk partisinin başında faydalı işler yapacağından bahsetmiştir.[354]

2.1.12. 1947 Yılı CHP Adana İl Kongresi

CHP Seyhan İl Kongresi 6 Ocak 1947 tarihinde saat 10.30'da Halkevi Salonları'nda toplanmıştır.[355] Kongre salonu saat 10.00'da tamamen dolmuş,[356] kongreye milletvekillerinden; Makbule Dıblan, Ali Münif Yeğena, Sinan Tekelioğlu, Kasım Ener, Cavit Oral, Kemal Çelik, Kemal Satır, Kasım Gülek, ve Ahmet Remzi Yüreğir katılmıştır.[357]

Uzun yıllar parti başkanlığı yapmış Mustafa Rifat Gülek'in delegelere kısa hitabeti[358] sonrası yoklama yapılmış yoklamanın ardından 96 delegenin tamamının kongrede bulunması üzerine kongre başkanlığına Parti Müfettişi Abidin Ege getirilmiş açık oylama sonucu ikinci başkanlığa Hasan Atıl, katipliklere de Muazzez Toroslu ve Süleyman Sergici seçilmiştir.[359]

Parti Müfettişi Abidin Ege, salonda bulunanları selamlamasının ardından Atatürk için herkesi saygı duruşuna davet etmiş ardından gündem müzakeresine

---

[353] *Türk Sözü,* 31 Mayıs 1946, s. 1, 3.
[354] Haber hakkında detaylı bilgi için bkz; *Yeni Adana,* 31 Mayıs 1946, s. 1.
[355] *Yeni Adana,* 6 Ocak 1947, s. 1; *Türk Sözü,* 7 Ocak 1947, s. 1; *Demokrat,* 7 Ocak 1947, s. 2.
[356] *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 1.
[357] *Yeni Adana,* 6 Ocak 1947, s. 1; *Türk Sözü,* 7 Ocak 1947, s. 1; *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 1.
[358] *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 1.
[359] *Yeni Adana,* 6 Ocak 1947, s. 1; *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 1, 2.

geçilmiştir. Muazzez Toroslu tarafından idare kurulunun iki yıllık çalışma raporu[360] okunmuş ve raporda; iki yıl içinde partiye kaydedilen üye sayısının kırk sekiz binden, yüz iki bine çıkarılmış olduğundan, kırk beş ocak ve sekiz bucak açıldığından ve ilaveten altmış üç halk odasının kurulduğundan bahsedilmiş ve Halkevi Çalışma Raporları okunmuştur.[361] Delegelerden Üzeyir Sökün raporlar hakkında söz alarak Halkevi çalışması üzerinde durmuş, Halkevi'nin güzel çalışmalarının bulunduğuna ve çalışmalarında da muvaffak olduğuna değinmiş, köycülük kolunun ise takviye edilmesi gerektiğini söylemiş ve bu kolun köylülerle yeteri kadar alakadar olamadığını söyleyerek eleştiride bulunmuştur.[362] Köycülük Kolu Başkanı Memduh Albayoğlu söz alarak bu kolun zayıf olmasının nedeninin vesaitsizlikten ileri geldiğini, motorlu taşıta ihtiyaç olduğunu ve köylere daha fazla halk odası açılması gerektiğini söylemiştir.[363] Okunan raporların ardından tartışmaların da bitmesi ile Kozan Delegesi Emin Kurtoğlu'nun[364] teklifi üzerine raporlar oylamaya sunularak ittifakla kabul edilmiştir. Bundan sonra açık oyla encümen seçimleri yapılmış ve oy çokluğu ile bütçe encümenine: Hasan Ataş, Nihat Oral, İzgi Özgiray, Emin Arsoy, Şükrü Kaya; kati hesap encümenine Hazım Savcı, Abdurrahman Musabalı,[365] Enver İlter, Celal Keçioğlu ve Dede Gürsel; Halkevi ve halkodaları encümenine: Abbas Ülkü, Osman Kaya, Emin Kurtoğlu, Ramiz Bolat[366] ve Memduh Albayoğlu; dilek encümenine: Tevfik Kadri

---

[360] Bahse konu İl İdare Kurulunun iki yıllık çalışma raporu hakkında detaylı bilgi için bkz. *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 2, 3.

[361] *Yeni Adana,* 6 Ocak 1947, s. 1, okunan Halkevi çalışma raporunda: *"945 yılında halkımızın ve partimizin verdiği 80 bin lira ile evi noksan bulunan demirbaş eşyaları tamamlanmış ve 946 yılı bütçesine 28 bin lira devredilmiştir. Bu suratle 1946 senesi Halkevi bütçesi yine halkımızın yardımıyla birlikte 88 bin 680 liraya çıkarılmış bunla da mutebaki eksiklikler itmam edilmiştir. Bu iki senelik faaliyet arasında bilhassa Halkevi bahçesi çok güzel şekilde tanzim ettirilerek modern bir plaj yaptırılmış ve halkımızın yegane istirahat edebileceği bir bahçe haine getirilmiştir. Yine bu faaliyet cümlesinden olarak iki sene zarfında muhtelif konuda 19 konferans 6795 vatandaş tarafında*
n dinlenmiş, 27 milli gün kutlama töreni yapılmış, 2 hitabet müsabakası, 2 şiir gecesi tertib edilmiş, 10 balo, 9 çaylı toplantı ve 5 konsere 14 bin vatandaş katılmıştır. Ev dahilinde 8 sergi açılmış 47 bin kişi bu sergileri gezmiştir. Ayrıca iki gürbüz çocuk müsabakası tertiplenmiş ve 33 temsil verilmiş 26 bin vatandaş bu temsillerle gelmiştir. Bu konular haricinde 18 muhtelif öğretici film gösterilmiş, diğer bütün kollar da kendilerine düşen vazifeleri başarmışlardır. Her ay çıkarılmakta olan dergi muntazam bir şekilde yayımlanmıştır" denilmiştir. *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 3.

[362] *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 3; *Yeni Adana,* 6 Ocak 1947, s. 1.

[363] *Yeni Adana,* 6 Ocak 1947, s. 1; *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 3.

[364] Emin Kurtoğlu'nun soyadı bazı belgelerde Kurdoğlu şeklinde incelenmiştir.

[365] Musabalı soy isimleri bazı belgelerde Musaballı şeklinde incelenmiştir.

[366] *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 3 haberinde Hamis Polat olarak geçmektedir.

Ramazanoğlu, Memduh Salim, Mehmet Eren, Zeki Akçalı ve Arif Özbilen seçilmiş ve 14.30'da toplanılmak üzere birinci oturuma son verilmiştir.[367]

Saat 14.30'da[368] başkan tarafından ikinci oturum açılmış isteyen vatandaşların da kongreyi takip edebilecekleri konusu oylamaya sunularak kabul edilmiştir. İlk olarak bütçe encümenini müteakiben, kati hesap ve dilek encümenleri raporları okunarak ittifakla kabul edilmiştir.[369] Şahsi dileklere geçilmeden önce Ceyhan Delegesi Abbas Ülkü tarafından verilen yazılı dilek okunmuş, okunan yazılı dilekte Ceyhan'a bir hayvan borsası açılması, Ceyhan'da telefon santralinin ıslahı, nüfusu artan kazada, emniyet teşkilatının esaslı bir şekle sokulması istenmiş ve gereği yapılmak üzere dilek kabul edilmiştir. Devamında Kozan delegesi Kurtoğlu on madde olan şahsi dileklerini[370] anlatmış ve Adana-Kozan yolunun bir türlü yapılmadığını, ürününü nakledemeyen Kozan'ın çok zor durumda kaldığını bu yolun mevcut şartlarda yapılmasına da imkan göremediğini "umumi muvazene"den verilecek para ile bu işin sonuçlandırılması gerektiğini ve Kozan hastanesinin ihtiyacı için verilen 17500 liradan 5000 lirasının kesilmesinden dolayı çok üzüldüklerini söyleyerek ya paranın verilmesini veya hastanenin kapatılmasını istemiştir. Diğer bir Kozan delegesi de "Kozan-Adana yolu inşaatının fenni şartlara uydurulmadığını ve bu işin alakalılarca nazarı itibara alınmadığını söyleyerek dert yanmıştır".[371] Karaisalı Delegesi Ahmet Demirağ, Karaisalı Karsantı bucağının son durumunu izah ettikten sonra ya bu bucak halkının iskân kanununa göre başka bir yere iskân edilmesini yahut önceden olduğu gibi devlet tarafından kendilerine kereste verilerek geçimlerinin sağlanmasını istemiştir.[372]

Devam eden kongrede Mustafa Rifat Gülek'in özgeçmişi okunmuş, partiye katkılarından dolayı kendisine teşekkür edilmiş[373] ardından gizli oyla yapılan İl İdare Kurulu seçimi sonucunda asil üyeliklere: İbrahim Burduroğlu, İbrahim Tekeli, Fazlı Meto, Hazım Savcı, Basri Arsöz, Şükrü Güven, Süleyman Özerdil, Nihad Oral, Süleyman Oğuz. Yedek üyeliklere ise RifatYaveroğlu, Orhan Toroslu, Mahmut Sökün,

---

[367] *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 3; *Yeni Adana,* 6 Ocak 1947, s. 1.
[368] *Yeni Adana,* 7 Ocak 1947, s. 1.'de verilen haberde oturumun açılış saati 13.00 olarak verilmiştir.
[369] *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 3.
[370] *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 3. Ayrıca "Adana İlçesinin 140, Karaisalının 62, Kozanın 12, Kadirli'nin 16, Saimbeyli'nin 8, Ceyhan'ın 93, Osmaniye'nin 8 ve Bahçe'nin 35 ayrı dileklerde bulundukları" görülmüştür. *Yeni Adana,* 7 Ocak 1947, s. 1.
[371] *Demokrat,* 7 Ocak 1947, s. 2.
[372] *Yeni Adana,* 7 Ocak 1947, s. 2.
[373] *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 3.

Bedri Görgün, Abdurrahman uğur, Muhittin Atıl, Mahmut Barlas, Dede Gürsel, Ziya Akverdi seçilmiştir. CHP büyük kongresinde delege olarak Mustafa Rifat Gülek, Halil Savatlı, Abdurrezak Güvenç, Emin Kurtoğlu, Kerim Uluscutürk, Abbas Ülkü, Mehmet Salim Alkan, Hasan Ataş, Celal Keçioğlu, Tevfik Yıldırım, Abdurrahman Musaballı seçilmiştir. Bu seçimleri müteakip kongre zaptı okunmuş ve ittifakla kabul edilmiştir.[374]Milletvekilleri de birer konuşma yapmış,[375] Parti Müfettişi Abidin Ege kongreye katılanlara teşekkür etmiş ve vefat eden arkadaşları için Tanrı'dan rahmet dileyerek kongreyi sonlandırmıştır.[376]

7 Ocak 1947 tarihinde Parti Müfettişi Abidin Ege'nin katılımıyla toplanan CHP İl İdare Kurulu aralarında görev paylaşımı yapmış, İl İdare Kurulu Başkanlığına B. İbrahim Burduroğlu, Halkevi Başkanlığına B. İbrahim Tekeli, Muhasipliğe B. Hazım Savcı, Genel Sekreterliğe de B. Nihat Oral seçilmiştir.[377]

2.1.13. 1948 Yılı CHP Adana İl Kongresi

CHP Seyhan İl Kongresi 18 Mart 1948 tarihinde saat 9.30'da[378] Halkevi Sinema Salonu'nda çalışmalarına başlamıştır. Kongrede Seyhan milletvekillerinden Makbule Dıblan, Dr. Kemal Satır, Kasım Ener, Ahmet Remzi Yüreğir, Sinan Tekelioğlu ve Mersinli partililer ile DP İl Başkanı Ömer Başeğmez hazır bulunmuştur.[379] Kongreyi İl idare Kurulu Başkanı İbrahim Burduroğlu kısa bir konuşmayla açmış, Atatürk için salonda bulunanları saygı duruşuna davet etmiş[380] sonrasında yüz yirmi yedi delegeden yüz yirmi beşinin[381] katılımıyla kongre divanı seçimine geçilmiştir.[382] Gizli oy ile yapılan seçimler sonunda kongre başkanlığına Milletvekili Kemal Satır, ikinci

---

[374] *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 3; *Demokrat,* 7 Ocak 1947, s. 2; *Türk Sözü,* 7 Ocak 1947, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 7 Ocak 1947, s. 2, 3.
[375] Milletvekillerine ait konuşma hakkında detaylı bilgi için bkz; *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 3.
[376] *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 3.
[377] *Bugün,* 8 Ocak 1947, s. 1; *Yeni Adana,* 8 Ocak 1947, s. 2; *Türk Sözü,* 8 Ocak 1947, s. 2.
[378] *Demokrat,* 19 Mart 1948, s. 2.'de verilen haberde kongre başlama saati 10.00 olarak verilmiştir.
[379] *Yeni Adana,* 18 Mart 1948, s. 1; *Bugün,* 19 Mart 1948, s. 1; *Demokrat,* 19 Mart 1948, s. 2, *Türk Sözü,* 19 Mart 1948, s. 1; *Seyhan,* 22 Mart 1948, s. 1.
[380] *Bugün,* 19 Mart 1948, s. 1.
[381] *Türk Sözü,* 19 Mart 1948, s. 1.'de verilen haberde katılım sağlayan delege sayısı yüz on beş olarak verilmiştir.
[382] *Bugün,* 19 Mart 1948, s. 1; *Yeni Adana,* 18 Mart 1948, s. 1; *Türk Sözü,* 19 Mart 1948, s. 1.

başkanlığa Hasan Ataşoğlu, katipliklere de Emin Kurtoğlu (Kozan), Salim Alkan seçilmiştir.[383]

Kongre Başkanı Kemal Satır bir teşekkür hitabesinde bulunarak şu sözleri söylemiştir:

> *Geçirmiş olduğumuz büyük sel felaketi384 dolayısile hepinize geçmiş olsun derim. Bu elim vaziyette aranıza vaktinde gelemedim; özür dilerim. Partimizin Adana teşkilatile yaptığım temaslarda işleri merkezden takip etmem daha uygun görüldüğünden orada kaldım ve çalıştım. Uğramış olduğumuz bu felaketi mahallinde görmek üzere sayın Cumhurbaşkanımız ve diğer hükümet üyeleri bir ilgi gösterdiler. Bütün memleket bu felaket karşısında müteessir olmuştur. Su işleri idaresi, hükümet programına Çukurovanın sulama davasını ön plana almış bulunmaktadır.*

Ardından bazı muhaliflerin bu felaketi istismara kalktıklarından bahsederek konuşmasını sürdürmüş ve DP'nin Şubat 1947'de yapılan kongresinde "Heykel yıkmak isteyenler varmış. Kimin heykelini, Atatürk'ün veya İnönü'nün heykellerini mi?" diye sorduktan sonra, bu sözü kullananları "Bu gibi serserilere memlekette hayat hakkı yoktur. Hadlerini bilsinler" diyerek sert bir şekilde eleştirmiştir,[385] *"Demokrat"* gazetesi ise Kemal Satır'ın bu konuşması için "Doktor K. Satır, CHP İl Kongresinde Demokratları tehdit etti" ve "Milletin bizzat elde ettiği Demokrasi gelişmesinin şerefini

---

[383] *Bugün,* 19 Mart 1948, s. 1; *Yeni Adana,* 18 Mart 1948, s. 1; *Türk Sözü,* 19 Mart 1948, s. 2; *Demokrat,* 19 Mart 1948, s. 2.

[384] Çukurova bölgesinde yağmur sonucu oluşan sel felaketi hakkında detaylı bilgi için bkz; *Bugün,* 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26 Şubat 1948 tarihli nüshaları. Ayrıca sel felaketi sonrası Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Adana'ya bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaret, bu çalışmanın Adana'yı Ziyaret Eden Devlet Adamları bölümünde İsmet İnönü'nün 1948'de Adana'yı İkinci Ziyareti başlığında incelenmiştir.

[385] Ayrıca Kemal Satır konuşmasında: *"Son kongreleri esefe şayandır. Buna çok üzüldük. Hem de bir Milletvekili arkadaş, partimizi bir binaya benzeterek bu binadan bazı şeyler alarak kendilerine kulübe yapsınlar diye tavsiyelerde bulunmuştur. Biz, onlara ayni şekilde mukabele edip, bu partinin molozlarile bir diğer parti kurmaları tavsiyesinde bulunmayacağız. Biz, diyeceğiz ki, bizim saflarımızdan ayrılan arkadaşlar temelli bir parti kursunlar ve milletle memlekete faydalı olsunlar. Yine bu kongrede bir vatandaş heykellerini yıkacağız demiş. Kimin heykeli var. Bu memlekette Atatürkün heykeli var veyahut başka şehirlerimizde onun en yakın mesai arkadaşı İsmet İnönünün heykelleri var Bunları mı yıkacağız arkadaşlar? Bu gibi serserilere bu memlekette hayat hakkı yoktur. Hadlerini bilsinler. Memleket hizmeti heykel yıkmakla adam asmakla olmaz. Bu ancak bir ihtilal partisinin işidir ki, çok sevdiğim muhalefet partisi arkadaşıma böyle bir sorumluluğu asla yükleyemem. Aralarına mikrop girmiştir. Vaktile partimiz saflarında bizimle beraber çalışan bu arkadaşları, bu mikropları temizlesinler. Yakında milletvekili seçimleri var. Seçim kanununun itiraz edilen bütün noktaları kanuni yollarla önlenmiş bulunmaktadır. Sanırım ki, Mayıs sonları veya Haziranda yapılacak olan bu seçimlerde neticeyi göreceksiniz"* demiştir. *Bugün,* 19 Mart 1948, s. 1, 2.

kendisine maleden bu gafil milletvekili kim oluyor" haberini yapmıştır.[386] Kongrede Daha sonra İl İdare Kurulunun bir yıllık çalışma raporu okunmuş ve bir yıllık çalışmanın tenkidi yapılmıştır.[387]

Delegelerden söz alan Kemal Yavuzel kısa bir konuşma ile idare heyetinin başarılı olduğunu belirterek raporun kabulünü teklif etmiştir. Yavuzel'den sonra söz alan Kozan delegesi Emin Kurtoğlu:

> *Arkadaşlar şimdiye kadar gelen idare heyetlerinin üzerinde bulunan bu idare heyetine, teşekkürü bir borç bilirim.Şimdiye kadar hiçbir başkan kazamıza gelmezken ve on beş senede bir defa gelinmişken bu başkan 14 buçuk ay zarfında 6 defa ilçemize hatta köylerimize gelmiştir. Bu gelişlerinde yalnız hoş beş edilmemiş yurtdaş dilekleri dinlenilmiş ve yerine getirilmesi için çalışılmıştır. Bir kazalı olarak kazam adına konuşuyorum. Bu huşularda kendilerine teşekkür eder ve raporun kabulü için reye konulmasını teklif ve arzederim ,* demiştir.
>
> Başka söz alan olmamış ve çalışma raporu oy çokluğuyla kabul edilmiştir.[388]

Kongrede komisyonlar seçimine geçilmiş açık oyla yapılan seçimlerde hesap komisyonuna: Mustafa Bozdoğan, Abidin Altunbüken, Celal Geçioğlu, Şaban Özkan, Mehmet Sökün; dilek komisyonuna: Osman Kaya, Remzi Çubukçu, Rıfat Korkmaz, Tevfik Yıldırım, Abdurrahman Şeref; bütçe encümenine: Mehmet Keçioğlu, İhsan Pancaroğlu, İzzi Özgiray, Nuri Akata, Kemal Zeytinli, Şinasi Yıldırım ve Kazım Öztürk seçilmiş ve oturuma ara verilmiştir.[389]

Öğleden sonra saat 15.25'te[390] tekrar toplanan kongreye ikinci başkan Hasan Ataş başkanlık etmiş ve yoklama sonrası oturumu açmış önce hesap tetkik encümeninin sonra bütçe tetkik komisyonunun raporları okunarak ittifakla kabul edilmiştir.[391] Dilek raporunda ise şu konular yer almıştır:

> *Seyhan sol sahil sulama kanalının ikmali ile işletmeye açılması okul inşaatı için*

---

[386] Haber hakkında detaylı bilgi için bkz. *Demokrat,* 19 Mart 1948, s. 1, 3.
[387] *Yeni Adana,* 18 Mart 1948, s. 4, *Bugün,* 19 Mart 1948, s. 2.
[388] *Bugün,* 19 Mart 1948, s. 2.
[389] *Bugün,* 19 Mart 1948, s. 2; *Yeni Adana,* 18 Mart 1948, s. 4, *Türk Sözü,* 19 Mart 1948, s. 2.
[390] *Yeni Adana,* 19 Mart 1948, s. 1. haberinde oturum saati 14.35; *Türk Sözü,* 19 Mart 1948, s. 2. haberinde oturum saati 14.30 olarak verilmiştir.
[391] *Bugün,* 19 Mart 1948, s. 2; *Yeni Adana,* 19 Mart 1948, s. 1; *Türk Sözü,* 19 Mart 1948, s. 2.

alınan mükellefiyet vergisinin muayyen bir nispetle indirilmesi; Karataş yolunun inşaası, Ziraat Bankasının müstahsile vermekte olduğu kredinin arttırılması, Karataş Bucağında sabit bir Doktor bulundurulması, toprak tevzii komisyonu tarafından köylüye dağıtılan arazinin bir çoğu su altında bulunduğundan arazilere ait taksitlerin tacili, Adanada bir Üniversite açılması, Havraniye kanalının devlet tarafından yaptırılması, meskensiz vatandaşlara ucuz ev temini, el tezgahı sahiplerine iplik tevzii: solcu hocaların okullardan uzaklaştırılması, Veremle savaşın arttırılması için Toroslarda bir dispanser açılması, Belediye Doktor ve sıhhat memurlarının teyin ve azillerini bakanlık tarafından değil, Mahalli Mülkiye Amirleri tarafından yapılması, pamuk ve susam fiatlarının arttırılması, köy kanununun 1 ve 40 ıncı maddelerinin tadilli, Kadirli – Ceyhan yolunda yaptırılması, bu ilçede bir orta okul açılması, köylüye tesbit edilen fiat tarifesi üzerinden kerestenin ormandan verilmesi, kadın memurların tasfiyesi.[392]

Seksen bir madde olan raporun okunmasının ardından Kemal Yavuzel, Ziraat Bankasınca sağlanan kredi yardımı hakkında izahat vermiş ve kadın memurlar konusuna temas ederek okullardaki solcu hocaların yakalanması ve adalete teslim edilmesini istediğini belirtmiştir. Gani Girici ise Kozan delegelerine hitaben: "Adana Memleket Hastanesi gibi bir hastane istemesinler. Adana Hastanesinde aşı bulunmuyor hasta bakılmıyor. Buraya giden vatandaşlar ihmal ediliyor." demiştir ve Abdullah Tuli ise Girici'nin sözlerini tasvip ederek hastaneye hasta götürdüğünü ve hastanenin berbat olduğunu söylemiştir. Girici, konuşmasının devamında solcu hocaların halk ve devlet arasına nifak soktuklarını ve onların halk mahkemelerine verilmesi talebinde bulunmuştur.[393]

Kozan Delegesi Emin Kurtoğlu, Kozan'da bir eczane daha açılmasının lüzumunu belirtmiş, Toprak Ofiste kırtasiyecilik ve memur fazlalığına temas etmiş, ofiste altı yüz yetmiş memur bulunduğunu, memur düzenlemelerinden bahsedilirken bir taraftan torpilli olanların tayin edilmeye devam edildiğini, bunların tasfiye edilmesi ve kırtasiyeciliğin önüne geçilmesi gerektiğini söylemiştir.[394] Kurtoğlu köy okullarının devlet eliyle yaptırılmasını, Kozan Memleket Hastanesine bir operatör tayin edilmesini

[392] *Bugün,* 19 Mart 1948, s. 2.
[393] *Bugün,* 19 Mart 1948, s. 2; *Yeni Adana,* 19 Mart 1948, s. 1.
[394] *Bugün,* 19 Mart 1948, s. 2; *Demokrat,* 19 Mart 1948, s. 2, *Yeni Adana,* 19 Mart 1948, s. 1.

istemiş. Ceyhan delegesi Abbas Güçlü Ceyhan mercimek harasının idaresinde bulunan geniş toprakların topraksız köylüye verilmemesinden şikayetçi olmuş ve devletin elinde bulunan toprakların köylüye verilmediğini, Toroslar'da verem sanatoryumu açılması dileğinin yerinde olduğunu söylemiş, nesli kemiren bu hastalığın önlenmesini hükümetten dilemiştir. Bahçe Delegesi Salim Alkan ise sekiz seneden beri yapılan dileklerin yerine getirilmediğini gündeme taşımış ve mamure banliyösünün Bahçe ilçesinden geçmemesinden dolayı sitem etmiş, Haruniye bucağında posta merkezi tesisi için verilen vaatlerin tahakkuk edilmesi temennisinde bulunmuştur. Karaisalı Delegesi Celal Geçioğlu; Adana-Karaisalı yolunun yaptırılmasını, Toprak Ofisinin halka tohumluk buğday vermesini, Orman idaresince kaza hudutları içerisinde bazı yerlere pazar açtırılmasını talep etmiştir. Mihmandarlı Delege Halil, yol vergisinin adalet sistemi üzerine olmasını istemiştir. Feke Delegesi Hasan Baysal, Feke-Saimbeyli yolu üzerindeki tehlikeli bir kısmın nehir boyundan geçirilmesini ve bu civardaki zeytin ağaçlarının aşılanmasını talep etmiştir. Gani Girici ise Zirai Donatım Kurumunun Karşıyaka'da yarım bıraktığı atölye inşaatı ile Çiftçi Hanı inşaatının neden tamamlanmadığını milletvekili ile Belediye Başkanı'na sormuştur. Kongre başkanı ise bu konu üzerinde dileklerden sonra durulabileceğini söylemiştir. Belediyeyi ilgilendiren sorulara karşı Başkan Hazım Savcı, han inşaatındaki elli bin liralık birinci kısmın ikmal edildiğini, ikinci kısmın inşaatına geçilirken müteahhit ile bir ihtilaf çıktığını açıklamış, han çevresinde altmış iki dükkân yaptırılmasının düşünüldüğünü bunların bir kısmının yaptırıldığını ve han inşaatının devam edeceğini bildirmiştir. Zirai Donatım Kurumunun Karşıyaka atölyesi hakkında Çiftçi Birliği Başkanı Fazlı Meto izahat vermiş, bakan değiştikçe işin askıda kaldığını söylemiştir. Söz hakkı alan Kasım Ener: Hem gelir vergisi kanun tasarısı ile bu vergi sisteminde adalete uygun bir şekilde değişiklik hem de toprak ve Orman Kanunları'nda da tadiller yapılacağını, seçim bölgelerini ilgilendiren diğer meseleler üzerinde de Seyhan milletvekilleri ile çalıştıklarını söylemiştir.[395]

Gündemde başka konu kalmaması üzerine idare kurulunun on bir kişiden olması oylamaya sunulmuş, kabul olunmuştur[396] ve gizli oylama neticesinde yeni idare kuruluna; BB. İbrahim Burduroğlu, Hazım Savcı, Nihad Oral, Nevzat Güven, Halil

[395] *Bugün,* 19 Mart 1948, s. 2, 3.
[396] *Bugün,* 19 Mart 1948, s. 3.

Savatlı, Hasan Atıl, Şükrü Güven, Süleyman Özerdil, Dr. Orhan Toroslu, Ahmet Sapmaz, Nejat Rona; delegeliklere de BB. Şükrü Kaya (Kozan), Abbas Ülkü (Ceyhan), Osman Kaya (Osmaniye), Salim Alkan (Bahçe), Abdurrahman Şeref Uğur (Karaisalı), Nuri Şimşek (Feke), Sinasi Yıldırım (Saimbeyli), Mehmet Saygılı (Kadirli), Dr. Orhan Toroslu, Mithad Saraçoğlu, Ferid Celal Güven, Kerim Uluscutürk, Hasan Ataşoğlu, Fehmi Behlil, Hamit Özsırkıntı, Süleyman Oğuz seçilmiş ve kongre sona ermiştir.[397]

19 Mart 1948 tarihinde saat 11.00'de toplanan İl İdare Kurulu aralarında görev paylaşımı yapmış, gizli oyla yapılan iş bölümü neticesinde: Başkanlığa İbrahim Burduroğlu; katipliğe Orhan Toroslu; saymanlığa da Şükrü Güven seçilmiştir.[398]

2.1.14. 1949 Yılı CHP Adana İl Kongresi

CHP Seyhan İl Kongresi 15 Aralık 1949 tarihinde saat 10.00'da Halkevi Sinema Salonu'nda toplanmıştır.[399] Kongre salonuna muhalif basın temsilcileri kabul edilmemiş[400] ve kongreyi İl İdare Kurulu Başkanı İbrahim Burduroğlu açmıştır.[401] Kongrede İl İdare Kurulu üyelerinden Hazım Savcı, Şükrü Güven, Nihat Oral, Dr. Orhan Toroslu, Ahmet Sapmaz, Nejat Rona ile Nevzat Güven'in yanısıra[402] CHP Genel Başkan Vekili ve Milletvekili Hilmi Uran, Parti Genel İdare Kurulu üyelerinden Milletvekili Kemal Çelik, Çorum Milletvekili Dr. Cemal Kazancıoğlu, bölge parti müfettişi Maraş Milletvekili Hasan Reşit Tankut ve milletvekillerinden Makbule Dıblan, Ali Münif Yeğenağa ile Ahmet Remzi Yüreğir hazır bulunmuştur.[403]

İl İdare Kurulu Başkanı İbrahim Burduroğlu delegeleri selamladıktan sonra[404] yoklama yapılmış; çoğunluğun hazır bulunduğu anlaşıldıktan sonra gizli olarak kongre divanı seçimi yapılmış, başkanlığa Hasan Reşit Tankut, ikinci başkanlığa Hasan Ataş; katipliklere Emin Kurtoğlu ve Salim Alkan seçilmiştir.[405]

---

[397] *Bugün,* 19 Mart 1948, s. 3; *Yeni Adana,* 19 Mart 1948, 2; *Demokrat,* 19 Mart 1948, s. 2, *Türk Sözü,* 19 Mart 1948, s. 3; *Seyhan,* 22 Mart 1948, s. 1.
[398] *Yeni Adana,* 19 Mart 1948, s. 1; *Bugün,* 20 Mart 1948, 2; *Türk Sözü,* 20 Mart 1948, 1.
[399] *Türk Sözü,* 16 Aralık 1949, s. 1; *Demokrat,* 16 Aralık 1949, s. 1; *Yeni Adana,* 16 Aralık 1949, s. 1; *Seyhan,* 19 Aralık 1949, s. 1; *Bugün,* 16 Aralık 1949, s. 1.
[400] Haber hakkında detaylı bilgi için bkz. *Demokrat,* 16 Aralık 1949, s. 1.
[401] *Bugün,* 16 Aralık 1949, s. 1.
[402] *Bugün,* 16 Aralık 1949, s. 1.
[403] *Türk Sözü,* 16 Aralık 1949, s. 1; *Yeni Adana,* 16 Aralık 1949, s. 1; *Seyhan,* 19 Aralık 1949, s. 1; *Bugün,* 16 Aralık 1949, s. 1, 3.
[404] *Türk Sözü,* 16 Aralık 1949, s. 1.
[405] *Yeni Adana,* 16 Aralık 1949, s. 1; *Türk Sözü,* 16 Aralık 1949, s. 1; *Bugün,* 16 Aralık 1949, s. 1.

Kongre Başkanı Hasan Reşit Tankut, parti kurucusu Atatürk adına salonda bulunanları saygı duruşuna davet etmiş, saygı duruşu sonrası iki yıllık çalışma raporu okunmaya başlamış, okunan raporda: İnkılap Partisine mensup olmanın gurur ve heyecanına vurgu yapılmış olup kırk iki bin yedi yüz yetmiş beş vatandaşın yeniden parti saflarına katıldığı, mahalli sorunların birçoğunun halledildiği belirtilmiş ayrıca Danıştayca bozulan İl Genel Meclis ve Belediye seçimlerinde ezici bir galibiyet sağlandığından, toplumun her kesimi ile temas kurulduğundan ve vatandaşın sıkıntıları ile yakından meşgul olunduğundan bahsedilmiştir.[406] Raporun okunmasının ardından dilek, hesap ve bütçe encümeni seçimi yapılmış, dilek encümenine: Celal Geçioğlu, Hazım MuratKaramüftüoğlu, Mahir Yazıcıoğlu, Dr. Bedri Görgün, Tahsin Uğurlu; hesap ve bütçe encümenine de Abdurrahman Musaballı, Turgut Akhun, Osman Mete, Tevfik Yıldırım ve Hakkı Mete seçilmiştir.[407]

Okunan çalışma raporu hakkında ilk olarak Dr. Bedri Görgün konuşmak üzere söz almış, Görgün, çalışmaların iftihar edici olduğunu partinin her kademesinin aynı şekilde gayret sarf ettiğini söylemiş ve teşekkür etmiştir. Sonra söz alan Emin Kurtoğlu ise İl İdare Kurulunun faaliyetlerini takdirle karşıladığını, Seyhan CHP'nin İl İdare Kurulu ile övünmesi gerektiğini söylemiştir ardından Mehmet Keçioğlu ise raporu tasvip etmiş ancak Kalaoğlu fabrikasından geçerken her tarafın çamur olduğundan bahsetmiş ve Belediye Başkanı'ndan izahat istemiştir. Kerim Ulusçutürk ise üye kaydının kırk iki bini bulmasını ve raporda belirtilen dileklerin devletin ağır yüküne rağmen gerçekleşmesi hususunu takdir etmiştir. Emin Ağaoğlu ise partinin çok açıldığını söyleyerek başkan İbrahim Burduroğlu'nu tebrik etmiştir. Söz alan Gani Girici ise İl İdare Kurulunun yaptıklarının raporda eksik anlatıldığını, yirmi beş yıldır partinin böyle çalışan bir başkan ve idare kurulu görmediğini ve başkanın gayretli çalışmalarını takdir ettiğini söylemiştir. Rapor üzerine konuşmaların bitişi ile Kongre Başkanı Tankut İdare Kurulunu överek işinin kolaylaştığından bahsetmiş, ardından mikrofona gelen başkan İbrahim Burduroğlu delegelere teşekkür etmiştir. Daha sonra

[406] *Türk Sözü,* 16 Aralık 1949, s. 3; *Yeni Adana,* 16 Aralık 1949, s. 2; *Bugün,* 16 Aralık 1949, s. 3.
[407] *Bugün,* 16 Aralık 1949, s. 3.

Kongre Başkanı çalışma raporunu delegelerin oyuna sunmuş ve oy birliği ile çalışma raporu kabul edilmiştir.[408]

Çalışma raporunun kabulünün ardından dilekler kısmına geçilmiş, parti genel sekreterliğine sunulacak olan dileklerde; Memleket Hastanesinin kötü durumundan, çocuk hastanesinin ihtiyaçlarının devlet tarafından temin edilmesinden, pamuk mahsulünün elde kaldığından, emniyet kadrosunun yetersizliğinden, doğumevinin yakışıksız oluşundan, adli işlerin yavaş yürüdüğünden, istinaf mahkemelerinin kurulması gerektiğinden, devlete ait arazilerden toprağı olmayan köylüye toprak verilmesinden ve tapu kanununun çıkarılmasından bahsedilmiş ve Kadirli yolunun tamamlanması istenmiştir.[409]

Bu dilekler haricinde Bahçe Delegesi Ali Farsakoğlu, kasabayı İskenderun-Erzurum yoluna kavuşturacak olan yolun devlet tarafından genişletilmesini, Kadirli Delegesi Müftüoğlu ise Kadirli'de ilkokul bina sayısının artırılmasını istemiş, Abdullah Tülü kimsesiz çocuklar meselesinin de ele alınmasını, Kozan Delegesi Emin Kurtoğlu, Gazi köyünün bucak olmasını, Karapınar Çayı'nın zararsız bir hale getirilmesini, Kozan'a Hükümet Konağı inşa edilmesi için ödenek gönderilmesini, emniyet kadrosunun takviye edilmesini istemiş, Feyzi Arısoy ise Düziçi Köy Enstitüsü'nde gerçekleşen bayrak hadisesine[410] atıfta bulunarak bu hususta tahkikatın bir netice vermediğini bu hususa neden olanların kati suretle yakalanması gerektiğini dile getirmiş; Yakup Işık, Adana'da tapu muamelelerinin kolaylaştırılması için bir fen memuru ilave edilmesini ve veremliler için tecrit bakım yeri temini istemiştir. Kerim Ulusçutürk; köylünün topraklandırılmasını, Lütfi Oğuzcan da komünizmi lanetledikten sonra komünizmle mücadele için daha ağır cezalar içeren kanunlar istemiştir. Son olarak Mustafa Biçer de Çukurova'ya kuraklık nedeniyle göç etmiş vatandaşlara yardım edilmesini istemiş ve kongreye ara verilmiştir.[411]

---

[408] *Türk Sözü,* 16 Aralık 1949, s. 3; *Yeni Adana,* 16 Aralık 1949, s. 2; *Bugün,* 16 Aralık 1949, s. 3; *Demokrat,* 16 Aralık 1949, s. 3.
[409] *Türk Sözü,* 16 Aralık 1949, s. 3; *Yeni Adana,* 16 Aralık 1949, s. 2; *Bugün,* 16 Aralık 1949, s. 3.
[410] 1949 yılında Düziçi Köy Enstitüsünde ders yılı içinde tatil gününde Türk Bayrağı'nın direkten indirilerek parçalanması ve okulun muhtelif yerlerine atılması hadisesi detaylı bilgi için bkz. *Bugün,* 7 Temmuz, 12, 27, 29 Ekim, 30 Kasım, 9 Aralık 1949 tarihli nüshaları.
[411] *Bugün,* 16 Aralık 1949, s. 3; *Yeni Adana,* 16 Aralık 1949, s. 2.

Öğleden sonra başlayan oturumda; Karaisalı delegesi Mehmet Keçioğlu tarafından istenilen izahat hakkında Belediye Başkanı Hazım Savcı konuşma yapmış, çocuk hastanesi üzerine açıklamasının ardından memleket hastanesi inşaatı için Sağlık Bakanlığı ile belediye arasında bazı görüşmelerin yapıldığını bildirmiş,[412] "Biz sözden ziyade yaptıklarımızı vatandaşın ayağına götürdükten sonra teşekkür bekliyoruz. Belediyeye yapılan teşekkür hepimize aittir. Ve bunu partimizin manevi şahsiyetine sunuyorum" [413] demiştir. Hesap tetkik encümeni raporu da okunduktan sonra[414] İl İdare Kurulu ve büyük kongrede vilayeti temsil edecek seçimlere geçilmiş gizli oyla[415] yapılan bu seçimlerde İl İdare Kuruluna; İbrahim Burduroğlu, Hazım Savcı, Ahmet Sapmaz, Dr. Orhan Toroslu, Abdurrahman Musabalı, Şükrü Güven, Dr. Zekeriya Özveren, Tahsin Uğurlu, Nevzat Güven, Süleyman Özerdil, Nejat Rona; delegeliklere ise Hazım Murat Karamüftüoğlu, Salim Alkan, Nuri Şimşek, Emin Kurtoğlu, Rifat Korkmaz, Osman Kaya, Celal Geçioğlu, Şinasi Yıldırım, Kerim Ulusçutürk, Süleyman Oğuz, Abdurrazak Güvenç, Mahir Yazıcıoğlu, Hazım Savcı, Hasan Ateşoğlu, Nevzat Güven, Halil Savatlı, Ahmet Sapmaz, Dr. Nevzat Arman, Suphi Ramazanoğlu, Turgut Akhun, Turhan Cemal Beriker, Mustafa Özgür, Nuri Has;[416] denetçiliklere de Enver İlter, Süleyman Sergici, Dr. Bedri Görgün seçilmiştir.[417]

Seçimlerin ardından kürsüye gelen parti başkan vekili ve Seyhan Milletvekili Hilmi Uran bir konuşma yapmış;

> *Gerçi politika alanında seçim sandığı gibi, rey pusulası gibi bazı seçim malzemesi arasına, mesela darağaçlarını da katmak istiyen ve teklif eden ileri hukukçular çıkmadı değil, sonra yine ötekini berikini meşhur kara liste ile tehdit eden ve kolayca herkesi alıp asıveren tipik palavracılar görülmedi, duyulmadı değil. Bütün bu bunlar maat teessüf birer hakikattir. Fakat öte taraftan bu rejimde lüzumsuz öğünmeler ve böbürlenmeler gibi böyle bayağı tehditlerin de geçer akça olmadığı yine bir hakikattir"demiştir. Ayrıca muhalefetin durumundan da bahseden Uran: "Onlar kendi içlerinde bile bir taraftan söz ve tefekkür hakkını tahakkümle boğarak ve bir taraftan da ben geliyorum diyen*

[412] *Bugün,* 16 Aralık 1949, s. 3.
[413] *Yeni Adana,* 16 Aralık 1949, s. 2.
[414] *Bugün,* 16 Aralık 1949, s. 3.
[415] *Yeni Adana,* 16 Aralık 1949, s. 2; *Türk Sözü,* 16 Aralık 1949, s. 3.
[416] *Yeni Adana,* 16 Aralık 1949, s. 2; *Türk Sözü,* 16 Aralık 1949, s. 3.
[417] *Bugün,* 16 Aralık 1949, s. 3.

herkese parti kapılarını ardına kadar açarak bugünkü perişan hale düştüler. Bizde her arkadaşın söz ve tefekkür hakkında hürmetkar olabilmekle birbirimize perçinlendik.

Demiş ve son olarak da: "Adananın tekmil etrafile Seyhan ili olarak bugün de, yarın da C.H.P. sinin kalesi olarak kalacağını ve bütün partilerin şerefine emanet edilen bu kalenin ne içerden, ne dışardan asla zorlanamıyacağına inandığını"[418] söylemiştir.

Ayrıca yeni seçilen İl İdare Kurulu aralarında görev paylaşımı yapmış; İl başkanlığına İbrahim Burduroğlu; sekreterliğe Dr. Orhan Toroslu, muhasipliğe ise Şükrü Güven seçilmiştir.[419] CHP'nin yapmış olduğu kongreyi *"Millet"* gazetesi haber yapmış, haberinde kongre için sadece sofraların kurulduğu yeme ve içmeden başka bir şeye faydası olmayan toplantıdır değerlendirmesinde bulunmuş ve "Midesi sağlam olanlara her sene böyle ziyafet sofralı kongreler" dilemiştir.[420]

2.1.15. 1950 Yılı CHP Adana İl İdare Kurulu İstifası

16 Eylül 1950 tarihinde CHP Seyhan İl İdare Kurulu tarafından yapılan toplantı sonucu tüm İl İdare Kurulu üyeleri istifa etmiş ve CHP genel merkezince de İl İdare Kurulunun istifası kabul edilmiştir,[421] *"Demokrat"* gazetesi bu istifa kararını: "Bilindiği gibi milletvekili seçiminden sonra parti içinde esaslı bir tasfiye yapılması yolunda bir cereyan başlamış fakat bu cereyan bir iki istifa ile önlemeye çalışılmıştır. Belediye seçimlerinde muvaffakiyetsizlikten sonra tekrar başlayan tazyikler karşısında…"[422] diyerek yorumlamıştır. *"Türk Sözü", "Bugün"* ve *"Seyhan"* gazeteleri ise istifa kararını: Parti içi gençleşme hamlesi şeklinde görmüş ve gelecek seçimlerin daha güvenli ve selametli bir şekilde yapılması için İl İdare Kurulunun görevi genç ve yeni unsurlara bıraktığı ayrıca görevi yeni devralan kişilerin Adana'da iyi izlenim uyandıran yıpranmamış kişiler olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur.[423]

---

[418] CHP Genel Başkan vekili ve Seyhan Milletvekili Hilmi Uran'ın konuşmasının tamamı için bkz. *Yeni Adana,* 16 Aralık 1949, s. 1, 2, 3; *Bugün,* 16 Aralık 1949, s. 1, 3; *Türk Sözü,* 16 Aralık 1949, s. 1, 2; *Seyhan,* 19 Aralık 1949, s. 1, 2.
[419] *Seyhan,* 19 Aralık 1949, s. 3; *Türk Sözü,* 16 Aralık 1949, s. 3; *Yeni Adana,* 16 Aralık 1949, s. 2.
[420] *Millet,* 19 Aralık 1949, s. 1.
[421] *Türk Sözü,* 17 Eylül 1950, s. 1; *Demokrat,* 17 Eylül 1950, s. 1; *Bugün,* 17 Eylül 1950, s. 1; *Seyhan,* 18 Eylül 1950, s. 1.
[422] *Demokrat,* 17 Eylül 1950, s. 1.
[423] *Türk Sözü,* 17 Eylül 1950, s. 1; *Bugün,* 17 Eylül 1950, s. 1; *Seyhan,* 18 Eylül 1950, s. 1.

Yeni atama sonucu İl İdare Heyetine: Fazlı Meto, Nevzat Güven, Nihat Oral, Ziya Kurttepeli, Dr. Bedir Görgün, Avukat Necati Sepici, Avukat Necati Ersoy getirilmiştir. Bu geçici heyetin başkanlığına da Fazlı Meto seçilmiştir. Parti genel merkezi, partide emeği olan bir istişare kurulu oluşturmuş ve istişare kuruluna da Avukat Kemal Çelik, Dr. Ali Menteşoğlu, Turhan Cemal Beriker, İbrahim Burduroğlu, Hazım Savcı, Tevfik Kadri Ramazanoğlu, Tahsin Uğurlu, Ahmet Sapmaz, Mühendis Ziya Akverdi ve Orhan Toroslu'yu getirmiştir.[424]

2.1.16. 1951 Yılı CHP Adana İl Kongresi

15 Temmuz 1951 tarihinde toplanacak olan CHP Seyhan İl Kongresi için CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, Trabzon Milletvekili Cemal Reşit Eyüpoğlu, Dr. Kemal Satır, Cavid Oral, Eski Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal, Hatay Milletvekili Celal Sait Siren, Dr. Cavit Yurtman ve Tokat Eski Milletvekili Recai Güreli ile Ankara'dan gelen partili heyet şehirde hazır bulunmuştur.[425]

"Demokrat" gazetesi kongre ile alakalı CHP'liler arasında ihtilaf ve anlaşmazlıkların olduğunu ve bundan dolayı CHP parti büyüklerinin kongreye geldiğini, Seyhan İl Teşkilatının Oral grubu ile Burduroğlu taraftarları diye ikiye ayrıldığını ve bu grupların İl İdare Kurulu Başkanlığı ve üyeliklerini elde edebilmek için gayret sarfettiklerini iddia etmiş,[426] *"Bugün "* gazetesi ise İbrahim Burduroğlu ve Nihat Oral'a böyle bir durumun olup olmadığını sormuş ve her ikisi de gülerek,

> *Ne sandalya, ne de post derdimiz yoktur. Bir iktidar gazetesinin bu gibi küçük işlerle uğraşmasını gayet garip karşıladık. Bizim partimizin bir üyesi ve neferi olarak çalışma kararında olduğumuzu kongrede görecek ve elbet kendilerini haber düzmeciliği yapanları affetmeyeceklerdir. Tekrar ediyoruz, biz, partimizin sadece bir neferi olarak çalışma kararındayız,* [427] cevabını vermiştir.

---

[424] *Türk Sözü,* 17 Eylül 1950, s. 1, 2; *Bugün,* 17 Eylül 1950, s. 1; *Seyhan,* 18 Eylül 1950, s. 1, 2.
[425] *Bugün,* 17 Temmuz 1951, s. 1; *Yeni Adana,* 16 Temmuz 1951, s. 1; *Vatandaş,* 17 Temmuz 1951, s. 2; *Türk Sözü,* 17 Temmuz 1951, s. 1; *Demokrat,* 14 Temmuz 1951, s. 1.
[426] *Demokrat,* 14 Temmuz 1951, s. 1.
[427] *Bugün,* 15 Temmuz 1951, s. 1.

Bütün vatandaşlara açık olan kongre[428] 15 Temmuz 1951 tarihinde saat 10.00'da[429] Halkevi Sinema Salonu'nda toplanmış, geçici İl İdare Kurulu Başkanı Fazlı Meto yoklama almış ve yüz sekiz delegeden, yüz beşinin[430] geldiği tespit olunmuş ve kongre başlamıştır.[431]

Kongrede açık oyla divan seçimine geçilmiş, İl Kongresi Başkanlığına Dr. Ali Menteşoğlu, ikinci başkanlığa Makbule Dıblan;[432] katipliklere de Abdurrahman Musabalı ve Nabi Menemencioğlu seçilmiştir.[433] Kongre salonunda Atatürk ve Kore şehitlerinin hatıraları anıldıktan sonra İsmet İnönü'nün tebrik telgrafı okununca salonda büyük coşku olmuştur.[434] Daha sonra kongrede geçici İl İdare Kurulunun yıllık çalışma raporunu, Fazlı Meto okumuş ardından hesap ve bütçe komisyonu seçimi yapılmış, açık oyla yapılan seçim sonucu hesap ve bütçe komisyonuna Mehmet Musaballı, İzzettin Özgiray ve A. Şeref Uğurdan seçilmiştir.[435] Delegeler okunan faaliyet raporu üzerinde tenkitlerde bulunmuş ve delegelerden Emin Ağaoğlu şehir belediyesizdir, bu durum hakkında İl İdare Kurulu ne yapmıştır demiş. Ceyhan delegesi Fazıl ise İl İdare Kurulunun Kozan Kurtuluş Bayramına neden katılmadıklarını sormuş[436] ve tenkitlere rağmen raporun kabul edilmesi istenmiştir.[437]

Sıra misafirlerin konuşmasına gelmiş ilk sözü alan Kasım Gülek, sözü milletvekilliği seçimlerine getirerek iktidara yüklenmiş; iktidarın beklentiyi karşılamadığına, vaatleri sarf ettiğine değinmiş ve iktidarın "Ne oldum delisi,, olmanın haleti ruhiyesi içerisinde bocalayarak ortaya icraat ve müsbet iş diye bir şey koyamadığını" söylemiştir. Konuşmasını sürdüren Gülek,"Arkadaşlarım, biz tenkidi, her şeyi kötüleme manasına almıyoruz. Bizim anlayışımız şudur ki: İktidarda bulunanlar memleket hayrına iyi işler yapabilirlerse ilk takdir ve tebrik sesleri bizlerden gelecektir." demiştir. Ayrıca devlet idaresinin partilileştirilmesine değinen Gülek, bu

---

[428] *Bugün,* 15 Temmuz 1951, s. 1.
[429] *Demokrat,* 17 Temmuz 1951, s. 2.'de yer alan haberde kongre toplanma saati 10.15 olarak verilmiştir.
[430] *Bugün,* 17 Temmuz 1951, s. 1.'de yer alan haberde kongre delege sayısı yüz seksen ve kongreye gelen sayısı yüz dört olarak verilmiştir.
[431] *Vatandaş,* 17 Temmuz 1951, s. 2; *Türk Sözü,* 17 Temmuz 1951, s. 1.
[432] *Türk Sözü,* 17 Temmuz 1951, s. 1.
[433] *Demokrat,* 17 Temmuz 1951, s. 2.
[434] *Bugün,* 17 Temmuz 1951, s. 1; *Demokrat,* 17 Temmuz 1951, s. 2.
[435] *Yeni Adana,* 16 Temmuz 1951, s. 2.
[436] *Demokrat,* 17 Temmuz 1951, s. 2.
[437] *Türk Sözü,* 17 Temmuz 1951, s. 2.

yolun sakat olduğunu iktidarın bu yoldan geri dönmesini söylemiştir. Partisi ile ilgili de değerlendirmede bulunan Gülek

> *Cumhuriyet Halk Partisi bu memlekette kanunun her şeyden üstün olduğuna inanan ve kanuna karşı sonsuz bir saygı besleyen bir partidir. Bu inanladır ki Cumhuriyet Halk Partililer, kanun çerçevesi içinde kanundan aldıkları haklarını kullanırlarken hiçbir şeyden korkmazlar. Bu çerçeve içinde memleket hizmeti gören Halk Partililerin haklarına hiç kimse tecavüz edemez ve Halk Partililer, kanun çerçevesi içinde çalışırlarken Allah'tan başka hiç bir şeyden korkmazlar,* demiştir.

Kendisini eleştiren bir gazete için "Biz bu memlekette halkı isyana teşviki değil, halkı nizam ve intizama teşviki, halkı kanun çerçevesi içinde kalmağa teşviki, halkı yekdiğerine teşviki şiar edinmiş bir partiyiz." yorumunda bulunmuştur. CHP'nin bir yıllık faaliyetine de değinen Gülek ,

> *Aziz hemşehrilerim, bir buçuk yıla yakın bir zamandanberi iktidarın neler yaptığına kısaca temas etmiş oluyorum. Bu müddet zarfında biz ne yaptık? Arkadaşlarım, biz 14 mayıstan sonra kendimizi toparlamağa başladık ve mukaddes vazifemizi en iyi şekilde başarabilmek için teşkilatımız içinde gereken ayarlamayı yaptık. Bu vazifemizi temkinle, vekarla ve liyakatle yerine getirmek için kendi bünyemizi kusurlarından temizlemeğe çalıştık. Arkadaşlarım, muhalefete geçtikten sonra bize mideleriyle, menfaatleriyle bağlı olanların bir bir bizden ayrıldıklarına şahit olduk. (aman ayrılsınlar sesleri) Eğer teşkilatımız içinde daha böyleleri varsa aramızda bir saniye bile durmalarını istiyoruz. (Alkışlar). Bize menfaatleriyle bağlı olanların, bugün başka sinelere kavuşmaları ile ve kendi içimizdeki yenileşme çalışmaları ile her gün kuvvetlenmekteyiz. Bugün dünden kuvvetliyiz, yarın bugünden de kuvvetli olacağız,*demiştir.

Memleketteki asayişsizlik durumu için Gülek "Asayişi bir memlekette yalnız polis ve jandarma değil, aynı zamanda devlet otoritesinin, devlet ümünüm temin ettiği bir huzur halidir. Devlet otoritesinin zayıfladığı şeklinde bir kanaat yaratmamak için iktidarın derhal tedbir alması lazımdır..."diye uyarıda bulunmuştur.

Gülek ayrıca asayişi korumak için polise saygı duyulması fikrini aşılamanın da iktidarın vazifeleri arasında olduğunu belirttikten sonra iktidara yakışmayan bir davranışa örnek göstererek,

Bu hadise iktidarın en büyüklerinden birinin, Tarsus'ta bir polis memuru vatandaşa sokak ortasında yaptığı muameledir. Sokağın ortasında kendi tabiriyle bir divan kuran bu D.P. büyüğü, halkın gözü önünde polis memurunun üniformasını soymuştu. Vazifesine bağlı bu zabıta memuru, adaletin haklı tecellisiyle yeniden vazifesi başına getirilmiş ve divan adaletinin yersizliği ve adaletsizliği bu suretle sabit olmuştur.,,

Demiş ve dinleyiciler de ondan hadisenin kahramanının adını söylemesini istemiş ancak Gülek söylememiştir. Dinleyiciler ise olayda adı geçenin Refik Koraltan olduğunu yüksek sesle söylemiştir. Sonrasında söz alan Cavid Oral, CHP'nin yıkıldığı iddiaları üzerine partinin gücünü Milli Mücadele'den aldığına, kurucusunun Atatürk olduğuna ve İsmet İnönü'nün partiye liderlik yaptığına değinmiştir. Bu parti yaşamayacak da hangi parti yaşayacak demiştir ayrıca DP'yi eleştiren Oral,

Biz iktidar partisini yabancı bir parti olarak görmüyoruz onun içinde kardeşlerimiz ahbaplarımız ve dostlarımız olduğunu görüyor ve biliyoruz. Fakat onlardan her şeyin üstünde müsbet iş bekliyoruz. Memleket ve milletimizin daha fazla beklemeğe tahammülü yoktur. Biz milletimiz bakımından bugünkü iktidarın muvaffakiyetini istemekteyiz. Halbuki onlar bizim bu iyi niyetlerimiz karşısında CHP yi tehditle kendilerini oyalamaktadırlar. CHP kanunlar çerçevesinde mücadele ve murakabesine devam ettiği müddetçe, ona hiç kimse bir şey yapamaz ve yapamıyacaktır. Kendilerini boşuna oyalamaktadırlar. Biz tenkit ve mürakabe vazifemize devam edeceğiz. Biz iktidardan hürriyet hakkı istiyoruz. Çünkü onlar bizi hürriyetimizi aramağa mecbur bırakmışlardır. Halbuki dün çeşitli hürriyet edebiyatını yapan onlardı,[438] *demiştir.*

Cavit Oral'ın ardından Trabzon Milletvekili Cemal Reşit Eyüpoğlu, Kemal Satır ve İsmail Rüştü Aksal iktidarı eleştiren birer konuşma yapmıştır.[439]

Kongre Başkanı; Atatürk Anıtına gidilerek bir çelenk konulacağını söylemiş, Halkevi önünde toplanan kalabalık grup Cavit Oral ve Kasım Gülek eşliğinde Atatürk Parkı'na intikal etmiş çelenk sunmanın ardından bando eşliğinde İstiklal Marşı okunmuş, sonrasında toplanan grup öğlen yemeği için dağılmıştır.[440]

---

[438] *Türk Sözü,* 17 Temmuz 1951, s. 2; *Vatandaş,* 17 Temmuz 1951, s. 2; *Yeni Adana,* 16 Temmuz 1951, s. 2; *Bugün,* 17 Temmuz 1951, s. 2, 3.
[439] Kongrede yapılan konuşmalar hakkında detaylı bilgi için bkz. *Vatandaş,* 17 Temmuz 1951, s. 2, 3.
[440] *Yeni Adana,* 16 Temmuz 1951, s. 2.

Kongre oturumunun ikinci celsesi saat 14.30'da[441] toplanmış, İl İdare Kurulu seçimi yapılmadan evvel başkan Ali Menteşoğlu "Aman arkadaşlar şimdi eskisi kadar paramız yok..Delegelere harcırah, ikamet yöğmiyesi veremeyeceğiz. Bunun için hali vakti yerinde olanlar seçilsin" söyleminde bulunmuş[442] ve yapılan seçimde İl İdare Kuruluna Avukat Kemal Çelik, Dr. Ali Menteşeoğlu, Dr. Nevzat Arman, Çiftçi Rifat Korkmaz, Avukat Necati Sepici , Çiftçi ve Tüccar İsmail Burduroğlu, Nihat Oral, Dr. Bedri Görgün, Çiftçi ve Tüccar Ziya Kurttepeli. Delegeliklere ise Dr. Ali Menteşeoğlı, Avukat Kemal Çelik, Nihat Oral, İbrahim Burduroğlu, Dr. Makbule Dıblan, Nevzat Güven, Fazıl Güleç, Rifat Korkmaz, Dr, Nevzat Arman, Avukat Necati Sepici, Salim Alkan, Ali Galip İkiz, Tevfik Kadri Ramazanoğlu, Şeref Karamüftüoğlu, Kazım Bozdoğan, Abdurrezzak Güvenç, Osman Kaya Abdurrahman Şeref Uğur, Arif Özbilen, Turhan Cemal Beriker, Ahmet Remzi Yüreğir, İzzettin Özgiray, Hakkı Dal, Hilmi Uran, Hacı Bozdoğan, Hazım Savcı, Mesut Savcı, Mehmet Sehlikoğlu, Şinasi Yıldırım seçilmiştir.[443] Ayrıca tüzük gereği denetçiler heyetine; Fazlı Meto, İbrahim Burduroğlu ve Turhan Cemal Beriker seçilmiştir.[444]

18 Temmuz tarihinde seçilen İl İdare Kurulu üyeleri aralarında iş bölümü yapmış, İl İdare Kurulu Başkanlığına Dr. Ali Menteşoğlu, ikinci başkanlığa Avukat Necati Sepici, sekreterliğe Avukat Necati Ersoy ve sayman üyeliğe de Ziya Kurttepeli seçilmiştir.[445]

2.1.17. 1953 Yılı CHP Adana İl Kongresi

CHP Seyhan İl Kongresi 4 Ocak 1953 tarihinde saat 08.00'de Aksaray Sinema Salonu'nda toplanmış[446] kongre, olgunluk içinde büyük bir dinleyici kitlesinin de katılımıyla İstiklal Marşı okunarak açılmıştır.[447]

Kongrede alınan yoklama sonrası büyük çoğunluğun salonda olduğu görülmesi üzerine divan seçimi yapılmış, divan başkanlığa Turhan Cemal Beriker; ikinci başkanlığa Hazım Savcı; katipliklere de yüksek mühendis Arif Özbilen ile Şeref

---

[441] *Bugün,* 17 Temmuz 1951, s. 2.'de yer alan haberde kongre ikinci oturumu başlama saati 15.00'dır.
[442] *Demokrat,* 17 Temmuz 1951, s. 2.
[443] *Bugün,* 17 Temmuz 1951, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 16 Temmuz 1951, s. 2; *Vatandaş,* 17 Temmuz 1951, s. 3.
[444] *Bugün,* 17 Temmuz 1951, s. 2.
[445] *Yeni Adana,* 19 Temmuz 1951, s. 1, 3; *Bugün,* 19 Temmuz 1951, s. 1.
[446] *Bugün,* 28 Aralık 1952, s. 3.
[447] *Bugün,* 5 Ocak 1953, s. 1; *Türk Sözü,* 5 Ocak 1953, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 5 Ocak 1953, s. 1, 5.

Karamüftüoğlu seçilmiştir.[448] Kongreye bir yıllık çalışma raporu arz edilmiş ve rapor Necati Sepici tarafından okunmuştur. Okunan raporda Halkevi ve CHP binasının[449] demirbaşlarıyla beraber alınmış olmasıyla birlikte bazı olumsuz durumların meydana geldiğine değinilmiş, binlerce ciltlik kütüphanenin farelere yuva olduğundan ve gençleri barındıracak fikir ocaklarının bu suretle kapatıldığından bahsedilmiştir. Devam eden raporda 14 Mayıs sonrası vatandaşların CHP'ye sevgisinin ve bağlılıklarının daha da arttığı söylenmiş, CHP'nin çöktüğü şeklindeki beyanların asılsız olduğuna işaret edilmiş, Adana şehrinde işlerin aksadığı, DP'li yöneticilerin kabiliyetsiz ve partizanca davrandığı bu yüzden de vatandaşların DP'den memnun olmadıkları şeklinde açıklamalar yapılmıştır.[450] Misis'te depremden zarar görenlere CHP'nin herkesten önce koştuğu bin lira bağışta bulunulduğuna temas edilmiş.[451] İlçelerde, vatandaşların CHP teşkilatlarına sevgi ve alaka ile koştuğunun ifade edildiği raporda "Kadirliler, Partimizin kadrini bilmiş, kendi çapında Malatya olmuştur"[452] denilmiştir. Ayrıca muhalif basına cevap olarak: "Mideci ve iktidar düşkünü kimsenin istifa etmediği" beyan edilerek, hakikatleri gören matbuata teşekkür edilmiş ve rapor, bu suretle sona ermiştir.[453] *"Demokrat"* gazetesi CHP'ye Kadirli üzerinden eleştiri getirerek buradaki CHP'lilere kaymakam, yargıç, jandarma komutanı beğendirilemediğinden ve 14 Mayıs'tan beri 14 kaymakamın değiştirildiğinden bahsetmiştir.[454] Ayrıca gazete, raporda geçen "Kadirliler, partimizin kadrini bilmiş, kendi çapında Malatya olmuştur" sözünden dolayı "rejime, inkılaplara ve laikliğe karşı kıyam eden bazı Malatyalının hareketi, Adana CHP'lileri tarafından acaba tasvip mi ediliyor"[455] diye sormuştur.

Raporun sunulmasının ardından kongre başkanlığına gönderilen telgraflar[456] okunmuş ve raporun tenkidine geçilmiş, her ilçeden seçilen bir hesap tetkik komisyonu

---

[448] *Bugün,* 5 Ocak 1953, s. 1; *Türk Sözü,* 5 Ocak 1953, s. 2; *Yeni Adana,* 5 Ocak 1953, s. 5.
[449] Yıllık çalışma raporunda geçen Halkevi ve CHP binasının demirbaşlarıyla beraber alınma hadisesi: 11 Ağustos 1951 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 5830 nolu kanuna göre Türkiye genelindeki bütün Halkevleri kapatılmış ve Hazineye devredilmiştir.
[450] *Bugün,* 5 Ocak 1953, s. 1, *Yeni Adana,* 5 Ocak 1953, s. 5.
[451] *Bugün,* 5 Ocak 1953, s. 1
[452] *Yeni Adana,* 5 Ocak 1953 s. 5.
[453] *Bugün,* 5 Ocak 1953, s. 2.
[454] *Demokrat,* 5 Ocak 1953, s. 2.
[455] *Demokrat,* 5 Ocak 1953, s. 2; 22 Kasım 1952 tarihinde Vatan gazetesi sahibi ve başyazarı Ahmet Emin Yalman'a Malatya'da Hüseyin Üzmez tarafından suikast düzenlenmiş ve Yalman bu saldırıdan yaralı kurtulmuştur. Malatya Hadisesi hakkında detaylı bilgi için bkz: *Bugün,* 23, 25, 25, 26, 27, 28, 30 Kasım 1952; *Bugün,* 5, 6, 19 Aralık 1952; *Bugün,* 10, 11 Mart 1953 tarihli nüshaları.
[456] Kongreye gönderilen telgraflar hakkında detaylı bilgi için bkz. *Bugün,* 5 Ocak 1953, s. 2.

vazifesine başlamıştır, raporla alakalı ilk sözü Saimbeyli delegesi Şinasi Yıldırım almış: "Zimmetine para geçirmiş, CHP den ayrılarak DP saflarına geçmiş olan ve DP içerisinden Saimbeyli Belediye Başkanlığına seçilen Azmi Yağcıoğlu'nun, DP tarafından tasfiye edildikten ve Belediye Başkanlığından uzaklaştırıldıktan sonra şimdi CHP'ye girmek teşebbüsünde" bulunduğunu söylemiş, bu şahsın ise Şeref Karamüftüoğlu tarafından desteklendiği eleştirisinde bulunmuştur. Şinasi Yıldırım'a cevap vermek üzere söz alan Karamüftüoğlu mevzubahis şahsın, CHP'lilerle temasta bulunduğu için DP'den ve Belediye Başkanlığından uzaklaştırıldığını ve bu kucak açmanın CHP'ye ihanet şeklinde değerlendirilemeyeceğini söylemiştir.[457] Sonrasında söz alan Gani Girici ise ellerinden halk odaları, Halkevleri ve parti binası alınırken gereken kolaylığın iktidar tarafından gösterilmediğini ve Adana'da bulunan işgal kuvvetlerinden şehir alınırken onların kolaylık sağladığını ancak iktidar partisinin gereken kolaylığı göstermediğini söyleyerek, iktidar partisini işgal kuvvetleri ile mukayese etmiştir. Fazıl Güleç ise Kasım Gülek'in gelişlerinde gereken özenin gösterilmediğini ve CHP'nin geçen günlerde şehirde yapmış olduğu gösterinin hazin geçtiğini, gösteriye Atatürk'ün adının karıştırılmasından dolayı vatandaşların üzüldüğünü söylemiştir.[458]

Bu tenkitleri cevaplandıran İl Başkanı Ali Menteşoğlu idare kurulunun hatalardan münezzeh olamayacağını söylemiş[459] ve kendisi için *"her kul gibi"* hatalı olabilecekleri tabirini kullanmıştır ancak *"Demokrat"* gazetesi kul sözünün kullanımından dolayı CHP'lilerin Tanrı'ya değil de İsmet İnönü'ye kul olabilecekleri değerlendirmesinde bulunmuştur.[460] Menteşoğlu Şinasi Yıldırım'a şahsi küskünlüklerin münakaşa vesilesi yapılmamasını rica ederek sözlerini bitirmiştir.[461]

Kongrenin ikinci oturumu seçimlerle başlamış İl İdare Kurulu Başkanlığı için Kemal Satır, Nihat Oral ve Nevzat Arman aday gösterilmiş ancak Kemal Satır harici iki aday daha önce feragat edince Kemal Satır tek aday olarak kalmıştır.[462] İl idare kurulu

---

[457] *Bugün,* 5 Ocak 1953, s. 2; *Yeni Adana,* 5 Ocak 1953, s. 5.
[458] *Demokrat,* 5 Ocak 1953, s. 2.
[459] *Bugün,* 5 Ocak 1953, s. 2.
[460] *Demokrat,* 5 Ocak 1953, s. 2.
[461] *Bugün,* 5 Ocak 1953, s. 2.
[462] *Demokrat,* 5 Ocak 1953, s. 2.

seçimlerine geçilmiş[463] İl Başkanlığına: Dr. Kemal Satır; İdare Kurul üyeliklerine: Nevzat Güven, Kemal Çelik, Necati Sepici, Nihat Oral, Nezvat Arman, Arif Özbilen, Rifat Korkmaz, Selahattin Agan, Necati Ersoy, Bedri Görgün; Haysiyet Divanına: Ali Menteşoğlu, Tevfik Kadri Ramazanoğlu, Fazlı Meto, A. Cevdet Çamurdan, Süleyman Özkan; Denetçiliğe: Bekir Onat; Delegeliklere: İbrahim Burduroğlu, Kemal Çelik, Makbule Dıblan, Hazım Savcı, Ferit Celal Güven, Hacı Mustafa Bozdoğan, Fazlı Meto, Nihat Oral, Dr. Rahime Ateş, Hilmi Uran, Nevzat Arman, İzzettin Özgiray, Turhan Cemal Beriker, Sait Ekici, Ali Menteşoğlu, Niyazi Cevheri, İsmail Dülger, Salim Alkan, Necati Eken, Şeref Karamüftüoğlu, Fazıl Güleç, Nuri Şimşek, Hamis Polat, Tevfik Yıldırım, Dr. Mesut Savcı, Hac. Mustafa Yüksel, Ali Galip İkiz, Yakup Güçlü seçilmiştir.[464]

Sıra davetlilerin konuşmasına geldiğinde sözü alan Şemsettin Günaltay CHP'nin neden seçimi kaybettiği ve ne yapılması gerektiği hakkındaki beyanında:

> *Biz muhalefet partisi olarak, seçimi kaybetmiş bulunuyoruz. Muhalefet partisi olarak, kongremizde bilhassa Türk milletinin güvenini neden dolayı kaybetmiş olduğumuz meselesini araştırmamız lazımdır. Bir parti, harbe girer, memleketi felakete sürükler, kaybeder, düşer, belki de tarih sahnesinden çekilir. Fakat bizim gibi yok olmuş bir memleketi kurtaran bir partinin millet teveccühü ve itimadını kaybetmesi sebebi bütün başka cihetlerde aramak lazımdır. Bundan dolayıdır ki, Halk Partisi kongrelerinde bu sebeplerin incelenmesi icap eder. Umumi efkarı tekrar kazanmak ve vatandaşların sevgisini yeniden temin etmek için ne gibi esaslara riayet etmek icap edeceğini, hataların neden ibaret olduğunun belirtmesi tesbit edilmeli ve yüksek Kurultaya sunulmalıdır. Ancak bu suretledir ki, biz tekrar bu milletin layık olduğumuz itimat ve güvenini kazanabiliriz. Benim kanaatimce, bize tevdi edilmiş olan yeni umumi efkarın başka tarafa teveccühünü icap ettiren sebepler, çok tali ve esassız meselelerdir.*

---

[463] *Türk Sözü,* 5 Ocak 1953, s. 2.

[464] *Bugün,* 5 Ocak 1953, s. 5. Ayrıca, *Türk Sözü,* 5 Ocak 1953, s. 2. haberinde kongrede yapılan seçim sonuçlarına göre seçilen isimler şunlardır: *"C. H. P. İl Başkanlığına Dr. Kemal Satır ve il idare heyeti üyeliklerine de: Kemal Çelik, Nihat Oral, Necati Ersoy, Necati Sepici, Nevzat Güven, Arif Özbilen, Nevzat Arman, Rifat Korkmaz, Bedri Görgün ve Selahattin Ağan seçilmişlerdir. Haysiyet Divanına:Ali Menteşeoğlu, Tevfik Kadri Ramazanoğlu, Fazlı Meto, A. Cevdet Çamurdan, Süleyman Özkan. Denetçiliğe: Bekir Onat. Kurultay delegeliğine; İbrahimBurduroğlu, Kemal Çelik, Makbule Diblan, Hazım Savcı, Ferit Celal Güven, Mustafa Bozdoğan, Fazlı Meto, Rahime Ataş, Nihat Oral, Hilmi Uran, Nevzat Arman, İzzettin Özgiray, T. Cemal Beriker, Sepici, Ali Menteşeoğlu, Niyazi Cevheribucak, İsmail Dülger. Salim Algan, Necati eken, Şeref Karamüftüoğlu, Fazıl Güleç, Nuri Şimşek, H. Bolat, Tevfik Yıldırım Mesut Savcı, H. Mustafa Göksel, A. Galip İkiz."*.

*Fakat biz, bu meseleleri ihmal etmiş bulunuyoruz. Bu ihmalimiz itiraf etmek ve yeniden iktidara geldiğimiz zaman geçen maziden, mazi tecrübelerinden faydalandığımızı memleket için daha hayırlı işler görmek üzere hazırlandığımızı bütün ikna kudretimizle bitaraf vatandaşlara anlatmak zorundayız. Halk Partisi vatanperverlik temeli üzerinde kurulmuş bir partidir. Yaptığımız iş, bu memleketi düşman istilasından kurtarmak, bu memleketi layık olduğu yüksek seviyeye yükseltmek yolunda çalışmak olmuştur.,,*demiştir.

Sonrasında Günaltay, Başbakan Adnan Menderes'in İzmir konuşmasıyla[465] ilgili; memnuniyet duyduğunu, partiler arası iyi ilişkiler kurmanın zaruri olduğunu söylemiş ve konuşmasına: "DP ile işbirliği yapacağımız sahalar muayyendir. Bunların başında demokrasiyi yerleştirmek, inkılapları korumak, geri fikirlerin yok edilmesi hususi iktisadi ve mali meseleler gelmektedir. Bunları söylemek bir vatanperverlik borcudur." diyerek devam etmiştir. Günaltay sözünü anayasa meselelerine getirerek:

*Bu rejimin yerleşmesi için Anayasamızın çok partili rejime göre ayarlanması, yeniden tanzim edilmesi lazımdır. Bunu ben Mecliste bugünkü iktidar partisi başkanından sormuştum. Bana vaidde bulunmuşlardı. Sayın Cumhurbaşkanı da bana ayrıca bu vaiditeyid etti. Bu hususta da kendi ile birleşmiş olmaktan büyük bir memnuniyet duymaktayım. Yalınız anayasa bir parti işi değildir. Tek bir partinin yapacağı anayasa, bir memleket anayasası olmaz. Bir parti anayasası olur. Halbuki anayasa oyuncak değildir, her parti bunun üzerinde oynayamamalıdır. Bir defa yapılmalı; o herkes için mütaa olmalıdır,*demiştir.

Daha sonra seçim kanunu ile ilgili konuşan Şemsettin Günaltay vatandaşın kullandıkları oyların kaybolmamasını sağlayacak bir seçim kanunu çıkarmanın mecburi olduğunu, seçimle alakalı bir mahkeme kurulması gerektiğini söyleyerek Müslümanlık'ın memlekette yayılmasının icap ettiğini, en hurafe telakkilerin bir tarikat halinde dış memleketlerden Türkiye'ye girdiğini ve Müslümanlık'ı telkin eden Kuran'a doğrudan doğruya bağlanılmasının doğru olacağını insan haklarına azami derecede

[465] Başbakan Adnan Menderes 30 Aralık 1952 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi İzmir Konak ilçe kongresine katılmış orada bir konuşma yapmıştır. Konuşma hakkında detaylı bilgi için bkz. *Demokrat,* 30 Aralık 1952, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 30 Aralık 1952, s. 1, 3; Ayrıca İsmet İnönü'nün Adnan Menderes'in konuşması hakkındaki beyanatı için bkz. *Yeni Adana,* 31 Aralık 1952.

saygı gösterilmesi gerektiğini, her vatandaşın düşünce hürriyetinde serbest olduğunu sözlerine ekledikten sonra konuşmasına son vermiştir.[466]

Şemsettin Günaltay'dan sonra kürsüye gelen Kasım Gülek, CHP İzmir Konak İlçe Kongresi'nde konuşan Başbakan'ın sözleri hakkında:

> *Son günlerde mühim hadiseler oldu, iktidar partisinin başkanı söylediği bir iki nutukta ve Ankarada yaptığı bir basın toplantısında çok yumuşak ve memleket meselelerini geniş anlayışla ifade eder bir takım sözler söyledi. Biz bunları memnunlukla karşıladık. Bu tarzda iyi konuşmalar iktidar partisi Başkanının yaptığı konuşmalar değildi. Bundan evvelde buna benzer mülayim sözler söylemiştir. O vakit bunlardan bir netice çıkmamıştı. Temenni ediyoruz ki, bu defa bütün Türk basını temsilcileri önünde söylediği bu sözler iyi neticeler versin. Biz bu sözlerden ümidliyiz. Ve bunların tahakkuku için bize düşen gayretleri sarfedeceğiz. Aziz arkadaşlarım, fakat fiiliyat beklediğimizi de derhal ifade etmek isterim. Bizi iyi söz dinledik memnunuz, kendimize düşeni yapacağız. Fakat söylenenler sözde kalmamak şartiyle, Kabri nur o'sun, Adana'da yatan büyük şair Ziya Paşa çok güzel ifade etmiş: Ayinesi iştir kişinin, lafa bakılmaz… Biz de, söylenen söze değil, fiiliyata önem verdiğimizi bir kere daha ifade etmek isteriz. Aziz arkadaşlarım, samimiyetle şuna inanıyoruz ki, herşeyin üstünde millet ve memleket menfaatidir. Partiler milletin hayrına çalışacak teşekküllerdir. İktidar Partisi muhalefet partisi birbirini tamamlayan teşekküllerdir. Memlekette seçimlerde millet oyunun yüzde 45 ini almış bir CHP'sini tanımıyoruz, CHP'sini millet tasfiye etti gibi lafların bir daha söylenmiyeceğini samimiyetle temenni etmekteyiz. Şurası muhakkaktır ki millet oyu çoğunluğu alan iktidara geçer, bir defa çoğunluğu aldım diye keyfi istediği gibi memleketi idare etmeye milletin reyi ile dahi iktidara geçmiş olanın hakkı yoktur. Bunlarında muayyen kadilere muayyen kanunlara riayeti şarttır,*

Demiş ve sözlerini; anayasa teminatından, inkılaplardan bahsederek devam ettirmiş ve seçimler konusuna da değinmiş ve demiştir ki:

> *Aziz Hemşehrilerim: Diyorlar ki bu söylenen sözlere kanmayın, savsaklıyorlar. Sizleri aldatıyorlar. Biz aksi sabit oluncaya kadar iyi niyetle ifade edilmiş sözleri iyiye alıyoruz. Aksi sabit oluncaya kadar her vatandaşın sözüne elbette inanacağız. İktidarın memlekette iyi bir hava yaratan sözlerini bu bakımdan*

[466] *Demokrat,* 5 Ocak 1953, s. 2, 5.

birçoklarının ikazına ve aksi söylenmesine rağmen biz iyi niyetle kabul ediyoruz. Fakat bu gözümüzün herşeye kapalı olduğunu da ifade etmez. Elbette gözümüz açık ve hadiseleri yakından takip ediyoruz ve hadiselere göre de nihayi hükmümüzü vereceğiz. Bütün temennimiz şudur ki, söylenen sözler, hakikaten samimi olsun ve yerine getirilsin. Aziz arkadaşlarım, seçime çok vakit kalmadı. Seçim geliyor, seçimden evvel yapılması gereken işler var. Ayni şekilde bir zaruret, son seçimler gösterdi ki, millet iradesini en iyi şekilde Türkiye B.M.M. sinde temin edememektedirler. Halk idaresinin, demokrasinin ana şartı millet iradesinin Millet Meclisinde en iyi bir şekilde temsil edilebilmesidir. Son seçimlerde CHP millet oyunun yüzde 45 ine yakınını aldı. Mecliste ancak yüzde 12 ile temsil edildi. Elbette bunun tashihi gerekir. Bunun tashihi için bizim için şahıs partisi davası değil, memleket davasıdır. Halk Partisi şahıs partisi değildir. CHP si prensip partisidir, köklü partidir. Tecrübe görmüş ve tecrübe edilmiş partidir. Halk Partisi şahıs peşinde şahıs emriyle hareket eden parti değildir. Sevgi gösterileri bizim naçiz şahıslarımıza değil, mensubu olmakla iftihar ettiğimiz CHP sinedir.

Daha sonra CHP genel sekreteri memleket meseleleri üzerine de konuşarak sözlerini şu şekilde noktalamıştır:

Aziz arkadaşlarım, muhterem hemşehrilerim; bu memleket hepimizin memleketi. Ve bu memlekette herşeyin üstünde, partilerin üstünde millet menfaati vardır. Biz, hangi partiden olursa olsun, isterse partisiz olsun, bütün vatandaşlar memlekette hak sahibi olduğunu, memlekette hürmete ve müsavi muameleye hakkı olduğunu samimiyetle ifade eden ve buna inanan insanlarız. İşte bugün bu inanışla kongremize gelmiş olan partili delege arkadaşlarımı ve diğer partili arkadaşlarımı selamladığım gibi başka partiden bizi dinlemiye gelmiş olanları başka partiden bizi dışarıda dinliyenleri ayni sıcaklıkla, ayni samimiyetle sevgi ve saygıyla selamlarım, var olsun hemşehrilerim.[467]

Kongrede Cavid Oral da bir değerlendirme konuşması yapmış ve demiştir ki:

Aziz hemşehrilerim, kıymetli partili arkadaşlarım, Çukurovanın temiz ahlakını, yüksek karekterini gösteren canlı, hareketli bir kongre yaptınız. Acı konuştunuz, tatlı söylediniz. Fakat bütün bu konuşmaların hepsi partinizin menfaati ve nihayet memleketin menfaati üzerinde toplanmış oldu. Kongrelerin gerçekten

[467] *Türk Sözü,* 5 Ocak 1953, s. 2, 3; *Bugün,* 5 Ocak 1953, s. 5.

büyük bir ehemmiyeti vardır. Kaldı ki, bu kongrenin bir muhalefet partisi için ehemmiyeti bir kat daha artar. CHP 14 Mayısa kadar büyük bir maziyi şanlı bir tarihi arkasında bırakmıştır. Fakat o günden bu güne çetin bir muhalefet mücadelesi içinde kendilerine düşen en ağır ve ağır olduğu kadar da şerefli bir muhalefet vazifesi yapmıştır. Arkadaşlarım, eğer sizler, prensibine, programına ve fikirlerine inanmış olduğunuz bu partinin bu kara günlerinde; bu düşkün anında ona sarılmış ve bağlanmış bir vaziyette bu varlığı, bu canlılığı göstermemiş olsaydınız, emin olunuz ki, bugün mücadelesini yapmakta olduğunuz rejim davası bir o kadar daha uzayabilirdi.,,

Oral, bundan sonra memleket meseleleri üzerine konuşmuş ve sözlerini tamamlamıştır.[468]

Kongreye gelen misafirler ve delegeler için saat 20.00'de[469] Erciyes Palas Lokantası'nda dört yüz kişilik bir yemek verilmiş ve kongre gece geç saatlerde sona ermiştir.[470] 16 Ocak 1953 tarihinde İl başkanı Kemal Satır'ın katılımı ile CHP İl idare kurulu ilk toplantısını yapmış ikinci başkanlığa ve sekreterliğe Necati Sepici, parti saymanlığına da Nevzat Arman getirilmiştir.[471]

2.1.18. 1954 Yılı CHP Adana İl Kongresi

CHP Seyhan İl Teşkilatının 1953 tarihinde yapmış olduğu kongreden sonra 1954 kongresine gelininceye kadar partinin çeşitli kademelerinde, il-ilçe başkanlıklarında, gençlik kollarında ve diğer teşkilatlarında birtakım istifalar olmuştur, parti için ses getirmeyecek istifalar dahi muhalif basında yer almış ve CHP Teşkilatlarının çözülme içinde olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.[472]

CHP Seyhan İl Kongresi 7 Mart 1954 tarihinde saat 09.00'da toplanmıştır.[473] Kongre başlamadan kongre salonu koridorlarında delegeler için önceden hazırlanmış matbu listeler ve beyannameler dağıtılmıştır.[474] Gençlik kolları da seçimlerde etkili

---

[468] *Türk Sözü,* 5 Ocak 1953, s. 3; *Bugün,* 5 Ocak 1953, s. 5.
[469] *Türk Sözü,* 5 Ocak 1953, s. 3.
[470] *Bugün,* 5 Ocak 1953, s. 5.
[471] *Türk Sözü,* 17 Ocak 1953, s.1.
[472] *Demokrat,* 8 Ağustos 1953, s. 2; *Bugün,* 9 Ağustos 1953, s. 2; *Demokrat,* 10 Eylül 1953, s. 1, 2; *Demokrat,* 11 Eylül 1953, s. 1; *Demokrat,* 12 Eylül 1953, s. 1; *Demokrat,* 13 Eylül 1953, s. 1.
[473] *Yeni Adana,* 8 Mart 1954, s. 1; *Türk Sözü,* 9 Mart 1954, s. 1; *Bugün,* 9 Mart 1954, s. 1.
[474] *Yeni Adana,* 8 Mart 1954, s. 1; *Türk Sözü,* 9 Mart 1954, s. 1; *Bugün,* 9 Mart 1954, s. 1.

olabilmek için çaba göstermiştir.[475] İl idare kurulu üyelerinden Avukat Necati Ersoy ile gençlik kollarının dağıttığı beyannamelerin şahıs ve grupların baskısından bahsetmesi herkesin dikkatini çekmiştir. Avukat Necati Ersoy'un dağıttığı beyannamenin bir yerinde şöyle denilmiştir:

> *Esefle arzetmek mecburiyetindeyim ki, bu gün partimiz Seyhan Teşkilatı bazı şahıs ve grup tahakkümlerinin baskısından kurtulmaya ve 950 Mayısından evvelki zihniyetin üstüne çıkarılmaya muhtaç bir haldedir. Daha muhalefette iken, henüz seçimlere iki ay kadar varken hepinizin bildiği bu hastalığı tedavi etmezsek seçimlerde karşılaşacağımız şey hüsrandan ibaret olacaktır.*

Ayrıca gençlik kollarının dağıttığı beyannamede ise milletvekilliğine adaylığını koyacak olanların İdare Kurulu'nda vazife almamaları ileri sürülüyor ve "Kıymetli delege arkadaşlarımızdan istirham ediyoruz, bu mevzu mühimdir. Hiç olmazsa İdare Kuruluna yarıdan fazla bitaraf yani çalışkan ve çalışmak isteyen arkadaşlarımızı bulup bu fikrimizi desteklesinler!"[476] denilmiştir.

Kongre tartışmalı, gergin ve kalabalık bir ortamda başlamış yoklama alınmış ve büyük çoğunluğun olduğu görülmesi[477] üzerine İl İdare Kurulu Başkanı Kemal Satır kongreyi açmıştır ve bu sırada kongre salonunun elektrikleri kapanmış ve İstiklal Marşı karanlıklar içinde okunmuş.[478] Atatürk ve şehitler anısına iki dakikalık saygı duruşunun ardından divan seçimine geçilmiştir.[479] Divan seçimlerinde kongre başkanlığına Kasım Gülek, ikinci başkanlığa Avukat Necati Eken, katipliklere Mazhar Ülkü, Necdet Sayılır, Şeref Karamüftüoğlu, Abdurrahman Musabalı, Enver Arsava, Nuri Akata ve Şinasi Yıldırım seçilmiş[480] ve çalışmalar başlamıştır.[481] İl idare kurulunun çok uzun olan raporu Necati Sepici tarafından okunmuş[482] ancak üyeler arasında olumlu bir tesir bırakmamıştır.[483]

---

[475] *Bugün,* 9 Mart 1954, s. 1.
[476] *Türk Sözü,* 9 Mart 1954, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 8 Mart 1954, s. 1.
[477] *Türk Sözü,* 9 Mart 1954, s. 2; *Yeni Adana,* 8 Mart 1954, s. 1.
[478] *Bugün,* 9 Mart 1954, s. 1.
[479] *Bugün,* 9 Mart 1954, s. 1; *Türk Sözü,* 9 Mart 1954, s. 2; *Yeni Adana,* 8 Mart 1954, s. 1.
[480] *Türk Sözü,* 9 Mart 1954, s. 2; *Yeni Adana,* 8 Mart 1954, s. 1, 3.
[481] *Bugün,* 9 Mart 1954, s. 1.
[482] *Yeni Adana,* 8 Mart 1954, s. 3.
[483] *Bugün,* 9 Mart 1954, s. 4.

Okunan raporda, CHP menkul ve gayrimenkul malların istirdat eden kanundan, DP iktidarının elinde milli ticaretin sarsıldığından, Çukurova ürün yetiştiricilerinin durumundan, zirai politikaların istikrarsızlığından bahsedilmiştir. İl idare kurulunun bir yıllık faaliyet raporunu toplamayan rapor, delegeler üzerinde seçim beyannamesi intibası uyandırmıştır. Söz alan bu duruma dikkat çekmiştir. Bu sırada mikrofona gelen Kemal Satır Kadirli'nin kurtuluş bayramı için bir telgraf çekilmesini teklif etmiş ve bu teklif kabul edilmiştir.[484] Daha sonra denetçi kurulunun raporu okunmuş, hesap ve tasnif komisyonu seçimi için her ilçeden bir veya iki delege bulunması teklifi ittifakla kabul edilmiştir ve rapor üzerinde müzakerelere geçilmiştir.[485]

Müzakerelerde ilk sözü Ahmet Cevdet Çamurdan almış ve İl İdare Kurulunu tenkit etmeye geldiğini, bu raporun bir yıllık çalışma raporu değil de iktidarı eleştiren meydan mitingi nutku olduğunu, İl Teşkilatının çalışmalarına dair bu raporda bir şey bulunmadığını söyleyerek ağır bir şekilde raporu ve idare kurulunu eleştirmiştir[486] ve "Partimizde iki hizip vardır. Eskiler ve yeniler. Bunların gayeleri aynıdır fakat yolları ayrıdır. Onları birleştirmemiz lazımdır." demiş, söz konusu ihtilafı halledecek olan eski ve yeni partililere feragat temennisi dileyerek konuşmasını bitirmiştir.[487] Rapor üzerinde delegelerden Ömer Gencoğlu lehte, Hacı Yüksel aleyhte konuşmuş, Ceyhan Delegesi Dr. Halis Erol da başkanın çalıştığını heyette bulunan üyelerin de başkan kadar çalışmaları gerektiğini söylemiştir.[488]

Kürsüye gelen Dr. Arif Elçi "Rapor hazırlamaktan aciz bir idare heyetiyle biz nasıl seçimleri kazanmak gibi bir davayı başarabiliriz." demiş ve delegelerden müdahaleler olunca da: "Evet eskileri tenkit ediyorum ve rapor üzerinde konuşuyorum." diyerek kürsüden inmiştir. Merkez ilçe delegesi Talip Okkıran da raporu eleştirerek "Rica ederim şu rapor denilen nesnede, gazetelerin neşriyatından başka bir şey var mı?" demiştir. Gani Girici, konuşmasında: "Arkadaşlar! Bu rapor herhalde sehven buraya getirilmiş. Öyle zannediyorum ki, bu rapor diye okudukları şey meydan mitingine gönderecekleri nutuk olsa gerek." demiş ve idare heyetinin bir sene içinde pek çok iş başardığını, Gençlik ve Kadın Kolları kurduğunu, hiç olmazsa bunlardan bahsetmesi

---

[484] *Bugün,* 9 Mart 1954, s. 4.
[485] *Bugün,* 9 Mart 1954, s. 4; *Yeni Adana,* 8 Mart 1954, s. 3; *Türk Sözü,* 9 Mart 1954, s. 2.
[486] *Yeni Adana,* 8 Mart 1954, s. 3.
[487] *Bugün,* 9 Mart 1954, s. 4.
[488] *Yeni Adana,* 8 Mart 1954, s. 3.

lazım geldiğini söylemiş ve "Tekrar ediyorum. Bu rapor, esas rapor değiş, buraya yanlış gelmiş yoksa idare kurulu tevazu mu gösteriyor?" diyerek sözlerine son vermiştir. Merkez ilçe delegesi ve gençlik kolu başkanı Kemal Ünlü, Ahmet Cevdet Çamurdan'ın söylediklerini onaylayarak gençlik kolu ile idare heyeti arasında bir fikir ayrılığı olmadığını, birlik ve beraberlik bulunduğunu söyleyerek sözlerine başlamış ve gençliğin hiçbir menfaat ve sandalye peşinde koşmadığını eğer böyle bir arzuları olsaydı DP saflarında yer almaları lazım geldiğini belirtmiştir. Mehmet Eren ise (Köyler İlçesi) eski ve yeni diye parti içinde bir tefrik yapılamayacağını söylemiştir.[489]

Eleştirilere cevap vermek üzere İl Başkanı Kemal Satır kürsüye gelmiş; eleştirilere karşı saygı duyduğunu belirtmiş, raporu hazırlamanın hüzün ve ızdırabı içinde olduklarını söylemiş, yeni seçilecek idare kurulundan ise kongreden ilham almalarını istemiştir. Haysiyet Divanına kimsenin verilmemesi hususuna temas eden Satır, partiyi güzide şahısların temsil ettiğini parti içinde cereyan eden en ufak olayların bile müsamaha ile karşılandığını bu yüzden Haysiyet Divanına kimsenin verilmediğini söylemiş[490] ve Kemal Satır'ın konuşmasının ardından faaliyet raporu ile birlikte hesap komisyonunun raporu da kabul edilmiştir.[491] Ayrıca Kongre riyasetine DP'den istifa edip CHP'ye kaydolan bin altı yüz dokuz kişinin listesi gelmiş ve delegeler arasında tezahüratlarla karşılanmıştır. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün kongreye gönderdiği mesaj[492] Kasım Gülek tarafından okunmuş[493] ve ayakta dinlenmiştir.[494]

İl İdare Kurulu Başkanı'nın gizli oyla seçimine geçilmiş, bütün delegeler arasında Kemal Satır'ın ismi dolaşmış ve kongre başkanı Kasım Gülek gerginleşen kongrede yerini ikinci başkan Necati Eken'e bırakmıştır,[495] İl İdare Kurulu seçimleri

---

[489] *Yeni Adana,* 8 Mart 1954, s. 3; *Türk Sözü,* 9 Mart 1954, s. 2.
[490] *Bugün,* 9 Mart 1954, s. 2.
[491] *Yeni Adana,* 8 Mart 1954, s. 3; *Türk Sözü,* 9 Mart 1954, s. 2.
[492] İsmet İnönü'nün il kongresine gönderdiği mesaj: *"Seyhan İl Kongresi sayın delegelerine, Adana İl Kongresini bugünkü siyasi hayatımız merak ve ümitle bekliyor. Kongrenizde görüşülecek vatan ve millet meseleleri bütün yurtda dikkatle takip olunacaktır. Adanadaki parti teşkilatımızın cevheri ve yüksek değeri vatandaş ümitlerinin bağlandığı kaynaklardan biridir. Adanada çalışan partili arkadaşlarımız memleket davaları için yapıcı ve feyizli kudretlerini bir daha göstereceklerdir. Arefesinde bulunduğumuz büyük seçimlerde Adanada ışıklar ve ümitler bekleriz. İl Kongresine yürekten başarılar dilerim. C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönü" Yeni Adana,* 8 Mart 1954, s. 1.
[493] *Türk Sözü,* 9 Mart 1954, s. 2.
[494] *Bugün,* 9 Mart 1954, s. 4.
[495] *Bugün,* 9 Mart 1954, s. 4.

gürültülü bir ortamda geçse de sertleşen kongrede il başkanlığına Kemal Satır ittifakla seçilmiştir.[496]

Seçimlerin ardından dilekler kısmına geçilmiş ve ilk konuşmacı olarak Dr. Bedri Güngör mikrofonu eline almış ve CHP'nin iktidar adayı olduğunu, güney bölgesinde infial uyandıran *"Dünya"* gazetesindeki tefrika edilmekte olan *"Vukuat Var"* isimli romanın artık neşredilemeyeceğini söylemiştir.[497] Daha sonra konuşmaya Milli Mücadele yıllarında büyük emeği geçenlerden emekli Albay Hasan Karaafat kamunun arzusuyla 39 senelik görevden sonra çekildiğini fakat 1950'den sonra tekrar memleket hizmetine koşmanın şart olduğunu söyleyerek dalkavukluk etmeyen Milli Mücadelecilere, komünist ve vatan haini dendiğini ifade etmiştir.[498] İl Başkanı Kemal Satır tekrar söz alarak bir konuşma yapmış ve "Ağır tenkidlerle, her çeşit fikir serbestisi içerisinde bu kerteye getirdiğimiz kongremizin elbette bir manası vardır." demiş ve mücadelenin bir iktidar mücadelesi olmayıp rejim mücadelesi olduğunu söylemiş ve hesap vermeye hazırız demiştir.[499]

Kemal Satır'dan sonra kürsüye gelen Kasım Gülek: İktisadi, mali, iç ve dış siyasetimize temas eden bir konuşma yapmış ve yapılan eleştirilerden çok memnun olduğunu ve bunları samimi karşıladığını ifade etmiştir; memleket evlatları arasına sokulmak istenen nifaktan bahseden Gülek:

> *CHP din, ırk, mezhep farkı gözetmeksizin bütün vatandaşları ayni haklara sahip görür; partiler milli birliği yıkıcı olan böyle bir yola tevessül etmemelidirler. Bu partiler üstü milli bir davadır." demiştir. 2 Mayıs'ta yapılacak genel seçimler hakkında "Seçimler dürüst yapılacaktır. Zaten bundan başka da yol yoktur. Bunu yapmayanlar milli iradenin tecellisine mani olmuş kimseler olurlar ki bu da pek ağır bir suçtur.*

Demiş ve CHP'nin davasının iktidar davası değil, bir rejim davası olduğunu belirtmiştir. Gülek, CHP'yi ayakta tutan kuvvetin para, mal ve mülk kuvveti olmadığını, iman kuvveti olduğunu söyleyerek basın hakkında konuşmasına devam etmiş ve "Bugün Türk Basını ikiye ayrılmıştır. Hür Basın, Peyk ve Besleme Basın. Biz

---

[496] *Yeni Adana,* 8 Mart 1954, s. 3.
[497] *Bugün,* 9 Mart 1954, s. 4.
[498] *Yeni Adana,* 8 Mart 1954, s. 3.
[499] *Bugün,* 9 Mart 1954, s. 4.

huzurunuzda Hür Basına teşekkür ve şükranlarımızı sunarız" demiştir. Ayrıca iktisadi durumun düzensizliği üzerine de konuşan genel sekreter Gülek: "Bugün dış tediye durmuştur ve kendileri de buna alafranga bir isim takarak, Transfer İmkansızlığı diyorlar." demiştir. Konuşmasını sürdüren Gülek "Eğer yalan vaatler sayesinde iktidara geleceksek biz vazgeçtik o iktidardan" demiş ve son olarak Anayasa'da tadilat yapacaklarını ve bir Anayasa Mahkemesi kuracaklarını, partizan idareyi kaldıracaklarını, radyoyu bir propaganda vasıtası olmaktan kurtaracaklarını söylemiş ve "CHP bir nifak partisi değil, bir tesanüt partisidir. CHP bir husumet partisi değil, bir muhabbet partisidir." demiştir. Partili partisiz bütün vatandaşları hürmet ve muhabbetle selamladığını söyleyerek sözlerine son vermiştir.[500]

Yapılan kongre seçimleri neticesinde İl Başkanlığına Dr. Kemal Satır; İdare Kuruluna Avukat Kemal Çelik, Dr. Bedri Görgün, Dr. Nevzat Arman, çiftçi Mehmet Musabalı, Mali Müşavir Kemal Ünlü, Tüccar İsmail Burduroğlu; Türksözü gazetesi sahiplerinden Nevzat Güven, Avukat Necati Sepici, çiftçi fabrikatör Rıfat Korkmaz, Yüksek Mühendis Arif Özbilen; yedeklere de Dr. Makbule Dıblan, Kemal Yazıcıoğlu, Dr. Arif Elçi, Ruhi Çamurdan, Dr. Mesut Savcı, Avukat Necati Ersoy, Süleyman Özkan, Levent Bostancı ve Ahmet Çamurdan getirilmiştir.[501]

"Demokrat" gazetesi kongreyi parti içinde uzun süredir devam eden hizipleşmenin yansıması olarak görmüş, CHP'nin içinde bulunan geniş bir kitlenin de partinin muhalefet anlayışından rahatsız olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Kasım Gülek'in kongreyi sonuna kadar takip etmediğini, eline tutuşturulan bir beyanname bulunduğunu ve beyannnamede ,

> *Esefle arzetmek mecburiyetindeyiz ki bu gün partimiz Seyhan Teşkilatı bazı şahıs ve grup tahakkümlerinin baskısından kurtulmaya ve 950 mayısından evvelki zihniyetin üstüne çıkarılmaya muhtaç bir haldedir. Daha muhalefette iken, henüz seçimlere iki ay kadar varken hepinizin bildiği bu hastalığı tedavi*

---

[500] *Yeni Adana,* 8 Mart 1954, s. 3; *Türk Sözü,* 9 Mart 1954, s. 2.

[501] *Türk Sözü,* 9 Mart 1954, s. 2; Ayrıca kongre seçimlerinde, il yönetim kuruluna seçilenisimler:*"İl Başkanlığına Dr. Kemal Satır; İdare Kuruluna Avukat Kemal Çelik, Dr. Bedri Görgün, Dr. Nevzat Arman, çiftçi Mehmet Musabalı, Mali Müşavir Kemal Ünlü, Tüccar İsmail Burduroğlu; Türksözü gazetesi sahiplerinden Nevzat Güven, Avukat Necati Sepici, çiftçi fabrikatör Rıfat Korkmaz, Yüksek Mühendis Arif Özbilen; yedeklere de Dr. Makbule Dıplan, Kemal Yazıcıoğlu, Dr. Mesut Savcı, Avukat Necati Ersoy, Süleyman Özkan, Levent Bostancı ve Ahmet Çamurdan getirilmiştir", Yeni Adana,* 8 Mart 1954, s. 3.

etmezsek seçimlerde karşılaşacağımız şey hüsrandan ibaret olacaktır. denildiğini belirtmiştir.

Bazı muhalif grupların toplanarak kararlar aldığını ve partide bir gün bile durmanın imkânsız olduğunu söyleyerek idare kuruluna istifalarını verdiklerini yazmıştır.[502] *"Vatandaş"* gazetesi ise CHP Seyhan Kongresi'ni fiyasko olarak değerlendirmiştir.[503]

DP'nin, CHP'ye karşı iktidar üstünlüğü hissedilir şekilde artmış olması 1954 kongresinde de kendisini göstermiş eski kongrelerde olduğu gibi kongrenin her bir detayının atlanılmadan verildiği haber içerikleri yerini sadece kongrenin genel hatlarının anlatıldığı haber içeriklerine bırakmıştır.

2.1.19. 1954 Yılı CHP Adana İl İdare Heyetinde Değişim

2 Mayıs 1954'te yapılan genel seçimler sonrası CHP Seyhan İl Haysiyet Divanı 18 Mayısta toplanarak partiden Saimbeyli, Karaisalı ilçe başkanları ile Ceyhan eski ilçe başkanını partinden ihraç etmiştir.[504] Devam eden süreçte seçim mağlubiyeti İl İdare Kurullarında da etkisini göstermiş 26 Temmuz 1954 tarihinde toplanan CHP büyük kurultayından[505] önce Seyhan İl İdare Kurulu, ilçe, ocak ve bucak teşkilatları partinin önünü açmak adına, partiyi yeni müteşebbis heyetine teslim edebilecekleri sinyallerini vermişler ve idare kurul üyeleri "Parti menfaatı için fedakarlıktan çekinmeyeceğiz"[506] demiştir. İl İdare Kurulu Başkanı Kemal Satır ve üyeler ile parti kademeleri büyük kurultaydan sonra istifalarını vermeye başlamış,[507] Kemal Satır ise yeni idare heyetinin oluşması için girişimlerini sürdürmüştür.[508] 28 Eylül 1954 tarihinde yeni İl İdare Kurulu oluşturulmuş Dr. Mithat Özşahin parti başkanlığına, üyeliklere: Rıza Tekeli, Kubilayhan Uzel, Süleyman Özkan, Remzi Ciğer, Turgut Yegena,[509] Dr. Ali Alkaya, Dr. Hadi Tamer, Dr. Abdurrahman Gülmen, Dr. Orhan Toroslu, Tüccar Yılmaz

---

[502] *Demokrat,* 9 Mart 1954, s. 1, 2.
[503] *Vatandaş,* 9 Mart 1954, s. 1, 2
[504] *Türk Sözü,* 19 Mayıs 1954, s. 1.
[505] *Bugün,* 27 Temmuz 1954, s. 1, 5.
[506] *Türk Sözü,* 25 Temmuz 1954, s. 1, 3.
[507] *Yeni Adana,* 5 Ağustos 1954, s. 1, 6.
[508] *Yeni Adana,* 7 Ağustos 1954, s. 1.
[509] Turgut Yegena'nın soyadı bazı belegelerdeYeğena olarak incelenmiştir.

Ateşoğlu getirilmiştir.[510] İl başkanlığına getirildikten kısa bir süre sonra Dr. Mithat Özşahin istifa etmiş[511] istifa mektubunda ise,

> *Seyhan İl İdare Kurulu Sayın üyelerine, Çok kıymetli partimizin bana tevdi etmiş olduğu geçici. İl İdare Kurulu Başkanlığı büyük bir şeref nişanesi telakki etmekteyim. Partimizin her kademesinde canla başla çalışmayı bütün imkanlar dahilinde kabul etmeye hazırım. Ancak teşkilatımızın bütün kademelerine yeni bir veçhile verilerek sözile ve gayretle mahalli seçimlere hazırlanmamız icab eden bugünkü gayet nazik ve kısa devrede çok çalışmak mecburiyetindeyiz. Kendi şahsi kanaatime ve yeni teşekkül eden kurulumuz halkımızın gösterdiği yüksek teveccühe dayanarak söyleyebilirim ki partimizin bu yeni seçimlerde vilayetimizde kazanmak şansı çok kuvvetlidir. Bir haftalık tecrübem, benim başkanlıktaki gayret ve çalışabilmek imkanlarımın ve parti ilişkilerindeki tecrübe ve malumatımın gayri kafi olduğunu göstermiştir. Kıymetli partimize hizmet ve yardım etmek kadar onun en dirayetli ellerde sevk ve idare edilmesini vicdani bir vazife sayarım. Bu durum karşısında İl İdare Kurulu Başkanlığından affedilerek yerime kurulumuz üyelerinden en tecrübeli ve gereken şekilde çalışmaya muktedir bir arkadaşın seçilmesini en derin saygılarımla rica ederim,*[512] demiştir.

CHP geçici İl İdare Kurulu 12 Ekim 1954 tarihinde uzun süren bir toplantı yapmış; toplantı sonucu il başkanlığına, Turgut Yegena getirilmiştir.[513]

2.1.20. 1955 Yılı CHP Adana İl Kongresi

2 Temmuz 1955 tarihinde CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, Seyhan İl Kongresi için şehre gelmiş, üç yüzden fazla araç Gülek'i karşılamıştır. Kasım Gülek'in halkı selamladığı esnada; ellerinde boş sigara, çay ve kahve fincanları olan çoğu kadın, Gülek'e hitaben "Halimiz ne olacak, çaya, şekere, kahveye hasret kaldığımız

---

[510] *Bugün,* 29 Eylül 1954, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 29 Eylül 1954, s. 1, 6.
[511] *Yeni Adana,* 11 Ekim 1954, s. 1, 6.
[512] *Bugün,* 12 Ekim 1954, s. 1, 3.
[513] *Türk Sözü,* 13 Ekim 1954, s. 1. Ayrıca Turgut Yegena ile ilgili kısa geçmişinden bahsedilerek: *"Yeni C. H. P. Seyhan İl Başkanı Turgut Yegena, uzun müddet Adana Belediye Başkanlığı, Mebusluk ve Osmanlı İmparatorluğu zamanında Nazırlık yapmış olan merhum Ali Münif Beyin oğludur. Kendisi Yüksek Dokuma Mühendisi olup tahsilini Londrada yapmıştır"* denmiştir. Benzer haber için bkz. *Yeni Adana,* 13 Ekim 1954, s. 1.

yetmiyormuş gibi bize on beş kuruşa içireceklerini vadettikleri sigarayı bile içemez olduk." [514] diye durumlarını anlatmıştır.

CHP Seyhan İl Kongresi 3 Temmuz 1955 tarihinde saat 09.00'da Erciyes Sinema Salonu'nda toplanmıştır. Kalabalık bir vatandaş topluluğu erken saatlerde kongrenin yapılacağı salonu doldurmuş, delegeler gruplar halinde önceden tanzim edilip tab ettirilen listelerin seçilmesi için kulis faaliyetinde bulunmuş, listelerin ortak noktası ise il başkanlığı için Ali Menteşoğlu'nu işaret etmesi olmuştur.[515] Beş yüz yirmi beş[516] delegenin katılımıyla toplanan kongre, Başkan Turgut Yegana[517] tarafından açılmış, hoparlörden yoklama alınmış ancak hoparlörün ara ara aksaması ile yoklama uzun sürmüş ve hoparlörün düzgün çalışmaması Demokratların sabotesi olarak değerlendirilmiştir,[518] yapılan yoklama sonucu kongre için çoğunluğun sağlandığı görülmüştür.[519] Ayrıca savcı, emniyet müdürü ve birinci şube polisleri ile resmi üniformalı polisler kongreyi takip etmek için salonda hazır bulunmuştur,[520] savcının talimatı ile kongredeki konuşmaları salonunun dışına nakleden hoparlör bağlantısı kesilmiştir.[521]

Kongrede, İstiklal Marşı'nın okunması ile Atatürk ve Kore şehitleri için saygı duruşu yapılmasının ardından kongre divan başkanlığı seçimi yapılmış ve başkanlığa açık oyla Ali Menteşoğlu seçilmiş;[522] ikinci başkanlığa Cevdet Öner, katipliklere de Ahmet Ulus, Kemal Sarıibrahimoğlu, Nezihi Okur ve Ali Kemal Yazıcıoğlu getirilmiştir.[523]

Daha sonra partinin çalışma raporu okunmuş, raporda geçici İl İdare Kurulunun kurulma nedenleri izah edilmiş, partinin 1954 seçimlerindeki vaziyeti tartışılmış, parti idaresi devir alındığında kasada para olmadığı, kongreye kadar otuz bin beş yüz yetmiş beş lira gelir elde edildiği bu paranın bin iki yüz seksen dört lirasının nakit olduğu belirtilmiştir. Raporun okunmasının ardından hesap kısmını tetkik etmek üzere bir

---

[514] *Türk Sözü,* 3 Temmuz 1955, s. 2.
[515] *Demokrat,* 5 Temmuz 1955, s. 1.
[516] *Yeni Adana,* 4 Temmuz 1955, s. 1.'de yer alan haberde kongrede hazır bulunan delege sayısı 552'dir.
[517] *Türk Sözü,* 5 Temmuz 1955, s. 1.
[518] *Demokrat,* 5 Temmuz 1955, s. 1.
[519] *Yeni Adana,* 4 Temmuz 1955, s. 1; *Demokrat,* 5 Temmuz 1955, s. 1.
[520] *Türk Sözü,* 5 Temmuz 1955, s. 2.
[521] *Yeni Adana,* 4 Temmuz 1955, s. 1.
[522] *Türk Sözü,* 5 Temmuz 1955, s. 1.
[523] *Yeni Adana,* 4 Temmuz 1955, s. 1; *Demokrat,* 5 Temmuz 1955, s. 1.

komisyon seçilmiştir. Kongrede gelen telgrafların okunmasının ardından rapor üzerine delegeler söz almış, çalışma raporunu tasvip eder şekilde konuşmalar yapmıştır. İlk sözü alan Osmaniye Delegesi Nezihi Okur, raporun çok muazzam hazırlandığını belirterek mali mevzudaki başarıya dikkat çekmiş ve raporu tasvip ettiğini söylemiştir. Sonra kürsüye gelen halk şairi Cemal Çınar tekel maddelerine gelen zamları hicvetmiş, ardından konuşma yapan Kemal Sarıibrahimoğlu, gösterdikleri hassasiyetten dolayı Türk basınına teşekkür etmiştir. Gani Girici de bir konuşma yaparak parti idaresini alan gençlerin başarılarını övmüştür. Ferhat Arat ve Mustafa Biçer de birer konuşma yapmıştır. Konuşmaları takiben hesap raporunun incelemesi de bitirilmiştir. Eski idare adına Kemal Satır yeni idare heyeti adına da Rıza Tekeli konuşarak tenkitleri cevaplamış, sonrasında çalışma raporu oylamaya sunulmuş ve çoğunlukla kabul edilmiştir.[524]

Oylar toplandıktan sonra CHP İçel İl Başkanı Yahya Dermancı bir konuşma yapmış, *"Demokrat"* gazetesi konuşma için "Heyecanla palavrayı bitirip alkış topladı." demiştir. Dermancı konuşmasında, davanızı sağlam tutun yoksa memleketi zorbaların çizmeleri altına terk edersiniz diyerek sözlerini bitirmiştir.[525]

Dilekler kısmında konuşan Kemal Satır, hoparlörden salonun dışına verilen konuşmanın kesilmesi için:

> *1954 seçimleri arefesinde Adnan Menderes şehrimize gelmiş ve ne bina, ne de meydan kanunen kendilerine tahsis edilmediği halde Belediyeden halka hitap etmişti. Ben de o zaman kendisini mahkemeye vermiştim. Aradan 1.5 sene geçti, resmi makamlardan hala ses seda çıkmadı. Benim dilekçenin 1.5 sene zarfında müsbet, menfi bir cevap dahi vermeyen savcının hoperlörlerimizi kesmesindeki hikmeti her halde anlamış olacaksınız,* demiştir.

Konuşmasına devam eden Satır basın kanununu tasvip etmediğini çünkü kanunda ispat hakkı tanınmadığını söylemiş ve demiştir ki: "1954 seçimlerinde bir gazeteci bana şiddetle hücum etti. Mahkemeye verdim, 4.5 ay hüküm giydi. Fakat ortada isbat hakkı olmadığından bu gazetecinin müdafaasını layıkı vechile yapamadığını nazarı itibara alarak davamdan basın kanununu protesto mahiyetinde olmak üzere

---

[524] *Yeni Adana,* 4 Temmuz 1955, s. 6.
[525] *Demokrat,* 5 Temmuz 1955, s. 2.

feragat ediyorum".[526]Kemal Satırdan sonra Necati İlter bir konuşma yapmış *"Demokrat"* gazetesine göre eski valinin konuşması dinleyiciyi sıkmış, sonrasında Celal Dora söz almış ve burada konuşmak "Korede Komünistlere pala sallamaktan daha zor."[527] demiştir.

Celal Dora'nın ardından Kasım Gülek söz almış, Kıbrıs meselesine değinerek "Bugün Kıbrısa en yakın bir mesafeden sesleniyorum. Kıbrıs anavatanımızın ayrılmaz bir parçasıdır. Bugün üç beş tahrikçi ile Kıbrıs'ın elden çıkması da mevcuttur. Fakat hükümet azimli kararlar verdiği takdirde Kıbrıs anavatan hudutları içerisine kısa zamanda alınabilir."[528] demiştir. Ulaştırma Bakanı Muammer Çavuşoğlu'nun radyoda yayınlanan konuşmasına da cevaplar veren Kasım Gülek:

> *İktidardakiler kalkınma kalkınma diyorlar. Yaptıkları nedir? Biz idareyi elimize aldığımız zaman memlekette 4.000 km. demiryolu vardı ve bu yollar yabancılara aitti. C.H.F. hükümetleri bu yolları tamamen satın aldı, bunlara ilaveten de 4.000 km daha demiryolu yaptı. Kendiler buna ne ilave ettiler? Bu yolların değeri bu gün 5-6 milyar liradır,*

Ddemiş ve ordunun teçhizat durumuna da temas ederek: "Biz ordumuzu altın tediye etmek suretile teçhiz ediyorduk. Onlar ise bizim imzaladığımız Amerikan yardımı anlaşması faslından bu teçhize devam ediyorlar." demiştir. Genel sekreter iktidardan, memleket sathındaki her şeyin şikayetçi olduğunu belirtmiş, Amerika'dan istenen kredi hakkında da konuşarak: "Türkiye'ye milyon değil, milyarlarca da kredi bulunabilir. Fakat bunu temin etmenin yolu, DP iktidarının takip ettiği yol değildir." diye sözlerini sürdürmüştür. Emniyet locasında not alan savcıya hitaben ricada bulunmuş ve savcıdan yanlış not almamasını istemiştir. Gülek Tire'de bir köylünün kendisine "artık paramız pul oldu" dediğini hatırlatmış ve savcıya: "Bunu söylemek suç ise beni değil rica ederim, o köylüyü mahkemeye veriniz." demiştir. Daha sonra Çavuşoğlu'nun radyo konuşmasına değinmiş ,

> *İşler bir program dahilinde yürümüyor. Benim bakanlığım zamanında Çavuşoğlu Müsteşar Muavini idi. Yol programını kendisinin de dahil olduğu bir heyette birlikte hazırlamıştık. Bu meyanda Türkiyede ilk defa akaryakıta bir*

---

[526] *Yeni Adana,* 4 Temmuz 1955, s. 6.
[527] *Demokrat,* 5 Temmuz 1955, s. 2.
[528] *Türk Sözü,* 5 Temmuz 1955, s. 2; *Demokrat,* 5 Temmuz 1955, s. 2.

vergi zammı yaparak bunun münhasıran yol inşaatında kullanılmasını temin ettik. Yollar yapıldıkça, akaryakıt sarfı ve bunun neticesi olarak elde edilen gelir artıyordu. Bu gün yol inşaatı hızlanmışsa, herhalde aldığımız bu tedbirin neticesidir. Kendisi kıymetli bir zattır. Bunu inkar etmiyorum. Fakat kendi de benim hakkımı yemesin, ahirette davacı olurum,[529] demiştir.

Kasım Gülek konuşmasını bitirdikten sonra toplantı sona ermiştir. İl idare heyeti üyelikleri için yapılan seçimde il başkanlığına 385 oyun ittifakı ile Ali Menteşeoğlu,[530] üyeliklere ise Yüksek Mühendis Rıza Tekeli, Tüccar Yılmaz Ateşoğlu, Hesap Uzmanı Remzi Ciğer, Tüccar ve Çiftçi Mehmet Musabalı, Yüksek Ziraat Mühendisi Mehmet Sisli, Çiftçi ve Eski Mülkiye Kaymakamı Muzaffer Onat, Dr. Nevzat Arman, Dr. Bedri Görgün, Avukat Süleyman Özkan, Tüccar Enver Arsava seçilmiştir.[531] 4 Temmuz tarihinde ilk toplantısını yapan idare heyeti, sekreterliğe Rıza Tekeli'yi, muhasip üyeliğe de Remzi Ciğeri seçmiştir ayrıca bu toplantıya Genel Sekreter Kasım Gülek başkanlık etmiştir.[532] 18 Temmuz tarihinde toplanan İl Haysiyet Divanı üyelerince Fazlı Meto haysiyet divan başkanlığına getirilmiştir.[533]

2.1.21. 1957 Yılı CHP Adana İl Kongresi

CHP Adana İl Kongresi 27 Ocak 1957 tarihinde sabah 09.00'da[534] Asri Sinema Salonu'nda toplanmış ve kongre için CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ile parti Genel İdare Kurulu üyesi Ratıp Tahir Burak da şehre gelmiştir.[535] Kongrenin hararetli bir ortamda geçeceği yerel basında yer almış[536] ve parti çevrelerinde il başkanlığı için tekrar Dr. Ali Menteşoğlu'nun üzerinde durulduğundan ve idare kurulu üyeliği içinse otuzdan fazla kişinin müracaat ettiğinden bahsedilmiştir.[537] Kongreye altı yüz on iki delegeden altı yüz üçü ile geniş bir partili ve dinleyici kitlesi iştirak ederken kongrede DP temsilcileri ve diğer partililer de bulunmuştur. Çoğunluk bulunduğundan kongre, İl Başkanı Ali Menteşoğlu tarafından açılmış ve divan başkanlığına Kemal Satır

---

[529] *Yeni Adana,* 4 Temmuz 1955, s. 6. Kasım Gülek'in kongre konuşması hakkında detaylı bilgi için bkz; *Türk Sözü,* 5 Temmuz 1955, s. 2; *Demokrat,* 5 Temmuz 1955, s. 2.
[530] *Türk Sözü,* 5 Temmuz 1955, s. 1.
[531] *Yeni Adana,* 4 Temmuz 1955, s. 6.
[532] *Bugün,* 5 Temmuz 1955, s. 1; *Hürfikir,* 9 Temmuz 1955, s. 1.
[533] *Hürfikir,* 19 Temmuz 1955, s. 1.
[534] *Yeni Adana,* 28 Ocak 1957, s. 1.'de yer alan haberde kongre toplanma saati 08.00 olarak verilmiştir.
[535] *Bugün,* 27 Ocak 1957, s. 1, 2.
[536] *Yeni Adana,* 25 Ocak 1957, s. 2; *Bugün,* 27 Ocak 1957, s. 1.
[537] *Yeni Adana,* 25 Ocak 1957, s. 2.

seçilmiştir. Atatürk ve şehitlerin manevi huzurlarında saygı duruşunda bulunulmuş ve kongrede çalışmalar kısmına geçilmiştir. Bir yıllık faaliyet raporu okunmuş, söz alan delegeler İdare heyeti çalışmaları ve muhtelif parti meseleleri hakkında eleştiri ve temennilerde bulunmuştur. İl Başkanı Menteşoğlu ve idare heyeti üyeleri eleştirilere cevap vermiştir. Çalışma raporu tenkitlerinin ardından seçimler kısmına geçilmiş Ali Menteşoğlu il başkanlığı için ortak aday gösterilmiştir. İdare kurulu üyelikleri için yirmi bir partili adaylık koymuştur. Seçim işleri devam ederken sırayla konuşmacılara söz verilmiştir. İlk olarak mikrofona Cemil Sait Barlas gelmiş, iktidar-muhalefet münasebetleri ile dış politika hakkında konuşma yapmış ardından Ratıp Tahir ise iktidar partisinin tutumu üzerine konuşmuştur. Daha sonra kürsüye gelen Kasım Gülek önce CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün mesajını okumuş ayrıca İnönü kongreye şu mesajı göndermiştir:

> *Adana İl Kongresi Yüksek Başkanlığına: Kongrenizde bulanmıyorum. Adana İl Kongresinin siyasi hayatımızda vazife hissinin merkezi, vatandaşın siyasi hakkının muhterem bir temsilcisi tesiri yaratacağına eminim. Adanalılar Milli Mücadelenin ön safında nesillerin hatırasına yerleştiler. Adanalılar demokratik rejimin kurulmasında ve gelişmesinde büyük ümitlere hak verdiren bir ilerleme kaydettiler. 1954 seçimleri Adanalıları mümtaz bir itibara eriştirmiştir. Gelecek seçimler, Adanalılara kesin neticeler elde etmekde tam mevkilerini verecektir. Adana şehirlisi ve köylüsü güç şartlar içinde vatanın yüksek menfaatlerine hizmet etmesini geçmişte bilmiştir, gelecekte bileceklerdir. Adana İl Kongresini yürekten güven duygulariyle takip edeceğim. Kongre delegelerini ve Kongrenin muhterem misafirlerini en halis dileklerle selamlıyorum. Bir noktayı unutmamalı: Demokratik rejimde siyasi partilerin faaliyetleri gaye olarak seçimlerde toplanır. Büyük seçimler esas itibariyle vatandaşın teveccühü ile kazanılır. Fakat vatandaşın teveccüh ve itimad vesikası olan reylerini kanun teminatı ve kanun teminatı ve kanun usulleri içinde harekete ve kayda geçirmek için partimizin iyi vazife yapması lazımdır. Seçim heyetlerinde üyelik, müşahitlik vazifeleri hem bilgi, hem gayret ve sebat ister. Kütüklerin kanunun müsaade ettiği yoklamalar ve kontrollerden dikkatle geçirilmesi lazımdır. Hülasa seçim partilere kanun bilgisi ve teknik çalışma olarak ciddi vazifeler vermiştir. Vazifeyi bilerek yapmalı ve yanlış zannedilen muamelelere kanun bilgisi ile karşı koymalı ve şikayetleri kanun yolu ile ciddi olarak vesikalara bağlamalı ve yürütmelidir. Bu sözleri seçim vazifelerini hakkiyle ifa için Adana*

İl Kongresi vasıtasiyle bütün Cumhuriyet Halk Partisi Teşkilatına hatırlatmak amaciyle yazıyorum. Vaktiyle iyi çalışmıyarak sonra şikayet feryadı ile sızlanmanın faydası olmadığını gözden uzak tutmamak lazımdır.

Konuşmasını sürdüren Gülek mevcut hayat pahalılığının plansızlık ve programsızlıktan ileri geldiğini, yabancılara[538] yaptığı konuşma neticesinde iktidar çevrelerinde hakkında olumsuz kampanya başlatıldığını radyodan millete hesap verebileceğini, şekere yapılan zamdan ötürü DP'nin gündem değiştirdiğini, pamuk üreticilerinin güç durumda olduğunu söylemiş ve Çukurova'ya hayırlı yağmur temennisinde bulunmuştur.[539]

27 Ocak Pazar tarihinde yapılan seçimlerin neticesi 28 Ocak Pazartesi tarihinde belli olmuş, Dr. Ali Menteşoğlu oy birliği ile yeniden il başkanı seçilmiş[540] ve İl İdare Kuruluna ise Turgut Yeğenağa (449), Rıza Tekeli (412), Muzaffer Onat (335), Bedri Görgün (315), Nevzat Arman (309), Melih Kemal Küçüktepepınar (308), İbrahim Sarıismailoğlu (267), Süleyman Özkan (259), Mesut Savcı (248), Ömer Ulusçutürk (231) seçilmiş, Haysiyet Divanına: Aydın Remzi Yüreğir, İbrahim Burduroğlu, Ahmet Cevdet Çamurdan, Şeref Karamüftüoğlu, Abdurrahman Şeref Uğur seçilmiştir.[541] Belar Onat ve Necdet Sayılır il denetçisi olmuştur. Kurultaya gidecek delegeliklere ise İbrahim Alkan, Hayri Güvel, Hüseyin Çubukçu, Adnan Seyhan, Hamis Polat, Saim Karaömerlioğlu, Hüseyin Atlılar, Kemal yazıoğlu, İsmanYergük, Hasan Çenet, Ahmet Ünlü, Ahmet Öztürk, Nevzat Güven, Aydın Remzi Yüreğir, Eşref Karakülah, Cevdet Ünel, Kemal Sarıibrahimoğlu, Yılmaz Mete, Turgut Yeğenağa, Muzaffer Onat, Rıza Tekeli, Vehbi Batuman, Abdurrahman Musabalı, Cenap Çetinel, İbrahim Burduroğlu, Kemal Çelik seçilmiştir.[542]

Ayrıca 28 Ocak tarihinde Genel Sekreter Kasım Gülek ile beraber şehirden ayrılacak olan parti meclis üyesi ve *"Halk"* gazetesi sahibi Ratıp Tahir Burak 15.15'te

---

[538] 15 Ocak 1957 tarihinde Amerikalı Müşavir Heyeti Ankara'yı ziyaret etmiş, CHP Genel Sekreteri ise Amerikan Heyeti ile bir araya gelmiştir. Bu görüşme Demokrat Parti tarafından hoş karşılanmamış ve Adnan Menderes konu hakkında açıklama yapmış, Kasım Gülek de bunun üzerine cevap vermiştir. Haberler hakkında detaylı bilgi için bkz. *Bugün,* 15, 17, 19, 20 Ocak 1957; *Yeni Adana,* 19 Ocak 1957 tarihli nüshaları.
[539] *Yeni Adana,* 28 Ocak 1957, s. 1, 4.
[540] *Yeni Adana,* 29 Ocak 1957, s. 2.
[541] *Bugün,* 29 Ocak 1957, s. 2.
[542] *Yeni Adana,* 29 Ocak 1957, s. 2.

Adana'dan uçakla ayrılacağı esnada savcılık kararı ile uçaktan indirilmiş.[543] Burak'ın Vilayet Kongresi'nde Devlet Radyosu ile ilgili kısmında hükümetin manevi şahsiyetini kırıcı bir ifade bulan savcılık[544] Burak'ı tutuklama talebi[545] ile nöbetçi sulh hakimliğine sevk etmiş, nöbetçi sulh hakimliği sanığın ifadesini aldıktan sonra Burak'ı serbest bırakmış[546] ve Burak 29 Ocak sabahı şehirden ayrılmıştır. Ayrıca Mersin CHP İl Başkanı Yahya Demircan'ın da Adana konuşmasında kullandığı bazı kelimelerde suç unsuru olduğu iddiasıyla ilgili Emniyet Birinci Şube Şefliğinde ifadesi alınmıştır.[547] Ratıp Tahir Burak, kongrede *"Radyo halkı zehirliyor; dinlemeyin!"* şeklindeki sözlerinden dolayı yargılandığı davadan 7 Nisan 1958'de beraat etmiştir.[548]

2.1.22. 1958 Yılı CHP Adana İl Kongresi

1957 yılında yapılan CHP Adana Vilayet Kongresi'nde il başkanlığına Dr. Ali Menteşoğlu seçilmiş ancak 1957 yılında yapılacak olan genel seçimler öncesi *"Yeni Adana"* gazetesi CHP Adana İl İdare Kurulunun feshedileceğini, il başkanlığı ve idare kurulu üyelikleri için milletvekilliğine aday olmayacak kişilerin göreve getirileceğini yazmıştır.[549] Dr. Ali Menteşoğlu'nun CHP Adana Milletvekili adayı olmasıyla[550] başkanlık görevini, İl İdare Kurulu üyelerinden Dr. Mesut Savcıya bıraktığı anlaşılmıştır.[551]

"Türk Sözü" gazetesi kongre ile ilgi yaptığı haberde; ilk defa il kongresinin CHP Genel Merkezince yapılacağını bu sebepten ötürü siyasi çevrelerin kongreye önem verdiklerini, Adana milletvekillerinin şehirde hazır bulunduklarını, Kongrede parti ve memleket meselelerinin üzerinde durulacağını, başkan ve üyelerin gizli oyla seçileceğini, Haysiyet Divanına beş kişi, kurultay delegeliklerine otuz iki kişi seçileceğini yazmıştır.[552] *"Bugün"* gazetesi CHP Adana İl Teşkilatının parti ocak

---

[543] *Yeni Adana,* 29 Ocak 1957, s. 1.
[544] *Bugün,* 29 Ocak 1957, s. 2.
[545] *Yeni Adana,* 29 Ocak 1957, s. 1.
[546] *Bugün,* 29 Ocak 1957, s. 2.
[547] *Yeni Adana,* 29 Ocak 1957, s. 4.
[548] *Yeni Adana,* 8 Nisan 1958, s. 1, 3.
[549] *Yeni Adana,* 17 Eylül 1957. s. 1.
[550] *Bugün,* 6 Ekim 1957, s. 2.
[551] *Türk Sözü,* 29 Ekim 1957, s. 1; *Yeni Adana,* 29 Ekim 1957, s. 1
[552] *Türk Sözü,* 12 Ekim 1958, s. 1.

kongrelerinden dolayı partinin iki hizbe ayrıldığını ve kongreye bu atmosferde gidileceğini yazmıştır.[553]

CHP Adana İl Kongresi 12 Ekim 1958 tarihinde saat 09.00'da Erciyes Sinema Salonları'nda toplanmıştır.[554] Yedi yüze yakın delege ve kalabalık bir halk kitlesinin toplandığı kongrede[555] çoğunluğun geldiği anlaşılması üzerine İl Başkanı Mesut Savcı tarafından kongre açılmıştır.[556] Atatürk ve şehitlere saygı duruşu ile İstiklal Marşı'nın okunmasının ardından[557] kongre divan seçimlerine geçilmiş,[558] divan başkanlığına Kemal Satır, ikinci başkanlığa Şeref Karamüftüoğlu, katipliklere Abdurrahman Musabalı, Derviş İ. Pars, Yunus Sarıgül ve Kasım Batuman seçilmiştir.[559]

Kongre çalışmalara başlamadan önce CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, Parti Genel Sekreteri Kasım Gülek'in kongreye gönderdiği mesajlar okunmuş, İnönü mesajında,

> *Adana CHP İl Kongresi yüksek başkanlığına, Adanalılar, sevgili hemşehrilerim, kıymetli delegeler, hepinize başarılar diler, saygılar sunarım. Adana kongresinin, kendisine gerçekten güvenen şanlı tarih sahibi bir siyasi partinin toplantısı olarak çalışmasını isterim. Arkadaşlarım bilsinler ki, memleket içi politika, dış politika, iktisadi ve mali politikada emniyete kavuşmak ve Cumhuriyetin ilerleme hamlesini memlekete yeniden getirmek için CHP sinin iktidara gelmesi vatandaşın tek ümüdi haline gelmiştir. Demokrat iktidar milli iradenin kararına uymaya mecburdur. Mukadder netice memleketin selametine ve bütün siyasi partilerin hayrınadır. Adanalılar, sevgili hemşehrilerim, siyasi haklarınızı bilmekte, seçim vazifelerinizi hakk ile bilip, tatbik etmekte örnek olacaksınız. Sizlerin, şerefli vatandaşın bütün vazifelerini yaparken, siyasi hayatımızın tekamül edip yükselmesinde daima önde bulunanlardan olmanızı isterim. Sizleri, Aziz Adanalı hemşerilerimi, çok sevgilerle selamlıyorum. Sağ olunuz,* demiştir.

---

[553] *Bugün,* 12 Ekim 1958, s. 1, 2.
[554] *Yeni Adana,* 13 Ekim 1958, s. 1; *Türk Sözü,* 14 Ekim 1958, s. 1.
[555] *Türk Sözü,* 14 Ekim 1958, s. 1.
[556] *Yeni Adana,* 13 Ekim 1958, s. 1.
[557] *Türk Sözü,* 14 Ekim 1958, s. 1.
[558] *Yeni Adana,* 13 Ekim 1958, s. 1.
[559] *Türk Sözü,* 14 Ekim 1958, s. 1.

Kasım Gülek ise kongreye gönderdiği mesajında Avrupa Konseyi çalışmalarına katılmak için Strasburg'da olduğunu söylemiş ayrıca: "Memleket meselelerini parti meselelerinin daima üstünde tutmuş olan *CHP*'nin bu tercih sebebini anlayacağınızdan eminim" demiş ve "Hür Dünyanın anladığı manada bir demokrasi kurmak çok mücadeleler ister ve bu hiçbir memlekette kolay olmamıştır. Bu uğurda *CHP*'nin şerefli hazinesi Türk siyasi tarihi boyunca takdirle anılacaktır." diyerek kongreye başarı temennilerini iletmiştir.[560]

CHP İl Başkanı Dr. Mesut Savcı tarafından[561] okunan bir yıllık faaliyet raporunda parti çalışmalarına, ilçelerin faaliyetlerine, siyasi olaylara, memleketin iktisadi ve mali durumuna, belediye çalışmalarına ve çeşitli konulara temas edilmiştir.[562] Okunan rapor hakkında ilk sözü Gani Girici almış ve eleştirilerde bulunmuş, Mehmet Uçar; idare kurulunun seçimlerdeki başarısını kutlamış, gençlik kollarının durumundan şikayetçi olmuş, işçiye grev hakkında çalışılmasını istemiş, seçimden evvel ocak kongrelerine temsilci gönderilmediğini ve Ömer Ulusçutürk'e telefon ettikleri halde ocağa getirmediklerini ifade etmiştir.[563] Gani Girici ve Mehmet Uçar'ın konuşmalarını uzun tuttukları gerekçesiyle konuşma süreleri beşer dakikayla sınırlandırılmıştır.[564] Sonrasında söz alan Bekir Velioğlu, Haysiyet Divanının tarafsız olmasını istemiş[565] ayrıca Kasım Gülek aleyhtarı bir cereyanın bulunduğunu ve gereğinin Haysiyet Divanınca yapılmadığını söylemiştir.[566] İsmail Aktan ise "Bize yedi yıldır çile çektiren DP'ye karşı bizleri Çukurova'da muzaffer kılanlara teşekkür ederiz" demiş, bütçenin azlığına değinerek gerekirse ceketimi satar partiye veririm demiştir. Enver Şimşek, Osman Tanrıverdi, Remzi Kurt muhtelif mevzularda konuşmuş, Hasan Özgüneş, işçi ve çiftçi davasına ehemmiyet verilmesini istemiştir.[567] Nevzat Güven söz alarak parti içinde mevcudiyeti iddia olunan bir fikir ayrılığının olmadığını Zafer ve Köylü gazeteleri tarafından maksatlı bir şekilde yayımlar yapıldığını, DP'nin oyununa düşmemek gerektiğini söylemiş ve ilaveten ,

---

[560] *Yeni Adana,* 13 Ekim 1958, s. 1.
[561] *Türk Sözü,* 14 Ekim 1958, s. 1.
[562] *Yeni Adana,* 13 Ekim 1958, s. 1.
[563] *Türk Sözü,* 14 Ekim 1958, s. 2.
[564] *Yeni Adana,* 13 Ekim 1958, s. 1.
[565] *Türk Sözü,* 14 Ekim 1958, s. 2.
[566] *Yeni Adana,* 13 Ekim 1958, s. 1, 3.
[567] *Türk Sözü,* 14 Ekim 1958, s. 2.

CHP eğer bir gün yanlış yolda olduklarını görürse başındakiler kim olursa olsun, onları da tenkit etmesini bilen bir partidir. İcabederse İnönü'ye de, Gülek'i de tenkit etmek her partilinin hakkı ve vazifesidir. Ama bu sözlerimiz Gülek aleyhtarı bir cereyanın varlığını kabul ettiğimizden söylenmiş sayılamaz. Gülek kanaatimizce 1950den beri bu parti hayrına bütün gücü ile çalışmıştır. Partisine son derece faydalı olmuştur.[568] demiştir.

Rapor üzerinde konuşmalara mütakiben, eleştirilere cevap vereceğini söyleyerek söz alan İl Başkanı Mesut Savcı, yapılmış olan olumlu eleştirilere teşekkür etmiş, bütün çalışmaların rapora geçilmesinin mümkün olmadığını, partiye emeği geçenlerin neden rapora yazılmadığı yolundaki soruya cevap vermenin yersiz olduğunu, zira yüzlerce, binlerce partilinin ve hatta partisiz vatandaşın seçimlerde gayret ve azimle çalıştığını söylemiştir. Savcı, Adana'da yayımlanan *"Vatandaş"* gazetesinde CHP'yi hedefe koyan yayımlarla ilgili, "Bu gazetedeki neşriyatın bir dedikodu meselesi olmaktan ileri gitmediği mülahazası ile buna cevap vermeye lüzum olmadığı kararına vardık. Biz onların tutulduğu tekzip ve tavzih hastalığına kendimizi kaptırmamak istedik." demiş ve parti içi mücadelelerin bir eksiklik, yenilik meselesi olmadığını, enerjik kimselerin iş başına getirilmesi ve vazife yarışması olduğunu söylemiş ayrıca sözlerini "Gülek aleyhtarı bir cereyan olduğu hakkında çıkarılan dedikoduya ehemmiyet vermiyoruz. Bu hemşehrimizle çıkarılan haberin partimizle ilgisi bulunduğuna kaani değiliz." diyerek sürdürmüştür. Mesut Savcı, muhtelif sebeplerden dolayı Haysiyet Divanına sevkedilmesi istenilen Ömer Ulusçutürk'ün niçin Haysiyet Divanına verilmemiş olduğu sorusuna da: "Ömer Ulusçutürk'ün niçin Haysiyet Divanına verilmediğine gelince İl İdare Kurulunda bu husus görüşüldü. Ekseriyet verilmemesi kararına vardı. Verilmesi kararına varılsa idi, elbette verecektik. İdare kurulumuzda bir himaye bahis konusu olamaz." diye cevap vermiştir. Sonrasında söz alan İbrahim Sarıibrahimoğlu ise Kozan Kongresi delege listesinde tahrifat yapıldığı iddialarının asılsız olduğunu söylemiştir. Bu konuşmaların ardından çalışma raporu oylamaya sunulmuş ve çoğunluğun oyuyla kabul edilmiştir.[569] Seçimler hakkında usul bakımından şiddetli tartışmalar yaşanmış, matbu pusulalar yerine kongrede hazırlanıp çoğaltılacak listelerin kullanılması

[568] *Yeni Adana,* 13 Ekim 1958, s. 3; *Türk Sözü,* 14 Ekim 1958, s. 2.
[569] *Yeni Adana,* 13 Ekim 1958, s. 3.

kararlaştırılmıştır.[570] Altı yüz kırk iki delegenin oy verdiği kongrede tasnif işlemi devam ederken[571] Adana milletvekillerinden Suphi Baykam kürsüye gelmiş, "Bir gün sokakta dilenen bir adam görürseniz, biliniz ki bu ya bir memur veya namuslu bir vatandaştır." demiş ve iktidarın tutumunu eleştirmiştir.[572]

Kongrede kullanılan oyların tasnifi 13 Ekim sabah saat 04.00'e kadar devam etmiş, yapılan seçim sonucunda: Mesut Savcı'ya karşı üç oy fazla[573] ile İl Başkanlığına Nevzat Güven, İl İdare Kuruluna ise Kerim Karataş, Mehmet Musabalı, Vehbi Batuman, Ömer Ulusçutürk, İbrahim Günay, Kazım Türker, Kemal Yazıcıoğlu, İbrahim Sarıibrahimoğlu, Kemal Hakgüder, Muhittin Yalçın seçilmiş; Haysiyet Divanına, İbrahim Burduroğlu, Naci Bıyıklı Abdurrahman Akata, Tahir Akay, Aydın Remzi Yüreğir seçilmiş; denetçiliklere ise Nihat Calba ve Kemal Ünlü seçilmiştir.[574] *"Bugün"* gazetesi kongreyle alakalı haberinde "Gülekçiler ile Anti Gülekçiler" haber başlığını kullanmış, zaferin ortada kaldığı değerlendirmesinde bulunmuş ayrıca Nevzat Güven'in "her şahıs gibi güleğin de putlaştırılmasının doğru olmayacağı" sözüne atıf yapmış ve Yeni İl İdare Kurulu üzerinden değerlendirmede bulunmuştur.[575]

Yeni idare heyeti 15 Ekim 1958 tarihinde parti il merkezinde Nevzat Güven'in başkanlığında toplanmış ve aralarında iş bölümü yapmıştır. Sekreterliğe: İbrahim Sarıibrahimoğlu, muhasipliğe: Kerim Karataş, kadınlar kolu temsilciğine: Dr. Vehbi Batuman, gençlik kolu temsilciliğine: Kazım Türker, tüccar ve işçi temsilciliğine: Mehmet Musabalı, hukuk işleri temsilciliğine: İbrahim Günay, köyler ilçesi temsilciliğine: Ömer Ulusçutürk, kaza işleri temsilciliğine: Muhittin Yalçın, seçim

---

[570] *Türk Sözü,* 14 Ekim 1958, s. 2; *Yeni Adana,* 13 Ekim 1958, s. 3.
[571] *Türk Sözü,* 14 Ekim 1958, s. 2.
[572] *Yeni Adana,* 13 Ekim 1958, s. 3.
[573] *Yeni Adana,* 13 Ekim 1958, s. 3.
[574] *Türk Sözü,* 14 Ekim 1958, s. 2.
[575] *"İdare Heyeti üyelikleri için verilen reylerin tasnifinde ise zuhurat şöyledir:Avukat Kerim Karataş (Gülekçi), Mehmet Musabalı (Anti Gülekçi), Dr. Vehbi Batuman (Müstakil), Ömer Ulusçutürk (Gülekçi - Ankarada Gülek'in evinde misafir edildiğini propaganda malzemesi olarak kullanmak suretiyle rey toplamıştır.) İbrahim Günay: (Nevzat Güven kolundan – Buna göre, bu partililerin indinde Anti Gülekçi. Diğer taraftan Kasım Gülek'in umumi vekili olduğunu ileri sürerek rey toplama ustalığını göstermiştir. Bu durum karşısında partilileri de onun ne olduğunu anlayamamışlardır.) Kazım Türker (Gülekçi), Diş Doktoru Kemal Yazıcıoğlu (Gülekçi), İbrahim Sarıibrahimoğlu (Gülekçi), Avukat Kemal Hakgüder (Gülekçi), Dr. Muhittin Yalçın (Anti Gülekçi- partililerin de tanımadıkları idareci). Şimdi bu listeye göre Nevzat Güven'in başkanlığında toplanan idare heyetinde 7 Gülekçi ve 4 de Anti Gülekçi bulunmaktadır. Bakalım fikir birliğini nasıl hallüfasl edebilecekler. Yalnız şu var ki, yarın bir deklerasyon neşrederek usulen ''Biz, Gülek etrafında kenetlenmiş bir kitleyiz,, de diyebilirler. Her ne olursa olsun yeni İdare Heyetine memleket işlerinde başarılar dileriz.", Bugün,* 14 Ekim 1958, s. 1, 4.

kütüklerine: Kemal Hakgüder getirilmiştir.[576] 5 Kasım 1958'de haysiyet divan başkanlığına İbrahim Burduroğlu,[577] 20 Kasım 1958'de ise il danışma kurulu başkanlığına Enver Arsava seçilmiştir.[578]

2.1.23. 1960 Yılı CHP Adana İl Kongresi

CHP Adana İl Kongresi'ne katılmak üzere Adana Milletvekili Kasım Gülek, 15 Ocak 1960 tarihinde saat 16.25'te Ankara'dan uçakla şehre gelmiş, Gülek'i Adana milletvekillerinden bazıları, CHP İl Başkanı, idare kurul üyeleri ve ilçe başkanları karşılamış; herhangi bir olaya sebebiyet vermemek için parti kademelerinden kimse karşılamaya gelmemiştir. Ayrıca parti binasının önünde bulunan kalabalık polis ve jandarma ekiplerince dağıtılmıştır.[579] Kongre için şehre CHP Genel Sekreter Yardımcısı ve Adana Milletvekili Kemal Satır, merkez yönetim kurul üyesi Suphi Baykam, şehirde bulunan Adana Milletvekili Kazım Bozdoğan'dan başka Adana diğer milletvekillerinden Ali Menteşoğlu, Yılmaz Mete, Kemal Sarıibrahimoğlu, Ahmet Karamüftüoğlu, Nevzat Arman, Rıza Tekeli ve Mehmet Geçioğlu da gelmiştir.[580]

"Bugün" gazetesi yapılacak olan kongre ile alakalı CHP Eski Genel Sekreteri Kasım Gülek ve CHP Genel Sekreter Yardımcısı Kemal Satır'ın hizipleri arasında kongrenin geçeceği, köy ocakları teşkilatlarına kadar hizibin etki ettiği ve *"Yeni Adana"* gazetesinin yaptığı anketin[581] de bu hizbi ön plana çıkardığına değinmiş,[582] Gülek ve Satır'ın barıştırılabileceği ancak il başkanı Nevzat Güven ve il başkanı adayı Mesut Savcı'nın arasının düzeltilemediği değerlendirmesinde bulunmuştur.[583] Hatta parti teşkilatınca kongreye alakayı yüksek tutmak için Genel Başkan İsmet İnönü ve CHP Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksal'ın da geleceği yönünde haberler çıkmış[584] fakat kongreye İsmet İnönü ve CHP Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksal gelmemiştir.[585]

---

[576] *Türk Sözü,* 16 Ekim 1958, s. 1, 4; *Yeni Adana,* 16 Ekim 1958, s. 1, 3.
[577] *Türk Sözü,* 6 Kasım 1958, s. 1.
[578] *Türk Sözü,* 21 Kasım 1958, s. 1, 3.
[579] *Yeni Adana,* 16 Ocak 1960, s. 1.
[580] *Yeni Adana,* 16 Ocak 1960, s. 4.
[581] Yeni Adana gazetesinin yaptırmış olduğu siyasi anket. Siyasi anket hakkında detaylı bilgi için bkz. *Yeni Adana,* 13-16 Ocak 1960, s. 1, 4.
[582] *Bugün,* 16 Ocak 1960, s. 1, 4.
[583] *Bugün,* 17 Ocak 1960, s. 1, 3.
[584] *Bugün,* 16 Ocak 1960, s. 4; *Yeni Adana,* 8 Ocak 1960, s. 1.
[585] *Bugün,* 19 Ocak 1960, s. 1.

CHP Adana İl Kongresi 17 Ocak 1960 tarihinde saat 08.00'de Asri Sinema Salonu'nda[586] üç yüz seksen üç delegenin katılımıyla toplanmıştır. Kongreye geniş katılım olması nedeniyle kalabalık kongre salonunun dışına taşmış, İnönü Caddesi'ne yığılan kalabalığı emniyet kuvvetleri, dağıtmaya çalışmış, kaldırımlarda bulunan vatandaşlara da dağılmaları yönünde ihtarda bulunmuştur. Milletvekilleri ve polisler arasında tartışmalar yaşanmış, İnönü Caddesi yaya geçidine kapatılmış, polisler fotoğraf alınmasına müsaade etmemiştir.[587] *"Bugün"* gazetesi ise bu olayların polis baskısı olarak değerlendirilemeyeceğini, elinde sadece kongre kartı olanların sinema salonuna girebildiğini bu yüzden polisin kongrede intizamı sağlayarak aslında vatandaşlara yardımcı olduğunu yazmıştır.[588]

Kongre gergin bir ortamda başlamış, yoklama sonrası divan seçimi yapılmış, divan başkanlığına Kasım Gülek, ikinci başkanlığa Ali Menteşoğlu, katipliklere de Abdurrahman Musabalı, Cevdet İnan, Naci Görgün, Selahattin Çıngı, Kenan Karamüftüoğlu, Hamza Kaya seçilmiştir. Kongre başkanlığına seçilen Gülek, CHP'nin şahıslarla değil bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğini söylemiş ve "Biz bu partinin zerreleriyiz. Önümüzdeki seçimlerde de 1957 seçimlerinde olduğu gibi hep beraber çalışacağız." demiş son olarak da "Aramızda ihtilaf var zannederek ümide kapılanlar oluyormuş. Bu gibiler boşuna ümitlenmesinler. Bizim içimizde hürriyet ve hakiki demokrasi var. Aramızda her şeyi serbestçe münakaşa ederiz. Bu hayatiyet alametidir. Millet, memlekete parti menfaatleri konusunda yekpare bir kütleyiz" devam ettirmiş ve son olarak da, "Bunun muhalefette yaptığımız son kongre olmasını Cenab-ı Haktan dilerim. İnşallah gelecek kongremizi iktidardayken yapacağız." demiştir. Kasım Gülek'in konuşması sonrası bir yıllık faaliyet raporu ve İsmet İnönü'nün mesajı okunmuştur. İnönü mesajında "Adanalılar ümitsiz günlerin mücadelesini yaparken bütün memlekete ümit dağıtan kaynaklardan biri olmuştur."[589] demiştir. *"Bugün"*

---

[586] *Bugün,* 19 Ocak 1960, s. 1; *Yeni Adana,* 12 Ocak 1960, s. 3.
[587] *Yeni Adana,* 18 Ocak 1960, s. 1.
[588] *Bugün,* 19 Ocak 1960, s. 1.
[589] CHP Genel Başkanı İnönü, CHP Adana il kongresine aşağıdaki mesajı göndermiştir: "<*Adana İl Kongresi Yüksek Başkanlığına: Delegelerimizi ve kıymetli misafirlerimizi sevgilerle, saygılarla selamlıyarak sizlere hitabediyorum. Adana ile her temasım bana yeni bir canlılık, taze kuvvet vermiş, benim vazife şevkimi anlatamıyacağım derecede artmıştır. Adana il kongresinde bulunmayı bir ihtiyaç olarak kafamda kararlaştırmıştım. Sizlerden alacağım enerji ile çalışma gücümü tazeliyecek, aranızde geçireceğim günlerin unutulmaz hatıraları ile işimin başına dönecektim. Bu benim için hem büyük bir şeref, hem büyük bir bahtiyarlık olacaktır. Zira Adana'ya karşı beslediğim saygı ve sevgimin sarsılmaz*

gazetesi okunan bir yıllık faaliyet raporu için "13 sahifelik İdare Heyeti raporu samimiyetten ziyade hizipçilik zihniyetiyle de didik didik edilmiş, raporunun tenkidi namı altında karşı taraf adeta öfke almıştı."[590] yorumunda bulunmuştur. Raporun müzakeresi esnasında konuşmacılara beşer dakika süre verilmesi kararlaştırılmıştır. Rapor üzerinde müzakereler başladığında Avukat Ahmet Uğur, Dr. Emine Alpay, Hasan Ercan, Mehmet Erdem, Behzat Menteşoğlu, Vahit Kantel, Kazım Batuman, Muzaffer Eryurt, Enver Arsava, Cemal Çınar, Zeki Türköz, Bekir Velioğlu, Mahmura Talay, Emin Tümer, Süleyman Özgentürk, Şükrü Gürbüz, Mehmet Uçar, Hasan Çenet, Hacı Yüksel, Hasan Özgüneş, Kazım Gürses, Abdurrahman Musabalı ve Hakkı Gülmen birer konuşma yapmıştır. Konuşmacılardan Ahmet Uğur, Osmaniye'deki muhtar seçimleri sırasında il temsilcilerinin ramazan günü olmasına rağmen sigara içmiş

---

temelleri vardır. Tarihinin en büyük ızdıraplarını beraber yaşadık. Ve mes'uliyetlerini taşıdık. Adanalılar ümitsiz günlerin mücadelesini yaparken bütün memlekete ümit dağıtan kaynaklardan biri olmuşlardır. Adana siyasi hayatımızın yükselmesinde ve ilerlemesinde de faal vazifeleri kendiliğinden üzerine almıştır. Bu bakımdan yeni siyasi hayatın türlü mugalataları ve göz boyama gayretleri içinde vatandaşı hakikat ve selamet yolunda yürütmek için, bütün olarak Adana'dan ehliyet ve kabiliyet beklemiye memleketimiz alışmıştır. Bugün karşılaştığımız siyasi meseleler vatandaştan salim bir muhakemeyi istemektedir. Demokratik rejim güçlüklerinden ve hastalıklarından çıkmak için salim muhakemeli vatandaşların iradelerine muhtaçtır. Demokratik rejimin temel tesislerini kurmakta Adanalıların tutumları geniş mikyasta yardımcı olacaktır. Cemiyet hayatını emniyet koyacak demokratik rejime arız olan aldatmalar ve rey avcılıkları teşebbüslerinden vatandaşı koruyacak bir umumi anlayış ve gidişin Adana'da bütün memlekete örnek olması refahlık verecektir. Ben, Adanalının demokratik rejimin gelişmesi ve ilerlemesinde de, kıymetli, esaslı bir payı muhafaza edeceğine daima bütün kalbimle güvenmişimdir. Böylece sizlere, il kongreniz vesilesiyle sıcak muhitinize gelmeyi niçin bukadar arzulamış bulunduğumu anlatmış oluyorum. Fakat, biliyorsunuz, iktidar başkanı bizimle yeni bir tartışma açtı. Yakından takip ediyorum. Aradığı her cevabı vaktinde atması için görüyorsunuz, pek dikkatliyim. Aradığı her cevabı almakta devam edecektir. Bundan emin olabilir. Çalışmalarım Ankara'dan ayrılmama imkan bırakmadı. İktidar başkanının hangi usullerle mücadele ettiğini ibretle ve dikkatle seyrediyorum. Radyoda tek başına karşılıksız konuşmayı milletin her tabakası ne vakitten beri haksız buluyor. Demokrat Parti lideri hiç umursamıyor. Tereddütsüz çıkıyor, tecavüzlerde bulunuyor. Bana ait olmayan fikirleri benim söylediğimi hikaye ederek sualler diziyor, cevaplar diziyor. Bir resmi selahiyet sahibinin insani ve resmi vasıflarının hiçbirisinin tesiri görünmüyor. Görülmemiş şey, inanılmıyacak şey. Şimdi benim gördüğüm şudur: Siyasi hayatımızın bu faslı, yani demokratik rejimin gelişmesi hareketi kolay ve üzüntüsüz geçeceğe benzemiyor. Bu devrede bir yandan vatandaşlar arasındaki tartışma hududunu, diğer taraftan müşterek rabıtaları korumak vazifesini uzaklaştırmak bir mühim iştir. Siyasi partilerin başında bulunanlar vazifelerini iyi anlasalar; hususi ile iyi niyet tatbikinde sade vatandaşa örnek olsalar, bu devre çok daha arızasız ve sarsıntısız cereyan eder. Bunun yolu, resmi kudrete sakat vasıflardan uzak bir zihniyetin hakim olmasıdır. Sevgili Adanalılar: Demokratik rejimin kurtulması meselesinin memleket için bir hayati ehemmiyet kazanmış olduğu devirlerde bulunuyoruz. Demokratik rejimi kurtarmak vazifesini vatandaş olarak hepimiz benimsemeliyiz. C. H. P. bu yolda örnek olacaktır. Başta ben, hepimiz vazifemizi ciddiyetle ifa edeceğimizi vatandaşlarıma temin ederim. Bu yolda kararımız kesindir. Haklı yolda millete hizmet etmek davasının bu topraklarda en nihayet muzaffer olduğunu şimdiye kadar daima tecrübe ettik. Memleketi arzu ettiği medeni idareye mutlaka kavuşturacağız. Bu noktada hiç kimse zerrece hayale kapılmasın. Siz Adanalılarla bu davada sonuna kadar beraber bulunacağımıza yürekten inanmışımdır. Kongrenizde geçecek görüşmeleri istifade ile bekliyorum. Hepinize saygılar sunarım, sevgiler sunarım, başarılar dilerim sevgili Adanalılar. >", Yeni Adana, 18 Ocak 1960, s. 1, 4.

[590] *Bugün,* 19 Ocak 1960, s. 4.

olmalarını eleştirmiş ve bu olayın ilin faaliyetini zedelediğini belirmiştir. Hakkı Gülmen de Ahmet Uğur'un bu fikrinin parti prensipleri ile bağdaşamayacağını, laikliği benimsemiş bir siyasi partinin üyeleri olarak böyle düşünülmemesi gerektiğini söylemiştir. Behzat Menteşoğlu da "Eski İl İdare Kurulunun raporda başarılarının yanı sıra başarısızlıklarını da kongreye sunmasının bir medeni cesaret örneği olduğunu ifade ederek İl İdare Kurulunun lehinde" açıklamalarda bulunmuştur. Delegelerden Şükrü Gürbüz ise idare kuruluna bir takım suçlamada bulunmuş fakat kişisel sınıra giren sözlerini geri almak mecburiyetinde kalmıştır.[591]

İl Başkanı Nevzat Güven rapor hakkındaki eleştirileri cevaplandırırken "Yeter artık yeter" sözleriyle karşılaşmış ve susturulmak istenmiştir. Güven ise "Yahu" diyerek "Her delege beşer dakika konuştu. Bu 130 dakika eder. Ben bu kadarcık konuşmuşum, çok mu?..,"[592] demiştir. Sonrasında çalışma raporu oylamaya sunulmuş ve hesap raporu ile birlikte kabul edilmiştir. İki ayrı listenin katıldığı seçimlerde il başkanlığı için Nevzat Güven ve Mesut Savcı mücadele etmiştir.[593] Seçimler esnasında delegelerden Nevzat Güven taraftarı bir delege "Arkadaşlar, sayın delegeler, DP'nin zulmüne ve istipdadına karşı bu memlekette Cumhuriyet Halk Partisi'ni koruyacak ve ona göğsünü gerecek tek kimse Nevzat Güven'dir." demiştir sonra Mesut Savcı taraftarı bir delege de şöyle söylemiştir: "1950 de DP'nin kal'ası olarak ilan edilen Adana'yı, 1957 de zapteden ve bu kal'eye tekrar CHP bayrağını çektiren, ondan sonra da bu kal'enin 1,5 metre uzunluğundaki anahtarını Refik Koraltan'dan geri alan Mesut Savcı'yı başkanlığa seçmenizi rica ederim."[594] Kongre seçimlerinde Dr. Bedri Görgün'ün iki listede olması üzerine delegelere açıklama yapılmış ve seçimin neticesinde yüzde elli nispetinde karma liste çıkmıştır. Nevzat Güven 201 oyla il başkanlığına seçilmiş, idare kuruluna: Mehmet Musabalı 200, Kerem Karataş 200, Kazım Türker 198, Vehbi Batuman 196, Kemal Yazıcıoğlu 196, İbrahim Günay 193, Saffet Uslu 188, Ömer Ulusçutürk 183, İbrahim Sarıibrahimoğlu 181, iki listede olan Bedri Görgün ise 248 oy alarak seçilmiş. Haysiyet Divanına: Memduh, Görgün, Cevdet Benker, Mehmet Kendi, Yunus Sarıgül, Necati Ersoy, denetçiliğe ise Nihat Calba ve Kemal Ünlü seçilmiştir. Oyların toplanmasından sonra konuşmalar kısmına geçilmiş, Niğde İl Başkanı Hüseyin Ulusoy, Kayseri İl İdare

[591] *Yeni Adana,* 18 Ocak 1960, s. 4.
[592] *Bugün,* 19 Ocak 1960, s. 4.
[593] *Yeni Adana,* 18 Ocak 1960, s. 4.
[594] *Bugün,* 19 Ocak 1960, s. 4.

Heyetinden Mehmet Sağlam, Konya İl Teşkilatından Rasim Eren, Amasya Teşkilatından İlhan Emiroğlu, Mersin İl Başkanı Ramazan Ünsal, Reyhanlı İlçe Başkanı Reşat Mursaloğlu, Mersin Teşkilatından Yahya Dermancı, ilimiz delegelerinden de Dr. Emine Alpay ile Dr. Bedri Görgün kısa bir konuşma yapmıştır. CHP Genel Sekreter Yardımcısı Kemal Satır; yaptığı konuşmada DP'lilerin bu kongre neticesini sabırsızlıkla beklediklerini, CHP'lilerin kendilerini hiçbir hırsa kaptırmayarak demokratları hayal kırıklığına uğrattıklarını söylemiş ve demiştir ki:

> *Bizim şu veya bu sebeple birbirimize gireceğimizi hayal edenler, böyle bir heyecana kendilerini kaptıranlar, şu manzara karşısında aldandıklarının farkına varacaklardır. Bizim aramızda halledilemiyecek hiçbir meselemiz yoktur. bir takım küçük anlaşmazlıklarımız olabilir. Bunları da kardeş gibi, birbirimie sarılarak halletmesini biliriz. Arkadaşlar, içimize beşinci kol gibi sokulmuş, bir takım insanların benim ve arkadaşım Kasım Gülek'in aramızda ihtilaf olduğunu yaymağa çalışmışlardır. Bu sözler ve rivayetler bu kongrede ortadan kalkmıştır.*

Satır, sözlerinin devamında 1954 yılında Adana'da yapılan genel seçimleri yolsuzluk olarak görmüş ve ilimizde cereyan eden seçim yolsuzluğunun bir daha tekrarlanmasına asla müsaade edilmeyeceğini aksini düşünenlerin yeni bir deneme teşebbüsüne kalkışmamalarını, "sonunun çok vahim olabileceğini" söylemiştir. Satır'ın konuşması devam ederken salona giren Kasım Gülek sahneye gelmiş, Satır ile kucaklaşmış ve ikili samimi görüntüler vermiştir. Sözlerine devam eden Satır, Menderes'in bölgemizdeki son ziyaretine temas etmiş ve sözlerini tekrar parti içinde ihtilaf olmadığına getirerek konuşmasına son vermiştir. Satır'dan sonra kürsüye gelen Suphi Baykam 5 Ocak Olayları[595] ile ilgili konuya temas ettikten sonra şunları söylemiştir:

> *Ben, Adnan Menderes'ten daha particiyim diyen vali yanlış yoldadır. Vali Adana da bu yolda devam edilemiyeceğini hemen öğrenmelidir. Polis müdahalelerine cop ve dipçikle vatandaşın rahatsız edilmesine kanunlarımız müsait değildir. Yine kanunlarımız yolların trafiğe kapatılmasına müsaade vermez. Ben, Valiyi Burdur'dan tanırım. Partizandır o… Ama vatandaşların bir*

[595] 5 Ocak 1960 tarihinde, Adana'nın kurtuluş günü kutlamaları esnasında CHP il binası önünde toplanan kalabalığa emniyet güçleri müdahalede bulunmuştur. Detaylı bilgi için bkz. *Yeni Adana,* 6 Ocak 1960, s. 1, 4.

tekinin burnunun kanamasına seyirci kalamayız. Bunların haklarını elbette arayacağız. Şu anda dışarıda esen hava fecidir. Vatandaşlara istirap verilmektedir. Türk milleti hiçbir zaman kölelik istidadı göstermemiştir.

Baykam son olarak üniversite olaylarına da değindikten sonra irticanın bir tehlike arzetmediği iddiasını da cevaplandırarak: "Ahmet Emine yapılan Malatya suikastinde olduğu gibi kurşunların mı sıkılmasını bekliyorlar." demiştir. Kürsüye gelen Tekeli, konuşmasında sözü, alınan sıkı emniyet tedbirlerine getirerek demiştir ki: "Turhan Kapanlı, kanunlara aykırı olarak partizanlık yolunu seçmiştir. İdare amirleri gelip geçicidirler. Vaktiyle Adana Bahri Paşa'nın teneke çalınarak uğurlanışına şahit olmuştur. Günümüz idarecileri bu tarihi olaydan ibret alırlarsa kendileri için de memleket için de daha hayırlı olur." Konuşmacılardan Kemal Sarıibrahimoğlu ise valinin tutumunu eleştirmiş ve demiştir ki: "Adana hiçbir zaman ne Uşak'ta yapılan alçaklığa ne de diğer yerlerde yapılan tecavüzlerde olduğu gibi cop ve dipçik darbelerine katlanmak küçüklüğünü gösteremeyecektir. Burası erkek insanların yurdudur. Belki Kapanlı tecrübesizdir. Dostları hatırlatsın ve ikaz etsinler." Sarıibrahimoğlu'ndan sonra Melih Kemal Küçüktepepınar da demiştir ki:

Vali Kapanlı esasen D.P. yi tutan bir valiydi. Buraya gelirken Burdur'da yaptığını tekrarlamayacağı vadinde bulunmuştu. Ama görüyoruz ki, sanki burası ihtilal şehri Bağdat mış gibi vatandaş ağır baskı altına alınmıştır. Kapanlıya tavsiyemiz şudur: Hakikaten memlekete hizmet etmek istiyorsa D.P. nin şanslı olduğunu hissediyorsa kendisini bu kanuni zırhlardan sıyırarak ve siyasi olarak karşımıza çıksın. Aksi halde kanun zırhına bürünerek devlet kırbacını vurmak, vatandaşı zorlamak hatalı bir yoldur. Vatandaşlara gelecek en ufak zararı önlemek kararındayız.

Daha sonra Mehmet Geçioğlu ile Hamdi Öner de birer konuşma yapmıştır. Söz alan Yılmaz Mete ise Mersin cinayeti[596] ile ilgili konuşmasını yaptığı sırada birinci şube komiserlerinden birinin müdahalesine maruz kalmıştır. Bu yüzden Mete ile komiser arasında tartışmalar yaşanmıştır. Komiser kongreyi tatil edeceğini söylemiş ancak Yılmaz Mete ise "Sen zaptını tut o kadar, kongreyi dağıtamazsın. Yazılı emrini getir, zaptını ben imzalarım." demiş ve böylece salondaki tansiyon biraz daha yükselmiştir.

[596] 1957 Genel seçimlerinden iki gün sonra Mersin'de Mahmut Baytunç adlı vatandaşın öldürülmesi olayı. Detaylı bilgi için bkz. *Yeni Adana,* 16 Ocak 1960, s. 1, 4.

Kongrenin kapanış konuşması için Gülek tekrar mikrofona gelmiş, sözlerine bu kongreye gelen herkesin gönüllü geldiğini misafirlerin hiçbirisinin para zoruyla ya da zorla getirilmediğini söyleyerek başlamış ve "Kongremiz iyi muhafaza altında idi. Dışarıda atlı polis içeride sivil polis…Tam bir muhafaza içindeyiz." demiştir. Ayrıca sözü millet sevgisinin önlenemeyeceğine getiren Gülek, DP'nin giriştiği ayırıcı propagandanın etkisiz kaldığını, vazifesinden istifasının çalışmalarına engel olamayacağını belirttikten sonra şöyle demiştir:

> *Kemal Satır'la Gülek arasında ihtilaf vardır diyenler biraz önce gördüler ki aradıkları, bekledikleri yoktur, olmamıştır. Bizde küsmek diye bir şey yok. Biz, bize kötülük edenlere dahi küsmüyoruz. Kendi arkadaşlarımıza, kendi omuzdaşlarımıza mı küseriz? Genel başkanımızla, arkadaşlarımızla ayrı düşündüğümüz olabilir. Evet, biz fikirlerimizi serbestçe söyleyen bir partiyiz. Bundan daha tabii ne olabilir? Onlar gibi başkanlarının düşündüklerini düşünmüş görünmek ihtiyacında değiliz.*

Seçimler hakkında konuşmasına devam eden Gülek:

> *Seçim sandıkları marifetlerine teşebbüs etmesinler. Böyle zamanda karşılarında hemen mert ve cesur Adanalıları göreceklerdir. D.P. liler Ankara'da, Malatya'da, Adana'da seçimi kazanmayı çok isterler. Kendileri devlet vasıtası, polis otoları ile herşeyi kullandılar. Eh, bize de cop kullanıyorlar. Belediye Reisi bunları tekzip etti. Sen kimsin, polis müdürü müsün? Neyi tekzip ediyorsun? Gazeteler çıktı, fotoğraflarla tekzibi tekzip etti. O tekzibi nasıl gazetelere gönderdi savcı? Versin hesabını… Elbet verecekler. Bunların ne Adana'yı ne de Adanalıları tanımadıkları anlaşılıyor,* demiştir.

Son olarak vali için açıklamada bulunarak şu sözleri söylemiştir:

Partizanlık eden açık açık ben Demokrat Parti valisiyim diyen valiye millet bunun hesabını soracaktır. Millet haksızlık yapmış nüfuzunu kötüye kullanarak servet yapmış kimselere adil mahkemeler teminatlı hakimler önünde hesabını soracaktır. Nerden buldun diyecektir. *"*[597]

CHP İl Kongre'si seçimlerinin neticesine göre kurultay delegeliklerine: İbrahim Burduroğlu, Nuri Özsoy, Yunus Karaca, Ahmet Şimşek, Kemal Çelik, Adnan Seyhan,

---

[597] *Yeni Adana,* 18 Ocak 1960, s. 4.

Hasan Çenet, Cevdet İnan, Abdurrahman Musabalı, Süleyman Oğuz, Emin Özener, Azmi Yazıcıoğlu, Kenan Karamüftüoğlu, Hasan Karataş, Hamza Kaya, İsmail Güveloğlu, A. Kahya Kurşun, İbrahim İşoğlu, İbrahim Günay, Kazım Batuman, İbrahim Aydın, Rifat Korkmaz, Hasan Özgüneş, Mahmure Talay, Fazlı Meto, Kemal Soylu, İzzettin Özgiray, İbrahim Sevgili, Halil Tuyğur, A. Şeref Uğur, İbrahim Alkan, Hüseyin Pelit seçilmiştir.[598]

CHP İl İdare Kurulu üyeleri Nevzat Güven'in başkanlığında 19 Ocak tarihinde toplanarak iş bölümü yapmış ve İbrahim Günay parti sekreterliğine, Ömer Ulusçutürk de parti muhasipliğine seçilmiştir.[599]

Vali Turhan Kapanlı ise CHP İl Kongresi'nde şahsına yöneltilen eleştiri ve ilgili kişilerin iddialarını şu şekilde cevaplandırmıştır:

> *Rıza Tekeli'ye: 'Kozanda Demokrat Partiye rey vermezseniz okulu yaptırmam,, demediğimi, CHP'li muhtarları da işhad etmek suretile, kat'iyetle ve iğrenerek redderim.,, Kemal Sarıibrahimoğlu'na İsnaf ve iftiradan netice alınmaz. Bu, ayıp ve cüretkar bir yoldur. Kendisini sakim iddiasından dolayı ispata davet ederim.,, Melih Kemal Küçüktepepınar'a: 'Kendisini ne suretle tanıdığımı icap ederse bilahere arzedeceğim.,, Kemal Satır'a: 'Kanun vazedenlerin kanunlara karşı gelmesi kadar hazin ve elem verici bir hal yoktur. Bu hususun tetkiki adliyemize düşen bir vazifedir.,, Nevzat Arman'a : 'Kader bize bu zatı da Milletvekili olarak takdim etti, çekiyoruz. Fakat artık çekmeyeceğiz, tahammülümüz de kalmamıştır.,,*[600]

Ayrıca kongre ile alakalı DP Vilayet İdare Heyeti bir tebliğ yayımlayarak tebliğin bir kısmında şu ifadeleri kullanmıştır: "DP iktidarı devrinde aşiret reisleri edasıyla kefen ve tabancadan bahsetmenin en güzel cevabını şuurlu Türk milleti, önümüzdeki seçimlerde bir şamar halinde bir kere daha CHP nin muhteris suratlarına çarpacaktır".[601]

---

[598] *Yeni Adana,* 19 Ocak 1960, s. 1.
[599] *Yeni Adana,* 20 Ocak 1960, s. 1.
[600] Ayrıca Adana Valisi Turhan Kapanlı'nın açıklamalarının tamamı hakkında detaylı bilgi için bkz. *Bugün,* 19 Ocak 1960, s. 1, 4.
[601] Demokrat Parti Adana İl İdare Heyetinin yayınladığı tebliğin tamamı için bkz. *Bugün,* 20 Ocak 1960, s. 1, 4.

Kongreden yaklaşık üç ay sonra Adana'da partinin önde gelen isimlerinden Dr. Makbule Dıblan, İsmet İnönü'ye telgraf çekerek partiden istifa ettiğini bildirmiş ve DP'ye katılmıştır.[602]

2.1.24. CHP'den Önemli İstifalar

DP'nin kurulması ve toplumun genelinde ilgi görmesiyle CHP'de birtakım anlaşmazlıklar yaşanmaya başlamış bunun neticesi olarak da parti içerisinde huzursuzluklar baş göstermiştir. Özellikle DP'nin 1946 genel seçimlerinden sonra ana muhalefet olması ve 1950 yılına kadar halkta karşılık bulması sonucu CHP'de birçok istifa olayının yaşanmasına neden olmuş ve Adana Parti Teşkilatı da bu süreçten etkilenmiştir. CHP'nin yirmi yedi yıllık iktidarı döneminde partinin çeşitli kademelerinde görev almış, milletvekilliği hatta bakanlık yapmış kişilerden bazıları da 1950 yılı ve ilerleyen yıllarda istifalarını vererek DP'ye katılmıştır.

2.1.24.1.Sinan Tekelioğlu'nun İstifası

1950 yılı genel seçimleri öncesinde CHP'nin aday listesi belli olmuş, 1946 yılı seçimlerinde Seyhan milletvekili seçilen Milli Mücadele Dönemi kahramanlarından Sinan Tekelioğlu milletvekili aday listesinin dışında kalmıştır.[603] 27 Mart 1950 tarihinde[604] Sinan Tekelioğlu parti başkanlığına gönderdiği mektupla CHP'den istifa etmiş,[605] *"Yeni Adana"* gazetesiTekelioğlu'nun istifasını beklendik bir durum olarak karşılamış ve istifanın büyük yankı uyandırmadığına değinmiştir.[606] *"Demokrat"* gazetesi ise istifayı CHP'de çözülme başladı şeklinde değerlendirmiştir.[607]

İstifası sonrası 28 Mart 1950 tarihinde Ankara'dan Adana'ya dönen Sinan Tekelioğlu neden istifa ettiğine dair açıklamasında birçok fedakâr arkadaşı ile birlikte çalışmalarına rağmen CHP'nin kuruluş gayelerinden ayrılmakta ısrar ettiğini ve şef sistemine bugün dünden daha fazla sarıldığını söylemiş ve sözlerine şu şekilde devam etmiştir. "Bu millet milli mücadele yıllarında kendi refahını ve neslinin saadetini temin için tırnaklar ile toprağı kazmıştır. Yoksa bir zümrenin saltanatı için değil" demiştir.

---

[602] *Bugün,* 8 Mart 1960, s. 1, 3.
[603] *Demokrat,* 9 Mart 1950, 1, s. 2.
[604] *Yeni Adana,* 28 Mart 1950, s. 1.
[605] *Türk Sözü,* 28 Mart 1950, s. 3; Bugün, 28 Mart 1950, s. 2.
[606] *Yeni Adana,* 28 Mart 1950, s. 1.
[607] *Demokrat,* 28 Mart 1950, s. 1, 2.

Tekelioğlu bundan sonra çalışmaları hakkında zararlı olduğuna inandığı şeflik sistemin yıkılması için devam edeceğini söylemiştir.[608] 1950 yılında DP listesinden bağımsız olarak Seyhan milletvekili seçilen Sinan Tekelioğlu siyasi yaşantısına 1953 yılında DP'ye katılarak[609] 1954 seçimlerinde de DP'den Seyhan milletvekili seçilerek devam etmiştir.[610]

2.1.24.2.Cavid Oral'ın İstifası

"Bugün" gazetesi ve *"Hürses"* gazetesinin sahibi ayrıca gazetelerin başyazarlığını yapmış, 1946 seçimlerinde Seyhan milletvekili seçilmiş, CHP'de uzun yıllar görev almış, CHP Genel İdare Kurulu üyeliği ve Tarım Bakanlığı görevini yürütmüş olan Cavid Oral, 1953 yılında kardeşi Nihat Oral ile CHP'den istifa etmiştir.[611] İstifa haberinin üzerine CHP Seyhan İl İdare Kurulu Başkanı Kemal Satır, Cavid Oral ile görüşme yapmış ancak Oral, kararının değişmediği cevabını vermiştir.[612] Cavid Oral istifası ile ilgili beyanatında,

> *Cumhuriyet Halk Partisinden bugün istifa etmiş bulunmaktayım. Bu istifamın başlıca iki sebebi vardır. Bunlardan birisi bugün partinin sevk idaresine hakim olan zümre ve zihniyetin partiye vermek istediği istikamet ve takibettiği politikadır. İkincisi de muhalefet anlayışının aramızda yarattığı ihtilaflardan ileri gelen ve şahsıma yöneltilen garez ve husumettir. Bu vaziyet karşısında Halk Partisinde kalmanın doğru ve faydalı olacağı kanaatinde değilim. Biliyorsunuz ki, Kurultayda ve ona takadüm eden parti meclisinde malum zümre tarafından aleyhimde çeşitli tertiplere girişilmiştir. Ve sonra herkesin gözü önünde cereyan eden Genel Sekreterliğin Kurultaydan alınarak Genel Kurula verilmek istenmesi hakkında gazetemizde intişar eden bir yazı dolayısiyle benim Haysiyet Divanına verilmem hususunda bir takrirle teşebbüse geçilmiştir. Bu takrir aradan aylar geçtiği halde zamanında ve icabında aleyhimde kullanılmak üzere Genel İdare Kurulunda muhafaza edilmektedir. Cumhuriyet Halk Partisine genç yaşımda intisap etmiştim. Mebusluğunu ve Vekilliğini yaptım.*

---

608 *Demokrat,* 29 Mart 1950, s. 1, 2.
609 *Demokrat,* 27 Ekim 1953, s. 1, 6; *Vatandaş,* 27 Ekim 1953, s. 1, 4.
610 Sinan Tekelioğlu'nun 1950 seçimlerinde Demokrat Parti listesinden Bağımsız, 1954 seçimlerinde ise DP'den Seyhan milletvekili seçilmesi bu çalışmanın Adana'da Genel ve Yerel Seçimler bölümü Adana'da 1950 ve 1954 Milletvekili Seçimleri başlığı altında incelenmiştir.
611 *Demokrat,* 8 Eylül 1953, s. 1; *Bugün,* 8 Eylül 1953, s. 1; *Türk Sözü,* 8 Eylül 1953, s. 1; *Yeni Adana,* 8 Eylül 1953, s. 1.
612 *Demokrat,* 8 Eylül 1953, s. 1.

Bana verilen bu memleket vazifelerinde azami titizlik ve hüsnüniyetle gayret gösterdiğime kaniim. Bunun takdirini vatandaşlarıma bırakıyorum. Şahsen derin bir vicdan huzuru içinde bulunduğumu söylemeliyim, [613] demiştir.

26-27 Eylül 1953 tarihli *"Bugün"* gazetesinde Cavid Oral İstifa gerekçesini *"Halk Partisi'nden niçin istifa ettim?"* başlıklı köşe yazısında açıklamış ve "Hürses"in sert ve sövücü bir neşriyat yapmadığı şeklinde tenkidlere maruz kaldım."[614] demiştir. CHP'den ayrılan Cavid Oral, 1954 yılı seçimlerinde DP listesinden bağımsız olarak Seyhan milletvekili seçilmiş ve ardından DP'ye katılmıştır.[615]

2.2. Demokrat Parti (DP)

Türkiye'de siyasi anlamda bir kırılma ve dönüm noktası olan DP'nin kurulması hadisesi taşra olarak kabul edilebilecek Anadolu şehirlerinde hareketlenmenin yanı sıra halk kitlelerinde de heyecana sebep olmuştur. DP kuruluşundan kısa bir süre sonra Anadolu'nun birçok vilayetinde ve ilçesinde teşkilatlanmış ve faaliyete geçmiştir. Cumhuriyet'in kurulmasını takip eden yirmi üç yıl gibi uzun bir zaman diliminin ardından başarısızlıkla sonuçlanan çok partili hayat ilk defa tatbik olunmuş ve CHP açısından serbest zeminde hareket etme dönemi de son bulmuştur. Türkiye, ciddi manada iktidar ve muhalefet ilişkisinin yaşanacağı, sert bir zeminde siyasi hadiselerin vuku bulacağı bir yola çıkmıştır. Bu noktadan hareketle siyasette oluşan yeni durum Türk siyasi tarihi açısından bir milad olmuştur. Demokrasinin gereği ve başat durumu olarak çeşitli görüş ve düşüncedeki siyasi parti veya partilerin ortaya çıkması, teşkilatlanmaları yeni bir sürece girildiğini göstermiştir. Artık devlet idare ve idamesi tek parti ve onun yapmış olduğu programlardan çıkmış ve çoğulculuk dönemine doğru bir adım atılmıştır. Ülkede yaşanan bu gelişme parti içi güç dengelerinde, toplumsal tabanda, iş ve basın dünyasında, halka mal olmuş kişilerde bir değişikliğe zemin hazırlamıştır. Özellikle rejimle özdeşleşmiş siyasi partinin tek tip basın faaliyetlerinden ve mecburiyetlerinden çıkıp tercihlerin yelpazesinin genişlediği, sorgulanabilirliğin arttığı, toplumsal beklentilerin daha da yukarı taşındığı dönem başlamıştır.

---

[613] *Bugün,* 8 Eylül 1953, s. 1, 5; *Demokrat,* 8 Eylül 1953, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 8 Eylül 1953, s. 1, 3.
[614] Cavid Oral CHP'den istifa gerekçesini Bugün gazetesinde anlatmıştır. İstifa gerekçesinin tamamı için bkz. *Bugün,* 26 Eylül 1953, s. 1; *Bugün,* 27 Eylül 1953, s. 1, 2.
[615] Cavid Oral'ın 1954 seçimlerinde DP listesinden Seyhan Bağımsız Milletvekili seçilmesi ve DP'ye geçmesi haberi bu çalışmanın Adana'da Genel ve Yerel Seçimler bölümü Adana'da 1954 Milletvekili Seçimleri başlığı altında incelenmiştir.

Güneyin önemli şehirlerinden olan ve kozmopolit yapısı ile ön plana çıkan Adana şehrinde de alternatif gazetelerin, CHP'ye muhalefet olarak tanımlanabilecek büyük halk toplulukları tarafından desteklendiği görülmektedir. Bu siyasi yapıdaki değişim ve yapılanma şehrin de fikri yapısının bölünmesi ve şekillenmesine zemin hazırlamıştır.

Nitekim 1946'da DP'nin kuruluşundan sonra Adana basınında muhalefetin sesi olan yeni gazetelerin yayım hayatına başlaması dikkat çekicidir. Adana vilayetinde yaşanan siyasi gelişmeler ve çekişmeler, Türk siyasal hayatının bölgeye yansıması olarak değerlendirilmelidir. Çok partili süreçle birlikte başlayan siyaset ve düşünce alanlarında Adana'nın durumunu tam kavrayabilmek için yerel basınının manşetlerine taşıdığı siyasi gelişimleri takip etmenin bir zorunluluk olduğu aşikardır.

Bu bölümde diğer siyasi partiler gibi DP'nin kuruluşu şehir kuruluşu, iktidara giden yolda ve iktidarında, partinin il teşkilatının yapmış olduğu kongreler, parti içi yaşanan hadiseler ile şehirde faaliyeti bulunan diğer siyasi partilerle alakalı DP'nin yaşadığı olayların Adana basınındaki yansımaları tahlil edilecektir. Bu süreçte DP örgütünün ilk kurulduğu yerlerden birisi de Adana vilayetidir.

DP'nin kuruluş sürecine kadar yaşanılan hadiselerin, partinin kurucu kadro kademesinin aldığı kararların Adana basınına yansıdığı ve Adana basınınca takip edildiği gözlemlenmiştir.

İzmir Milletvekili ve Eski Başbakan Celal Bayar Meclis Başkanlığına 26 Eylül 1945 tarihinde milletvekilliğinden istifa ettiğini bildirmiş[616] fakat CHP'den istifa etmemiştir. *"Türk Sözü"* gazetesi Bayar'ın ya siyasi hayattan çekileceğini ya da yeni bir parti kuracağını yazmıştır.[617] Celal Bayar, niçin istifa ettiği hakkında kısaca şunları söylemiştir: "Büyük Millet Meclisi yüksek Başkanlığına- İzmir Milletvekilliğinden istifa ettiğimi arz bilvesile derin saygılarımı sunarım".[618] 27 Kasım 1945 Tarihli *"Türk Sözü"* gazetesinde verilen *"Yeni Bir Parti Söylentisi Daha"* başlıklı haberde Bayar'ın

[616] *Bugün,* 29 Eylül 1945, s. 1; *Yeni Adana,* 29 Eylül 1945, s. 1.
[617] *Türk Sözü,* 29 Eylül 1945, s. 1.
[618] *Bugün,* 29 Eylül 1945, s. 1.

yeni bir parti kuracağı partinin adının Milli Demokrat Parti olacağı şeklinde söylentiler olduğu yazılmış, söylentilere rağmen Bayar'ın parti kurmayacağı iddia edilmiştir.[619]

3 Aralık 1945 tarihinde Celal Bayar, parti genel sekreterliğine giderek nezaketli bir dille yazılmış olan, partiden çekilme ve arkadaşlarına vedasını bildiren mektubu vermiş ve partiden ayrılmıştır.[620] CHP'den istifa eden Bayar'ın yeni partinin müfredatını hazırladığı, programın politik kısmının, demokrasiye daha ziyade yaklaşma esasına isnat edildiği, yeni partisinin adının Halk Demokrat Partisi olacağı, partinin 1947 seçimlerine katılım sağlayacağı ve partinin ilk kadrosunun Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan olacağı haberleri basında yer bulmuştur.[621]

Prensiplerinin Kemalist rejimi ve ideolojisi çerçevesinde olacağı, merkezinin Ankara'da bulunacağı açıklanan partiye[622] eleştiri getiren *"Türk Sözü"* gazetesi haberinde yeni partinin CHP'den farkının kalmayacağına temas etmiştir.[623] Ancak durumun öyle olmayacağı 1946 yılı bütçe görüşmelerinde yeni partinin kurucu kadrosunun ilk muhalefetini yapacağı öne sürülmüştür.[624] *"Ulus"* gazetesi yazarı Falih Rıfkı Atay, Celal Bayar'ın kuracağı partinin beklenilen ve arzu edilen parti olduğunu söyleyerek şöyle demiştir:

> *Yeni mühalefet Partisiyle fikir fikire, program programa ve tam demokrasiller geleneğine uygun tartışmalar çerçevesinde kalacağımız ümit etmemek için hiçbir sebep yoktur. Aramızda şeref ve sorumları ortaklaşa geçen uzun bir geçmiş olduğunu daima hatırlayacağız. Celal Bayarın Kemalizm davasına ve Türk devrim geleneklerine uygun bir muhalefet partisi kurmağa ve işletmeye muvaffak olmasını biz en aşağı kendisi ve arkadaşları kadar, dilemekteyiz. Celal Bayar bizim partimizde faziletli dürüstlüğü ve ülkücülüğü ile şöhret kazanmıştır. Karşımızda bu vasıflı bir liderin muhalefet partisi bulmaktan memnun olmamak imkanı var mıdır? Bu suretle samimi, bir ayrılışmayı parti için her türlü hizipçiliğe mutlaka tercih eden CHP davayı kazanmıştır.*[625]

---

[619] *Türk Sözü,* 27 Kasım 1945, s. 1.
[620] *Bugün,* 4 Aralık 1945, s. 1.
[621] *Yeni Adana,* 4 Aralık 1945, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 4 Aralık 1945, s. 1, 2.
[622] *Yeni Adana,* 4 Aralık 1945, s. 2.
[623] *Türk Sözü,* 4 Aralık 1945, s. 2.
[624] *Yeni Adana,* 4 Aralık 1945, s. 1.
[625] *Yeni Adana,* 4 Aralık 1945, s. 2.

DP'nin kuruluş sürecini takip eden basının kurulacak parti hakkındaki izlenimleri genelde iyimser olmuştur. Basında, CHP ile koordineli bir şekilde işlerin yapılacağı hissi uyanmış, ayrıca bu hissiyatın oluşmasındaki temel faktörlerden biri de DP'nin kurucu kadrosunun CHP'den ayrılan ve kuruluş sürecinde sert bir üslup kullanmayan kişilerden oluşmasıdır; ikincisi de partinin, CHP'nin ana fikirlerinden ayrılmayacağı ve sert bir muhalefet anlayışını gütmeyeceği beklentisidir. Partinin kuruluş aşamasında kuruculardan hiç kimsenin CHP ile polemik ya da tartışmanın içine girmemesi de CHP'lilerde olumlu intiba bırakmıştır. Yapılan değerlendirmelerde yeni partinin mecburen hükümet ile karşılıklı fikir tartışmalarına gireceği ancak devleti ilgilendiren konularda fikir birlikteliğine gidileceği söylenmiştir.[626]

"Yeni Adana" gazetesi 7 Aralık'ta partinin ilanından bir ay önce yaptığı haberde partinin adının DP olacağını, partinin CHP'nin sağlamlaşmasına katkıda bulunacağını ve yıkıcı olmayacağını yazmıştır.[627]

Celal Bayar DP'nin teşkili için resmi müracaatta bulunmuş, DP'nin kurulması münasebetiyle kuruculardan Celal Bayar, Fuat Köprülü, Refik Koraltan ve Adnan Menderes partinin ana hatlarını izah etmek için basın mensuplarıyla bir araya gelmiştir.[628] Kurucular basına verdikleri demeçte:

> *Demokrat parti programı, biri umumi prensiplere, diğeri, adalet, Milli Eğitim, Sanayi Ticaret, Ziraat, Orman, Bayındırlık, ulaştırma umumi sağlık işlerine ait olmak üzere iki kısma ayrılmış bulunmaktadır. Umumi prensiplere ait kısımda, partinin gayesi, siyasi, içtimai umdeleri açıklanmaktadır. Demokrat partinin siyasi veçhesini tayin eden ilk kısma göre, siyasi hayatımızın, birbirine karşılıklı saygı gösteren partilerle idaresi lüzumuna inanan demokrat parti, Türkiye Cumhuriyetinde demokrasinin geniş ve ileri bir anlayışla gerçekleşmesine ve umumi siyasetin demokratik bir görüş ve zihniyetle yürütülmesine hizmet maksadı ile kurulmaktadır. Parti, demokrasi esaslarına en uygun devlet şeklinin cumhuriyet olduğuna kanidir. Parti, demokrasiyi milli menfaat ve insanlık haysiyetine uygun bir prensip olarak tanımakta ve Türk milletinin siyasi olgunluğuna inanmaktadır. Parti, umumi hayatta her bakımdan muvazeneli ve ahenkli bir gelişmenin sağlanması için yalnız siyasi partiler kurulmasını yani*

---

[626] *Türk Sözü,* 4 Aralık 1945, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 21 Aralık 1945, s. 2; *Türk Sözü,* 23 Aralık 1945, s. 2.
[627] *Yeni Adana,* 7 Aralık 1945, s. 1.
[628] *Yeni Adana,* 8 Ocak 1946, s. 1; *Türk Sözü,* 8 Ocak 1946, s. 1; *Tel,* 8 Ocak 1946, s. 1.

sadece siyasi sahada teşkilatlanmış olmayı kafi görmemektedir. Milletimizin iktisadi ve içtimai sahalarda da süratle teşkilatlanması ve daha şuurlu bir birlik tecellisi için işçilerin, çiftçilerin, tüccar ve sanayicilerin, serbest meslek sahiplerinin, memur ve muallimlerin, yüksek öğretim talebesinin mesleki, içtimai ve iktisadi maksatlarla cemiyetler, kooperatifler ve sendikalar kurmalarını gerekli bulmaktadır. Parti, insanlık haysiyetine ve bu haysiyetin ancak insanlık ana haklarını teminat altında bulunmasile korunabileceğine inanır ve bütün devlet mevzuatında bu prensipe aykırı hükümler bulunmamasına dikkat etmeyi vazife sayar. Demokratik prensipleri şöyle ifade edilmektedir: Milli iradenin tam tecellisi, seçimlerin her türlü müdahaleden uzak ve serbest olarak gizli reyle yapılmasına ve siyasi partilerin eşit haklara sahip bulunmalarına bağlıdır. Seçimlerin serbestliğini bozacak hareketleri, milli hakimiyete karşı işlenmiş bir suç addederiz. Memleketimizin istiklalini ve toprak bütünlüğünü bozmayı yurtdaşanahaklarınıkayıplamayı gaye edinen veya memleket dışındaki siyasi teşekküllere bağlı olan siyasi cemiyet veya partilerin kanun dışı sayılmasını isteriz. Yurtdaşlar arasında müşterek bir tarihin yarattığı, kültür ve ülkü birliğine dayanan ve her türlü ayrıcı temayülleri reddeden bir milliyetçilik telakkisine bağlıyız. Partimiz bütün yurddaşları, dil ırk farkı gözetmeksizin Türk sayar ve Türk olmanın bütün haklarına sahip tanır. Kanuni vazifelerini yerine getiren her ferde iyi bir yurddaşgözile bakar. Bu ana görüşlerin tatbikatta da yer bulmasına dikkatle çalışacağız. Eğitim ve öğretim müesseselerimizi böyle bir milliyetçilik idealinin tahakkukunda vazifeli saymaktayız. Partimiz, layıklığı, devletin dinle hiçbir ilgisi bulunması ve hiçbir din düşüncesinin kanunların tanzim ve tatbikinde müessir olmaması manasında anlar Din hürriyetini diğer hürriyetler gibi insanlığın mukaddes haklarından tanır. Dinin siyaset aleti olarak kullanılmasına, Devlet işlerine karıştırılmasına başka dinler aleyhine propaganda vasıtası yapılarak yurddaşlar arasındaki sevgi ve tesnüdü bozmasına, serbest tefekküre karşı taassup duygularına harekete getirmesine asla müsamaha olunmamalıdır. Devletçiliği iktisadi alanda uzun zamandan beri devam eden boşluğu bir an evvel doldurmak iş hacmini genişleterek yurddaşların geçim ve refah seviyesini yükseltmesi için devletin gerek doğrudan doğruya iktisadi faaliyetlere girişmesi gerekse nizalarına teşvik ve sermayenin umumi menfaate en uygun şekilde ve süratle gelişmesinde vazife alması manasında anlıyoruz, özel teşebbüs ve sermaye faaliyet ve tasarruflarının devlet tarafından nizamlanması özel teşebbüs

menfaatlerile genel menfaatin telifi ve korunması zarureti ileri gelmektedir. Bizim devletçiliğimiz iktisadi şartlarımızın çizdiği yoldur. Dış politikamız milletlerin hukuki eşitliğine milletlerarası siyasi, iktisadi ve kültürel işbirliğine kollektif güvene, iyi komşuluk münasebetleri esasına dayanmalıdır. Milli varlığın ancak milli kuvvetle korunabileceği kanaatine bağlı kalmakla beraber milletler birliği gayesini hedef tutacak barışçı ve açık bir dış siyasetin memleket menfaatlerine en uygun ve realist yol olduğuna inanıyoruz. İç işlerimizde hükümeti ve teşkilatını halkın dışında ve üstünde bir varlık sadece halk tarafından amme vazife ve hizmetlerini görmek üzere kurulmuş bir irade cihazı saymak esaslı bir prensipimizdir. İyi bir idarenin gayesi, devletle bütün muamele ve münasebetlerinde yurddaşa tam bir emniyet verebilmektir. Memurlara verilen kanuni selahiyetlerin idari otosile temini bahanesiyle keyfi olarak kullanılması temayüllerini önlemeği vazife edineceğiz. İyi bir idare cihazı kurabilmek için vazifenin icabettirdiği selahiyesle mesuliyet hudutlarını kesin olarak tayin eylemek şarttır. Bütün selahiyetlerin mahdut ellerde toplanması ve mesuliyetin zaafa uğraması neticelerini doğuran bürokratik zihniyet ve usullerin terki lüzumuna kaniiz, [629] demiştir.

Bu heyecanlı ve ilkesel yaklaşımlar ülke genelinde olduğu gibi Adana vilayetinde de büyük karşılık bulacaktır. DP'nin Adana'da kuruluş sürecinde görev almak isteyen kişiler siyasi kariyerleri açısından yeni bir dönemin kapılarını aralamışlardır. DP resmi olarak 7 Ocak 1946 tarihinde İçişleri Bakanlığının parti programını[630] onaylamasıyla ve gereken izni vermesiyle faaliyete geçmiştir.[631] Partinin faaliyete geçmesiyle Genel İdare Kurulu ilk karar olarak DP başkanlığına gizli oylama sonucu eski Başbakan Celal Bayar'ı ittifakla seçmiştir.[632]

2.2.1. DP Adana Teşkilatı Kuruluşu

Türkiye'nin birçok yerinde olduğu gibi DP'nin Adana'da da il ve merkez ilçe müteşebbis heyetleri kurularak faaliyetlerine başlamıştır. DP'nin Adana'da kuruluş süreci, 10-12 Mart 1946 tarihleri arası yerel basınında yoğun bir şekilde ilgisine sebep olmuş ve konu ana sayfadan verilmiştir. *"Türk Sözü"* gazetesi, 10 Mart 1946 tarihli

---

[629] *Tel,* 8 Ocak 1946, s. 1, 3; *Türk Sözü,* 8 Ocak 1946, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 8 Ocak 1946, s. 1, 2.
[630] Demokrat Parti programı hakkında detaylı bilgi için bkz; TBMM Kütüphanesi, Yer: 2008-563, Yılı: 1946.
[631] *Tel,* 8 Ocak 1946, s. 1, 3; *Yeni Adana,* 8 Ocak 1946, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 8 Ocak 1946, s. 1, 2.
[632] *Tel,* 9 Ocak 1946, s. 1; *Yeni Adana,* 9 Ocak 1946, s. 1; *Türk Sözü,* 9 Ocak 1946, s. 1.

nüshasının ilk sayfasında*"yarın vilayete resmen müracaat edileceği sanılıyor"* şeklinde haber yaparak partinin kurucularından Refik Koraltın'ın sıkı bir çalışma yaptığına ve birçok kişi ile görüştüğüne değinmekle beraber DP'nin Adana müteşebbis heyetine girecek kişileri şu şekilde vermiştir: "Doktor Bahri Erkam, Doktor Süleyman Kuntalp, Tüccar Ömer Başeğmez, Dökmeci Namık Yarman, Tüccar Selahattin Karazincir, Tüccar Ahmet Saygan, Avukat Mustafa Nuri Tunç. Bunlardan Doktor Bahri Erkam başkanlığa getirilmiştir". Adana Merkez İlçe Müteşebbis Heyeti ise "Avukat Sait Nil'in başkanlığında şu zevattan müteşekkildir: Avukat Sait Nil, Mühendis Hakkı Sarıdoğan, Tüccar Cahit Şendil, Hukukçu Osman Esen, Çiftçi Mehmet Sıtkı İnce, İmalatçı Besim Akçal, Emekli Öğretmen Vasif Canbay"dır.[633] Diğer gazetelere de bakıldığında partinin kuruluş müracaatı ve detayları hakkında bilgi edinilmektedir.[634] Ayrıca gazetelerin gelişmeleri tarafsız bir şekilde haber yaptıkları ve Adana'da partinin kuruluş safahatını detaylıca izah ettikleri görülmüştür.

11 Mart 1946 tarihinde Refik Koraltan liderliğindeki çalışmalar sonucu il ve merkez ilçe müteşebbis heyetleri belirlenmiş ve geç saatlerde valilik makamına müracaat edilmiştir. İl müteşebbis idare heyeti için bildirilen isimler şunlardır: Dr. Bahri Erkam, Dr. Süleyman Kuntalp, Tüccar Ömer Başeğmez, şehir meclisi azasından Namık Yarman, Tel gazetesinden Ahmet Saygan, Tüccar Salahattin Karazincir, Avukat Nuri Tunç. İl merkez ilçe müteşebbis heyeti için bildirilen isimler ise Avukat Sait Nil, Mühendis Hakkı Sarıdoğan, Tüccar Cahit Şendil, Muakkip Osman Esen, Çiftçi M. Sıtkı İnce, İmalatçı Besim Akçal, Emekli Öğretmen Vasıf Canbay'dır. Bu isimlerden Dr. Bahri Erkam il müteşebbis idare heyeti başkanlığına getirilmiş, Merkez İlçe İdare Heyeti Başkanlığına da Avukat Sait Nil getirilmiştir.[635]Partinin müteşebbis heyetine bakıldığında toplumun bütün kesimlerini temsil eden, bir kısmı önceden de siyasetle uğraşmış ve itibarlı kişilerden oluştuğu dikkat çekmiştir.

---

633 *Türk Sözü,* 10 Mart 1946, s. 1, 2.

634 "*Haber aldığımıza göre Demokrat Parti Seyhan il ve Adana ilçe müteşebbis heyeti teşekkül etmiştir. Heyet, Dr. Bedri Erkam, Ömer Başeğmez, Mustafa Nuri Tunç (Avukat), Namık Yarman (Dökmeci), SelahittinKarazencir (tüccar), Ahmet Saygan (gazeteci) müteşekkildir. Başkanlığa Dr. Bedri Erkam seçilmiştir. Avukat Sait Nil, Cahit Tendil (tüccar), Mehmet Sıtkı İnce (çiftçi)- Vasıf Canbay (arazi ve zoalit işleri), Hakkı Sarıdoğan (Müteahhit), Osman Esen (Hukukçu), dan teşekkül etmiş ve başkanlığa Avukat Sait Nil seçilmiştir. İlgililerden aldığımız malumata göre, tatil gününe rastlaması yüzünden seçim neticeleri vilayete arzedilememiştir. Kanuni muamelenin ikmali için pazartesigünü teşebbüslere girişilecektir.", Tel,* 10 Mart 1946, s. 1.

635 *Türk Sözü,* 12 Mart 1946, s. 1, 3; Benzer haberler için bkz. *Yeni Adana,* 12 Mart 1946, s. 2; *Tel,* 12 Mart 1946, s. 2.

DP Adana İl İdare Heyeti oluşturulduktan yaklaşık beş ay sonra, Seyhan İl İdare Heyeti Başkanı Dr. Bahri Erkam, İl İdare Heyeti Başkanlığından ve İl İdare Heyeti üyeliğinden istifa etmiş,[636] Dr. Bahri Erkam'ın istifası üzerine İl İdare Heyeti Başkanlığına vekaleten İl İdare Kurul üyelerinden Ömer Başeğmez'in getirildiği anlaşılmıştır.[637] Dr. Bahri Erkam,

> *Demokrat" gazetesine bir açıklama yaparak şunları söylemiştir: "Demokrat Parti il müteşebbis heyeti başkanlığından çekildiğim hakkındaki olayın bazı kötü niyetli kimseler tarafından fena şekilde tefsir ve dedikodulara sürüklendiğini esefle duydum. Hatta bazı kimseler Demokrat Partiden tamamen ayrıldığımı bir propaganda olarak kullanmaktadırlar. Ben zati meşguliyetim ve sıhhi vaziyetim itibariyle yalnız parti idare kurulundan ayrıldım. Ölünceye kadar Demokrat Partinin üyesi olmayı en büyük şeref olarak taşıyorum.*[638]

29 Ağustos 1946 tarihinde Seyhan İl İdare Kurulu üyeleri aralarında ittifakla, başkanlık görevini vekaleten yürüten Ömer Başeğmez'i il müteşebbis heyeti başkanlığına seçmiştir.[639]

2.2.2. 1946 Yılı DP Adana İl Kongresi

DP Seyhan İl Kongresi[640] 29 Aralık 1946 tarihinde saat 09.00'da[641] parti merkez binasında[642] toplanmıştır.[643] Kongrede elli bir delegeden kırk dokuzunun mevcut olduğu anlaşılması üzerine kongre İl Müteşebbis Heyeti Başkanı Ömer Başeğmez tarafından açılmıştır.[644] Açık oyla divan seçimine geçilmiş, divan başkanlığına Memduh Çelik,[645] başkan vekilliğine Hamdi Keskin, yazmanlığa da Necdet Yavaş seçilmiştir.[646] Divan seçiminin ardından Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk için üç dakikalık bir saygı duruşu yapılmış ve müteşebbis heyetince partinin kurulduğu andan kongre sürecine kadar olan faaliyet raporu okunmuştur.[647] Delegelerden Necdet Yavaş, iktidar

---

[636] *Türk Sözü,* 4 Ağustos 1946, s. 1.
[637] *Demokrat,* 14 Ağustos 1946, s. 2.
[638] *Demokrat,* 15 Ağustos 1946, s. 1.
[639] *Demokrat,* 30 Ağustos 1946, s. 2.
[640] *Türk Sözü,* 31Aralık 1946, s. 2.
[641] *Türk Sözü,* 31Aralık 1946, s. 2.'de yer alan haberde kongre toplantı saati 10.00 olarak verilmiştir.
[642] *Yeni Adana,* 30 Aralık 1946, s. 1.
[643] *Demokrat,* 31 Aralık 1946, s. 1; *Bugün,* 31 Aralık 1946, s. 2.
[644] *Demokrat,* 31 Aralık 1946, s. 1.
[645] *Bugün,* 31 Aralık 1946, s. 2.
[646] *Demokrat,* 31 Aralık 1946, s. 1; *Yeni Adana,* 30 Aralık 1946, s. 1.
[647] *Demokrat,* 31 Aralık 1946, s. 1; *Türk Sözü,* 31 Aralık 1946, s. 2.

partisinin yersiz ve kanunsuz müdahaleleri ile beraber aday listelerinin de seçimin kaybedilmesinde etkili olduğunu söylemiş, Ömer Başeğmez ise aday listelerinin il, ilçe ve partinin çeşitli kademeleri ile ortak belirlendiğini bir kısım adaylarında memur olduğu için özür beyan ettiklerini ve onların yerlerinin doldurulamadığını söyleyerek aday listesinin alelacele yapıldığını ve uygun kişilerin bulunamadığını söylemiştir. Divan Başkanı Memduh Çelik söz alarak 1947 yılında yapılması gereken seçimlerin erkene alındığı için parti kadro ve kademelerinin tam manasıyla oluşturulamadığını ve seçimlere tam bir hazırlık yapılamadığını ve bunda kimsenin kabahatinin bulunmadığını söylemiş. Dinleyicilerden Hüsnü Reşit Soykan: "Başkan müteşebbis hey'eti müdafaa ediyor bunu yapamaz çünkü kendisi o zaman Halk Partisinin azası idi." demiştir. Divan başkanı, Soykan'a daha sonra cevap vereceğini belirterek faaliyet raporunu oylamaya sunmuş ve rapor ittifakla kabul olunmuştur. Gündem gereği il müteşebbis heyetinin kati hesabının kabulü ile heyetin ibrası ve ilçelerden gelen 1947 yılı bütçe kabul ve tasdik işlemlerine geçilmiş hesap komisyonuna Mesrur Paksoy, Kamil Tekerek, Said Erdinç seçilmiştir. Dilek komisyonu içinde Dr. Sedat Barı, Adil Özgiray, Gayur Sarıbay, ve Mustafa Akçay seçilmiş ve celse yirmi dakika tatil edilmiştir. Oturum arasında dinleyiciler arasında bulunan partili Kerem Ali Somer:

> *Münevverlere yer verilmiyor, bu partiyi doktor Bahri kurdu memleketin en temiz çocuğudur. Delege arkadaşlarım reylerimizi verirken ellerinizi vicdanınıza koyun, kimsenin tesirinde kalmayın, konuşanlar, partiden uzaklaştırılıyor. Bize yutturamazsınız, bu uğurda ölene kadar çalışacağız. Bu partiyi Halk Partisine çevirtmeyeceğiz. Reşat Güçlü de delegeliğe seçtirilmedi, o da partiden uzaklaştırılmak isteniyor,* diye bağırmıştır.

Enver Batumlu ise bu konuşma üzerine, Kerem Ali'nin heyecanından dolayı duygulandığını partide görev alan herkesin tarih karşısında ağır mesuliyet yüklendiğini, herkesin bu bilinçle hareket etmesi ve kötü zihniyetlilere karşı olunması gerektiğini ifade ederek: "Hiç kimse milli iradenin tecellisini sekteye uğratamaz, arkadaşlar, reylerinizi hür vicdanlarınızdan gelen seslere kulak vererek ve hiç kimsenin tesirinde kalmıyarak hakiki ehliyet ve liyakat ve iyi vatandaşa veriniz" demiştir. İkinci celse hesap raporunun okunmasıyla başlamış, raporda evrakı sarfiyenin usulü dairesinde tanzim kayıtlarının doğru ve düzgün yapılmış olduğu görüldüğünden kongrece raporun kabulü ve heyetin ibrası istenmiştir. Delegelerden Mustafa Akçalı raporda gösterilen

gelirlerin ne olduğunu sormuş; Başeğmez ise gardın partisi, güreş müsabakası ve hüviyet varakası satışından olduğunu söylemiştir. Salih Erten ise masrafların izahını sorduğunda müteşebbis heyetinden Selahattin Karazincir evraklarla birer birer masraf kısmını izah etmiştir. Ayrıca raporda partinin, il başkanına on bin lira borçlu olduğu göze çarpmış ve delegelerden Mahmut Karabucak partinin şahıslara borçlu olmasının doğru olmadığını söylemiştir, Başeğmez cevabında,"Türk milleti ve bilhassa Demokrat Parti naçiz yardımlarımdan dolayı ne benim, ne de başkasının minneti altında kalır." demiştir. Daha sonra divan başkanı raporu oylamaya koymuş ve hesap komisyon raporu çoğunluğun oyuyla kabul edilmiştir. Bundan sonra ilin ve ilçelerin bütçe tasarıları tek tek oya konulmuş, il bütçesinin bağış faslına beş bin lira ve gelir gider kısmına da otomobil, şoför ve akaryakıt kısmiyle kongre masrafları kısmına beş bin lira konulmak sureti ile tadilen üst kademeye sunulmasına ve Karaisalı bütçesine de bin lira bağış yapılmasına dair teklifler ve diğer bütçelerde kabul edilmiştir. Sonrasında dilekler kısmına geçilmiş ve ilçelerden gelen dilekler madde madde okunarak oya sunulmuş ve kabul edilmiştir. Başkan Ömer Başeğmez Adana'ya tam teşekküllü bir hastane yapılmasını istemiş oya sunulmuş ve kabul edilmiştir.[648] Sözü alan Enver Batumlu konuşmasında[649] birçok yeri gezdiğini, gezdiği yerlerde demokratları dinlediğini bazılarının devletin müdahale sahasının genişletilmesi gerektiğini söylediğini ya da tam tersini söylediklerini halkta fertçilik ve devletçilik fikri noktasında bir çatışmanın olduğunu, partilerinin hürriyetçi bir parti olarak ferdi teşebbüsü devlet teşebbüsünün önüne aldıklarını söylemiştir. Daha sonra Batumlu, CHP'yi eleştirerek önce sosyal politikanın partide var olduğunu sonra partinin şahsiyetçi bir partiye döndüğünü söylemiş ve cumhurbaşkanlığı seçiminin tek dereceli olmasını ve cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesini, başbakanın kabine arkadaşlarını dışarıdan seçmesini istemiş, ayan meclisinin lüzumunu anlatmış, ardına: "çift meclisli Anglo-Amerikan demokrasi sistemini" istediğini söylemiştir.[650] Söz alan divan başkanı Memduh Çelik, ayan meclisinin ihtiyarlardan yani ilmi ve ameli kısımlarında tecrübe görmüş valilik, vekillik, bakanlık ya da Danıştay'da üyelik yapmış lekesiz ve pürüzsüz insanlardan teşekkül edeceğini ve bunun da demokratik rejimlerde gerekli bir usul olduğunu söylemiştir. Necdet Yavaş ise seçimler üzerine konuşarak bazı durumlarla

[648] *Demokrat,* 31 Aralık 1946, s. 1, 3.
[649] Enver Batumlu'nun konuşmasının detayları hakkında bilgi için bkz. *Demokrat,* 31 Aralık 1946, s. 3.
[650] *Demokrat,* 31 Aralık 1946, s. 3; *Yeni Adana,* 30 Aralık 1946, s. 1; *Türk Sözü,* 31 Aralık 1946, s. 2.

karşılaştığını ve bu durumlardan rahatsız olduğunu bu rahatsızlığın sebebinin konuşan arkadaşlarının parti kademelerinden tasfiye edildiğini kendinin de aynı hisse kapıldığını belirtmiş, konuşma ve münakaşanın en gerekli yol olduğunu söylemiştir. Ömer Öztürk, Ali mahkemeler kurulmasını[651] istemiş ayrıca söz alan Ragıp Batumlu ve Mustafa Akçalı Necdet Yavaş'ın sözlerine katılmadıklarını söylemiştir. Ragıp Batumlu tekrar söz alarak Necdet Yavaş'ın net konuşmasını ve kimseyi zan altında bırakmamasını, milli iradeyi baltalayan hizipçi ve parazitlerin kongre salonunda teşhir edilmesini istemiştir. Söz alan Necdet Yavaş ise delege seçilemeyen Reşat Güçlü'yü kastettiğini ve daha fazla konuşmak istemediğini bildirmiştir. Maraş-Kayseri-Toprakkale arası yapılacak yol üzerine konuşan Kamil Tekerek ise yolun Göksün'dan değil de Misis'ten başlayarak Kozan ve Kadirli'den geçmesinin mantıklı olacağını söylemiştir. Namık Yarman, küçük esnafın desteklenmesini ve himaye edilmesini istemiş[652] ve dilekler kısmı bitmiştir. Divan Başkanı Memduh Çelik, ilk celsede kendisine yönelik söylemde bulunan Hüsnü Reşit Soykan'a cevap vereceğini söylemiştir. Cevabında, kendisi Ankara'da iken Kamil Tekerek'in de Adana'da DP'yi kurmaya çalıştığının anlaşılması üzerine CHP yönetimi tarafından Tekerek'in Ankara'ya çağrıldığını ve DP'yi kurmaması yönünde nasihatlerinde bulunulduğunu bunun üzerine Tekerek'in kendisine fikirlerini sorduğunu kendisinin de muhalif partinin memlekette "yemeğe tuz ne kadar lazımsa ikinci bir partinin de memlekete bu nisbette gerekli" olduğunu söylediğini ve kongrede olan Tekerek'e vaziyetin sorulabileceğini, Celal Bayar ve Fuat Köprülü gibi parti kurucularının da CHP'den geldiklerini söylemiştir. Memduh Çelik'in sözlerini teyit eden Kamil Tekerek salondan alkış almıştır. Kongre başkanı Çelik, Somer ve Soykan'ın sözlerinden dolayı alınmadığını ve demokratların kardeş olduklarını ifade etmiştir.[653]

Kongrede daha sonra idare kurulu, Haysiyet Divanı ve delegelikler seçimine geçilmiş ve seçimler gizli oyla yapılmıştır. İl idare kuruluna: Adil Özgiray (Çiftçi), Ömer Başeğmez (Tüccar), Namık Yarman (Teknisyen, dökmeci), Reşat Güçlü (Hukukçu, müteahhit), Kamil Tekerek (Avukat), Enver Batumlu (Mühendis, müteahhit), Memduh Çelik (Çiftçi) seçilmiştir. İl idare kurulu yedek üyeliklerine:

---

[651] *Yeni Adana,* 30 Aralık 1946, 1; *Türk Sözü,* 31 Aralık 1946, s. 2.
[652] *Türk Sözü,* 31 Aralık 1946, s. 2; *Yeni Adana,* 30 Aralık 1946, s. 1.
[653] *Demokrat,* 31 Aralık 1946, s. 3.

KamilAladı (Tüccar), Abdullah Akdeniz (Tüccar), Ahmet Hidayet (Tüccar), Avni Özşahin (Çiftçi), Hadi Gökpınar (Muhasip), Zahit Akdağ (Kereste tüccarı, müteahhit), Sabri Andaç (Muhasip), Faik Eker (Muhasip), Salih Zeki Bugay (Çiftçi) seçilmiştir. İl Haysiyet Divanı üyeliklerine: Bahri Erkam (Doktor), Mustafa Nuri Tunç (Avukat), Selim Aytemur (Ceyhan çiftçilerinden), Ahmet Alkan (Osmaniye belediye başkanı), Avni Özşahin (Çiftçi) seçilmiştir. İl Haysiyet Divanı yedek üyeliklerine ise Hamide Tukyu (Emekli Öğretmen), İbrahim Dıblan (Çiftçi), Süleyman Özerçetin (Çiftçi), Sait Nil (Avukat), Suat Atay (Doktor) seçilmiştir. DP Büyük Kongresine gidecek il delegeliklerine ise Ömer Başeğmez, Memduh Çelik, Zahit Akdağ, Adil Özgiray, Enver Batumlu, Mahmut Karabucak (Fabrikatör, çiftçi), Reşat Güçlü, Kamil Tekerek, Mehmet Gayyur, (Ceyhan çiftçilerinden), Mustafa Akçalı (Ceyhan tüccarlarından), Sedat Barı (Ceyhan doktorlarından), Ömer Öztürk (Osmaniye çiftçilerinden), Hamdi Keskin (Ceyhan tüccarlarından), Hayri Dağlı (Kozan çiftçilerinden) seçilmiştir. Yedek delegeliklere de: Mehmet Seyyit Tekin, Namık Yarman, Hakkı Sarıdoğan, Mehmet Muhtar Gücüm, Ahmet Saygan, Duran Ağba, Remzi Doğan, Suat Atay, Kamil Aladı, Hadi Gökpınar, Necdet Yavaş, Hasan Hüseyin Çığşar, Salih Erten, Satih Güçlü seçilmiştir.[654] İl idare kurulu gizli oyla yaptığı seçimde ise İl İdare Kurulu Başkanlığına Ömer Başeğmez seçilmiştir.[655]

Seçimlerden sonra Kongre Divan Başkanı Memduh Çelik kongreyi kapamış ve yeni idare kurulu üyelerince akşam Özen Lokantası'nda yemek verilmiştir.[656] Kongreden kısa bir süre sonra Kerem Ali Somer ve arkadaşları DP'den istifa etmiştir.

DP'nin Adana vilayetindeki teşkilatlanması oldukça heyecanlı bir o kadarda sıkıntılı bir sürece sahne olmuştur. Parti bir taraftan teşkilatlanırken bir taraftan da parti içi mücadeleler ve bunun sonucu olarak istifaların yaşanmasına sahne olmuştur. Bu süreçte parti içerisinde kongre sürecinde ve yeni yapılanmada yaşanan istifaların temel sebebi siyasi olarak hedeflerine ulaşamamış partililerin bir tavrı şeklinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Yaşanan istifaları CHP yanlısı gazeteler, haberlerine DP Teşkilatında ikilik olduğu şeklinde taşımıştır,[657] *"Demokrat"* gazetesi ise Kerem Ali

---

[654] *Demokrat,* 31 Aralık 1946, s. 3; *Türk Sözü,* 31 Aralık 1946, s. 2; *Yeni Adana,* 30 Aralık 1946, s. 1; *Bugün,* 31 Aralık 1946, s. 2.
[655] *Türk Sözü,* 31 Aralık 1946, s. 2; *Yeni Adana,* 30 Aralık 1946, s. 1; *Bugün,* 31 Aralık 1946, s. 2.
[656] *Demokrat,* 31 Aralık 1946, s. 3.
[657] *"Adana DP teşkilatında ikilik mi?", Türk Sözü,* 4 Ocak 1947, s. 1.

Somer ve arkadaşlarının istifasını sıradan bir haber olarak vermiştir.[658] Ancak DP Teşkilatı yaşanan istifaların bireysel olduğu meselenin çarpıtıldığı hususunda "*Türk Sözü"* gazetesine tekzib yazısı göndermiştir. Tekzib yazısı şu şekildedir:

> *Türksözü gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğüne Adana. Gazetenizin 4/Ocak/947 tarihli ve 6805 sayılı nüshasında çıkan 'Adana DP teşkilatında ikilik mi?' başlıklı yazı alaka ile tetkik edilmiştir. İstifa eden partimiz sabık üyesinden Kerem Ali Somer böyle bir ''ikilik, düşünmüş ise bu sadece kendi noktai nazarıdır. Hiç şüphesiz tek bir şahsın noktai nazarı bir parti hakkında hüküm vermek için kafi değildir. Başka Vilayetlerde mevzubahis olan meseleler hakkında ise merkez teşkilatının kat'i tekzibini her halde görmüşsünüzdür. Bu yazımızın tavzihan neşrini rica ederiz. Sayılgılarımızla. DP İl İdare Kurulu Başkanı Ömer Başeğmez.*[659]

Ancak bu tekzibe rağmen *"Türk Sözü "* gazetesi,

> *Demokrat Partinin içinde böyle bir ikiliğin doğması bizce arzu edilen bir şey değildir. Fakat ne yapalım ki, Parti Vilayet Heyeti Reisinin yukarıdaki yalanlamasına rağmen bu bir vak'adır. Nitekim dün de matbaamıza gelerek istifalarını bizzat haber veren Demokrat Partililer olmuştur. Ve bunların sayısı da yirmi altıdır. Bu yirmi altı kişi herhalde durup dururken istifa etmiş değildir,*[660] şeklinde değerlendirme yapmıştır.

Diğer taraftan DP'nin Adana'daki parti faaliyetleri ve toplantıları CHP yönetimince engellenmelere maruz bırakılmıştır fakat Vali Zühtü Durukan sağduyulu davranmıştır. İktidarın devletin kurumlarını ve şehrin ileri gelenlerini de etkileyerek DP'nin faaliyet alanını daraltmak mümkünse engellemek için bir gayret içerisinde olduğu anlaşılmıştır.[661]

---

[658] *Demokrat,* 4 Ocak 1947, s. 2.
[659] *Türk Sözü,* 5 Ocak 1947, s. 1, 2.
[660] *Türk Sözü,* 5 Ocak 1947, s. 1, 2. *Adana vilayeti DP teşkilatları içerisinde ikilik oluştuğuna dair diğer gazeterlerde de haberler bulunmaktadır.* Ayrıca bkz. *Bugün,* 5 Ocak 1947, s. 2.
[661] İlgili durum basına şu şekilde yansımıştır: *"Demokrat Parti Kurucularından İçel Milletvekili ve genel İdare Kurulu üyelerinden Refik Koraltan, genel İdare Kurulu üyelerinden Samet Ağaoğlu ve Demokrat Parti müfettişi Osman Bölükbaşı tarafından (Partinin kuruluşu, inkışafı karşılaştığı engeller ve büyük kongreden sonra yapılan neşriyat) mevzuları üzerinde bir konuşma yapılacağını daha evvel haber vermiştik. Son defa öğrendiğimize göre, evvelce bu iş için tutulan sinemanın sahibi, C. H. P. gayretkeşleri tarafından tazyik olunduğundan anlaşmayı bozmuş bunun üzerine Demokrat Parti diğer bir sinemacı ile anlaşarak konuşmanın yeri değişmesi keyfiyetini vilayet makamına bildirmiş ve hazırlıklara başlamış ise de 13-2-947 akşamı bu sinema sahibinin de (kendisinin C. H. P. ne davet olunarak sinemasını Demokrat*

2.2.3. 1948 Yılı DP Adana İl Kongresi

DP Seyhan İl Kongresi 15 Şubat 1948 tarihinde saat 10.00'da[662] ve 16 Şubat 1948 tarihinde saat 10.00'da[663] Asri Sinema Salonu'nda toplanmıştır.[664] Kongreyi takip etmek için birçok partili ayrıca İstanbul Bağımsız Milletvekili ve *"Tasvir"* gazetesi sahibi Cihat Baban, DP Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu, DP İçel Milletvekili Halil Atalay, *"Yeni Sabah"* gazetesi sahibi Cemalettin Saracoğlu ve Çukurova Bölgesi ile yakın şehirlerden DP il ve ilçe idare heyetinden kişiler Adana'ya gelmiştir.[665]

Kongre, İl İdare Heyeti Başkanı Ömer Başeğmez tarafından açılmış, kongrede yoklama alınmasının ve çoğunluğun sağlandığının görülmesinin ardından kongreyi

---

Partiye kiralamaması için tazyik edildiğini) söyleyerek bu durum karşısında artık sinemasını veremiyeceğini bildirmesi üzerine konuşma tertip komitesi başka bir salon aramış fakat bulamamış ve konuşmanın açık yerde yapılmasından başka çare kalmamıştır. Vaktin darlığı hasebiyle dün Noter marifetiyle vilayete kanuni ihbar yapılmış, aynı zamanda bu mecburiyeti doğuran sebeple bundan dolayı Demokrat Partinin duyduğu teessürü belirtmek için Parti İdare kurulu başkanlığı tarafından vilayete aşağıdaki mektup gönderilmiştir:
İL YÜKSEK MAKAMINA
ADANA
16-2-1947 Pazar günü saat 10 da Obalar caddesinde Halk sinemasında yapılacağını, makamlarınca Emniyet Müdürlüğüne havale buyurulan 13-2-1947 günü ve 770 sayılı yazımızla bildirdiğimiz konuşmayı, bizce meçhul olan bir kanaldan haber alan C. H. P. makamlarının sinema sahibine yaptıkları baskı neticesi olarak muamileyhin sinemasını vermekten vazgeçmesi üzerine (Demokrat Partinin kuruluş, inkişaf, karşılaştığı engeller, Büyük Kongre ve kongreyi takip eden günlerdeki neşriyat) mevzuunu ihtiva eden konuşmanın ayni tarihte saat 14 de İnönü meydanında yapılmasına zaruret hasıl olmuştur. Bu suretle kapalı bir yerde yapılması bizce cidden şayanı arzu olan bu konuşmayı iktidar partisi makamlarının yersiz telaş ve sineması üzerinde yaptıkları ağır tehditler yüzünden açıkta yapmak mecburiyetinin doğmasından da memleket hesabına ayrıca üzüntü duyduğumuzu ilave eder ve toplantıya ait resmi ihbarın noterlik kanaliyle yüksek makamlarına sunulmak üzere bulunduğunu saygı ile arzeyleriz."
"16-2-947 Pazar günü saat 14 de İnönü meydanında yapılacak olan bu konuşmanın, ihtiya eylediği mevzular itibariyle çok önemli olacağı muhakkaktır. Demokrat Parti mahfilleri, sinema salonları ve başka binaları kendilerine kapamak suretiyle bir iş yaptığını sanan gayretkeşlerin bu beyhude zahmetlerine acımakta ve teessüf etmektedirler. Kendisiyle görüşen bir arkadaşımıza Demokrat Parti başkanı Ömer Başeğmez şunları söylemiştir. Biz davamızı yürütmek için konforlu binalara muhtaç değiliz. Vatancı ve milletçi Demokrat partinin gizli kapaklı işi yoktur ki açıkta konuşmaktan korksun". Demokrat, 15 Şubat 1947, s. 1, 3. Ayrıca bkz."*Demokrat Parti tarafından tertip olunan knuşmanın sinema sahiplerinin iktidar partisi gayretkeşlerince tazyiki neticesinde İnönü meydanında yapılmasına zaruret hasıl olduğunu dünkü sayımızda bildirmiştik. Bu kere Demokrat Parti mahfillerinden öğrendiğimize göre, Sayın Valimiz B. Zühtü Durukanın işe ehemmiyetle el koyarak ilgilenmeleri üzerine Halk sineması sahibi evvelki anlaşma çerçevesi içinde sinemasını Demokratların emrine vermeğe yeniden razı olduğundan konuşma ilk karar gereğince sebze hali ilerisinde Obalar caddesindeki Halk sinemasında bugün saat 10 da yapılacaktır. Giriş serbest olup her vatandaşın da toplantıya gelebileceği de ayrıca ilave olunmuştur. Konuşma tertip komitesi Valimizin bu asil jestini idare amirliğinin en güzel bir örneği olarak vasıflandırmakta ve teşekkür etmektedir." Demokrat,* 16 Şubat 1947, s. 1, 3.

[662] *Yeni Adana,* 16 Şubat 1948, s. 1 ve *Türk Sözü,* 17 Şubat 1948, s. 1.'de yer alan haberde kongre toplanma saati 09.30 olarak verilmiştir.

[663] *Demokrat,* 18 Şubat 1948, s. 1.

[664] *Demokrat,* 17 Şubat 1948, s. 1; *Yeni Adana,* 16 Şubat 1948, s. 1; *Türk Sözü,* 17 Şubat 1948, s. 1.

[665] *Demokrat,* 17 Şubat 1948, s. 1; *Bugün,* 17 Şubat 1948, s. 1.

idare etmek üzere açık oyla divan seçimi yapılmış, Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu kongre başkanlığına, DP Ceyhan İlçe Başkanı Sedat Barı başkan yardımcılığına, Salih Erten, Hayri Öztürk, Zahit Akdağ da katipliklere seçilmiştir.[666] Kongre gündemine geçilmeden evvel Kongre Başkanı Zeytinoğlu tarafından salonda bulunanlar Atatürk adına saygı duruşuna davet edilmiş,[667] saygı duruşunun ardından delegelerden Mustafa Akçalı'nın ricası ile İstanbul Milletvekili Cihat Baban'a söz verilmiştir, bir saat süren konuşma[668] yapan Cihat Baban Rus ve Komünizm tehlikesine dikkat çekmiş,[669] CHP'yi Adana'da su ve pamuk politikasında başarısız olmakla eleştiren Baban: "21 Temmuz[670] felaketi bu memlekette bir daha tekerrür etmeyecektir." demiş ve sözlerini şöyle sürdürmüştür: "Bugünkü seçim kanunu ile dürüst ve itimat verici seçimler yapmaya imkan yoktur. Bu kanunla milli hakimiyet tesisi edilemez".[671] Cihat Baban'ın konuşması sonrası gündemin tartışılmasına geçilmiş, Başkan Ömer Başeğmez yıllık faaliyet raporunu okumuş, çalışma raporunun okunmasını, hesap raporlarının okunması takip etmiştir. Çalışma raporu ile alakalı ilk sözü diş tabibi Hüsnü Reşit Soykan almıştır. Soykan, çalışma raporunun kendi üzerinde olumlu bir tesir bırakmadığını söyleyerek bu raporu Yeni Cami'de yazılan hazır mektuplara benzetmiş, "bunun üzerinde hakkiyle çalışabilmek için birer suretinin hiç olmazsa iki gün önce delegelere verilmesi icap ederdi" demiştir. Çalışma raporunu eski idare heyetinin çalışmamış olduğunu ortaya koyan bir vesika olarak değerlendirmiş ve şöyle demiştir: "Adana gibi memleketin büyük bir bölgesinde kurulan Demokrat Parti Adana'nın genç ve yaşlı, olgun insanlarını şimdiye kadar çatısı altına alabilmiş, bağrına basmış olmalıydı. Nasıl olur da birçok genç ve kıymetli elemanları olan Adana'da bu genç ve kıymetli elemanları sinemize çekmiş olamayız." Eleştirilerini sürdüren Soykan, Ömer Başeğmez'in geçen kongrede partiye bağışladığını söylediği on bin liranın[672] bağış değil borç olarak gösterildiğine vurgu yapmış,[673] kongre başkanından uyarı almış ve sözlerine: "Beni kimsenin leşi üzerine basarak yükselmek isteyen bir adam değilim"

---

[666] *Demokrat,* 17 Şubat 1948, s. 1, 2; *Bugün,* 17 Şubat 1948, s. 1; *Yeni Adana,* 16 Şubat 1948, s. 1; *Türk Sözü,* 17 Şubat 1948, s. 1.
[667] *Demokrat,* 17 Şubat 1948, 2; *Türk Sözü,* 17 Şubat 1948, s. 1.
[668] İstanbul bağımsız milletvekili ve *"Tasvir"* gazetesi sahibi Cihat Baban'ın konuşmasının tamamı için bkz. *Demokrat,* 17 Şubat 1948, s. 1, 3.
[669] *Türk Sözü,* 17 Şubat 1948, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 16 Şubat 1948, s. 1, 2; *Bugün,* 17 Şubat 1948, s. 1, 2.
[670] 21 Temmuz 1946 Türkiye genel seçimleri.
[671] *Demokrat,* 17 Şubat 1948, s. 1.
[672] *Bugün,* 17 Şubat 1948, s. 2.'de yer alan haberde bahsedilen para 11.000 lira olarak gösterilmiştir.
[673] *Yeni Adana,* 16 Şubat 1948, s. 2; *Türk Sözü,* 17 Şubat 1948, s. 2; *Bugün,* 17 Şubat 1948, s. 2.

diyerek devam etmiş ve kürsüden ayrılmıştır. Kongre azalarından Ali Sepici söz alarak DP Adana Teşkilatının iki yıldır yerinde saydığını ifade etmiş idare heyeti raporunda yer alan "bugünün şartları göz önünde bulunarak eleştiri yapılsın" sözü üzerinde durmuş ne kastediyorlar diye sormuştur. Sözlerine devam eden Sepici demiştir ki: "İşte komşumuz Mersin. Her şeye rağmen muvaffak olmuşlardır. Kanaatimce idare heyetinin faaliyeti semereli olmamıştır. İdare heyeti azası bir araya gelememektedir. Bu arkadaşları ancak ziyafetlerde hep bir arada görebilmekteyiz." Sepici'den sonra konuşma yapan İsmet Uslu ise idare heyetinden beklenilen verimin alınamadığını belirtmiştir. Dr. Sedat Barı ise idare heyeti raporunu tatminkâr bulmadığını söyleyerek şöyle demiştir:

> *Rapor eksiktir. Evet, geçen yılki kongre ile bugün arasındaki safhalar malumdur. 1947 kongresinin vazifelendirdiği arkadaşlar, çalışma raporlarında partinin umumi vaziyeti hakkında hiç bir kayıt koymamışlardır. Mahalli faaliyetler memnunluk verici değildir. Bu arkadaşlar samimiyetle çalışmak istemişlerse de muvaffak olamamışlardır. Çukurova halkı bugün Demokrat Parti umdelerini tamamen benimsemiştir. Buna rağmen idare heyetindeki arkadaşlarımız çok yavaş yürümüşler ve parti bünyesinde hamleci bir ruh yaratamamışlardır.*[674]

Reşat Güçlü ise kongre başkanlığında kaç tane partinin üyesi bulunmaktadır diyerek sözlerine başlamış, çalışma raporunu eleştirerek rapordan başka her şeye benzemektedir, demiştir. Reşat Güçlü, Osmaniye seçimlerinin kaybedilmesine değinerek idare heyetinde ihtilaf bulunduğunu, bunun da düzgün bir idare heyeti seçilememiş olmasından ileri geldiğini söylemiş, salonda bulunan Türk bayrağının yırtık olduğunu[675] idare heyetinin bunu da mı görmediğini sormuş ve kürsüden ayrılmıştır.[676] Güçlü'den sonra söz alan Mahmut Karabucak da raporun tatmin edici olmadığını belirterek kongrenin THK binasında yapılmak istendiğini ancak THK Başkanlığı tarafından DP'ye bir yazı gönderildiğini ve kurum salonunu kongrede kullandırmaktan sarfınazar edildiğini söylemiş ve "Biz kendi teberrü ettiğimiz paralarla inşa ettiğimiz Halkevine gireceğiz, Türk Kuşu Salonu'nda kongremizi yapacağız denilmeli ve böyle azimli bir karar verilerek kongre bu binalardan birinde mutlaka

---

[674] *Demokrat,* 17 Şubat 1948, s. 2; *Bugün,* 17 Şubat 1948, s. 2.
[675] *Bugün,* 17 Şubat 1948, s. 2.
[676] *Demokrat,* 17 Şubat 1948, s. 2; *Türk Sözü,* 17 Şubat 1948, s. 2; *Yeni Adana,* 16 Şubat 1948, s. 2.

yapılmalıydı.” demiştir. Mahmut Karabucak, bu teklifinin kongrenin reyine sunulmasını söylemiş ve sözlerini şöyle sonlandırmıştır:

> *Biz Türküz. Türkten ayrı bir unsur değil. Gerek Halkevi, gerek Türk kuşu eğer bu, bu milletin eseriyse bizde oraya ve gireceğiz. Ve o binaların Salonlarını istediğimiz zaman işgal edebileceğiz. Halkevi halkınevi olmalı, her türlü toplantılara eğmedtilere, kongrelere salonunu açan Türk Kuşu da demokratlara karşı bu derece hodğam olmalıdır.*[677]

Daha sonra kürsüye Mustafa Akçalı gelmiş, idare heyetine karşı yapılan eleştirileri haksız bulduğunu, çalışılmamış ise tüm sorumluluğun idare heyetinde olmadığını, herkesin sorumlu olduğunu söyleyerek sözlerine şu şekilde devam etmiştir:

> *Hepinizle birlikte dinlediğimiz rapor bazı müsbet işler yapıldığını söyliyen idare kurulumuzu vazifesinden bir kısmını yapmış şahıslar olur kabul ediyorum. Şahsi görünüşüme göre rapor noksandır. Gönül arzu ederdi ki bu rapor sadece yapılmış işlerden, ayni zamanda yapılmış işlerden de bahsetmeliydi, geçen bir senelik müddet zarfında yapılan muhtar seçimlerden ve bu seçimlerde iktidar partisi hükümetinin demokrat partiye karşı takındığı tavırlardan. Bucak ve ilçelerdeki yolsuzluklardan misaller vererek hepimizin bizzat şehit olduğumuz kanunsuz hareketlerin nasıl reva görüldüğünden bahsedilmeli idi. Bizler, o acı günlerin üzücü hatıralarından daha çok çalışmak için teşvik görerek, kuvvet alarak bu kongreye geldik. 25 senelik Cumhuriyet devrinde yalnız jandarma ve tahsildarla karşılaşan dağ köylülerimizin, mesela Saimbeylinin herhangi bir köyünde yaşıyan insanların tazyik, tehdit ve dayak gibi yıldırıcı hareketlerden ürkmiyerek köyünde Demokrat partiyi kuran köylülerimizin birer fedakarlık ve feragat numunesi olduklarını göz önünde tutalım.*[678]

İkinci defa söz alarak kürsüye gelen Hüsnü Reşit Soykan, rapor üzerindeki konuşmayı sert bir tartışma sınırları içine sokmuş[679] ve “küçük bir yelkenli kaptanının büyük bir gemiyi idare edemeyeceğini” [680] ifade etmiştir. Konuşmaların ardından idare heyeti adına Kamil Tekerek eleştirilere cevap vermek için kürsüye gelmiş ilk Hüsnü Reşit Soykan’a cevap vererek şöyle demiştir:

---

[677] *Demokrat,* 17 Şubat 1948, s. 2.
[678] *Demokrat,* 17 Şubat 1948, s. 2; *Türk Sözü,* 17 Şubat 1948, s. 2; *Yeni Adana,* 16 Şubat 1948, s. 2; *Bugün,* 17 Şubat 1948, s. 2.
[679] *Demokrat,* 17 Şubat 1948, s. 2.
[680] *Bugün,* 17 Şubat 1948, s. 2.

Hüsnü Reşit Soykan bize, çalışmamışlardır derken kendisinin çalışmış olması lazım gelirdi. Soruyorum, geçen sene Tepebağ ocağına Başkan seçildiği halde vazifesini yapmayarak niçin istifa etmiştir? Bu durumda olan Hüsnü Reşit soykan arkadaşımızın bizden ne istediği ve düşüncelerini bilemediğimizi söylersem mazur görülsün. Kazalara bir defacık olsun çıkmamış olduğumuzu tereddütsüzce söyliyen bu arkadaşa hatırlatmak isterim ki, Bahçe kazası teşkilatını oraya mükerreren giderek bizzat kurmuşumdur. Bunu asla bir tefahür olarak arz etmiyorum.

Ali Sepici'ye de:

Ali Sepici arkadaşım bizi ancak ziyafetlerde toplanmakla suçlandırmak istemiş, sair günlerde bir araya gelemediğimizi ilave etmiştir. İdare heyeti hesap raporları meydandadır. Her arkadaş tetkik etmekte serbesttir. Eğer bu hesap masrafı olarak beş kuruş dahi görürlerse söz söylemekte halkı olacaklarını kabul ederim. Ziyafetlerden bahis açmakla partiyi ziyafet masraflarına boğduğumuz kastediliyor. Ziyafet masraflarından hiç birisi partiye ödetilmemiş, bunları fedakar arkadaşlarımız kapamışlardır. Onun için Ali Sepici arkadaşımın bu hususta ki tenkidini makul ve insaflı görmedim, demiştir.

Reşat Güçlü'nün idare heyetinde geçimsizlik olduğu yolundaki iddiasını da kabul etmeyen Tekerek, bu sözlerin samimi olmadığını belirtmiştir. Üçüncü defa söz alan Hüsnü Reşit Soykan sahneye çıkmış Tekerek'e cevap olarak "Tepebağı Ocağı Başkanlığında bazı arkadaşlarımla aramdaki nokta-i nazar farkından dolayı faal olamadım ve çekildim." demiştir. İl idare heyetinde ihtilaf olduğu bahsi üzerinde ısrar etmiş ve "İl İdare Heyeti çalışma gücünden mahrumdur" demiş ve kongre divanından ihtar almıştır ancak ihtarı dinelemeyen Soykan kongre başkanı tarafından susturulmuştur. İkinci defa söz alan Reşat Güçlü, Kamil Tekerek'ten için bir, iki gün açlığa dayanamayanın partisi için kellesini vereceğine inanmadığını[681] söylemiş devamında ise "İdare heyetinde bal gibi geçimsizlik vardır." demiş ve sözlerini şu şekilde bitirmiştir: "Disiplini bize tüzük emreder, tepeden gelen emirler değil. Biz, yukarıya verdiğimiz direktiflerin hakkıyle yapılıp yapılmadığını kontrol edeceğiz."[682] Rapor üzerindeki bu tartışmalı konuşmaların sonunda hesap ve bütçe komisyonu seçiminin açık oyla yapılmış, Mesrur Haksoy, Hüsnü Reşit Soykan, Selim Sarp, Ahmet

[681] *Türk Sözü,* 17 Şubat 1948, s. 3; *Yeni Adana,* 16 Şubat 1948, s. 3; *Bugün,* 17 Şubat 1948, s. 2.
[682] *Demokrat,* 17 Şubat 1948, s. 2; *Türk Sözü,* 17 Şubat 1948, s. 2, 3; *Yeni Adana,* 16 Şubat 1948, s. 2, 3.

Savrum, Ömer Öztürk'ün hesap ve bütçe komisyonuna seçilmiş; sonrasında dilek komisyonu seçimi yapılmış, bu komisyona da Dr. Sakıp Önal,[683] Gayyuri Saribay, Hayri Dağlı, Ali Durak Hasan Palalı seçilmiş[684] ve kongre çalışmasına ara vermiştir.[685]

Kongrede ikinci celse saat 15.00'te başlamış, komisyonlar çalışmasını bitiremediğinden Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu konuşma yapmış ve konuşmasında CHP'ye ağır eleştirilerde bulunarak Türk milletinin yirmi beş yıldır kaderine terk edildiğini, CHP'nin en çok bayındırlık işleriyle övündüğünü ancak hiçbir şey yapılmadığını, abide binalara ve heykele ihtiyaç olmadığını belirtmiş, iç siyasete de değinen Zeytinoğlu, Nazi gestapoluğunun yaratılmaya çalışıldığını söylemiş ve 21 Temmuz seçimlerini sahtekarlık olarak nitelemiş ve CHP'ye, "köhne ve ayakta duramayan binaları yıkıp kulübe yapsınlar yıkmakta biraz daha gecikirlerse bu binaların enkazını bile bulamayacaklardır."[686] demiştir. Zeytinoğlu'nun konuşmasından sonra gündeme göre müzakerelerle başlamış ve dilekler komisyonu tarafından hazırlanan rapor okunmuştur. Memleket ve yerel birçok meseleye dair dilek ve şikayetleri de içine alan yirmi üç madde ile özetlenmiştir.[687] Dilek komisyonu raporunun okunmasından sonra söz alan Dr. Şevki Duman, Hüsnü Reşit Soykan'ın öğleden önceki konuşmasından dolayı Haysiyet Divanına sevkini istemiştir. Hüsnü Reşit Soykan ise söz alarak "Kongre azasının ayrı ayrı hepsinden özür dilerim" demiştir. Dilekler konusu

---

[683] Dr. Sakıp Önal'ın ismi bazı belgelerde Sakip şeklinde incelenmiştir.
[684] *Demokrat,* 17 Şubat 1948, s. 2.
[685] *Türk Sözü,* 17 Şubat 1948, s. 3; *Yeni Adana,* 16 Şubat 1948, s. 3; *Bugün,* 17 Şubat 1948, s. 2.
[686] *Yeni Adana,* 16 Şubat 1948, s. 3; *Bugün,* 17 Şubat 1948, s. 2; *Türk Sözü,* 17 Şubat 1948, s. 3; Ayrıca Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu'nun konuşmasının tamamı için bkz. *Demokrat,* 17 Şubat 1948, s. 1, 3.
[687] *"1- Saimbeyli, Feke, Kozan arasındaki yolun ikmali. 2- Ebe olmayan ilçe ve bucaklara ebe gönderilmesi. 3- Topraksız köylüye dağıtılmak üzere devlete ait araziden toprak verilmesi. 3- Çiftçilere ekim, çapa ve hasat zamanı yapılan istihsal kredisinin zamanında ve bol miktarda yapılması. 4- Sel felaketinin önlenmesi için sedlerin biran evvel yapılması ve yarım kalan sulama teşkilatının ikmali. 6- Seylaba maruz kalan köylerin mezruatının devlet çiftliklerinden temin edilecek vesaitle yapılması. 7- Kongrelerimizde şehitlerin de anılması 8- Devlet ormanlarının fundalık ve meralardan ayrılması. 9- OsmaniyeyeKişnaz. Yanıkkışla. Karayiğit ve Kızıldere köylerinin yakınlığı bakımından Bahçe ilçesine bağlanması 10- Bahçenin Hasanbeyli köyünün bucağa tahvili 11- Tütün müstahsilerinin yetiştirdiği tütünlerin zamanında ve tatmin edici fiatlaalınması 12- Tütün tohumlarının ıslahı. 13- Adana- Karaisalı şosesinin ikmali. 14- Kuraktan zarar gören çiftçilere devletçe ödünç çiğit verilmesi. 15- Aşiretlerin münasip yerlere iskan edilerek göçebelikten kurtarılması. 16- Okullarda din dersleri verilmesi. 17- Şehir okullarına şehirlerde oturan vatandaşların yardım etmedikleri halde köylülerin köy okullarına mecbur edildikleri ve bu işin adaletsizlik olduğu gözönüne alınarak bu mükellefiyetin köylüden kaldırılması. 18- Akaryakıt ile Sümerbank eşyasının serbest satılması. 19- Pozantı bucağının ilçe olması Kamışlı bucağının Çamardı ilçesine verilmemesi. 20- Topçu durağında istasyon yapılması. 21- El tezgahları için köylüye serbest ve ucuz iplik verilmesi. 22- Eski kelebek istasyonunda boşa akan suyun devlet demiryollarınca durak istasyonuna getirilmesi. 23- Ziraat Bankası şube ve ajanslarının ticari muamele yapması." Demokrat,* 18 Şubat 1948, s. 1, 2.

üzerinde ilk sözü İsmet Uslu almış ve barların birer fuhuş yuvası olduğunu, buralarda konsomasyon usulünün kaldırılmasını veya bütün barların kapatılmasını istemiştir.[688] Uslu'dan sonra Veli Topaloğlu ise yurtlardaki kızılların zararlı faaliyetleri üzerinde durarak din dersleri veren okulların açılmasına müsaade edilmesi dileğinde bulunmuştur.[689] Reşat Güçlü, aylık ve yolluk farklarını DP'ye hala yatırmamış olan DP milletvekillerine teessüf telgrafı çekilmesini istemiş ancak Zeytinoğlu'nun bazı izahlarından sonra telgraf çekilmesi ertelenmiştir. Mustafa Akçalı öğretmen olmadan okul inşaatının anlamsız olacağını söylemiş, Çukurova harasının elindeki seksen bin dönüm arazinin topraksız vatandaşlara dağıtılmasına teşebbüs edilmesini istemiş, seçimlerde cetvel tanzimi işinin düzenlenmesi ile vatandaşların nüfus cüzdanlarını göstererek oy verme imkanının sağlanması dileğinde bulunmuştur. Ali Yavuz, Feke'de adliye kurulmasını, Feke'ye yol yapılmasını istemiş ve DP olarak jandarmanın baskısı altında olduklarını beyan etmiş, köylünün aç ve perişan durumda olduğunu söylemiştir. Halil Kardeş ise Jandarmanın kendilerine karşı sert tutumundan ve Feke Kaymakamı'nın baskılarından dert yanmış, baskıların önlenmesini veya mümkünse Feke demokratlarının başka bir yere naklini istemiştir. Mahmut Karabucak, Hürriyet Anlaşması'nın bir an önce gerçekleşmesi ve memura mukavemet kanununun değişmesi dileğinde bulunmuştur. Sonrasında dilekler kongrenin onayına sunularak ittifakla kabul edilmiştir. Daha sonra hesap ve bütçe komisyonunun raporu okunmuş kazalara yardım olarak bütçeye konulan üç bin lira, altı bin liraya yükseltilmiş, hesap ve bütçe komisyon raporu ile bir yıllık çalışma raporu çoğunluğun oyuyla kabul edilmiştir.[690] Ayrıca parti için ileride bina yaptırılmak üzere 1947 bütçesinden artan on beş bin lira ile arsa satın alınması adına idare heyetine yetki verilmiş ve kongre 16 Şubat'ta toplanmak üzere ertelenmiştir. 16 Şubat tarihinde DP Milletvekili Kemal Zeytinoğlu başkanlığında toplanan kongrede gizli oyla yapılan İl İdare Heyeti seçimleri neticesinde Adil Özgiray, Ömer Başeğmez, Kamil Tekerek, Dr. Sakip Önal, Hadi Gökpınar, Veli Topaloğlu, Mühendis Zekai Koçak, Memduh Çelik ve Reşat Güçlü idare heyetine seçilmiştir.[691] İl idare heyeti yedek üyeliklerine: Hakkı Sarıdoğan, Ali Sepici, Selahattin Karazincir,

---

[688] *Demokrat,* 18 Şubat 1948, s. 2.
[689] *Demokrat,* 18 Şubat 1948, s. 2; *Türk Sözü,* 17 Şubat 1948, s. 3.
[690] *Demokrat,* 18 Şubat 1948, s. 2; *Yeni Adana,* 16 Şubat 1948, s. 3.
[691] *Demokrat,* 18 Şubat 1948, s. 2; *Türk Sözü,* 17 Şubat 1948, s. 3; *Bugün,* 17 Şubat 1948, s. 3; *Yeni Adana,* 16 Şubat 1948, s. 1.

Kamil Aladı, İsmet Uslu, Mahmut Eren, Namık Yarman, Ömer Göçmen ve Turgut Arsoy seçilmiştir.[692] Haysiyet Divanı seçimleri açık oylama ile yapılmış ve seçim neticesinde en çok oyu sırasıyla: Dr. Bahri Erkam, Avni Özşahin, Abdulkadir Kemali Öğütcü, Hamdi Keskin ve Hamide Tukyo alarak seçilmiştir.[693] Haysiyet Divanı yedek üyeliklerine ise Av. Sait Nil, Av. Zeki Direk, Şuayb Milli, Bekir Kılıç ve Mahmut Eren seçilmiştir. Büyük kurultay seçilen isimler ise şöyledir: Ömer Başeğmez, Kamil Tekerek, Ali Durak, Dr. Sedat Barı, Yusuf Ayhan, Hayri Dağlı, Hasan Çanga, Ahmet Savrun, Dr. Şevki Duman, Abdukadir Kemali Öğütçü, Ali Sepici, Remzi Doğan, Mustafa Akçalı, Dede Bozdoğan, Zahit Akdağ, Şerif Barış, Mehmet Ergeç, Zeynel Milli, Reşat Güçlü, Hasan Palalı, Hasan Tuna, Mahmut Selekoğlu, Mustafa Çevirgen, İsmail Safa Vaizoğlu, İsmet Uslu, Mesrur Paksoy, ve Kadir Saban. Seçimlerin ardından kongrede bulunan Mahmut Kibaroğlu DP'ye katılım formu doldurmuş ve partinin Cemal Paşa Ocağına kaydolmuştur sonra Ceyhan Delegesi Mustafa Akçalı, Adana'da yaşanan sel felaketine değinerek sel felaketinden zarar gören vatandaşlar için yardım yapılmasını rica etmiş ve bu iş için DP ile CHP'den bir komisyon kurulmasını teklif etmiş, teklif kongre tarafından ittifakla kabul edilmiş ve sonrasında kongre saat 14.00'te dağılmıştır.[694] DP İl İdare heyetine seçilen üyeler 18 Şubat 1948 tarihinde bir araya gelerek aralarında iş paylaşımı yapmıştır. Gizli oyla yapılan seçim neticesinde, başkanlığa *"Demokrat"* gazetesi sahibi ve tüccar Ömer Başeğmez, ikinci başkanlığa *"Demokrat"* gazetesi yazı işleri müdürü Av. Kemal Tekerek, muhasip üyeliğe Hadi Gökpınar, yazmanlığa da Veli Topaloğlu getirilmiştir.[695]

2.2.4. 1949 Yılı DP Adana İl Kongresi

4 Ocak 1949 tarihinde saat 15.00'te Seyhan DP İl Kongresi'ne katılmak üzere şehre, DP Genel Başkanı Celal Bayar, Aydın Milletvekili Adnan Menderes,[696] İçel Milletvekili Refik Koraltan, DP Eskişehir İl İdare Kurulu Başkanı Aziz Ocakçıoğlu ve

---

[692] *Demokrat,* 18 Şubat 1948, s. 2.
[693] *Demokrat,* 18 Şubat 1948, s. 2; *Bugün,* 17 Şubat 1948, s. 3.
[694] *Demokrat,* 18 Şubat 1948, s. 2.
[695] *Demokrat,* 19 Şubat 1948, s. 1.
[696] DP Genel Başkanı Celal Bayar ve Adnan Menderes'in 1949 yılında Seyhan İl kongresine katılımları bu çalışmanın Adana'yı Ziyaret Eden Devlet Adamları bölümünde Celal Bayar ve Adnan Menderes'in 1949'da Adana'yı Ziyaretleri başlığı altında incelenmiştir.

"Vatan" gazetesi Başyazarı Ahmet Emin Yalman gelmiştir.[697] Kongre 4 Ocak tarihinde saat: 15.55'te[698] Asri Sinema Salonu'nda seksen iki delegeden kırk dokuzunun[699] katılımı ile toplanmış ve yoklamanın ardından kongre açılmıştır.[700] Kongrede açık oylama ile divan seçimleri yapılmış, kongre başkanlığına Zeynel Besim Sun, ikinci başkanlığa Dr. Sedat Barı, katipliklere de Ali Sepici, Ahmet Savrun ve Hasan Palalı seçilmiştir. Kongre divanı yerini aldıktan sonra Atatürk adına saygı duruşunda bulunulmuş, saygı duruşu sonrası İl İdare Kurulunun bir yıllık çalışma raporunun[701] okunulmasına geçilmiştir, raporda; İl İdare Kurulunun göreve başladığı sıralarda sert bir buhran geçirdiğine, parti içinden suikasta maruz kaldıklarına değinilerek bunun sorumlusu olarak da MP gösterilmiştir ve MP bir "kin" partisi[702] olarak nitelendirilmiştir. Yine raporda CHP'nin bir avuç idarecinin elinde olduğu ve parti vasfını kaybettiğinden bahsedilmiş, memleketin ızdırap içinde olduğu, CHP'nin ülkeyi iyi yönetemediğine, seçim kanununun değişmesi gerektiğine, anayasanın eksiksiz bir şekilde uygulanmasına işaret edildiği raporda, idare kurulunun bir yıllık çalışmasına geçilmiş, belediyenin bir halk kurumu olmadığına, çiftçi birliğinin köylüyü baskı altında tuttuğuna ve Seyhan DP Teşkilatının seçime hazır olduğuna vurgu yapılmış ayrıca 12 Temmuz Beyannamesi'ne[703] atıf yapılarak taahhüde rağmen bölgede baskının devam ettiği, vilayetin CHP'nin emrinde çalıştığı anlatılmıştır.[704] Raporun okunması esnasında Tan Sineması'nın tapusu İl İdare Heyeti Başkanı Ömer Başeğmez tarafından Celal Bayar'a takdim edilmiştir.[705] Raporun okunmasından sonra kongre 6 Ocak 1949 tarihine ertelenmiş[706] fakat salonda bulunanların isteği üzerine Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Ahmet Emin Yalman birer konuşma yapmıştır.[707]

---

[697] *Demokrat,* 5 Ocak 1949, s. 1; *Yeni Adana,* 4 Ocak 1949, s. 1; *Türk Sözü,* 5 Ocak 1949, s. 1; *Bugün,* 5 Ocak 1949, s. 1.
[698] *Türk Sözü,* 5 Ocak 1949, s. 1.'de yer alan haberde kongre toplanma saati 16.50 olarak verilmiştir.
[699] *Yeni Adana,* 5 Ocak 1949, s. 1; *Bugün,* 5 Ocak 1949, s. 1, 2.
[700] *Demokrat,* 5 Ocak 1949, s. 1.
[701] 1949 yılı Demokrat Parti çalışma raporu hakkında detaylı bilgi için bkz. *Demokrat,* 5 Ocak 1949, s. 1, 3.
[702] *Bugün,* 5 Ocak 1949, s. 2.
[703] 12 Temmuz Beyannamesi, İktidar- Demokrat Parti çekişmesi üzerine Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından yayımlanmıştır beyanname hakkında detaylı bilgi için bkz. *Türk Sözü,* 12 Temmuz 1947, s. 1, 3.
[704] *Yeni Adana,* 5 Ocak 1949, s. 2.
[705] *Demokrat,* 5 Ocak 1949, s. 1; *Bugün,* 5 Ocak 1949, s. 2.
[706] *Demokrat,* 5 Ocak 1949, s. 1; *Türk Sözü,* 5 Ocak 1949, s. 2; *Yeni Adana,* 5 Ocak 1949, s. 2; *Bugün,* 5 Ocak 1949, s. 3.
[707] *Türk Sözü,* 5 Ocak 1949, s. 2.

6 Ocak tarihinde saat 09.30'da[708] tekrar toplanan kongre[709] Dr. Sedat Barı tarafından açılmış, oturum zaptının okunması ve kabulünden sonra gündeme geçilmiştir. Gündemin ilk maddesi idare kurulu raporu olmuştur. Rapor üzerinde söz alan İsmet Uslu, Salih Erten, Nazım Loğ, Mustafa Açalı, Şevket Kapılı, Ali Sepici, Sedat Barı, raporu ve İl İdare Kurulunu kısmen eleştirmiştir daha sonra eleştirilere cevabı idare kurulu adına Reşat güçlü vermiş[710] ve rapor kabul edilmiştir.[711] Daha sonra dilek ve hesap encümenleri seçimleri yapılarak sabahki oturuma son verilmiştir.[712] Salonda bulunan bazı delegeler, 5 Ocak bayramında CHP'lilerin bayramı çok daha etkin bir şekilde kutladıklarını ancak demokratların daha sönük kaldıklarını söylemiş ve idare kurulundan bu hususlara dikkat etmelerini istemiştir. Reşat Güçlü ise CHP'nin imkanlarının kendilerinden fazla olduğunu, araç ve mal bakımından onların daha üstün olduğunu halkın da onların yanında durmasının normal olduğunu söylemiştir.[713] Öğleden sonra saat 14.00'te çalışmalarına tekrar başlayan kongre[714] çalışmalarına devam etmiş, encümenlerin hazırladıkları raporlar bazı tartışmalardan sonra kabul edilmiştir. Kongrenin kalan kısmında dilekler bahsinde söz alan Kadirli delegesi Şevki Duman, 5 Ocak kutlamaları için Kadirli'den Milli Mücadele kahramanları ile beraber geldiklerini ancak DP Merkezinin kendilerini lakayt karşıladıklarını belirtmiştir. Bazı delegelerde dilekler kısmında mahalli birçok konuya temas ederek seçim kanununun tadilini istemiştir.[715]

Dilekler kısmından sonra gizli oylama yapılarak İl İdare Kurulu seçimi yapılmıştır. Seçimler neticesinde, İl İdare Kuruluna; Ömer Başeğmez, Reşat Güçlü, Adil Özgiray, Kamil Tekerek, Memduh Çelik, Kemal Pekün, Tahsin Güneysu, Zeynel Besim Sun, Ahmet Savrun seçilmiştir.[716] İl idare yedek üyeliklerine ise Hasan Tuna, Dede Bozdoğan, Kamil Coşkun, Namık Yarman, Hadi Gökpınar, Tahir Turançık, Selim Sarp, Zahit Akdağ ve Nedim Atıl seçilmiştir. Haysiyet Divanına ise Veli Topaloğlu,

---

[708] *Türk Sözü,* 7 Ocak 1949, s. 1.'de yer alan haberde kongre toplanma saati 09.00 olarak verilmiştir.
[709] *Yeni Adana,* 6 Ocak 1949, s. 1.
[710] *Türk Sözü,* 7 Ocak 1949, s. 1, 3; *Bugün,* 7 Ocak 1949, s. 2.
[711] *Yeni Adana,* 6 Ocak 1949, s. 1.
[712] *Türk Sözü,* 7 Ocak 1949, s. 3; *Bugün,* 7 Ocak 1949, s. 2; *Yeni Adana,* 6 Ocak 1949, s. 1.
[713] *Türk Sözü,* 7 Ocak 1949, s. 3.
[714] *Bugün,* 7 Ocak 1949, s. 2.
[715] *Türk Sözü,* 7 Ocak 1949, s. 3.
[716] *Bugün,* 7 Ocak 1949, s. 2; *Türk Sözü,* 7 Ocak 1949, s. 3; *Yeni Adana,* 7 Ocak 1949, s. 2; *Demokrat,* 8 Ocak 1949, s. 1.

Bahri Erkam, Hamdi Keskin, Sait Nil, ve İsmail Hakkı Yalap seçilmiştir. Haysiyet Divanı yedek üyeliklerine ise Emin Ersan, Turgut Garboğa, Hamide Tukyu, Nazım Loğ, Avni Özşahin, seçilmiştir. Büyük kongre için seçilen otuz altı delege ise şunlardır: Sedat Barı, Hasan Palalı, Şevki Duman, Hayri Dağlı, Hasan Tuna, Kamil Tekerek, Duran Em, Kemal Pekün, Dede Bozdoğan, Memduh Çelik, Ahmet Savrun, Kamil Çoşkun, Tahir Burhanlıoğlu, Hasan Çanka, Mustafa Akçalı, Ömer Başeğmez, Zahit Akdağ, Tahsin Güneysu, İsmet Uslu, Reşat Güçlü, Ali Durak, Remzi Doğan, Orhan Erdinç, Salih Erten, Zeynel Besim Sun, Mesrur Paksoy, Ömer Öztürk, Adil Özgiray, Mahmut Kibaroğlu, Cabbar Kibaroğlu, Mahmut Selekoğlu, Nedim Atıl, Şevket Kapılı, Osman Aksay, Lütfi Sezgin, Gayyuri Sarıbay.[717] Kongrenin sonunda kongreyi baştan sona takip eden Celal Bayar ve Adnan Menderes birer konuşma[718] yapmıştır.[719]

11 Ocak 1949 tarihinde toplanan Yeni İl İdare Kurulu aralarında görev taksimi yapmış, gizli oyla yapılan görev taksimi neticesinde başkanlığa Ömer Başeğmez, ikinci başkanlığa Tahsin Güneysu, muhasipliğe Reşat Güçlü ve parti yazmanlığına Kamil Tekerek seçilmiştir.[720]

2.2.5. 1949 Yılı DP Adana İl İdare Kurulu Başkanı İstifası, 21 Temmuz Toplantısı ve İl İdare Kurulu İstifası

12 Temmuz 1949 yılında DP Seyhan İl İdare Kurulu Başkanı Ömer Başeğmez, başkanlık parti görevlerinden istifa etmiş, istifasına gerekçe olarak da işlerinin yoğunluğunu göstermiştir.[721] Ömer Başeğmez DP Genel İdare Kuruluna ve Seyhan Teşkilatına mektup göndermiş ve şöyle demiştir:

> *Aziz kardeşlerim: Şahsi işleri dolayisyle, Demokrat Parti Seyhan İl İdare Kurulu Başkanlığımdan ve üyeliğinden istifa suretile ayrılmış bulunuyorum. Üç seneden beri gerek şahsım ve gerek idarem hakkında göstermiş olduğunuz teveccüh ve itimada teşekkür eder ve bu itimada layık bir hizmette*

---

[717] *Demokrat,* 8 Ocak 1949, s. 1.
[718] Celal Bayar ve Adnan Menderes'in konuşmalarını bu çalışmanın Adana'yı Ziyaret Eden Devlet Adamları bölümünde Celal Bayar ve Adnan Menderes'in 1949'da Adana'yı Ziyaretleri başlığında incelenmiştir.
[719] *"D.P. Kongresi Dün Neticelendi", Bugün,* 7 Ocak 1949, s. 1, 2. Benzer haberler için bkz; *"Demokrat part İl kongresi dün akşam C. Bayar'ın nutku ile bitti", Yeni Adana,* 7 Ocak 1949, s. 1, 2; *"D.P. il Kongresi dün çalışmasını bitirdi!"*, *Türk Sözü,* 7 Ocak 1949, s. 1, 3.
[720] *"Ö. Başeğmez Başkan Oldu", Demokrat,* 12 Ocak 1949, s. 1.
[721] *Türk Sözü,* 13 Temmuz 1949, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 13 Temmuz 1949, s. 2; *Bugün,* 13 Temmuz 1949, s. 1, 2. *Demokrat,* 13 Temmuz 1949, s. 1, 3.

bulunabilmişsem kendimi bahtiyar sayarım. Bundan böyle partinin bir ferdi olarak yine parti ailesi içinde ve demokrasi yolunda can ve başla çalışacağımdan şu istifamın başka hiçbir sebebi bulunmadığını ilaveten arz eder, bütün arkadaşlara saygılarımı, selamlarımı ve sevgilerimi sunarım.[722]

"Yeni Adana" gazetesi ise istifa gerekçesine, İl İdare Kurulunun Kadirli'de gerçekleşen seçimlere[723] girmeyi istememesi ancak Kadirli DP'lilerin seçimlere girmeye karar vermesi ve sonuç olarak seçimin kaybedilmesi ile parti teşkilatında yaşanan ihtilafları göstermiştir.[724]

İstifa olayı sadece Seyhan İl Teşkilatı ile kalmamış, Adana'ya komşu bulunan Hatay'da da DP İl İdare Kurulu Başkanı ve yaklaşık yüz kişilik partili istifa etmiştir.[725]

Öte yandan DP'nin 20 Haziran 1949'da toplanmış olan ikinci büyük kongresinde 21 Temmuz tarihinde ülkenin her yerinde miting yapma kararı alınmış,[726] bu kararın alınmasındaki faktör ise 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan seçimlerin DP'lilerce millet iradesine karşı duruş olarak algılanması ve CHP'nin iktidarda kalmak için devletin tüm imkanlarını kullandığı fikri olmuştur. 21 Temmuz 1949 tarihinde saat 19.00'da Adana'da Ünal Sinema Salonu'nda partililerce toplantı düzenlenmiş, toplantıya Genel İdare Kurulu üyelerinden Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Seyhan İl İdare Kurulu Başkanvekili Tahsin Güneysu, DP Ceyhan İlçe Başkanı, Dr. Sedat Barı ve partililer katılmıştır.[727] Toplantıda Karaosmanoğlu: "Bugün paranın kendilerinde ve devletin ulvi kuvvetlerini fena yollarla sevketmek iddiasında olanlar unutmasınlar ki herşeyin üstünde olan Türk milleti bizimle beraberdir" [728] demiştir. Ayrıca 21 Temmuz toplantı ve mitingleri karşısında CHP Teşkilatları da kutlama yapmıştır.[729]

21 Temmuz toplantısı için şehirde bulunan Karaosmanoğlu'nun, başkanlık meselesi ile meşgul olduğu anlaşılmıştır. DP Genel İdare Kurulu tarafından istifası kabul edilmeyen[730] Ömer Başeğmez'e başkanlıkta kalması için ısrar da edilmiş fakat

---

[722] *Demokrat,* 13 Temmuz 1949, s. 1, 3; *Bugün,* 13 Temmuz 1949, s. 1, 2.
[723] Kadirli, Kozan ve Feke'de Danıştayca bozulan il genel meclis seçimlerinin yenilenmesi.
[724] *Yeni Adana,* 13 Temmuz 1949, s. 2.
[725] *Yeni Adana,* 16 Temmuz 1949, s. 2; *Bugün,* 16 Temmuz 1949, s. 3; *Bugün,* 17 Temmuz 1949, s. 2.
[726] *Bugün,* 6 Temmuz 1949, s. 3.
[727] *Demokrat,* 22 Temmuz 1949, s. 1, 3; *Bugün,* 22 Temmuz 1949, s. 1, 3.
[728] *Demokrat,* 22 Temmuz 1949, s. 1.
[729] *Bugün,* 22 Temmuz 1949, s. 1.
[730] *Bugün,* 21 Temmuz 1949, s. 2.

Ömer Başeğmez, başkanlıkta kalmayı reddetmiştir. Bunun üzerine, DP Seyhan İl İdare Kurulu üyelerinin ve yedek üyelerinin toptan istifasına karar verilmiştir. DP Seyhan İl İdare Kurulu Başkanlığına vekalet etmekte olan Tahsin Güneysu, istifalar hakkında şunları söylemiştir:

> *Hükümetin beyannamesi ve Başbakan yardımcısının yer yer dolaşarak verdiği nutuklarla yarattığı nazik durum karşısında ikinci büyük kongre kararlarını tahakkuk ettirmek azminde olan İl İdare Kurulu, daha kuvvetli ve enerjik arkadaşlarla işbirliği yapmak maksadiyle yedekleriyle birlikte istifaya karar vermişlerdir. İstifa genel kurulca kabulü anında il kongresi fevkalade içtimaa davet edilecektir.*[731]

Tahsin Güneysu tarafından yayımlanan tebliğ sonrası tebliğde yer alan "ikinci kongrenin kararlarını tatbik etmek üzere daha enerjik bir idare kurulunun teşkili yoluna gidileceği" ifadesinin partililerce hoş karşılanmadığı[732] ve yanlış anlaşılmalara yol açtığı gerekçesiyle DP Seyhan İl İdare Kurulundan şu açıklama yayımlanmıştır:

> *İdare Kurulundan bir kaç arkadaşın işleri ve durumları icabı olarak vazifeden ayrılmaları karşısında yedekten gelen arkadaşların bir tanesi Osmaniyede diğeri Ceyhanda ve bir arkadaşın da Kadirli'de bulunmaları dolayısilegelemiyeceklerini bildirmeleri üzerine Umumi seçimlere bir sene kaldığı ve iktidar Partisi erkamının ve hatta mes'ul hükümet adamlarının bütün kuvvetleriyle seçim propagandasına başladıkları da göz önüne alınarak İdare Kurulunun daima çalışabilecek şekilde teessüs etmesini temin maksadile bütün arkadaşlar istifa etmişlerdir. Bu kadar tabii bir durumu türlü manalarla tefsir etmek sadece Demokrat Partinin maksat ve gayelerini bilmemek demektir. Tamamen vazih bir şekilde açıklanan bu durumun altında başka manalar aramağa lüzum olmadığını umumi efkara arz etmeyi bir vazife biliriz.*[733]

Başkan Ömer Başeğmez ve İl İdare Kurulunun istifaları sonrası 21 Ağustos 1949 tarihinde olağanüstü kongre kararı alınmıştır.[734]

---

[731] *Bugün,* 23 Temmuz 1949, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 23 Temmuz 1949, s. 2; *Türk Sözü,* 23 Temmuz 1949, s. 1, 3; *Demokrat,* 23 Temmuz 1949, s. 1.
[732] *Bugün,* 24 Temmuz 1949, s. 1.
[733] *Demokrat,* 26 Temmuz 1949, s. 1.
[734] *Yeni Adana,* 2 Ağustos 1949, s. 2.

DP Seyhan Teşkilatında yaşanan istifalar ve alınan kongre kararı sonrası, CHP'ye yakın yayım organlarında bu durum parti içinde hizip olduğu, gruplaşmanın bulunduğu şeklinde yorumlanmıştır.[735]

2.2.6. 1949 Yılı DP Olağanüstü Adana İl Kongresi

Seyhan DP İl İdare Kurulunun görevden çekilmesi üzerine yeni İl İdare Kurulu ile yedeklerini seçmek için 21 Ağustos 1949 tarihinde saat 14.00'te, Ünal Sineması'nda Genel İdare Kurulu Temsilcisi Dr. Celal Ramazanoğlu'nun da katılımı[736] ile kongre toplanmıştır.[737] DP Eski İl İdare Yönetiminde muhasip görevinde bulunan Reşat Güçlü, kongreyi açmak için yoklama yapılacağını bildirmiş[738] yapılan yoklama sonucu seksen iki[739] delegeden kırk dördünün salonda olduğu anlaşılmış ve kongre açılmıştır.[740] Ayrıca kongreye Saimbeyli ve Feke İlçe Delegeleri kongreye gelmemiş, Kozan'ın altı delegesinden ikisi, Karaisalı'nın da bir delegesi kongreye katılmıştır, ilçe delegelerinin kongreye gelmeyişi ve kongreye katılım sayısının düşük olması parti içi sorunların yaşadığının göstergesi olarak değerlendirilmiştir.[741]

Kongrede daha sonra divan seçimi yapılmış, kongre başkanlığına Sedat Barı, ikinci başkanlığa Dr. Şevki Duman ve katipliklere de İsmet Uslu ve Hasan Palalı seçilmiştir. Divan başkanı Sedat Barı kongre heyetini Atatürk için saygı duruşuna davet etmiş, saygı duruşunun ardından gündem müzakerelerine geçilmiştir. Eski İl İdare Kurulunun istifa sebepleri hakkında hazırlanan rapor okunmuş hazırlanan kısa raporda: "a) Bir kısım üyelerin Adana'da bulunmayışı bir kısmının da iş icabı toplantılara gelmemesi, büyük seçimin yaklaşmakta olduğu bir zamanda, büyük işler görmeye engel olmaktadır. b) Kademeler arasında fikir ve görüş ayrılıklarının mevcut olması"[742] denilmiş ve idare kurulunun merkezden seçilmesi[743] savunulmuştur. Raporun okunmasının ardından divan başkanlığına bir önerge verilmiş, önergede idare kurulunun

---

[735] *Yeni Adana,* 12 Ağustos 1949, s. 2; *Yeni Adana,* 13 Ağustos 1949, s. 1, 4.
[736] *Demokrat,* 23 Ağustos 1949, s. 2.
[737] *Bugün,* 23 Ağustos 1949, 1, s. 2; *Yeni Adana,* 22 Ağustos 1949, s. 1; *Türk Sözü,* 23 Ağustos 1949, s. 1; *Demokrat,* 23 Ağustos 1949, s. 1; *Demokrat,* 23 Ağustos 1949, s. 1.
[738] *Türk Sözü,* 23 Ağustos 1949, s. 2.
[739] *Yeni Adana,* 22 Ağustos 1949, s. 1.'de yer alan haberde toplam delege sayısı seksen dört olarak verilmiştir.
[740] *Türk Sözü,* 23 Ağustos 1949, s. 2; *Yeni Adana,* 22 Ağustos 1949, s. 1; *Bugün,* 23 Ağustos 1949, s. 2.
[741] *Türk Sözü,* 23 Ağustos 1949, s. 2; *Yeni Adana,* 22 Ağustos 1949, s. 1, 2.
[742] *Türk Sözü,* 23 Ağustos 1949, s. 2.
[743] *Yeni Adana,* 22 Ağustos 1949, s. 2.

istifası üzerinde müzakere açılmaması istenmiştir. Delegelerden Zahit Akdağ ise bunun aksini söylemiş ancak kongre başkanı önergeyi oya koymuş ve istifa üzerinde hiçbir müzakere yapılmaması kabul edilmiştir.[744] Zahit Akdağ oylamadan duyduğu rahatsızlıktan dolayı söze şöyle başlamış: "Burası Demokrat Parti Kongresidir. Biz Demokratlar.,," fakat salonda üyelerin birbirleri ile münakaşaları ve gürültülerin arasında Akdağ'ın sesi kaybolmuştur.[745]

Salonda hazır bulunun Celal Ramazanoğlu salonun gerginliğini önleme adına küsüye gelmiş ve konuşmasında:

> *Bugünkü toplantınızda Genel Kurul adına bitaraf bir müşahit olarak bulunuyorum, Üç gündür Adana'da bulunmaktayım. Bütün delege arkadaşlarla görüştüm. Ve arkadaşlarımın aralarında hiçbir ihtilafın varid bulunmadığını gördüm. Bu bakımdan bahtiyarım, Partimizin aleyhinde memleketin dört tarafından hücum edilmektedir. Demokratların dağılacağını düşünenler hüsrana düşmüşlerdir. Demokrat Parti, ihtilal partisi değildir. Biz ancak kanun yollarından gitmek suretiyle vatandaşın hakkını müdafaa edeceğiz. Vatandaşın burnunun kanamasına müsaade etmiyeceğiz,* [746] demiştir.

Celal Ramazanoğlu'nun konuşmasının ardından gizli oy ile yeni idare kurulu seçimi yapılmış, idare kuruluna en fazla oy olarak şu isimler seçilmiştir: Reşat Güçlü, Adil Özgiray, Mahmut Karabucak, Turgut Arsoy, Galip Avşar, Tahsin Güneysu, Mahmut Kibaroğlu, Kemal Pekün ve Kamil Tekerek seçilmiştir. Yedek olarak da: Dr. Sedat Barı, Numan Güreli, Hamit Salih Asyalı, Hakkı Sarıdoğan, Sait Nil, Zahit Akdağ, Memduh Çelik, Hadi Gökpınar ve Zeki Direk, seçilmiştir. Kongre yapılan İl İdare Kurulu seçimleri sonrası kapanmıştır.[747]

23 Ağustos 1949 tarihinde toplanan İl İdare Kurulu üyeleri toplanarak aralarında gizli oyla iş bölümü yapmış ve başkanlığa Tahsin Güneysu, başkan vekilliğine Reşat Güçlü, muhasipliğe Turgut Arsoy, katipliğe de Kamil Tekerek getirilmiştir.[748]

---

[744] *Yeni Adana,* 22 Ağustos 1949, s. 2; *Bugün,* 23 Ağustos 1949, s. 2; *Türk Sözü,* 23 Ağustos 1949, s. 2; *Demokrat,* 23 Ağustos 1949, s. 2.
[745] *Türk Sözü,* 23 Ağustos 1949, s. 2.
[746] *Bugün,* 23 Ağustos 1949, s. 2.
[747] *Yeni Adana,* 22 Ağustos 1949, s. 2; *Türk Sözü,* 23 Ağustos 1949, s. 3; *Demokrat,* 23 Ağustos 1949, s. 2; *Bugün,* 23 Ağustos 1949, s. 2.
[748] *Bugün,* 24 Ağustos 1949, s. 2; *Türk Sözü,* 24 Ağustos 1949, s. 1, 3; *Demokrat,* 24 Ağustos 1949, s. 1; *Yeni Adana,* 24 Ağustos 1949, s. 2.

2.2.7. 1950 Yılı DP Adana İl Kongresi

DP Seyhan İl Kongresi 05 Mart 1950 tarihinde saat 10.00'da[749] Abidinpaşa Caddesi'nde[750] bulunan Ünal Sineması'nda çevre il ve ilçelerden gelen partililer[751] ve Prof. Dr. Remzi Oğuz Arık ile İstanbul Bağımsız Milletvekili Cihat Baban'ın katılımıyla toplanmıştır.[752] Ayrıca kongreyi takip etmek için *"Zafer"* gazetesi muharriri Muhip Dranas ve *"Vatan"* gazetesi muharriri Recep Bilginer de gelmiştir.[753]

İl Başkanı Tahsin Güneysu'nun konuşması ve yoklama almasının ardından kongre başlamıştır. Kongrede açık oyla divan seçimleri yapılmış, kongre başkanlığına Dr. Sedat Barı, ikinci başkanlığa Müfide İlhan, katipliklere de Yusuf Ayhan, Zahit Akdağ ve Sait Aksu seçilmiştir.[754] Sonrasında Atatürk adına üç dakikalık saygı duruşunda bulunulmuş ve idare heyetinin raporunun okunulmasına geçilmiş[755] iki bölümde okunan raporun birinci bölümünde genel olarak parti çalışmasından bahsedilmiş ikinci bölümde ise Seyhan'ı ilgilendiren birçok mesele ve iktidar partisinin ilde gütmekte olduğu siyasete değinilerek şöyle denmiştir:

> *Seyhan Türkiyedeki bütün diğer vilayetlerden başka bir takım hususiyetler arzeder. Seyhan milletvekillerinden birçoğu Bakanlık sandalyası işgal etmiş kimselerdir. Ve nihayet C.H.P. si Genel Başkan vekili de Seyhan Milletvekilidir[756]. Bütün bu sebepler Halk Partisinin Seyhana hususi bir ehemmiyet vermesini icabettir. C.H.Partisi Seyhan teşkilatının particilik ismi altında kullandığı gayri meşru metodlarla aza adedini çoğaltmağa çalışmaktadır. Kullanılan gayri meşru metotlara gelince, bunlar tehdit, Mali Baskı, Nüfus ve salahiyeti kötüye kullanmak gibi bir şeydir. Bu arada Vatandaşları birbirine düşüren ve aralarında doldurulması gayri kabil*

---

[749] *Yeni Adana,* 6 Mart 1950, s. 1 ve *Türk Sözü,* 6 Mart 1950, s. 1.'de yer alan haberde kongre toplanma saati 09.30'dur. Ayrıca Türk Sözü gazetesinin 6 Mart 1950 tarihli olarak çıkan nüshasının iç sayfaları tarih olarak 7 Mart 1950 şeklinde basılmıştır.(Diğer gazetelerin yayımlanmış nüshalarında 7 Mart 1950, Salı günü olarak verilmiş ancak Türk Sözü gazetesinin birinci sayfası 6 Mart Salı olarak yayımlanmıştır, Türk Sözü gazetesinin 6 Mart Pazartesi tarihli nüshası olmamakla birlikte 7 Mart Salı günü çıkan nüshasının birinci sayfası sehven 6 Mart Salı diye basılmıştır. Aşağıda verilen Türk Sözü gazetesi 6 Mart tarihli olan birinci sayfa atıfları da 7 Mart olarak verilmiştir.

[750] *Demokrat,* 5 Mart 1950, s. 1.

[751] *Demokrat,* 7 Mart 1950, s. 1.

[752] *Bugün,* 7 Mart 1950, s. 1; *Millet,* 7 Mart 1950, s. 1.

[753] *Yeni Adana,* 6 Mart 1950, s. 2.

[754] *Demokrat,* 7 Mart 1950, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 6 Mart 1950, s. 1; *Türk Sözü,* 7 Mart 1950, s. 1.

[755] *Türk Sözü,* 7 Mart 1950, s. 2; *Yeni Adana,* 6 Mart 1950, s. 1

[756] Bahsedilen kişi, CHP Genel Başkan vekili ve milletvekili Hilmi Uran'dır.

uçurumlar açan bir takım faaliyetleri de zikretmek icab eder. Yine Devlet Demir Yolları 6 cı. İşletmesi personeli de Ulaştırma bakanının arzusuna teban C.H.Partisine kayıt edilmek üzere tazyike başlanmıştır. Bu arzuya boyun eğmiyenler birer bahane ile muhtelif şekilde cezalandırılmaktadırlar. Kanunun tarif ettiği şekilde birer memur olan bu vatandaşlara karşı tatbikedilen işbu kanunsuz hareketi protesto ederiz.[757]

Raporun okunmasından sonra söz alan delegeler raporu eleştirmişler ve İl İdare Kurulunun büyük bir faaliyet gösteremediğini belirtmiştir.[758] Bu arada delegelerce seçim faaliyetlerinin neler olduğu, iktidar partisinin propaganda faaliyetleri karşısında hangi teşebbüslerin yapıldığı sorulmuş[759] ve eleştiri kısmı sonrası divan başkanı kongreye Celal Bayar'ın karşılanması için ara vermiştir.[760]

Öğleden sonra saat 13.00'te çalışmalarına başlayan kongreye DP Genel Başkanı Celal Bayar, DP Merkez İdare Heyetinden Adnan Menderes ve Fevzi Lütfi Karasomanoğlu da katılmıştır. Kongrede Cihat Baban ve DP saflarına katıldığı ilan edilen Remzi Oğuz Arık birer konuşma yapmış ardından salonda bulunanların ısrarları üzerine kürsüye gelen Celal Bayar, Adnan Menderes ve Karaosmanoğlu birer konuşma[761] yapmış ve saat 17.00'de kongre çalışmalarına ertesi gün devam edilmek üzere kongre oturumuna son verilmiştir.[762]

6 Mart 1950 tarihinde saat 10.00'da toplanan kongre Dr. Sedat Barı'nın başkanlığında tekrar açılmış rapor üzerinde eleştirilere devam edilmiş ve eleştirilere cevap vermek için idare heyetinden Reşat Güçlü söz almış ve idare heyeti adına savunma yapmıştır. Sonrasında söz alan delegeler "rey güçlüğü"nün izahlarını yeterli bulmamıştır.[763] Kongre devam ederken Bayar kısa bir konuşmanın ardından kongreden ayrılmıştır. Kongrede öğleden sonra dilekler müzakeresine geçilmiş muhtelif delegeler söz alıp konuşmalarını tamamladıktan sonra[764] gizli oylama yapılarak idare heyeti

---

[757] *Demokrat,* 7 Mart 1950, s. 2.
[758] *Türk Sözü,* 7 Mart 1950, s. 2; *Yeni Adana,* 6 Mart 1950, s. 1; *Demokrat,* 7 Mart 1950, s. 2.
[759] *Demokrat,* 7 Mart 1950, s. 2.
[760] *Türk Sözü,* 7 Mart 1950, s. 2; *Yeni Adana,* 6 Mart 1950, s. 1; *Demokrat,* 7 Mart 1950, s. 2.
[761] DP Genel Başkanı Celal Bayar ve Adnan Menderes'in 1950 yılında Seyhan İl kongresine katılımları ve konuşmaları bu çalışmanın Adana'yı Ziyaret Eden Devlet Adamları bölümünde Celal Bayar ve Adnan Menderes'in 1950'de Adana'yı Ziyaretleri başlığı altında incelenmiştir.
[762] *Demokrat,* 7 Mart 1950, s. 2.
[763] *Türk Sözü,* 7 Mart 1950, s. 2; *Demokrat,* 7 Mart 1950, s. 2.
[764] *Türk Sözü,* 7 Mart 1950, s. 2.

seçimlerine geçilmiş ve oylama neticesinde: Dr. Yusuf Ziya Eker, Ömer Başeğmez, Dr. İhsan Önal, Galip Avşaroğlu, Av. Aziz Ocakçıoğlu,[765] Zeki Akçalı, Dr. Hilmi Yalçın ve Reşat Güçlü idare kuruluna seçilmiştir.[766]

Kongre, Eski İl İdare Başkanı Ömer Başeğmez ve Tahsin Güneysu arasında rekabete neden olmuş ve parti içi gruplaşmalar bu kongrede kendisini göstermiş ancak mücadele eden iki grubun dışında İl İdare Kurulu başkanlığı için yönetime giren Hilmi Yalçın ve Yusuf Ziya Eker'in adı ön plana çıkmıştır.[767] 7 Mart 1950 tarihinde saat 11.30'da DP İl Merkezinde toplanmış ve aralarında gizli oyla iş bölümü yapmışlar, oylama neticesinde: İl idare kurulu başkanlığına Hilmi Yalçın, ikinci başkanlığa Ömer Başeğmez, sekreterliğe, Aziz Ocakçıoğlu, muhasipliğe de Reşat Güçlü seçilmiştir.[768] Türkiye'de ve Adana'da DP içerisinde vazife alanların birçoğuna bakıldığında CHP'de aktif siyaset yaptıkları rahatlıkla görülecektir. DP'nin İl İdare Kurulu Başkanlığına seçilen Hilmi Yalçın'ın geçmiş dönemde CHP İl İdare Kurulu Başkanlığı yapmış olması bu duruma örnek verilebilir.

2.2.8. 1951 Yılı DP Adana İl İdare Kurulunun Görevden Alınması ve Yeni İdare Kurulunun Atanması

1950 genel seçimleri sonrası DP Seyhan Müfettişi Kayseri Milletvekili Fikri Apaydın'ın TBMM Meclis Başkanvekilliğine seçilmesinin ardından Manisa Milletvekili Muzaffer Kurbanoğlu, Seyhan ve İçel Parti Müfettişliğine atanmıştır.[769]

DP 1950 seçimlerinden Seyhan'da galip çıkmasına rağmen Seyhan Teşkilatlarında gruplar arası mücadele hat safhaya çıkmış ve kendisini iyiden iyiye kongrelerde hissettirmeye başlamıştır. 1951 yılı Mart ayında yapılan DP Merkez İlçe Kongresinde[770] Ömer Başeğmez ve Hilmi Yalçın grupları arasında rekabet yaşanmış

---

[765] Aziz Ocakçıoğlu'nun soyadı bazı belgelerde Ocakcıoğlu şeklinde incelenmiştir.
[766] *Demokrat,* 7 Mart 1950, s. 2; *Bugün,* 7 Mart 1950, s. 2; *Türk Sözü,* 7 Mart 1950, s. 2; *Yeni Adana,* 7 Mart 1950, s. 1.
[767] *Türk Sözü,* 7 Mart 1950, s. 2; *Yeni Adana,* 7 Mart 1950, s. 1, 2.
[768] *Bugün,* 8 Mart 1950, s. 1; *Yeni Adana,* 7 Mart 1950, s. 1; 8 Mart 1950 tarihli *Demokrat,* s. 1. haberinde İl İdare Kurulu başkanlığına Dr. Yalçın Ceylanoğlu'nun getirildiğini yazmış ancak gazete 9 Mart 1950 tarihli 1. sayfa haberinde İl İdare Kurulu başkanlığına getirilen ismin Hilmi Yalçın olduğu şeklinde düzeltme yapmıştır.
[769] *Demokrat,* 20 Aralık 1950, s. 1.
[770] *Demokrat,* 18-22 Mart 1951, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 20 Mart 1951, s. 1, 2. 18 Mart 1951 tarihinde başlayan DP Merkez İlçe kongresinde birtakım olaylar başgöstermiş ve Hilmi Yalçın ile Ömer Başeğmez grupları

ikiye ayrılan delegeler arasındaki kavgalar *"Bugün"* gazetesine göre "tokatlaşmaya" kadar varmıştır,[771] hatta Atatürk büstü dahi parçalanmıştır.[772]

Kongrede Hilmi Yalçın tarafı vilayete müracaatta bulunmuş ve salonu terketmiştir. Ömer Başeğmez tarafı ise kongrenin sonuna kadar salonda kalmış ve seçimin neticesini aldıktan sonra kongre salonundan ayrılmıştır. Etkisi günlerce devam eden kongre sonuçları için Hilmi Yalçın tarafı genel merkeze itirazda bulunmuş, Ömer Başeğmez grubu ise kongrenin usulüne göre yapıldığını söyleyerek sonuçlar için ısrarcı olmuştur. Sonuç olarak genel merkez seçim neticesini tasdik etmiş ve ilçe idare kurulu, parti müfettişi Manisa Milletvekili Muzaffer Kurbanoğlu tarafından vazifeye başlattırılmıştır. Ancak Hilmi Yalçın tarafı tekrar harekete geçmiş ve bu karara itirazda bulunmuştur. Hilmi Yalçın grubuna bağlı Kadıköy Delegeleri adına İl İdare Kurulundan Av. Kamil Tekerek, Asliye Hukuk Mahkemesine müracaat ederek kongrenin Cemiyetler Kanununa göre mefsuh sayılmasını ve genel merkezce tasdik edilen merkez ilçe idare kurulunun iptalini isteyen bir dava açmıştır. Dava, bu kongrede divan başkanı olan Yalçın Ceylanoğlu ile ilçe idare kurulu başkanlığına seçilen İsmet Uslu aleyhine açılmıştır ve neticede sorunlar daha da büyümüştür.[773]

20 Nisan 1951 tarihinde saat 16:00'da toplanan Demokrat Parti Genel İdare Kurulu, "Seyhan İl İdare Kuruluna parti tüzüğünün 58'inci maddesi gereğince işten el çektirme kararı vermiştir. Bu hususta ki karar telgrafla il başkanlığına bildirilmiştir." Öte yandan DP Seyhan ve İçel Parti Müfettişi Manisa Milletvekili Muzaffer Kurbanoğlu partiye ait evrakları teslim almak ve geçici idare heyetini kurmak üzere Adana'ya hareket etmiştir.[774] Ayrıca görevden el çektirme telgrafı DP Seyhan İl İdare Kurulu Başkanlığına bildirilmiştir.[775]

---

arasında partiye hakim olma mücadelesi yaşanmıştır nitekim Merkez İlçe İdare Heyeti Başkanlığına İsmet Uslu seçilmiştir. Ayrıca bkz. *Bugün,* 20-24 Mart 1951 tarihli nüshaları.

[771] *Bugün,* 18 Nisan 1951, s. 1, 2.

[772] *Demokrat,* 20 Mart 1951, s. 1, 5.

[773] *Bugün,* 18 Nisan 1951, s. 1, 2; *Bugün,* 19 Nisan, s. 1, 3.

[774] *Demokrat,* 21 Nisan 1951, s. 1, 2.

[775] *Türk Sözü,* 21 Nisan 1951, s. 1. DP Genel merkezince görevden el çektirme telgrafının detayları hakkında bilgi için bkz. *Vatandaş,* 21 Nisan 1951, s. 1, 2. Ayrıca bkz. "*Ankara 20 (Hususi muhabirimiz bildiriyor) – D. P. Genel İdare Kurulu, Başkanı Dr. Hilmi Yalçın'a bir telgraf çekerek parti tüzüğünün 58 inci maddesinin bütün hükümleri cari olmak üzere İl İdare Kuruluna işten el çektirildiği bildirilmektedir. Yine ayni telgrafta pazar günü Adanada bulunacak olan Parti müfettişi Muzaffer Kurbanoğlunun partiye ait evrakı teslim alacağı ve müteşebbis bir heyet kurmak yetkisi de olduğu ifade edilmektedir.*
NOT: D. P. tüzüğünün 58 inci maddesine göre, işten el çektirilen idare kurulu üyeleri ve delegeler bütün

DP Genel İdare Kurulunca tüzüğün 58'inci maddesi gereğince işten el çektirilen Seyhan İl İdare Kurulu yerine geçici bir idare heyeti kurulması yolundaki çalışmalar 25 Nisan 1951 tarihinde sona ermiştir. DP Müfettişi Manisa Milletvekili Muzaffer Kurbanoğlu, genel kurul talimatınca geçici idare heyetini kurmuştur. Yeni idare heyeti: Yüksek Mühendis ve üyesi Zekai Koçak, Çiftçi DP Bahçe İlçe Başkanı Hasan Çanga, Tüccar Belediye Meclisi Üyesi Mustafa Erdemışık, Avukat ve Belediye Meclisi üyesi Sait Nil, Çiftçi Hasan Tuna, Doktor ve Belediye Meclisi Üyesi Turan Aşlamacı Çiftçi Mustafa Akçalı, Çiftçi ve Kadirli DP Başkanı Safa Vaisoğlu ve Çiftçi Mithat Tamdoğan'dan oluşmuş ve müteşekkil geçici idare heyeti parti binasında toplanarak görev dağılımı yapmış ve İl İdare Kurulu Başkanlığına Zekai Koçak, ikinci başkanlığa Hasan Çanga, katipliğe Sait Nil ve muhasipliğe de Mustafa Erdemışık getirilmiştir.[776]

2.2.9. 1951 Yılı DP Adana İl Kongresi

İçel ve Seyhan Kongresine katılmak için Başbakan Adnan Menderes, Meclis Başkanı Refik Koraltan ve Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü 26 Mayıs 1951 tarihinde Adana'ya gelmişler ve İçel Kongresinin daha önce olması sebebiyle heyet Adana'dan İçel'e geçmiştir.[777] DP Seyhan İl Kongresi ise 28 Mayıs 1951 saat 9.30'da Erciyes Sineması'nda toplanmıştır. Manisa Milletvekili ve DP Genel İdare Kurulu Üyesi Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Aydın Milletvekili Ethem Menderes Ordu Milletvekili Fevzi Boztepe, Kütahya Milletvekili Yusuf Aysal, Burdur Milletvekili Eyup Şahin, Seyhan Milletvekillerinden ve Hatay DP Bölge Müfettişi Mahmut Kibaroğlu, Dr. Cezmi Türk, Profesör Remzi Oğuz Arık, Arif Nihat Asya, Dr. Sedat Barı, Dr. Yusuf Ziya Eker, Zeki Akçalı, Reşat Güçlü, Tevfik Coşkun, Dr. Salim Serçe ve Seyhan Bağımsız Milletvekili Sinan Tekelioğlu, İçel Milletvekillerinden Dr. Celal Ramazanoğlu, Dr. Aziz Köksal ve Salih İnankur'la DP Seyhan ve İçel Müfettişi Manisa Milletvekili Muzaffer Kurbanoğlu

---

haklarını kaybederler ve caza hükümleri de ayrıca tahkik olunur
Dr. Hilmi Yalçın'ın söyledikleri. Ankara muhabirimizin bu haberi üzerine işten el çektirilen İl İdare Kurulu Başkanı Dr. Hilmi Yalçın'a bir arkadaşımızı göndererek malumatına müracaat ettik. Dr. Hilmi Yalçın, haberin doğru olduğunu teyid etmiş ve başka bir diyeceği olmadığını söylemiştir". Yeni Adana, 21 Nisan 1951, s. 1, 3.

[776] *Demokrat,* 26 Nisan 1951, s. 1, 2. Benzer haberler için bkz. *Yeni Adana,* 26 Nisan 1951, s. 1, 3; *Türk Sözü,* 26 Nisan 1951, s. 1; *Bugün,* 26 Nisan 1951, s. 1, 2.

[777] *Türk Sözü,* 27 Mayıs 1951, s. 1, 2; *Vatandaş,* 27 Mayıs 1951, s. 1; *Bugün,* 27 Mayıs 1951, s. 1; *Demokrat,* 27 Mayıs 1951, s. 1, 2.

kongrede hazır bulunmuştur.[778] Ayrıca kongrede göze çarpan bir hadise de yoğun güvenlik önlemlerinin alınması ve sıkı emniyet tedbirleri olmuştur.[779] DP'nin kongresine katılımın yüksek olması ve genel merkezden üst düzey katılımların bulunması şehirde parti adına olumsuzlukların ortadan kaldırılması olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca bu kongre, merkez ilçe kongresinde çıkan gruplaşma ve yaşanan kavgaların devamı niteliğinde olmuştur.

Kongrede, Geçici İl İdare Kurulu Başkanı Zekai Koçak kısa bir konuşma yapmış ardından yoklama sonucu yüz yirmi dokuz delegeden yüz yirmi yedisinin[780] kongrede olması ve çoğunluğun sağlanması ile kongre açılmıştır. Gündem gereğince başkanlık divanı seçimi yapılmıştır. Açık oyla yapılan seçim sonunda divan başkanlığa Manisa Milletvekili ve DP Genel İdare Kurulu Üyesi Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, ikinci başkanlığa Kütahya Milletvekili Yusuf Aysal seçilmiş[781] ancak kongrede katiplikler için yapılan oyların tekrar sayılması istenerek ilk ihtilaf durumu yaşanmış, oyların geçici İl İdare Heyetince yapılmasına itiraz edilmiş, kongre başkanı ve ikinci başkan tarafından oy sayımı yapılmış ve katipliklere Selahattin Canka, Emin Kurdoğlu ve Yusuf Ayhan seçilmiştir.[782]

Kongre Başkanı Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, gösterilen itimada teşekkür etmiş ardından İstiklal Harbi ve Kore şehitleri ile Atatürk'ün manevi huzurunda: "Vatanın saadeti ve selameti için canını verenlerle, Kore'de şehit olanların hatıraları için"[783] kongreyi iki dakikalık saygı duruşuna davet etmiştir. Saygı duruşu yapıldıktan sonra tüzük gereğince haklarında itiraz olan delegelerin durumlarının görüşülmesine geçilmiştir.[784] Müteakiben Karaisalı Delegeleri tarafından kongre başkanlığına verilen rapor, Selahattin Canka tarafından kongre heyetine okunmuş, "merkez ilçe kongresinin usulsüz yapıldığı ve hatta resmi makamlar tarafından tadil edilmiş olduğu, bu sebeple merkez ilçe delegelerinin meşru olmadığı ve il kongresine iştirak etmemeleri gerektiği" belirtilmiştir. Raporda Mahmut Aydınoğlu adındaki bir merkez ilçe delegesinin partiye

---

[778] *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 1; *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1951, s. 1; *Yeni Adana,* 29 Mayıs 1951, s. 1; *Seyhan,* 28 Mayıs 1951, s. 1, 2.
[779] *Yeni Adana,* 29 Mayıs 1951, s. 1; *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1951, s. 1, 2.
[780] *Vatandaş,* 29 Mayıs 1951, s. 1, 3.
[781] *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 1.
[782] *Yeni Adana,* 29 Mayıs 1951, s. 1; *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1951, s. 1, 2; *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 1; *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 1.
[783] *Yeni Adana,* 29 Mayıs 1951, s. 1.
[784] *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1951, s. 1, 2; *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 1.

kayıtlı olmadığı da ifade edilmiştir. Sonra benzer bir itirazname başkanlığa verilmiştir. Ancak divan başkanı itiraznamenin okutturulmasına lüzum görmemiş ve Kongre Başkanı Karaosmanoğlu, ilk rapordaki itirazları şu şekilde özetleyerek şunları demiştir:

> *Yapılan itirazlar şu üç nokta üzerinde toplanmaktadır:*
>
> *1 – Adana D.P. merkez ilçe kongresi yapılmamıştır, ki bu iddia partinizin genel kurulunca tetkik edilmiş, tahkik edişmiş ve yerinde görülmemiştir. Bu sebeple bunun üzerinde durmamız lüzumsuzdur.*
>
> *2 – Bir delegenin partiye kayıtlı olmadığı söylenmektedir. Bu iddia da ayrıca tetkik edilecektir.*
>
> *3—Merkez ilçe kongresinde fazla delege çıkarıldığı söylenmektedir. Bu keyfiyet üzerinde de ayrıca durulması icap ediyor.*[785]

Karaosmanoğlu'nun sözleri üzerine ilk olarak konuşan Zahit Güngör şunları söylemiştir: "Merkez İlçe Kongresi yapılmıştır. Ve Merkez İlçe Kongresinin münakaşası yapılamaz. Bunu genel merkez tahkik ve tasvip etmiştir. Evvela bu husus müzakere edilsin ve usulü de münakaşa edelim. Böyle birşey olamaz." Ahmet Savrun da DP Genel İdare Kurulunun Merkez İlçe Kongresi hakkındaki kararının yeterli olmadığına değinerek demiştir ki: "vilayet makamı cemiyetler kanununa dayanarak bu kongreyi tatil eder ve kendi verdiği bu emri nasıl olur da yok kabul eder? Müdür ve Vali neden kongreye tebliğ ettiği emri yokmuş gibi gösterir ve genel merkez de bunları dinlemeden bir karara varır?" Konuşmacılar genel merkezin Merkez İlçe Kongresini onaylamasını eleştirirken Karaosmanoğlu, konuşmacıların sözlerini kesmiş ve konuşmaların usulsüz olduğunu, zira genel merkezin kararına aykırı bulunduğunu söylemiştir. Ceyhan Delegeleri'nden bir tanesi şunları söylemiştir: "Bu işi ancak il kongresi halledilir. Demin burada konuşan bir arkadaş, hakkında itiraz yapılan bir delegedir. Bir insan hem mücrim hem de hakim olamaz. Ve burada bir mücrim konuşamaz." Karaosmanoğlu bu sözler üzerine müdahale ederek şöyle cevap vermiştir: "Burada mücrim olamaz. Usul hakkında konuşanlar heyecan göstermezler. Çok rica ediyorum. Heyecan göstermeyiniz." Sonra İsmet Uslu söz alarak şöyle demiştir: "İtiraz eden arkadaşlar, Genel İdare Kurulunun kararını hiçe saymak gibi bir duruma düşmektedirler. Ve iş bununla da kalmamakta, itirazlarının burada konuşulmasını

---

[785] *Yeni Adana,* 29 Mayıs 1951, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1951, s. 1, 2.

istemektedirler." Karaosmanoğlu tekrar konuşmuş ve şunları söylemiştir: "Genel kurul işe vaziyet etmiş bulunuyor. Ve kongrenin vaki olduğunu kabul ediyor. Burada seçilen delegeler genel kongreye gideceklerdir. Bu böyle olacaktır." Eski İl İdare Kurulu üyelerinden Kamil Tekerek konuşma arasına girmiş ve oturduğu yerden "Sayın kongre başkanı, böyle şey nasıl olur?" diye çıkışmıştır. Karaosmanoğlu ise "Delege değilsiniz, konuşamazsınız" demiştir. Tekerek de cevaben: "Delege değilsem de eski idare kurulundanım. Hesap vermek mecburiyetindeyim." diye karşılık vermiştir. Fakat Karaosmanoğlu "Size hesap sorulmuyor, rica ederim, hususi münakaşalara yol açmayalım." demiştir. Zahit Güngör kürsüye gelmiş ve şunları söylemiştir: "Efendim, tüzüğümüzün amir hükümlerine göre, biz bu itirazı kongreden üç gün önce yapmış bulunuyoruz. Bu sebeple bunun halli bu kongreye düşmektedir. Bunu genel merkez karara bağlıyamaz. Bu burada kongremizin halledeceği bir ihtilaf mevzuudur." Karaosmanoğlu, Zahit Güngör'ün konuşmasına karşılık olarak: "Şikayetlerinize muttali oldum. Komisyona mazbatanızı olduğu gibi vereceğim. Orası bunları tetkik edecektir" demiştir. Zahit Güngör ise "Komisyon neleri tetkik edecek, evvela onları öğrenelim." diye kongre başkanına soru sormuş, başkan da "dediklerinizi, şikayetlerinizi" diyerek karşılık vermiştir. Kongre, devam eden münakaşalar sonunda kongre başkanının ısrarlı tutumu neticesinde kura ile beş kişilik komisyon oluşturulmuş ve bunlar Merkez İlçe Kongresi'nde konu olan delege fazlalığı ile parti de kaydı bulunmayan delegenin durumunun tespiti için görevlendirilmiştir. Fakat merkez ilçe kongresinin yapılmamış, "yani tatil edilmiş olduğu yolundaki iddiaları" uygun görülmemiştir. Sorunlar içerisinde devam eden kongrenin bu safhasında, merkez ilçe delegelerinin, Karaisalı delegeleri hakkındaki itiraz mazbatalarının okunmasına başlanmış, Selahattin Canka, Yusuf Ayhan ve arkadaşları tarafından verilmiş olan mazbatada, Karaisalı Delegeleri'nin on iki olması icap ederken on sekiz olduğu ve kongrenin tüzük hükümlerine uyarak yazılı davetiyeli yapılmadığı, şifahi olarak delegelerin çağrıldığı[786] ifade edilmiştir. Bu konu hakkında da beş kişilik komisyon kurulmuş ancak Karaosmanoğlu, "Tüzükte buna dair bir hüküm yoktur." demiş ve bu itirazın üzerinde durmamış ve oturum tatil edilmiştir.[787]

[786] *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 3.
[787] *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1951, s. 2; *Yeni Adana,* 29 Mayıs 1951, s. 2; *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 1, 3; *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 1, 2.

Kongrede ikinci oturum saat 14.30'da[788] Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun başkanlığında açılmıştır. Karaosmanoğlu, beş kişilik bir komisyonun Karaisalı Delegeler hakkında hazırladığı raporun incelenip tartışmasının yapılmasını teklif etmiş ve bu teklif kabul edilmiştir. Karaisalı kongre ve delegelerine yapılan itirazı inceleyen komisyon, raporunda her işlemin usulüne göre yapıldığını ve delege sayısını takip eden herhangi bir kayda rastlanmadığını belirtmiştir.[789] Komisyon raportörünün detaylı izahatından sonra itiraz edenler adına Selahattin Canka şu sözleri söylemiştir:

> *Karaisalı kongresi şifahi davetle yapılmıştır. Tüzük hükümleri gereğince hareket edilmemiş ve delegelere kongreden önce gönderilmesi gereken davetiyeler neden gönderilmemiştir. Nüfusu 18 bin olan Karaisalı ilçesinin bu kadar yani 18 delege çıkarması nasıl olur. Üstelik orada CHP li ve MP libir çok vatandaşlar da vardır. Burada yalnız usulsüzlük yapılmamış, delege adedi de fazla gösterilmiştir.*

Ayrıca raporun reddini talep etmiştir.[790] Daha sonra kürsüye gelerek Ali Durak konuşmuş ve milletvekili seçimlerinde DP'nin Karaisalı'da on iki bin oy aldığını seçimden sonra partiye birçok üye kaydının yapıldığını söyleyerek itirazların yersiz olduğunu söylemiştir.[791] Bundan sonra itirazların kabul edilip edilmemesi hakkında oylama yapılmış elli beşe karşı altmış sekiz oyla itirazın yerinde olduğu on sekiz delegeden altı delegenin delegelik haklarının düşmesi gerektiği kabul edilmiştir.[792] Karaisalı Delegeleri arasından altı kişiyi çıkarmak üzere kura çekilmiş ve delege sayısı on ikiye düşürülmüştür.[793] Kongre devam ederken kürsüye gelen Dr. Zahit Güngör[794] ellerinde genel merkezden geldiğini iddia ettiği telgrafı[795] kürsüye bırakmış, Divan

---

[788] *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1951, s. 2; *Yeni Adana,* 29 Mayıs 1951, s. 2.'de yer alan haberde kongrenin öğleden sonraki oturum başlama saati 15.00 olarak verilmiştir.
[789] *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 2; *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1951, s. 2; *Yeni Adana,* 29 Mayıs 1951, s. 2; *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 3.
[790] *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1951, s. 2, *Yeni Adana,* 29 Mayıs 1951, s. 2.
[791] *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 2.
[792] *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 3.
[793] *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 2; *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1951, s. 2;
[794] *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 3.
[795] *"D. P. İl Başkanlığına. . Adana. . Hayri İzgi*
1—Kongre Başkanı divanı seçimine bütün delegeler iştirak eder.
2—İtiraz edilenler için kongrece seçilecek komisyon raporunun müzakeresinde eğer bir tek şahıs hakkında ise o şahıs iştirak edemez. Diğerleri iştirak eder. Mezkür raporda eğer bu delegeleri seçen kongre muallel görülüyorsa, o kongreden gelen delegelerden hiçbiri bu raporun kabulü veya damei kabulü hakkında reye iştirak edemezler.
3—Geçici idare kurulu üyelerinden delege seçilmiş olanlar, ibra ile ilgili bulunmadıkları hususlarda

Başkanı Karaosmanoğlu kısa bir konuşma yaparak kimin tarafından gönderildiği bilinmeyen bu telgrafın sahte olduğunu belirtmiş ve bu hususta tahkikat yapıldığını söylemiştir.[796] Bu konuşma sonrası kongre salonu karışmış ve kongre başkanına saldırı girişimleri olunca başkan Karaosmanoğlu da kürsüyü terk etmek durumunda kalmış[797] ve şöyle demiştir: "Ben bu şekilde cereyan eden kongrede müzakerelere devam edemem, vaziyeti Genel Başkana, arzedeceğim." Daha sonra Ömer Başeğmez grubunun ısrarı üzerine başkan tekrar yerini almış ve kongre oturuma ara vermiştir.[798] Ara verilen kongrede oturum saat 18.45'te yeniden açılmış[799] kura sonucu delegelikleri düşen Baheddin Akdağ, Abdussemet Özdemir, Zeki Kale, Cevdet Yegena, Hakim Şahinoğlu, Zahit Güngör başkanın ihtarı üzerine delegelere ait yerleri terk etmiştir.[800] Merkez ilçe delegelerine yapılmış olan itirazları inceleyen komisyonun raporu hazırlanmış, Raportör Dr. İhsan Göknel tarafından okunan bu raporda önceden yapılan uyarıya rağmen ocaklardan başlayarak birçok kongrenin usulsüz yapıldığı[801] ve delegelerin de aynı şekilde seçilmiş oldukları bildirilmiştir.[802] Bu konu hakkında aleyhte konuşan İsmet Uslu, Genel İdare Kurulu kararı hakkında il kongresinde herhangi bir münakaşa yapılamayacağını ve ilçe kongreleri delegelerinin ocaklardan başlayarak yapılan kongrelerdeki oranlara göre seçilmiş olduğunu söylemiş, Zahit Akdağ da aksini iddia etmiştir. Komisyon raporunun oya sunulacağı esnada Kadirli Delegesi Şevki Duman söz almış: "Başkanın tarafsızlığından emin değiliz, yerini ikinci başkana bırakmasını teklif ediyoruz" demiştir. Bu sözler üzerine Başkan Karaosmanoğlu, yerini İkinci Başkan Yusuf Aysal'a bırakmış. İkinci başkan, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun kongre başkanlığına devamı hususunu yeniden oyalamaya sunmuş, otuz sekiz aleyhte oy karşısında seksen üç delege başkana güvenoyu vermiştir. Tekrar yerini alan Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu bir konuşma yaparak şöyle söylemiştir: "Sayın Adanalılar, itimatlarınızı yeniden kazanmanın zevki içindeyim. Hürriyet nizamı ve Demokrasi o hürriyet nizamı ve Demokrasi ki, erkekçe müdafaa edildikçe, böyle itimada mazhar ve aksine hareket

---

iştirak edebilirler;
Ankara. Demopat. 24-5". Türk Sözü, 29 Mayıs 1951, s. 2, 3.
[796] *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 2.
[797] *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 2; *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1951, s. 3; *Yeni Adana,* 29 Mayıs 1951, s. 2.
[798] *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 3.
[799] *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 2.
[800] *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 3.
[801] *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 2.
[802] *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 3.

edildikçe itimatsızlığa düçar olacağız. Ancak gösterilen bu itimattan mağrur olmak icap etmez ve olmayacağız." Kongrede daha sonra merkez ilçe delegelerinin durumunu inceleyen komisyonun raporu oylamaya konmuş ve elli bire karşı altmış yedi oyla reddedilmiş[803] Adana Merkez İlçe Kongresi'nin nizami bir şekilde yapıldığı kabul edilmiştir.[804]

Daha sonra Hilmi Yalçın grubu salonu terk etmiş[805] itirazların incelenip karara bağlanmasından sonra idare kurulunun çalışma raporunun okunmasına geçilmiş ardından hesap durumu açıklanmıştır. Çalışma raporu hakkında Mehmet Badekal, Hakkı Kazan, Sabahattin Güdücüoğlu, Emin Kurdoğlu, Selahattin Canka, Vakkas Aldanmaz, İsmet Uslu ve Osman Düşmez konuşmuşlar; konuşmaları takiben İl Başkanı Zekai Koçak yapılan konuşmalarla ilgili açıklama yapmış, sonra çalışma raporu ve hesap durumu oylamaya sunularak kabul edilmiştir.[806]

Kongre çalışmalarına Yeni İl İdare Heyetini gizli oy ile seçerek devam etmiş ve İl İdare Heyeti şu isimlerden oluşmuştur: 74 oy Ömer Başeğmez, 73 oy Hasan Yeşil, 72 oy Hasan Çanka, 70 oyla Cabbar Kibaroğlu, 69 oy Yalçın Ceylanoğlu, 69 oy Aziz Ocakçıoğlu, 65 oy Mustafa Erdemışık, 58 oy Abidin Poyraz ve 55 oyla Remzi Doğan.[807] Haysiyet Divanı seçiminde ise 68 oyla Av. Sait Nil, 64 oyla Bekir Aykanat, 63 oyla Ahmet Çalıkoğlu, 62 oyla Adik Katıcı, 59 oyla Dr. Yusuf Kavuzlu seçilmiştir.[808] Açık oyla yapılan delege seçiminde ise seçimi kazanan isimler şunlardır: İsmet Uslu, Ömer Başeğmez, Mustafa Akçalı, Salih Ertan, Mehmet Özmen, Yalçın Ceylanoğlu, Halit Kardas, remzi Doğan, Sedat Barı, Hasan Tuna, Hasan Palalı, Muharrem Kılıç, Hazım Dağlı, Bekir Aykanat, Hasan Canka, Hasan Aksay, Mustafa Erdemışık, Mithat Tandoğan, Hayri Dağlı, Yusuf Ayhan ve Sırrı Kınra'dır.[809] Seçimlerden sonra kongre çalışmalarına devam etmek üzere 29 Mayıs 1951 tarihi saat 09.00'a ertelenmiş ve kongre çalışmalarına dilekler konuşulduktan sonra Refik

---

[803] *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 2.
[804] *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 3.
[805] *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 3.
[806] *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 2; *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1951, s. 3; *Yeni Adana,* 29 Mayıs 1951, s. 2; *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 3.
[807] *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 2; *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 3; *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1951, s. 3; *Yeni Adana,* 29 Mayıs 1951, s. 2; *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 3.
[808] *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 2.
[809] *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 2; *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 3.

Koraltan, Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ve Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun birer konuşmasıyla devam edileceği duyurulmuştur.[810]

DP Seyhan İl Kongresinin ikinci günü 29 Mayıs 1951 tarihinde saat 09.00'da[811] Erciyes Sineması'nda toplanmıştır.[812] İçel Kongresine[813] katılım sağladıktan sonra Adana'ya dönen ve 28 Mayıs tarihinde Adana'da bir takım ziyaretler gerçekleştiren Başbakan Adnan Menderes,[814] Meclis Başkanı Refik Koraltan, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü kongrede hazır bulunmuştur.[815] Kongreye milletvekillerinden Dr. Cezmi Türk, Yusuf Ziya Eker, Prof. Dr. Remzi Oğuz Arık ve Tevfik Çoşkun katılmamış ve bu katılmayışın sebebi de Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun "şahıs tahakkümünü, şimdiye kadar hiçbir kongrede tesadüf edilmeyecek kadar ileri götürmüş olmasından mütevellittir"[816] şeklinde yorumlanmıştır. Kongre, Divan İkinci Başkanı Yusuf Aysal tarafından açılmış alınan yoklama sonrası[817] dilekler faslına geçilmeden muhtelif partilerden gelen telgraflar okunmuştur.[818] Gündem dilekler faslı ile başlamış ilçelerden gelen dileklerin rapor halinde sunulması için beş kişilik bir komisyon seçilmiş ve yirmiden fazla delege söz almıştır. İlk sözü Osmaniye Delegesi almış ve iş makinalarının yedek parça eksikliğinden zorluklar yaşadıklarını söylemiş sonrasında Merkez İlçe delegesi Yusuf Ayhan ise PTT İdaresinin durumundan kaynaklı telefon muhaberesinde sıkıntılar olduğunu, belediyenin bazı konularda lakayt davrandığını ekmeklere gerekli özenin gösterilmediğini, hava meydanının şehre yakışmadığını söylemiş daha sonra Ramazan Çobanoğlu ise sanayi işçilerine tanınan hakların tarım işçilerine sağlanmadığı konusuna temas etmiş ve partide hizip çıkmaması adına eleştiride bulunmayacağını söyleyerek kürsüden inmiştir. Kozan Delegesi Bekir Aykunat ise Marşal yardımlarına değinerek, bu yardımlardan sadece büyük çiftçilerin istifade ettiğini ve Ziraat Bankası'nın kifayetsiz kaldığını söylemiş, sonrasında Merkez İlçe Delegesi Mehmet Uygur konuşmasında ildeki asayiş durumuna değinerek emniyet

---

[810] *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 2.
[811] *Yeni Adana,* 30 Mayıs 1951, s. 1.'de ve *Vatandaş,* 30 Mayıs 1951, s. 1. haberinde DP Seyhan İl kongresinin ikinci gün toplanması saat 10.00 olarak verilmiş ayrıca *Demokrat,* 30 Mayıs 1951, s. 1.'de yer alan haberde saat 09.30 olarak verilmiştir.
[812] *Bugün,* 30 Mayıs 1951, s. 1.
[813] *Bugün,* 27 Mayıs 1951, s. 1.
[814] *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 1.
[815] *Demokrat,* 30 Mayıs 1951, s. 1.
[816] *Türk Sözü,* 30 Mayıs 1951, s. 1.
[817] *Yeni Adana,* 30 Mayıs 1951, s. 1.
[818] *Bugün,* 30 Mayıs 1951, s. 1.

mensuplarının yetersizliğinden şikayet etmiş ve emniyet mensupları için her eğlence yerinde varlar ama olayın olduğu yerde yoklar demiş ve öğretmenlerin de siyasete katılmamalarını istemiştir. Kozan Delegesi Mehmet Köse ise köy yollarının bir an önce yapılmasını, Mehmet Kendircioğlu şehirde sağlık hizmetlerin yetersizliğini anlatarak çözüm bulunmasını istemiş, Osmaniye Delegesi Mehmet Çatalbaş adli hususlardan şikayetçi olmuş, Karaisalı Delegesi Bilal Türkmen orman durumuna temas ederek hemen çözüm bulunmasını istemiştir. İl idare heyetinden Remzi Doğan ise 14 Mayıs sonrası partide gevşeme olduğunu dile getirmiş, Mithat Doğan ise her yaştan vatandaşta silah olduğunu ve asayişsizliğin nedeninin bu olduğunu belirtmiş, Kozan Delegesi Hayri Dağlı kaçakçılık hadisesine değinerek bu işin içinde devlet memurlarının da olduğunu söylemiş, Kadirli Delegesi Ahmet Savrun ise kongrede münakaşalara yol açan telgraf ile ilgili malumat istemiş, merkez İlçe Delegesi Vakkas Aldanmaz ise CHP'ye yüklenmiş, Selahattin Canka ise toprak ihtilaflarının çözüme kavuşturulmasını istemiş ve Adnan Menderes'e, Atatürk'e karşı dil uzatanlara karşı çıkardığı kanundan[819] ötürü teşekkür etmiş. Sebahattin Gidicioğlu ise irtica hadisesine temas ederek komünizmle irticanın aynı şey olduğunu söylemiş, meselenin halledilmesini ve ibadet yerlerinin yeniden açılmasını istemiştir. Dr. Şevki Duman da kongre okunan telgrafın aydınlığa kavuşturulmasını istemiş ve bu hususta delegelerin tatmin edilmesi gerektiğini anlatmıştır. Ayrıca ilçelerden gelen yazılı şikayetleri inceleyen komisyon raporunu okumuş ve o raporda göze çarpan bir istek de mahkemelerde yeminin kaldırılarak, Kuran ile yemin edilmesi olmuştur.[820] Yukarıdaki istek kısmına bakılarak DP'nin içinde bulunan kitle için her kesimden ideolojiye sahip insanlar olduğu değerlendirmesinde bulunmak yanlış olmayacaktır.

Dilekler kısmının bitmesin ardından salonda bulunan misafirlerin konuşmasına geçilmiş, kürsüye ilk olarak Bağımsız milletvekili Sinan Tekelioğlu gelmiş ve konuşmasında; Adnan Menderes hükümetini desteklediğini ve Türk milletinin de onu desteklemesi gerektiğini, demokrasi devrinin ilk kabinesinin desteklenmesinin bu rejimin yerleşmesi için şart olduğunu söylemiş ve Adnan Menderes'in sırtı yere gelirse ilk karşısında beni bulacaktır[821] demiştir. Söz alan diğer Milletvekili Sedat Barı ise dört

---

[819] 5816 sayılı Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkında kanun.
[820] *Yeni Adana,* 30 Mayıs 1951, s. 1, 2. Benzer haber için bkz. *Türk Sözü,* 30 Mayıs 1951, s. 1, 2.
[821] *Türk Sözü,* 30 Mayıs 1951, s. 2; *Yeni Adana,* 30 Mayıs 1951, s. 1, 2.

yıllık muhalefet döneminin meşru şekilde geçtiğini söylemiş ve sıradan vatandaşların kongrede Başbakan, TBMM Başkanı, Dışişleri Bakanı ile beraber oturduğunu ve bunun kendilerinden önce mümkün olmadığını sözlerine eklemiştir. DP Milletvekillerinden Reşat Güçlü ise "bu milletin artık ne bir münevver ne de bir cahil diktatoryası kurulmaya müsaade etmeyeceğini idrak ettiğini" söylemiş ve Adnan Menderes'i önce istemeyenlerin şimdi onu daha fazla istediklerini ve ona yardımcı olmaya çalıştıklarını ifade etmiştir.[822] Reşat Güçlü'nün ardından kürsüye gelen Arif Nihat Asya ise "5 Ocak" şiirini okumuş[823] sonra milletvekili Salim Serçe, DP'nin yönetim kadrosuna övgülerde bulunmuş, Seyhan ve İçel DP Müfettişi ve Manisa Milletvekili Muzaffer Kurbanoğlu[824] ise "Demokrat Partinin en güzel meyvelerin alınabileceğini, bir kere daha bu kongrede isbat ettiniz" [825] demiştir. Ordu milletvekili Fevzi Boztepe ise "Demokrat Parti iktidara geldikten sonra ne yaptı?" gibi söylemde bulunmadığını söylemiş ve hükümetin iş başına geldikten sonra icraatlarını anlatmıştır.[826]

Milletvekili konuşmalarından sonra kürsüye Meclis başkanı Refik Koraltan gelmiş ve delegelerin bir yıl içinde ne yaptınız sorusuna şöyle cevap vermiştir: "Bir yıl içinde ne mi oldu?. Bunu bilmem. Hepinizin itimadı ile icra makamına geçen arkadaşlarınız bunun cevabını biraz sonra sizlere vereceklerdir." Koraltan sonra muhalefeti hedef almış 14 Mayıs zaferini övmüş ve "sağdan soldan gelen seslere cevap verilmez. Biz hedefimize varmak istiyoruz"[827] demiştir. Koraltan'ın konuşmasından sonra kürsüye Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü gelmiş,14 Mayıs'ı Türk milleti için bir inkılap olarak görmüş, Türk milletinin tüm dünyanın dikkatini çektiğini ve hürmetini kazandığını ifade etmiş ve Kore Cephesi'ndeki Mehmetçiklerin kahramanlıklarına herkesin gıpta ile baktığına, bunu gören hiç kimsenin Türk yurduna göz dikemeyeceğini belirtmiş,[828] sözü kongrenin açılış günü olan delege hadisesine getirerek şöyle demiştir: "Demokrat Parti feragat partisidir. Demokrat Partiye menfaat sağlamak için girenler varsa, bunlar hiç şüphe yoktur ki, bu büyük cereyan karşısında bir kenara atılacaklardır.

---

[822] *Demokrat,* 30 Mayıs 1951, s. 1, 3; *Türk Sözü,* 30 Mayıs 1951, s. 1, 2; *Vatandaş,* 30 Mayıs 1951, s. 1, 2.
[823] *Vatandaş,* 30 Mayıs 1951, s. 2.
[824] Muzaffer Kurbaoğlu'nun konuşması hakkında detaylı bilgi için bkz. *Demokrat,* 30 Mayıs 1951, s. 3.
[825] *Türk Sözü,* 30 Mayıs 1951, s. 2.
[826] *Demokrat,* 30 Mayıs 1951, s. 3; *Türk Sözü,* 30 Mayıs 1951, s. 2; *Vatandaş,* 30 Mayıs 1951, s. 2.
[827] *Türk Sözü,* 30 Mayıs 1951, s. 2. TBMM Başkanı Refik Koraltan'ın konuşmasının hakkında detaylı bilgi için bkz. *Demokrat,* 30 Mayıs 1951, s. 1, 3.
[828] *Vatandaş,* 30 Mayıs 1951, s. 3.

Bu cereyan bunları defedecektir. Demokrat Parti zevki sefaya yer verecek bir parti değildir." Köprülü, kongreye çekilen telgrafla ilgili konuşma yapmaktan imtina etmiş, daha sonra dünyanın içinde bulunduğu durum hakkında bir değerlendirme yapmış: "Dünyanın karanlık bir durum içersinde olduğu şu günlerde, parti içersindeikilik yaratanlar, fesat, iftira ve isnatlarda bulunanlara Türk dahi denemez." diyerek sözlerini noktalamıştır. Fuat Köprülü'den sonra kürsüye gelen Karaosmanoğlu ise kendisinin kindar bir insan olmadığını ve kongrede delegeler tarafından çıkarılan hadiseler kaynaklı kırgınlık duymadığını ve hepsini affettiğini söylemiş ve konuşmasını şu sözlerle bitirmiştir: "Galiba 1951 modası. Her halde bizim kongrelerimiz hep böyle sert havalarda geçiyor." [829]

Konuşmaların ardından kürsüye gelen Adnan Menderes, kongrede konuşulan dilek ve temennileri kağıda ve hafızasına yazdığını, onların gereğinin yapılacağını söylemiş, kongrede yönetime karşı muhalif tavırlar sergileyen Şevki Duman'ın arkadaşı olduğuna değinen Menderes, Şevki Duman'ın parti dağılacak sözleri için öyle bir durumun olmadığını, kongreyi sinirle terk edenlerin bugün yine kongrede olduklarını, kongreye gelmeyenlerin ise gelmek için can attığını, kongrede olan ufak tefek hadiselerden dolayı kimsenin arkadaşlarını terk etmesini kabul edemeyeceğini söylemiştir. Başbakan ayrıca Karaosmanoğlu tarafından sahte olduğu iddia edilen telgraf hakkında ise o tarihte Ankara'da olduğunu, genel kurul toplantısında bulunduğunu, Kıbrıs'tan gelen bir heyeti kabul için on beş dakika dışarı çıktığını böyle bir telgraf çekilse haberinin olacağını o yüzden Karaosmanoğlu'nun sözlerine inanılması gerektiğini söylemiştir.[830] Ayrıca çekilen telgrafla alakalı *"Vatandaş"*

---

[829] *Türk Sözü,* 30 Mayıs 1951, s. 2; *Demokrat,* 30 Mayıs 1951, s. 1, 2.

[830] *Vatandaş,* 30 Mayıs 1951, s. 3. Adnan Menderes'in telgraf hadisesi ile ilgili kongrede yapmış olduğu konuşma: "*Bundan sonra Dr. Şevki Duman tarafından kongrenin evvelki günkü çalışmaları sırasında sahteliği bildirilen telgraf hakkında izahat verilmesi yolunda ki suale cevap vermeden önce küçük bir mukaddeme yapmak zaruretini duydum. Evvela kongreden bahsedeceğim. Bu kongre memleketi için, Adana için hayırlı ve mubaret olacaktır. Esasen dünkü manzarada esef duyulacak bir şey yoktur. Hadiseleri hepimiz unutmuş bulunuyoruz. Her sabah gözlerimizi engin ufuklara yeni ümitlerle açmak en akıllıca bir hareket olur, Kendi hissim olarak söyliyeyim dünkü şiddetli müzakerelerden asla hayıflanmakta değişim. Dün giden arkadaşların kısmı bugün avdet etmiş bulunuyor.*
Bu izahattan sonra şimdi telgraf meselesine temas edeyim. Adı geçen telgraf 24 mayıs tarihini taşımaktadır. Ve üzerinde genel idare kurulu imzası bulunuyor. Kurulun bu tarihli toplantısında bizzat bulundum. Ve en son olarak da arkadaşım Fuat Köprülü ile birlikte ben Parti merkezinden ayrıldım. Bu telgraftan asla malumatım yoktur. Şimdi böyle bir telgrafın çekilmesi yalnız bir bakımdan değil başka cihetlerden de hatalı sayılmak icap eder. Çünkü biliyorsunuz ki, kongreye tekaddüm eden haftalar içinde İl İdare Kuruluna vazifeden el çektirilmiş ve yerine geçici bir idare heyeti genel kuruldan şu hususu sordu. Aramıza delege olarak seçilmişler de var. Fakat bir yılın mesuliyetinde bizim rolümüz yoktur.

gazetesi Adnan Menderes ve Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu haricinde bütün Genel İdare Kurulunun telgrafta imzalarının olduğunu ve telgrafın sahte olmadığını yazmıştır.[831] Orman Kanunu'ndan buğday fiyatlarına[832] kadar çeşitli konular hakkında da konuşan

---

Seçimlere ve kongre müzakeratına ne suretle katılacağımızın bildirilmesi.
Bizden sorulan husus budur. Genel kurul diyor ki, delegelik sıfatınız asıldır. İbraya taalluk etmeyen hususlarda rey verebilirsiniz:
Ancak telgraftaki 1 ve 2 nci maddeler bu sual üzerine cevap mahiyetinde değildir. Bir defa sorulmayan bir hususa cevap verilemez. Kaldı ki, bu iki madde tüzüğün sarih hükümlerine tamamen aykırıdır.
Üçüncü bir garebet daha var. Bu da Genel merkez tarafından çekilmiş olan telgrafın bir şahsı hususiye de gönderilmiş olması hadisesi beş yıllık parti hayatımızda ilk defa vaki olmuş bir hadisedir.
Nizamnamenin sarahati karşısında böyle bir telgrafın bir şahsı hususi gösterilmek suretile maksadı mahsusla gönderildiği hakikatile karşı karşıya bulunmaktayız.
Bu izahatımızdan sonra Benim de Şevki Dumana bir tarizim var. Dediler ki, bu telgraf partinin dağılmasına sebep olur. Bir cemiyetin, siyasi bir partinin hayatiyetinin muhafaza edilmesi her şeyden evvel nizamnamenin tatbikile kabildir. Şevki Duman arkadaşımız partinin dağılacağı yolundaki kendi kanaatına dilini de alıştırmış görünüyor. Demokrat Partiyi bugün, Türk Milleti, sizi temin ederim, 14 mayıstan evvelkinden daha üstün olarak bağrına basmış bulunuyor. Türk Milleti hakikaten yeni kurduğu rejimin muvaffakiyetile inanmaktadır. Kısaca ifade edeyim ki, bu millet D. P. İktidara gelmeden evvel bir atiye bir gayeye bel bağlıyarak ayağa kalkmıştı. Fakat bir yıldanberi o atinin o gayenin tatbika konulmasını görmekle bahtiyardır.
Dünün bugünden daha iyi olduğunu iddiaya inanın muarızlarımızın bile takatı yoktur. Bir yıl sonunda hiç bir hayal kırıklığı ile karşılaşılmamış olduğuna göre, bir telgrafla Demokrat Partinin dağılıvereceğini düşünebilir miyiz? Bizim içimizde kendileri hakkında büyük bir inkisar yoktur. Hiddet ve şiddetle buradan gitmiş olabilirler. Biz onların ana kucağına en tez bir zamanda döneceklerini hatta ruhen bizleri takip etmekte olduklarını yakınen biliyoruz.
Şimdi arkadaşlar, Demokrat Parti kongreleri yer yer biraz hiddetli, biraz sert oluyor. Bunu adeta sinirleri gerilmiş bir pehlivanın durumuna benzetebiliriz. Muhalefette bulunduğumuz sıralarda binbir tehlikelere karşı hazırlıklı sinirleri gerilmiş insanlar olarak kararlıydık. 14 Mayısta iktidar, eski iktidar silinince sinirleri gerilmiş pehlivana döndük. Arkadaşlar, kendi içimizdeki tenkitlerin lüzumu da şüphe götürmez. Ancak kendi içimizdeki tesanüdün lüzumu da ayni derecede söz götürmez.
Arkadaşlar, bizleri tenkit için işleyen dimağlar, hazırlanan kalemler namütenahidir. Bizlere takaddüm etmek için tenkidin en yıkıcısını yapmak için hazırlıklıdırlar. Onlar bizim en küçük hareketlerimizi üzerine adese koyarak büyütmek için kararlıdırlar.
Tenkit Parti içindeki tek parti devri adetlerindendir. Bu usul o devirde, mesela her hangi bir belediyenin her hangi bir hareketinden dolayı matbuata en küçük bir tenkidin yapılmadığı zamanlarda parti için de tenkit mevcuttur. Vahimesinin telkini için kurulmuş bir usuldür. Otokritik vardır diye büyük bir boşluğu, tenkit boşluğunu kapatmaya çalışıyorlardı.
Müsterih olun arkadaşlar, işlerin kötü gittiğine dair bir kanaate varmakta acele etmemek lazımdır. Tenkit parti için de tenkit lüzumunu da nefyetmiş olmayayım. Esasen kongreler bu tenkitlerin yapılması için kurulmuş teşekküllerdir. Ancak dertlerimizi fazla heyecana kapılarak, yıkılmayacak bir kuvvet karşısında imişiz gibi ifade etmek doğru değildir.
Tüzüğümüz partililer arasındaki münasebetleri tayin etmiş hatta bu hususta cezai müeyyideler vazetmiştir. Yine hatta tüzüğümüz diğer partilere karşı da sevgi ve saygı gösterilmesi esasını amir bulunmaktadır.
Kongreyi terk edecek kadar hiddetlenmek hakikaten doğru değildir. Acaba Genel Kurul adaletten ayrılırmı?
Bir cemiyet, bir topluluk nizamnamenin hakimolmasile yaşar. Vicdanlarda ve zihinlerde bir tereddüt bırakmak istemiyorum. Bu mücadelelere sebep Genel Kurul mudur? Arkadaşlar, merkez ilce kongresi de ayni vaziyette mücadeleli oldu. Bunda genel kurulun ne rolü vardı.
Bizim, dışardan sizin aranızda kardeşlik bağlarının teessüsünü görmekten başka gayemiz yoktur" Demokrat, 30 Mayıs 1951, s. 1, 2.
[831] *Vatandaş,* 30 Mayıs 1951, s. 1.
[832] *Vatandaş,* 30 Mayıs 1951, s. 3.

Menderes, vaat edip de yapmadığı hiçbir şeyin olmadığını söylemiştir. Başbakanın konuşmalarından[833] sonra kongre sona ermiştir.[834]

DP İl Kongresinde seçilen İl İdare Kurulu üyeleri 29 Mayıs 1951 tarihinde aralarında iş bölümü yapmış, gizli oyla yapılan seçim sonucu İl İdare Kurulu başkanlığına Ömer Başeğmez, ikinci başkanlığa Hasan Canka, sekreterliğe Aziz Ocakçıoğlu, muhasipliğe de Cabbar Kibaroğlu getirilmiştir.[835]

1951 yılı Seyhan İl Kongresini, "Seyhan" gazetesi Ömerist ve Yalçınist bir kongre olarak görmüş ve DP'nin iki parçalı olduğunu ve kongrenin bu atmosferde yaşanacağını savunmuş,[836] *"Vatandaş"* gazetesi yapılan kongre için başarısız il kongresi tabirini kullanmış,[837] *"Yeni Adana"* gazetesi, Hilmi Yalçın grubunun tasfiye edildiğini,[838] *"Türk Sözü"* gazetesi kongrenin sert bir hava içerisinde geçtiğini yazmıştır.[839]

Yapılan bu kongre Adana'da DP için sıkıntılı günlerin de başlangıcı olmuş her ne kadar kongreye Başbakan, Meclis Başkanı, Dışişleri Bakanı katılsa da Adana'da parti adına birlik ve beraberlik sağlanamamış hatta sorunlar büyüyerek milletvekili, belediye başkanı, eski ve yeni il-ilçe idare kurul üyeleri ile partinin önde gelenlerinin dahi istifa süreçlerine yol açmıştır. Durumun buhran halini almasının temel nedenleri arasında partinin kozmopolit yapıda olması ve kuruluşundan 4 yıl gibi kısa süre sonra CHP'nin 27 yıllık devrini sona erdirerek iktidara gelmesi ile partinin içinde çok sesliliğin önünün alınamaması gösterilebilir.

2.2.10. 1951 Yılı DP Adana İl Kongresi Sonrası Yaşanan İstifalar

DP, 1951 Seyhan İl Kongresi sonrası partide yaşanan huzursuzluk nedeniyle Başbakan Adnan Menderes henüz Adana'dan ayrılmadan istifa furyası başlamış, Adana basınında muhalif gazetelerde istifa gelişmeleri DP'de çözülme ve çökme olarak algılanmış, hali hazırda milletvekillerinin istifaları gündeme gelmiş ve Adana için şok

---

[833] Başbakan Adnan Menderes'in 1951 yılında Seyhan İl kongresine katılımları ve konuşmaları bu çalışmanın Adana'yı Ziyaret Eden Devlet Adamları bölümünde Adnan Menderes'in 1951'de Adana'yı Ziyareti başlığı altında incelenmiştir.
[834] *Türk Sözü,* 30 Mayıs 1951, s. 2; *Vatandaş,* 30 Mayıs 1951, s. 1, 2; *Bugün,* 30 Mayıs 1951, s. 1, 2.
[835] *Bugün,* 30 Mayıs 1951, s. 1; *Demokrat,* 30 Mayıs 1951, s. 1.
[836] *Seyhan,* 28 Mayıs 1951, s. 1, 2.
[837] *Vatandaş,* 29 Mayıs 1951, s. 1, 3.
[838] *Yeni Adana,* 29 Mayıs 1951, s. 1, 2.
[839] *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1951, s. 1, 2, 3.

etkisi yaratmıştır.[840] Eski il-ilçe idare kurulu ve partinin çeşitli kademelerinde bulunan çok sayıda partili istifasını vermiş,[841] istifa verenlerden İl İdare Kurulu üyeliği yapmış olan Turgut Arsoy da şu sözler ile DP'den ayrılmıştır:

> *Şu an bedaheten biliyorum ki, Demokrat Parti idarecileri prensiplerini ayaklar altına alarak partiyi dev adımlariyle diktatörlüğe doğru sürüklemektedirler.Demokrasimiz yılların emeğiyle meydana gelmiş olanların zannettiklerinden çok daha kıymetli bir eserdir. Kollarım ancak demokrasinin nurlu meş'alesini taşımaya müsaittir, asla diktatör koltuklarını değil*
>
> *Demokrat Partiden istifa ediyorum*.[842]

Seyhan DP İl Kongresinde çıkan anlaşmazlıklar milletvekilleri ve bazı partililerin DP'den istifa etmeleri, Ankara'da büyük bir merak ve heyecan yaratmış, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Çanakkale Milletvekili Süreyya Endik'e müracaat ederek ondan Adana'ya telefon etmesini ve istifa edenlerle görüşerek aradaki gerginliğin kaldırılmasında bir rol oynamasını istemiş ve Endik ise Ankara ajansına şu beyanatı vermiştir:

> *Adanada muhalefet grubunun başkanlığını eden eski D.P. il başkanı Hilmi*

---

[840] *Bugün, 30 Mayıs 1951,* s. 1, 2; *Türk Sözü,* 30 Mayıs 1951, s. 1; *Vatandaş,* 30 Mayıs 1951, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 31 Mayıs 1951, s. 1, 2.

[841] İstifası kesinleşen Demokrat Partili isimler: *"Dr. Hilmi Yalçın (sabık İl İdare Kurulu başkanı), Avukat Kamil Tekerek (İdare meclisi üyesi), Eczacı Tahsin Güneysu (İdare meclisi üyesi), dr. Sakip Önal (belediye meclisi üyesi), Dr. İhsan Önal (idare meclisi üyesi), Y. Ziraat mühendisi Ali Sepici (Merkez bucak ve belediye başkan vekili, Ziraat Odası ikinci başkanı, Çiftçi Derneği ikinci başkanı), Galip Avşar (Ceyhan ilçe başkanı), Avukat Zeki Direk (Belediye meclisi üyesi, belediye daimi encümen azası), Mehmet Zeytinli (Belediye meclisi üyesi), Fabrikatör Kemal Pekin (Belediye meclisi üyesi), Eczacı Turgut Arsoy (Belediye meclisi üyesi, sabık İl İdare Kurulu üyesi, il ve bucak başkanı), Hukukçu Enver Batumlu (Vatandaş gazetesinin başmuharriri, sabık İl İdare Kurulu üyesi,), Vatandaş gazetesinin kurucularından Mahmut Karabucak (Partinin kurucularından, sabık bucak ve ilçe başkanı, halen il idare ve meclis üyesi) Hayri İzgi (Merkez bucak muhasibi), Yüksek orman mühendisi Galip Avşaroğlu (Ceyhan ilçe başkanı), Ali durak (Karaisalı ilçe başkanı), İsmail (Fekenin daimi ilçe başkanı), Hukukçu Ahmet Savrun (Kadirli, sabık İl İdare Kurulu üyesi, halen ilçe idare kurulu üyesi) Doktor Şevki Duman (Sabık ilçe başkanı, halen İl İdare Kurulu üyesi) Lütfi Sezgin (Osmaniye ilçe idare kurulu ve genel meclis üyesi), Naci Cirit (Ceyhan ilçe idare kurulu üyesi), Yusuf Altunkaya (Ceyhan Merkez bucak başkanı), Çiftçi Şeeket Kapılı (Sabık İlçe başkanı) Mehmet Andırın (eski ilçe idare kurulu üyesi) Çiftçi Kemal Özgiray (Sabık İl İdare Kurulu üyesi), Abdullah Kibrit (Merkez bucak ikinci başkanı), Duran em (bucak idare kurulu üyesi), Çiftçi Adil Özgiray (Sabık İl idare kurulu ve belediye meclisi üyesi), İsmail Hakkı Tekin (Kadıköy bucak başkanı), Abdullah Gülek (Merkez bucak idare kurulu üyesi), Hümmet Çakın (Ceyhan merkez idare kurulu üyelerinden), Avukat Kemal Aytekin (Ceyhan ilçe idare kurulu üyesi), Remzi Bayaslan (Eğriağaç bucak başkanı), Hilmi Bayaslan, Hakkı Eker (Herekli bucak başkanı) Ömer Göçmen (Sabık ilce idare kurulu, belediye ve İl idare kurulu üyesi)". Bugün,* 30 Mayıs 1951*,* s. 1, 2; *Vatandaş,* 30 Mayıs 1951, s. 1, 2; Dr. Hilmi Yalçın DP'den istifası sonrası Türkiye Köylü Partisine katılmış hatta TKP il başkanlığı yapmış (Türkiye Köylü Partisi başlığına bkz.) fakat oradan da istifa etmiş ve 1955 yılı Nisan ayında tekrar Demokrat Parti'ye kaydını yaptırmıştır. *Bugün,* 27 Nisan 1955, s. 1, 2.

[842] *Yeni Adana,* 30 Mayıs 1951, s. 1, 2.

Yalçın ile telefonla görüştüm. Hilmi Yalçın, bilindiği gibi son kongrede İl başkanlığından uzaklaştırılmış bulunuyordu. Yalçın, Genel Merkez idare kurulu ile aralarında dolmasına imkan olmayan uçurumlar bulunduğunu söyledi. Ancak Genel İdare Kuruluanlayış gösterir ve kendilerine tanımak istemediği haklarını iade ederse, bir anlaşmaya varılabileceğini ve kapanan bucak teşkilatının ancak o zaman yeniden ihya edilebileceğini bildirdi. Adana ile yaptığım konuşmayı Dışişleri Bakanlığında benden izahat bekleyen Köprülüye anlattım. Köprülü, bu grubun iki aydanberi gelişi güzel hareket etmekte olduğunu ve Genel merkezce fedakarlıklara katlanmaktansa istifa edenleri kendi mukadderatlarıyle başbaşa bırakmanın daha yerinde olacağını söyledi.[843]

DP'den istifaları kesinleşen milletvekillerinden Prof. Dr. Cezmi Türk, Prof. Remzi Oğuz Arık ve Dr. Yusuf Ziya Eker'in[844] istifaları Genel İdare Kuruluna gelmiş ancak basında Adana'da yaşanan gelişmelerin hala genel merkezce net kavranamadığı belirtilmiş, DP Genel İdare Kurulundan bir üye şu değerlendirmeleri yapmıştır:

Demokrat Parti Adana vilayet kongresinin usulsüz ve nizamname hükümlerine aykırı yapıldığı iddiasını vesile ittihaz ederek Adananın bazı Milletvekilleriyle bazı partililerin istifa ettikleri, gazetelerdeki neşriyattan ve mahallinden alınan haberlerden öğrenilmiştir. Adana İl Kongresi baştan sonuna kadar Parti Tüzüğünün hükümleri içinde cereyan etmiş olduğundan her türlü hukuki ve mantıki mesnetten ari olarak mücerret nizamsızlık iddiası ve buna atfen vaki istifaların, parti içinde bir takım tahrikata fırsat ittihaz edilmesi ve yeni bazı teşebbüslere başvurulması ihtimali karşısında teşkilat mensuplarının dikkatli ve basiretli olmaları pek tabidir. Bu hususta Genel Kurul Adana Teşkilatının da ayrıca dikkatini çekmiş bulunmaktadır.[845]

DP'de yaşanan istifalara Adana Belediye Başkanı Daniş Arıkoğlu da eklenmiş ve istifa mektubunda şu sözleri söylemiştir. "Partinin içtüzük hükümlerinin mütemadiyen ihlal edilmekte olması, beni, DP'den ayrılmak zorunda bırakmıştır. İstifa eylediğimi bildirir, Ocağınızdaki kaydımın silinmesini rica ederim."[846] Daniş Arıkoğlu ile beraber partinin kurucularından Dr. Bahri Erkam da istifa etmiş, Erkam ise istifa

---

[843] *Bugün,* 31 Mayıs 1951, s. 1, 2; *Vatandaş,* 31 Mayıs 1951, s. 1, 3.
[844] *Vatandaş,* 31 Mayıs 1951, s. 1, 3.
[845] *Bugün,* 31 Mayıs 1951, s. 1, 2.
[846] *Vatandaş,* 1 Haziran 1951, s. 1; *Bugün,* 1 Haziran 1951, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 1 Haziran 1951, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 1 Haziran 1951, s. 1, 2.

mektubunda: "Tüzük partide hakim olmalı veya tüzüğü tatbik edecek ellere parti idaresi bırakılmalıdır." demiştir ayrıca belediye üyesi ve belediye daimi encümen azalarından Zeki Direk'in partiye gönderdiği istifa mektubu şöyledir:

> *DP idarecilerinin Partinin Tüzüğüne ve prensiplerine hıyanet ettiklerini müşahede ettiğimden ve parti içinde kalıp bunlarla ve etraflarındaki politika esnafile mücadele etmek imkanı kalmadığına kanaat getirdiğimden serbest olarak bunlarla mücadele edebilmek ve demokrasi prensiplerinin memlekette kökleşmesi için çalışabilmek maksadile DP den istifa ediyorum. Kaydımın derhal silinmesini rica ederim.*[847]

İl İdare Kurulu Başkanı Ömer Başeğmez'e ait *"Demokrat"* gazetesi ise yaşanan gelişmeleri, partinin dimdik ayakta durduğu, partinin şahısların partisi olmadığı şeklinde yorumlayarak partiden çekip gidenlerin, partililerin koyun sürüsü gibi arkalarından geleceklerini tahmin ettiklerinden hüsrana uğradıkları değerlendirmesini yapmıştır.[848] Ayrıca gazete DP'den istifa eden milletvekillerinden, milletvekilliğinden de çekilmelerini istemiştir.[849]

"Demokrat" gazetesi yaşanan istifa sürecinden *"Vatandaş"* gazetesini de sorumlu tutarak şöyle demiştir:

> *Demokrat Parti Seyhan teşkilatını yıkmak ve parçalamak için evvelden, kararlı bir grupun organlığını yapmakta olan Vatandaş gazetesi il kongresi arefesinden başlıyarak düne kadar Demokrat parti ileri gelenlerinin parti tüzüğünü hiçe saydıklarını ve kongrenin de bu şartlar içinde cereyan ettiğini ilan ederek Demokrasinin başlıca prensiplerinden olan mücadele azmini kaybederek istifa şıkkını tercih edenlerin bu hareketlerini tasvibe çalışmaktadır.*
>
> Haberin devamı ise şu şekildedir:
>
> *İstifa edenlerin olduğu kadar adı geçen gazetenin de bu mevzuda yegane istinatgahı tüzük maddelerini tahrif eden bir telgraftır. Vatandaş zihinlerinde bu hususta en küçük bir şüphe bırakmamak için bu mevzunda geniş izahat vermeyi faydalı bulduk. Bütün baskı ve şiddet hareketlerine hatta geniş maddi fedakarlıklara rağmen ekseriyet teminine muvaffak olmayanlar son çare olarak*

---

[847] *Vatandaş,* 1 Haziran 1951, s. 1, 2.
[848] *Demokrat,* 1 Haziran 1951, s. 1, 3.
[849] *Demokrat,* 2 Haziran 1951, s. 1, 2.

sinsi hareketlerle bu emellerini tahakkuk ettirmek yoluna sapmışlar ve merkez ilçeden çıkarılmış olan 39 delegeye şu veya bu yolla itiraz ederek temin ettikleri bir telgraf sayesinde bu 39 delegeyi bertaraf etmeyi düşünmüşlerdir, Halbuki Demokrat Parti tüzüğünün toplu delegeler hakkındaki itirazları ne şekilde inceleneceğini amir bulunan 41 inci maddesinin son iki fıkrasında aynen şöyle denilmektedir: Fazla delege seçildiği hakkındaki itiraz kabul edilirse fazla olan miktarda delege kura ile ayrılarak o delegelerin bu sıfatları kalkar. Eğer itiraz toplu delegeler hakkında vaki ise bu delegelerin mensup olduğu parti teşkilatı alfabe sırasına göre ele alınır ve delegeler teker teker reye konulur. Hakkında reye müracaat edilen delege reye iştirak edemez. Tüzüğün sarih hükmüne rağmen itiraz edilen delegelerin toplu bir halde reye iştirak ettirilmesi gibi parti içinde azınlığın tahakkümü sağlayacak yolların hile ve tertiplerle müdafaa edile gelmekte bulunması bugün halk efkarına kendilerini Demokrasi kahramanı olarak reklam edenlerin nasıl bir sakim düşünce ile meşbu bulunduklarını ısbat etmektedir. Tahakküm gaye ve maksatlarının tahakkuk etmemesi karşısında, Demokrat Parti camiası içinde bulunmalarına esasen imkan bulunmayan kimselerin istifa etmeleri kadar tabii bir şey olamaz. Bütün bunlardan sonra şu hakikatı da açıklıyalım ki, halen istifa etmiş bulunan eski İl İdare Kurulu başkanı Hilmi Yalçın ve İl İdare Kurulu üyesi arkadaşları vazife başında bulundukları sırada Tüzüğün 41 inci maddesinin tefsir edilmesi hususunda yüksek Haysiyet Divanına müracaat etmişler ve tüzüğün bu maddesinin tefsire mahal olmıyacak derecede açık ve sarih olduğu cevabını almışlardır. Ancak bu cevap yide tertipli bir surette kendilerinden sonra teşkil olunan geçici İl İdare Kuruluna devredilmemiş ve gruplarından bir zatın ayrıca müracaatı üzerine tüzük hükümlerini tahrif eden meşhur telgraf elde edilmiştir. Böyle bir hakikat karşısında tüzük hükümlerine riayet olunmadığını iddia durumunda olanların nasıl dürüst olmayan yollarla küçük bir grupuntahahkümünü sağlamak için çalıştıklarını anlatmış bulunuyoruz. İşte Demokrat Parti bu zihniyette olanların ve bu gibilere tabi olanların yeri değildir. Bu gibi kimselerin parti saflarından ayrılması partiyi çökertmek söyle dursun asil gaye ve maksatları etrafında partiyi daha kuvvetlendirmekte ve perkleştirmektir.[850]

[850] *Demokrat,* 2 Haziran 1951, s. 1, 2.

2.2.11. 1952 Yılı DP Adana İl Kongresi

1952 yılı Seyhan İl Kongresine gelinceye kadar İl İdare Kurulu Başkanı Ömer Başeğmez hakkında eleştiriler eksik olmamış hatta İl İdare Kurulunu düşürmek için birtakım girişimler de olmuştur bu yüzden yapılacak olan kongre iki defa ertelenmek zorunda kalmıştır.[851]

DP Seyhan İl Kongresi 26 Ekim 1952 tarihinde saat 09.00'da[852] Asri Sineması'nda toplanmıştır.[853] Kongrede, İzmir Milletvekili Cihat Baban, Adana Milletvekillerinden Dr. Sedat Barı, Reşat Güçlü, Dr. Salim Serçe, Tevfik Coşkun ve Arif Nihat Asya da hazır bulunmuş[854] ve İl Başkanı Ömer Başeğmez'in kısa bir konuşma yapmasının ardından yoklama kısmına geçilmiş delegelerin büyük çoğunluğunun salonda olduğu anlaşılması üzerine divan seçimi yapılmıştır. Açık oy ile yapılan divan seçiminde kongre divan başkanlığına Ceyhan Belediye Başkanı Mustafa Akçalı[855] ikinci başkanlığa Selahattin Canka[856] katipliklere de Lütfi Sezgin, Remzi Doğan ve Hacı Badi seçilmiştir.[857]

Kongre Başkanı Mustafa Akçalı teşekkür konuşmasının ardından kongrede bulunanlar 17 Ekim 1952 tarihinde trafik kazasında hayatını kaybeden İl İdare Kurulu üyelerinden Cabbar Kibaroğlu[858] ile Atatürk ve şehitler için saygı duruşuna davet edilmiştir.[859] Sonra Başbakan Adnan Menderes ve diğer bakanlardan gelen başarı telgrafları okunmuş ve idare kurulunun bir yıllık çalışma raporunun[860] Hasan Tuna tarafından okunması[861] kısmına geçilmiştir.[862] On üç sayfalık çalışma raporunda[863] CHP'ye yüklenilmiş ve belediye faaliyetleri övülerek[864] raporda şöyle söylenmiştir:

---

[851] *Türk Sözü,* 26 Ekim 1952, s. 1, 3.
[852] *Millet,* 27 Ekim 1952, s. 1.'de yer alan haberde kongre toplanma saati 09.15, *Yeni Adana,* 27 Ekim 1952, s. 1.'de yer alan haberde ise kongre toplanma saati 09.30 olarak verilmiştir.
[853] *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 1; *Yeni Adana,* 27 Ekim 1952, s. 1.
[854] *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 2.
[855] *Bugün,* 28 Ekim 1952, s. 1.
[856] *Millet,* 27 Ekim 1952, s. 1.
[857] *Yeni Adana,* 27 Ekim 1952, 1; *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 1.
[858] DP Seyhan İl idare kurulu üyelerinden Cabbar Kibaroğlu'nun ölümü hakkında detaylı bilgi için bkz. *Millet,* 18 Ekim 1952, s. 1, 2.
[859] *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 2; *Yeni Adana,* 27 Ekim 1952, s. 1; *Millet,* 27 Ekim 1952, s. 1.
[860] Demokrat Parti Seyhan İl İdare Kurulunun Hazırlamış olduğu 1951-1952 yılı çalışma raporun tamamı ve rapor hakkında detaylı bilgi için bkz. *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 1, 3.
[861] *Millet,* 27 Ekim 1952, s. 1.
[862] *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 2; *Yeni Adana,* 27 Ekim 1952, s. 1; *Millet,* 27 Ekim 1952, s. 1; *Bugün,* 28 Ekim 1952, s. 1.

Muhterem arkadaşlarımız, parti içi faaliyetlerimizi izah ederken ilk olanda ihtilaflar mevzuuna temas etmek istiyoruz. Müsbet faaliyetlerimizi bilerek veya bilmeyerek baltalamak durumuna giren yıkıcı gayretlerin en açık şekilde izahında gerek parti ve gerekse partililer arası münasebetler bakımından fayda mülahaza etmekteyiz. İdare kurulumuzun hemen bir yıldanberi bu mevzuda partimizin selameti ve tüzüğümüz adına nefis müdafaasında bulunması, bu suretle mesaisinin geniş bir kısmını bu yolda serfetmiş olmasını bizler de esefle karşılamış bulunmaktayız.

Bu bakımdan büyük bir kısmının sabote edildiğine inandığımız çalışmalarımızın seçim sathı mailinde bulunduğumuz hislerin ehemmiyetle hemahenk olmadığını itiraf etmek durumunda bulunuyoruz. Medeni manada, parti içinde fikir mücadelelerin saflarımızdaki canlılığın bir ifade olduğunda şüphe yoktur. Ancak, fikir çerçevesini geçen ve tüzüğümüzün sarih hükümlerile bağdaşmayan bir kısım gayretlerde parti içindeki ahengi bozmak manasını bulunmamak güçtür. Hatadan salim olmayan her insan ve topluluk gibi idare kurulumuzun da hataları bulunabileceğine inanıyoruz. Fakat bu hataların telafisi için tüzük hükümleri dışında bir yol takip edenlerin de niyetlerinden şüphe etmek durumunda bulunuyoruz.

Genel idare kurulumuzun da sarih olarak belirttiği gibi tüzüğümüzün amir bir hükmünü yerine getirmek için giriştiğimiz faaliyetlerin, ocak kongrelerinin tehirine matuf bir baskı şeklinde telakki edilmesi ve bu keyfiyetin muhalif basında ısrarlı bir şekilde seyrinin sağlanması, bu partinin tüzüğünü kabul ederek, kanun haricine çıkmamayı taahhüt etmiş partililer için dürüst ve iyi niyete makrun bir yıl olmasa gerektir.

Bu vaziyet karşısında, idare kurulumuzun sabır ve tahammülünün hudutlarını aşarak üç bucak idare heyetlerinde bulunan arkadaşlarımızı ayırmak için gayretler sarfetmiş fakat bu gayretler de bir netice vermeyince yine tüzük hükümleri dahilinde gerekli muameleye tevessülden geri durmamıştır. Bu cümleden olarak Merkez ve Karşıyaka bucakları idare heyetlerine iş bu el çektirilmiştir.

Harici tesirlerin devamlı müzaheresile, sadece tüzük hükümleri dahili de partililer münasebetlerin değil fakat ayni zamanda insani münasebet kaidelerini

---

[863] *Yeni Adana,* 27 Ekim 1952, s. 1.
[864] *Bugün,* 28 Ekim 1952, s. 1.

de aşan hareketlerden dolayı ve ayni ilgili olarak bir arkadaşlar ve bunlardan kişi hakkında ihraç kararı verilmiştir.

Belediye mevzundaki ihtiraflar geçen yılki il kongresinden sonra hasıl olan durum belediye çalışmalarını bir hayli aksatmış fakat bu durum izalesi yolundaki çalışmaları müsbet neticelerini vermeye başlamıştır. Hemşehrilerimizin yakın itimadiyle vazife başına geçen belediye programımızın tatbikile şükran borcunu ödemesine çalışırken Meclis parti grubun kararlarının tüzük ahkamı gereğince yerine getirilmesine karşı koyan Dr. Numan Güreli bu hareketi sebebile Haysiyet Divanımıza sevkedilmiş ve divanca ihracı kararlaştırılmıştır.

Vatan sathını tam bir huzursuzluk içinde göstermekten başka hiçbir faaliyetine tesadüf edemediğimiz muhalefetle, bu tip hareketlerle kendi iç huzursuzluklarını anlamak istediklerinde şüphe yoktur. Gayri meşru yollardan muhalefet beklemek elbette hatalı bir harekettir. Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü'nün iki yıldanberi muhalefet lideri olarak giriştiği bozguncu hareketleri gözönündebulundurular, şef'lerinin şahsında Halk Partisinin niyetlerini sarih olarak anlaşmışlardır. Bu hareketlerin, iktidara gayri meşru yollardan yeniden geçebilmek için başvurulan sakım teşebbüslerden ibaret bulunduğunu Türk milleti de yakinen anlamış bulunmaktadır.[865]

Çalışma raporu okunduktan sonra dilek ve hesap komisyonları seçimine geçilmiş seçim yapıldıktan sonra bir taraftan da raporun müzakeresi yapılmaya başlanmıştır.[866] Rapor hakkında söz alan Mehmet Palalı raporun müsbet sonuçlarını şöyle sıralamıştır: "1- Memleket Hastanesi, 2- Tarla davaları, 3- Okul kitapları, 4- Sabiisübyanlara saldıran kimselerin ceza kanunundaki şedit cezaları, 5- Yol davası vs." bundan sonra 9. maddeyi alakadar eden davalar üzerinde konuşacağını söyleyerek söze başlamış ancak kongre başkanı rapor dışına çıktığı gerekçesiyle delegeyi konuşturmamıştır.[867] Bu arada bazı delegeler de Kadirli yolunu siyaset konusu yapmış ve Vali ile Bayındırlık Müdürü'nün çalışmadıklarını ileri sürmüştür.[868] Kadirli Delegesi, Kadirli yolunun iki yüz bin liralık yol ihalesinin Milletvekili Reşat Güçlü'nün kardeşine ihale edildiğini söylemiş ve söz arasında ihalenin beş yüz yirmi bin liraya çıkarıldığı halde yine bir netice vermediğini

[865] *Yeni Adana,* 27 Ekim 1952, s. 1, 3.
[866] *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 2; *Millet,* 27 Ekim 1952, s. 1.
[867] *Millet,* 27 Ekim 1952, s. 1.
[868] *Bugün,* 28 Ekim 1952, s. 1, 3.

ileri sürerek raporu şiddetle eleştirmiştir.[869] Bir delege de Bayındırlık Müdürü'nün görevden uzaklaştırılmasını istemiştir. Saimbeyli Delegesi Remzi Doğan, çalışma raporunun "hükümet raporuna benzediğini ve hiçbir şey anlamadığını" beyan etmiş ve Kasım Gülek'i hedef alarak onu yalancılıkla itham etmiştir.[870] Osmaniye Delegesi Lütfi Sezgin, birçok mühim davanın raporda yer almadığını ileri sürmüş, son dakika hazırlanan rapor "Biz delegeleri tatmin etmemiştir, bunu esefle karşılarım."[871] demiştir. Bekir Beto isimli bir delege ise daha önce partiden istifa edip partinin aleyhine konuşanların tekrar partiye alınmasının doğru olmadığını söylemiş, yine partiden bir delege de Marşal yardımlarından küçük sermaye sahiplerinin istifade edemediklerini belirtmiş.[872] Delegeye cevap olarak Kongre Başkanı Mustafa Akçalı ise "Marşal planı küçüklerden başlaması lazım gelirken büyüklerden başlamıştır. Buna bir türlü aklım ermiyor ve bunu demokratik fikrimle hal edemiyorum." diye üyesi bulunduğu partinin hatalı olduğunu ima etmiştir.[873] Çalışma raporunun eleştirileri bitmesinden sonra İl Başkanı Ömer Başeğmez söz almış, raporun savunmasını yaparak Kadirli yolu ile alakalı Bayındırlık Müdürü'nü sorumlu tutmuş ve görevden alınmasını istemiş ve Başeğmez'den sonra Mehmet Zeytinli ve Hasan Çanka da raporu savunmuştur.[874] Ayrıca Hasan Çanka şehirde inşa edilecekler hakkında izahat vermiş, Mithat Tamdoğan Haysiyet Divanına sevki gereken evraklarla alakalı yapılan muameleler için açıklama yapmış, açıklama sonrası Kadirli Delegesi Mevlüt Delikurt, Safa Vaisoğlu, Haysiyet Divanı mevzusunda yapılan açıklamanın kendilerini tatmin etmediğini söylemiştir.[875] Kongrede bir yıllık hesap durumu ile 1952-1953 yılı bütçe taslağı hakkında komisyon raporu okunmuş ve bir yıllık çalışma raporu büyük çoğunlukla kabul edilmiştir.[876]

Daha sonra seçimlerin dilekler bölümünden önceye alınması dair önerge kabul edilmiş, gizli oyla yapılan seçimde oy pusulalarının tasnifi sırasında dilekler bölümüne geçilmiştir.[877] Önce dilek komisyon raporu ile ilçe kongrelerinden gelen yerel dilekler okunmuş ve bunların ilgili yerlere ulaştırılması kararlaştırılmıştır. Bunları müteakip bu

---

[869] *Millet,* 27 Ekim 1952, s. 1.
[870] *Millet,* 27 Ekim 1952, s. 1; *Bugün,* 28 Ekim 1952, s. 3.
[871] *Millet,* 27 Ekim 1952, s. 2.
[872] *Bugün,* 28 Ekim 1952, s. 3.
[873] *Millet,* 27 Ekim 1952, s. 2.
[874] *Bugün,* 28 Ekim 1952, s. 3; *Millet,* 27 Ekim 1952, s. 2; *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 2.
[875] *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 2.
[876] *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 2; *Bugün,* 28 Ekim 1952, s. 3; *Millet,* 27 Ekim 1952, s. 2.
[877] *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 2; *Yeni Adana,* 27 Ekim 1952, s. 3.

dileklerin dışında delegeler tarafından ileri sürülen temenni ve dileklerin tespitine geçilmiştir. Tasnif yapılırken bölgemizin muhtelif ihtiyaçlarını belirten bir yazı okunmuş ve dilekler arasında "19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı'nda genç kızlarımızın yapmış olduğu sportif hareketlere bundan böyle son verilmesi" isteği dikkat çekmiştir.[878]

Dilekler üzerine ilk sözü alan Bahçe Delegesi Salim Çanga, muhalefetin yıkıcı gayretlerine değinmiş ve CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'in Bahçe'yi ziyareti dolayısıyla bir hatırasını aktarmıştır. Saimbeyli Delegesi Remzi Doğan da ayni mevzuya temas ederek CHP'lilerin iktidarda oldukları dönem gibi muhalefette bulundukları dönemde de yalan söylediklerini söylemiştir.[879]Ceyhan Delegesi Cabbar Gandi ise Bilecik'teki ara seçimden sonra, CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'in kendisine "soysuz" söyleminde bulunduğunu, "sekiz çocuk ve torun sahibi olarak memlekete hizmet etmiş olan bir kimsenin soysuz olmayacağını, halbuki Kasım Gülek'in varlıklı olmasına rağmen 34 yaşına geldiği halde evlenmediğini ve bu suretle neslin bekası gibi en büyük hizmetten geri durduğunu" söylemiş ve sık sık alkışlanmıştır.[880] Gandi daha önce bir konuşmasında da Gülek için: "Kasım Gülek sünnetsizdir." ithamında bulunmuştur.[881] Merkez İlçe Delegesi Hilmi Kürklü Milli Korunma Kanunu'nun tatbikinde aksaklıkları ifade ederek İmam ve Hatip Okullarında daha eğitimli ve bilgili hocaların yetiştirilmesini istemiştir. Merkez İlçe Delegesi Mahmut Aydınoğlu ise muhalefetin çalışmalarını eleştirmiştir. Osmaniye delegesi Lütfi Sezgin, Osmaniye'nin hükümet konağı ihtiyacına temas etmiştir.[882]

Dilekler kısmındaki müzakereler sona erdikten sonra tasnif komisyonunun raporu okunmuş ve Yeni İl İdare Kurulu seçiminde Zahid Akdağ 122, Ömer Başeğmez 118, Ali Sepici 113, Hasan Canga 95, Mehmet Zeytinli 95, Mithat Tandoğan 88, Hasan Tuna 79, Mustafa Erdemışık 77, Abidin Poyraz 73 oy alarak yeni idare heyetine seçilmiştir.[883] Sonrasında açık oyla Haysiyet Divanı seçimi yapılmış Selahattin Canka, Zekai Koçak, Sait Nil, Hasan Basri Demir ve Tevfik Baykara Haysiyet Divanına

---

[878] *Yeni Adana,* 27 Ekim 1952, s. 3; *Bugün,* 28 Ekim 1952, s. 3.
[879] *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 2.
[880] *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 2.
[881] *Bugün,* 28 Ekim 1952, s. 1.
[882] *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 2.
[883] *Yeni Adana,* 27 Ekim 1952, s. 3; *Bugün,* 28 Ekim 1952, s. 3; *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 2.

seçilmiştir.[884] Bunları takiben 1952-1953 bütçe taslağı kabul edilmiş ve son olarak milletvekili konuşmalarına geçilmiştir.[885]

İlk konuşmayı *"Demokrat"* gazetesi Başyazarı ve İzmir Milletvekili Cihat Baban yapmış, Adanalı demokratlara ikinci defa konuşma yapacağını söyledikten sonra, ilk konuşmasının DP'nin muhalefette olduğu döneme denk geldiğini söylemiş, CHP dönemini istibdat olarak görmüş o zaman bir istibdat idaresine karşı mücadelede bulunulduğunu, şimdi ise kendi iktidarlarında ülkede tam bir özgürlük ve demokrasi düzeni olduğu için ülke hizmetinde çalışıldığını ve kongrenin tam bir olgunluk havası içinde yapıldığını dile getirmiştir. Kongrede Büyük Millet Meclisi gibi anlayışla memleket meselelerininin tartışılmasından büyük bir memnuniyet duyduğunu sözlerine eklemiştir. Baban, daha sonra kendileri ile birlikte memlekete huzur geldiğine, Milli Şef'in bu ortamdan huzursuz olduğuna değinerek "Biz iktidara gelişimizin hemen ilk günlerinde basın kanununun[886] tadilini ele aldık. Memlekette hür bir basının teşekkülünü sağladık. Şimdi demokrat iktidarının açtığı bu hürriyet havasından istifade ederek *"Ulus"* gazetesi bizlere alabildiğine küfretmekte hakaretler savurmaktadır." demiş. Bundan sonra "Neden hesap sormadık" şeklinde sorulan soruları cevaplamış İttihat ve Terakki'den beri girişilen demokrasi denemelerine atıf yaparak:

> *Biz bu memlekette demokrasiyi her ne bahasına olursa olsun kurmak ve kökleştirmek için gayret sarfediyoruz. Böyle bir niyet içinde bulunduğunuz için tarihteki tecrübelere istinaden tehlikeli neticeler doğurabilecek hesap sorma durumuna girmedik. Muasır demokratik zihniyetle hareketi kendimize şiar edindik. Böyle bir hareket karşısında muhaliflerimiz de cesaret alır gibi oldu. Bize 'Ne duruyorsunuz, hesap sorsanıza!' diyorlar. Arkadaşlar, hesap sormak gayet kolaydı. 30 vatandaşın kurşuna dizilmesine ve bu cinayetin örtbas edilmesine göz yumanları hesaba çekmekten kolay bir şey yoktur. Ayni şekilde bu memleketin gençlerini tabutlara gönderen, vatandaşlara türlü ceza ve cefayı reva görenlerden hesap sormak bir iş değildir. Fakat biz bu genç demokrasimizin selameti için yapmadık,* demiştir.

Dış politika meselelerinden de bahseden Baban konuşmasına şöyle devam etmiştir:

---

[884] *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 2.
[885] *Yeni Adana,* 27 Ekim 1952, s. 3.
[886] 15.07.1950 tarihli ve 5680 sayılı Basın Kanunu.

Demokrat Parti iktidara geçtiği zaman dış politikamızın manzarası şöyle idi: Bir yandan İran, öte taraftan Suriye, Lübnan ve Mısır için için kaynıyor, Ruslar Kars ve Ardahanı istemişler, Boğazlar üzerinde kontrol imkanlarını araştırıyorlar. Vatanın sınır bölgelerinde yaşayan vatandaşlar huzursuzluk içinde, hükümet aciz içinde devlet sınır bölgesinde taş taş üzerinde koyamıyor, İğdirda yapılması kararlaştırılan iplik fabrikası işgale uğrar endişesiyle yapılamıyor, bu emniyetsizlik vatandaşı da haklı olarak huzursuzluğa sevkediyor. Devrin Dışişleri Bakanı Trumana ayaküstü altı dakikalık bir müracaatta bulunarak Atlantik Paktı hususunda fikrini sormuş fakat red cevabını almıştır. İşte bu manzara içinde iktidara geçen Demokrat Parti Kore kararı ile hür devletlersafında en mümtaz yeri işgal etti. Bilahare biz Atlantik Paktına girmek istiyoruz. Bu hareketimiz hür dünyanın mukadderatile yakından alakalıdır, bunu açıkça münakaşa edelim dedi. Korede savaşan bir a?? kahramanımızın yarattığı harikalar karşısında ve dış politikamızın dürüstlüğü sayesinde kollektif emniyet çenberi içine girdik. Hür dünya ile tam bir mukadderat birliği yaptık. Cumhurbaşkanımız Celal Bayarla Atlantik Paktı Baş Komutanı geçenlerde doğu sınır bölgesi Kars'a gittiklerinde Avrupanın sınırının Kars'tan başladığını bir karış toprağımıza yapılacak tecavüzün en şiddetli mukabeleyi göreceğini açıkça ifade ettiler.

Bundan sonra *"Ulus"* gazetesini eleştirerek konuşmasını tamamlamıştır.[887]

Baban'dan sonra Dr. Sedat Barı söz almış, Seyhan'ın yol ve su davalarında hükümetçe gösterilen gayretleri anlatmıştır. Kadirli yolu mevzusuna da değinen Sedat Barı; Kadirli'nin aynı yılın kış mevsiminde, merkezle irtibatını sağlamak üzere girişilen çabaların olumlu neticesini verdiğini ve Kadirli – Kozan yolunun emanet suretiyle yapılması girşiminin gerçekleştiğini, kışın Kadirli'nin temel dileklerinin kısmen halledileceğini söylemiş köy konusunda da en büyük tahsisin Seyhan'a ayrıldığını ve başlangıçta olan durumun gelecek senelerde daha geniş ölçüde ele alınacağını belirtmiştir. Sedat Barı'dan sonra konuşma yapan Reşat Güçlü ise Kadirli yolu konusunda kendisine haksızlık yapıldığını söylemiş sonrasında konuşan milletvekili Tevfik Güçlü ise dilekleri tahakkuk ettirmekten geri durmayacağını belirtmiştir.[888]

---

[887] *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 2, 5.
[888] *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 5; *Bugün,* 28 Ekim 1952, s. 3; *Yeni Adana,* 27 Ekim 1952, s. 3; *Millet,* 27 Ekim 1952, s. 2.

Milletvekili konuşmalarının ardından Divan Başkanı Mustafa Akçalı kısa bir konuşma yapmış ve kongre çalışmalarının bittiğini duyurmuştur.[889]

Kongre sonrası 27 Ekim 1952 tarihinde Seyhan İl İdare Kurulu'na seçilen üyeler aralarında iş paylaşımı yapmış başkanlığa Ömer Başeğmez, ikinci başkanlığa Hasan Çanka, muhasipliğe Mustafa Erdemışık, sekreterliğe Ali Sepici, üyeliğe de Mehmet Zeytinli, Zahit Akdağ, Mithat Tandoğan, Abidin Poyraz[890] ile Hasan Tuna seçilmiştir.[891] Yedek üyeliğe ise Enver Batumlu 49, Adil Özgiray 38, Zeynel Milli 32, Mahmut Karabucak 32, Daniş Arıkoğlu 22, Salim Akçınar 16, Mehmet Özmen 13 oy alarak seçilmiştir.[892]

DP'nin Büyük Kongresi için delegeliklere ise şu isimler seçilmiştir: Ömer Başeğmez, Sedat Barı, İsmet Uslu, Hasan Çanka, Hayri Dağlı, Mustafa Akçalı, Raif Meto, Hasan Tuna, Emin Kurdoğlu, Selahattin Canka, Mahmut Aydınoğlu, Tevfik Kaytancı, Yusuf Çenet, Ali Çopur, Mithat Tandoğan, Hasan Aksay, Osman Polat, Rıza Alkan, MevlütDelikurt, İshak Ersoy, Hacı Badi, Hüseyin Sert, Mustafa Şerbetçi, Hasan Palalı ve Rıza Sezgin.[893]

Kongrede kendisine eleştiriler yöneltilen Vali Ahmet Kınık ise *"Türk Sözü"* gazetesine açıklama yaparak herhangi bir ilçenin değil bütün ilçelerin işleriyle ilgilenirim demiş ve şöyle devam etmiştir:

> *Karaisalı'da daha geçen sene Ziraat Bankası binası inşa ettik. Bu yıl ise bu ilçede Hükümet Konağı, Teknik Ziraat binası ve asfalt yol inşaatlarına başlanmıştır. İmkannisbetinde Karaisalı'nın diğer ihtiyaçlarını da temine çalışıyoruz. Hatta biz, Toroslardan yeniden yapılacak yolun Karaisalı'dan geçirilmesi çarelerini de etüt etmekteyiz.*

Kadirli yolu mevzusunda da sorulan soruya Vali: "Kadirli yolunun geç kalmasından, ben de bir Kadirlili vatandaş kadar müteessir oldum. Bu yolun emanet suretile yapılmasında fayda mülahaza etmekteyim. Ve kuvvetle ümitvarım ki bu yol

---

[889] *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 5.
[890] *Türk Sözü,* 28 Ekim 1952, s. 3.
[891] *Demokrat,* 28 Ekim 1952, s. 1; *Yeni Adana,* 28 Ekim 1952, s. 2.
[892] *Bugün,* 28 Ekim 1952, s. 3.
[893] *Demokrat,* 29 Ekim 1952, s. 2.

emanet suretiyle yapılarak müteahhide verilmesinden daha önce tamamlanacaktır."[894] şeklinde cevap vermiştir.

İncelenen gazetelerde, 1952 yılı Seyhan İl Kongresi'ne dair genel kanı kongrenin sakin bir havada geçtiği olmuş, gerekçe olarak da kongrenin muhaliflerden arındırılmış ortamda yapılması gösterilmiştir.

Kongreden yaklaşık bir ay sonra İl Başkanı Ömer Başeğmez'e muhalifliği ile bilinen partinin tanınmış isimlerinden Yalçın Ceylanoğlu, Başeğmez'in güçlenmesi karşısında partide kendilerine alan kalmayınca istifa etmek durumunda kalmıştır.[895]

2.2.12. 1954 Yılı Yapılacak Olan DP Adana İl Kongresinin Ertelenmesi, İl İdare Kurulunun Feshedilmesi ve Yeni İdare Kurulunun Atanması

1954 yılında yapılacak olan genel seçimlerin yaklaşmış olması nedeniyle DP Genel İdare Kurulu aldığı bir kararla bütün teşkilat kongrelerini ertelemiş, kararın tebliğini ise telgraf yoluyla vilayet idare kurulu başkanlarına göndermiştir.[896] Alınan karar ile teşkilatlardaki seçim harici işlerle meşguliyetin önünü kesmek ve teşkilatların sadece seçime odaklanmasını sağlamak amaçlanmıştır.

Ayrıca İl İdare Kurulu teşkilata bir tamim yayımlayarak CHP'lilerin muhalif basın vasıtasıyla yaptıkları açıklama ve propagandalar ile polemik yaratmak maksadında olduklarına dikkat çekilerek, partililerin gerginlik çıkabilecek her ortamdan kendini sakınması, duruşlarını koruması ve patililerden münakaşaya sebebiyet vermemesi istenmiştir.[897]

DP Genel Merkezi ile yakın temaslarda bulunmak için Ankara'ya gitmiş olan DP Seyhan İl İdare Kurulu Başkanı Ömer Başeğmez 25 Şubat 1954 tarihinde Adana'ya

---

[894] *Türk Sözü,* 28 Ekim 1952, 1, 2; *Yeni Adana,* 28 Ekim 1952, s. 1, 2.

[895] Yalçın Ceylanoğlu'na ait istifa mektubu:*"D. P. Kurtuluş Ocağı Sayın başkanlığına;*

Demokrat hakkındaki kanaatlerime uymayan bazı hareketler dolayısiyle incinmiş bulunuyorum. Bugünkü zihniyetle bağdaşamayacağımdan istifamın kabulünü rica ederim;, "

''D. P. İl Başkanlığına – Seyhan ;

İttihaz ettiğiniz usuller Demokrasiye zedelemektedir. Bu sebepten ben de incinmiş bulunuyorum. Terviç ettiğiniz hareketler demokrasinin ruhuna aykırı olduğundan sizinle bağdaşamıyacağım. D. P. den istifa ettiğimi ve istifanamemi ocağıma takdim etmiş bulunduğumu berayimalümat sevincinize sunarım;,

Dr. Yalçın Ceylanoğlu"

Bugün, 22 Kasım 1952, s. 1, 2.

[896] *Demokrat,* 19 Ocak 1954, s. 1.

[897] DP Seyhan İl teşkilatının yayınladığı, İl başkanı Ömer Başeğmez İmzalı tamim hakkında detaylı bilgi için bkz. *Demokrat,* 20 Şubat 1954, s. 1; *Vatandaş,* 20 Şubat 1954, s. 1, 2.

dönmüş.[898] Başeğmez'in şehre gelişi ile beraber DP Genel İdare Kurulu kararı ile Seyhan İl İdare Kurulu feshedilmiş yine Ömer Başeğmez'in başkanlığında yeni bir idare heyeti oluşturulmuştur. Heyet şu isimlerden teşekkül etmiştir: Ali Sepici, Faruk Uğurlu, Abdurrahman Örge, Enver Belbez, Lemi Ergür, Mustafa Erdemışık.[899] Yeni kurulan, İl İdare Kuruluna *"Seçim Heyeti"* denilmiş ve bu kurul demokrat çevrede memnuniyet uyandırmıştır.[900] 27 Şubat tarihinde toplantı yapan İl İdare Kurulu iş paylaşımı neticesinde il başkanlığına Ömer Başeğmez, ikinci başkanlığa Abdurrahman Örge, sekreterliğe Ali Sepici, muhasip üyeliğe ise Mustafa Erdemışık getirilmiştir.[901]

Öte yandan Adana Valiliği yaptığı dönemde bazen tartışmaların odağında kalan ve bazen de CHP'lilerin eleştirdiği isim olan Ahmet Kınık memuriyetten istifa ederek Seyhan, Hatay ve İçel Parti Müfettişi Pertev Arat'tan sonra[902] DP Adana Müfettişliğine tayin olmuştur.[903]

Daha sonra seçimlere yakın bir vakitte DP İl İdare Kurulunun 7 kişi olan sayısı, DP Genel İdare Kurulunca, İl İdare Kurulunun daha etkin şekilde çalışabilmesi amacıyla İhsan Pancaroğlu ve Nabi Menemencioğlu'nun katılımıyla 9 kişiye çıkarılmıştır.[904]

1954 genel seçimlerinden galip çıkan DP Seyhan İl Teşkilatı bütün ocak, bucak, il-ilçe teşkilatlarına, iktidarın verdiği gücün memurlar üzerinde kullanılmaması, istenmeyen olaylara neden olmamak ve partizanlığın önüne geçmek adına uyarı niteliğinde bir tamim göndermiştir.[905]

2.2.13. DP Adana İl Teşkilatında Hizipleşmeler ve İhraçlar

DP Seyhan İl İdare Kurulu, DP Genel Merkezinin gücünü arkasına alsa da bir türlü çatlak seslere hâkim olamamış, ekipleşmeleri önlemede yetersiz kalmış ve parti içi yaşanan mücadelelerin önünü alıp tek sesliliğe doğru adım atamamıştır, İl Başkanı

---

[898] *Bugün,* 26 Şubat 1954, s. 1. (Demokrat, Vatandaş ve Yeni Adana gazetelerinde Ömer Başeğmez'in Ankara'dan dönüş tarihi 26 Şubat 1954 olarak verilmiştir.)
[899] *Demokrat,* 26 Şubat 1954, s. 1; *Vatandaş,* 26 Şubat 1954, s. 1; *Bugün,* 26 Şubat 1954, s. 1; *Yeni Adana,* 26 Şubat 1954, s. 1, 3.
[900] *Yeni Adana,* 27 Şubat 1954, s. 1, 5.
[901] *Demokrat,* 28 Şubat 1954, s. 1.
[902] *Demokrat,* 23 Ekim 1953, s. 1, 2; *Vatandaş,* 27 Ekim 1953, s. 1, 4.
[903] *Demokrat,* 26 Şubat 1954, s. 1; *Vatandaş,* 26 Şubat 1954, s. 1.
[904] *Demokrat,* 7 Mart 1954, s. 1; *Vatandaş,* 7 Mart 1954, s. 1.
[905] Demokrat Parti Seyhan İl teşkilatının yayınladığı tamim hakkında detaylı bilgi için bkz. *Yeni Adana,* 16 Ağustos 1954, s. 1.

Ömer Başeğmez'in ise rakipleri eksik olmamıştır. 1954 genel seçimlerinden galip çıkan Ömer Başeğmez, parti içi dedikoduların önüne geçmek için bir beyanat vererek partideki ortamı bozanları cezalandıracağını söylemiş[906] sonrasında ekibi ile kendilerine rakip gördükleri herkesi partiden uzaklaştırma yoluna gitmeyi tercih etmiştir ancak bu yöntemin çok başarılı olamayacağı daha sonraki günlerde kendini göstermiştir.

7 Aralık 1954 tarihinde olağanüstü toplanan İl İdare Kurulu,[907] birçok partilinin durumunu gözden geçirmiş, parti nüfuzunu kötüye kullanmaktan ve partililer arası uyumu bozmaktan, İl Genel Meclis Üyesi Hasan Çanka ve Hasan Palalı'yı belediye meclis üyelerinden Vakkas Aldanmaz'ı, DP Hürriyet Bucağı İdare Heyeti üyesi Halil Şener'i, Esnaf Dernekleri Katibi Cahit Şendil'i, Osmaniye'den Emin Ersoy ve İshak Ersoy'u Haysiyet Divanına sevketmiştir. Ayrıca seçimler dolayısı ile DP Genel İdare Kurulunca ertelenen kongrelerin yapılabilmesi için Genel İdare Kurulu Başkanlığına telgraf çekilmiştir.[908]

"Yeni Adana" gazetesi 10 Ocak 1955 tarihli nüshasında DP Seyhan Teşkilatında yapılacak olan kongreler öncesinde parti içerisinde üç grubun gücü elde etmek için yarıştığını ve birinci grubun İl Başkanı Ömer Başeğmez, Belediye Başkanı Ali Sepici ve arkadaşlarından, ikinci grubun Eski İlçe Başkanı ve Milletvekili İsmet Uslu ile köy teşkilatında bulunan partililerden üçüncü grubun ise CHP'den istifa ederek sonrasında DP'ye katılan Cavit Oral, İhsan Pancaroğlu, Nabi Menemencioğlu ile Ali Dayı ve Faruk Uğurlu'dan oluştuğunu yazmıştır. Asıl hedefin ise ikinci ve üçüncü grup tarafından kongrede Ömer Başeğmez'i devirmek olduğuna değinmiştir.[909] İlerleyen günlerde Seyhan Milletvekilleri Cavit Oral ve İsmet Uslu *"Yeni Adana"* gazetesinde çıkan haberleri yalanlayarak gazeteye tekzip yazısı göndermiştir.[910]

DP Seyhan Teşkilatı Kongreleri, Ocak kongreleri ile başlamış[911] ancak 1954 yılı Aralık ayında Haysiyet Divanına verilen partililer hakkında da karar çıkmıştır, karar şu şekildedir:

---

[906] *Bugün,* 5 Ekim 1954, s. 1, 3.
[907] *Yeni Adana,* 8 Aralık 1954, s. 1.
[908] *Bugün,* 8 Aralık 1954, s. 1; *Demokrat,* 8 Aralık 1954, s. 1; *Vatandaş,* 8 Aralık 1954, s. 1.
[909] *Yeni Adana,* 10 Ocak 1955, s. 1, 5.
[910] Haberin detayı ve tekzip yazısı hakkında bkz. *Bugün,* 13 Ocak 1955, s. 1.
[911] *Demokrat,* 16 Ocak 1955, s. 1; *Vatandaş,* 18 Ocak 1955, s. 1, 3; *Bugün,* 18 Ocak 1955, s. 1, 6; *Yeni Adana,* 17 Ocak 1955, s. 1, 5.

1—Vilayet İdare Hey'eti tarafından Divanımıza sevk edilen Osmaniye'den Hasan Palalı, Emin Ersoy ve İshak Ersoy, Bahçe'den Hasan Çanka ile Adana Merkez kazasından Vakkas Aldanmaz, Cahit Şendil, Halil Şenöz ve Ahmet Turn hakkındaki evraklar ile yazılı müdafaaları tetkik edildi.

2—Bunlardan Hasan Palalı, Emin Ersoy ve İshak Ersoy'un işlemiş oldukları suçları Tüzüğün 23 üncü maddesinin (A) fıkrasına uyduğundan, yazılı olarak dikkatlerin çekilmesine.

3—Hasan Çanka, Vakkas Aldanmaz, Cahit Şendil, Halil Şenöz ve Ahmet Turan'ın ise Parti içindeki tesanüdü ve teşkilat kademelerinin ahenk ve faaliyetlerini bozmağa matuf bulundukları ve Partiyi şahsi menfaatlerine alet ettikleri anlaşılmakla, bu köyü ve yıkıcı hareketlerine devamla ileride daha büyük tehlikeler yaratacakları kanaatine varıldığından ve partinin umumi menfaatı nazarı itibara almarak, Parti Tüzüğünün 24 üncü Maddesinin (C) ve (D) fıkraları gereğince ve 27 inci maddenin son bendi delaletiyle Partiden ihraçlarına ve bilcümle parti vazifelerinin üzerlerinden kaldırılmasına oybirliğile karar verildi.[912]

Ocak ve Bucak Kongreleri ile DP'de hizipleşme açığa çıkmış Hürriyet Ocağı Kongresini, Sakip Önal taraftarlarının kazanması Ömer Başeğmez'de rahatsızlık meydana getirmiş ve partide çok seslilik istemeyen Başeğmez tarafından vilayet idare kurulu vasıtasıyla Sakip Önal ile arkadaşları "Partide hizip yaratma ve Demokrat Partiyi parçalamak" gibi suçlarla Haysiyet Divanına verilmiştir.[913] 25 Mart 1955 tarihinde Sakip Önal ve taraftarları muhtelif toplantılar yaparak Ömer Başeğmez'i düşürmek için "bütün teşkilatın ne yolda çalışacakları etrafında bazı kararlar almışlardır. Bu grubun toplantılarına partiden ihraç edilen şahısların hemen hepsi iştirak etmiştir." 25 Mart'ta toplanan Haysiyet Divanı toplantısında Sakip Önal ile eski Seyhan milletvekillerinden Mahmut Kibaroğlu da ihraç edimiştir. Bunun yanı sıra belediye meclisi üyelerinden Yüksek Mühendis Ali Homurlu da parti içinde hizip faaliyetinde bulunduğu gerekçesiyle Haysiyet Divanına verilmiş,[914] sonrasında partiden ihraç edilmiştir.[915]

---

[912] *Demokrat,* 16 Ocak 1955, s. 1; *Türk Sözü,* 16 Ocak 1955, s. 1, 3; *Bugün,* 16 Ocak 1955, s. 1; *Vatandaş,* 16 Ocak 1955, s. 1, 2. Vakkas Aldanmaz, Cahit Şendil, Halil Şenöz ihraç edildikten sonra tekrar partiye alınmışlardır detaylı bilgi için bkz. *Hürfikir,* 29 Mayıs 1955, s. 1.
[913] *Türk Sözü,* 25 Mart 1955, s. 1, 3.
[914] *Türk Sözü,* 26 Mart 1955, s. 1, 3. Demokrat Parti Seyhan Teşkilatı Haysiyet DivanıTebliği: "D. P. Seyhan Vilayet Haysiyet Divanı reisliğinden: Parti üyelerinden Doktor Sakıp Önal ve Mahmut Kibaroğlu,

2.2.14. 1955 Yılı DP Seyhan İl İdare Kurulunun Feshedilmesi, Geçici İl İdare Kurulunun Atanması ve Olaylı Merkez İlçe Kongresi

DP Seyhan İl Teşkilatında gruplaşmalar ve görüş ayrılıkları hız kesmeden devam ederken İl Başkanı Ömer Başeğmez, DP Genel Merkezinin talebi doğrultusunda 28 Mart 1955 tarihinde Ankara'ya gitmiş,[916] Ankara'da Seyhan Teşkilatı ile ilgili yaptığı görüşmeler neticesinde 31 Mart tarihinde tekrar Adana'ya gelmiştir.[917] Başeğmez hakkında, basında çıkan haberlerde genel merkezin kendisi ile fikir birliğine vardığı[918] ve de kendisini haklı bulduğu şeklinde olmuştur.[919]

Ömer Başeğmez Adana'ya gelir gelmez Merkez İlçe İdare Kurulunu feshetmiş[920] "DP içindeki kundakçılara ve tertipçilere müsamaha edilmeyeceğini" söylemiş[921] ve çok sert açıklamalarda bulunmuştur.[922] Ömer Başeğmez tarafından yapılan toplantı sonucunda DP Merkez İlçe Geçici İdare Kurulu Başkanlığına fabrikatör ve *"Vatandaş"* gazetesi sahibi Mahmut Karabucak, geçici ilçe idare kurulu üyeliğine ise Belediye Başkanı Ali Sepici, Mustafa Özkaynak, Nejdet Raman, Rasim Akçimen, Yaşar Milli ve İzzet Sevgi getirilmiş[923] ve eski yönetimden hiç kimsenin yeni yönetime alınmaması da gözden kaçmamıştır.[924] *"Hürfikir"* gazetesi yeni seçilen Merkez İlçe İdare Heyeti üzerinden bir değerlendirme yaparak Başeğmez'in uzlaştırıcı ve yatıştırıcı bir siyaset benimsediğini söylemiştir.[925] Ancak DP Seyhan milletvekilleri parti içi yaşanan sıkıntılara ve şiddetli mücadelelerin tehlikeli bir hal almasına sessiz kalamayarak genel merkeze şikayette bulunmuş ve genel merkez Başeğmez'i, vaki davet ile Ankara'ya çağırmış,[926] 2 Nisan 1955 tarihinde Başeğmez Ankara'ya

---

parti tüzüğünün 24 üncü maddesinin Ç fıkrasının ikinci bendi ve D fıkrası gereğince partiden ihraç olunmuşlardır." *Bugün,* 26 Mart 1955, s. 1; *Demokrat,* 26 Mart 1955, s. 1.
915 *Türk Sözü,* 1 Nisan 1955, s. 1; *Demokrat,* 1 Nisan 1955, s. 1.
916 *Yeni Adana,* 29 Mart 1955, s. 1, 5; *Türk Sözü,* 29 Mart 1955, s. 1, 2; *Demokrat,* 29 Mart 1955, s. 1.
917 *Türk Sözü,* 31 Mart 1955, s. 1; *Bugün,* 1 Nisan 1955, s. 1.
918 *Bugün,* 1 Nisan 1955, s. 1.
919 *Yeni Adana,* 1 Nisan 1955, s. 1.
920 *Türk Sözü,* 1 Nisan 1955, s. 1, 3; *Hürfikir,* 1 Nisan 1955, s. 1, 2.
921 *Türk Sözü,* 1 Nisan 1955, s. 1.
922 DP Seyhan İl İdare Kurulu Başkanı Ömer Başeğmez'in beyanatı hakkında detaylı bilgi için bkz. *Demokrat,* 1 Nisan 1955, s. 1, 2.
923 *Türk Sözü,* 2 Nisan 1955, s. 1, 3; *Yeni Adana,* 2 Nisan 1955, s. 1; *Bugün,* 2 Nisan 1955, s. 1; *Demokrat,* 2 Nisan 1955, s. 1.
924 *Türk Sözü,* 2 Nisan 1955, s. 3.
925 *Hürfikir,* 1 Nisan 1955, s. 1, 2.
926 *Hürfikir,* 3 Nisan 1955, s. 1, 3.

gitmiştir.[927] *"Hür Fikir"* gazetesine göre Genel Merkezde yapılan görüşmeler sonucunda Seyhan milletvekillerinin raporu üzerine, DP İl Başkanı Ömer Başeğmez görevden alınmış, İl İdare Kurulu ve Haysiyet Divanı 3 Nisan tarihinde Genel İdare Kurulu kararı ile feshedilmiş; durum Ankara'da bulunan Başeğmez'e bildirilmiştir. *"Hürfikir"* gazetesi olayla alakalı edinilen bilgileri okuyucularına şöyle duyurmuştur:

> *Ömer Başeğmez'e karşı açılan bayrak ve akabinde partide başlıyan devamlı ihraçlar; Genel Merkeze çekilen yüzlerce yıldırım telgrafı, bilhassa Genel Başkan Menderes'in dikkatini çekmiş ve işin incelemesini için Fuat Köprülüye emir vermiştir. Köprülünün direktifi gereğince Seyhan milletvekilleri devamlı olarak toplanmışlar ve durumu gözden geçirmişlerdir. Yapılan uzun toplantılar sonunda; Başeğmez ve etrafındakilere karşı açılan şiddetli mücadelenin gittikçe alevlenmekte olduğu; partide büyük çöküntüler husule getirebileceği kanaatı hasıl olmuştur. Bilhassa milletvekillerinden İsmet Uslu, Mehmet Ünaldı ve Enver Batumlu Ömer Başeğmez aleyhinde ithamlarda bulunmuşlardı. Bundan başka, bir zamanlar Başeğmez tarafından DP listesinden mebus çıkarılan Ahmet Topaloğlu ile eski CHP Bakanlarından Cavid Oral, bir toplantıda Fuat Köprülü ile konuşmuşlar ve Ömer Başeğmeze işten el çektirilmesini israrla talep etmişlerdir. Başeğmez, Köprülü tarafından çağrılmış, kendisine İl İdare Kurulu ile Haysiyet Divanı üyelerine işten el çektirildiğine dair hazırlanan tutanak imzalattırılmıştır." Gazetenin Başeğmez'e muhalif olan Cavit Oral ile ilgili haberinde ise "DP li çevrelerde dolaşan şayialara göre; Cavit Oral Menderese kendi taraftarlarını empoze etmeye muvaffak olmuş; Menderes "Bu defa da Cavit Oralı dinliyeceğim" demiştir. Bu suretle, Kasım Ener başta olmak üzere, Nabi Menemencioğlu, İhsan Pancaroğlu, Süleyman Ramazanoğlunun yeni kurulacak İl İdare Kuruluna alınacakları bildirilmektedir. Başeğmez taraftarları, kendilerine karşı, Cavit Oral ve yakınları tarafından bir "siyasi komplo" hazırlandığını söylemekte; Ahmet Topaloğlunun Başeğmez aleyhinde bulunuşunu ise "Sende mi brütüs!." şeklinde ifadelendirmektedirler, denilmiştir.*

Gazete 4 Nisan tarihinde Adana'ya dönen Başeğmez için onun Menderes'le görüşmek istediğini ancak Menderes ile görüşme fırsatı bulamadığını, "İdare Kurullarına girecek kimselerin Seyhan milletvekilleri tarafından tesbit edildikten sonra,

---

[927] *Demokrat,* 3 Nisan 1955, s. 1.

Menderese ve Genel İdare Kuruluna bir liste halinde verileceğini" ve Genel Merkez Haysiyet Divanının Ali Homurlu, Mahmut Kibaroğlu ve Sakıp Önal hakkındaki İl Haysiyet Divanının ihraç kararlarını tasdik etmediğini ayrıca Seyhan milletvekillerinin şahsi işleri haricinde Adana'ya gelmeyeceklerini ve görevlendirilen parti müfettişine müdahalede bulunmayacaklarını[928] yazmıştır.[929] Yaşanılan duruma müteakip DP Seyhan İl İdare Kurulu başkanı ve üyeleri ile İl Haysiyet Divanı Başkanı Selahattin Canka da istifalarını telgrafla[930] parti genel başkanlığına iletmiş,[931] süreci ise Ömer Başeğmez şöyle ifade etmiştir: "Ben Ankarada Başkanlıktan istifamı verdim. Arkadaşlarım da buradan Genel Merkeze telgrafla istifalarını bildirmişler. Halen yeni müteşebbis heyeti kimin kuracağını bilmiyorum. Bu hususta da bir kanaat ve fikre sahip değilim." İstifasının gerekçesi hakkında ise "Partinin menfaatini düşünerek istifa ettim. Bundan sonra partinin bir neferi olarak kalacağım." Ayrıca Mahmut Karabucak'ın başkanlığında teşekkül eden Merkez İlçe Geçici İdare Kurulu da istifa etmiştir.[932] *"Yeni Adana"* gazetesinin DP Seyhan Teşkilatındaki hadiseler hakkındaki yorumu şöyle olmuştur: "Başta Cavit Oral olmak üzre bazı Seyhan mebuslarının tazyiki sonunda Ömer Başeğmez idare heyetinin istifa ettiği sanılıyor."[933] "*Hürfikir"* gazetesi ise 6 Nisan 1955 tarihli nüshasında Cavit Oral grubunun parti içinde güçlenmesinin partililerde rahatsızlık uyandırdığını, eski CHP'lilerin zafer kazandıklarını, menfaatçilerin Başeğmez'i terk ettiklerini yazmıştır.[934] DP içerisindeki son mücadeleler sırasında TKP'lilerden bazılarının DP'ye geçecekleri hakkında gerek Başeğmez taraftarları gerekse Sakıp Önal yakınları tarafından türlü söylentiler ortaya atılmış ve 7 Nisan tarihinde *"Hürfikir"* gazetesine TKP İl Başkanı Avukat Kamil Tekerek(DP'nin yapmış olduğu 1951 kongresinden sonra istifa eden), DP içinde yaşanan hadiselerle alakalı en ufak dâhillerinin olmadığı hakkında beyanat vermiştir.[935]

---

[928] *Hürfikir,* 5 Nisan 1955, s. 3.
[929] *Hürfikir,* 5 Nisan 1955, s. 1, 3.
[930] *Demokrat,* 5 Nisan 1955, s. 1.
[931] *Yeni Adana,* 4 Nisan 1955, s. 1; *Türk Sözü,* 5 Nisan 1955, s. 1, 3.
[932] *Bugün,* 5 Nisan 1955, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 5 Nisan 1955, s. 1, 3.
[933] *Yeni Adana,* 5 Nisan 1955, s. 1, 6.
[934] *Hürfikir,* 6 Nisan 1955, s. 1, 3.
[935] Türkiye Köylü Partisi İl İdare Kurulu Başkanı Kamil Tekerek'in beyanatı: *"D. P. nin Seyhan ili dahilindeki mensupları arasında vücut bulan gruplaşma dolayısiyle zaman zaman gazetelere verilen, beyanat ve halk arasında yapılan propagandalarda partimizin adının karıştırıldığını görmekteyiz. Nitekim, partisi içinde durumunun vahamet arzettiğini hisseden, sakit İl başkanı Ankara'ya durumunu takviye için gidip avdetine gazetelere verdiği beyanatında; kendisine muarız olan grupdakilerin*

DP Genel Merkezince il ve merkez ilçe idare kurullarını oluşturmak üzere görevlendirilen[936] Muğla Milletvekili Nuri Özsan 7 Nisan 1955 tarihinde şehre gelmiş[937]ancak kendisini ilçelerden ve eski idare kurulu üyelerinden hiç kimsenin karşılamaması karşısında memnuniyetsizliğini ifade etmiştir. Öte yandan Nuri Özsan Santral Palasta Galip Afşaroğlu[938] ve Ali Bozdoğanoğlu gizlice buluşmuştur.[939] Çalışmalarını sürdüren Özsan temaslarının neticesinde 11 Mayıs'ta geçici il ve ilçe idare kurullarını belirlemiş buna göre Vilayet İdare Heyeti Galip Afşaroğlu (Başkan), Kemal Pekün, Adil Özgiray, Dr. Mehmet Nuri Ademoğlu, Sait Beyazyürek, Şevket Çekmegil, Özcan Özler'den, Merkez İlçe İdare Kurulu ise Mahmut Karabucak (Başkan), Dr. Rasim Akçimen, Kazım Güç, Tahir Turancık, İsmet Kalaoğlu, Halit Çelik, Mustafa Özkaynak'tan oluşmuş[940] ve geçici idare kurulları kongreler yapılana kadar görevlerine başlamıştır.[941] Oluşturulan idare kurulları sonrası *"Hürfikir"* gazetesi sandalye kavgasının sona erdiği,[942] *"Türk Sözü"* gazetesi de Başeğmezciler'in il-ilçe idare kurullarına getirildikleri[943] değerlendirmesinde bulunmuştur. Sakip Önal grubu ise yeni oluşturulan heyet hakkında şunları söylemiştir:

> *Yeni liste dikkat buyurulursa Başegmezintaraflariyle doldurulmuştur. Bizim mücadelemiz ancak Başegmezi devirmekti bunda da muvaffak olduk. Bundan sonraki mücadelemiz ise başa geçmek olacaktır. Yapılan kongrelerde geniş bir*

---

muhtemelen itibarını Genel Kurul nazarında düşürmek kasdile, mazide de tatbik eylediği ve birkaç defa muvaffak olduğu politika usulüne başvurmak suretiyle, kendisine cephe alan kimselerin, hareketini her nasılsa hususi maksatlarla Türkiye Köylü Partisinden içlerine sızan kimselerin yaptığı oyun diye tasvif etmiştir. Diğer taraftan sakit İl başkanının muarızları da davalarını tahakkuk ettirmek maksadiyle, mücadelede muvaffak oldukları takdirde, Türkiye Köylü Partisi mensuplarından bir çoğunun D. P. ye avdet edeceğini ileri sürdükleri duyulmaktadır. Sakit başkanın dediği gibi, hususi maksatla D. P. ye sızan partimizden hiç bir kimse olmadığı gibi, mukabil grupun muvaffak olması halinde de partimiz mensuplarından D. P. ye avdet edecek kimselerin olmadığını ve partimizin Seyhan İli dahilindeki mensuplarının inandıkları, idealleri olan memleketimizin ana davası olan köyün kalkınması ve umumi refahın tesis edilmesi davasını yürütmekte devam edeceklerini ve D. P. içindeki gruplaşmanın hiçbirisiyle yakın ve uzaktan en ufak bir alakaları bulunmadığını umumi ekfarasaygilearzerim.

Türkiye Köylü Partisi
Seyhan İl İdare Kurulu
Başkanı Kamil Tekerek", *Hürfikir,* 8 Nisan 1955, s. 1, 3.

[936] *Hürfikir,* 5 Nisan 1955, s. 3.
[937] *Bugün,* 8 Nisan 1955, s. 1.
[938] Galip Avşaroğlu'nun soyadı bazı belgelerde Avşar, Afşar, Afşaroğlu şeklinde incelenmiştir.
[939] *Hürfikir,* 8 Nisan 1955, s. 2.
[940] *Demokrat,* 12 Nisan 1955, s. 1; *Bugün,* 12 Nisan 1955, s. 1; *Hürfikir,* 12 Nisan 1955, s. 1, 3; *Türk Sözü,* 12 Nisan 1955, 1, 2; *Yeni Adana,* 12 Nisan 1955, s. 1.
[941] *Bugün,* 13 Nisan 1955, s. 1, 2.
[942] *Hürfikir,* 12 Nisan 1955, s. 1, 3.
[943] *Türk Sözü,* 12 Nisan 1955, s. 1, 2.

partiliyi etrafımıza topladık. İlçe kongresinde de il kongresinde de taraflarımız kazanacak ve bu suretle biz de tam demokrasiyi kurmuş olacağız.[944]

Öte yandan DP milletvekillerinden İsmet Uslu, Mehmet Ünaldı ve Enver Batumlu, Ömer Başeğmez'e karşı kazanılan üstünlük sonrası DP Seyhan Teşkilatında Başeğmez ve ekibini tamamen tasfiye etme niyetiyle hareket etmiştir.[945] 12 Nisan'da aralarında iş paylaşımı yapan geçici İl İdare Kurulu, başkanlığa Galip Avşaroğlu'nu, ikinci başkanlığa Kemal Pekün'ü, sekreterliğe Şevket Çekmegil'i, muhasipliğe ise Adil Özgiray'ı seçmiştir.[946]

DP Seyhan Teşkilatı toparlanmak, parti içi sürtüşmelerin önüne geçmek ve geçici il-ilçe idare kurullarının görevlerini asillere bırakması adına ilk olarak merkez ilçe kongresini yapmaya karar vermiştir.[947] 8 Mayıs 1955 tarihinde merkez ilçe kongresi yapılmak üzere Önalcılar, Başeğmezciler ve milletvekilleri grubunun lideri olan İsmet Uslu ve Enver Batumlu ile taraftarları Erciyes Sinema Salonu'nda toplanmıştır.[948] Kongrede, İlçe İdare Heyeti Reisi Mahmut Karabucak tarafından yoklama alınmış delegelerin birçoğunun salonda olduğu anlaşılması üzerine divan seçimine geçilmiştir.[949] Divan seçiminin gizli oy ile yapılması kararlaştırılmış, tasnif için kura ile beş kişilik bir heyet seçilmiş, tasnif heyeti yerini aldıktan sonra delege isimleri okunmak suretiyle ve oyları bizzat parti müfettişi Zonguldak Milletvekili Selahattin Karayavuz toplayarak tasnife de başkanlık etmiştir. Tasnif sonunda Önal taraftarlarının listesi galip çıkmıştır.[950] Bundan dolayı İsmet Uslu sinirli bir vaziyette, divandan söz almadan mikrofon almış ve "Muhterem arkadaşlar, görüyorum ki, bize karşı Ömer Başeğmez ile Sakıp Önal birleşmişlerdir. Biz buna asla müsaade etmiyeceğiz. Bu şekilde tertipli kongreler yapılamaz. Bu memlekette bir daha Ömer Başeğmez'i hortlatmayacağız.", "Haydi arkadaşlar, biz çıkalım. Kongreyi terkedelim." demiştir. Ardından İsmet Uslu'nun kardeşi Hüsamettin Uslu "Ağabey, bırakın; bunları darmadağın edelim. Bu

---

[944] *Türk Sözü,* 12 Nisan 1955, s. 2.
[945] *Hürfikir,* 12 Nisan 1955, s. 3.
[946] *Demokrat,* 13 Nisan 1955, s. 1.
[947] *Demokrat,* 21 Nisan 1955, s. 2. haberinde kongre toplanma yeri Ünal Sineması olarak verilmiştir ancak *Demokrat,* 6 Mayıs 1955, s. 1, 2. haberinde Erciyes Sinema salonu olarak verilmiş ve kongre Erciyes Sinema salonunda yapılmıştır.
[948] *Yeni Adana,* 9 Mayıs 1955, s. 1.
[949] *Yeni Adana,* 9 Mayıs 1955, s. 1, 5; *Bugün,* 10 Mayıs 1955, s. 1, 2.
[950] *Yeni Adana,* 9 Mayıs 1955, s. 5.

böyle olmaz. Eğer yapmazsak, partiyi kaybettik"[951] demiştir. Kongrede ortam gerginleşmiş hatta İsmet Uslu divana yönelik ağır küfürler etmiştir.[952] Bundan sonra Parti Müfettişi Karayavuz tansiyonun düşürülmesi için devreye girmiş ve çalışma raporunun okunmasına geçilmiştir ancak okunan rapordan ortamın gürültülü olması ve mikrofonun iyi çalışmıyor olmasından dolayı bir şey anlaşılmamış[953] fakat ortama rağmen çalışma raporu kabul edilmiştir; hesap raporu ise oya sunulmadan ve kongrece kabul edilmeden bir kenara bırakılmıştır. Ayrıca gözden kaçmayan bir durum ise Divan Başkanı Sakıp Önal'ın vazifesini, parti müfettişi üzerine almış olması olmuştur, nitekim kongreyi parti müfettişi idare etmiştir. Kongrede İsmet Uslu boş durmayarak kendi taraftarlarının arasına girerek gergin ortamın tansiyonunu daha da yükseltmiştir. Selahattin Karayavuz "Kongrenin bu elektrikli havasını yatıştırmak için öğleden sonra saat 14'te toplanılacaktır" şeklindeki konuşmasını Uslu grubu alkışlamış ancak bu defa da Önalcılar gruba şiddetle muhalefet etmiştir. Neticede seçimlerin yapılmasını isteyen Önalcılar grubu galip gelmiştir.[954] Sonrasında ilçe idare heyetinin gizli oyla seçilmesine geçilmiş[955] adayların isimleri tahtaya yazılmış, pusulalar delegelere dağıtılmış ve oy verme işine başlanmıştır. 18 delege reylerini kullanmış ancak bu delegelerin Önalcılar grubundan olmasına sinirlenen Uslu taraftarları, delegeleri dövmeye başlamış ardından İsmet Uslu divana saldırmıştır. Uslu'nun kardeşi Hüsamettin Uslu ve babası Kadir Uslu da boş durmayarak divana sandalye fırlatmış ve sandalye darbesi ile başından yaralanan Sakıp Önal yere yuvarlanmıştır,[956] salonda bulunan delegelerle divandakiler birbirlerine girmiş, silah teşhir edilen kongrede, İsmet Uslu'nun kardeşi Hüsamettin Uslu "Ağabey, bırak bizi, tabancalarımızı çıkarıp, işi halledelim" diye bağırmış,[957] parti müfettişinin sert müdahalesi sonrası taraflar ayrılmıştır.[958] Kongrede kanlı olayların olabileceğini tahmin eden Birinci Şube Şefi durumu Vali ve Emniyet Müdürü'ne bildirmiştir.[959] Kongrenin yapıldığı Erciyes Sinema Salonu polis ve jandarma ekiplerince kordon altına alınmış, kongre Divan İkinci Başkanı ise kongrenin saat 15.00'te tekrar toplanacağını

---

[951] *Yeni Adana,* 9 Mayıs 1955, s. 5; *Bugün,* 10 Mayıs 1955, s. 2.
[952] *Yeni Adana,* 9 Mayıs 1955, s. 5.
[953] *Bugün,* 10 Mayıs 1955, s. 2.
[954] *Yeni Adana,* 9 Mayıs 1955, s. 5.
[955] *Bugün,* 10 Mayıs 1955, s. 2.
[956] *Hürfikir,* 10 Mayıs 1955, s. 1.
[957] *Hürfikir,* 10 Mayıs 1955, s. 1, 4.
[958] *Bugün,* 10 Mayıs 1955, s. 2; *Yeni Adana,* 9 Mayıs 1955, s. 5.
[959] *Hürfikir*, 10 Mayıs 1955, s. 4.

bildirmesi üzerine Önalcılar yerlerinde kalmış fakat Uslu grubu ise salonu terk etmiştir.[960] Divan Başkanı Sakıp Önal emniyet kordonu altında salondan çıkarılarak emniyetin jeepi ile evine götürülmüştür.[961] Saat 15.00'te toplanan kongreyi Fuat Köprülü ile alelacele konuşan parti müfettişi[962] açmış ancak kongrenin devamına imkan olmadığını, Ankara'ya giderek bu mevzuyu konuştuktan sonra kongre gününü bildireceğini ifade etmiş[963] ve kongre başka bir güne bırakılmıştır.[964] Öte yandan Sakip Önal ve grubu 9 Mayıs tarihinde yaklaşık yüz elliye yakın imza toplayarak bir mazbata tanzim etmişler ve İsmet Uslu'nun partiden ihracı için genel merkeze müracaatta bulunmuştur.[965] *"Yeni Adana*" gazetesi milletvekili grubunun mağlup olduğu, İsmet Uslu ile taraftarlarının Haysiyet Divanına verileceği değerlendirmesini[966] yapmıştır.[967] Ayrıca şehirden ayrılan parti müfettişinin Ankara'da liderleri ile görüştükten sonra İsmet Uslu'nun yasama dokunulmazlığının kaldırılması ve partiden çıkarılması için çalışacağı bildirilmiştir.[968] DP Genel Merkezinin de bu konunun üzerine düştüğü ve bundan taviz vermeyeceği Adnan Menderes'in grup konuşmasında "kongre hakkındaki tahkikata ehemmiyetle devam olunduğunu açıklamasından" belli olmuştur. Merkez ilçe kongresinde yaşanan hadiselere müteakip tüzük ve kanun dışı ağır hareketlerinden dolayı DP Genel Kurulunca Merkez Haysiyet Divanına sevklerine karar verilen Hüsamettin Uslu, Abdulkadir Uslu, Nebi Tokgönül, Atıf Koca, ve Yusuf Altınkaya Merkez Haysiyet Divanınca partiden ihraç edilmiştir. Bununla birlikte Seyhan Milletvekili İsmet Uslu'nun da tüzük gereğince Haysiyet Divanına sevki kararlaştırılmış ve hakkında düzenlenen evrak gereği yapılmak üzere divana sevk edilmiştir.[969] İsmet Uslu, 10 Mayıs 1955 tarihli *"Türk Sözü"* gazetesinde kendisinin parti müfettişine veya başka kimselere küfrettiğine dair çıkan haberle alakalı *"Türk Sözü"* gazetesine haberi yalanlayan bir telgraf göndermiştir.[970] İsmet Uslu'nun partiden atılmasını engellemek

---

[960] *Yeni Adana,* 9 Mayıs 1955, s. 5.
[961] *Hürfikir,* 10 Mayıs 1955, s. 4; *Yeni Adana,* 9 Mayıs 1955, s. 5.
[962] *Hürfikir,* 10 Mayıs 1955, s. 4.
[963] *Yeni Adana,* 9 Mayıs 1955, s. 5.
[964] *Bugün,* 10 Mayıs 1955, s. 2.
[965] *Hürfikir,* 10 Mayıs 1955, s. 4.
[966] *Yeni Adana,* 11 Mayıs 1955, s. 1, 6.
[967] *Yeni Adana,* 9 Mayıs 1955, s. 5.
[968] *Hürfikir,* 10 Mayıs 1955, s. 4.
[969] *Demokrat,* 12 Mayıs 1955, s. 1; *Bugün,* 12 Mayıs 1955, s. 1; *Yeni Adana,* 12 Mayıs 1955, s. 1, 6; *Türk Sözü,* 12 Mayıs 1955, s. 1, 3.
[970] Türk Sözü Gazetesi Yazıişleri Müdürlüğüne
Adana

için Cavit Oral, Ahmet Topaloğlu, Enver Batumlu harekete geçmişler, Menderes ile temasa çalışmışlar. Parti üst yönetimini Uslu lehine ikna etmeye uğraşmışlar hatta bu arada Önalcılar'dan bir heyet Ankara'ya çağrılmak istenmiş ve İsmet Uslu'nun özür dilemesi ile bu işin kapatılması yolları aranmış ancak bir sonuç alınamamıştır. Sadece Genel Başkan Vekili Prof Dr. Fuat Köprülü ile görüşme mümkün olmuş Köprülü ise milletvekillerine bu işten vazgeçmelerini söylemiştir.[971]

Savunması alınan İsmet Uslu, olayla alakalı suçları muhataplarına yüklemiş, hatta muhaliflerin adını mevzuya karıştırmak istemiştir. Fakat hadiseyi yerinde inceleyen heyetin verdiği rapor Uslu'nun söylediğinin aksini söylemiştir.[972] DP Müşterek Haysiyet Divanı 17 Mayıs 1955'te toplanarak hadise hakkındaki tahkikatı hızlı bir şekilde sonuçlandırmış,[973] Adana Milletvekili İsmet Uslu'yu, "Adana Merkez Kaza Kongresinde hizipçilik yaratmak suretiyle parti içinde hizipçilik amili olmaktan dolayı" DP'den ihraç etmiştir. "Haysiyet Divanı bu kararı Demokrat Parti Meclis Grup Başkanlığına derhal bildirmiştir."[974] Bu hadiselerin dışında vilayet parti müfettişliğine Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş getirilmiştir.[975]

2.2.15. 1955 Yılı DP Adana İl Kongresi

Kongrede çıkan kavgalardan dolayı ertelenmek durumunda kalan Merkez İlçe Kongresi yapılmak üzere 4 Haziran 1955 tarihinde tekrar toplanmış ve kongre sonunda başkanlığa *"Vatandaş"* gazetesi sahibi Mahmut Karabucak seçilmiş,[976] Karabucak'ın galibiyeti Önalcılar'ın kaybettiği şeklinde yorumlanmıştır. Seyhan İl Kongresi toplanmadan evvel kongre ile alakalı birtakım değerlendirmeler de yapılmıştır; olayların dinmediği, parti içi hadiselerin yoğun olarak yaşandığı bir ortamda gerçekleşecek olan kongrede Başeğmez, Karabucak ve Önalcılar'ın yarışacağı öne sürülmüştür.[977]

10.5.1955 tarihli gazeteniz de müfettişe hakaret ettiğim yazılıdır. Ne müfettişe ne de başkasına hakaret etmedim. *Türk Sözü,* 12 Mayıs 1955, s. 1, 3.

[971] *Yeni Adana,* 16 Mayıs 1955, s. 1, 2.

[972] *Yeni Adana,* 18 Mayıs 1955, s. 1.

[973] *Bugün,* 18 Mayıs 1955, s. 1.

[974] *Demokrat,* 18 Mayıs 1955, s. 1.

[975] *Demokrat,* 1 Haziran 1955, s. 1, 2.

[976] *Demokrat,* 5 Haziran 1955, s. 1, 2.

[977] *Hürfikir,* 5 Haziran 1955, s. 1, 3.

DP Seyhan İl Kongresi 5 Haziran 1955 tarihinde saat 09.00'da Asri Sineması'nda toplanmıştır.[978] Kongre salonu emniyet güçlerince kordona alınmış, olabilecek hadiselere karşı çok tedbirli davranılmış, muhalif gruplara ve kişilere karşı dikkat edilmiştir.[979] Kongreye telgraf gönderen Ömer Başeğmez'in telgrafı ise okunmamıştır.[980] Kongreyi Parti Müfettişi, Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş ve Seyhan milletvekilleri de takip etmiştir.[981]

Kongrede İl Başkanı Galip Avşaroğlu'nun aldığı yoklama sonucu 167 delegeden 153'ünün hazır bulunduğu, 14'ünün ise gelmediği anlaşılmıştır.[982] Delegelerin çoğunun hazır olmasından dolayı divan seçimine geçilmiş divan başkanlığına Parti Müfettişi Fethi Çelikbaş, İkinci Başkanlığa Ahmet Savrun[983] katipliklere de Emin Kurtoğlu ve Remzi Doğan seçilmiştir.[984] Atatürk ve şehitlerin manevi huzurlarında saygı duruşu yapılmasına bunu müteakip idare heyetinin çalışma raporunun okunmasına ve eleştiriler kısmına geçilmiştir.[985] Daha sonra İdare Heyeti raporu okunmuş ve rapora, geçici idare heyetinin vazifede kaldığı elli dört gün zarfındaki icraatın yansıtıldığı görülmüştür. Rapor üzerinde söz alan delegeler 1952 yılından beri idare kurulunun hesap vermediğini söylemiş, bu yüzden de üç senelik hesabın verilmesini istemiştir.[986] Söz alan delegelerden Ali Homurlu, önceki dönem idare kurulu zamanındaki icraat üzerinde durmuş, partiden ihraç edilenler meselesine temas etmiş. Ömer Başeğmez'in başkan

---

[978] *Demokrat,* 7 Haziran 1955, s. 1, 3.
[979] *Hürfikir,* 7 Haziran 1955, s. 1, 3; *Türk Sözü,* 7 Haziran 1955, s. 1.
[980] Ömer Başeğmez'in gönderdiği telgraf: *"Parti teşkilatımızın en salim bir şekilde karara varmasına temin maksadile kongreler sırasında Adanadan ayrılmış bulunmaktayım. Vilayet İdare Heyetinin zamanımıza ait bütün hesapları mes'ul arkadaşlarımız tarafından alakalılara verilmiştir. Bu hususta en küçük bir tereddüt hasıl olduğu takdirde delegelerin yüksek takdirile seçilecek yeni idare heyetine her zaman hesap vermeğe hazır bulunduğunu arzederim. Sayın Genel başkanın hususi vekaletnameleri gereğince başkanı bulunduğum vilayet İdare Heyetince 948 senesinde 40 bin liraya satınalınan ve 953 senesinde 300 bin liraya satılan sinema binası ve bu para ile Genel Başkanlık adına tapu ile alınan Gayrimenkullerle 8 adet cip ve kaptıkaçtı ve sairenin hesaplarını Genel başkanımıza vermiş Bulunmaktayım. Senelerden beri idareci olarak severek çalıştığım partimizin saflarının şu anda daha çok sıkılaşması en büyük arzu ve temennimdir. Faal vazifede bulunduğum müddet zarfında bilerek bilmiyerek incitmiş olduğum arkadaşlarım varsa kendilerinden özür diler sayın kongreye ve yeni seçilecek idare heyetine başarılar temenni eder şahsınızda bütün Demokrat Partili kardeşlerime muhabbet ve muvaffakiyet temennilerimin ulaştırılmasını üstün saygılarımla rica ederim.", Demokrat,* 7 Haziran 1955, s. 1.
[981] *Demokrat,* 6 Haziran 1955, s. 1; *Bugün,* 7 Haziran 1955, s. 1.
[982] *Yeni Adana,* 6 Haziran 1955, s. 5; *Türk Sözü,* 7 Haziran 1955, s. 3; *Bugün,* 7 Haziran 1955, s. 1; *Demokrat,* 7 Haziran 1955, s. 3.
[983] *Yeni Adana,* 6 Haziran 1955, s. 5; *Bugün,* 7 Haziran 1955, s. 1.
[984] *Türk Sözü,* 7 Haziran 1955, s. 3.
[985] *Bugün,* 7 Haziran 1955, s. 1, 5.
[986] *Yeni Adana,* 6 Haziran 1955, s. 5.

olduğu dönemin raporunu sormuştur. Homurlu'dan sonra söz alan Mahmut Karabucak da hesap mevzusuna temas etmiş ve "Hesabını vermeyen bir idare heyetinin ibra edilemiyeceğini" söylemiş ve kongrenin yapılmamasını istemiştir.[987] Eski idare heyetini suçlayanlara karşı Başeğmez taraftarı Canka ise "Eski hesaplar incelensin, eğer bir suistimale rastlanırsa, kanuni takibat yapılsın" [988] demiş ve şu konuşmayı yapmıştır:

> *Geçici idare heyetinin çalışma raporu diye hazırladığı isnat vesikasını büyük bir üzüntü içinde dinledik. Müstafi idare heyetinin kendi devirlerine ait hesabatı vermekten imtina ettiğine ve bu hususta yapılan bütün müracaatların cevapsız bırakıldığına dair kasten uydurulan iddialar varit değildir. Siyasi ahlakla kaabili telif olmayan bu tertip sadece delege arkadaşlarımızın zihinlerinde şüpheler yaratmak ve böylece bir gurup lehine başarı sağlamak için hazırlanmış bulunmaktadır. Halbuki benim bildiğime göre eski idare heyetinin kendi devresine ait hesapları geçici vilayet idare heyetine verilmiştir. Bunun dışında kalan ve Genel İdare Kurulubaşkanlığı adına toplandırılmış bir mülkün satışı ve partiye yeni bir bina almasına dair muamelelere ait hesaplar airiyeticihetile genel idare kuruluna verilmiştir. Binaenaleyh kendilerine bu yolda malumat verildiği halde çalışma raporunun tamamen kendi diledikleri şekilde hazırlayan geçici idare heyetinin niyetinden şüphe etmek durumunda bulunuyoruz.*

Konuşmalardan sonra söz alan Kongre Başkanı Fethi Çelikbaş, kongrenin ertelenemeyeceğini, delegelerin hesap kısmını ibrada serbest olduklarını söylemiş ve "eski idare heyetine ait hesapların yeni seçilecek idare heyeti reisi Galip Avşaroğlu tarafından tetkik edilmesinin tabii olduğunu"[989] söylemiştir. Eleştiriler hakkında söz alan Galip Avşaroğlu, idareyi teslim aldığı gün Başeğmez'in Almanya'ya gittiğini, orada kırk beş gün kaldıktan sonra döndüğünü, dönünce hesabı devretmesi için olan müracaatına verilen cevabı tatmin edici bulmadığını, hesapların tetkikinin yeni seçilecek idare heyetine bırakıldığını bildirmiştir.[990] Kongre Başkanı Fethi Çelikbaş, Ömer Başeğmez'in halen Adana'da bulunmadığını, Başeğmez'in Adana'ya geldiğinde yeni idare heyetinin hesabı devralmasını ve buna yeni idare heyetinin yetkisinin olduğunu

---

[987] *Bugün,* 7 Haziran 1955, s. 5.
[988] *Hürfikir,* 7 Haziran 1955, s. 3.
[989] *Demokrat,* 7 Haziran 1955, s. 3.
[990] *Yeni Adana,* 6 Haziran 1955, s. 5; *Bugün,* 7 Haziran 1955, s. 5.

söylemiştir.[991] Raporun kabul edilmesinden sonra[992] gündemde idare heyeti seçimiyle dilekler meselesi bulunuyordu. Hamit Karataş, dileklerin seçimden önceye alınmasını istemiş ancak Kozan Delegesi Hayri Dağlı ise tam aksini talep etmiş, Dağlı'nın bu teklifi kabul edilerek gizli oyla idare heyeti seçimlerine geçilmiştir.[993] Dilekler kısmında ise çivinin kilosunun dört-beş liraya satıldığından karaborsaya düştüğü, eczanelerde birçok ilacın bulunmadığı, tekel maddelerinin çok olmasına rağmen lüzumu kadar piyasada olmadığı, Adana'da bir tek yerli malı satış mağazası bulunduğundan kuyrukların çok olduğu ve vatandaşın mağdur olduğu, yiyecek madde fiyatlarının hakkıyla kontrol edilemediği, Kozan yolunun hala tamamlanamadığı, Haruniye bölgesinde yol ve mektep ihtiyaçlarının karşılanamadığı hususları dikkat çekmiştir. Ali Homurlu tarafından ise "bazı büyük firmalar tarafından inşaat ruhsatile alınan demir kontenjanından büyük bir kısmın el altından piyasaya sürüldüğü" [994] ifade edilmiştir. Dilekler sırasında yeni idare heyeti seçiminin neticesi de belli olmuş ve İl İdare Heyetine; Galip Avşaroğlu, Özcan Özler, Adil Özgiray, Ahmet Savrun (Kadirli), Hasan Yeşil (Ceyhan), Faruk Uğurlu, Ali Bozdoğanoğlu, Mehmet Dağlı (Kozan), Mehmet Nuri Ademoğlu seçilmiştir.[995] Haysiyet Divanına ise Dr. Enver Belbez, Kemal Pekün, Seyfi Doğan, Daniş Arıkoğlu ve Faik Eker seçilmiştir.[996] Büyük kongre delegeliklerine de Galip Avşar, Zeynel Milli, Ahmet Topaloğlu, Kamil Coşkun, Mustafa Yalçın, Ahmet Kınık, Yusuf Çenet, Ahmet Savrun, Hasan Fettahlıoğlu, Enver Batumlu, Lütfi Sezgin, Hasan Fedai, Cavid Oral, Hikmet Savatlı, Nurullah Tolon, Mahmut Karabucak, Yusuf Mülayim, Remzi Doğan, Ali Bozdoğanoğlu, Adil Özgiray, Hakkı Eroğlu, Emin Kurtoğlu, Mesrur Peksoy, Mustafa Özkaynak, Sedat Barı, Sabri Öner, Hayri Dağlı, Zahit Akdağ, Lütfi Kocal, Salim Serçe, Ali Durak, Mehmet Ünaldı, Mustafa Akçalı, Sinan Tekelioğlu, Hizbullah Ocak, Turan Haşlamacı, Hasan Palalı seçilmiştir.[997] Ayrıca Sakıp Önal kongrede vazife istemişse de kabul görmemiş ve kongre Mahmut Karabucak ve Galip Avşaroğlu'nun istediği şekilde sona ermiştir.[998] *"Türk Sözü"* gazetesi

---

[991] *Bugün,* 7 Haziran 1955, s. 5.
[992] *Demokrat,* 7 Haziran 1955, s. 3; *Yeni Adana,* 6 Haziran 1955, s. 5.
[993] *Bugün,* 7 Haziran 1955, s. 5; *Türk Sözü,* 7 Haziran 1955, s. 3.
[994] *Bugün,* 7 Haziran 1955, s. 5.
[995] *Bugün,* 7 Haziran 1955, s. 5; *Yeni Adana,* 6 Haziran 1955, s. 5; *Demokrat,* 7 Haziran 1955, s. 3; *Hürfikir,* 7 Haziran 1955, s. 3.
[996] *Demokrat,* 7 Haziran 1955, s. 3.
[997] *Bugün,* 7 Haziran 1955, s. 5; *Yeni Adana,* 6 Haziran 1955, s. 5.
[998] *Hürfikir,* 7 Haziran 1955, s. 3; *Türk Sözü,* 7 Haziran 1955, s. 3.

kongrenin sönük bir havada geçtiğini yazmış,[999] *"Hürfikir"* gazetesi ise Önalcılar'ın kaybettiği şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.[1000] İncelenen gazetelerin sonraki nüshalarında seçilen Yeni İdare Kurulunun iş paylaşımı bulunamamış ancak Galip Avşaroğlu'nun İl İdare Kurulu başkanlığına seçildiği anlaşılmıştır.[1001] Haysiyet divan başkanlığına ise Daniş Arıkoğlu seçilmiştir.[1002]

Yeni idare heyetinin iş başına gelmesiyle parti teşkilatında kısa bir süreliğine sükûnet sağlanmış gibi olsa da aslında gruplaşmanın önü alınamamıştır. 1955 senesi biterken Ömer Başeğmez sahibi olduğu *"Demokrat"* gazetesinde DP'den ihraç edilen İsmet Uslu'nun tekrar partiye alınacağını bildirmiştir.[1003] Bu haber partililerde şaşkınlığa neden olmuş ve rakip olan ikilinin yakınlaşması basında parti içi mücadelenin şekil değiştirdiği yorumları yapılmasına yol açmıştır.[1004] 1956 yılına gelindiğinde DP Genel Merkezi Seyhan Teşkilatındaki kavgaları bitirme adına aralıklarla Pertev Arat, Muzaffer Kurbanoğlu, Selahattin Karayavuz'u şehre göndermiş[1005] daha sonra güney bölgesi parti müfettişliğine tayin edilen Samsun Milletvekili Tevfik İleri şehre gelerek şehirde bulunan Maraş Milletvekili Ahmet Kadıoğlu ve Konya Milletvekili Fahri Ağaoğlu ile müşterek çalışma başlatmıştır.[1006]Çalışmalar esnasında partide 1946-1952 yılları arasında görev almış herkesi görüşmeye davet ederek dinleme yoluna gitmişler ancak partililerin bir kısmı görüşmeye katılmamıştır.[1007] Görüşmeler esnasında bazı partililer İl İdare Kurulunun görevden alınmasını istemiş ancak İl İdare Kurulunun seçimle iş başına geldiği ve değişmesine lüzum olmadığı belirtilmiş,[1008] ayrıca Tevfik İleri, İl İdare Kurulunu dinlemeyenlerin partiden çıkarılacaklarını söylemiştir.[1009] Mahmut Karabucak, Ali Bozdoğanoğlu ve Hilmi Yalçın; Ömer Başeğmez ve ekibinin partiden tasfiyesini isterken Ali Sepici, Selahattin Canka ve Sakıp Önal da Mahmut Karabucak'ın partide sorun yarattığını söylemiştir.[1010] Tevfik İleri; birbirlerinden

---

[999] *Türk Sözü,* 7 Haziran 1955, s. 1.
[1000] *Hürfikir,* 7 Haziran 1955, s. 1.
[1001] *Demokrat,* 16 Haziran 1955, s. 1.
[1002] *Bugün,* 21 Haziran 1955, s. 2.
[1003] *Demokrat,* 27 Aralık 1955, s. 1, 2.
[1004] *Yeni Adana,* 28 Aralık 1955, s. 1, 6.
[1005] *Yeni Adana,* 14 Şubat 1956, s. 1, 4.
[1006] *Vatandaş,* 14 Şubat 1956, s. 1.
[1007] *Türk Sözü,* 15 Şubat1956, s. 1, 2.
[1008] *Vatandaş,* 16 Şubat 1956, s. 1.
[1009] *Türk Sözü,* 16 Şubat 1956, s. 1.
[1010] *Türk Sözü,* 16 Şubat 1956, s. 2.

şikayetçi olanlara yönelik bu durumun partiye zarar verdiğini ve partiyi parçalayabileceğini ifade etmiş, partide tekrar huzurun sağlanması noktasında ihraç edilenlerin geri dönüşlerinin uygun olup olmayacağını sormuş, bu soru üzerine ise bazı üyeler İsmet Uslu ile beraber diğer ihraç olunanların da tekrar partiye alınmasını istemiştir.[1011] Bunun ardından Tevfik İleri partiden ihraç edilenlerin tekrar partiye alınacakları vaadinde bulunmuştur.[1012] Bölge Parti Müfettişinin şehirden ayrılmasından bir süre sonra partiden ihraç olan Seyhan Milletvekili İsmet Uslu, Müşterek Haysiyet Divanı kararıyla tekrar DP'ye kabul edilmiştir[1013] fakat bu karar Sakıp Önal grubunu rahatsız etmiş[1014] ve yine partide beklenen bütünleşme sağlanamamıştır.

2.2.16. 1957 Yılı DP Adana İl Kongresi

DP Adana Teşkilatında gruplaşmaların önü bir türlü alınamamış ve Adana Belediye Başkanı Ali Bozdoğanoğlu'nun Belediye Başkanlığından düşürülmesi bu durumu açıklayan en açık örnek olmuştur.[1015] Adana Parti Teşkilatında olayların önüne geçebilmek için DP Zonguldak Milletvekili ve Parti Müfettişi Nusret Kirişçioğlu şehre gelmiş hizip grupları ve eski İl İdare Kurulu üyeleri ile görüşmüş ve bunların ifadelerini alarak bunlara gerekli ihtarları yapmıştır ayrıca dışarıya kavga ya da görüş ayrılığı yoktur mesajı verilmiştir.[1016] Bu yüzden 1957 Kongresi sonucunun ne olacağı merakla beklenen kongre özelliği taşımış, günler öncesinden konuşulmaya başlayan kongre Ali Sepici ile Mahmut Karabucak'ın mücadelesi altında nihayet 11 Haziran 1957 tarihinde saat 10.30'da Asri Sinema Salonu'nda toplanmıştır. Kongre salonu partili ve parti üyesi olmayan büyük bir halk kitlesi tarafından doldurulmuştur.[1017] Kongrede Adana milletvekilleri haricinde Parti Müfettişi Zonguldak Milletvekili Nusret Kirişçioğlu ile Gümüşhane Milletvekili Zeki Başağa kongrede hazır bulunmuştur.[1018] Kongre, İl başkanı Galip Avşaroğlu'nun yaptığı yoklama ile başlamış 143 delegeden

---

[1011] *Bugün,* 16 Şubat 1956, s. 2.
[1012] *Yeni Adana,* 16 Şubat 1956, s. 1.
[1013] *Vatandaş,* 7 Mart 1956, s. 1; *Türk Sözü,* 7 Mart 1956, s. 1; *Bugün,* 7 Mart 1956, s. 1.
[1014] *Yeni Adana,* 8 Mart 1956, s. 1.
[1015] Adana Belediye Başkanı Ali Bozdoğanoğlu'nun Belediye Başkanlığından düşürülme olayının detayları için bkz. bu çalışmanın Adana'da Genel ve Yerel Seçimler bölümü Adana'da 1955 Belediye Seçimleri başlığı.
[1016] *Yeni Adana,* 22 Nisan 1957, s. 1, 4.
[1017] *Bugün,* 12 Haziran 1957, s. 1; *Vatandaş,* 12 Haziran 1957, s. 1.
[1018] *Vatandaş,* 12 Haziran 1957, s. 3.

139'unun kongrede olduğu anlaşılmış[1019] ancak yoklamadan sonra kongreye iki delegenin daha katılması ile kongrede bulunan delege sayısı 141'e çıkmıştır.[1020] Delegelerin büyük çoğunluğunun salonda olduğunun anlaşılması üzerine divan başkanlığı seçimine geçilmiş gizli oy ile yapılan seçim neticesinde divan başkanlığına İsmet Uslu, ikinci başkanlığa İhsan Pancaroğlu, katipliklere de Yusuf Kavuzlu ve Kemal Ramazan seçilmiş, divan üyeleri yerlerini aldıktan sonra Atatürk ve şehitler adına saygı duruşu yapılmıştır.[1021] Ayrıca DP'den ihraç edilip tekrar partiye dönen İsmet Uslu kongre ile alakalı Adnan Menderes'e gönderdiği telgrafta bağlılıklarını arz etmiştir.[1022] Saygı duruşunun ardından kongrede gündeme geçileceği esnada Haruniye delegelerinden birinin durumuna itirazda bulunulmuş vaziyetin Parti Müfettişi Zeki Başağa tarafından izahı üzerine[1023] İsmet Uslu bu delegenin delegelikten ihraç edildiğini bildirmiştir. Daha sonra Galip Avşaroğlu faaliyet raporunu okumaya başlamış ancak delege ihracı yüzünden grupların münakaşaları nedeniyle ortam sertleşince Avşaroğlu, faaliyet raporunu Uslu'nun önüne fırlatmıştır. Uslu ise "Gürültü edeni dışarı atarım, burada resmi memurlar vardır" diyerek uyarıda bulunmuş, bu arada salondan "Siz bizi kovamazsınız, ağzımıza kilit mi vuracaksınız?" gibi sesler yükselmiştir.[1024] Avşaroğlu'na raporun okunması yönünde telkinlerde bulunulmuşsa da Avşaroğlu raporu okumayacağını beyan etmiş, Karabucak taraftarları ise delegelik işi hallolmadan raporu okutamayacaklarını söylemiştir.[1025] Kongrenin gerginleşmesine neden olan bir diğer unsur ise Karabucaklar'ın 70, muhaliflerin 71 delegeye sahip olmaları olmuş ayrıca Bahçe, Feke delegelerinin tamamı ile Kozan, Osmaniye ve Saimbeyli delegelerinin bir kısmı muhalifleri desteklemiştir. Haruniye delegesi ile alakalı durumunun müfettişlerce seçim listelerinden tetkik edilmesi kararlaştırılmıştır. Buna müteakip Ali Bozdoğanoğlu tarafından yarım kalan rapor okunmaya başlamış, raporda kongrelerin birçok defa tehir edilmesine gerekçe olarak baraj, fabrika açılış törenleri, misafir ağırlamaları gösterilmiştir. Belediye seçimlerinin bazı yerlerde bağımsızlarca

[1019] *Türk Sözü,* 12 Haziran 1957, s. 1, 4; *Vatandaş,* 12 Haziran 1957, s. 3.
[1020] *Bugün,* 12 Haziran 1957, s. 1.
[1021] *Türk Sözü,* 12 Haziran 1957, s. 4; *Vatandaş,* 12 Haziran 1957, s. 3; *Bugün,* 12 Haziran 1957, s. 2.
[1022] *Vatandaş,* 12 Haziran 1957, s. 1.
[1023] *Bugün,* 12 Haziran 1957, s. 2.
[1024] *Yeni Adana,* 12 Haziran 1957, s. 4.
[1025] *Türk Sözü,* 12 Haziran 1957, s. 4.

kazanıldığı[1026] belirtilmiş, bütçenin ise doksan bir bin küsür lira olduğu ifade edilmiştir. Adil Batmanoğlu rapor üzerinde söz alarak belediye seçimlerinde bağımsız adayların kazanmasının sorumluluğunu İl İdare Kuruluna yükleyerek okur-yazar olmayanların DP listesine alınarak seçimlerin kaybedildiğini ifade etmiştir. Hasan Fettahlıoğlu ise partiye ihanet edenlerin partiden ihraç edilmediğini söylemiş İl İdare Kurulunun vazifesini yapmadığını belirtmiştir. Bozdoğanoğlu ise kürsüye gelerek eleştiriler karşısında: "Partiyi içinden vurdular, karma listeler hazırladılar, komplolar yaptılar, bunların hesabının burada verilmesi lazımdır. Daha büyük rezaletleri nasıl irtikap ettiklerini açıklasınlar. DP'ye karagünde ihanet edenler şimdi bu partiyi övüyorlar. Parti ilerde bu gibi adamlara teslim edilemez, tedbir alınmalıdır"[1027] şeklinde konuşmuştur. Konuşmaların ardından Nusret Kirişçioğlu kürsüye gelerek Adanalıların heyecanını bildiğini ancak bu heyecanın parti içinde karşıt olarak değil birlik ve beraberlik adına kullanılması gerektiğini muhalefetin bu gücü istismar edebileceğini söylemiş, Haruniye delegesi hakkında ise Bahçe Seçim Kurulundan görüş alındığını tüzük hükümlerince İl İdare Kurulunda vazife alan bir şahsın delege olabileceğini ancak oylamaya katılamayacağını belirtmiştir.[1028] Eleştiriler ve cevaplar kısmının bitmesinden sonra hesap tetkik encümeni raporu ve bütçe taslağı okunmuş ve oturuma ara verilmiştir.[1029]

Oturum arası DP İl Binası'ndan DP Genel Merkezi ile bir telefon görüşmesi gerçekleşmiş, milletvekillerinin de araya girmesi ve genel merkezinde talebi

---

[1026] DP Adana İl teşkilatının faaliyet raporunda belirtilen "belediye seçimlerinde bazı yerlerde bağımsız adayların kazanması" konusu ile alakalı Demokrat Partili Dr. Haşim Altınok 1956 senesinde istifa etmiş ve DP Adana teşkilatının da iç vaziyetini özetler şekilde şu metni partiye sunmuştur: *"D. P. Vilayet İdare Heyeti Reisliğine,*

Politikadan gayem, şahsını mevzuubahis olmadan yalnız ve yalnız millet ve memlekete hizmettir. Bu münasebetle kuruluşundanberi üyesi bulunduğum, partinizin iktidara geçişindenberi, icraatındaki aşağıda zikrettiğim aksaklıklardan dolayı ayrılmak mecburiyetini hissediyorum.

1—Tüzük hakimiyetini hiçe saymak,

2—Parti nizamnamesindeki umdeleri unutmak,

3—Antidemokratik kanunlardan hiçbirisine dokunulmadığı gibi bunlara yenilerini ilave etmek,

4—Partinin en kuvvetli elemanlarının haklı tenkitleri karşısında kovulmak gibi maruz kaldıkları üzücü haller,

5—Parti içinde söz hürriyetinin ademi mevcudiyeti,

6—Adana'da ve diğer yerlerde teşkilatsız olan müstakiller karşısında beceriksizliklerinden dolayı, Belediye seçimlerini partiye kaybettirenlerin muteber olmaları v.s.

Tüzüğün gösterdiği yolda gidildiğine vicdanen kanaat getirdiğim zaman çok memnun kalıp ve herkesten fazla D. P. iktidarım alkışlamak vaadile bugünden itibaren Hürriyet Nahiyesi İdare Heyeti azalığından ve D. P. den istifamın kabulünü rica ederim". Yeni Adana, 24 Mart 1956, s. 1, 4.

[1027] *Yeni Adana,* 12 Haziran 1957, s. 4.

[1028] *Türk Sözü,* 12 Haziran 1957, s. 3.

[1029] *Bugün,* 12 Haziran 1957, s. 2.

doğrultusunda hizbe gerek olmadan karma bir liste yapılması tavsiye olunmuş, tavsiyeye uyularak bir karma liste üzerinde anlaşılmış ve öğleden sonraki oturum bu atmosferde açılmıştır.[1030] Açılan oturumda idare kurulu seçimlerine geçilmiş gizli oy ile yapılan seçim sonucunda kurul şu isimlerden oluşmuştur: Nihat Oral il başkanı, Galip Avşaroğlu, Sakip Önal, Naci Cirit, Ali Sepici, Mahmut Karabucak, Semih Görgün, Nuri Ademoğlu, ve Faruk Uğurlu.[1031] Haysiyet Divanına da ortak görüşle Sinan Bosna, Adil Batmanoğlu, Faik Eker, Adil Özgiray ve Şevket Gedik getirilmiş,[1032] DP büyük kurultayına gidecek on üç milletvekili haricinde, Faruk Uğurlu, Mahir Boydak, Sakip Önal, İsmail Hakkı Somay, Mustafa Şerbetçi, Yusuf Çenet, Remzi Doğan, Ahmet Savrun, Halil Kardaş, Şevket Gedik, Hasan Fettahlıoğlu, Mustafa Durmuş, Hadi Dağlı, İbrahim Beyazyürek, Hakkı Eroğlu, Mehmet Şahinoğlu, Hasan Çanka, Muhittin Özelkan, Mithat Tandoğan, Galip Avşaroğlu, Bahtiyar Olgun, Özcan Özler, Turan Tanrısever, Zeynel Milli, Asaf Namlı, Ali Sepici seçilmiştir.[1033] Kongrede seçimlerin ardından Parti Müfettişi Gümüşhane Milletvekili Zeki Başağa partililere hitaben bir konuşma yapmış konuşmasında: "Adana'dan hiçbir şey beklemeden, sadece DP'ye hizmetten başka bir gayesi olmayan bir arkadaşınız sıfatıyla söylüyorum; iki taraf arasında bulunan anlaşma formülü hepimizi memnun etmiştir." diyerek sözlerini sürdüren Başağa, "Bundan sonra Demokratların elele, gönül gönüle vererek partiyi zafere ulaştıracaklarını inanıyorum." demiştir. Son olarak konuşmasını şu şekilde bitirmiştir:

> *Bundan sonra parolamız karşımızdaki kuvvetli rakibimiz muhalif partiyle mücadele etmektir.*
>
> *DP içindeki dedikodulara paydos. Biz, muasır milletlerin medeniyetleri hangi seviyeden ise bu memleketi o seviyeden ise bu memleketi o seviyeye yükseltmek emelindeyiz! Biz, 1958 de de iktidarı elimizde bulundurarak bu memleketi daha bir müreffeh bir hale getireceğiz. Ben sizleri temin ederim, inşallah 1958 de Adanada seçimi kazanacağız.*
>
> Ardından Cavit Oral kürsüye gelerek şunları söylemiştir:

[1030] *Yeni Adana,* 12 Haziran 1957, s. 4.
[1031] *Vatandaş,* 12 Haziran, 1957, s. 1; *Bugün,* 12 Haziran 1957, s. 2; *Türk Sözü,* 12 Haziran, 1957, s. 3.
[1032] *Yeni Adana,* 12 Haziran, 1957, s. 4.
[1033] *Bugün,* 12 Haziran, 1957, s. 2.

Aylardanberi her gittiğimiz yerde Adana DP teşkilatı içerisinde olan ihtilaftan bahsedilmekteydi. DP nin iktidarda kalmasını samimiyetle arzu edenler, Adana parti teşkilatı içerisindeki bu çatışmadan teessür duyduklarını ifade ettiler. Fakat ben şahsen Adanalı arkadaşlarımızın karakterine, samimiyetine inanır bir insan olarak bu ihtilafın hakikatte bir hayatiyet mücadelesi olduğunu biliyordum. Nitekim şu son hareketimiz bu inancımda nekadar haklı olduğumu gösterdi, sizlere iftihar ediyoruz ve edeceğiz. Memleketin her tarafında mütemadiyen eserler ortaya koyan bir partinin mensupları olan sizler, eminiz ki 958 seçimlerinde de birer birer partimizin eserlerini ortaya koyacaksınız. Ve evvelallah bu millet gecesini gündüze katarak çalışan bir iktidara yeniden rey verecektir. Hatasız insan olmaz, fakat küçük hataların büyük eserler yanında değeri kalmaz sizleri mebus arkadaşlarım ve kendim adına hürmet ve muhabbetle selamlarım.

Daha sonra Enver Batumlu bir konuşma yapmış o da şunları söylemiştir:

Muhterem ve asil kongre üyeleri ve hemşehrilerim. DP nin büyük ve hayatiyet sahibi olduğunun delili olarak bugün arzetmiş olduğunuz manzara bizleri mütehassis etmiştir. DP iktidarının mümessilleri olan sizleri hürmetle muhabbetle selamlarım. DP nin Adanadaki mesuliyet makamına getirdiğiniz arkadaşlarınız büyük mesuliyetle vazife almışlardır. Asırlardan beri ihmal edilmiş olan bu Adana, kısacık bir zaman içerisinde bir enerji manzumesiyle görülmeğe başlandı. Artık Seyhan'ın kudurgun savletlerine kelepçe taktık, Çukurova baştanbaşa yollarla donatılmıştır. Memleketin havası, manzarası bu şekilde değişirken ayrıca Adana hususi sahada da endüstri hamleleri yapmış, iğ adedi 90 binden 200 bine, işçi adeti 20 binden 100 bine yükselmiştir. Bunlar, sizin ana sütü gibi helal reylerinizin muhasarasıdır. Arkadaşlar, iki zıd iddianın önündeyiz. Memleket batıyor mu, yoksa yükseliyor mu? Bunun ikisinden biri vardır. Ortası olamaz ya biz yalan söylüyoruz ya onlar. Bu yalnız politikacı gözüyle mütalaa edilemez. Eserlere ve rakamlara bakmak lazımdır. Bugün Türkiyenin nüfusundaki artış, bu memleketin ulaşmakta olduğu hedefin yolunda ne derece ilerlemiş olduğunun en bariz delilidir. Bu işler elbetteki kolay değildir. Bu derece muazzam kalkınmanın elbetteki bir takım küçük külfetleri olacaktır. Fakat bu muazzam kalkınma muvacehesinde bazı geçici sıkıntıların, mevzii buhranların değer ve sözü olmaz. Arkadaşlar, yükseleceğiz, saadet yıldızına behemehal ulaşacak onu elde edeceğiz. DP ileri! Hedefin ileridedir.

Kongre bu havada sona ererken milletvekillerinin ardından il başkanı seçilen Nihat Oral bir konuşma yapmış*: "*Muhterem delege arkadaşlarım. Bizleri İdare Heyetine seçmek suretiyle izhar buyurduğunuz büyük itimada arkadaşlarım ve kendim adına teşekkürler ederim. Verdiğiniz vazifeyi partimizin büyük menfaatlerine uygun bir şekilde ifaya gayret edeceğimizi huzurunuzda arz eylerim." [1034] demiştir.

12 Haziran 1957 tarihinde toplanan yeni İl İdare Kurulu kendi aralarında gizli oyla iş paylaşımı yapmış İl İdare Kurulu başkanlığına Nihat Oral, ikinci başkanlığa, Sakıp Önal, sekreterliğe Mahmut Karabucak ve muhasipliğe de Faruk Uğurlu getirilmiştir.[1035] 15 Haziran tarihinde ise haysiyet divan başkanlığına ittifakla Adil Özgiray seçilmiştir.[1036] Nihat Oral il başkanı olarak seçilmesinin ikinci ayında DP Genel Başkanı ve Başvekil Adnan Menderes'i ziyaret etmiş, Menderes'e parti meseleleri ile mahalli dilek ve ihtiyaçlar üzerine izahat vermiştir. Uzun bir görüşmenin ardından açıklama yapan Menderes, Adana hakkında verilen izahattan çok memnun kaldığını, dilek ve temennilerin yerine getirileceğini söylemiştir.[1037]

DP'nin yapılan Adana kongresinde DP Genel Merkezinin araya girip ortak liste belirlemesi, uzun süreden beri devam eden kavgalar ve gruplaşmaların yaşandığı durumların önüne geçilmesini bir nebze de olsa sağlamıştır ancak İl İdare Kurulunun müfettişler tarafından partililere emri vaki yapılması 1946 Demokratlarını üzmüş ve DP'de 946 zihniyetinin artık yok olduğu ileri sürülmüştür.[1038]

2.2.17. 1958 Yılı DP Adana İl İdare Kurulunun Görevden Alınması

1957 yılında yapılan Türkiye genel seçimlerinde DP, Adana'da CHP'ye karşı kaybetmiş sonrasında Adanan Menderes İl İdare Heyeti Ankara'ya davet etmiştir.[1039] İl idare heyetine aynı hızla çalışmalarınıza devam edin talimatını vermiş[1040] ancak seçim sonuçları DP İl Teşkilatında huzursuzluklara neden olmuş birtakım sıkıntılar da tekrar baş göstermiştir. Parti Bölge müfettişi Fikri Apaydın tarafından genel merkeze sunulan rapor doğrultusunda DP İl İdare Heyetine işten el çektirilmiş, 15 Ocak 1958 gecesi karar

---

[1034] *Bugün,* 12 Haziran 1957, s. 1, 4; *Türk Sözü,* 12 Haziran 1957, s. 3.
[1035] *Bugün,* 13 Haziran 1957, s. 1; *Türk Sözü,* 13 Haziran 1957, s. 1, 2; *Vatandaş,* 13 Haziran 1957, s. 1, 2.
[1036] *Bugün,* 16 Haziran 1957, s. 1.
[1037] *Bugün,* 23 Temmuz 1957, s. 1.
[1038] *Yeni Adana,* 14 Haziran 1957, s. 1, 4.
[1039] *Bugün,* 10 Kasım 1957, s. 1. 1957 Genel Seçimlerinde Adana ili hakkında detaylar için bkz. bu çalışmanın Seçimler bölümü Adana Basınında 1957 Milletvekili seçimleri başlığı.
[1040] *Bugün,* 16 Kasım 1957, s. 1.

tebliğ edilmiş ve yeni idare heyeti oluşturulmuştur. Yeni idare heyeti başkanlığına Kemal Pekün, ikinci başkanlığa Reşat Güçlü katipliğe Ali Bozdoğanoğlu, muhasipliğe Hadi Gökpınar üyeliklere ise Zahit Akdağ, Ahmet Savrun, Tahsin Güneysu, İsmail Hakkı Somay ve Kemal Çetinsoy getirilmiştir.[1041] Bu hadise üzerine Nihat Oral *"Bugün"* gazetesinde bir değerlendirme yazısı yayımlayarak Bölge Müfettişi Fikri Apaydın ile parti Genel İdare Kurulu üyelerini eleştirmiş ve görevden alma olayının partide hizipçiliği artıracağını iddia etmiştir.[1042]

Teşkilatı toparlamak için geçici İl İdare Heyeti Başkanı Kemal Pekün 25 Eylül 1958 tarihinde; eski dönemlerde partide görev almış, arkadaşları tarafından sevilen kişilerle ile partililer arasında dayanışma toplantısı yapmış, toplantıda 1957 seçimlerinin neden kaybedildiği sorgulanmış. Gerekçe olarak çekişmeler, kavgalar, parti içi hizipleşmeler gösterilmiştir. Toplantıda vilayet idare heyetinin bu durumu değiştirmede kararlı olduğu gözlemlenmiştir. Başkan Pekün ise partinin 14 Mayıs ruhuna tekrar kavuşturulacağını söylemiştir. Partiyi daha ileriye taşımak için birtakım komiteler kurulmuş bunların yanında geniş kitlelere ulaşmak için propaganda komitesi de oluşturulmuştur.[1043]

2.2.18. 1959 Yılı DP Adana İl Kongresi

DP Adana Teşkilatı, parti içinde bitmek bilmeyen gruplaşmalar ve çekişmelerden dolayı kongrelerini belli aralıklarla ertelemek durumunda kalmıştır. 1959 Kongresi de 1957 Kongresi gibi zamanında yapılamayan kongrelerden olmuştur bundan dolayı parti teşkilatının cemiyetler kanununa göre fesih ceza alması gerekirken DP iktidar partisi olması nedeniyle herhangi bir yaptırıma maruz kalmamıştır.[1044]

Kongrede hazır bulunmak amacıyla İmar ve İskan Bakanı Medeni Berk de şehre gelmiş[1045] ayrıca Berk'in Adana'nın imar işleri ile yakından ilgileneceği ve hazırlayacağı raporu da Başbakan Adnan Menderes'e ileteceği bildirilmiştir.[1046]

[1041] *Yeni Adana,* 16 Ocak 1958, s. 1, 4; *Türk Sözü,* 18 Ocak 1958, s. 1, 2.
[1042] *Bugün,* 17 Ocak 1958, s. 1, 4. *"Bugün"* gazetesinin yapmış olduğu habere karşılık, *"Yeni Adana"* gazetesi 18 Mayıs 1958 tarihli nüshasında DP İl idare kurulunun görevden alınması ile alakalı *"Bugün"* gazetesi DP İl teşkilatı içinde ilk hizipçilik işaretini verdi şeklinde haber yapılmıştır.
[1043] *Bugün,* 26 Eylül 1958, s. 1, 4.
[1044] *Yeni Adana,* 9 Mart 1959, s. 1.
[1045] *Bugün,* 8 Mart 1959, s. 1.
[1046] *Bugün,* 7 Mart 1959, s. 1.

Yapılacak olan kongrenin ise Hilmi Yalçın, Kemal Pekün ve Mahmut Karabucak'ın mücadelesine sahne olacağı haberleri basına yansımıştır.[1047]

DP Adana İl Kongresi 8 Mart 1959 tarihinde saat 10.00'da[1048] Erciyes Sineması'nda toplanmıştır. Sabahın erken saatlerinde partili, partisiz ve muhalefet partisine mensup kişilerce salon doldurulmuş ve kongrede İmar ve İskân Vekili Medeni Berk, DP Meclis Grubu Başkanı Yozgat Milletvekili Atıf Benderlioğlu, Konya Milletvekili Himmet Ölçmen, Sinop Milletvekili Ömer Özen, Kayseri Milletvekili Ömer Başeğmez, Hakkı Kurmelve Hatay Valisi Ahmet Topaloğlu hazır bulunmuştur.[1049] İl Başkanı Kemal Pekün yoklamayı yapmış ve 137 delegeden[1050] 133'ünün salonda olduğu anlaşılmış ve divan seçimine geçilmiştir. Açık oylama neticesinde kongre başkanlığına Atıf Benderlioğlu, ikinci başkanlığa onuncu dönem Adana Milletvekili Mehmet Ünaldı, katipliklere ise Adli Yazan, Bahtiyar Olgun ve Remzi Doğan seçilmiştir.[1051] Atıf Benderlioğlu henüz salona gelmediğinden İkinci Başkan Mehmet Ünaldı, Atatürk ve şehitler adına salonu saygı duruşuna davet etmiş ayrıca vefat eden Salim Serçe,[1052] İsmet Uslu[1053] Mesrur Paksoy da anılmıştır. Buna müteakiben Bahtiyar Olgun tarafından rapor okunulmaya başlamış ve bu esnada Atıf Benderlioğlu, Medeni Berk ve Adana Valisi Hilmi İncesulu salona giriş yapmış[1054] ve İkinci Başkan Ünaldı acele bir şekilde divan başkanlığı görevini Benderlioğlu'na bırakmıştır, Ünaldı'nın bu davranışı hizipler çarpışmasının önüne geçmek olarak yorumlanmıştır.[1055] Benderlioğlu kürsüye gelmiş Adnan Menderes'ten selam getirdiğini ve Menderes'in mesajını okuyacağını söylemiştir. Daha sonra 12 sayfalık çalışma raporu Bahtiyar Olgun ve Remzi Doğan tarafından sırasıyla okunmuştur.[1056] Raporun okunmasının ardından eleştiriler bölümüne geçilmiş 14 aylık çalışma raporu genel

---

[1047] *Bugün,* 8 Mart 1959, s. 1.
[1048] *Yeni Adana,* 9 Mart 1959, s. 1.'de yer alan haber de kongre toplanma saati 10.30 olarak verilmiştir.
[1049] *Bugün,* 10 Mart 1959, s. 1.
[1050] *Yeni Adana,* 9 Mart 1959, s. 6.
[1051] *Bugün,* 10 Mart 1959, s. 1, 2.
[1052] Demokrat Parti IX-X. dönem Adana Milletvekilliği yapan Dr. Salim Serçe 13 Eylül 1957'de vefat etmiştir. Detaylı bilgi için bkz. *Bugün,* 13 Eylül 1957, s. 1.
[1053] Demokrat Parti X. Adana Milletvekilliği yapan ve partide bir dönemin önde gelen isimlerinden olmuş İsmet Uslu 18 Ocak 1959'da vefat etmiştir. Detaylı bilgi için bkz. *Bugün,* 18 Ocak 1959, s. 1, 4; *Bugün,* 20 Ocak 1959, s. 1, 3.
[1054] *Bugün,* 10 Mart 1959, s. 2.
[1055] *Yeni Adana,* 9 Mart 1959, s. 1, 6.
[1056] *Bugün,* 10 Mart 1959, s. 2.

olarak eleştirilmiş,[1057] raporun mahalli çalışmalardan çok DP faaliyetlerine yer verdiği ifade edilmiştir. Rapor hakkında ilk sözü Ali Homurlu almış raporu iki noktadan değerlendirdiğini, idare heyetinin münfesih HP ve TKP'nin buhranlı günlerini değerlendirip orada bulunanları DP'ye katamadıklarını ve yönetimin pasif kaldığını söylemiş, "DP'nin vatan sathında girişmiş olduğu kalkınma faaliyetine Adana DP'lileri hiçbir zaman ayak uyduramamıştır." demiştir. Ayrıca idare heyeti raporunu eleştiren Homurlu[1058] Adana'nın iktisadi ve ticari yönden nasibini alamadığı ve mevcutta bir imar planının bile yapılmadığı eleştirisinde bulunmuştur. Sonrasında konuşan Karataş delegesi Ali Işık ise siyasi yönden çalışma raporunu başarılı bulmuş ancak raporda kültürel faaliyetlere yer verilmemesini eleştirmiştir. Ayrıca Ali Işık, hükümetin iktisadi sahada olduğu kadar kültürel olarak da başarılı olduğunu en uzak köylere dahi okul yapıldığını fakat okullarda öğretmen olmadığını dile getirmiş ve şöyle demiştir: "Neye yarar, bina yapıyoruz. İçine öğretmen bulamıyoruz. Her şeyden önce öğretmen davasına ehemmiyet vermeliyiz. Şehrimizde bazı okullarda dersler öğretmensizlik yüzünden boş geçmektedir." Ali Işık'tan sonra söz alan İzzet Sevgi ve Halil Yener işçi meselelerine değinerek işçi davasına özen gösterilmesini istemişler ve İzzet sevgi, yapı kooperatiflerinin amirleri ve müdürleri ev sahibi yaptığını işçinin açıkta kaldığını ifade etmiş ve "Bu kooperatiflerden işçilerden ziyade idare amiri ve müdürleri yararlanmaktadır." demiştir. Delegelerden Hakkı Kazan ile Halil Şenöz, raporu şiddetle eleştirerek parti disiplini olmadığından bahsetmiştir. Şenöz: "Görüyorsunuz arkadaşlar. 9 kişilik idare heyetinden yalnız 6 kişi burada 3'ü nerede, sorabilir miyiz?" demiş, Kazan ise Haysiyet Divanı olmayan DP İl İdare Heyetinin üç kişiyi partiden ihraç ettiğini söylemiştir. Bu delegelerin ardından Bahçe Delegesi Hasan Fettahlıoğlu söz alarak DP Eski İl İdare Heyetinin hissi hareket ederek seçimlerde "Yoklama yapmadan" liste hazırlandığını öne sürmüştür. Fettahlıoğlu'ndan sonra Nihat Oral'a söz verilmiş, Oral, aday yoklama mevzusunda kendisine atıfta bulunulduğunu söyleyerek 1957 milletvekilliği seçimlerinde DP İl Başkanı olduğunu beyan ederek şunları söylemiştir:

> *O tarihte aday yoklamasının yapılmasını İl İdare Kurulumuz ittifakla kararlaştırmıştır, hatta bu fikrimizi bildirmek üzere Ankaraya gitmiştik. Fakat Genel İdare Kurulu tarafından, 62 vilayette yoklama yapılsa dahi Adanada*

[1057] *Yeni Adana,* 9 Mart 1959, s. 6.
[1058] *Bugün,* 10 Mart 1959, s. 2.

yoklama yapılmamasının kararlaştırıldığını bize tebliğ edildi. Bu bakımdan Adana Milletvekili adayları listesi, İl İdare Kurulu tarafından değil tamamiyle Genel İdare Kurulu tarafından hazırlanmıştır.

Kongre Başkanı Benderlioğlu kürsüye gelerek şu sözleri söylemiştir:

Şimdi çok sayın Başvekilimiz Menderes ile telefonla konuştum. Aranızda bulunamadığından büyük üzüntü içerisinde olduğunu bildirdiler. Sayın Başvekilimiz Menderes bu muhteşem kongre ile o derece yakından ilgilidir ki, kongre havasını sık sık bizi aramak ve malumat almak suretiyle teneffüs etmektedir. Şimdi Sayın Başvekilimizin Kongre Başkanlığına ve bana telefonla vermiş olduğu iki ayrı mesajı[1059]*okuyacağım.*

Benderlioğlu konuşurken delegelerden Mahmut Aydınoğlu dikkat çeken şu ifadeyi kullanmıştır: "Menderesi şimdiye kadar millet ve Reisicumhur Başvekil seçmişti. Bu kazadan[1060] sonra kendisini Allah Başvekil tayin etti".[1061] Konuşmaların ardından İl Başkanı Kemal Pekün eleştirileri cevaplamak için kürsüye gelmiş, 1950 yılından itibaren yapılan kongreleri hatırladığını, sandalyelerin havada uçuştuğunu ve bugünkü kongrenin onlara kıyasla çok güzel geçtiğini[1062] söyleyerek partilileri birlik olmaya çağırmıştır. Konuşmaların ardından çalışma ve hesap raporları kabul edilmiş, İl İdare Heyeti seçimlerine geçilmiştir. Himmet Ölçmen kürsüye gelerek Menderes'in kendisini geçici olarak Adana bölgesine müfettişi tayin ettiğini o yüzden Adana'da uzun kaldığını ve DP İl Teşkilatı ile yakın temaslar yaptığını söyleyerek şu şekilde konuşmuştur: "Değil 9, sizler için 99 tane bu vazifeyi yapabilecek kabiliyette arkadaş var. Biz, salahiyetli olduğumuz halde hiç kimseye tesir etmedik. Seçimler gördüğünüz gibi demokratik bir hava içinde cereyan etti." Bundan sonra Ölçmen, Menderes'in Adana'ya gelmeyi çok istediğini, fakat bazı hadiselerin buna mâni olduğunu ifade ederek: "Öyle ki sayın Adanalı kardeşlerim. Çok Sayın Başvekilimin bu arzusu okadar içten ki nasıl tarif edeyim. Biraz evvela malumat sordular. Bana telefonla da:Ah! dedi. Neolar, bende sizler gibi orada bulunsa idim."demiş ve sözlerini sürdürerek: "Vicdanı,

---

[1059] Adnan Menderes'in kongreye gönderdiği mesajın ayrıntıları hakkında bkz. *Bugün,* 10 Mart 1959, s. 2.

[1060] Adnan Menderes, Kıbrıs Konferansına katılmak için uçak ile İngiltere'ye hareket etmiş ancak uçak, Londra'da bulunan Gatwick havaalanına acil olarak inişe geçtiği esnada yan yatarak kaza yapmış, Adnan Menderes ise bu kazadan kurtulmuştur. Olay hakkında detaylı bilgi için bkz. *Bugün,* 18 Şubat 1959, s. 1, 4; *Yeni Adana,* 18 Şubat 1959, s. 1, 3.

[1061] *Bugün,* 10 Mart 1959, s. 2, 3.

[1062] *Yeni Adana,* 9 Mart 1959, s. 6.

imanı olan CHP'li kardeşlerimiz de millet yolunda, Allah yolunda vazife gören bu insanı sevmelidir." demiştir. Sonrasında Ölçmen, kalkınan Türkiye'den bahsederek örnekler vermiş ve İsmet Paşa ile Adnan Menderes'i mukayese ederek ikisi arasındaki farkları belirtmiştir. Ölçmen Kıbrıs mevzusunda CHP'nin tutumunu eleştirmiş ve İnönü'ye meclis konuşmasından[1063] dolayı şiddetli bir şekilde yüklenmiş, Kasım Gülek hakkında da oldukça sert bir konuşma yaparak "Kasım Gülek, Kasım. Bırakın yahu, beni söyletmeyin. Ne dini, ne imanı, ne vatanı ve ne de milliyeti var. Ama on iki diploması varmış. Bırakın Allah aşkına, kötü konuşturmayın beni"[1064] demiştir. İmar ve İskan Bakanı Atıf Benderlioğlu son olarak konuşma yapmış ve kongre dağılmıştır.[1065] İl idare kuruluna seçilenler 9 Mart tarihinde aralarında iş paylaşımı yapmış ve il başkanlığına Mahmut Karabucak, ikinci başkanlığa Ali Sepici, muhasipliğe İbrahim Tekin üyeliklere, çiftçi Hikmet Savatlı, Dr. Nuri Ademoğlu, Avukat Kemal Çetinsoy, çiftçi Hayri İzgi ve çiftçi Ahmet Savrun seçilmiştir. Haysiyet Divanına ise Mehmet Ünaldı, Faik Eker, Mahmut Aydınoğlu, Hasan Canga, Hakkı Doğan seçilmiştir.[1066]

1959 DP Adana İl Kongresi partinin diğer yapılan kongrelerine göre daha sakin bir havada geçmiştir fakat Konya Milletvekili Himmet Ölçmen'in yaptığı konuşma CHP Adana Teşkilatında büyük bir tepkiye neden olmuştur.[1067] 27 Mayıs 1960 Darbesi ile kapanacak olan DP açısından bu kongre, partinin Adana Teşkilatının son kongresi olmuştur. Ayrıca Mahmut Karabucak da DP Adana Teşkilatının son il başkanı olarak şehrin siyasi tarihindeki yerini almıştır.[1068]

2.3. Adana'da Faaliyet Gösteren Diğer Siyasi Partiler

Bu başlıkta MKP, MP, TKP, CMP, HP ve CKMP ele alınmıştır. Bu partilerin Adana siyasi hayatındaki etkileri ve şehrin yerel basınındaki buldukları karşılık oldukça sınırlı olmuştur. Bununla birlikte bu partilerin Türkiye'deki kuruluşları, Adana'daki teşkilatlanma süreçleri, yapmış oldukları kongreler, kapanma ve birleşme haberleri, genel başkanlarının şehri ziyaretleri gibi belirli gelişmeleri basında yer bulmuştur.

[1063] İsmet İnönü'nün meclis konuşması hakkında detaylı bilgi için bkz. *Bugün,* 5 Mart 1959, s. 1, 2.
[1064] *Yeni Adana,* 9 Mart1959, s. 1, 6.
[1065] *Bugün,* 10 Mart 1959, s. 3; *Yeni Adana,* 9 Mart 1959, s. 6.
[1066] *Bugün,* 10 Mart 1959, s. 1.
[1067] *Yeni Adana,* 10 Mart1959, s. 1, 6.
[1068] *Yeni Adana,* 2 Haziran 1960, s. 1, 4.

2.3.1. Milli Kalkınma Partisi (MKP)

MKP kuruluş aşamasında basında dikkatleri çekse de parti hakkında yapılan haberler kısa olmakla beraber genel kanı MKP'nin CHP karşısında çabalarının beyhude olduğudur.

Türk Sözü gazetesinde MKP ile ilgili Ziya İlhan'ın kaleme aldığı yazıda:

> *Siz de okumuşsunuzdur. İstanbulda küçük bir tayyare fabrikası kurmuş olan bir müteahhit şimdi büyük bir siyasi parti kuruyormuş. Hem de bir 'Milli Kalkınma Partisi'... Yeni Parti ahlakı düzeltmek için kumarı, içkiyi kaldıracak, rüşvet ve irtikabı önlemek için memurları iki ayaklı demir bir kapanda işkence ile imana getirecek, gümrük kapılarını açarak rekabet sayesinde endüstrimizi yükseltecek, mecburi askerliği kaldırarak yurdu sulha kavuşturacak, adama göre iş değil, işe göre adam bulacak ve nihayet büyük bir parti binası kuracakmış. Dün akşamdanberi gözlerime uyku girmedi. Acaba yeni lider bana partisinin Adana şubesinde bir sekreterlik verir mi diye.. E dünya hali bu . Milli Kalkınma partisinin zengin lideri elbette ki Türkiyenin dördüncü büyük şehrinde küçük bir parti binası kuracak değil ya !.. Bu partinin Adana sekreteri (dikkat: Başkanlık istemiyorum belki daha iştahlıları var diye.) Olabilirsem böylece çalışma odam, bir yatak odam olacak ve ben kiralık ev aramaktan kurtulmuş olacağım. Liberal olduğunu söyledikten sonra sosyalist akideler sıralayan, iktisad kanunlarının ana hatlarını bilmeden devletçilik aleyhinde bulunan, hukuk prensiplerini öğrenmeden engizisyon ceza usullerini tatbik etmek isteyen, İngiltere ve Amerika gibi endüstri memleketlerin bile mecburi askerlik hizmetlerini kabul ederken bizde mecburi askerliği kaldıracak olan bir lidere ne kadar da hasrettik. Çok şükür kavuştuk. Hem bu prensip sahibi lider altın anahtarın her kapıyı açtığını elbette bilir; amma anlaşılan sadece paranın hiç memlekette siyasi parti kuramayacağını bilmiyor. Belki zaman bunu da öğretir ve partisine siyasetten anlayan bir lider bulur,* diyerek kurulacak parti için hem kinayeli bir yaklaşım tarzında hem de eleştiride bulunmuştur.[1069]

Nuri Demirağ[1070] ve iki arkadaşı eski Terakkiperver Fırkası kurucularından ve eski Erzurum Milletvekili İstanbul Beşinci Noteri Hüseyin Avni Ulaş ile Emekli Subay

---

[1069] *Türk Sözü,* 11 Temmuz 1945, s. 2.
[1070] Nuri Demirağ hakkında detaylı bilgi için bkz. Ziya Şakir, *Nuri Demirağ Kimdir* (İstanbul: Akıl Fikir Yayınları, 2011).

ve Yazar Cevat Rifat Atılhan ile birlikte 25 Temmuz 1945 tarihinde İstanbul Valiliğine bir dilekçe ile müracaat ederek MKP'nin maksat ve teşkilat nizamnamesini[1071] vermiştir. Bu nizamnamenin 38 maddesi parti amaçlarını geri kalan 45 madde ise teşkilatını izah etmektedir. Nizamnamede 22 yaşını dolduran her vatandaş partiye üye olabilir, memurlar siyasetle uğraşamazlar denmiştir. Hükümet şekli ise şu şekilde açıklanmıştır: "Vicdan, fikir, yayın hürriyetine istinat eden ve halkın mutlak suretle iradesini tecelli ettirmek manasına gelen Cumhuriyet idaresidir". Seçimler ise "bir dereceli olmalı ve partiler tarafından vücuda getirilecek heyetler tarafından idare edilmelidir" denmiştir. Nizamnamede:

> *Reisi Cumhur bütün vatandaşlar tarafından beş sene müddetle seçilmeli ve ayni zat üst üste iki defa Cumhur reisi olmamalıdır. Teşrıı kuvveyle ayan meclisi kurulması fikri müdafaa edilecek ve 40 kişiden terekküp edecek ayan meclisi halk tarafından kaydı hayat şartile intihap olunmalıdır. Belediye reisleri halk tarafından seçilmeli öğretmenlere yüksek mevki temin edilmeli maddi refaha kavuşturulmalıdır. Türkiye gençliği küçük yaştan münhasıran vatan için en mühim askerliğe hazırlık sporlarile meşgul edilmeli ve motorize teknikin bünyesine uygun talimlerle yetiştirilmelidir. Adliyede istinaf teşkilatı ihya olunmalı ve Hakimler arzuları hilafına değiştirilmelidir. Fevkalade mahkemeler kurulmalı bütün işler normal mahkemelerde görülmelidir. Devlet teşkilatında adama göre iş değil işe göre adam kaidesi tatbik ve devlet umumi kadrosu islah edilmelidir. Kırtasiyecilik kaldırılarak halkın işi çabuk görülmeli ve aksine hareket edenler ceza olarak sınıf veya rütbesi tenzil edilmelidir. Millet vekilleri yüz bin nüfusta bir olmak üzere dört sene için bir dereceli olarak intihap edilmelidir. Ekonomik sahada sanayi ve ticarette rekabet esası hakim olmalıdır. Paramızı kıymetlendirerek bolluk ve ucuzluk temin edilmelidir. Orman ve madenler son usullere göre işletilmelidir. Memlekette ikan kaideleri göz önünde tutularak devlete ait verimli yerlerin iskan ve bataklıkları kurutmaları ve ziraat bankası sermayesile köyler kurulmalıdır., arazi sulama işlerine ehemmiyet verilmeli ve şahsi servetlerin israfına meydan verilmemelidir. Ve yukarıda yazılı maddeler kanunlarımız da mevcut olmayanların ikmali tadili idap eden hükümlerin değiştirilmesi suretile kanunlar yapılması baş amacınız olmalıdır,*

[1071] Nizamname hakkında detaylı bilgi için bkz. *Milli Kalkınma Partisi Nizamnamesi* (İstanbul, Atlas Yayınevi, 1945).

şeklinde maddeler de yer almıştır.[1072]

MKP adıyla yeni bir siyasi parti kurmak için yapılan müracaatın, formalitelerinin tamamlanması üzerine Dahiliye Vekaletince partinin kurulmasına izin verildiği ayrıca İstanbul Valiliğine bildirildiği belirtilmiş[1073] ancak *"Türk Sözü"* gazetesi partinin hala İçişleri Bakanlığınca tetkik aşamasında olduğunu yazmıştır.[1074] MKP'nin kuruluş onayının gecikmesindeki neden olarak adında milli kelimesinin geçmesi gösterilmiş ve partinin kurulmasına müsaade edildiği ve kararın İstanbul Valiliğine gönderileceği bildirilmiştir.[1075]

MKP'nin kurulması hakkında Nuri Demirağ tarafından yapılan başvuruya hükümet olumlu cevap vermiş ve partinin üç kurucusu İstanbul Valisi tarafından çağırılarak İçişleri Bakanlığı yazısı kendilerine tebliğ edilmiştir, Nuri Demirağ kendisi ile görüşen gazeteciye şunları söylemiştir:

> *Kayıt muamelesi için lazım gelen hazırlıklar tamamdır. Bir haftaya kadar Beşiktaştaki Parti binasi açılacak ve umumi merkez Paşalimanında kalacaktır. Amerikadan makineler gelir gelmez Mesuliyet adlı parti gazetesi neşredilecektir. Partiye aşağıdaki kimseler alınmayacaktır. 1- Az zamanda muhtelif kanaatlere bürünerek müstereddi haleti ruhiye taşıyanlar. 2- Sözü ile işi arasında tezat bulunanlar. 3- Parti umdelerini ve memleket zararına hareket edenlerle yabancılar amaline hizmette bulunanlar. 4- Halk arasında kötü zan ve şöhret taşıyanlar. 5- Memuriyet vazifesini suistimal edenler ve bunlara yardımcı bulunanlar. 6- Makam sahiplerine karşı dalkavukluk edenlerle mutabasbıs ve riyakarane hareketlerle benliklerini hasis menfaatlerine feda eyleyenler. 7- Türk tarihinin kutsiyetine ihanet edenler. 8- Partinin nüfuzunu suistimal etmeye çalışanlar. 9- Parti aleyhine hilafı hakikat isnat ve beyanatta bulunanlar. Bundan başka partiye dahil olduktan sonra yukarıda yazılanlardan herhangi birini irtikap edenler de partiden tardolunacaktır.*[1076]

[1072] *Türk Sözü,* 26 Temmuz 1945, s. 2; *Yeni Adana,* 25 Temmuz 1945, s. 1.
[1073] *Bugün,* 22 Ağustos 1945, s. 1.
[1074] *Türk Sözü,* 23 Ağustos 1945, s. 1.
[1075] *Türk Sözü,* 7 Eylül 1945, s. 2; *Yeni Adana, 7* Eylül 1945, s. 2.
[1076] *Türk Sözü,* 23 Eylül 1945, s. 2.

MKP 22 Eylül 1945'te kurulmuş ve 27 Ekim 1945'te partinin Beşiktaş'ta bulunan binasında hükümet adına Vali ve Belediye Başkanı Lütfi Kırdar'ın da katılımıyla açılış töreni yapıldıktan sonra parti faaliyete geçmiştir.[1077]

MKP'nin Adana Teşkilatına, kuruluşuna, şehirdeki kurucularına ya da kongrelerine dair incelenen belgelerde herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır fakat 1946 yerel seçimlerinde Adana'nın Osmaniye ilçesinde MKP belediye seçimlerini kazanmıştır. 1946 yılında yapılan Osmaniye Belediyesi seçimlerine ait bilgiler aşağıda verilmiştir.

MKP'nin 1946 seçimlerine girmeye karar vermesi takdirle karşılanmış[1078] ve yapılan yerel seçimlerde %70 çoğunlukla MKP seçimleri kazanmıştır.[1079] *"Yeni Adana"* gazetesinin yapmış olduğu habere göre MKP Başkanı Dr. Ahmet Alkan'ı Osmaniyeliler omuzlarında taşıyarak sevinç gösterilerinde bulunmuştur.[1080] Ayrıca *"Türk Sözü"* gazetesi kesin seçim sonuçlarına göre muhalif partinin seçimleri kazanmasına rağmen seçimin kavgasız gürültüsüz bir şekilde sona erdiğini yazmıştır.[1081] Osmaniye Belediye Başkanlığından seçimlerle ilgili Belediye ve Seçim Kurulu Başkanı Abdurrazzak Güvenç imzalı telgraf gazetelere çekilmiş, telgrafta seçimleri MKP'nin tamamen kazandığı iddiasının yanlış olduğu, MKP Başkanı Dr. Ahmet Alkan'ın omuzlar üzerinde taşındığı bilgisinin yalan olduğu şeklinde bilgiler yer almıştır.[1082] Osmaniye'de seçim sonuçları neticesinde belediye meclisine, MKP den 10 üye, CHP'den 7 üye, DP'den 1 üye ve bağımsızlardan 3 üye seçilmiştir. 1 Haziran 1946 tarihinde saat 09.00'da gizli oyla belediye başkanlığı için seçim yapılmış meclis üyelerinden 15 tanesinin oyunu alan Dr. Ahmet Alkan belediye başkanlığına seçilmiştir.[1083]

MKP, CHP'nin iktidardaki yirmi ikinci yılında muhalefet partisi olarak kurulmuş ancak büyük beklentilerle kurulan parti kendisinden bekleneni verememiş,

---

[1077] Orhan Özacun. "*Siyaset Tarihimizde Milli Kalkınma Partisi*", Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, 2 (2013): s. 210, 211.
[1078] *Türk Sözü,* 10 Mayıs 1946, s. 1.
[1079] *Yeni Adana,* 27 Mayıs 1946, s. 1; *Türk Sözü,* 28 Mayıs 1946, s. 1.
[1080] *Yeni Adana,* 27 Mayıs 1946, s. 1.
[1081] *Türk Sözü,* 28 Mayıs 1946, s. 3.
[1082] Gazetelere çekilen telgrafın tamamı için bkz. *Türk Sözü,* 1 Haziran 1946, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 1 Haziran 1946, s. 1, 2.
[1083] *Yeni Adana,* 3 Haziran 1946, s. 2.

1958 yılında ise kapanmıştır.[1084] MKP on üç yıllık yaşamına karşın fazla bir iz bırakmadan Türk siyasi hayatından çekilmiştir.

2.3.2. Millet Partisi (MP)

1948 yılına gelindiğinde Türk siyasi hayatı, CHP'nin iktidarda olduğu DP'nin ise meclisteki tek muhalefet partisi olduğu şekliyle yoluna devam etmekteydi. 1946 seçimleri tartışmalı da olsa çok partili siyasal hayata geçiş sağlanmış, ilk defa bir muhalefet partisi meclise girmişti. Bununla beraber siyasal ortam daha özgürlükçü bir hale gelmişti. En başta Mareşal Mustafa Fevzi Çakmak önderliğinde bir grup DP'nin, CHP'ye gerçek bir alternatif olmadığını ve de DP'nin bir muvazaa partisi olduğunu öne sürmüşlerdir. Fevzi Çakmak'ın manevi önderliği MP için oldukça önemli olmuştur zira Çakmak, Türkiye'de çok sevilen bir figür olmanın yanı sıra milliyetçi ve muhafazakâr kimliği ve örnek "Devlet Adamı" portresi ile ön plana çıkmıştır. Bu özellikleriyle milletin gönlünde yer etmiştir.[1085]

MP'nin parti nizamname ve programı[1086] bir dilekçe ile Ankara Valiliğine sunulmuş, kısa bir incelemenin ardında evrak İçişleri Bakanlığına gönderilmiş ve Bakanlıkça yapılan değerlendirmenin ardından MP, 19 Temmuz 1948 tarihinde resmen kurularak faaliyete geçmiştir. Kısa bir açıklama yapan Başkan Hikmet Bayur şunları söylemiştir:

> *Partimizi bugün resmen kurmuş ve faaliyete geçmiş bulunuyoruz. Program ve nizamnamemiz bugün resmi makamlara verilmiştir. Onlardan çok kolaylık gördük. Nazikane muamelede bulundular. İzmirde de müteşebbis heyet bugün öğleden sonra alakalı makamlara müracaat etmiştir. Önümüzdeki günlerde de diğer yerlerdeki müteşebbis heyetler faaliyete geçeceklerdir.*[1087]

Ayrıca Valiliğe verilen kuruluş dilekçesinde Mareşal Fevzi Çakmak, Hikmet Bayur, Enis Akaygen, Mustafa Kentli, Kenan Öner, Osman Nuri Köni, Sadık Aldoğan, Osman Bölükbaşı'nın isimleri kurucu isimler olarak bildirilmiştir.[1088] Kuruluşa

---

[1084] Özacun, "*Siyaset Tarihimizde Milli Kalkınma Partisi*", s. 233.
[1085] Alihan Limoncuoğlu, "Türkiye'de Üçüncü Yolun Başı; Millet Partisi (1948)", *Akademik Hassasiyetler, C.* 5, S. 10 (2018): s. 146.
[1086] Millet Partisi programı hakkında detaylı bilgi için bkz. *Millet Partisi Program Tüzük-Kuruluşu-1948* (İstanbul: İzmir Matbaası, 1952).
[1087] *Bugün,* 20 Temmuz 1948, s. 1.
[1088] *Yeni Adana,* 20 Temmuz 1948, s. 1; *Türk Sözü,* 20 Temmuz 1948, s. 1, 2.

müteakip fahri başkan Fevzi Çakmak[1089] bir beyanname neşrederek niçin MP'ye girdiğini ve DP ile münasebetlerini anlatmış son olarak da vatandaşları MP'ye girmeye davet etmiştir.[1090] Çakmak imzasıyla yayımlanan beyannamede iktidara müsamaha göstermeyen bir muhalefetin var olması gerektiği belirtilerek[1091] CHP'ye ağır eleştirilerde bulunulmuştur.[1092]

Türkiye'nin birçok yerinde teşkilatlanmaya çalışan MP, Adana'da teşkilat kurmak için girişimlere başlamış ve şehrin basınında da teşkilat kurma çabası ilgi ile takip edilmiştir. Adana'da teşkilatı kurmak üzere Genel İdare Kurul üyesi Mustafa Kentli şehre gelmiş ve Hasan Sümbüllü, Avukat Mustafa Boyvadaoğlu, Kerem Ali ve Kamil Aladı adlı kişilerle temaslarda bulunmuş,[1093] Mustafa Kentli'nin temasları sonucunda, il başkanlığına Avukat Mustafa Boyvadaoğlu, başkan vekilliğine Diş Tabibi Hüsnü Reşit Soykan, muhasipliğe Tüccar Hasan Sümbüllü, sekreterliğe Çiftçi Mustafa Kurdak; üyeleliklere ise Diş Tabibi Talip Taşçı, Müteahhit Mühendis Emin Atalay, Bakkal Kerem Ali Somer getirilmiş ve böylece partinin Adana Teşkilatı kurulmuştur.[1094]

1950 yılında ise MP Adana Teşkilatının kongresine katılmak üzere 1 Nisan tarihinde şehre, Parti Genel Başkanı Hikmet Bayur, Prof. Vasfi Raşit Seviğ, *"Kudret"* gazetesi başyazarlarından Nurettin Ardıçoğlu gelmiş,[1095] 2 Nisan tarihinde öğleden sonra İnönü Meydanı'nda yapılacak olan mitinge yetişmek için İl Kongresi kısa sürede bitirilmiş ve partililerce miting alanına geçilmiştir.[1096] Tertip edilen mitinge CHP'den istifa eden Sinan Tekelioğlu da katılmış ve şu ifadeleri kullanmıştır: "Bu memleketi düşman istilasından kurtardık. Yine bu memleketi CHP'nin istilasından kurtaracağız." Parti Genel Başkanı Hikmet Bayur, Prof. Vasfi Raşit Seviğ ve MP Milletvekili Ahmet Tahtakılıç da birer konuşma yapmış, Seviğ konuşmasında Tekelioğlu'nu övmüş ve Adanalıların Milli Mücadele'ye katkılarına değinmiş, Bayur ve Tahtakılıç ise

---

[1089] *Bugün,* 20 Temmuz 1948, s. 1.
[1090] *Türk Sözü,* 22 Temmuz 1948, s. 1, 2.
[1091] *Bugün,* 22 Temmuz 1948, s. 1, 2.
[1092] Millet Partisi'nin Fevzi Çakmak imzasıyla yayımladığı beyannamenin detayları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. *Yeni Adana,* 22 Temmuz 1948, s. 1, 2.
[1093] *Yeni Adana,* 20 Nisan 1949, s. 2.
[1094] *Bugün,* 21 Nisan 1949, s. 1; *Türk Sözü,* 21 Nisan 1949, s. 1; *Yeni Adana,* 21 Nisan 1949, s. 2.
[1095] *Bugün,* 2 Nisan 1950, s. 2.
[1096] *Demokrat,* 4 Nisan 1950, s. 1, 2.

konuşmalarında İnönü ve CHP iktidarını eleştirmiştir.[1097] 3 Nisan tarihinde Ceyhan'da Millet Partililerce düzenlenen programda Prof. Vasfi Raşit Seviğ, önce Cumhurbaşkanı İnönü'yü eleştirmiş, Celal Bayar için *"Dinsiz"*[1098] ve *"İmansız"*[1099] gibi ifadeler kullanmış bu sözler üzerine orada bulunan DP'liler ve MP'liler arasında münakaşa yaşanmıştır.[1100] Seviğ'in kullandığı kelimeler, çok partili hayatın emekleme evresinde siyasette kullanılan dile bir örnek niteliğindedir.

10 Nisan 1950 tarihinde, Mareşal Fevzi Çakmak hayata gözlerini yummuş, MP Fahri Başkanı'nı, Türk milleti de büyük komutanını kaybetmiştir.[1101] 17 Haziran 1950 tarihinde MP'nin Birinci Genel Kongresi toplanmış ve 18 Haziran tarihinde kongrede yapılan seçimlerde Hikmet Bayur Genel Başkan seçilmiştir.[1102]

27 Mayıs 1951 tarihinde MP Adana İl Kongresi toplanmış, kongreye katılmak üzere şehirde General Sadık Aldoğan, Fuat Arna, Vasfi Raşit Sevig, Lütfi Bornovalı, Ertuğrul Akça, Yalçın Uraz, Enis Akaygen hazır bulunmuşlardır.[1103] Kongrede yapılan seçimde İl İdare Kuruluna Avukat Celal Tekiner, Dr. Fehmi İnsel, Çiftçi Fevzi Özşahin, Avukat İhsan Çakın, Avukat İbrahim Tekeli, Kerem Ali Somer, Eczacı Tahsin Çerçi ve Emin Atalay seçilmiştir.[1104] Kongreye müteakip Millet Partililerce öğleden sonra İnönü Meydanı'nda bir miting tertip edilmiş, mitingde DP sert bir dil ile eleştirilmiştir.[1105] Konuşmacılardan Yalçın Uraz antidemokratik kanunlar üzerinde durmuş ve şöyle demiştir:

> *Sayın Celal Bayar muhalefette iken antidemokratik kanunların bir ay zarfında değiştirileceğini söylemişti. Bugün bir sene geçti. Hiç birisi değişmedi. Yalnız hayvan hırsızlarının mevkuf olarak muhakeme edilmesinin, anti demokratik olduğu iddia edildi. Ve bunların gayri mevkuf olarak yargılanmasına dair bir kanun tasarısı Meclise getirildi. Demek ki DP'nin hürriyet anlayışı, hayvan hırsızlıklarının gayri mevkuf olarak yargılanmasından ibaretmiş.,,*

[1097] *Yeni Adana,* 3 Nisan 1950, s. 1, 2.
[1098] *Türk Sözü,* 4 Nisan 1950, s. 2.
[1099] *Bugün,* 4 Nisan 1950, s. 1, 2.
[1100] *Demokrat,* 4 Nisan 1950, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 3 Nisan 1950, s. 1.
[1101] *Bugün,* 11 Nisan 1950, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 11 Nisan 1950, s. 1, 3.
[1102] *Türk Sözü,* 20 Haziran 1950, s. 1, 3.
[1103] *Seyhan,* 28 Mayıs 1951, s. 1; *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1951, s. 1.
[1104] *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 1.
[1105] *Seyhan,* 28 Mayıs 1951, s. 1.

Konuşmacılardan Fuat Arna ise Adnan Menderes'te tam bir tahakküm zihniyetinin baş göstermiş olduğunu söyleyerek şu sözlerle konuşmasına devam etmiştir:

> *Adnan Menderes'in bu ruhi tezahürü, demokratik bir cemiyetin asla hazmedemiyeceği şekildedir. Bütün gayri hukuki metodları, gayesine erişmek için kullanmaktadır. Partilileri adeta bir manken durumuna getirmek ve üzerlerinde istediği gibi tasarruf etmek arzusundadır. Misal mi istiyorsunuz? İşte Aydın kongresi, Menderes'in memleketi olan Aydında il kongresini Menderesin muhalifleri kazanmıştı. Bunun üzerine Menderes kazananları gece yataklarından kaldırtarak huzuruna çağırtmış ve onları baskı ve tehdit ile istifaya mecbur bırakılmıştı. Bu misalleri arttırabiliriz. Bu durum gösteriyor ki, memleket korkunç bir terör havasının arefesindedir.,,*

Fuat Arna'nın konuşması esnasında Adana'da bulunan Adnan Menderes[1106] miting alanından aracı ile geçerken kalabalığın ortasında kalmış ve Fuat Arna, Menderes'e yönelik şu sözleri söylemiştir:

> *Siyasetin cazip sandalyaları insanlara geçmişlerini unutturur. Bu hastalığa Adnan Menderes siz de tutuldunuz. Hatırlarsınız ki, gazetemde sizin B.M.M. sindeki milletvekillerine gayri meşru demeniz üzerine yaptığım neşriyattan dolayı tevkif edildim. O zaman ayni akıbete uğramak endişesiyle geçirdiğiniz korkuyu çok iyi hatırlıyorum. Celal Bayarın Çeşmedeki evinde hep beraber bulunurken siz, bu gibi antidemokratik kanunların kaldırılması için mücadele edeceğinizi vaadetmiştiniz. İşte iktidardasın Menderes! Bütün kuvvetler elinde. Şimdi niçin bu vaitlerini hatırlamıyorsun? Hala esaret kanunları demokrasinin kılıncı gibi başımızın üzerinde duruyor!.sen ise Başbakanlık makamının zırhlarına bürünmüş ve bu kanunların himayesine sığınarak icrayi hükümet eyliyorsun. Tabii artık her şey senin elinde. Artık bunları işitmezsin!. Kahraman evlatlarımız Korede insanlık ideali ve hürriyeti için can verirken, biz, hala istibdattan mı korkacağız.*

MP'nin düzenlediği miting programı genel itibari ile hükümetin eleştirildiği ve anayasanın tadil edilmesinin istenildiği bir atmosferde sona ermiştir. 28 Mayıs 1951 tarihinde, seçilen İl İdare Kurulu üyeleri aralarında gizli oy ile iş paylaşımı yapmış, bu

---

[1106] Başbakan Adnan Menderes'in 1951 yılında Adana Ziyareti bu çalışmanın Adana'yı Ziyaret Eden Devlet Adamları bölümünde Adnan Menderes'in 1951'de Adana'yı Ziyareti başlığı altında incelenmiştir.

seçim sonucuna göre il başkanlığına Avukat Celal Tekiner, başkan vekilliğine İhsan Çakın, katipliğe Fevzi Özşahin, muhasipliğe Tahsin Çerçi, üyeliklere de Mustafa Boyvadaoğlu, Emin Atalay, Fehmi İnsel, Kerem Ali Somer ve İbrahim Tekeli seçilmiştir.[1107] Ayrıca MP'nin 30 Mayıs'ta toplanan ikinci büyük kongresinde, 1 Haziran 1951 tarihinde seçimler yapılmış ve MP Genel Başkanlığına, Genel İdare Kurul üyesi olan Mustafa Kentli seçilmiştir.[1108]

MP Genel Başkanı Dr. Mustafa Kentli 30 Ekim 1951 tarihinde akşam saatlerinde Adana'yı ziyaret etmiş, Kentli'ye, Genel İdare Kurulu üyelerinden Profesör Vasfi Reşit Seviğ refakat etmiş, kendisini partililer ve basın mensupları karşılamış ve gazetecilerin sorularını cevaplamıştır.[1109] Kentli, bölgede bulunan şehirlerde ve Seyhan Teşkilatında birtakım temaslar kurmasının ardından[1110] 3 Kasım'da Adana'dan ayrılmıştır.[1111]

25 Mart 1952 tarihinde MP Genel Başkanı Dr. Mustafa Kentli, Genel Sekreter Fuat Arna, Genel İdare Kurulu üyelerinden General Sadık Aldoğan Gaziantep'ten Adana'ya gelmişler,[1112] 27 Mart tarihinde İnönü Meydanı'nda partinin miting programına katılım sağlayan heyet DP'yi eleştirmiş ayrıca Genel Başkan Kentli, konuşmasında mevcut iktidarın rejimi totaliterleştirdiğini ifade etmiş[1113] ve anayasanın

---

[1107] *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1951, s. 3; *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 1.
[1108] *Türk Sözü,* 1 Haziran 1951, s. 1; *Türk Sözü,* 2 Haziran 1951, s. 2.
[1109] MP Genel Başkanı Mustafa Kentli'ye sorulan sorular ve cevapları: *"S – Genel seçimlerde iki muhalefet partisinin birleşmesine taraftar mısınız?*
C – Sayın İnönü, İstanbulda verdiği bir demeçte böyle bir şeyin mevcut olmadığını söylemişlerdir. Bu beyanatı teyit ederim.
S – Dışişleri Bakanı Köprülünün muhalefete karşı kullanmış olduğu ''Bedbahtlar,, sözü hakkındaki protesto telgrafınıza cevap aldınız mı?
C—O telgrafı cevap almak için çekmedim. Muhalefet vazifesi olarak ve sırf hükümeti ikazda devam etmek için çektim. Zannederim ki bu kabil hayırhahhane temennilere cevap vermek de mecburi değildir.
S – Kabinede değişiklik yapılacağı hakkındaki neşriyatı nasıl karşılıyorsunuz, böyle bir değişikliği lüzumlu buluyormusunuz?
C – Başbakanın intikal devrinden bahsettiğine göre, kabinede bazı, değişikliklerin vukua geleceği tahmin edilebilir. Zaten bir kaç bakan da istifa etmiş bulunuyor. Fakat bu değişikliklerin hakiki sebeplerini bilemeyiz, Çünkü bu, ikdidar partisinin hususi işidir. Fazla olarak da iktidarla muhalefet arasında hemen hemen hiçbir temas da yoktur.
S – Tevfik İleri – Falih Rıfkı Atay arasındaki polemik hakkındaki kanaatiniz nedir?
C – Gerek bir muhalefet partisi Başkanı olarak itidalden mahrum bu çeşit münakaşaları hoş görmüyorum. Ve her iki tarafa itidal ve nezahet tavsiye ediyorum;" Bugün, 31 Ekim 1951, s. 1, 2.
[1110] *Bugün,* 3 Kasım 1951, s. 1.
[1111] *Bugün,* 4 Kasım 1951, s. 2.
[1112] *Yeni Adana,* 26 Mart 1952, s. 1.
[1113] *Türk Sözü,* 28 Mart 1952, s. 1, 2.

ihtilalci bir anayasa olduğuna değinen Kentli, mevcut anayasanın *"Stalin Anayasası'na"* benzediğini söylemiştir.[1114]

4 Mayıs 1952 tarihine gelindiğinde MP Adana İl Kongresi toplanmış, toplanan kongrede yeni idare kuruluna Avukat Mustafa Boyvadaoğlu, Avukat Celal Tekiner, Kerem Ali Somer, Emin Atalay, Fevzi Özşahin, Salih Çerçi, Naşit Güneysu, Faruk Karabucak ve Şaban Ekici seçilmiş büyük kongre delegeliklerine ise Mustafa Boyvadaoğlu, Kasım Ali Somer, Celal Tekiner, Ekrem Tümsa, Oğuz Çetinel, Emin Atalay, Hilmi Tezer, Ömer Sırp, Hayreddin Tercan, Mehmet Attila, Salih Çerçi, Nabi Tokgönül, Fevzi Özşahin, Şefik Akın, Cavit Arabacı, avukat İbrahim Günay, Kemal Ilgıt, Ramazan Güleç, Şaban Ekici, Nevzat Sığın, Kemal Derer, Ali Kılınç ve Kemal Akdoğan seçilmiştir. İl idare kurulunun aralarında yapmış olduğu iş paylaşımı neticesinde il başkanlığına Fevzi Özşahin, ikinci başkanlığa avukat Celal Tekiner, muhasipliğe Kerem Ali Somer, sekreterliğe ise Faruk Karabucak getirilmiştir.[1115] Tamamlanan il kongresinden sonra partililer İnönü Meydanı'nda bir miting düzenlemişler.[1116] Mitingde konuşan Osman Bölükbaşı çoğunlukla Başbakan Adnan Menderes'i sert bir dille eleştirmiş "Ey Menderes; senin ikiyüzlülüğünü denizler mürekkep, ağaçlar kalem olsa yazmakla bitmez." demiştir. Ayrıca konuşmasında sivillerin askeri mahkemede yargılanmasına da değinen Bölükbaşı, subayların komutanın, komutanın ise hükümetin emrinde olduğunu bu yüzden mahkemelerin adil olamayacağını söylemiştir. Daha sonra tarihten örnekle Bölükbaşı şunları söylemiştir: "Bismark vicdanı para ile satın alırım ama fuhuş gibi gizli tutmak lazım dermiş. Şimdi Menderes bu siyasi fuhuşu açıktan açığa yaptırıyor. Menderesin gönlünde bir matbuat baremi var: Medh edene bal baklava, tenkid edene yavan ekmek."[1117]

MP'nin il kongrelerinin tamamlanmasının akabinde partinin üçüncü büyük kongresi 15 Mayıs 1952'de toplanmış ve 18 Mayıs tarihinde seçimlere geçilmiş, Hikmet

---

[1114] *Demokrat,* 28 Mart 1952, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 28 Mart 1952, s. 1, 3; *Bugün,* 28 Mart 1952, s. 1, 3; *Vatandaş,* 28 Mart 1952, s. 1, 2.
[1115] *Bugün,* 6 Mayıs 1952, s. 1, 3; *Yeni Adana,* 6 Mayıs 1952, s. 2; *Vatandaş,* 6 Mayıs 1952, s. 1, 3.
[1116] *Demokrat,* 6 Mayıs 1952, s. 1.
[1117] Osman Bölükbaşı'nın konuşması hakkında detaylı bilgi için bkz. *Bugün,* 6 Mayıs 1952, s. 1, 2; *Demokrat,* 6 Mayıs 1952, s. 1; *Türk Sözü,* 6 Mayıs 1952, s. 1, 2; *Vatandaş,* 6 Mayıs 1952, s. 1, 2.

Bayur genel başkanlığa seçilse dahi görevi kabul etmeyeceğini bildirince[1118] genel başkanlığa Enis Akaygen seçilmiştir.[1119]

MP Adana Teşkilatı yıllık kongresini yapmak için 16 Mayıs 1953 tarihinde toplanmış,[1120] kongrede yeni İl İdare Kuruluna Sadettin Tokbey, Yusuf Ziya Hazer, Asım Aral, İhsan San, Tahsin Çerçi, İbrahim Günay, Mustafa Boyvadaoğlu, Mahmut Kurdak, İhsan Çakın, Emin Atalay, Naşit Güneysu seçilmiştir. Kongre sonrası partililerce İnönü Meydanı'nda miting programı düzenlenmiş[1121] ve kongre için şehirde bulunan Zonguldak Milletvekili Abdurrahman Boyacıgiller ile Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşı birer konuşma yapmıştır. Boyacıgiller, konuşmasında antidemokratik kanunlar bulunduğunu dile getirerek DP'nin iktidar olduğu günden beri anayasa tadiline gitmediğini söylemiş ayrıca yedek parça bulunmadığı gerekçesiyle pamuk fiyatlarının yükseldiğini ve bunun günahının hükümete ait olduğunu sözlerine eklemiştir. Sonrasında konuşan Bölükbaşı, memleketi olan Kırşehir'de Menderes'in kendisine yönelik isnatlarına cevap vermek istediğini ancak radyoda cevap hakkı tanınmadığını söylemiş bu sözlere ek olarak da şöyle demiştir: "Evet Adnan Menderes ne sen darıl, ne adamların darılsın. Eğer kirli çamaşırların yoksa bizim konuşmamıza neden mani oluyorsun? Ben senin sözlerini kemend gibi boynuna dolayacağım. Sen başkalarına yapıştırmak istediğim iftira çamurunu kendi alnına yapıştırıyorsun." Sözlerini fazlasıyla sertleştiren Bölükbaşı:

> *Necip Fazıl gibi din bezirganlarına ayda 15 bin lira devlet parası vermekle onun günahına iştirak eden Menderes bizi dini siyasete alet etmekle nasıl itham edebiliyor? Necip Fazıl'ın gazetesinde kendisini Türkiyenin ilk Müslüman başbakanı diye ilan ettiren yine kendisidir. Şimdi tekrar ona hitap ediyorum: Eğer sende siyasi erkeklik ve siyasi mertlik varsa, bana da radyoda cevap hakkı tanı. Fakat yapamayacaksın bunu. Koltuğunun altında haç var, yalancı İmam!,*

[1118] *Bugün,* 18 Mayıs 1952, s. 1, 3.
[1119] *Bugün,* 16 Mayıs 1952, s. 1, 3; *Vatandaş,* 19 Mayıs 1952, s. 1.
[1120] *Türk Sözü,* 17 Mayıs 1953, s. 1. Ayrıca *"Türk Sözü"* gazetesinin bu nüshasında MP İl başkanı Celal Tekiner şeklinde verilmiştir. 1952 İl kongresinde MP İl başkanı Fevzi Özşahin seçilmiştir. Fevzi Özşahin'in İl başkanı olarak görevini sürdürdüğü "Yeni Adana" gazetesinin 11 Kasım 1952 tarihli nüshasından anlaşılmaktadır. Ancak 1953 yılı Ocak ayı itibari ile de Celal Tekiner'in MP İl başkanlığına vekâlet ettiği yine *"Yeni Adana"* gazetesinin 26 Ocak 1953 tarihli nüshasından anlaşılmaktadır.
[1121] *Bugün,* 17 Mayıs 1953, s. 1.

demiş ve böylece miting sona ermiştir.[1122]

MP Yeni İl İdare Kurulu üyeleri 20 Mayıs tarihinde parti binasında toplanarak aralarında iş bölümü yapmıştır, İl başkanlığına Mustafa Boyvadaoğlu, ikinci başkanlığa Kimyager Naşit Güneysu, sekreterliğe Emin Atalay, saymanlığa ise Mahmut Kurdak seçilmiştir.[1123]

MP kuruluşu itibari ile tek bir ideolojik çizgide birleşmeyi başaramamış, parti içerisinde inkılapçılar ve gericiler arası yaşanan mücadelelerin üzeri bir şekilde örtülmeye çalışılsa da 27 Haziran 1953 tarihinde başlayan dördüncü büyük kongresinde kavganın seyri iyice alevlenmiş ve bu kongre MP için sonun başlangıcı olmuştur. Kongrede Mustafa Kentli genel başkan seçilmiş fakat partide artan istifaların da önüne geçilememiştir.[1124]Parti kurucularından Hikmet Bayur, İnkılapçılık ve Atatürk'ten taviz vermeyerek mücadelesini sürdürmüş ancak kongre devam ederken Prof. Vasfi Raşit Seviğ[1125] ile MP'den istifa etmek durumunda kalmıştır hatta Adana'dan kongreye giden MP Adana delegelerinden bazıları Bayur'dan yana taraf olmuş ve kongre devam ederken salonu terk ederek Adana'ya dönmüştür.[1126] Ayrıca Bayur istifa gerekçesini de üç nedene sığdırmış, ilk neden olarak kongre tarafından, tekke açılamayacağı, eski harflere geri dönülemeyeceği, dört evlilik yapılamayacağı ilkesinin parti programına konulmasının engellenmesini, ikinci neden olarak, Büyük Doğu gazetesinde irticai faaliyetleri savunan Raif Ogan'ın kongre kararı ilepartiye tekrar alınmasını, üçüncü neden olarak da hileli seçim yapıldığı ve kongrenin önceden ayarlandığı tezini göstermiştir.[1127] Partinin içinde bulunduğu çıkılmaz duruma *"Millet"* gazetesinin iki grubun çatışmasına müteakip gazete imtiyaz sahibi Abdurrahman Boyacıgiller tarafından basılması ve gazete yazı işleri müdürü Şükrü Öztürk ile Boyacıgiller'in çıkacak olan nüsha yüzünden birbirlerine girme hadisesi örnek gösterilebilir.[1128] Daha sonra Hikmet Bayur ve arkadaşlarının yayımladıkları beyannamelerde parti kurultayının kanun dışı olduğunu söylemeleri ve partinin dini siyasete alet eden politikalar yürüttüğünü belirten ifadeleri üzerine Ankara adli makamlarınca MP ve idarecileri

---

[1122] *Yeni Adana,* 18 Mayıs 1953, s. 1, 2.
[1123] *Bugün,* 21 Mayıs 1953, s. 1.
[1124] *Yeni Adana,* 29 Haziran 1953, s. 1, 3. Benzer haber için bkz. *Bugün,* 28,30 Haziran 1953.
[1125] *Yeni Adana,* 30 Haziran 1953, s. 1.
[1126] *Bugün,* 28-30 Haziran 1953.
[1127] *Yeni Adana,* 1 Temmuz 1953, s. 1, 3.
[1128] *Bugün,* 1 Temmuz 1953, s. 1, 6; *Türk Sözü,* 1 Temmuz 1953, s. 1, 3.

hakkında tahkikat başlatılmıştır.[1129] Adana'da ise MP Adana İl İdare Kurulu Başkanı Mustafa Boyvadaoğlu ile üyelerden Kerem Ali, Avukat İbrahim Günay ve bu partinin ilk kurucularından olan Nebi Tokgönül de partiden istifalarını vermiştir.[1130] Parti hakkında açılan tahkikatın selametle seyri için[1131] savcılığın talebi üzerine, Ankara Sulh Mahkemesince alınan karar gereği ihtiyati tedbir olarak MP'nin merkez ve tüm şubeleri kapatılmıştır.[1132] Bu gelişme sonrası emniyet mensupları Mustafa Boyvadaoğlu'na kararı tebliğ etmişler ve emniyet mensuplarınca MP Adana İl Binası mühürlenmiştir.[1133] 27 Ocak 1954 tarihinde MP mahkemece verilen karar neticesinde dini siyasete alet ettiği gerekçesiyle fesih olunmuştur.[1134]

Nihayetinde, MP ve peşi sıra kurulan partiler hem kronolojik ve ideolojik olarak hem de "üçüncü büyük" olarak Milliyetçi Hareket Partisi'nin öncüsü olmuşlardır. Fevzi Çakmak ve Osman Bölükbaşı ile başlayan bu hareket Alparslan Türkeş'in kuracağı Milliyetçi Hareket Partisi ile doktriner bir boyut kazanmıştır. Bu yüzden siyasi hareket olarak Milliyetçi Hareket Partisi'nin temellerini kesinlikle 1948 yılında kurulan MP'de bulmak mümkündür.

Kısaca Türk siyasi hayatında faaliyet gösteren bütün partilerin ilk teşkilatlandığı yerlerin başında Adana vilayeti gelmektedir. Hatta TKP ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin

---

[1129] *Demokrat,* 2 Temmuz 1953, s. 1, 2; *Bugün,* 2 Temmuz 1953, s. 1; *Yeni Adana,* 2 Temmuz 1953, s. 1, 5.
[1130] *Türk Sözü,* 2 Temmuz 1953, s. 1, 2.
[1131] *Vatandaş,* 9 Temmuz 1953, s. 1.
[1132] *Yeni Adana,* 9 Temmuz 1953, s. 1, 6.
[1133] *Bugün,* 10 Temmuz 1953, s. 1; *Demokrat,* 10 Temmuz 1953, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 10 Temmuz 1953, s. 1, 3; *Türk Sözü,* 10 Temmuz 1953, s. 1, 3.
[1134] *Demokrat,* 28 Ocak 1954, s. 1, 5; *Bugün,* 28 Ocak 1954, s. 1; *Yeni Adana,* 28 Ocak 1954, s. 1, 5; *Vatandaş,* 28 Ocak 1954, s. 1, 3. Ayrıca karar metni şu şekildedir: *"siyasi bir cemiyet olan ve cemiyetler kanunu hükümlerine tabi bulunan M. P. nin mücip sebepli kararımızda tafsil ve izah olunacağı üzerine kuruluş ve programının 7 12 ve 13 ncü maddelerinin taşıdığı mana ve maksaf meyanında din mezhep ve tahrikat esaslarına dayanan ve gayesini saklayan dernekler durumunda bulunduğu anlaşılmıştır. İdareci meznunların bu yoldaki sözlü, yazılı müsamahaları, hareketleri de bu durumu teyit etmiş ve mahkemenin kanaatı bu yolda hasıl olmuştur. Böyle bir cemiyetin idaresini bilerek deruhte eden maznunlardan Dr. Mustafa Kentli, Fuat Arna, Ahmet Tahtakılıç, Ertuğrul Akça, Lütfi Bornovalı, Suphi Bornovalı, Yesari Galip Bilgisev, Nurettin Ardıçoğlunun sabit görülen suçlarına uygun 3512 sayılı cemiyetler kanunun bazı maddelerini değiştiren 4919 sayılı kanunun 9. ncu maddesinin b, d ve ayni kanunun 4927 sayılı kanunla değişen madde 31. 1 ve T. C. K. nun ğ26 1 gereğince birer gün hafif hapislerine ve Millet PartisininAnkarada bulunan merkez ve diğer bucak, ocak il, ilce dahil bütün merkez ve teşkilatının feshine ve 250 kuruş duruşma harcının maznunlardan ayrı ayrı alınmasına ve devlet hazinesinden sarfedilen masrafların da tekrar maznunlardan alınmasına, Enis Akaygen ile Dr. Yesari Galip Bilgisevin 65 yaşlarını doldurmuş bulunduklarından T. C. K nun 29 ncu maddesi gereğince adli tevbihlerine ve diğer maznunların mani bir halleri bulunmadığından T. C. K. nun 89 ncu maddesi gereğince cezalarının teciline, maznunlardan Galip Bilgisev, M. Ali Derman ve Cemal İşlakla Hasan Dinçerin beraatlarına, 27. 1. 1954 tarihi temyiz yolu açık olmak üzere karar verilmiştir;" Türk Sözü,* 28 Ocak 1954, s. 1, 3.

kuruluşlarına dair kongrelerinin yapılıp yeni partilerin bu şehirde siyasi hayata dahil oldukları görülmüştür. Bu durum şehrin demokrasi, siyaset ve devlet meselelerine ne kadar duyarlı olduğuna aynı zamanda her düşünce ve partinin kendisine güçlü bir taban bulmalarına imkân sağlayan bir nüfus ve siyasi yelpazeye sahip olduğunu gözler önüne sermektedir. Diğer taraftan yerel basının her türden siyasi faaliyetleri manşetlerine taşıdıkları ve yaşanan olaylara oldukça ilgili oldukları görülmektedir.

2.3.3. Türkiye Köylü Partisi (TKP)

DP'nin 1951 yılında yapmış olduğu Adana İl Kongresi sonrası İl Teşkilatında yaşanan hadiselerin büyümesi ve fikir ayrılıklarının oluşmasına binaen DP Adana milletvekillerinden Prof. Dr. Remzi Oğuz Arık, Dr. Yusuf Ziya Eker ve Prof. Dr. Cezmi Türk partiden istifa etmiş[1135] ve daha sonra bu ekibin parti kuracağı söylentisi ve yeni partinin önemli merkezlerinin Adana ve Eskişehir[1136] olacağı bildirilmiştir.[1137] 21 Mart 1952 tarihinde kurulacak parti ile alakalı ilk toplantı Adana'da yapılmış ve bu toplantıya Dr. Hilmi Yalçın, Memduh Çelik, Eczacı Tahsin Güneysu, Şevket Kaplı, Dr. İhsan Önal, Avukat Kamil Tekerek, köylüler ve bazı vatandaşlar katılmıştır. Toplantıya katılan isimlerin daha önce DP'nin Adana Teşkilatında bulunmuş ve yöneticilik yapmış olmaları ise dikkat çeken bir durum olmuştur.[1138]Böylece TKP 19 Mayıs 1952 tarihinde resmen kurulmuş, parti başkanlığına Seyhan Milletvekili Remzi Oğuz Arık, genel sekreterliğe de Tahsin Demiray seçilmiş ve partililer, vilayetlerden gelen kurucuları ile birlikte ilk toplantısını yapmıştır[1139] ayrıca TKP'nin açılışında bulunmak üzere Adana'dan, yüz seksen kişilik grup da Ankara'da hazır bulunmuştur.[1140] Remzi Oğuz Arık parti kuruluşuna dair bir beyanname yayımlayarak şöyle demiştir:

> *Türkiye Köylü Partisi bir sınıf savaşı yapmak ve bundan zümre menfaatleri elde etmek gayesile kurulmuş siyasi bir birlik değildir. Onun biricik gayesi, Türk Milletinin hürriyet ve eşitlik içinde birliğini sağlamaktır. İşte bu gayesi*

[1135] Bahse konu kongre ve kongre sonrası yaşanan istifalar bu bölümde DP başlığı altında 1951 Yılı Demokrat Parti Adana İl kongresi ve 1951 Yılı Demokrat Parti İl Kongresi Sonrası Yaşanan istifalar alt başlığında incelenmiştir.
[1136] *Bugün,* 21 Mart 1952, s. 1.
[1137] *Yeni Adana,* 31 Mayıs 1951, s. 1.
[1138] *Bugün,* 22 Mart 1952, s. 1.
[1139] *Bugün,* 20 Mayıs 1952, s. 1.
[1140] *Yeni Adana,* 14 Mayıs 1952, s. 1.

dolayısile, Türkiye Köylü Partisi, Türk Milleti'nin partisidir.[1141]

Partinin Adana kurucularından Kamil Tekerek bir yazı kaleme almış ve parti hakkında şu ifadelerde bulunmuştur:

> *Türkiye Köylü Partisi bir kin ve nefretin mahsulü değildir. Kaybedilen bir sandalyanın hasretini gidermek maksadile de kurulmamıştır? Türkiye Köylü Partisi kuruluş günü yayınladığı beyannamesinde de açıkladığı üzere iktidar almak için vatandaşlar ve partiler arasında Husumet yaratmak kararında değildir. Türkiye Köylü Partisi insan haklarını esas tutan hürriyetler arasına Din ve matbuat hürriyetini de katan, sosyal hayatın inkişafını, topluluk arasında huuvvet ve hükümeti esas sayan bir müessesedir. Türkiye Köylü Partisi köy davasını, köyün kalkınmasını, köyün gerilikten kurtarılmasını ve garp medeniyetine ulaştırılmasını istihsal sahasında köylüyü kara sapan devrinden kurtamağı, köyün kültür sahasında intisafını, köylünün maarif ve sağlık durumunun modern bir hale gelmesini, Bayındırlık sahasında planlı evlere iyi ve sihhi meskene kavuşturulmasını, köyün yollara ve çeşmelere kavuşmasını sağlayacak, ekonomik alanda köylünün tefeciler, muhtekirler ve mutavassıtlar elinde birer oyuncak olmasına engel olmak azmindedir…*[1142]

Kuruluşu tamamlanan parti Adana Teşkilatını kurmak için çalışmalara başlamış ve siyaseten yıprananların partiye alınmayacakları ilkeler arasında yer almış,[1143] bu hareketle kiralanan binada partililer hazırlıklarını sürdürmüştür.[1144] 10 Temmuz 1952 tarihinde TKP'nin Adana İl İdare Kurulu Başkanlığına Selim Sarp, yönetime ise çiftçi Veli Topaloğlu, Kemal Özgiray, Necati Kahyaoğlu (Sesimiz gazetesi sahibi), Dr. Zahit Güngör, Dr. İhsan Önal, Av. Hasan Cerit, Eczacı Turgut Arsoy, Emekli İstasyon Müdürü Turgut Gerboğa ve Av. Kamil Tekerek getirilmiştir, İnönü Caddesi 76 numarada faaliyete geçen partinin[1145] açılışında Vali, Emniyet Müdürü, Belediye Başkanı ile şehrimizde bulunan milletvekilleri de hazır bulunmuş ve Kamil Tekerek kısa şekilde şu konuşmayı yapmıştır:

[1141] Remzi Oğuz Arık'ın yayınladığı beyannamenin tamamı için bkz. *Vatandaş,* 22 Mayıs 1952, s. 1, 3; Ayrıca Partinin beyannamesi hakkında detaylı bilgi için bkz. *Türkiye Köylü Partisi Gaye-Prensipler-Tüzük-Program-Beyanname* (İstanbul: Türkiye Basımevi, 1952).
[1142] Kamil Tekerek'in Türkiye Köylü Partisi hakkında yazmış olduğu yazının tamamı için bkz. *Yeni Adana,* 28 Mayıs 1952, s. 2.
[1143] *Türk Sözü,* 23 Mayıs 1952, s. 1, 2.
[1144] *Bugün,* 18 Haziran 1952, s. 1.
[1145] *Türk Sözü,* 11 Temmuz 1952, s. 1, 3.

Siyasi Parti, iktidarı elde ederek millete yaptığı vaad ettiği hizmetleri ifa eden ve ideolojisini tahakkuk ettirecek olan parti demektir. Köylü partisi bir ihtiyacın ifadesi olarak kurulmuştur. Herhangi bir kin ve garazın mahsulü değildir. Türkiye Köylü Partisi, Vatan ve millete hizmet maksadıyla teşekkül etmiştir. Partililer arasında nifak olmasına taraftar değildir.,,[1146]

Kuruluş süreci ve illerdeki teşkilatlanmaların ardından TKP'nin 26 Ekim 1952 tarihinde birinci büyük kongresi toplanmıştır. Kongre sonunda yapılan seçimde Remzi Oğuz Arık genel başkanlığa seçilmiştir.[1147]

11 Ekim 1953 tarihine gelindiğinde TKP Adana İl Teşkilatının yıllık kongresi toplanmış, kongrede partinin Fahri Başkanı Prof. Ethem Menemencioğlu, Genel Başkan Prof. Remzi Oğuz Arık, partinin milletvekillerinden Dr. Cezmi Türk, Yusuf Ziya Eker hazır bulunmuştur.[1148] Remzi Oğuz Arık kongrede bir konuşma yapmış ve Elazığ'dan, Şarktan geldiğini belirterek sözlerine başlamış ve Doğuluların selamlarını getirdiğini söylemiş bütün teşkilatın Adana'nın durumunu sorduğunu, Adanalıların tarihi bir vazife ile karşı karşıya olduklarını bildirmiştir. Genel Başkan Arık,

*CHP nin yeni bir heves peşinde koştuğunu, 27 senelik ibretle ve dersle dolu mazilerine bakmaları gerektiğini, Köylü Partisinin içine ve dışına hüsnüniyetle bakmaları icap ettiğini", vurgulamış "DP nin de tek parti mesuliyetinden kurtulmak için Köylü Partisine alaka göstermesini, MP yi imha ettiklerini, diğer bir partiyi müşkül duruma düşürdüklerini, DP'yi tek partiden ancak Köylü Partisinin kurtaracağını 954 de TKP'nin nazım rol oynayacağını,*söylemiştir.

Sözlerine devam eden Arık; partinin parasının az olduğunu, müfettişinin ve gazetelerinin bulunmadığını ancak bunlara rağmen bir zihniyet gelişmesi yapıldığını bildirmiş ve "İşte DP İşte zavallı MP" demiştir. Daha sonra sözü yine DP'ye getirmiş

DP'nin en küçük kabahati memleket çocuklarını partilerden nefret ettirmiş olmasıdır. Bu partiler memlekette siyasi ahlakı ihlas ettirmişler ve bir şirket haline gelmişlerdir. Biz bu seçimlere gireceğiz. Fakat iktidarı almak için girmiyeceğiz. Ahlak dışı hareketlere başvurulmazsa bazı vilayetlerde seçimleri

---

[1146] *Yeni Adana,* 14 Temmuz 1952, s. 2; *Bugün,* 15 Temmuz 1952, s. 1; *Demokrat,* 15 Temmuz 1952, s. 3.
[1147] *Türk Sözü,* 29 Ekim 1952, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 29 Ekim 1952, s. 1, 2. Ayrıca CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün de katıldığı Türkiye Köylü Partisi birinci kongresi hakkında detaylı bilgi için bkz. *Türk Sözü,* 26, 29 Ekim 1952; *Yeni Adana,* 27, 29 Ekim 1952.
[1148] *Yeni Adana,* 12 Ekim 1953, s. 1; *Bugün,* 13 Ekim 1953, s. 2; *Demokrat,* 13 Ekim 1953, s. 2.

kazanacağız." demiş ve konuşmasını *"Bu parti Türkiye'nin son ümididir."*[1149] diyerek bitirmiştir.

Kongre sonunda idare kurulu başkanlığına Dr. Hilmi Yalçın, üyeliklere de Kamil Tekerek, Selim Sarp, Hüseyin Candan ve Kazım Terliksiz seçilmiştir.[1150] *"Demokrat"* gazetesi kongrenin alakasızlık içinde geçtiği ve salonların boş olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur.[1151]

TKP Genel Başkanı Remzi Oğuz Arık için Adana her zaman ayrı bir yere sahip olmuştur. Kendi şehrine ayrı bir kıymet yükleyen Arık, Çukurova'nın bereketli topraklarından adeta Türkiye'ye ulaşmak istemiş ve Adanalının gönlünde de taht kurmuş bir kişilik olmuştur. Bu bağlamda 19 Mart 1954 tarihinde Adana'ya bölgede temaslar kurmak için gelmiştir.[1152] Tarih 3 Nisan 1954'ü gösterdiğinde Adana'dan İstanbul'a gitmek üzere İncirlik Havaalanı'ndan kalkan uçak kalkışından kısa bir süre sonra düşmüş uçakta bulunan yirmi yolcu ve beş mürettebattan kimse kurtulamamıştır, kazada TKP Lideri Remzi Oğuz Arık da hayatını kaybetmiştir.[1153] Arık'ın hayatını kaybetmesi Türk siyasi hayatını ve Adana'yı ziyadesi ile üzmüş ve mutsuz etmiştir onun ölümüne dair Cavit Oral ise şu yazıyı kaleme almıştır:

> *Dünkü tayyare kazasında kaybettiğimiz memleket çocuklarından birisi de Köylü Partisi Lideri Profesör Remzi Oğuz Arık'tır. Feci bir kazaya kurban giden Remzi Oğuz Arık'ın bu ani ve mevsimsiz ölümü, gerçekten kalplerimizde acı ve hicran doğuran bir hadisedir.Yetişmiş, olgun ve hareketlerinde daima ölçülü bu memleket çocuğunun uzun yıllar kültür hayatındaki hizmetine inzimam eden son senelerin siyasi faaliyeti ve bilhassa genç bir partinin başında gösterdiği temkinli ve ağırbaşlı idare kabiliyeti, esasen temiz ve kibar yaradılışlı bu insanı herkese sevdirmiştir.Remzi Oğuz Arık, gerek memleketimiz ve gerekse Köylü Partisi için büyük bir ziyaı Olmuştur. Bu kıymetli çocuğunu kaybeden aziz hemşehrilerimin, kederli ailesinin ve Köylü Partisine mensup arkadaşlarımın*

[1149] *Yeni Adana,* 12 Ekim 1953, s. 1, 2.
[1150] *Bugün,* 13 Ekim 1953, s. 2; *Yeni Adana,* 12 Ekim 1953, s. 1, 2.
[1151] *Demokrat,* 13 Ekim 1953, s. 1, 2.
[1152] *Yeni Adana,* 20 Mart 1954, s. 1.
[1153] Remzi Oğuz Arık'ın Hayatını kaybettiği uçak kazasına dair haberler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. *Vatandaş,* 4, 6-8 Nisan 1954; *Bugün,* 4, 6, 7 Nisan 1954; *Demokrat,* 4, 6, 9 Nisan 1954; *Türk Sözü,* 4, 6-8 Nisan 1954; *Yeni Adana,* 5- 8 Nisan 1954.

derin acılarına iştirak eder ve başsağlığı dilerim.[1154]

Remzi Oğuz Arık'ın ölümü sonrası parti genel başkanlığı için Cezmi Türk'ün[1155] adı geçmiş[1156] ancak Tahsin Demiray partinin yeni genel başkanı olmuştur.[1157] Bu iki isim daha sonra birlikte Adana'ya birtakım tetkiklerde bulunmak üzere gelmiştir.[1158] Remzi Oğuz Arık'ın ölümünden sonra parti faaliyetlerine devam etse de onun ölümü partinin ivme kaybetmesine ve sadece kağıt üzerinde kalmasına neden olmuştur. Adana'da pek varlık gösteremeyen partide 1954 yılı Ağustos ayında İl başkanı Hilmi Yalçın ile bazı üyeler de görevinden istifa etmiştir.[1159] 1954 yılın Ekim ayında toplanan il kongresinde, il idare heyeti başkanlığına Kamil Tekerek üyeliklere ise Operatör Dr. İhsan Önal, Dr. Yusuf Ziya Eker, Niyazi Aksoy, Hüseyin Candan, Fethi Atıl, Selim Sarp, Veli Topaloğlu ve Orhan Çamur'dan seçilmiştir.[1160] 7 Haziran 1957'de gece geç saatlerde, TKP Genel Başkanı Tahsin Demiray ve Merkez İdare Heyeti üyelerinden Recep Çakır ve Ethem Menemencioğlu partililer ile görüşmek üzere Adana'ya gelmişler, 8 Haziran tarihinde ise İl Başkanı Kamil Tekerek'in de hazır bulunduğu, il teşkilatı kurucu üyeleri ile toplantı yapmışlar ve partiyi ilgilendiren muhtelif konuları ele almışlardır.[1161]

[1154] *Bugün,* 4 Nisan 1954, s. 1. Ayrıca kaza ile ilgili Demokrat Parti Adana Teşkilatı şu mesajı yayınlamıştır: "*D.P. Vilayet İdare Heyeti Reisliğinden:*
Dün saat 14.15 de vukubulan feci uçak kazası dolayısile yapılacak bilumum parti toplantıları tehir olunmuştur.
Kaza kurbanlarından bir kısmının cenazeleri bugün kaldırılarak Asri mezarlıktaki ebedi istirahatgahlarına tevdi olunacaktır. Bunlardan Türkiye Köylü Partisi Genel Başkanı Remzi Oğuz Arık ve İstanbul Mebusu SalamonAdato'nun cenazeleri 5 Nisan Pazartesi günü saat 9 da uçakla Ankara ve İstanbula nakledilecektir.
Partili vatandaşlarımızın bugün ve yarın yapılacak cenaze törenlerinde hazır bulunmaları ehemmiyetle rica olunur.
D. P. Seyhan Vilayet İdare Heyeti Reisi
Ömer Başeğmez
Not: Bugün yapılacak cenaze töreninin saati hakkında 2399 numaralı telefondan malumat alınacaktır."
Demokrat, 4 Nisan 1954, s. 1.
[1155] TKP Kurucularından ve Seyhan Milletvekilliği de yapan Cezmi Türk, Şubat 1957'de partiden istifa etmiştir, ayrıca bu istifa olayı da partinin düştüğü vaziyetin bir göstergesidir. *Türk Sözü,* 26 Şubat 1957, s. 1, 4.
[1156] *Demokrat,* 7 Nisan 1954, s. 1, 2.
[1157] *Demokrat,* 10 Nisan 1954, s. 1.
[1158] *Hürfikir,* 22 Haziran 1955, s. 1, 2.
[1159] *Yeni Adana,* 18 Ağustos 1954, s. 2.
[1160] *Bugün,* 19 Ekim 1954, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 18 Ekim 1954, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 19 Ekim 1954, s. 1, 3.
[1161] *Bugün,* 9 Haziran 1957, s. 1, 4; *Türk Sözü,* 9 Haziran 1957, s. 4.

Nihayetinde şehrin yerel basınında haber olma sıklığı az olan TKP Adana Teşkilatının CMP ile birleşmeye kadar olan süreçte son il başkanı, Kamil Tekerek olmuştur.[1162]

2.3.4. Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)

MP'nin kapatılmasından sonra parti yönetiminde bulunmuş kişilerce harekete geçilmiş, yeni parti için hazırlıklar son safhaya gelmiş ve partinin adı ise *"Cumhuriyetçi Millet Partisi"* olarak belirlenmiştir.[1163] Parti, 10 Şubat 1954 tarihinde Enis Akaygen, Ertuğrul Akça, Sadık Aldoğan, Fuat Arna, Suphi Batur, Lütfi Bornovalı, Abdurrahman Boyacıgiller, Osman Bölükbaşı, Mehmet Ali Derman, Cemal Işlak, Saadet Kaçak Enver Kök, Ahmet Oğuz, Ahmet Tahtakılıç tarafından kurulmuş ve parti ilk şubesini Kırşehir'de açmıştır. CMP'nin amaçları programda şu şekilde anlaşılmıştır:

> *Cumhuriyetçi Millet Partisinin gayesi, Türkiyede insan haklarını hakim kılacak ve bunları güvenilir teminata bağlıyacak bir devlet nizamı kurmaktır. Parti bu gayeye hürriyet, müsavat ve adalet mefkurelerini, milli hakimiyet ve laik cumhuriyet esasların göre örneği demokrasi hukukuna, milliyetçilik akifesine samimi surette bağlanmakla varılabileceinekenidir. Parti anayasamızın bu gaye ve esaslara uygun bir hale konulması ve aşağıda gösterilen teminat prensipleri ile bazı yeni müesseseleri anayasada sarih surette yer almasını lüzumlu görür. Anayasaya girmesini istediğimiz prensipleri, Birleşmiş Milletlerce neşredilen insan hakları dünya beyannamesindeki hak ve hürriyetlerin anayasamızda açıkça ifade edilmesi ve teminata bağlanması, kanunların anayasaya aykırılığı hakkında dava hakkı tanınması anayasa aykırı kanun teklif edilememesi ve yapılamaması. Anayasa tadilinin bugünkünden daha teminatlı şartlara bağlanması, mahkemelerin istiklali ve hakimlerin her türlü nüfuz ve tesirden uzak kalması hususunun anayasa teminatı altına alınması, devlet memurlarının hak, vazife mesuliyetleri itibariyle tabi olacakları prensip kaidelerinin anayasada tayin edilmesi, laiklik, din ve vicdan hürriyeti gibi modern devlet esaslarının anayasa ile tarif ve tesbit olunması, siyasi partilerin Anayasaca tanınması ve teminata bağlanmış müesseseler haline sokulması.*

[1162] *Türk Sözü,* 14 Kasım 1958, s. 4; *Bugün,* 7 Şubat 1960, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 8 Şubat 1960, s. 1, 4.
[1163] *Türk Sözü,* 6 Şubat 1954, s. 1.

Programda anlaşılan diğer ana hükümler ise şöyledir:

2. İnci bir meclis kurulması, teil bir zaruret halini almıştır. Teşekkül tarzı anayasa ile tesbit edilmek suretiyle bir ''Anayasa mahkemesi,, kurulacaktır. Bu mahkeme kanunların anayasaya aykırılığı davalarına hükmeder. Seçim mazbataları hakkındaki ihtilafları halleder ve Yüksek seçim Kurulu vazifesini görür. Ve siyasi patiler hakkında fesih kararı verir. Teşri ve icra kuvvetleri ile hiç bir alaka ve münasebeti olmamak üzere bir ''Yüksek Hakımler Meclisi,, hakimlerin nakli ve tayin, terfi, naip ve diğer bütün zati ve inzibati hususlara dair karar verir.Cumhurreisi kongre halinde toplanan iki meclis parlamento tarafından ve parlamento azaları arasında gizli reyle yedi sene için seçilir. Başvekil hariç, diğer vekiller parlamento dışından alınabilir.

Parti programında kısmen liberalist, kısmen devletçilik ilkesi benimsenmiştir. Partinin lakiliğe, kadına ve komünizme bakışı ise şu şekilde olmuştur:

Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrı olması, din ve vicdan hürriyetinin diğer hak ve hürriyetler gibi mukaddes tanınması ve teminat altında bulundurulması, partimizin laiklik görüşünün ifadesidir. Laiklik hiç bir zaman din düşmanlığı değildir. Parti kadınlara bütün sahalarda erkeklerin haiz oldukları hakları tanır ve bu hususun kanunlarla teyidini ister. İnsan hak ve hürriyetlerini takyid eden komünist akideye muhalif olduğumuz gibi memleketimizde komünizmin açıkça kanun dışı sayılması lüzumuna kaniyiz. [1164]

Ayrıca MP'nin son genel başkanı Mustafa Kentli ile parti genel idare kurulundan Nurettin Ardıçoğlu yeni kurulan parti yönetiminde yer almamıştır.[1165] CMP Müteşebbis Heyeti 11 Şubat 1954 tarihinde ilk toplantısını yapmış ve toplantı sonucu görev dağılımında partinin genel başkanlığına Ahmet Tahtakılıç getirilmiş, parti genel başkan yardımcılığına Sadık Aldoğan, genel katipliğe Abdurrahman Boyacıgiller, genel katip yardımcılığına Ertuğrul Akça, muhasip üyeliğe de Dr. Mehmet Ali Derman getirilmiştir.[1166]

[1164] *Türk Sözü,* 11 Şubat 1954, s. 1, 2; *Demokrat,* 11 Şubat 1954, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 11 Şubat 1954, s. 1, 5; *Vatandaş,* 11 Şubat 1954, s. 1, 2; *Bugün,* 11 Şubat 1954, s. 1; Ayrıca Cumhuriyetçi Millet Partisinin ana nizamname ve parti programı hakkında detaylı bilgi için bkz; TBMM Kitaplığı, Yer no: 85-3150.
[1165] *Demokrat,* 11 Şubat 1954, s. 1, 2. Doktor Mustafa Kentli'nin daha sonra CMP'ye katıldığı ancak 1958 yılında CMP'den istifa ettiği anlaşılmıştır. Detaylı bilgi için bkz. *Yeni Adana,* 11 Kasım 1958, s. 1.
[1166] *Bugün,* 12 Şubat 1954, s. 1; *Yeni Adana,* 12 Şubat 1954, s. 1, 3; *Demokrat,* 12 Şubat 1954, s. 1.

Bu bağlamda yeni parti, MP'de görülen fikir ayrılıkları, uyumsuzluk ve gruplaşma gibi bir partinin iş ve işleyişini bozacak hamlelerden kaçınma adına aynı düşüncede bulunanlarca kurulmuştur.

Partinin Adana'da teşkilatlanması için CMP kurucularından Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşı 23 Şubat 1954 tarihinde şehre gelmiş, Avukat Celal Tekiner'in evinde tertip edilen toplantıya iştirak etmiştir. Bölükbaşı ayrıca bir gazeteci ile mülakat yapmış ve soruları cevaplandırmıştır.[1167] Şehirde temaslarını sürdüren Bölükbaşı'nın çalışmaları sonucunda 24 Şubat 1954 tarihinde CMP Adana Teşkilatı kurulmuş ve vilayet makamına bildirilmiş ve böylelikle kurucu il başkanlığına Avukat Celal Tekiner, İkinci Başkanlığa Avukat Ragıp Şenyüz, sekreterliğe Avukat Saadettin Tokbey, muhasipliğe Mahmut Kurdak, üyeliklere de Avukat Ali Ömeroğlu, Avukat İbrahim Dilcioğlu, Dişçi Talip Taşçı, Avukat Tevfik Mavideniz, Tüccar Mahmut Naci Esen, Nevzat Sığın, Dişçi Ekrem Tümsag getirilmiştir.[1168] İl başkanlığına getirilen Celal Tekiner ise basına şunları söylemiştir: "Müteşebbis heyet olarak heyecan, ümit ve cesaretle vazifeye başlamış ve teşkilatımızı en kısa bir zamanda ve en sağlam bir şekilde tamamlamaya azmetmiş bulunuyoruz. Teşebbüs bizim, yardım; hürriyete susayan bütün bir Halkındır".[1169]

[1167] *"-Partiniz şimdiye kadar kaç merkezde teşekkül etti?*
C. - Bugüne kadar 27 ilde teşkilatımız kurulmuştur. Bir çok iller içinde teşkilat kurmak yetkisi verilmiştir.
- Seçimlere nasıl bir imkanla gireceksiniz?
C. - Kısa zamanda teşkilatımızı tamamlıyacağımızı ümit ediyoruz. Bu itibarla, seçimlere müessir bir kuvvet olarak katılacağımıza kaaniyiz.
– Meclisteki grubunuz adına konuşmak isteyen arkadaşınına söz verilmesini nasıl yorumlarsınız.
C. – Bu hareket; tüzüğün ve teessüs etmiş olan teamülün açıkça ihlalidir. Bu hadise ile zihniyeti bir kere daha belirmiş olan bir iktidarın, son günlerde ibzal ettiği sözlü teminata ne dereceye kadar nanılabileceği tabii güç olmasa gerek.
– Yeni Basın Kanunu hakkında ne düşünüyorsunuz?
C. – Senelerce Devlet kasasından beslenen kiralık kalemler ve gazetelerle şeref ve haysiyet cellatlığı yolunu açan bir iktidarın, şimdi; şeref ve haysiyetleri masum bulundurmak parolasile yeni hükümler koymaya kalkışması ve hele medeni Dünyanın kabul ettiği isbat hakkını tanımaması, asıl maksadın bir takım parlak mefhumların gölgesinde hakiki matbuatı dize getirmek olduğunu göstermeye kafidir. Bu teşebbüsün seçim mücadelesinin başladığı günlere tesadüf ettirilmesi; bütün aksi iddialara rağmen, İktidarın niyetini cürmümeşbut halinde vatandaşın idrakine teslim etmektedir. Adana'da ne kadar kalacağı sualini ''bir kaç gün;, diye cevaplandıran Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşı, Cumhuriyetçi Millet Partisi prensipleri hakkında bir konuşma yapıp yapmıyacağını açıklamamış ve ''Diğer siyasi partilerle müşterek bir liste yapmak tasavvurunda mısınız?,, sualine ise omzunu silkmekle iktifa etmiştir". Türk Sözü, 24 Şubat 1954, s. 1, 3.
[1168] *Yeni Adana,* 25 Şubat 1954, s. 1, 5; *Bugün,* 25 Şubat 1954, s. 1, 5; *Demokrat,* 25 Şubat 1954, s. 5.
[1169] *Türk Sözü,* 26 Şubat 1954, s. 3.

Partinin Adana Teşkilatının kurulmasının ardından 19 Haziran 1955 tarihinde CMP Adana İl Kongresi Asri Sineması'nda toplanmış kongre sonucunda yeni idare heyetine: Celal Tekiner, Ekrem Tümsa, Saadettin Tokbey, Mahmut Kurdak, Cavit Arabacı, İbrahim Dilcioğlu, Talip Taşçı, Mehmet Doğruöz, Arif Türkmen seçilmiştir.[1170] Kongre sonrası ise CMP Adana İl Başkanlığına Saadettin Tokbey'in getirildiği ve Celal Tekiner'in[1171] il başkanlığı görevinin sona erdiği anlaşılmıştır.[1172]

CMP'nin il kongrelerinin ardından partinin büyük kongresi 27 Haziran 1955'te toplanmış[1173] kongrede Osman Bölükbaşı genel başkan olarak seçilmiştir.[1174] Bölükbaşı'nın genel başkan seçilmesi sonrası 25 Mart 1956 tarihinde[1175] CMP İl İdare Kurulu tarafından İnönü Meydanı'nda bir miting düzenlenmiş, bu mitinge CMP lideri Osman Bölükbaşı da katılmış, 3 saat 15 dakika devam eden uzun bir konuşma yapmış ve konuşmasında muhtelif ana meseleleri izah etmiş, Celal Bayar'ın *"Grev demokrasinin ruhudur."* sözüne de değinen Bölükbaşı*,"Demek ki onların demokrasisi ruhsuz bir cesettir."*[1176] demiştir ve Bölükbaşı'nın konuşması emniyet birimlerince diktafonla[1177] takip edilmiştir.[1178]

CMP Adana Teşkilatının yıllık yapılan İl Kongresi 7 Ekim 1956 tarihinde Asri Sineması'nda toplanmış,[1179] il idare heyetine: Saadettin Tokbey, İbrahim Dilcioğlu, Mahmut Kurdak, Ekrem Tümsa, Mahmut Özkan, Arif Türkmen, Fuat Akverdi, Orhan Şapolyo ve Abdullah Gür seçilmiştir. Yeni idare heyetine seçilenler aralarında iş paylaşımı yapmışlar buna göre il başkanlığına Saadettin Tokbey, ikinci başkanlığa İbrahim Dilcioğlu, katipliğe Ekrem Tümsa, muhasipliğe ise Mahmut Kurdak seçilmiştir. İl başkanlığına seçilen Saadettin Tokbey bir açıklama yaparak şu sözleri söylemiştir: "CMP demokrasiyi bütün müesseseleri ile tahakkuk ettireceğine inanmakta ve

---

[1170] *Bugün,* 21 Haziran 1955, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 20 Haziran 1955, s. 1, 5.
[1171] MP ve CMP Adana İl başkanlığı görevi yapan Avukat Celal Tekiner, "Haksızlığa İsyan" isimli şiir kitabından dolayı tutuklanmıştır. *Türk Sözü,* 5, 7 Ekim 1956, s. 1.
[1172] *Türk Sözü,* 26 Kasım 1955, s. 1.
[1173] *Türk Sözü,* 28 Haziran 1955, s. 1. CMP'nin büyük kongresi hakkında detaylı bilgi için bkz. *Bugün,* 28-30 Haziran 1955.
[1174] *Hürfikir,* 29 Haziran 1955, s. 1; *Yeni Adana,* 29 Haziran 1955, s. 1; *Bugün,* 29 Haziran 1955, s. 1; *Türk Sözü,* 29 Haziran 1955, s. 1.
[1175] *Yeni Adana,* 26 Mart 1956, s. 1, 4.
[1176] *Yeni Adana,* 26 Mart 1956, s. 1.
[1177] Diktafon: Ses alma aygıtı
[1178] *Türk Sözü,* 27 Mart 1956, s. 1, 3. Ayrıca Osman Bölükbaşı'nın konuşması hakkında detaylı bilgi için bkz. *Yeni Adana,* 26 Mart 1956, s. 1, 4.
[1179] *Türk Sözü,* 9 Ekim 1956, s. 1.

mücadelesini bu esaslara istinat ettirmektedir. Politikamız ve fikirlerimiz açıktır. Bugünkü durum itibariyle demokrasi Türkiye için en büyük inkılaptır. Zihniyetler değişmedikçe demokrasiden bahsedilemez."[1180]

12 Eylül 1958 tarihinde CMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı, partisinin bölge toplantısı ve Merkez İlçe Kongresine katılmak üzere Adana'ya gelmiş, Bölükbaşı'nı İl Başkanı Saadettin Tokbey karşılamıştır.[1181] Partililere ve basına konuşan Bölükbaşı, Menderes ve CHP'yi eleştiren konuşmalar yapmıştır.[1182] 13 Eylül'de CMP İl Binası'nda bölge toplantısı için partililer bir araya gelmiş; toplantıda parti içi meseleler konuşulmuş, burada esprili bir dil kullanan Bölükbaşı[1183] 14 Eylül'de partisinin Merkez İlçe Kongresinde: "İttihatçılar alkışlarla gelirler. Üçüncü gün korkup, muhalefetin ağzına kurşun sıkarlar. Menderesin sinirleri bozulmuş. Seçim kanununun lütfu ile iktidarda kaldığını, çoğunluğu kaybettiğini biliyor. Ne varmış. Bu memlekette sehpalar kuracak?"[1184] demiştir. Bölgede temaslarına devam eden Bölükbaşı, İskenderun ziyaretinden sonra 16 Eylül tarihinde şehirden ayrılmıştır.[1185]

16 Ekim 1958 tarihinde CMP ve TKP açısından tarihi bir gün olmuş ve her iki parti birleşme kararı alarak Türk siyasi hayatının önemli olaylarından birine imza atmışlardır. TKP Genel Başkanı Tahsin Demiray ve CMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı bir basın toplantısı düzenleyerek kararı Türk kamuoyuna açıklamıştır. Basına verilen tebliğde ise şöyle denmiştir: "Dünkü ve bugünkü iktidarları iş başında görüp deneyen ve zihniyetleri ile icraatlarını beğenmeyen vatandaşları yeni bir üçüncü kuvvet etrafında toplamak zaruretine inanan CMP ve TKP idarecileri her iki partiyi birleştirmeye karar vermişlerdir."[1186]

Birleşme kararı sonrası CMP ve TKP Adana Teşkilatları 9 Kasım 1958 tarihinde Asri Sineması'nda müşterek kongre düzenlemiş,[1187] kongre sonucuna göre CMP İl İdare

---

[1180] *Yeni Adana,* 10 Ekim 1956, s. 1, 4.
[1181] *Yeni Adana,* 13 Eylül 1958, s. 1; *Türk Sözü,* 13 Eylül 1958, s. 1.
[1182] Osman Bölükbaşı'nın konuşmaları hakkında detaylı bilgi için bkz. *Bugün,* 13 Eylül 1958, s. 1, 4.
[1183] *Bugün,* 14 Eylül 1958, s. 1, 2.
[1184] Osman Bölükbaşı'nın Merkez İlçe kongresinde yaptığı konuşmanın tamamı için bkz. *Yeni Adana,* 15 Eylül 1958, s. 1, 3.
[1185] *Bugün,* 17 Eylül 1958, s. 1, 4.
[1186] *Yeni Adana,* 17 Ekim 1958, s. 1,7; *Bugün,* 17 Ekim 1958, s. 1. Ayrıca Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin ana nizamname ve parti programı hakkında detaylı bilgi için bkz. TBMM Kitaplığı, Yer no: 85-3149.
[1187] *Bugün,* 11 Kasım 1958, s. 1.

Kurulunun 11 üyeliğinden 6 tanesine TKP'den geçenler seçilmiş ve yeni idare kurulu şu isimlerden oluşmuştur: Kamil Tekerek, Mehmet Ünaldi, Hilmi Bayaslan, Hüseyin Candan, Mehmet Emin Güzelsoy, Mehmet Kemal Eren, Saadettin Tokbey, Mahmut Kurdak, Ekrem Tümsa, Salih Çerçi, İbrahim Dilcioğlu.[1188] Haysiyet Divanına ise Hayrettin Tepcan, Kadir Pencaplıgil, Veli Topaloğlu, Ahmet Seymen ve Osman Öksüz seçilmiştir.[1189]

Daha sonra İl İdare Kuruluna seçilen üyeler aralarında iş paylaşımı yapmış, TKP Eski İl Başkanı Av. Kamil Tekerek, CMP'ye yeni il başkanı olurken kongreye kadar CMP il başkanlığı görevini yürüten Av. Saadettin Tokbey ikinci başkanlığa, Av. İbrahim Dilcioğlu sekreterliğe, Mahmut Kurdak ise muhasipliğe getirilmiştir.[1190]

İl kongrelerinin ardından toplanan CMP Büyük Kongresi'nde parti genel başkanlığına seçilen Osman Bölükbaşı, genel başkanlık yarışında Sadık Aldoğan, Ahmet Tahtakılıç ve TKP Eski Genel Başkanı Tahsin Demiray'ı geride bırakmıştır.[1191] Ayrıca bu kongrede partinin adı CKMP olarak değiştirilmiş[1192] ve *"milli mukavemet andı"* ilan edilmiştir.[1193] CKMP'de yapılan görev dağılımı neticesinde ise genel başkan vekilliğine Ethem Menemencioğlu, genel sekreterliğe Kırşehir Milletvekili Ahmet Bilgin, genel sekreter yardımcılığına Hayri Çopuroğlu,[1194] muhasipliğe de Kamil Koç seçilmiştir.[1195]

CKMP Adana İl Teşkilatının yıllık kongresi 8 Kasım 1959 tarihinde Çelik Düğün Salonu'nda toplanmış, kongrede Genel Kurul üyesi Fuat Arna da hazır bulunmuş[1196] ve Osman Bölükbaşı'nın kongreye gönderdiği şu mesaj okunmuştur:

> *C.K.M.P.nin her devrin çile kahrına şerefle tahammül etmiş idealist mensupları, bu hadiseyi de eminim ki soğukkanlılıkla karşılayacaktır. Mücadele azim ve cesaretleri bir kat daha artacaktır. Bayraktar ölse de, bayrak asla yere*

[1188] *Yeni Adana,* 11 Kasım 1958, s. 2; *Türk Sözü,* 11 Kasım 1958, s. 2; *Bugün,* 11 Kasım 1958, s. 3.
[1189] *Yeni Adana,* 11 Kasım 1958, s. 2.
[1190] *Türk Sözü,* 14 Kasım 1958, s. 4.
[1191] *Bugün,* 22 Kasım 1958, s. 1; *Yeni Adana,* 22 Kasım 1958, s. 1. CMP'nin büyük kongresi hakkında detaylı bilgi için bkz. *Yeni Adana,* 20-22 Kasım 1958; *Bugün,* 20-22 Kasım 1958.
[1192] *Yeni Adana,* 21 Kasım 1958, s. 1.
[1193] CKMP'nin ilan ettiği Milli Mukavemet Andı hakkında detaylı bilgi için bkz. *Yeni Adana,* 22 Kasım 1958, s. 1, 3.
[1194] *Bugün,* 23 Kasım 1958, s. 1.
[1195] *Türk Sözü,* 23 Kasım 1958, s. 1.
[1196] *Yeni Adana,* 9 Kasım 1959, s. 1; *Bugün,* 8 Kasım 1959, s. 1, 4.

düşmeyecekti kanaatının huzuru içinde, bütün arkadaşlarımın gözlerinden öper ve onlara başarılar dilerim..

Kürsüye gelen Fuat Arna ise DP'yi eleştirerek şöyle demiştir:

Bugünün Türkiyesi maalesef çok kötü bir gidiş içerisindedir. Bunun için endişedeyiz. Bugün biz nelerden muzdarip ve şikayetçi isek, dünün söz dinlemiyen iktidarı ve bugünün muhalefet partisi CHP de ayni şeylerden muztarip ve şikayetçidir. Ey DP liler, zannediyor musunuz ki, yarın siz de bunları çekmiyeceksiniz? Öyleyse aldanıyorsunuz. Hepiniz, Adnan Menderes de dahil gelecekte bu izdirabı çekeceksiniz. Hatta daha fazlasını bile. Biz, İzmir'de mevkuf iken, 1950 den önce, Menderes ziyaretimize, gelmişti. 'Gazanız mübarek olsun.' demişti. Ne oldu o günden bugüne? Matbuat hürriyetini isteyenler, matbuat hürriyetini kaldırdılar.[1197]

CKMP Adana İl Kongresi'nde yeni idare kuruluna: Saadettin Tokbey, Mehmet Ünaldı, Kamil Tekerek, Ekrem Tümsa, Selim Sarp, Mahmut Kurdak, Mehmet Emin Güzelsoy, Ali Haydar Aksay, Hilmi Bayaslan, Bahri Büyüköse, İbrahim Dilcioğlu seçilmiştir.[1198] 26 Kasım 1959 tarihinde yeni idare kuru aralarında iş paylaşımı yapmış ve il başkanlığına Avukat Mehmet Özkan, başkan vekilliğine Diş Doktoru Ekrem Tümsa, muhasipliğe Çiftçi Mahmut Kurdak, katipliğe Avukat İbrahim Dilcioğlu, faal üyeliklere ise Selim Sarp, M. Emin Güzelsoy, Hilmi Bayaslan, Mehmet Ünaldı. Bahri Büyüköse, H. Haydar Aksoy, Hüseyin Candan seçilmiştir.[1199]

İl kongrelerinin ardından toplanan CKMP, büyük kurultayında genel başkanlığa tekrar Osman Bölükbaşı seçilmiştir.[1200] Türkiye için dönüm noktası olan 1960 darbe sürecine kadar gerek CMP gerek TKP ile birleşmeden sonra CKMP Adana Teşkilatı, şehrin siyasi yaşantısında CHP ve DP'nin gölgesinde kalmış, seçim dönemleri ve parti içi faaliyetlerin haricinde şehrin siyasetinde varlık gösterememiştir.

[1197] CKMP Genel Kurul Üyesi Fuat Arna'nın konuşmasının tamam için bkz. *Yeni Adana,* 9 Kasım 1959, s. 1, 4.
[1198] *Yeni Adana,* 9 Kasım 1959, s. 4.
[1199] *Bugün,* 27 Kasım 1959, s. 1, 4; *Yeni Adana,* 27 Kasım 1959, s. 1.'de verilen haberde ise CKMP Adana İl Başkanın ismi Mahmut Özkan şeklindedir.
[1200] CKMP büyük kurultayı hakkında detaylı bilgi için bkz. *Bugün,* 19-22 Kasım 1959; *Yeni Adana,* 19-21 Kasım 1959.

2.3.5. Hürriyet Partisi (HP)

DP iktidarı 1954 seçimlerine giderken basın kanunu tadili hakkında çalışmalara başlamış[1201] ancak basın kanunu'nda yapılacak olan değişikliğin ağır ve basın hürriyetini tahdit edecek derecede şiddetli hükümler içerdiği gerekçesiyle kanunda yapılacak olan değişiklikten duyulan rahatsızlıklar dile getirilmiş[1202] fakat 9 Mart 1954 tarihinde neşir yolu ve radyo ile işlenecek suçlara dair 6334 sayılı kanun[1203] kabul edilmiştir.[1204] Bu kanunla beraber gazetede çıkan bir haberden dolayı gazeteciye ağır hapis cezasının ve gazete sahibine yüksek meblağlarda para cezasının önü açılmıştır. Meclis çoğunluğu DP'nin elinde olması nedeniyle de herhangi bir bakan hakkında soruşturma önergesi verilmesinin de önü kapanmıştır. DP içinde sayıları on dokuzu bulan milletvekili mevcut durumu sakıncalı ve antidemokratik bularak basına ispat hakkı istemişler ancak bu milletvekilleri parti tesanütünü ihlal ve parti menfaatlerine aykırı hareket ettikleri gerekçesiyle ve ispat hakkı isteyenlerin sayılarını azaltmak maksadıyla DP Haysiyet Divanına verilmişlerdir[1205] ayrıca milletvekillerinin parti delegelikleri de düşürülmüştür ve on dokuzlar hareketinin önde gelen ismi Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu olmuştur.[1206] 15 Ekim 1955 tarihinde DP Büyük Kongresi toplanmış "ispatçı" olarak anılan on dokuz milletvekilinden 9'u partiden ihraç edilmiş[1207] daha sonra kalan 10 milletvekili de partiden istifa etmiştir.[1208] Yeni parti kurma adına toplantılar yapan on dokuzların faaliyetine Feridun Ergin de iştirak etmiş, böylece on dokuzlukların sayısı yirmi olmuştur.[1209]

Parti kurma çalışmaları sonrası 20 Aralık 1955 tarihinde kuruculardan Şafaettin Karanakçı ile İbrahim Öktem valiliği ziyaret ederek seksen iki maddelik parti tüzüğü[1210] ve kuruluş dilekçesine valilik makamına vermişler ve böylece HP resmen kurulmuştur.[1211] 22 Aralık günü HP kurucuları bir toplantı düzenlemiş bu toplantıya

---

[1201] *Bugün,* 17 Şubat 1954, s. 1.
[1202] *Bugün,* 18 Şubat 1954, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 18 Şubat 1954, s. 1, 5.
[1203] 17 Mart 1954 tarihli yayımlanan Neşir yoliyle ve radyo ile işlenecek bazı cürümler hakkında 6334 sayılı kanun.
[1204] *Bugün,* 10 Mart 1954, s. 1, 4; *Yeni Adana,* 10 Mart 1954, s. 1, 3.
[1205] *Yeni Adana,* 13 Ekim 1955, s. 1, 6.
[1206] *Bugün,* 13 Ekim 1955, s. 1.
[1207] *Bugün,* 16 Ekim 1955, s. 1.
[1208] *Bugün,* 16, 18 Ekim 1955, 1; *Yeni Adana,* 18 Ekim 1955, s. 1.
[1209] *Yeni Adana,* 9 Kasım 1955, s. 1; *Bugün,* 10 Kasım 1955, s. 1.
[1210] Komisyon, *Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi* (Ankara: Örnek Matbaası, 1955).
[1211] *Bugün,* 21 Aralık 1955, s. 1; *Yeni Adana,* 21 Aralık 1955, s. 1, 4.

diğer partilerden temsilcilerin yanı sıra CHP Genel Başkanı İsmet İnönü de katılmış ve şu konuşmayı yapmıştır:

> *Hürriyet partisi her kıymetli fikir gibi güç şartlar içinde doğdu. Hürriyet Partisi içinde bulunduğumuz rejim tekamülü dahilinde başlı başına bir meşale gibi karşımıza çıkıyor. Şimdiden Meclisimizin sayılır değerlerini içinde toplamıştır. Partiler üstü olan hayati memleket meselelerinde kendileriyle muvazi yürümekten zevk alacağız. Tebrikler Selamlar...*[1212]

Ayrıca bu toplantıda parti Genel İdare Heyeti seçimleri yapılmış ve seçim şu şekilde neticelenmiştir: Ekrem Hayri Üstündağ, Ekrem Ali Can, İbrahim Özkan, Enver Güreli, Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu, Mustafa Ekinci, Feridun Ergin, Şekip İnal, Turan Güneş, Raif Aybar, İbrahim Hakkı Akyüz, Ziyad Ebuzziya, Şeref Sami Mengü, Muhlis Ete, Safaettin Karanakçı, İhsan Hamit Tigrel, Yusuf Adil Egeli. Gizli oy ile yapılan genel başkanlık seçimini Ekrem Hayri Üstündağ kazanmış ancak sağlık durumunu gerekçe göstererek aktif görev yapamayacağını beyan etmiş ve bunun üzerine genel başkanlığa Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu seçilmiştir. Aynı seçimde başkan vekilliğine Enver Güreli, genel sekreterliğe[1213] Şeref Kamil Mengü seçilmiştir. HP Grup İdare Heyeti ise şu isimlerden oluşmuştur: Grup başkanı Ekrem Hayri Üstündağ, Dr. Muammer Alakant ve Behçet Kayaalp, Nazım Karaosmanoğlu, Asım Okur, Sabahattin Kiracıoğlu, Ekrem Ocaklı.[1214]

HP kuruluşundan sonra Adana'da İl Teşkilatını kurmakla görevlendirilen Hatay Milletvekili Şekip İnal[1215] çalışmalarını bitirmiş 4 Mayıs 1956 tarihinde HP Adana Teşkilatı kurulmuş ve İl İdare Kurulu şu isimlerden teşekkül etmiştir: Başkan Esat Toğo (Avukat, Eski Adana Savcısı), İkinci Başkan Ömer Aksoy (il genel meclisi üyesi), katip

---

[1212] *Bugün,* 23 Aralık 1955, s. 1, 2; Düzenlenen toplantıda parti programı hakkında da konulmuştur: *"Parti Programın ana hatları şunlardır: Seçmenlerin yaşının 18 e indirilmesi, Meclis'te mebus adedinin azaltılması, mebusların vazifeleri devamında hiç bir işle meşgul olmamalarını önleyecek hükümlerin ihdası, ikinci bir meclisin kurulması, Reisicumhurun partiler üstü durumda bulunması, 2 devreden başka Cumhurbaşkanlığının yapılmasını önleyici tedbirlerin alınması, siyasi cemiyetlerin cemiyetler kanunu dışında bir kanunla sınırlandırılması, anayasa hükümlerinin dışına çıkmamak için özel bir komisyon kurulması, Üniversitelere tam ve bağımsız bir veçhe verilmesi, sendikaların kurulması, hür basının her türlü baskı ve tesirden uzak bulundurulması, memurların terfihinin ele alınması, topraklandırma işine devam edilmesi gibi hükümler bulunmaktadır". Türk Sözü,* 23 Aralık 1955, s. 1, 3.

[1213] *Hürfikir,* 23 Aralık 1955, s. 1'de yer alan haberde görev dağılımında Hürriyet Partisi Genel Sekreteri Ekrem Alican olarak gösterilmiştir.

[1214] *Türk Sözü,* 23 Aralık 1955, s. 1, 3; *Yeni Adana,* 23 Aralık 1955, s. 1, 4.

[1215] *Bugün,* 28 Aralık 1955, s. 1, 2.

Vahit Kanter (avukat), muhasip Hamit Bayman (tüccar iktisatçı), üye Haşim Altınok (doktor), Semiha Baha (kolej mezunu), Halil Göksel (tüccar iktisatçı), Lütfi Gazioğlu (avukat), Kemal İndirkaş (çiftçi, tüccar), Enver Aydın (çiftçi), Cahit Şendil (müteahhit). Kurucu heyet, HP Genel İdare Kurulunca da onaylanmıştır. Ayrıca parti üyelerinin büyük çoğunluğunun DP'nin Adana Teşkilatı kurucularından olduğu ve de partide etkin rol almış kişilerden oluşması dikkat çekmiştir. Hatay Milletvekili Şekip İnal, HP Adana -Teşkilatı kuruluşu hakkında *"Yeni Adana"* gazetesine bir beyanatta bulunarak şöyle demiştir:

> *Bugün Adana Vilayet Müteşebbis İdare Heyetini kurmuş bulunuyoruz. Bilindiği gibi, Adana, Çukurovanın siyasi içtimai hareket merkezidir. Hürriyet Partisinin Adana Vilayet Teşkilatını kurmuş olmakla siyasi hayatımızda yeni bir faaliyet sahası açılmış ve vatan hizmetine yeni kıymetli elemanlarımız katılmış bulunmaktadır. Müteşebbis İdare Heyetini teşkil eden arkadaşlarımın vatanpervarane ve memleket menfaatlarını üstün görüşte idareye muhtedir olduklarına inanıyorum. Adana'da halk teşekkülleri ile ve esnafımızla yaptığım temaslarda Partimize karşı çok yakın ve samimi hislerle meşbu olduklarını anlamış bulunuyorum. Adanalı hemşehrilerimin bu hissiyatı Hürriyet Partisinin kısa zamanda büyük bir inkişaf edeceğine beni inandırmış ve en kıymetli teminatı vermiştir. Hürriyet Partisinin umumi merkezinin muhtelif zamanlarda neşretmiş olduğu gibi Partimizin demokrasi ve hürriyet sahasında adım atarken daima hissiyattan uzak bir şuurla vatan ve millet hizmetini her şeyin üstünde telakki eden zihniyetine sadakat hususunda azmimizi muhafaza ediyoruz. Adana Vilayet Heyetinde hizmet almış bulunan arkadaşlarımın teker teker kanaatleri de aynıdır. Bu zihniyet ve düşüncelere sahip olan arkadaşlarımın memlekete en hayırlı hizmette bulunacaklarına kat'i kanaat sahibi bulunduğumu beyanla, kendilerine muvaffakiyetler temennisiyle sözlerimi bitirmek isterim.*[1216]

HP Kurucu Heyet Başkanı Avukat Esat Togo, Partinin Adana Teşkilatının kurulması ile ilgili gazetecilere 7 Mayıs 1956 tarihinde şu beyanatta bulunmuştur:

> *Hürriyet Partisi Adana da teşekkül etmekle en mühim kültür merkezlerimizin birisinde daha millet ve memleket hizmetine girmiş bulunuyor. Pek kısa bir müddet içinde sayın vatandaşlarımızdan gördüğümüz alaka ve teşvik cesaretimizi artırmaktadır. Hürriyet Partisinin yurdumuzun diğer bölgelerinde*

[1216] *Yeni Adana,* 5 Mayıs 1956, s. 1, 4.

olduğu gibi Çukurova mıntıkasında da gelişeceğinden hiç şüphemiz yoktur. Vilayetimiz dahilinde teşkilatımızın tamamlanması yolundaki hazırlıklarımuz süratle ilerlemektedir. Mahalli matbuatın bugüne kadar partimize gönderdiği yakın ve samimi alakayada bu münasebetle teşekkürü borç biliriz. Matbuatımızın samimi tenkid ve ikazları hareket tarzımızda daima rehber olacaktır.[1217]

Ancak HP Adana Teşkilatında yaklaşık bir yıl sonra yönetim değişikliği olmuş ve yeni müteşebbis heyeti atanmıştır. Buna göre il başkanlığına Enver Aydın, ikinci başkanlığa Vahit Kantel, sekreterliğe Lütfi Gazioğlu, muhasipliğe İsmal Hakkı Erdem, yönetim kurul üyeliğine ise Halil Göksek, Kemal İndirkaş, Hamit Bayman, Edip Akşam, Mesut Sunal, Mehmet Vahit Deliağa ve Ömer Aksoy getirilmiştir.[1218] HP Adana Teşkilatı, CHP ile birleşmeye kadar olan süreçte, HP'den istifalar yaşandığı dönemlerde ya da HP Genel Merkez Yönetimine karşı parti içi muhalif tavırlar sergilendiğinde genel merkezin yanında olmuş ve yönetime bağlılıklarını bildirmiştir.[1219]

HP Adana'da faaliyet alanı bulamamış, diğer partiler gibi CHP ve DP'nin şehirdeki mücadelelerinde aradan çıkmayı başaramamıştır. Ancak şehirde kayda değer etkinlik olarak HP 20 Ekim 1957 tarihinde İnönü Meydanı'nda bir miting programı düzenlemiş, vatandaşların ilgi gösterdiği programda HP Mersin İl Başkanı Fethi Elgün bir konuşma yapmış ancak konuşmasında "mason" kelimesini kullanması üzerine Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a hakaret gerekçesi ile tutuklama istemiyle mahkemeye sevk edilmiş fakat hâkim tutuklamaya yer olmadığı kanaatine vararak Fethi Elgün'ü serbest bırakmıştır. Aynı mitingde konuşan Cihat Baban[1220] ise vatandaşların DP'ye oy vermeyeceğini söyleyerek şöyle demiştir: "Eğer DP iktidara geçerse, Menderesizm kökleşecektir." [1221]

CHP ile yakın temas halinde olan HP, olağanüstü kongresinde partinin 185 delegesinden, 180 tanesi fesih kararı alarak[1222] CHP ile güç birliğine gitmiştir.[1223]

[1217] *Türk Sözü,* 8 Mayıs 1956, s. 1, 3.
[1218] *Yeni Adana,* 16 Nisan 1957, s. 1, 4.
[1219] *Türk Sözü,* 6 Haziran 1958, s. 1, 4.
[1220] Demokrat Parti İzmir milletvekili iken 3 Kasım 1956 tarihinde DP'den istifa etmiştir. *Türk Sözü,* 4 Kasım 1956, s. 1, 2.
[1221] *Yeni Adana,* 21 Ekim 1957, s. 1, 4.
[1222] "Delegeler arasındaki tartışmalardan sonra teklif oya konmuş ve beş üyenin muhalefetine karşılık 175

HP'nin 20 Aralık 1955 Salı günü saat 16.00'da başlayan siyasi serüveni 24 Kasım 1958 tarihinde saat 14.00'te son bulmuş, bu bakımdan HP'nin siyasi hayatı iki sene, on bir ay, üç gün ve yirmi iki saat sürmüştür.[1224] HP; DP'ye tepki olarak doğmuş parti içi muhalefetin ürünü olarak siyasi sahneye çıkmıştır. Parti, her ne kadar uzun ömürlü olmasa da demokrasi kavramının anlaşılması adına attığı adımlarla Türk siyasi tarihindeki yerini almıştır. *"Demokrat"* gazetesinin incelenen nüshalarında, gazete HP'yi görmezden gelmiş yapmış olduğu haberlerde partiyle ilgili ya da partiyi ilgilendiren hususlara yer vermemiştir.

Birleşme kararı sonrası CHP İl Başkanı Nevzat Güven ile yönetimi 26 Kasım 1958'de HP İl Başkanlığını ziyaret etmiş, CHP'li heyeti, HP İl Başkanı Enver Aydın ve yönetimi karşılamıştır. Bu buluşma gayet olumlu hava içerisinde gerçekleşmiş ve Nevzat Güven: *"Kucağımız sizlere açıktır"* demiş bunun üzerine Enver Aydın memnuniyetini dile getirmiştir.[1225] Ziyaret sonrası HP İl Başkanı Enver Aydın ve yönetimi 28 Kasım 1958'de iadeyi ziyarette bulunmuştur.[1226] HP, kongrede tutulan zabıtları ilgili makamlara iletmesinin ardından feshedilmiştir.[1227] HP'nin feshedilmesinin ardından Adana Teşkilatı 4 Aralık 1958 tarihinde toplantı yapmış güç birliğinin tahakkuku için CHP'ye giriş beyannamesini doldurarak imzalamışlardır. Gazetecilere bir açıklama yapan Enver Aydın: "demokratik rejimin tahukuku ümidini CHP ile katileşmiş bulunan güçbirliğinde bulduğumuzu ifade etmek isteriz" [1228] demiştir. Bu bağlamda HP Adana Teşkilatı ülkede olduğu gibi şehirde de siyaset sahnesinden çekilmiştir.

---

oyla güçbirliği kabul edilmiştir". *Bugün,* 25 Kasım 1958, s. 1.
[1223] *Türk Sözü,* 25 Kasım 1958, 1, s. 4.
[1224] *Bugün,* 25 Kasım 1958, s. 1; *Yeni Adana,* 25 Kasım 1958, s. 1, 3.
[1225] *Yeni Adana,* 27 Kasım 1958, s. 1, 3.
[1226] *Türk Sözü,* 29 Kasım 1958, s. 1, 2.
[1227] *Türk Sözü,* 30 Kasım 1958, s. 1.
[1228] *Türk Sözü,* 5 Aralık 1958, s. 1, 3; *Yeni Adana,* 5 Aralık 1958, s. 1, 3

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ADANA'DA GENEL VE YEREL SEÇİMLER

Yunan kökenli bir terim olan demokrasi; belirli bir bölgede yaşayan halk, statüsüz insan ve alt tabakalardaki din adamları grubunu karşılayan "*demosile"* kelimesi ile güç, egemenlik anlamlarında kullanılan "*kratos"* kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Eski Yunan toplumunda demokrasi, çoğunluğun, halkın egemenliği anlamında kullanılmıştır.[1229] Demokrasi kavramını üreten Eski Yunan toplumundan günümüze kadar insanlar hep ideal yönetimin arayışı içerisinde olmuşlardır.[1230] Halk egemenliğini esas alan demokrasi en geniş anlamıyla *"halkın kendi kendini yönetmesi"* olarak tanımlanmaktadır.[1231] Demokratik yönetim tarzı ise bireylere sınırsız özgürlük alanı tanıyan, siyasi çerçevede oluşmuş yaşam şeklidir.[1232] Demokrasi, tarihsel ve kültürel bir süreç olduğu için her toplumun kendine özgü koşulları, orada geçerli demokrasi anlayışını belirlemektedir.[1233]

Demokrasinin olmazsa olmazlarından biri de siyasi partiler ve onların çokluğudur. 1946'dan önce yapılan genel ve yerel seçimlerde Türk milleti alternatifsiz kalmış ve söz konusu seçimlerde oy kullanan vatandaşlar tek parti olan CHP'yi mecburen tercih etmiştir. Bu bağlamda 1946 yılı öncesi tercihsiz dönem olarak nitelendirilebilir. DP'nin kurulup seçimlere katılmasıyla halk çoklu tercihe kavuşmuştur. DP, 1950 genel seçimlerinde Türkiye'nin birçok yerinde olduğu gibi Adana (Seyhan)'da da CHP'ye karşı seçimlerden zaferle çıkmıştır. 1950-1957 arası yapılan genel seçimlerde CHP Adana'da sessizliğe bürünmüş, halk tercihini kurulan diğer partilerden ziyade DP'den yana kullanmıştır. 1957 genel seçimlerinde ise

---

[1229] Anthony Arblaster, *Demokrasi*, çev. Nilüfer Yılmaz (Ankara: Doruk Yayıncılık, 1999), s. 27, 28.
[1230] Coşkun Can Aktan, *Demokrasi Eleştirisi ve Demarşi* (Ankara: Orion Kitabevi, 2017), s. 11.
[1231] Aktan, *Demokrasi Eleştirisi ve Demarşi*, s. 11.
[1232] Alain Touraine, *Demokrasi Nedir?*, çev. Olcay Kunal (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002), s. 25.
[1233] Hikmet Çolak, "*1930 Belediye Seçimleri"* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2007), s. 1.

Adana'da CHP, DP'ye karşı üstünlük elde ederek seçimden galip çıkmıştır. 1950 yılına kadar Adana şehrinde yapılan belediye seçimleri CHP lehine sonuçlanmış ancak 1950 yılında yapılan belediye seçimlerinde DP rüzgarı esmiştir. 1960 darbesine kadar DP, Adana Belediyesini elinde tutmuştur. Fakat DP her ne kadar belediye seçimlerinden galip çıkmayı başarsa da Adana teşkilatında yaşanan parti içi hadiselerin önünü alamamış ve Adana Belediye'sinde başkan değişiklikleri kaçınılmaz olmuştur.

3.1. Genel Seçimler

Osmanlı Devleti'nin ilk anayasası 23 Aralık 1876 tarihinde uygulamaya konulan Kanun-i Esasi'dir ve bu anayasa ilk seçimlerin dayanağı olmuştur. Ayrıca Kanun-i Esasi'de, ayan ve meb'usan isimleriyle iki meclis kurulması amaçlanmıştır. Kanun-i Esasi'ye göre iki meclisin teşkil edilmesi gerekiyordu. Bunlardan birincisi Ayan diğeri ise Mebusan meclisiydi. Bu meclislerin en önemli özellikleri arasında seçimlerin 4 yılda bir yapılacak olması, meclis üyelerinin bir kısmının padişah tarafından atanması, geri kalanların ise gizli oyla seçilmesi, seçilebilmek için 30 yaş sınırının olması, Türkçe biliyor olunması ve iyi hal sahibi olmak yer alıyordu. Bu seçimlerde 130 milletvekili illere göre dağıtılmış ancak seçim sonucunda bazı illerden milletvekili çıkamamıştır. Buna istinaden seçim kanununda değişiklik yapılmak istense de 1877-78 Osmanlı-Rus savaşının başlaması ile kanun çıkaramadan meclis dağılmıştır. 13 Aralık 1877'de toplanan İkinci Meclisi Mebusan tarafından ele alınan seçim kanunu II. Meşrutiyet dönemindeki seçimlere esas teşkil etmiş olsa da meclis 1878'in Şubat'ında II. Abdülhamid tarafından kapatılmıştır. Kanun-i Esasi'nin yeniden yürürlüğe girmesiyle birlikte (23 Temmuz 1908) yapılan seçimlerde 1878'deki seçim kanunu uygulanmıştır. Bu seçimlerde önce ikinci seçmenler belirlenmiş, daha sonra bunlar da mebusları seçmiştir. 17 Aralık 1908'de yeni meclisin açılmasıyla birlikte yapılan 1912, 1914 ve 1919 seçimlerinde çok fazla değişikliğe uğramadan bu seçim kanunu kullanılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde ise seçimler Lozan Antlaşması'nın imzalanamaması riskine karşı Mustafa Kemal'in seçim kararı alması ile gerçekleşmiştir. 1923'te seçim yasasında bazı değişikliklere gidilerek elli bin erkek başına bir mebus seçilme şartı yirmi bine düşürülmüş, seçmen yaşı 18'e indirilmiş, seçmek ve seçilebilmek için uygulanan vergi zorunluluğu kaldırılmıştır. Bu noktada Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun partileşme süreci başlamış, 8 Nisan'da açıklanan parti programı (Dokuz Umde)

sonrasında Müdafaa-i Hukuk Grubu, Halk Fırkası adını almıştır. 28 Haziran 1923 tarihinde yapılan seçimlerde Müdafaa-i Hukuk Grubunun sadece birinci grubu mecliste yer alabilmiştir. Birinci seçmenlerin ikinci seçmenleri, ikinci seçmenlerin de milletvekillerini seçtiği "iki dereceli seçim sistemi" Cumhuriyet döneminde 1942 yılındaki seçimlere kadar uygulanmıştır.[1234]

3.1.1. Cumhuriyet'in İlk Dönemine Kadar Seçimler

Türkiye'de vatandaşlara verilen seçme ve seçilme hakkı Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşanan demokrasi arayışı ile gündeme gelmiştir. İlk kez 1840 yılında, taşrada kurulan yerel meclislerin üyelerini belirlemek için seçimler yapılmıştır. 23 Aralık 1876 tarihinde Türk siyasetinin ilk anayasası olan "1293 Kanun-i Esasi" ilan edilmiş ve bununla birlikte anayasanın maddelerinden biri olan seçme hakkı ilk kez kabul edilmiştir. Akabinde İlk genel seçimler 1877 tarihinde yapılarak ilk meclisimiz olan Meclis-i Mebusan 19 Mart 1877 tarihinde toplanarak faaliyetlerine başlamıştır. 23 Temmuz 1908 tarihinde ilk anayasamız olan Kanun-i Esasi'nin yeniden kullanılmaya başlanması ile II. Meşrutiyet Devri başlamıştır. Türk siyasetinin ilk kez çok partili seçimi sayılan 1908 seçimleri ile 1912 senesi seçimleri, İttihat ve Terakki Cemiyetinin tek olduğu 1914 senesi seçimleri ve 1919 senesi seçimleri *"İntihab-ı Mebusan Kanunu"* maddelerine uygun şekilde gerçekleştirilmiştir.[1235]

1942 senesine kadar yapılan ülke genelindeki seçimlerde İntihab-ı Mebusan Kanunu'nun birtakım maddelerinin değişikliğe uğrayarak seçimlerde uygulandığı görülen bir gerçektir.1923 seçimlerinden hemen önce bir değişiklik yapılarak seçmen yaşını 18'e indirmiş, birinci ve ikinci seçmen olmak için vergi ödeme zorunluluğu şartı kaldırılmıştır. 1927 seçimleri öncesinde yapılan bir diğer değişiklik ise ordu üyelerinin milletvekili olarak seçilmelerinin yasaklanmasıdır. 1931 seçimlerine gelindiğinde de 1927 seçimlerinde kullanılan kanunlar tekrar kullanılmıştır. Kadınlara 1930 senesinde yerel seçimlere katılım hakkı, 1934'te genel seçimlerde bunun yanında milletvekili olma hakkı verilmiştir. Seçmen yaşının 22'ye çıkarıldığı bu dönemde genel seçimlerde

---

[1234] Yavuz, *Türk Siyasi Tarihinde Erzincan (1923-1960)*, s. 183-185.
[1235] Fatma Alev Atayakul, "*Türkiye'de Demorkat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957)"* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, 2007), s. 216.

oy kullanabilen kadınlar, ilk kez milletvekili olarak parlamentoya girmişlerdir.[1236] Bu çalışmanın kapsamı 1934-1960 ile sınırlı olduğundan 1934 öncesi genel seçimlere yer verilmemiş, çalışmanın kapsamında olan seçimler incelenmiştir.

3.1.2. 1935 Milletvekili Seçimleri

Meclis'in tatile girmesi ile birlikte ülkede seçim hazırlıkları başlamıştır. Milletvekillerinin seçim bölgelerine gittiği bu sırada Atatürk de seçim işleriyle ilgilenmek için 21 Ocak 1935 tarihinde İstanbul'a gitmiştir. CHP teşkilatına ve ikinci seçmenlere gönderdiği bir bildiride Atatürk şöyle diyordu:

> *Parti Genel Başkanlık Divanı, yeni Meclis'te de bağımsız üyelerin bulunmasına imkân vermek için parti aday listesinde on altı boş yer bırakmaya karar vermiştir. Cumhuriyetçi ve milliyetçi olup da, Partimiz programından başka bir programla ve partili olmanın normal sınırları dışında serbest çalışacak samimi yurttaşların ulus kürsüsünden yapacakları eleştirilere ve açıklayacakları düşüncelerle ulusal çalışmanın güçleneceği kanısında bulunuyoruz.*[1237]

Mustafa Kemal, 4 Şubat 1935 tarihinde Dolmabahçe Sarayı'nda düzenlenen toplantıda Bakanlar Kurulu ile CHP Yönetim Kurullarına başkanlık etmiştir. Toplantıda tüm ülke için bir seçim bildirisi yayımlanmıştır. *"Büyük Türk ulusunun kadın ve erkek seçmenleri"* şeklindeki hitabıyla ilk kez kadınların siyasi haklara sahip bir birey olduğunu vurgulayan Mustafa Kemal Atatürk, devamında 1930'dan itibaren devam eden ekonomik bunalımın yurdumuzdaki etkisinin sebeplerini ve gerekli tedbirleri anlatmıştır. Mustafa Kemal ayrıca tek parti olarak seçimlere giren CHP'ye oy verilmesini istemiştir. Nitekim istediği gibi de olmuştur. 8 Şubat 1935 tarihinde yapılan seçimlerin neticesinde Büyük Millet Meclisine 399 milletvekili gönderilmiştir. Mustafa Kemal seçim sonrasında yayımladığı bildiride şöyle hitap etmiştir: "Bana ve Partime inancınızı ve güveninizi yine gösterdiniz, saylav adayı olarak size sunduğum arkadaşları yüce seçiminize değer buldunuz. Ulusça gösterilen birlik ve ülküye bağlılık bütün gözleri yeniden yurdumuza çevirmiştir."[1238]

[1236] Atayakul, *Türkiye'de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957),* s. 20, 21.
[1237] Mahmut Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi -II – Tek Partili Cumhuriyet (1931-1938)* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009), s. 169-170.
[1238] Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi -II*, s. 169-170.

1935 senesinde uygulanan genel seçimlerde iki dereceli seçim sistemi uygulanmıştır. Bu sistemine göre yapılan seçimler iki aşamada gerçekleşmiştir. Her iki aşamada da seçimler çoğunluk esasına göre düzenlenmiştir. Seçmenler ise Müntehib-i Evvel (birinci seçmen) ve Müntehib-i Sani (ikinci seçmen) olarak adlandırılmıştır. Müntehib-i Evvel olarak adlandırılan grup Müntehib-i Sani grubunu seçmiş bu grup ise "saylav" diye adlandırılan milletvekili adaylarını seçmiştir. 1935 senesi seçimleri ocak ayında başlamış ve öncelikle Müntehib-i Sani adayları seçilmiş, daha sonra şubat ayı gibi saylav seçimleri yapılmıştır.[1239]Genel seçimler öncesinde ve sonrasında partiler arasındaki mücadeleler ulusal basında yer aldığı gibi yerel basında da oldukça önemli bir yer tutmuştur. 1935 genel seçimlerinin çalışmalarının Adana vilayetine yansımaları *"Yeni Adana"*, *"Türk Sözü"* ve *"Akgünler"* gazetelerinde öne çıkan haberler üzerinden ele alınmıştır.

3.1.3. Adana'da 1935 Milletvekili Seçimleri

1935 senesinde yapılacak seçimlerde bir kanun değişikliği yapılmıştır. Bu kanun değişikliği basında yer almış, seçim sistemi hakkında halka ayrıntılı bilgi verilmiştir. *"Türk Sözüi"* gazetesinde "İkinci müntehip seçimini değiştiren yasa dün bildirildi." başlıklı haberde;

> *İkinci müntehib seçimini değiştiren yasa dün iç işler bakanlığından bildirilmiştir. Bu yasaya göre bir nahiye içinde bulunan kadın erkek nüfustan her 400 kişi için bir ikinci müntehib seçilecektir. Bu miktardan fazlası için bir ikinci müntehib seçilecektir. Bu miktardan fazlası için nasıl muamele olunacağı da eyce anlatılmıştır. 600 kişiye kadar bir, 601 den 1000 e kadar iki, 1001 den 1400 e kadar 3 ikinci müntehib seçilecek, fazlası için bu nisbet içinde seçim yapılacaktır,*[1240] ifadelerine yer verilmiştir.

Böylece 1935 seçimlerinde kaç seçmenin bulunacağına dair rakamları yerel basın paylaşmıştır. Yine *"Türk Sözü*" gazetesinde Adana vilayetinde 753 seçmenin çıkacağına ve bu seçmenler arasından 8 milletvekili seçileceğine dair haberler yer almıştır. Gazetede yer alan bir röportajda CHP Başkanı Örge Evren "Vilayetimizden 8 saylav çıkacak" başlıklı haberde şu bilgileri sunmuştur:

[1239] Erol Tuncer, *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler (1877–2002)* (Ankara: Tesav Yayınları No: 24, 2003), s. 157.
[1240] *Türk Sözü,* 1 İkincikanun 1935, s. 1.

Seyhan Vilayeti içinde bütün kazalarda C.H. Fırkasının ikinci müntehib namzetleri tesbit ve vilayet idare heyeti reisliğinden liste halinde bütün yurddaşlara ilan edilmiştir. Vilayet içinde bütün kazalarda 16.1.935 de ikinci müntahib seçimine başlanacaktır. Bunun için gerek Fırka teşkilatı ve gerek teftiş heyetleri her türlü hazırlıkları bitirmiş ve tertibleri almışlardır. Dün Adana teftiş heyeti reisliği merkez kazasının 29 intihab nahiyesine seçilen intihab heyetleri reisler ile Katibleri Belediyeye davet ederek kanuni vazifelerini izah etmiştir. Fırka Vilayet riyaseti merkez kazasının doğrudan doğruya vilayete bağlı olan 8 nahiye idare heyetler ile bu hususta evvelsi gün ve dün uzun uzadıya görüşmüş ve Fırkaca alınması lazım gelen faaliyet tertiblerini müştereken tesbit etmişlerdir.[1241]

CHP'nin tespit ettiği rakamlara göre Feke kazası (31), Kozan (79), Karaisalı (94), Ceyhan (102), Bahçe (51), Dörtyol (50), Kadirli (41), Osmaniye (51), Saimbeyli (20), Adana Merkez kazasından (244), toplamda 753 seçmen yazılmış olup nüfusa göre 8 milletvekili çıkarılacaktır. Örge Evren ayrıca "Türk çocuklarının en büyük hâkimiyet haklarının istimali günü olan Saylav seçimi günlerinde reylerini her halde kullanacaklarına büyük güvençle inanıyoruz."[1242] diye eklemede bulunmuş böylece seçimlere katılımın sağlanmasını desteklemiştir.[1243]

"Yeni Adana" gazetesinde yer alan "Dün Şehrimizde İkinci seçicilerin seçimine başlandı" başlıklı haberinden anlaşılacağı üzere[1244] seçim iki gün sürmüştür. Seçime kadın erkek herkes büyük bir oranda katılım göstermiştir. Kuvvetle muhtemeldir ki Adana vilayetinin oldukça büyük olması ve nüfus yoğunluğu nedeni ile rey atma süresi uzatılmıştır. *"Türk Sözü"* gazetesinin haberine göre[1245] seçmenlerin yarısı oylarını kullanmış, hatta CHP ve belediye otomobiller kiralayıp kamyonlarla halkı sandık başına taşımıştır. Oy kullanmaya en fazla kadınların hevesli olduğu ise basında ayrıca yer bulmuştur. Belediye seçimlerinde görülen yoğunluğun milletvekili seçimlerinde

---

[1241] *Türk Sözü,* 15 İkincikanun 1935, s. 1.
[1242] *Türk Sözü,* 15 İkincikanun 1935, s. 1.
[1243] Adana merkez kazasından 244 müntehibnamzeti seçileceği haberi "Türk Sözü" gazetesinde ayrıca yer almış adayların isimleri gazetede belirtilmiştir. Adayların isimleri ve ayrıntılı bilgileri için bkz. *Türk Sözü,* 15-16 İkincikanun 1935, s. 2, 2.
[1244] "Dün Şehir Bayrakla donanmış ve ayrılan muntekalarda ikinci seçicilerin seçilmesine başlanmıştır. Kadın, Erkek ve seçmek hakkını haiz herkes sandık başlarına koşarak reylerini kullanmışlardır. Seçme bugün de devam edecektir." bkz. *Yeni Adana,* 17 Sonkanun 1935, s. 1.
[1245] *Türk Sözü,* 17 İkincikanun 1935, s. 1.

görülmesi Adana vilayetinin demokrasiye destek vermesi bakımından Türkiye'nin örnek vilayetlerinden birini teşkil ettiği açıkça görülmektedir.[1246] *"Yeni Adana"* gazetesinin "İkinci müntehip seçimi bugün bitti" ,"fırka başkanının gazetemize verdiği malumat" başlıklı haberinde Halk oylarını kullandıktan sonra seçim sonucu hakkında CHP Başkanı Örge Evren durum hakkında şu bilgileri vermiştir.

> *... Adana yağışlı ve çamurlu bir iki günde Saylav ikinci seçimini yaptı. Havanın elverişli gitmemiş olmasına rağmen sandıklara atılan reyler birinci müntehipler sayısının şu saatti hakikat en yakın tahminle, dene bilirki yüzde doksanını bulmuştur. Temiz yürekli, tam anlayışlı Adananın Türk çocukları Kurtarıcı ve her vakıt Ulus için çalışan büyük kurumunun emellerine uyarak bütün reylerini C.H. Fırkasına vermişlerdir. Vilayet içinde de, intihab vazıyeti, Adanada olduğu gibi, Seyhanlıların bu seçimdeki gösterdikleri uyanıklık ve olğunlukla reylerini yerinde olarak kullandılar.*[1247]

Seçim sonucunu konu alan bir diğer haber ise *"Türk Sözü*" gazetesinde yer almıştır. "Adana; %96'sından fazla rey kullandı. Bununla övünebiliriz.*"* Başlıklı habere göre Adana halkı sağanak yağmurlu ve çamurlu ikinci günde dahi oylarını kullanarak %85 oranında katılım göstermişlerdir. Haberin devamı ise şöyledir.

> *...Sandıkların hepsi dün akşam kapanmış ve yapılan sayım sonunda Cumhuriyet Halk Fırkasının mütehibsani namzetlerinin hepsinin kazandıkları anlaşılmıştır. İki gün süren ikinci müntehib seçiminde, Adana içinde hepsi otuz üç bin küsur reyden ibaret olan birinci müntehiblerin yüzde seksanbeşinden fazlasının reylerini kullanmış oldukları anlaşılmıştır. Hakiki rakamları Pazar günkü nushada neşredeceğiz. Bundan dört yıl önce yapılan intihablarda, kullanılan reylerin yüzde yirmi, yirmibeşini bulmak büyük muvaffakiyet sayılırken, gerek birkaç ay önce yapılan Belediye intihabında, gerek son günlerde yapılan Saylav ikinci müntehib seçiminde Adanalı Türk çocuklarının yüzde seksenbeşten fazlasının reylerini kullanmak derecesinde gösterdikleri siyasal ve sosyal olğunluk; Türk Milletinin büyük yaratıcı ve yaşarıcısı Atatürkün ve onun büyük kurmunun, bilgili sevk ve idare sisteminin, bütün dünya nazarında hayret ve taktir uyandıran, büyük bir eseridir.*[1248]

[1246] Haberin devamı için bkz. *Türk Sözü,* 17 İkincikanun 1935, s. 1.
[1247] *Yeni Adana,* 18 Sonkanun 1935, s. 1.
[1248] *Türk Sözü,* 18 İkincikanun 1935, s. 1.

Türk Sözü'nde yer alan bu haberin devamında ilginç bir ayrıntı da bulunmaktadır. 1934 senesinde Almanya'da yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminde Alman halkının kullandığı oyların %85'i geçmediği halde bir yıl sonrasında Adana ilinin tamamında bu rakamın çok üstünde bir başarı elde edildiği vurgulanmaktadır. "…Bizim bu seçimde kullandığımız rey adedi: Türk Milletinin ve Türk devletinin 11 yıl içinde nasıl bir kurum yarattıklarını, en büyük doğrulukla dış budunlara ve yad uluslara gösterecek çok parlak bir soysal vakıadır."[1249] Cümlelerinden de anlaşılıyor ki 1935 yılında Türk halkı seçimlere standardın çok üstünde katılım göstermiştir. Öyle ki Örge Evren'in *"Türk Sözü"* gazetesine vermiş olduğu demeçte ,

> *Adananın bölündüğü on bir intihab şubesinden Mıdık, Akkapı, Ulucami, Kocavezir, Tepebağ, İstiklal, Kuruköprü ve Türkocağı sandiklarının rey puslaları sayılmıştır. Diğer üç intihab şubesinde kullanılacak birinci müntehib reylerinin tutarı yirmi bin yirmi dokuzdur. Bu kadar birinci müntehibten on dokuz bin ikiyüz altmış bir müntehib rey kullanmış ve Ulu Önderimiz Atatürkün büyük kurumu olan Fırkamız namzetlerine ittifakla reylerini vermişlerdir. Dikkate değer ki, kullanılan reyler yüzde doksan altıdır.*

İfadelerinden, Adana halkının seçime ses getirecek seviyede katılım gösterdiği anlaşılmıştır.[1250] Seçim sonucunun yer aldığı bir diğer gazete olan *"Akgünler"* gazetesinde yer alan *"Ülkemize örnek olduk"* başlıklı haberinde durum aynı şekilde izah edilmiştir.[1251]

1935 senesi milletvekili seçimleri neticesinde toplam 8 aday belirlenmiştir. *"Türk Sözü"* gazetesinde yer alan "Vilayetimiz saylav namzetleri belli oldu" başlıklı haberde Mustafa Kemal Atatürk'ün seçim çalışmaları ile ilgili bir demeci yer almıştır.[1252]

[1249] *Türk Sözü,* 18 İkincikanun 1935, s. 1.
[1250] *Türk Sözü,* 18 İkincikanun 1935, s. 1.
[1251] Benzer haber için bkz. *Akgünler,* 2 Şubat 1935, s. 1.
[1252] "*Sevgili Yurttaşlarım Büyük Millet Meclisinin yeni saylav seçimine girerken geçen dört yılın işlerini gözden geçirmek faydalı olacaktır. Bu suretle çetin yıllarda bana ve önderi olduğum Cumhuriyet Halk Fırkasına destek olan ve doğru yolu gösteren güvenimizin yerinde olduğu kolaylıkla anlaşılmış olacaktır. 1930 ve 1931 yıllarından beri acun, hiç ayırt tanımayan genel bir sıkıntı içindedir. Her yerde ürünlerin fiyatları düşmüş olduğu halde alıcılar azalmış ticaret muvazeneleri bozulmuş iş hacımları daralmış, en sağlam paralar sarsılarak düşmüş veya düşürülmeğe mecbur kılınmıştır. Bizim yurdumuz bu sarsıntılara bilhassa maruz bulunuyordu. Çünkü ticaret ve tediye muvaze nesi ötedenberi açık bulunduğu halde ziraat maddelerinin fiyat düşkünlüğü ve yurdun geniş ölçüde sınai mamulate olan ihtiyacı alış veriş açığını daha ziyade artıracaktı. Bu zorluklar ve ihtimaller yüzünden ülkede genel sıkıntı mali olarak ta ağır tesirler yapacağından devletin hazinesi gittikçe daha fazla darlığa maruz bulunuyordu. Bu çetin şartlar, her alanda yeni kurumlar yapmağa mecbur olan yurdumuzda açılmayı ve ilerlemeyi durduracak*

Haberin devamında ise Halkevleri Başkanı Kemal Kusun'un Maraş'tan milletvekili adayı olduğuna dair bilgiler yer almaktadır.[1253] *"Yeni Adana"* gazetesinin "Vilayetimiz Saylav Namzetleri Belli oldu" başlıklı haberine göre ise Anadolu Ajansı'ndan alınan haber Adana basınında verilmiştir. Haber şu şekildedir:

> *Saylav Namzetleri- Bugün yurdun her yanında ilan edilecek. İstanbul 3 (A.A) – 'Tebliğ' 1—Kemal Atatürk 3 Şubatta dahi yeni seçim müzakerelerine devam etmişdir. Cumhuriyet Halk Fırkasının Saylav namzetlerinin adları ve Kemal Atatürk'ün seçim için Ulusa beyannamesi 4 Şubatta ajansa ve yerlerine bildirilecek ve 5 Şubatta bütün yurtta ilan edilmiş bulunacaktır.2 – Dolmabahçedeki seçim toplantıları nihayet bulduğundan icra vekilleri ve C.H.F. Umumi idare heyeti üyeleri Ankara vazifeleri başına avdet etmişlerdir. C.H.F. Genel divanı seçim nihayetine kadar Önderle beraber İstanbul'da kalacaktır. İçeri ve Dışarı işleri Bakanları da alıkonulmuşlardır.*

Gazetenin kati duyum olarak sunduğu haberde adaylar Ali Münif, General Naci, Ömer Remzi, İbrahim, Hilmi, Damar, Tevfik ve Esma Zihni'dir.[1254] daha sonra Adana milletvekili adayları Mustafa Kemal Atatürk tarafından halka sunulmuştur. Böylece milletvekili adayları,

> *1—Ali Münif Yeğenağa (eski Adana saylavı) 2—Damar Arıkoğlu (eski Adana saylavı) 3—Hilmi Uran (eski Adana saylavı) 4—Ömer Resul Biçer*[1255] *(eski Adana saylavı) 5—General Naci Elden*[1256] *(eski Cebelibereket saylavı) 6—İbrahim Mate*[1257] *(eski Cebelibereket saylavı) 7—Esma Nayman ''kadın,, (Adana belediye üyesi) 8—Tevfik*[1258] *(ziraat umum müdürü)* [1259] olarak halka ilan edilmiştir ve bu adaylar milletvekili seçilmiştir.[1260]

---

mahiyette idi. Bütün bu çetin şartlar en gayet mühim noktayı da anmak Gerektır. Geçen dört yıl içinde uluslar arası durumu yeni ve derin bir buhrana girmiş ve uluslar arasında küskü ve güvensizlik şiddetle kendisini hissettirmişti. Geçen dört yıl içinde ben fırkam, ulusun başlıca bu meselelerini halletmek vazifesinde idik. Bugün yüksek katınıza açık alınla çıkıyoruz. En nazik ulus davalarını en isabetli tedbirlerle en doğru yollarda takibettiğimiz ve her alanda müsbet neticeler aldığımız kanaatindeyiz". Türk Sözü, 5 Şubat 1935, s. 1, 3.

[1253] *Türk Sözü,* 5 Şubat 1935, s. 1, 3.

[1254] *Yeni Adana,* 5 Şubat 1935, s. 1.

[1255] Ömer Biçer hakkında detaylı bilgi için bkz; TBMM Albümü, C. 1, s. 284.

[1256] Naci Eldeniz hakkında detaylı bilgi için bkz; TBMM Albümü, C. 1, s. 284.

[1257] İbrahim Mete hakkında detaylı bilgi için bkz; TBMM Albümü, C. 1, s. 284.

[1258] Tevfik Tarman hakkındadetaylı bilgi için bkz; TBMM Albümü, C. 1, s. 285.

[1259] *Türk Sözü,* 6 Şubat 1935, s. 2.

[1260] Benzer haberler için bkz. *Yeni Adana,* 11 Şubat 1935, s. 2; *Akgünler,* 2 Mart 1935, s. 3.

3.1.4. 1939 Milletvekili Seçimleri

Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Kasım 1938 tarihinde hayatını kaybetmesi sonrasında İsmet İnönü Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. İnönü döneminin ilk genel seçimleri 1939 senesinin baharında yapılan erken genel seçimleri olmuştur. 1939 seçimleri, Atatürk'ün ölümünden sonra Cumhurbaşkanlığı makamına gelen İnönü'nün halk nezdinde nasıl karşılandığı sorusunun bir cevabı, bir "güvenoyu" niteliğinde olacaktı. Ayrıca II. Dünya Savaşı öncesinde, Milli Şef'in toplumun önemli bir kesimi tarafından benimsenmiş bir lider olması hem iç hem de dış siyaset açısından hayati bir konu olarak algılanmıştır. Bu sebeple de seçimler öne alınmış ve süreç boyunca CHP'liler ülke çapında yoğun bir faaliyet göstererek hem ikinci seçmen (müntehip) hem de milletvekili seçimine katılımın yüksek oranda olması için çaba sarf etmişlerdir. Tasarlanan seçim takvimine göre, ikinci seçmen seçimi 15 Mart 1939 Çarşamba günü başlayacaktır. 21 Mart'a kadar oy verme devam edecek ve milletvekili seçimleri ise 26 Mart Pazar günü yapılacaktır. Mart ayı başında İnönü, İstanbul'a düzenlediği gezi esnasında İstanbul Üniversitesinde yaptığı konuşmada halka seslenmiş ve birlik ve beraberlik ekseninde "nifaktan" uzak seçimin yapılmasının önemine vurgu yapmıştır. 1939 seçimleriyle birlikte ilk kez ikinci seçmenlere danışma toplantıları yapılması ve bazı seçim çevrelerinde listelerin hazırlanmasında ikinci seçmenlere inisiyatif tanınması kararlaştırılmıştır. Ayrıca bu dönemde seçim propaganda aracı olarak kullanılmak üzere bir döviz listesi hazırlanmış ve seçim süresince gazetelerin her gün bu dövizleri iri puntolarla yazmaları istenmiştir.[1261]

Seçimlerde milletvekili adayı olmak için başvuranların sayısı 4.500'ü geçmiştir. Milletvekillerinden 4 gün önce, 22 Mart'ta, 28 ilde, ilk kez "ikinci müntehiblerle istişare toplantıları" düzenlenmiştir. İstişare toplantılarında ikinci seçmenlere o ilde mebusluk için başvuranların listesi verilmiştir. İkinci seçmenlerden istenen ise kendilerine verilen bu aday listelerinden o ilin çıkaracağı mebus sayısının iki katı kadar kişi işaretlemeleridir. İkinci seçmenler, istişare toplantılarında 34 adayın ismini işaretlemişlerdir. Nihayet 26 Mart'ta yapılan mebus seçimlerinde 40.979 ikinci seçmenler oylarını ittifakla CHP adaylarına vermişlerdir. İkinci seçmenlerin seçimlere katılma oranı %77,8 olmuştur. Bu seçimlerle birlikte İnönü, meşruiyetini pekiştirmiş,

[1261] Mehmet Ö. Alkan, *Milli Şef'li Tek-Parti Döneminde Seçimler (1939 ve 1943 Seçimleri)*, haz. Mehmet Ö. Alkan, Prof. Dr. Bülent Tanör Armağanı (İstanbul: Oğlak Yayınları, 2006), s. 327-334.

bir tür güvenoyu almıştır. Yapılan seçimler sonucunda Meclis'in yaklaşık dörtte bir üyesi yenilenmiştir.[1262]

3.1.5. Adana'da 1939 Milletvekili Seçimleri

1939 seçimleri ikinci seçmen adaylarının seçilmesi ile başlamıştır. *"Türk Sözü"* gazetesinde yer alan, *"Cumhuriyet Halk Partisi MÜNTEHİBİSANİ namzetleri tesbit edildi"* başlıklı haber şu şekildedir:

> *Şehrimizde Mebus intihabı hazırlıklarına devam olunmaktadır. Dünde Cümhuriyet Halk Partisi Vilayet, Kozan ve Nahiye heyetleri Vali ve Parti Başkanımız Ali Rıza Çevik'in Reisliğinde toplanmış ve Parti namına Müntehibisani gösterilecek Partilileri tesbit etmişlerdir. Parti namzedlerinin listesini aşağıya koyuyoruz:*[1263]İfadeleri bulunmaktadır.

Bu listeye göre Karşıyaka (18), Ulucamii (11), Ocak (11), Tepebağ (14), Mıdık (6), Hürriyet (24), Kocavezir (18), Kuruköprü (23), İstiklal (21), Çınarlı (22), Akkapı (16), Karahacılı-Gübe (3), Karahacılı- Akkıyü (8), Aşağıcanibişehir-Gerdan (3), Aşağıcanibişehir- Yogeçen (2), Aşağıcanibişehir-Camızcı (7), Aşağıcanibişehir-Karayusuflu (5), Yukarıcanibişehir- Kabasakal (5), Yukarıcanibişehir- Dikili (5), Misis (12), Karataş (14), Yüreğir (4), Yüreğir-Kadribey Çiftliği (6), Yüreğir –Tuzsuzzade-Kilisebey (3), Yüreğir-Denizkuyusu (2), Yüreğir-Zağarlı (3), Yüreğir-Büyükkaraplar (4), Tuzla (9), olmak üzere toplam 279 aday belirlenmiştir.[1264] Seçim faaliyetleri ise bayram havasında geçmiş, şehirde neşe ve eğlence yaşanmıştır. *"Türk Sözü"* gazetesinde yer alan "Şehirde faaliyet, Neşe" başlıklı haber şu şekilde, "Dün İkinci Müntehib seçimi münasebetile şehrimizde adeta bir bayram manzarası vardı. Bütün mahallelerde halk toplulukları sokaklara dağılmıştı. Bilhassa intihabşübesi merkezinin önleri pek kalabalıktı…" "Adanalılar, en medeni bir hak olan rey atma vazifesine büyük bir neşe ile koşmaktadırlar."[1265] Şeklinde ayrıntılı bilgi vermektedir.[1266] Seçim

---

[1262] Alkan, *Milli Şef'li Tek-Parti Döneminde Seçimler (1939 ve 1943 Seçimleri), s.* 335-341. Ayrıca bkz. . Önder Duman, "Tek Parti Döneminde CHP'de Bir Parti İçi Demokrasi "Denemesi": 1939 Seçimleri ve İkinci Seçmenlerle "İstişare", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 13(26), (2017).
[1263] *Türk Sözü,* 5 Mart 1939, s. 1, 2.
[1264] Adayların isimleri ve ayrıntılı bilgi için bkz. *Türk Sözü,* 5 Mart 1939, s. 1, 2. Benzer haber için bkz. *Yeni Adana,* 6 Mart 1939, s. 1, 2, 3.
[1265] *Türk Sözü,* 16 Mart 1939, s. 1.
[1266] Benzer haberler için bkz. *Yeni Adana,* 17 Mart 1939, s. 1; *Türk Sözü,* 17 Mart 1939, s. 1; *Türk Sözü,* 18 Mart 1939, s. 2.

faaliyetleri iki gün sürmüş, hemen hemen vilayetin tamamında seçim çalışmaları sona ermiş, fakat Osmaniye, Dörtyol, Kadirli ve Saimbeyli kazalarından net bir bilgi gelmediği için oyların tamamı sayılamamıştır.[1267] Ertesi gün seçim bilançosu belli olmuştur. *"Türk Sözü "* gazetesinde "Adana'da tam 41729 kişi reylerini verdiler" başlıklı haber konusu ile ilgili "Öğrendiğimize göre, her yerde CHP ikinci müntehip namzetleri ittifakla seçilmişlerdir. Merkez'de 288 Ceyhan'da 109, Karaisalı'da 94, Kozan'da 85, Kadirli'de 65, Dörtyol'da 62, Bahçe'de 53, Osmaniye'de 53, Saimbeyli'de 49, Feke'de 34 olmak üzere 10 kazanın müntehibisanı yekunu 892 dir." şeklinde yer almıştır. Haberin devamında yer alan bilgiye göre hava muhalefetinin kötü olmasına rağmen önemli bir katılım olduğudur. Eğer ki hava yağışlı ve fırtınalı olmasaydı oy kullanımı %100'e yakın olacağı ifade edilmiştir.[1268] Seçim sonucunda çıkan tüm oyların CHP'ye ait olduğu da ayrıca vurgulanmıştır. Merkez kazada 41729 oy kullanılmış ve bu oylardan 20840'ının kadınlara ait olduğu tespit edilmiştir. Böylece haberin devamında da yer alan bilgilerden yola çıkıldığında Türkiye Cumhuriyeti'nin kadına vermiş olduğu seçme-seçilme hakkını Adana vilayeti kadınları layıkıyla yerine getirmiştir.[1269] "*Türk Sözü"* gazetesinin "Bugün Millet Vekillerimizi Seçiyoruz!" başlıklı haberinde

> *Cumhuriyet Halk partisi genyönkurulunun Parti mebus namzedlerini ilan ettiğini dünkü sayımızda bildirmiş ve mebus namzedlerine aid tam listeyi neşretmiştik. Malum oldüğu üzere, bütün yurdda olduğu gibi bugün şehrimiz de de mebus intihabı yapılacaktır. Bugün saat 9 da Seyhan ikinci müntehipleri, CHP, ilyönkurul binası salonunda toplanarak yeni mebuslarımızı seçeceklerdir. Öğleye kadar bitirilmesi çok muhtemel olan seçim ve rey tasnif işinden sonra yeni mebuslarımı resmen belli olacaktır.*

İfadeleri yer almış ve daha sonra seçim sonucunda milletvekili adayları ilan edilmiştir.[1270]

Listede yer alan Ali Münif Yegena, Damar Arıkoğlu, General Naci Eldeniz, Hilmi Uran, İbrahim Mete, Tevfik Tarman, İsmail Safa Özler, Sinan Tekelioğlu, Şemsa İşcen milletvekili seçilmiştir.[1271]

[1267] *Türk Sözü,* 21 Mart 1939, s. 2.
[1268] *Türk Sözü,* 22 Mart 1939, s. 1.
[1269] *Türk Sözü,* 22 Mart 1939, s. 1.
[1270] *Türk Sözü,* 26 Mart 1939, s. 1.

3.1.6. Adana'da 1942 Yılı Açık Bulunan Milletvekilliği Seçimleri (Ara Seçimler)

Ara seçimler; iki genel seçim arasında milletvekilliği, belediye başkanlığı gibi seçimle gelinen koltukların farklı nedenlerden dolayı boşalması ile yapılan seçimdir. Ara seçimler, Milletvekilliği Seçim Kanunu'nun 7. maddesine göre düzenlenmektedir. Ara seçimler her seçim döneminde genel seçimden 30 ay geçtikten sonra yapılmaktadır. Fakat olağanüstü durumlarda boşalan üye sayısının fazla olduğu zamanlarda ara seçimler meclisin kararına göre 3 ay içinde yapılmaktadır.[1272]

1939 seçimlerinde Seyhan milletvekili olarak seçilen İsmail Safa Özler 28 Haziran 1940 tarihinde, İbrahim Mete ise 14 Şubat 1940 tarihinde vefat etmiştir.[1273] Bu sebeple Seyhan ilinde 2 milletvekili koltuğu boşalmıştır.

1942 senesinde Seyhan (Adana) vilayetinde açık bulunan milletvekilikleri için ara seçimler yapılmıştır. *"Türk Sözü"* gazetesinde yer alan "Yarın şehrimizde Mebus seçimi var" başlıklı habere göre, "Seyhan mebusluğuna Ahmet Kutsi Tecer namzet gösterildi. Münhal bulunan Seyhan mebusluğu için yarın saat onda parti vilayet idare heyeti salonunda seçim yapılacaktır. Dün bu hususta müntehibisanilere davetiyler gönderilmiştir."[1274] Şeklinde bilgi verilmiştir. Anadolu Ajansı'ndan alınan ve haberin devamında verilen bilgide ise Seyhan vilayeti haricinde açık bulunan Ankara, Bursa, İzmir, Kastamonu, Zonguldak adayları da sıralanmış[1275] daha sonra Seyhan vilayetinden Ahmet Kutsi Tecer'in milletvekili adayı olduğu duyurulmuştur.[1276] 31 Mayıs 1942 tarihinde yapılan milletvekilliği ara seçiminde CHP adayı olan Ahmet Kutsi Tecer

---

[1271] *Yeni Adana,* 25 Mart 1939, s. 1. Benzer haberler için bkz. *Türk Sözü,* 26 Mart 1939, s. 1; *Yeni Adana,* 27 Mart 1939, s. 1; *Türk Sözü,* 28 Mart 1939, s. 1.

[1272] Mustafa Ersönmez, Ünal Küçük, "Ara Seçimin Yetersizliği Ve Temsilde Süreklilik Sorunu: Yedek Milletvekilliği Tartışmaları" *Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl. 3, S. 6 (2016).

[1273] TBMM Albümü, C. 1, s. 353; Çanak, *Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan)*, s. 264, 265-267, 268.

[1274] *Türk Sözü,* 30 Mayıs 1942, s. 1.

[1275] Benzer bir haber*;"Açık olan Ankara mebusluğuna emekli general Nihat Anılmış, Bursa mebusluğuna Cumhuriyet Halk Partisi genel sekreterlik başkatibi Dr. Talat Simer, İzmir mebusluğuna İzmir Cumhuriyet Halk Partisi vilayet idare heyeti reis vekili Dr. Hüseyin Hulki Cura, Kars mebusluğuna Maarif Vekaleti teftiş heyeti reisi Cevad Dursunoğlu, Kastamoni mebusluğuna profesör Hayrullah Diker, Kocaeli mebusluğuna İstanbul vilayet daimi ebcümen azasından Suphi Artel, Kütahya mebusluğuna emekli generalAşir Atlı, Seyhan mebusluğuna Maarif Vekaleti talim ve terbiye heyeti azasından Ahmet Kudsi Tecer ve Zonguldak mebusluğuna da siyasal bilgiler okulu müdürü Mehmet Emin Erişirgil Parti namzedi olarak seçilmişlerdir." Bugün,* 30-31 Mayıs 1942, s. 1. Benzer haber için bkz. *Türk Sözü,* 31 Mayıs 1942, s. 1.

[1276] *Türk Sözü,* 30 Mayıs 1942, s. 1.

Seyhan milletvekili seçilmiştir. *"Bugün"* gazetesinde yer alan "Pazar günü yapılan meb'us intihabında parti namzedimiz ittifakla seçildi" başlıklı haberde,

> *Evvelki gün Cumhuriyet Halk Partisi salonunda parti yüksek divanı tarafından münhal bulunan Seyhan vilayeti mebusluğuna namzet gösterilmiş olan Ahmet Kudsi Tecer ittifakla mebus seçilmiştir. Vilayet dâhilinde 752 müntehibisaniden halen mevcut bulunan 63 ..ri iştirak etmiştir. Seçim bütün vilayet dâhilinde saat ta 10 başlamış ve 11 de bitmiştir. Netice telgrafla merkeze arz edilmiştir.*[1277]

Şeklinde ifadeye yer verilmiştir.

Böylece ünlü şair Ahmet Kutsi Tecer, Seyhan'ı milletvekili olarak mecliste temsil edecektir.

Ayrıca 1942 yılı ara seçimlerinde Seyhan ilinde Salahattin Çam da milletvekili olarak seçilmiştir fakat Salahattin Çam'ın milletvekili seçilmesi basında yer bulmamıştır.[1278]

3.1.7. 1943 Milletvekili Seçimleri

14 Ocak 1943 tarihinde son toplantısını yapan Büyük Millet Meclisi, seçimlerin yenilenmesi kararını oy birliği ile kabul etmiş ve yeni meclisin 8 Mart tarihinde toplanmasını karara bağlayarak dağılmıştır. Yeni seçim de diğerleri gibi iki dereceli olarak gerçekleştirilecektir. İçişleri Bakanı Recep Peker, 16 Ocak'ta valiliklere gönderdiği tebliğde seçim işlerine hemen başlanmasını emretmiştir. Bir taraftan nüfusun yazılması işleri tamamlanırken bir taraftan da teftiş heyetleri oluşturulacaktır. Peker, seçim defterlerinin 28 Ocak'a kadar ülkenin her tarafında tamamlanmasını ve teftiş heyetlerinin incelemesine sunulmasını da istemiştir. Ülkenin her yerinde seçimin birinci aşaması 20 Şubat'a kadar tamamlanacaktır. Nitekim 15-20 Şubat tarihlerine gelindiğinde seçmenler ilk oylarını kullanarak ikinci seçmenleri belirlemiştir. Seçime katılma oranı yurt genelinde %80 oranında olmuştur. Bu, tek partili dönemde ulaşılan en yüksek katılım oranıydı. İkinci seçmenlerin seçim işlemleri tamamlandıktan sonra CHP'nin milletvekili aday listesi İsmet İnönü'nün 23 Şubat'ta yayımladığı bir beyanname ile kamuoyuna duyurulmuştur. Bu genel seçimlerde, ilk kez, seçilmesi

---

[1277] *Bugün,* 2 Haziran 1942, s. 1; *Türk Sözü,* 2 Haziran 1942, s. 2.
[1278] TBMM Albümü, C. 1, s. 353; Çanak, *Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan)*, s. 268, 269.

gereken milletvekili sayısının üzerinde aday gösterilmiş böylece ikinci seçmenlere aday olan çok fazla vekil arasından tercih yapma hakkı tanınmıştır. Ülke genelinde toplam olarak 455 milletvekili seçilecekken CHP 78 fazlasıyla 533 aday göstermiştir. Neticede ikinci seçmenler 28 Şubat tarihinde oylarını kullanarak 455 milletvekili seçmiştir. Seçimler daha önce de olduğu gibi CHP'nin büyük zaferi ile neticelenmiştir. *"Cumhuriyet"* gazetesi seçim sonucunu halka "yurdun her tarafından Halk Partisi namzetleri tam bir ittifakla intihap edildiler" başlığıyla duyurmuştur.[1279]

3.1.8. Adana'da 1943 Milletvekili Seçimleri

1943 mebus seçimleri iki dereceli yapılmıştır. Seçim çalışmaları öncesi intihap dairesinden alınan defterlerden vilayetin toplam nüfus oranını belirlenmiştir. *"Türk Sözü"* gazetesinin "Vilayetimiz 9 mebus çıkaracak" başlıklı haberinde yer alan bilgiye şu şekildedir. "Mebus seçimi hazırlıkları hararetle devam etmektedir. İntihap dairelerine asılmış bulunan defterler indirilmiştir. Kazalardan gelen ve nüfus mikdarını gösteren mazbatalar üzerinde yapılan tedkikatta vilayetimiz umum nüfusunun 366647 olduğu anlaşılmıştır. Buna göre vilayetimizden dokuz mebus seçilecektir."[1280] Daha sonraki "Pazar günkü toplantıda CHP Seyhan İdare Heyetinin namzetleri ittifakla kabul edildi" başlıklı habere göre ise CHP idare heyetleri, Parti Müfettişi Halit Onar'ın reisliği altında toplanmış parti adayları partililere duyurulmuştur. Parti adayları idare heyeti tarafından kabul edilmiş ve daha sonra seçim direktifleri partililere verilmiştir. Bu karara göre parti idare heyetleri her gün toplanmak sureti ile seçim çalışmalarına başlamıştır.[1281] Aday listeleri ayrıntılı bir şekilde basında yer bulmuştur. "Türkiye Büyük Millet Meclisinin yedinci devresi için yapılmakta olan seçimde Adana kazası için isimleri yukarıda gösterilen vatandaşları CHP partimizin ikinci seçmen namzetleri olarak sayın birinci seçmenlere arzederim." şeklinde ifadeleri bulunan CHP Seyhan Vilayeti İdare Heyeti Reisi Mustafa Rıfat Gülek adayların isimlerini paylaşmıştır.[1282]

[1279] Ahmet Demirel, *Tek Partinin İktidarı – Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013), s. 273-277.
[1280] *Türk Sözü,* 10 Şubat 1943, s. 2.
[1281] *Bugün,* 9 Şubat 1943, s. 2.
[1282] Haberin içinde seçim şubelerinden kaç kişinin aday olduğuna dair bilgiler bulunmaktadır. Buna göre Akkapı (18) Çınarlı (22) Hürriyet (29) İstiklal (23) Karşıyaka (19) Kocavezir (20) Kurukapı (29) Mıdık (7) Türkocağı (10) Tepebağ (159 Ulucami (13) Büyük Argadır (12) Çapıt (8) Dikili (6) Gardın (3) Gurube (4) İncirlik (4) Kadıköy (6) Kadri Bey (3) Karataş (14) Karayusuflu (7) Kurttepe (5) Mihmandar (3) Misis (15) Oymaklı (6) Tuzla (7) Tuzsuzoğlu (4) Yolgeçen (1) Kilisliköy (2) olmak üzere toplamda

Aday listeleri yayımlandıktan sonra 15 Şubat 1943 tarihi itibariyle seçimler başlamıştır. Önceki seçimlerde olduğu gibi 1943 seçimlerinde de kadınların katılımı oldukça yüksek olmuştur. *"Türk Sözü"* gazetesinin "Şehrimizde mebus intihabı dün başladı. Yalnız dün seçmenlerin yarısı reylerini kullandı." Başlıklı haberinde,

> *Evvelce de haber verdiğimiz gibi dün sabah şehrimizde ikinci seçmen intihabına başlanmıştır. Halk bilhassa kadınlarımız büyük bir iğli ile seçim sandıklarının başına koşmakla ve reylerini vermektedir. Geç vakit haber aldığımıza göre dün reylerini kullanan seçmenlerin sayısı yekûnun yarısını bulmuştur. Bu da rey sahiplerinin milletvekillerinin seçilmesi ne kadar büyük bir ehemmiyet verdiklerini ve partimiz namzetlerine rey vermekte duydukları arzuyu göstermesi itibariyle sevinçle karşılanması lazım gelen bir hadisedir.*[1283] İfadeleri yer almaktadır.

Ayrıca seçmenlerin adayları benimsediğini ve seçimlere katılmayı kendilerine bir görev olarak gördüklerini söylemek mümkündür. CHP İl Yönetimi seçimlerde herhangi bir aksaklık olmaması adına seçim şubelerini gezmiş ve sonuçtan oldukça memnun olmuşlardır.[1284]

Birinci seçimlerde başlangıçta seçmenlerin %85'i oylarını kullanmış, köy ve tüm seçim merkezlerini gezen Kasım Ener, Rıfat Gülek seçimlerin başarılı bir şekilde devam etmesinden çok hoşnut olmuştur. İki gün içerisinde seçimlere katılım oranı %100'e ulaşmış ve teftiş heyeti dört gün içinde seçim merkezlerinden oy sonuçlarını toplamıştır.

"Bugün" gazetesinin "İkinci seçmen seçimi devam ediyor. 11 intihap şubesinden 9'unda seçim dün sona erdi." Başlıklı haberinde ikinci seçmen mazbatalarını alanların ayın 24'üne kadar belediye teftiş heyetine müracaat etmeleri gerektiğine dair bilgiler bulunmaktadır.[1285] *"Türk Sözü"* gazetesinin 20 Şubat 1943 tarihli "Şehrimizde mebus seçimi" başlıklı haberinde "Mebus seçimi hakkında aldığımız malumata göre, Adana şehri ve merkez kazası seçimi bitmiş olduğundan intihap neticeleri teftiş heyetine bildirilmiştir.

---

30 seçmen şubesinden 315 aday belirlenmiştir. *Bugün,* 14 Şubat 1943, s. 3. Benzer haber için bkz. *Türk Sözü,* 14 Şubat 1943, s. 1.

[1283] *Türk Sözü,* 16 Şubat 1943, s. 1.

[1284] Haberin devamı için *Bugün,* 16 Şubat 1943, s. 1, 4.

[1285] *Bugün,* 17 Şubat 1943, s. 1. Benzer haber için bkz. *Türk Sözü*, 18 Şubat 1943, s. 1.

İkinci seçmenlerden teftiş heyetine müracaat ederek mazbatalarını kaydettirenler 285 kişidir. Mazbataların kaydına devam edilmektedir."[1286] ifadeleri bulunmaktadır. 285 başvuru ikinci seçim için az görünse de daha sonra bu oran artacaktır. Seçim sonucunda CHP milletvekili adaylarını ilan etmiştir. Bu durum sonucunda Damar Arıkoğlu, Naki Bekman, Salahattin Çam, Kemal Çelik, Naci Eldeniz, Şemsa İşçen, Nizamettin Kırşan, Cavit Oral, Kemal Satır, Hilmi Uran, Ali Münif Yeğena,[1287] aday olmuştur. Bu adaylardan Arıkoğlu (811) Uran (858) Oral (856) Satır (85) Çelik (851) İşcen (845) Eldeniz (849) Yegena (826) Çam (819) oy almıştır. Kırşan (88) ve Bekman (66) ise yeterli oy alamamış ve liste dışı kalmıştır. 900 ikinci seçmen arasından 858 kişi oy kullanmıştır.

1943 seçimlerinde Adana vilayetinde toplam 9 milletvekili adayı çıkmıştır. Komşu il olan İçel'den 6 kişi aday olmuştur. *"Yeni Adana"* gazetesinin 1 Mart 1943 sayılı haberinde İçel'den seçilen "CHP mebuları ise Doktor Muhtar Berker, Turhan Cemal Beriker, Ferit Celal Güven, Emin İnankur, General Şefik, Şefik Tunay." olarak belirtilmiştir.[1288] Damar Arıkoğlu, Salahattin Çam, Kemal Çelik, Naci Eldeniz, Şemsa İşcen, Cavit Oral, Kemal Satır, Hilmi Uran, Ali Münif Yegena Seyhan milletvekilliğine seçilmiştir.[1289] Milletvekili olarak seçilen Cavit Oral, bir konuşma yapmıştır.

[1286] *Türk Sözü,* 20 Şubat 1943, s. 1.
[1287] *Türk Sözü,* 24 Şubat 1943, s. 1; Benzer haber için bkz. *Yeni Adana,* 24 Şubat 1943, s. 1.
[1288] Benzer haberler için bkz. *Yeni Adana,* 24 Şubat 1943, s. 1; *Bugün,* 24 Şubat 1943, s. 1, 2, 3; *Yeni Adana,* 1 Mart 1943, s. 1, 3.
[1289] *Yeni Adana,* 1 Mart 1943, s. 1, 3; *Bugün,* 2 Mart 1943, s. 1, 2. haberinde ayrıca milletvekilleri hakkında şu bilgilere yer vermiştir: *"Yeni Seyhan mebuslarının kısaca hal tercemelerini okuyucularımıza bildiriyoruz. B. Ali Münif Yegena Doğum yeri: Adana; doğum tarihi, 1874; Tahsili: Mülkiye; İngilizce ve Fransızca bilir. İdare işlerinde ve senelerce Adana belediyesindebulunmuştur. Gl. Naci Eldeniz1875 te Manastırda doğmuştur. Harbiyede okumuş Almanyada tahsil görmüştür. Almanca ve Fransızca dillerine vakıftır. Uzun yıllar Kolordu komutanlığı yapmıştır. B. Hilmi Uran 1884 te Bodrumda doğmuş, Mülkiyeyi bitirmiştir. Vilavetimizde valilik yapmış, bir çok eser vücuda getirmiştir, Nafia, Adliye vekilliklerinde bulunmuş, C. H. P. Adana mıntıkası müfettişliğini yapmıştır. Fransızca, Rumca lisanlarını bilir. B. Salahattin Çam1885 te İstanbulda doğmuştur. Merkez ve İş Bankası Umum Müdürlüklerinde bulunmuş, B. M. Meclisinin altıncı devresine mebus seçilmiştir. B. Damar Arıkoğlu1889 da Adanada doğmuş, hususi tahsil görmüştür. Çifçidir. Alamncabilir. BayanŞemsa İşcen1902 de İstanbulda doğmuştur. Darülfünün Fen fakültesi tabiiye şubesinden mezundur. Fransızca bilir. Adana kız muallim mektebinde bir çok yıllar tabiiye öğretmenliği yapmıştır. Sayhan vilayeti umumi meclis azası iken mebus seçilmiştirB. Cavit Oral1904 te Adanada doğmuş, Almanyada Yüksek Ziraat Mektebi ve Siyasi Bilgiler Yüksek Mektebinde tahsil görmüştür. Almanca ve Fransızca bilir. Seyhan C. H. P. idare heyeti ve belediye üyesi iken B. M. Meclisi beşinci devresine Niğdeden mebus seçilmiştir. B. Kemal Çelik 1905 te Kozanda doğmuş, Ankara Hukukunda tahsilini bitirmiştir. Antep, Mersin ve İstanbuldahakim ve müddeinmumiliklerde bulunmuştur. Beş senedenberiAdanada serbest avukatlık yapmakta idi. C. H. P. Seyhan vilayet idare heyeti ve umumi Meclis azası iken mebus seçilmiştir. Dr. B. Kemal Satır327 de Adanada doğmuş, 936 da Tıp Fakültesini bitirmiştir. 940 da C. H. P. vilayet idare heyeti azalığına ve Halkevi reisliğine seçilmiştir. 942 de belediye*

Bu konuşmada ,

> *Aziz hemşehrilerim; arkadaşlarımı ve beni Seyhan mebusluğuna seçmekle hakkımızda gösterdiğiniz yüksek teveccüh ve itimada sonsuz teşekkür ve şükranlarımı arzederim. Sizlerin bu kıymetli teveccühünüze layık olmak için Büyük Milli Şefimizin emirlerinde ve Partimizin prensipleri içinde tam bir inanla ve bütün yeterimizle arzularınızı emirlerinizi başarmağa çalışacağımıza söz veriyoruz,*

İfadelerini kullanan Cavit Oral, seçmenler tarafından yoğun ilgi ile karşılanmıştır. Seçmenler arasındaki samimi muhabbetler basının gözünden kaçmamıştır. Seçim akşamı yeni milletvekillerini kutlamak maksadı ile bir akşam yemeği organize edilmiş bu yemeğe Vali ve Belediye Başkanı da katılım göstermiştir.[1290]

3.1.9. Adana'da 1946 Yılı Açık Bulunan Milletvekilliği Seçimleri (Ara Seçimler)

1943 seçimlerinde Adana milletvekili olarak seçilen Selahaddin Çam'ın istifa etmesi[1291] üzerine boş kalan milletvekili koltuğunu doldurmak maksadı ile 1946'da vilayet genelinde ara seçim yapılmıştır. Halkevi Gazinosu'nda yapılan seçim için eski Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlu, Saimbeyli CHP Başkanı Tevfik Yıldırım ve Emekli Memur Esad Musaballı aday olmuştur. *"Türk Sözü"* gazetesinin, "Milletvekili Seçimi Pazar günü yapıldı. Sinan Tekelioğlu Milletvekili Seçildi." başlıklı haberinde ara seçimler hakkında ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır.[1292] Selahaddin Çam'ın istifa etmesinin ardından yapılan seçimlerde halkın ilgisizliği dikkat çekmiştir. Öyle ki akşam altı gibi seçimin bitmesi gerekirken yeterli oy sayısı tutturulamadığı gerekçesi ile seçim saat sekize uzatılmıştır. Haberin devamında,

> *Pazar günü Ceyhan ve Kozanda seçmenlerin onda sekizinin oyu alınamadığından nisap sağlanamamış, bu iki İlçede seçim Pazartesi gününe kalmıştır. Şehrimizde ilan edilen saat tamam olduğu vakit nisabı doldurmak için daha 8 oya ihtiyaç vardı. Bu olaylar da, seçimlere karşı büyük bir alaka*

---

azalığına, müteakiben umumi meclis azalığına intihap olunmuştu.". TBMM Albümü, C. 1, s. 423, 424; *Türk Sözü,* 2 Mart 1943, s. 1; *Yeni Adana,* 1 Mart 1943, s. 1, 3.

[1290] *Bugün,* 2 Mart 1943, s. 1.

[1291] *Bugün,* 16 Aralık 1945, s. 1.

[1292] *Türk Sözü,* 23 Nisan 1946, s. 1, 3.

gösterilmediğine dair olan görüşümüzü doğrulamaktadır, ifadeleri yer alır.

Eksik olan 8 oy tamamlandıktan sonra Sinan Tekelioğlu (201), Tevfik Yıldırım (6), Esat Musaballı (5) oy almıştır. Aday olmadıkları halde adaylar arasında oy alan kişiler de bulunmaktadır. Buna göre Ahmet Remzi Yüreğir (8), Vedat Güçlü (1), Ziya Akverdi (1) oy almıştır. Böylece tüm ilçede seçim çalışmaları tamamlanmış bunun neticesi haberin devamında,

> *İlçedeki seçim neticeleri ancak dün geç vakıt anlaşılabilmiştir. Buralardaki seçim neticeleriyle şehrimizdeki seçim neticesinden genel olarak anlaşıldığına göre, Sinan Tekelioğlu 434 oyla Milletvekili seçimini kazanmıştır. Bunun haricinde Tevfik Yıldırım 228, Ahmed Remzi Yüreğir 12, Esat Musaballı 5, Vedat Güçlü 1, Ziya Akverdi 1, fabrikatör Mustafa Özgür 1 oy almıştır,*şeklinde verilmiştir.[1293]

Halkın seçimlere isteksiz olduğuna dair 23 Nisan 1946 tarihli *"Tel"* gazetesinin "Açık bulunan Seyhan milletvekilliğine büyük bir ekseriyetle Sinan Tekelioğlu seçildi. Seçim büyük bir sükun ve disiplin içinde kanunun tarifi üzere cereyan etmiştir" başlıklı haberinde de ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır.[1294]

3.1.10. 1946 Milletvekili Seçimleri

DP'nin kuruluşundan 3 ay sonrasında tarihler 21 Nisan 1946'yı gösterirken 4 ilimizde milletvekili ara seçimleri yapılmıştır. Bu seçimler, iki dereceli seçim sistemiyle yapılan son seçim olmuştur.[1295] 26 Mayıs 1946'da gerçekleştirilen belediye seçimlerinden sonra birçok alandaki serbestlik de giderek artmaya başlamıştır. Basın Kanunu'nun 5. maddesi değiştirilmiş ve basın suçlarının belirli bir kısmı için af ilan edilmiştir. 5. maddedeki değişikliğe göre gazetelerin kapatılma yetkisi hükümetin elinden alınarak mahkemelere verilmiştir. Üniversitelere iç işlerinde özerklik tanınmış ancak kurum giderlerinin yine devlet bütçesinden karşılanmasına karar verilmiştir. Sınıf farklılığı üzerinden dernekler kurulmasını yasaklayan Cemiyetler Kanunu

---

[1293] *Türk Sözü,* 23 Nisan 1946, s. 1, 3.
[1294] Benzer içerikteki haberin devamı için bkz. *Tel,* 23 Nisan 1946, s. 1, 2.
[1295] Erol Tuncer, *1946 Seçimleri* (Ankara: Yeniden Grup Matbaacılık, 2008), s. 48.

değiştirilmiştir. Dernek kurma konusunda sıkıntı yaratabilecek kanunlar yürürlükten kaldırılmıştır.[1296]

CHP'nin 25 Nisan 1946 tarihindeki olağanüstü kurultayında bir dizi karar alınmış ve bu karara uyan hükümet, Meclis'e Seçim Kanunu'nu değiştiren bir teklif oluşturmuştur. Fakat Demokrat kanadı oyun gizliliği ve güvenliği açısından teklifi yeterli bulmamışlardır. Muhalefetin, seçimlerin mahkemeler tarafından denetlenmesini istemesine rağmen bu teklifte denetleme yetkisi yine hükümete bırakılıyordu. Genel anlamda CHP, 25 yıllık sürede koyduğu özgürlüğü kısıtlayan kararları kısa süre içerisinde gevşetmiş veya ortadan kaldırmış, böylece belirli oranda serbestleşmeye imkân tanındıktan sonra seçimlerin 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılması belirlenmiştir.[1297] Cumhurbaşkanı İnönü, kasım ayında yaptığı bir söylevde Meclis'in mevcut döneminin tamamlanması üzerine gelecek seçimlerin 1947'de yapılacağını söylemiştir. Ancak CHP, bu olağanüstü kongrede yapılan görüşmeler neticesinde seçim tarihini öne almaya karar verilmiştir. Amaç, yeni kurulan partinin teşkilatlanmasına fırsat vermeden seçimi gerçekleştirmek olmuştur. Neticede genel seçimlerin 21 Temmuz 1946'da yapılmasına karar verilmiştir.[1298] Fakat İsmet İnönü seçimlerin niçin öne çekilmesi gerektiğini gerekçeleriyle şöyle izah etmiştir:

> *Esasen seçimi tabiî olarak 1947 için düşünüyorduk. Dış ve iç politika gerekleri, memleket idaresini bir an önce kararlı kılmak mecburiyetini gösterdi. Dünyanın hali, geçen sene tahmin edebildiğimizden daha bulanık ve karanlık olarak, uzunbir sürünceme yolunu tutmuştur. Seçim kanununu Meclise göndermekte geciktiğimiz kanaatinde olanlar vardır. Hattâ, yeni partiler, seçime hemen girecek durumda olduklarını da söylemişlerdir. Zaten, yeni seçim kanunu bir defa çıktıktan sonra, artık, Büyük Meclis, kendi temsil kudretinin zayıflığına kendisi hükmetmiş durumda kalacaktır. İçeride ve dışarıda, hiçbir politika, otoritesinden şüphe edilen bir Büyük Millet Meclisi ile yürütülemez. Demek istiyorum ki, yeni seçim kanununun karar altına alınmasının tabiî neticesi, süratli bir seçime gitmek olacaktır.*[1299]

[1296] Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi -Sosyal, Kültürle, Ekonomik Temeller* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2010), s. 244-246.
[1297] Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, s. 246-247.
[1298] Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, çev. Metin Kıratlı (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1970).
[1299] Tuncer, *1946 Seçimleri*, s. 53.

DP'nin üst yönetiminde bulunanlar seçimi protesto etmek istedilerse de parti merkezlerinde yapılan danışma kurulu toplantısında seçim sisteminin engellerine rağmen seçimlere girme kararı verilmiştir. Seçimlere çok az kala DP, 63 vilayette ve 300 kazada ayrıca çok sayıda köylerde parti teşkilatını kurmuştur. DP, bu sırada, Türkiye'de çok sevilen Mareşal Fevzi Çakmak nezdinde önemli bir destek kazanmıştır. CHP'ye karşı bir nevi kırgın olan Fevzi Çakmak, DP listesine bağımsız aday olarak girmeyi kabul etmiştir. Seçim kampanyaları hızla devam ederken, muhalefet, CHP'lilerin baskılarından şikâyet ederek seçimler esnasında engellemeler olacağından duydukları tedirginliği dile getirmişlerdir. CHP'liler ise Demokratların temel hedeflerinin CHP'yi yıkmak olduğunu belirterek dini siyasete karıştırmak ile suçlamışlarıdır. Seçim kampanyalarının en dikkat çekici taraflarından biri ise adayların tek parti devrinin aksine bu dönemde seçim bölgelerinde bulunarak halkla temas etmesi, ihtiyaçlarını dinlemesi, vaatlerde bulunması olmuştur.[1300]

Bu atmosfer altında genel seçimler 21 Temmuz 1946 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu Türkiye'nin tek dereceli ilk seçimiydi. Seçimlere katılma oranları ve partilerin sandalye sayıları hakkında farklı görüşler vardır. Buna göre, seçmenlerin katılımlarıyla ile ilgili %85 ve %75 şeklinde iki farklı oran bulunmaktadır. Alınan neticede 456 milletvekillinden 395 CHP, 64 DP, 6 bağımsız adaylar kazanmıştır.[1301]

Oluşturulan seçim kanunun seçim güvenliğini bakımından yetersiz olması ve seçimler sırasında "bazı idarecilerin iktidarı koruyan bir tutum sergilemesi" nedeniyle açık oy ve gizli sayım sisteminin uygulandığı 1946 seçimleri, muhalefetin durumdan şikâyet etmesine yol açmış ve uzun süre tartışma konusu olmuştur. Seçim sonrası, DP'liler sonuçları protesto ederek seçimlerin baskı altında yapıldığını, verilen oyların değiştirildiğini ileri sürmüşlerdir.[1302]

[1300] Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, s. 247-249; Abdullah Erayman, "*1946 Genel Seçimleri ve Demokrat Parti'nin Ana Muhalefet Yılları"* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020), s. 44-45.
[1301] Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, s. 250; Rıfkı Salim Burçak, *Türkiye'de Demokrasiye Geçiş 1945-1950* (Ankara: Olgaç Yayınevi, 1979), s. 89.
[1302] Tuncer, *1946 Seçimleri*, s. 73.

3.1.11. Adana'da 1946 Milletvekili Seçimleri

"Türk Sözü" gazetesinin 6 Haziran 1946 tarihli haberinde seçim kanununda yapılan değişiklik halka duyurulmuştur. "1946 Seçim Kanunu Değişti, Tek Dereceli Seçim Kanunu Dün Çıktı" başlıklı haberinde Seçim Kanunu değişikliği ve Cemiyetler Kanununda tadilat müzakeresi Büyük Millet Meclisi'nin gündeminde tartışmalara sebep olmuştur. Adana basınından *"Türk Sözü"* ve *"Yeni Adana"* gazeteleri bu tartışmalara ayrıntılı yer vermiştir. Türk Sözü'nün,

> *Cemiyetler Kanunundaki tadilat müzakeresinde tartışmalar oldu." başlıklı haberinde "Büyük Millet Meclisinin bugünkü gündeminde Milletvekili Seçimi Kanunu tasarısının ikinci görüşülmesiyle Cemiyetler Kanununun bazı maddelerini değiştiren ve bu kanuna bir madde ekleyen kanun tasarısının birinci görüşmesi vardı. Milletvekili olamayacaklar hakkında 10 uncu maddeye yabancılarla evli olanlar fıkrasının ilavesi hakkında teklif reddedildikten sonra seçim kanunu kabul edildi.*

İfadeleri yer alırken haberin devamında DP'nin sözcülüğünü yapan Aydın Milletvekili Adnan Menderes, kendi adına konuşan Manisa Milletvekili Hikmet Bayur ve İçişleri komisyon üyeleri arasında hararetli tartışmalar yaşanmıştır. Cemiyetler Kanunu'nun 29. uncu maddesinde yer alan idare amirlerinin emriyle polisin cemiyet toplantılarına katılması meselesi tartışmalara sebep olmuştur. Adnan Menderes bu karara demokrasiye uygun olmadığı gerekçesi ile tepki göstermiş, bu durum haber içeriğinde "Adnan Menderes bu madde hükmünü demokrasiye aykırı bulduğunu söyledi. Ve yasak cemiyet tasarlanmaması gerekliliğini ilave ederek bu madde yürürlükte kaldıkça iktidar partisi hükümetinin diğer siyasal partileri baskı altında tutabileceği iddiasında bulunuyordu." şeklinde yer almıştır. Manisa Milletvekili Hikmet Bayur ise verdiği önerge ile maddenin tamamen kaldırılması gerektiğini savunurken Adalet Komisyon sözcüsü "yapılan değişikliklerin en ileri demokrasi fikrine uygun olduğunu, çünkü cemiyet teşkil etmek için böyle bir arzuyu beyan etmenin kafi görüldüğü ancak cemiyetlerin ise memleket bütünlüğü giderecek faaliyette bulunan cemiyetler olduğunu söyledi." daha sonra söz alan Erzincan Milletvekili Şükrü Sökmensüer, Cemiyetler Kanunu tanzim edilirken Emniyet Umum Müdürü bulunduğu ve bu maddenin ancak mevzuu gizli faaliyetler olan cemiyetler dikkate alınarak yazılmış olduğunu belirtmiştir. Kütahya Milletvekili Recep Peker ise böyle bir

maddenin cemiyetler kanununda bulunmasının gizli cemiyetlerin karanlık maksatları bakımından lüzumlu olduğuna işaret etmiş ve hükümet tarafından denetlenmesinin gerektiğini vurgulamıştır. Haberin devamında, "İki saat kadar süren bu tartışmalar neticesinde 29 uncu maddenin kaldırılması hakkında istenilirse ayrıca kanun teklif edilebileceğini ve komisyonlarda görüşülmeyen bir hususun kamutayda oya sunulmayacağı Başkanlıkça bildirildikten sonra tasarı kabul edildi." şeklinde bir neticeye varıldığı belirtilmiştir. Haberin içeriğinde yer alan Fuat Köprülü hakkındaki detay dikkat çekmektedir. "Meclise gelen bir tezkerede ecnebi bir muhabire olan beyatında devletin haysiyetini rencide eden ve asılsız haberler veren Fuat Köprülü'nün teşrii masuniyetinin kaldırılması istenmektedir." [1303] şeklinde ayrıntı yer almaktadır.

Yine aynı gazetede tartışmaların ikinci gününde yaşanan olaylar "1946 Seçimlerinin Yenilenmesi Kararı, Meclis Seçimi Yenilemeğe Karar Verdi" başlığı altında önceki gün başlayan tartışmaların devam ettiği görülmüştür. Haberde yer alan Eskişehir Milletvekili Emin Sazak'ın milletin CHP'den neden uzaklaştığına dair sözleri yer almıştır. E. Sazak,

> *Yahu son defa söyliyorum (Gürültüler) Vekil mertebesine yükselen bir arkadaş bu sözlerime tahammül edemezse bu memlekette demokrasi nasıl teessüs edebilir. (Gürültüler) Yerli Mallar, Tayyare Cemiyeti, Orman işi teşebbüsü sahasının devlet eliyle hırpalanması, mülkiyet işi (Gürültüler) Elinizi vicdanınıza koyun. Bunlar üzerinde bir tetkik yapın. Memleketin menfaatine uygun olmıyan işler düzeltilsin. Düzelince Halk Partisi yüz sene yaşasın. Orman işi 'Ben ormanı muhafaza edeceğim' diye keçi yaşatmamak, birçoklarına zarar verdi. Kombinalar yanlış başlamış bir iştir. (Gürültüler). Bu çalışma millete yardım suretiyle yapılsaydı, birkaç misli fazla yapılsaydı, birkaç misli fazla randıman alınırdı. Bu işin sonu tatlıya bağlansın. Kombinalar işini şirketler kurarak bunlara verin. (Sen yap, sen yap sesleri) Emin Sazak gürültüler arasından sözlerine devamla: Biz iktidara gelirsek yapacağız. (Gülümsemeler) Donatım Kurumu faydasızdır. Tayyare Cemiyeti lüzumsuzdur, fazladır, zararlıdır. Tayyarenin en önemli bir silah olduğu bir zamanda tayyarecilik cemiyet işi değildir. Büyük suistimallere sahnedir. Bunu bilmiyen varsa zannetmem. (Gürültüler) Memlekette emniyet mefhumunu kurmalı, Yerli Mallar*

[1303] *Türk Sözü,* 6 Haziran 1946, s. 1, 3. Benzer haber için bkz. *Yeni Adana,* 6 Haziran 1946, s. 1, 2.

Pazarı, devlet fabrikaları, esnaf aleyhinedir. Bir esnafın hakkını yemeğe şalahiyetimiz yoktur. Büyük bir iktisadi buhran içerisindeyiz. Bu buhranın beş sene devam edeceği tahmin edilmektedir. Buna şimdiden çare bulunmazsa işimiz kötüdür. Allah Türk milletine zeval vermesin. Siz de sağolun, Allahaısmarladık arkadaşlar (Gülüşmeler),

İfadelerini kullanmıştır.

E. Sazak'tan sonra söz alan İstanbul Vekili Dr. Kemal Cenap ise E. Sazak'ın gazetesinde yer alan "Siz uşaksınız. Sizi millet seçmedi." sözlerine "İşte milletin iradesine müracaat ederek uşaklıktan kurtuluyoruz. Ne istiyorlar. Biz burada dalkavuk ve uşak değiliz. Memlekete bakın. Bu kadar güzel işleri Halk Partisi yaptı." şeklinde cevap vermiştir. Balıkesir Milletvekili Hacim Muhittin Çarıklı ise E. Sazak'ın propaganda yaptığını, gündemle ilgili konuşmadığını ifade etmiştir. 10 Haziran 1946 Pazartesi günü saat 11.30'da Kütahya Milletvekili Recep Peker'in başkanlığında toplanan meclis seçiminin yenilenmesi hakkında başbakanın yaptığı teklif oy birliğiyle kabul edilmiş ve oturuma son verilmiştir. Haberin devamında bakanlığın "İçişleri Bakanlığı'ndan: 4918 sayılı Milletvekilleri Kanunu gereğince tek dereceli seçim yapılmasını temin için TBMM 10 Haziran 1945 tarihli toplantısında anayasanın 25'inci maddesine uyarak milletvekilleri seçimin yenilenmesine karar vermiştir. Keyfiyet 4918 sayılı kanunun ikinci maddesi gereğince ilan olunur" şeklinde tebliği ile seçim şeklindeki değişiklik tüm ülkeye duyurulmuştur.[1304]

1946 senesinde yapılan seçimlerde vilayet genelinde 666 seçim sandığı konulmuştur. Bu kapsamda vilayet merkezinden uzak yerleşmelerde bulunan 22 yaşını doldurmuş vatandaşların ise sandık merkezlerine nakledilmesine karar verilmiştir. *"Bugün"* gazetesinin "Şehrimizde Seçim Hazırlığı" başlıklı haberin devamında "Vilayet makamı, bu kararın da herhangi bir demagojiye uğramaması için bu nakil işinde şu veya bu parti mensupları kaydinin asla mevzubahis olamayacağını bilhassa tavzih etmektedir." ifadelerinden anlaşılıyor ki seçimlere katılımın fazla olması için görüşü ne olursa olsun halka eşit davranılacağıdır. Ayrıca haberin devamında ,

Adana'dan İstanbul'a aksettirilen haberlerde vilayetçe şimdiden içki yasağı konulduğu bildirilmiştir. Hâlbuki bu sadece içkili lokanta sahiplerine aşırı

[1304] *Türk Sözü,* 11 Haziran 1946, s. 1, 2. Benzer haber için bkz. *Yeni Adana,* 11 Haziran 1946, s. 1, 2.

derece sarhoş olanlara daha fazla içki verilmemesinin faydalı olacağı hususunda yapılan bir tembihattan ibarettir. Bazı lokantacılar bunu ne pahasına olursa olsun, karlarına zarar verici addederek gazetelere aksettirmekten çekinmemişlerdir. Vilayet makam, yalnız seçim günü birçok vilayetlerimizde de tatbik edileceği gibi yalnız o güne mahsus olmak üzere lokanta, meyhane, kebapçı gibi ev dışı yerlerde içki yasağının konulmasının yine umumun menfaati ve asayişin sağlanması bakımından faydalı olacağını bildirmektedir,

Olarak yer alması, yasağın seçim faaliyetlerini zedelememesi yönünden son derece önemlidir.[1305]

"Demokrat" gazetesinin 17 Temmuz 1946 tarihli "İlimiz CHP Aday Listesi Belli Oldu." başlıklı haberinde "Haber aldığımıza göre, CHP Seyhan Milletvekili aday listeleri şehrimize gelmiş ve kapalı zarflar içinde seçin günü açılmak üzere muhtarlara dağıtılmıştır." şeklinde ifadelerde bulunmuştur. Buna göre vilayet genelinde Ali Münif Yeğena (Eski Seyhan Milletvekili), Kemal Çelik (Eski Seyhan Milletvekili), Kemal Satır (Eski Seyhan Milletvekili), Cavit Oral (Eski Seyhan Milletvekili), Sinan Tekelioğlu (Eski Seyhan Milletvekili), Hilmi Uran (İçişleri Bakanı), Kasım Gülek (Eski Bilecik Milletvekili), Kasım Ener (eski belediye reisi), Makbule Dıblan (serbest doktor), Ahmet Remzi Yüreğir (Yeni Adana gazetesi sahibi) aday olmuştur. Ferit Celal Güven ve Turhan Cemal Beriker Adana'dan değil İçel'den aday gösterilmiştir. Böylece vilayet genelinde toplam 10 aday çıkmıştır. Bunun haricinde İçel'den de 7 aday çıkmıştır, *"Demokrat"* gazetesi CHP İçel adaylarını tanıtırken "Mersin şehrini yüzbinlerce lira zarara sokanlar" başlığını kullanmıştır.[1306] *"Bugün"* gazetesinin 19 Temmuz 1946 tarihli nüshasında yine adayların hal tercümeleri ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Aynı dönem İçel'den aday olan Muvaffak Uygur ve Şükrü Saip Borhan'ın geçmişlerine de yer verilmiştir.[1307]

"Demokrat" gazetesinin 17 Temmuz 1946 tarihli "Jandarmalar ve Seçim" haberinde seçim şekline yönelik birtakım eleştirilerde bulunduğu görülmektedir. CHP Genel Başkan Vekili Saraçoğlu'nun radyoda yaptığı seçim konuşmasında jandarma

---

[1305] *Bugün,* 14 Temmuz 1946, s. 1, 3.
[1306] *Demokrat,* 17 Temmuz 1946, s. 3.
[1307] *Bugün,* 19 Temmuz 1946, s. 1, 2, 3. Benzer haber için bkz. *Bugün,* 19 Temmuz 1946, s. 1; *Türk Sözü,* 21 Temmuz 1946, s. 1.

olmayı küçümseyen bir dil kullandığı görülmüş ve Saraçoğlu'nun, "Bütün bu müesseseler kendileri için o kadar iyi çalıştılar ki Türk çocuklarının kavaslık ve jandarmalıktan başka bir iş yapmak kabiliyetinde olmadıklarına içerde birçoklarımızı dışarda ise herkesi inandırmışlardı." sözleri dikkat çekmiştir. Buna karşı *"Demokrat"* gazetesi Jandarmayı destekleyecek bir açıklama yapsa da seçim çalışmalarına askerlerin müdahale etmesini de büyük bir teessürle karşılamıştır. Haberin devamında,

> *Hal böyle iken memleketin bazı yerlerinden gelen haberlerden birtakım jandarma neferlerinin vazifeleri hudutları dışına çıkarak seçim işlerine de müdahalede bulunduklarını teessürle öğreniyoruz. Her topluluğun içinde selahiyet ve vazifelerini tecavüz eden insanlar olduğu gibi, jandarmalar arasında da böyleleri çıkabilir. İdare amirleri bu gibileri hareketinde teşci edecekleri yerde bunun önüne geçmekle ve hatta suçluları cezalandırmakla mükelleftirler,*
>
> Şeklinde uyarılarda bulunulmuştur.[1308]

DP'lilerin seçim çalışmalarına yönelik isteklerini dönemin Valisi Akif Eyidoğan'nın görmezden gelmesi üzerine valiyi, *"Demokrat"* gazetesi "Adana Türkiye hudutları dışında bir vilayet midir?" haberi ile,

> *İlimiz Demokrat Parti başkanlığının Demokrat Partilileri seçimlere hazırlayıcı nutuklar söylenmesi için şehrin bazı yerlerine kürsüler konulması yolunda vilayete müracat ettiği öğrenilmiştir. Vali Akif Eyidoğan aradan üç gün geçtiği halde bu müracaate müsbet veya menfi bir cevap vermemiştir. Birçok vilayetlerimizde hususiyle komşu il ve ilçelerimizde Mersin ve Tarsus'ta, Hatay'da ve Türkiye'nin birçok vilayetlerinde bu idari makamlarca mümanaat edilmemiş ve halkın gösterileri şuurlu bir olgunluklar cereyan etmiştir. Adana valisi de Adanalıları olgunluğuna inanmış bulunmasına nazaran biz, bu hususta vilayet makamının gösterdiği sükütu hiçbir şekilde tefsir edemiyoruz. Acaba Akif Eyidoğan, CHP' nin Kars milletvekili aday listesinde olduğu için mi Demokrat Partiye karşı aldığı taraflı durumda israr etmektedir. Yoksa Adana Türkiye hudutları dışında bir vilayet midir?*[1309]
>
> Şeklinde eleştirmiştir.

[1308] Haberin devamı için bkz. *Demokrat,* 17 Temmuz 1946, s. 1, 3.
[1309] *Demokrat,* 19 Temmuz 1946, s. 1, 2.

Ayrıca seçim sonrası önceki haberin devamı niteliğinde yer alan haberde "CHP'ciler seçimi nasıl kazandığınızı kendi ağzınızdan dinleyin" başlığı altında CHP temsilcisi Talat İrde'nin seçimlerde DP'nin oylarını nasıl imha ettiğine dair bilgiler bulunmaktadır. Talat İrde'nin olayla ilgili sözleri ise şu şekildedir:

> *Sayın Reis Cumhur İsmet İnönüne, Bize verilmiş olan istiklal mahallesindeki 1 No:lu seçim sandığının başındaki Halk Partisi mümessili Talat İrde'yim. Sizin parti amiri Hüsnü Yurtçudan Demirkırat partisinin kazanmaması hususunda emirlerinizi bildirmesi üzerine canla başla çalıştım. Bütün seçim sandıklarında Halk Partisi ve Belediye komisyon heyeti her ne kadar fedakârlıkla çalışmışlarsa da ben kendi sandığımız anlatacağım. Talat İrde, arkadaşlarım Namık Ulku (Sabık Binbaşı) bakkal Hulusi Özhayattan İstiklal mahallesinde Demokrat Parti yüzde seksen üz kazandığı halde onların reylerini yırtmak suretiyle de elli sekiz gösterdik. Biz Halk Partisi yüzde yirmi kazanmıştık. Seçimin saat yedide bitmesi lazımken, malumu aliniz hükümet kuvveti elimizde olduğu için saat ona kadar çalıştık. Bu suretle Halk Partisi reylerini yüzde seksene çıkardık. Tabii bundan Demirkırat azasının haberi yok. Çünki saat yedi buçukta onları kovduk. Polis de zaten bizdendi. Arzu hürmet ederim. Bütün seçim sandıklarında arkadaşlar bizim gibi çalıştıkları malumdur. Çünkü hükümet kuvveti elimizdedir.*

Elde edilen bilgiler çerçevesinde düşünüldüğünde vilayet genelinde DP'ye yönelik baskıcı bir durumun olduğu açıkça görülmektedir. Hem vilayet idarecileri hem Jandarma hem de CHP'lilerin tutumları demokrasinin engellenmesine yönelik olmuştur.[1310] DP'nin kurula verilen aday listesinde Hilmi Tezer, Kamil Tekerek, Mahmut Canberk, Mehmet Muhtar Gücüm, Çiftçi Mehmet Geçioğlu, Karaisalı çifçilerden Mustafa Akçalı, Recai Tarımer, Çifçi Salih Zeki Bugay, Tüccar M. Şerefettin Kantel, Vedat Güçlü yer almaktadır.[1311]

Seçim günü; *"Yeni Adana"*,*"Türk Sözü"* ve *"Bugün"* gazeteleri seçime yönelik mesaj veren birtakım başlıklar atmışlardır. *"Yeni Adana"* gazetesi, memleketin özlediği demokrasi ortamına kavuştuğunu ancak bu süreçte muhalefet ile iktidar arasında birtakım çekişmelerin olmasının normal karşılanabileceğini ifade etmiştir. Yapılan

---

[1310] *Demokrat,* 24 Temmuz 1946, s. 1.
[1311] *Demokrat,* 18 Temmuz 1946, s. 1. Benzer haber için bkz. *Demokrat,* 19 Temmuz 1946, s. 1; *Demokrat,* 21 Temmuz 1946, s. 1.

mücadeleler fikir alanında olmayıp iftira ve şiddet yanlısı olursa bu durumun milletimize yakışmayacağını belirtmiştir. *"Yeni Adana"* gazetesinin "Halk Sever, Hakikat Sever Olacağız" başlıklı haberinde,

> *Demokrasi iftira ve tezvir hürriyetlerinin kanunlaştırılması demek değildir. Muhalefet, her dilediğimizin yüzüne kara çalmak memlekette başarılmış bütün işleri inkar etmek değildir. Bunu yaparsak millet şerefini lekelediğimizi ve bu lekenin bizim alnımıza da savaştığını unutmamamız lazımdır. Memlekette demokrasi kuracağız diye milleti bastırmaya hakkımız yoktur.*[1312]

İfadelerinin yer alması, bir nevi muhalefetin seçim hareketlerini eleştirmektir.

"Türk Sözü" gazetesinin *"8 ilimizde 12852 kişi DP' den istifa etti."* Başlıklı haberinde İsmet İnönü'nün seçim için yapmış olduğu konuşmanın etkisi ile DP'de istifaların yaşandığını vurgulamıştır. Hatay, Adana, Mersin, İzmir, Balıkesir, Urfa, Mardin, Antep illerinde yaşanan istifaların 12852 olduğunu vurgulayan *"Türk Sözü"* gazetesi, Mirzaçelebi şubesinden 600 kişinin istifa ettiğini ayrıca Ceyhan ilçesinden 70 üyenin daha istifa ettiğini bildirmiştir.[1313] *"Yeni Adana"* ve *"Türk Sözü*"nün alenen CHP destekçisi olmasına rağmen diğer iktidar yanlısı *"Bugün"* gazetesi seçim günü atmış olduğu manşet ile vatandaşın oyunu CHP'ye vermesi hakkında propaganda mahiyetinde bir haber yapmıştır. Haberde, "Vatandaş! Reyini CHP namzetlerine ver. Çünkü; istiklal mücadelesiyle birlikte temeli atılan CH Partisi, bugünkü inkılapları yaratmış ve Türkiye'yi son harp ateşinin dışında tutmak gibi bir harika daha göstermiştir. Reylerinizi CH Partisine vermekle büyük davalarımızın gerçekleşmesini, temin etmiş olacaksınız!"[1314] ifadelerine yer vererek CHP'yi açık bir şekilde desteklemiştir. Ayrıca gazetede Valiliğe ait bir bildiriye de yer vermişlerdir. Bildiriye göre seçimlerin sukut ortamında geçmesi için emniyet mensuplarının görevlendirildiği bilgisi paylaşılmıştır.[1315]

Seçim sonucunda Adana genelinde CHP'nin zafer kazandığı basına yansımıştır. Yerel basın bu yeni seçim sisteminde çoğunlukla CHP'nin yanında olmuştur. Seçim sonucunu değerlendiren *"Yeni Adana"*, *"Bugün"*, *"Demokrat"* ve *"Türk Sözü"*

[1312] *Yeni Adana,* 20 Temmuz 1946, s. 1.
[1313] *Türk Sözü,* 21 Temmuz 1946, s. 1.
[1314] *Bugün,* 21 Temmuz 1946, s. 1, 2.
[1315] *Bugün,* 21 Temmuz 1946, s. 1.

gazeteleri ayrıntılı bilgiler vermiştir. *"Yeni Adana"* gazetesinde "Seçimleri Cumhuriyet Halk Partisi Ekseriyetle Kazanmıştır" şeklinde bir bilgi yer almaktadır. Haberin içeriğinde CHP adaylarının Kocaeli, Aydın, Hatay, Ağrı, Trabzon ve Erzurum çoğunlukla kazandıklarını ayrıca Adana vilayetinde %75'ten fazla oy alarak seçimi kazandıklarından bahsetmiştir. Bu sonuca göre Adana vilayetinde Kemal Çelik, Cavit Oral, Kemal Satır, Sinan Tekelioğlu, Hilmi Uran, Ali Münif Yeğenağa, Kasım Gülek, Makbule Dıblan, Kasım Ener, Ahmet Remzi Yüreğir seçimi kazanmışlardır.[1316] Haberin devamında ise seçim sırasındaki durum hakkında bilgi verilmiştir:

> *Her sandığın başında bulunan muhalif ve bağımsızların müşahitleri, kendi oy pusulalarını serbestçe vatandaşa veriyorlar, vatandaş da hiç bir tesire kapılmaksızın oy'unu kendi bildiği gibi kullanıyordu. Sandık başında bulunan ve seçim işiyle vazifedar kılınan memurlar ciddiyet ve samimiyetle işlerini başardılar. Bu arkadaşları, vazifelerinde gösterdikleri muvaffakiyetten dolayı tebrik edeceğiz. Seçim günü Emniyet memurlarının dürüst ve bitarafane durumları Türk polisine, Türk bekçisine şeref verecek bir mahiyette idi. Sandık başında bulunan ve şehirde asayişi temin ile muvazzaf bulunan polis ve bekçiler, Türk zabıtasının sağlam karakterini tam manasiyle göstermiş oldular. Bundan dolayı Emniyet müdürüne, zabıta erkanına teşekkür ederiz.*[1317]

Şeklinde yer alan bilgilerden de halkın, muhalefet ve iktidarın baskısı altında kalmadan kendi iradesi ile oy kullandığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

"Bugün" gazetesi ise şehirde sadece seçim sırasında müşahidlerin defterlere imzalar atılırken defterleri kontrol edip etmemelerine bağlı olarak ve reyler sandığa atılırken dikkatsizlik kaynaklı birtakım şikâyetlerin olduğunu bunun yanısıra ufak çaplı hadiseler meydana geldiğini fakat Seçim Kanunu gereğince Emniyet Müdürü ve Savcı vekilinin müdahalesiyle sorunların halledildiğini yazmıştır.[1318] Ayrıca gazetede Cavid Oral'ın bir demeci bulunmaktadır. Açıkça CHP yanlısı olduğunu gördüğümüz *Yeni Adana, Türk Söz*ü ve *Bugün* gazetelerine karşı muhalif bir tutumda olan DP yanlısı *"Demokrat"* gazetesi, "Dünkü seçimlere C.H Partisinin zoru hakim oldu" başlıklı

[1316] *Yeni Adana,* 22 Temmuz 1946, s. 1.
[1317] *Yeni Adana,* 22 Temmuz 1946, s. 1.
[1318] *Bugün,* 22 Temmuz 1946, s. 1, 2.

haberinde halkın CHP zihniyetini savunan kesimler tarafından istismar edildiğini savunmuştur. Haberin devamında,

> *Çay karnesi, kahve karnesi, belediye cezaları ve sürgün tehdidi CHP seçim propagandasının en zehirli silahları olarak kullanıldı. Buna mukabil Adanalılar haklarından feragat pahasına da olasa sandık başlarında medeni insanlara yakışan siyasi bir rüşt olgunluğunun en güzel örneğini vermişlerdir.Sandık başı münazaaları birçok yerlerde Demokratlar tarafından ancak savcılığa şikayet ölçüsünde inkişaflar göstermiş fakat müşahitlere ve Demokratlara hemen her sandıkta yapılan üvey evlat muamelesi CHP'nin sistemli bir hareketi şeklinde gelişerek inhisarcı zihniyetinin merkezi egoizmine tipik nümuneler halinde hayli misaller vermiştir. Adını bulamayanlar, cetvelerde isimlerini gördükleri halde ev adereslerinde sonradan yapılan değişiklikten şikayet edenler ayni evde oldukları halde öteye beriye gelişi güzel serpiştirildikten dert yananlar hemen her sandık başının büyük yekun tutan bahtsızlar kalabalığını teşkil ediyordu.*

Şeklinde yer alan ifadelerden CHP'nin aslında halka gizliden bir baskı kurduğu anlaşılmaktadır.

Ömer Tonar Altıoklu'nun oy pusulalarını mühürleyip zarflayıp halka verdiğine dair ilginç bilgiler yer almaktadır. Bunun haricinde

> *Seçim başlamadan çok önce sandık başları göğüsleri Halk Partisi rozetli ve pejmürde kıyafetli şehrin tanınmış sabıkalıları ile abluka altına alınmış bulunuyordu. Adana ili içindeki 435 sandıktan birçoğnnda seçimi yakından takip ettik. Bir çok sandık başlarında bu sabıkalılardan bir kısmını bizzat müşahade ettik. Mesela Uçankale adıyla tanılan Balıkçı Hüseyin ev ev dolaşarak Cumhuriyet Halk Partisi aday pusulası dağıtıyordu. Pozantı bucağında kahvecilik yapan çocuk Ali seçim için sureti hususiyede Adanaya getirilmişti. Bu adamlardan bir kısmı CHP oy pusulasını halka zorla vermekle diğer bir kısmı davul ve zurualarla gezerek 'Yaşasın CHP yaşasın İsmet Paşa' diye bağırmakla bir kısmı da sandık başlarında hadise çıkarmakla tavzif edilmişlerdi. Gittiğimiz her yerde Demokrat Parti ve serbest aday mümessilleri sandık başlarından uzakta bulundurulmağa zorlanıyorlar veya kovuluyorlardı. Bunlardan dayak yiyenler bile olmuştur. Zabıta bitaraftı denilebilir. Fakat bigane demek daha yerinde olur. Çünkü birçok yerlerde hadıselere seyirci kalıyor, hazırlanan zabıtları bile imzalamaktan intina ediyordu. Sandıklar CHP*

afişleri ile donatılmıştı. Sandık memurlarından bir kısmının bahusus zarf dağıtanların göğüslerinde Halk Partisi işareti bulunuyordu. Sandık başlarında Demokrat parti mümessillerinin en küçük bir itirazında göğüsleri altıokluonbeş yirmi kişi başlarına toplanıyor, gürültü ve patırdı ile susturuyorlardı.[1319]

Şeklinde birtakım bilgiler bulunmaktadır.

"Türk Sözü" gazetesi ise kullandığı manşet haberinde: "PAZAR GÜNÜ YAPILAN MİLLETVEKİLİ SEÇİMİNDE CHP BÜYÜK BİR ÜSTÜNLÜK KAZANDI" demiş ve Adana'da seçim sonuçları için "Oy tasnifi, devam ediyor; CHP adaylarının kazandığı anlaşıldı" ifadelerini kullanmıştır.[1320]

Netice itibari ile vilayetin büyük bir bölümünde CHP seçimi kazanmıştır. Buna göre Adana şehrinde Cavit Oral (12364), Sinan Tekelioğlu (12287), Kasım Gülek (12231), Hilmi Uran (12205), Ahmet Remzi Yüregir (12135), Kemal Satır (12050), Kemal Çelik (12038), Ali Münif Yegena(11980), Makbule Dıblan(11948), Kasım Ener (11556) DP tarafından gösterilen adaylardan Vedat Güçlü (5057), Recai Tarımer(4865) Kamil Tekerek(4690), Salih Zeki Buğay(4609), Mehmet Muhtar Gücüm (4560), Mustafa Akçalı (4537), Hilmi Tezer, (4482), M. Şerafettin Kantel(4370), Mahmut Canberk (4287), M Keçioğlu(4285)Bağımsızlardan Remzi Oğuz Arık (1091), Abdülkadir Kemali Öğütçü (1021), Arif Nihat Asya (996), Mustafa Boyvadaoğlu(292), Zeynel Besim Sun (278), Selahittin Okçu (83), Sadettin Morova (25) oy almıştır ve CHP'nin adayları milletvekili seçilmiştir.[1321]

"Bugün" gazetesinin 25 Temmuz 1946 tarihli nüshasında yer alan *"Times ve Jurnal De Geneve"* gazetesinin haberinde, "CH Partisini Anadolu Köylüsü, DP'yi de İzmir ve İstanbul Gibi Şehirlerdeki Sanayiciler Desteklemektedir" şeklinde bilgi yer almıştır. Ayrıca *"Times"* gazetesi ise "Muhalefetin CH Partisine meydan okuyabilmesi için daha uzun seneler lazım gelmektedir." Başlığının ardından seçimi şu şekilde değerlendirmiştir.

Geçen Pazar günü Türkiye'de yapılan seçimlere altı parti iştirak etmiştir. Fakat seçim mücadelesi başlıca iki teşkil arasında cereyan etmiştir. Bunlardan biri

---

[1319] *Demokrat,* 22 Temmuz 1946, s. 1, 3.
[1320] *Türk Sözü,* 23 Temmuz 1946, s. 1, 3.
[1321] *Yeni Adana,* 23 Temmuz 1946, s. 1, 3. Benzer haberler için bkz. *Bugün,* 23 Temmuz 1946, s. 1, 3; *Türk Sözü,* 24 Temmuz 1946, s. 1; *Bugün,* 25 Temmuz 1946, s. 1; *Türk Sözü,* 25 Temmuz 1946, s. 1.

Türkiyeyi son 24 sene idare etmiş olan ve başkanı İsmet İnönü bulunan Cumhuriyet Halk Partisidir. Öteki de bundan ancak yedi ay evvel kurulan ve eski Başbakan Celal Bayarın idaresinde olan Demokrat Partidir. Her iki parti de Atatürk'ün varisi ve onun eserine devam etmekte olduğunu iddia eylemekte ve her ikisi de her hangi bir harici tehlike karşısında milli birliği tutmaktadır.

Times gazetesinin haberinin ardından Jurnal De Cenev gazetesi ise "Türkiye tekâmül ediyor." başlıklı yazısında, *"Modern Türkiyenin kurulmasına imkan veren siyasi sistem ne derece müessir olursa olsun, İsmet İnönü bu sistemi daha yumuşak bir hale getirmediği ve ona daha demokratik bir mahiyeti vermeği faydalı bulmuştur. Memleketin serbestçe tek dereceli olarak ve muhalif partilerine oy verileceği kararlaştırılmıştır. Müteaddit partiler aday gösterilmiştir. Muhalefetin en ehemmiyetli partisi Celal Bayarın kurduğu liberal temayüllü Demokrat Partisidir. Cumhuriyet Halk Partisi, eski kadrolarının kuvvetiyle İnönü'nün nüfuz ve itibarı dolayısiyle ekseriyeti elde etmiştir."*[1322] şeklinde 1946 seçimleri hakkında bir değerlendirme yapmıştır.

3.1.12. 1950 Milletvekili Seçimleri

Türkiye'nin siyasetinde bir dönüm noktası olarak kabul edilen 14 Mayıs 1950 genel seçimleri öncesindeki 1946-1950 döneminin siyasi ilişkiler ağının çok partili sistemin tesisi için bir hazırlık dönemi olduğu görülecektir. İktidar partisi ve hükümet ile muhalefet partisi arasındaki ilişkiler başlangıçta çok gergin ve tartışmalı geçmiş, taraflar birbirlerinin varlığını kabul etmekte zorlanmışlardır. İsmet İnönü'nün 12 Temmuz Beyannamesi'ni yayımlaması ile birlikte muhalefetin meşruiyeti kabul edilmiş ve ilişkiler nispeten istikrar kazanmıştır. Çok partili demokratik düzen için gerekli hukuki değişikliklerin önemli bir kısmının gerçekleştirildiği bu dönemde seçim kanunu değiştirilmiş, seçimlerin yargı denetiminde yapılması sistemi benimsenmiştir.[1323] Nitekim Seçim Kanununun değiştirilmesinde yine bu dönemde CHP ile DP arasındaki gerginlik önemli bir rol oynamıştır. Demokratların talep ettikleri seçim güvencelerinin sağlanmaması durumunda seçime girmeyeceklerini ifade etmeleri CHP kanadını yeni

[1322] *Bugün,* 25 Temmuz 1946, s. 1, 3.
[1323] Davut Dursun, *Türkiye'nin Siyasal Hayatı* (İstanbul: Beta Yayınları, 2018), s. 89.

arayışlara yöneltmiştir. DP'liler, 1946 seçimlerinde yaşanan adaletsizlikler ve sıkıntılar dolayısıyla 1950 senesine kadar yapılan hiçbir ara seçime katılmamıştır.[1324]

1946-1950 arasındaki dönem bir anlamda Türkiye siyasetinde DP'nin yükselişini CHP'nin düşüşünü beraberinde getirmiştir. Bu dönemde gerek CHP'nin uzun yıllardır iktidarı elinde bulundurmasının oluşturduğu yıpranma gerekse de DP muhalefetinin halka yakın duran faaliyetleri nedeni ile CHP kan kaybederken DP güç kazanmıştır. DP'nin 1946 seçimlerinde uygulanan seçim sisteminin eksikliklerini sürekli olarak dile getirip itirazlarda bulunması sonucu 7 Şubat 1950 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nde yeni seçim modeli görüşülmeye başlanmıştır. Bu tasarı 16 Şubat 1950 tarihinde kabul edilmiştir. Böylece Türkiye Cumhuriyeti yıllar sonra yeni bir seçim sistemine geçmiştir. TBMM'de 1 Mart 1950 tarihinde genel seçim kararı alınmış, akabinde yurdun büyük kısmında hem siyasiler hem de halk, büyük heyecanla yeni seçimler için hazırlık yapmaya başlamıştır.[1325]

DP'nin 7-9 Ocak 1950 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilen toplantısının sonunda bir bildiri yayımlanmıştır. Bu bildiride kongre hakkında genel bir bilgi verildikten sonra DP'nin Türk demokrasi tarihine yaptığı katkılardan bahsedilmiş ve ileride yapılması planlanan işlere değinilmiştir. Bildirinin geri kalanında yeni seçim sisteminin eskiye oranla daha fazla demokratik olduğu ortaya konmuş ve seçimlerde halka baskı yapılmaması gerektiği bildirilmiştir.[1326]

1950 Mart tarihinden itibaren seçim hazırlıklarına hız verilmiştir. 1 Mart'ta tekke ve zaviyelerin kapatılması konusunda 30.11.1925 tarihli kanun maddesi yürürlükten kaldırılmıştır. 4 Mart'ta Yüksek Seçim Kurulu üyeleri seçilmiştir. Yine mart ayında seçimlerin 14 Mayıs'ta yapılacağı açıklanmıştır.[1327]

DP, II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan ekonomik sıkınlar dolayısıyla yılmış olan halkın karşısına *"Yeter, Söz Milletindir"* sloganlarıyla çıkmış ve bu yüzden halk tabanında önemli bir destek kazanmıştır. Ayrıca CHP'nin birçok seçim yatırımına

---

[1324] Ensar Yılmaz, "1950 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasal Sonuçları", *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 1/2 (2010): s. 33.
[1325] Çağatay Benhür, "14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde CHP ve DP'nin Seçim Kampanyalarının Ana Hatları", *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, 17 (2007): s. 62.
[1326] Çağatay Benhür, *Türk Demokrasi Tarihinde Bir Dönüm Noktası Olarak 1950 Genel Seçimleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001), s. 95.
[1327] Benhür, *Türk Demokrasi Tarihinde Bir Dönüm Noktası Olarak 1950 Genel Seçimleri*, s. 100.

rağmen grev hakkına karşı çıkması işçi sınıfının sert tepkilerine sebep olmuş, DP'liler ise ısrarla grev hakkını savunarak iktidara yüklenmişlerdir. Bu sayede DP işçi kesiminin de desteğini almıştır. CHP, DP ve MP, seçim öncesinde çıktıkları yurt gezilerinde bir yandan vatandaşları kendi partilerine oy vermeye çağırırken diğer taraftan birbirlerinden şikayetçi olarak suçlamalarda bulunmuşlardır. 1950 genel seçimlerine dört siyasi partinin yanında bağımsız adaylar da katılmıştır. Fakat en çekişmeli geçen mücadele DP ile CHP arasında olmuştur. Aday listelerinin ilan edilmesi ile partilerin seçim çalışmaları yoğunlaştıkça gergin bir ortamda geçmeye başlamıştır. Bu dönemde Eskişehir'de yaşanan sel felaketi iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkileri iyice gerginleştirmiştir. DP, bu olayı iktidarın ihmali olarak değerlendirirken iktidar böyle bir hadisenin seçim malzemesi yapılmasından duydukları hoşnutsuzluktan dolayı muhalefeti sertçe eleştirmişlerdir.[1328]

Bu gergin hava altında seçimler 14 Mayıs 1950 tarihinde gerçekleşmiştir. Halk ilk kez 1950 seçimleri ile birlikte demokratik ilkelere uygun şekilde önüne konulan partiler arasında bir seçim yapma imkânı bulmuştur. Seçmen kütüğüne kayıtlı 8.905.743 seçmenin büyük bölümünün oy kullandığı 1950 seçimlerine katılım oranı %89 civarında olmuştur. Oyların %53,3'ünü DP, %39,9'unu CHP ve %3,1'ini de MP aldı. Liste usulü çoğunluk sisteminin uygulandığı seçim sonunda DP 420, CHP 69, MP 1 ve bağımsızlar da 1 milletvekilini Meclis'e gönderdiler.[1329]

Mayıs 1950 genel seçimleri, siyasal iktidarın demokratik yollarla değişebileceğinin ilk örneği olmuştur. 1950 seçimleri, bu yüzden Türk siyasal yaşamındaki seçimler açısından bir dönüm noktası olmuştur. Bundan sonra yapılacak olan bütün seçimlerde demokratik ilkelerin yerleşmesi bağlamında önemli gelişmeler yaşanmıştır.[1330]

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, Erdal İnönü'ye gönderdiği bir mektupta seçim sonuçları ile ilgili şöyle bir yorumda bulunmuştur: "Niçin kaybettik? İnsaflı, insafsız bin bir sebebi var. Fakat en başta geleni değişiklik arzusudur…. Bu seçim memlekette yeni

---

[1328] Ayşe Aydın, *Celal Bayar Dönemi Genel Seçimleri ve TBMM (1950-1960)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2010), s. 92-95.
[1329] Dursun, *Türkiye'nin Siyasal Hayatı*, s. 89-90; Cemil Koçak, *CHP İktidarının Sonu Türkiye'de İki Partili Siyasî Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950)* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2017), s. 444.
[1330] Yusuf Tekin, Çağatay Okutan, *Türk Siyasal Hayatı* (Ankara: Orion Kitabevi, 2011), s. 135.

bir hayat tarzı kurmak için giriştiğimiz teşebbüste ne kadar ciddi ve samimi olduğumuzu ispat etmiştir. Memleket ve hepimizi için şeref olmuştur."[1331]

1950 seçimleri dış basında büyük bir ilgi ile karşılanmıştır. İngiliz basını, seçim sonuçlarının Türklerin uzun süren tek partili sistemine karşı bir tepki göstergesi olarak Demokratların kazandığını ayrıca sonuçların muhalefeti bile şaşırttığını söylemiştir. Fransız basını ise "Türkler benliklerini idrak etmişlerse bu yüce milletin dört senede dört asırlık hamle yaptığını kabul etmek lazımdır" [1332]şeklinde bir yorum yapmıştır.

3.1.13. Adana'da 1950 Milletvekili Seçimleri

1950 seçimleri geldiğinde CHP aday listelerini açıklamış ve aday listeleri genel merkezce ilan edilmiştir. Bu listeye göre Seyhan: Kemal Çelik, Makbule Dıblan, Kasım Gülek, Cavit Oral, Kemal Satır, Hilmi Uran, Ahmet Remzi Yüreğir, İbrahim Burduroğlu, Yusuf Ziya Erzin, Ferit Celal Güven, Tevfik Yıldırım aday olmuştur.[1333] DP'nin aday listesi ise Remzi Oğuz Arık (Ankara Üniversitesi Profesörlerinden), Zeki Akçalı (çiftçi), M. Ali Alaybek (İstanbul Maliye Hesap Baş Uzmanı), Arif Nihat Asya (Edirne Lisesi öğretmenlerinden), Dr. Sedat Barı (DP Ceyhan İlçe Başkanı, serbest hekim), Tevfik Coşkun (hukukçu, çiftçi), Dr. Yusuf Ziya Eker (serbest hekim), Dr. Salim Serçe (serbest hekim), Reşat Güçlü (hukukçu, tüccar), Mahmut Kibaroğlu (çiftçi), Prof. Cezmi Türk (muharrir, serbest hekim) şeklinde iken[1334] MP'nin aday listesi ise Mustafa Boyvadaoğlu, Mustafa Yazar (müstakil), Naşit Güneysu, İhsan Altay, Hasan Sünbüllü, Sadi Özaydın, İhsan Özkaynakdan, Talip Taşçı, Maşuk Partal, Ziya Yeşil olarak belirlenmiştir.[1335]

Bağımsız aday olan Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlu ise DP listesine alınmış fakat İl Seçim Kurulu bu talebi reddetmiştir. Bunun üzerine DP'liler Yüksek Seçim Kuruluna müracaat etmiş, sonuç şu şekilde olmuştur:

> *Demokrat Parti Başkanlığına. Seyhan, Seyhan'dan bağımsız milletvekili adaylığını süresi içinde koyan Sinan Tekelioğlu'nun adaylıktan çekilen Ali*

[1331] Atayakul, *Türkiye'de Demokrat Parti Döneminde*, s. 216.
[1332] Durmuş Yalçın, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II* (Ankara: Can Matbaacılık, 2005), s. 549.
[1333] *Demokrat,* 23 Nisan 1950, s. 3. Benzer haberler için bkz. *Bugün,* 23 Nisan 1950, s. 3; *Seyhan,* 10 Mayıs 1950, s. 1.
[1334] *Bugün,* 25 Nisan 1950, s. 3. Benzer haberler için bkz. *Bugün,* 25 Nisan 1950, s. 3; *Demokrat,* 25 Nisan 1950, s. 1.
[1335] *Bugün,* 25 Nisan 1950, s. 3.

Alaybekin yerine partinizin seçim mahallerine koyduracağı oy pusulalarına bağımsız aday olarak ithal edilmesine kanuni bir mahzur görülmediği bir cihetle Seyhan İl seçim kurulunca bu hususta müttehaz 29/4/950 gün ve 23 sayılı kararın iptaline karar verildiği ve kararın suretinin postaya tevdi edildiği bildirilir, müracaatları kabul olmuştur. [1336]

Böylece DP'nin Tekelioğlu talebi kabul edilmiştir. *"Demokrat"* gazetesi, 5 Mayıs 1950 tarihli haberinde DP'nin İsmet İnönü Meydanı'nda bir toplantı yaptığını bu toplantının amacını ise,

Demokrat Parti dün saat 17 de Yeni istasyonun önündeki meydanda yine büyük bir kalabalığın iştirakiyle bir seçim toplantısı yaptı. Halk partisinin şahıslara hücum eden ve asil bir milletin milli iradesini tecelli ettirecek mücadelesini dejenere etmek için giriştiği gayretler karşısında vatandaşlar Demokrat Partiye karşı daha çok bağlanmaktadır. Bu vaziyet iktidar partisine karşı verilen en iyi bir cevap olmaktadır, şeklinde bildirmiştir.

Toplantının hoparlörüne elektrik veren bir esnafın dükkânı CHP taraftarları tarafından tehdit edilmişken memurlar toplantıya katılmasın diye mesai sonrasında herkesin evine gitmesi idareciler tarafından bildirilmiş olsa da toplantı meydanına halk akın etmiştir.

Toplantıya Ebedi Şef Atatürk'ün manevi huzurunda saygı susmasile başlandı. İlk söz alan Dr. Sedat Barı bilhassa devletçilik mevzuna temas etti. Devletçiliğin asil maksadının milletin murabahacılar elinden kurtarılması olduğunu kayıtla fakat maalesef bugünkü devletçiliğin halkın daima zararına işleyen bir mekanizma haline getirildiğini söyledi. Müstahsilden 13 kuruşa alınan tütünün en düşük kalitede köylü sigarasında millete 14 liraya satıldığını tebarüz ettirdi. İnsanlara kıymet vermiyen bir sistemin, odunları muhafaza için adeta kaşeneler kurmak yoluna girdiğini belirtti. Sedat Barı bu arada Tarım Bakanı Cavit Oralın toprak mevzuunda söylediği sözlere temas etti. Önce devlet çiftliklerinin tevzini müdafaa eden bakanın bugün Mercimek harasındaki devlete ait araziden bir karışının tevzi edilmiyeceğini söylediğini ifade etti.

Şeklinde devam eden haber içeriğinde Reşat Güçlü, Remzi Oğuz Arık, Doktor Cezmi Türk, konuşma yapmış ve en son konuşan Avukat Aziz Ocakçıoğlu da

---

[1336] *Demokrat,* 2 Mayıs 1950, s. 1, 2.

12 Temmuz beyannamesini imzalayan CHP Genel Başkanı Sayın İnönünün partilerin eşit muamele göreceği yolundaki vaadini evvela kendisinin ispat durumunda olduğunu, parti propagandası için yaptığı seyahatler de bedeli ve masrafları millet tarafından ödenen vesaiti değil, muhalefet gibi kendi vesaitini kullanmasının icap ettiğini ifade etti. Bundan sonra bir gün evvel karşı parti tarafından yapılan toplantıda konuşan hatiplere cevap vererek şöyle devam etti: "Artık mevzu bulamaz oldular. Stalin köpeğine sarılıyorlar.,,[1337] demiştir.

DP aynı yerde ertesi gün de bir toplantı düzenlemiştir. Bu toplantıda ise DP'li Refik Koraltan konuşma yapmış ve "Türk milleti yuvasının mülkiyetinin sahibidir. Türk milleti Müslüman'dır. Bu kadar sağlam manevi müessese üzerine kurulmuş bir cemiyetin yapısı Komünizm önünde asla eğilemez." ifadelerini kullanmıştır. On bine yakın seçmenin katıldığı toplantıda Reşat Güçlü, Halk Partisi propagandacılarının "Oyunuzu Atatürk partisi olan CHP'ye verin." şeklindeki ifadelerine,

CHP şayet Atatürk partisi olmuş olsaydı, o büyük insanın aziz naşını bunca zaman bekletmezler toprağa koyarlardı. CHP Atatürkün partisi olsaydı, pulların, paraların üzerinden o büyük insanın resimlerini kaldırmaz, resmi dairelere resimlerin kaldırılması için emirler yazmazlardı. Atatürk seçimlerden seçimlere hatırlanan bit varlık haline getirilmiştir. Halbuki o daima partiler üstünde Türk milletinin kalbinde yaşamaktadır. Bu millet, menfaatleri için onu hatırlayanları pek ala biliyor, görüyor.

Şeklinde cevap vermiştir.

DP'liler ardı ardına seçim toplantılarını İnönü Meydanı'nda yapmışlardır. Bu durumun CHP üzerinde ekstra kışkırtıcı bir rol oynadığı ise kuvvetle muhtemeldir.[1338]

Seçim günü Seyhan vilayetinde 195,544 kişinin oy kullanması beklenmekteydi. Bu seçimde hükümet tarafından birtakım önlemlerin alındığı görülmektedir. Oy kullanılacak sandık sayısı ilçeler, bucak ve köyler de dâhil olmak üzere 893'tür. Seçim kanununun bazı önemli maddeleri halk ile paylaşılmıştır. Bunlardan biri pusula doldurma serbestliğidir. Halk dilediği kişiyi silip dilediği kişiyi pusulaya ekleyebilmektedir. Ayrıca bu seçimde oy pusulasının koyulacağı zarflar tek renk şeklinde hükümet tarafından illere gönderilmiştir. Madde 91'de bulunan oy pusulasının

[1337] *Demokrat,* 5 Mayıs 1950, s. 1, 2.
[1338] *Demokrat,* 6 Mayıs 1950, s. 1, 3.

zarfa koyulup kapatılması ile de önceden hazırlanan oy pusulalarının zarfa koyulmasının önüne geçilmiştir. Ayrıca seçim günü içki yasağı da bulunmaktadır. Bunun yanı sıra seçmenler seçim günü sandık başında beklemeyerek kimseye müdahale etmeyeceklerdir. Oy kullanma süresi bittikten sonra sayım yapılırken sandık başında bulunanlar oyları sayarken sayımı takip edebilir.[1339] *"Demokrat"* gazetesinin 14 Mayıs 1950 tarihli "Bütün dünyada geniş bir alaka var" başlıklı haberinde BBC'nin haberine yer vermiştir. Haberde ,

> *Yeni Türkiye Büyük Millet Meclisini teşkil edecek milletvekillerinin seçimi yarın yapılacaktır. Seçim neticeleri Türkiye'de olduğu gibi bütün dünyada merakla beklenmektedir. Gazete muhabirlerinin söylediklerine göre, partiler bugün takip edilen dış siyasette yani İngiliz, Amerikan ve Fransız dostluk antlaşmaları meselesinde tam bir ittifak halindedir. İktidara hangi parti gelirse gelsin bu siyasette bir değişiklik olmıyacaktır. Her hangi bir dış tehlikeye karşı partiler tam bir ittifak halindedir. BBC'nin Balkanlar muhabirinin bildirdiğine göre, Türkiye halkı tam bir sükun içinde seçimleri beklemektedir.*[1340]
>
> Şeklinde bir yorum yer almaktadır.

Seçim günü *"Bugün"* gazetesinin yaptığı "İhtiyar bir kadın sedye ile yarı mefluç bir ihtiyar da koltukta sandık başına gelerek rey verme haklarını kullandılar" başlıklı haberde,

> *Günlerdenberi yağan yağmur evvelki gün dinmiş, hava berraklaşmıştı. Herkes ''Oh..,, diyordu. Ne güzel.. Seçimlere iştirak nisbeti de mümkün olduğu kadar bol olabilecek. Fakat hava gece yarısından sonra saat 1 e doğru tekrar kararmağa ve bütün ağırlığile çökmeğe başladı. Bardaktan boşanırcasına şarıl şarıl bir yağmur başladı. Heyhat.. Şu güzel kanunun bahşettiği hak layıkile kullanılmayacak galiba.. Fakat endişeler beyhude imiş meğer.. Çünkü halk sabahın erken saatlerinden itibaren hiç bir bayramda, hiç bir şenlikte görülmediği, rastlanmadığı şekilde büyük bir istekle sandık başlarına hücum ediyorlardı. Ne yağmurun ne çamurun, ne de şu veya bu şekilde hiç bir hadisenin bu seçime engel olmadığı müşahede olunuyordu,*

[1339] *Bugün,* 14 Mayıs 1950, s. 1, 2, 3. Benzer haber için bkz. *Demokrat,* 14 Mayıs 1950, s. 1, 4.
[1340] *Demokrat,* 14 Mayıs 1950, s. 1.

İfadelerinden halkın her ne olursa olsun sandık başında bulunduğuna dair bilgiler bulunmaktadır.[1341]

Seçim sonucunun ilk izlenimleri hakkında ise *"Demokrat"* gazetesi önemli bilgiler vermiştir. Bu bilgilere göre vilayetin büyük bir çoğunluğunda DP'nin önde olduğunu oyların %50'sini DP, %32'lik bir oranda ise CHP'nin kazandığını bildirilmiştir.[1342] 15 Mayıs 1950'nin ertesi günü *"Demokrat"* gazetesinin yapmış olduğu haber incelendiğinde DP adaylarının tamamının seçimi kazandığı görülmektedir.[1343]

Seçim neticesinde DP adaylarının 93163 oy aldığı buna karşın CHP 79443 oy almıştır. DP adaylarından Remzi Oğuz Arık 93163, Sinan Tekelioğlu (Bağımsız)[1344] 92752, Arif Nihat Asya 91519 Dr. Yusuf Ziya eker 91169, Cezmi Türk 91105 Zeki Akçalı 90694, Reşat Güçlü 90546, Tevfik Coşkun 90470, Sedat Barı 90383, Salim Serçe 89861, Mahmut Kibaroğlu 89964 oy almıştır. Halk Partisi adaylarından Kasım Gülek 79943, Cavit Oral 79336, Hilmi Uran 77303, Kemal Çelik 77803, Kemal Satır 77561, Ahmet Remzi Yüreğir 75407, Makbule Dıblan 75542, Ferit Celal Güven 75397 Yusuf Ziya Erzin 77530, İbrahim Burduroğlu 76607, Tevfik Yıldırım 76736 oy almıştır ve DP'li adaylar milletvekili seçilmiştir.[1345] Seçim sonucunda DP yetkilileri yine İnönü Meydanı'nda bir toplantı düzenlemiştir. *"Demokrat"* gazetesinin, 19 Mayıs 1950 tarihli haberinde toplantı alanında İsmet Uslu kısa bir konuşma yaptıktan sonra DP İl İdare Kurulu Üyesi Aziz Ocakcioğlu,

> *Muhalefette bulunduğunuz sırada gösterdiğimiz mücadele azmi 14 Mayıs seçimler ile bir kat daha artmıştır. Artık muasır. Medeniyetin üzerine çıkmak için mevcut güçlükleri yenmiş bulunuyoruz. Biz hiçbir zaman vatandaşlar arasında şu veya bu parti mensubu diye, bundan evvel olduğu gibi ayrılık yapmak niyetinde değiliz. Milletçe parlak ve mesut ufuklara doğru birlikte yürüyeceğiz, Partimiz bütün vatandaşları ayni haklara sahip insanlar olarak*

[1341] *Bugün,* 15 Mayıs 1950, s. 1, 2.
[1342] *Demokrat,* 15 Mayıs 1950, s. 1, 2.
[1343] *Demokrat,* 16 Mayıs 1950, s. 1, 2. Benzer haberler için bkz. *Bugün,* 16 Mayıs 1950, s. 1, 2; *Bugün,* 17 Mayıs 1950, s. 1, 2.
[1344] *Demokrat,* 17 Mayıs 1950, s. 1, 2. Ayrıca Seyhan'dan Bağımsız Milletvekili seçilen Sinan Tekelioğlu 1953 yılında Demokrat Parti'ye katılmıştır. *Demokrat,* 27 Ekim 1953, s. 1, 6; *Vatandaş,* 27 Ekim 1953, s. 1, 4.
[1345] *Demokrat,* 19 Mayıs 1950, s. 1, 3.

görmektedir, şeklinde bir konuşma yapmıştır.

Ardından Reşat güçlü *"Artık Türkiye'de bir hukuk devleti kurulmuştur. Kanun karşısında bütün vatandaşlar müsavidir. 14 Mayıs'ta yeni bir hayata girdik. Maziden çok istikbal için çalışmak zorundayız. İstikbale arkamızı dönerek mazideki küçük hesaplar için geçirecek vaktimiz yoktur."* şeklinde konuşmalarına devam etmiştir. Profesör Remzi Oğuz Arık, "Sizler için çalışmak aklı, şerefi ve şuuru olan her insan için vazifedir." diyerek halka güvence vermiştir.[1346]Seçim sonucunda DP 4 milyon 242 bin 831 oy almış ve 408 milletvekili çıkarmıştır. Böylece %53,59 oranında başarı gösteren DP yanında muhalefet rolüne bürünen CHP ise 3 milyon 165 bin 096 oy alarak 69 Milletvekili çıkarmış ve %39,89 oranında başarı göstermiştir. Bundan başka MP bir milletvekili çıkarabilmiş ve 9 bağımsız da Meclis'te yer almıştır. 22 Mayıs Cumartesi günü Meclis'in ilk toplantısı yapılmıştır, bu toplantıda Meclis Başkanı, Cumhurbaşkanı ve yeni Başbakan seçilmiştir daha sonra da Başbakan yeni kabinesini oluşturmuştur. DP, Meclis Başkanını Refik Koraltan, Cumhurbaşkanını Celal Bayar ve Başbakanı da Adnan Menderes olarak seçmiştir. *"Seyhan"* gazetesi muhalefet konumuna geçen CHP için

> *Türk demokrasisini kuran ve gelişmesini sağlayan sayın İsmet İnönü bugün milli muhalefetin başına geçmiş bulunmaktadır. 25 yıldan beri bu vatanın yükselmesine gayret gösteren ve bunda muvaffak olan CHP bundan böyle efendi bir muhalefetin ne olduğunu, şanlı mazisi ile beraber dünyaya tekrar gösterecektir.*[1347] İfadelerini kullanmıştır.

Ayrıca, *"Türk siyasi tarihinde en mümtaz bir mevki aldığına inandığımız CHP ve onun mensubu bulunan gazetemiz bu sayısından itibaren muhalefet safında yer almaktadır. Dört yılı geçen neşriyat hayatında, partiler üstü memleket meselelerinde eğriye eğri, doğruya doğru demekten kaçınmıyan (Seyhan'ın) yine bu yolda yürüyerek, neşir vazifesine devam edeceği tabiidir. Yeni iktidara başarı dilemek bir vazifemiz olduğu gibi, aksaklıklarını da halk efkarına arzetmek ve bunları tenkit etmek başlıca işimizdir. Yalnız bu yolda yürürken, efendice bir muhalefetin nasıl olduğunu dosta düşmana göstermeyi de şiar edinmiş bulunmaktayız Herşeyin üstünde Türk vatanı*

[1346] *Demokrat,* 19 Mayıs 1950, s. 1, 2.
[1347] *Seyhan,* 29 Mayıs 1950, s. 1, 2.

parolasını esas tutarak bu yolda da muvaffak olmak için büyük bir azim sahibiyiz"[1348] ifadelerine yer vermiştir.

3.1.14. 1954 Milletvekili Seçimleri

Adnan Menderes'in 2 Mayıs 1954 tarihinde genel seçimlerin yapılacağını açıklaması akabinde 1953 senesinin sonlarından 1954 senesine kadar muhalefet ve iktidar arasında seçim hazırlıkları başlamıştır. Başbakan Adnan Menderes, Samsun'da 21 Kasım günü yaptığı konuşmasında genel seçimlerin 4-5 ay içerisinde yapılacağını ifade etmiştir. Bu açıklamalar ile birlikte siyasetin gündemi bir anda değişmiştir.[1349]

Şemsettin Günaltay, 23 Kasım 1953 tarihinde gerçekleşen ilçe kongresinde seçimlerle ilgili bazı ilkeler açıklamış ve 1954 senesinde yapılacak seçimler öncesinde CHP taraftarlarının bu ilkelere uygun bir şekilde seçim çalışmalarını yürütmesini belirtmiştir. Böylelikle siyasi partiler arasında seçim çalışmaları ve rekabetler başlamıştır.[1350]

Partilerin, bu seçime girerken seçmen gözündeki yerlerinde pek bir değişiklik olmamıştır. Adnan Menderes'in 1954 seçimlerine gidilirken muhalefete karşı kullandığı en önemli silahı iktidarda oldukları süre içerinde yapmış oldukları ekonomik yatırımlardır. Nitekim Menderes, Erzurum'da halka seslendiği sırada: "DP'nin dört senelik icraatı, top yekûn bütün cumhuriyet devri icraatının karşısına çıkabilir kemiyet ve keyfiyettedir" demektedir.[1351] DP, iktidara gelişinin ilk 4 yılında kendisini destekleyen seçmenin isteklerini de göz önünde bulundurarak birtakım kararlar almış, politikalar uygulamıştır. Ayrıca Cumhuriyet tarihinde ilk kez bu dönemde milletvekilleri; halk ile temas kurmuş, aralarına girmiş, dertlerini dinlemiştir. Bu dönemde meydana gelen Kore Savaşı'nın sağladığı birtakım ekonomik imkânlar köylüyü bir nebze olsun rahatlatmıştır. Pamuk gibi değerli bazı tarım ürünleri dış piyasalarda uygun fiyatlardan alıcı bulmuştur. Ayrıca bu dönemde tarımsal faaliyetlerde traktör kullanımı artmış ve ekim alanları %70 oranında genişlemiştir. Tarımda çiftçinin ürünlerine yüksek oranlı destekleme fiyatları uygulanmıştır. Bu desteklemeler ve

---

[1348] *Seyhan,* 29 Mayıs 1950, s. 1.
[1349] Şerif Demir, *Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes* (İstanbul: Paraf Yayınları, 2010), s. 293; Aydın, *Celal Bayar Dönemi Genel Seçimleri ve TBMM (1950-1960),* s. 135.
[1350] Aydın, *Celal Bayar Dönemi Genel Seçimleri ve TBMM (1950-1960)* s. 135.
[1351] Demir, *Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes*, s. 295.

tarımda makineleşme ile çiftçinin alım gücü artmıştır. DP, iktidara geldiği yıllarda stabil bir döviz rezervine sahip bir Merkez Bankası bulmuştur. Döviz rezervlerinin yanı sıra büyüyen ihracat gelirleri ve dış yardımlar/borçlar sayesinde tüketim malları ithalatı artmıştır. Bu durum özellikle elektronik eşyalardaki satışın artmasına olanak sağlamıştır. Savaş yıllarının yılgınlığını yaşamış olan halkı bu imkanlar DP'ye daha çok yakınlaştırmıştır.[1352]

DP'nin politikaları bu minvalde uygulanmaya devam ederken partiler bazında seçim çalışmaları da bütün hızıyla sürmüştür. 28 Mart'ta DP ve CHP'nin yoklamaları yapılmıştır. Milletvekili olmak için sadece bu iki partiye başvuranların sayısı 14.000 civarında olmuştur. Kesin listeler 12 Nisan'da ilan edilmiştir. Seçimler 2 Mayıs 1954'te yapılmıştır. Halkın büyük ilgi gösterdiği seçimlere katılım %88,63 civarında olmuştur. DP, 1950 seçimlerini geride bırakan bir sonuçla bu seçimleri de kazanmıştır. DP, oyların %56,6'sını alırken, CHP, %34,78'ini alabilmiştir. DP, Meclis'teki 541 koltuktan 503'ünü almıştır. CHP ise Meclis'e 31 milletvekili sokabilmiştir.[1353]

3.1.15. Adana'da 1954 Milletvekili Seçimleri

1954 seçimleri başlarken DP, Karşıyaka'da bir miting düzenlemiştir. DP bu toplantıya ilçelerden büyük oranda bir katılım almıştır. Miting alanında ilk konuşmayı yapan Zahit Akdağ, "Muhterem Seyhanlılar, gönül isterdi ki her zaman sizlerin huzurlarınıza çıkıp DP Belediyesinin yaptığı müsbet işlerin hesabını vereyim ve sizlerle hasbihaller yapayım. Fakat bunun sebepleri çoktur, onun için fazla izahata lüzum görmüyorum." diyerek önceki belediye faaliyetleri ile bir kıyaslama yapmıştır, ardından Batumlu söz alarak "Çok muhterem Seyhanlılar, analar, bacılar, teyzeler, sizleri hürmet ve muhabbetle selamlarım. Dün Yamaçlı'da bugün Karataşta şimdi de burada DP icraatının müsbet neticeleri açık alın ve doğru ifade ile haykıracağız. Fakat bu haykırma içimizden idraklerinizi, idraklerimize ortak yapmak içindir." şeklinde yorumlar yapmıştır. Daha sonra Demokratlardan birçok kişi söz alarak eski idarecilerin faaliyetleri hakkında açıklamalar yapmışlardır.[1354] DP'nin halk tarafından büyük bir ilgi ile karşılanmasının ardından CHP kan kaybetmeye başlamıştır. *"Demokrat"* gazetesinin haberine göre,

---

[1352] Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950-1995)* (Ankara: İmge Kitabevi, 2000), s. 49-50.
[1353] Cem Eroğlu, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi* (Ankara: İmge Kitabevi, 2003), s. 139-140.
[1354] *Demokrat,* 24 Mart 1954, s. 1, 2.

Alınan haberler, adaylık için her yerde Demokrat Partiye, Halk Partisine nazaran, daha fazla müracaat vaki olduğunu göstermektedir. Bazı Demokrat kaynaklara göre, birtakım yerlerde Halk Partisi ciddi aday bulmakta müşkülata uğramıştır. Kendilerine başvurulan eski Halk Partili vekillerden bir kısmı da adaylığı reddetmiştir.[1355]

Şeklinde bir bilginin yer alması siyasi dengelerin 1950 seçiminden sonra tamamen değiştiğine yöneliktir.

Tüm seçim çalışmaları devam ederken CHP, DP, TKP, CMP adaylarını belirlemiştir. Buna göre TKP; Ethem Menemencioğlu, Remzi Oğuz Arık, Cezmi Türk, Yusuf Ziya Eker, Hilmi Yalçın, İhsan Önal, Kâmil Tekerek, Fethi Atıl, Kazım Terliksiz, Zahit Güngör'ü aday göstermiştir.[1356] Ancak 3 Nisan 1954 tarihinde TKP Genel Başkanı Remzi Oğuz Arık'ın uçak kazasında hayatını kaybetmesi ile Seyhan aday listesinde merhumun eşi Aliye Arık yerini almıştır.[1357] CHP'den ise Kasım Gülek, Kemal Satır, Mehmet Geçioğlu, Şeref Karamüftüoğlu, Nevzat Arman, Nevzat Güven, Arif Özbilen, Necati Eken, Bedri Görgün, Makbule Dıblan, Mesut Savcı, Kemal Çelik ve Ali Başaran yoklama sonucu aday olmuş[1358] ve genel merkez yoklamaya riayet ederek bu isimleri aday olarak ilan etmiştir.[1359] DP'den de Sinan Tekelioğlu, Sedat Barı, Salim Serçe, Nurullah Tolun (Riyaseti Cumhur Katibi Umumiyesi), Ahmet Kınık (Dahiliye Vekaleti Müsteşarı), Ahmet Topaloğlu (İstanbul Emniyet Müdürü Muavini), Zahit Akdağ (Adana Belediye Başkanı, çiftçi-tüccar), Enver Batumlu (gazeteci, avukat), Mehmet Ünaldı (Zirai Donatım Müfettişi), Mustafa Akçalı (Ceyhan Belediye Başkanı), İsmet Uslu (çiftçi, tüccar), Lütfi Sezgin (çiftçi) olmuştur. DP'nin listesinden bağımsız aday olarak Cavit Oral (eski ziraat vekili) da girmiş ve DP listesi kesinleşmiştir.[1360]

Vilayetin tamamında seçmen sayısı ve sandık adetleri belirlenmiştir. Buna göre Karaisalı 20,961 (sandık adedi 11), Kozan 19380 (sandık adedi 119), Saimbeyli 9935

[1355] *Demokrat,* 26 Mart 1954, s. 1, 2.
[1356] *Bugün,* 26 Mart 1954, s. 1, 2.
[1357] *Demokrat,* 10 Nisan 1954, s. 1.
[1358] *Bugün,* 30 Mart 1954, s. 1.
[1359] *Türk Sözü,* 13 Nisan 1954, s. 1.
[1360] *Demokrat,* 13 Nisan 1954, s. 1, 6.

(sandık adedi 56), Feke 6484 (sandık adedi 42), Osmaniye 17413 (sandık adedi 62) olarak tespit edilmiştir.[1361]

Adana vilayetinin yerel basınında Celal Bayar hakkında bir haber bulunmaktadır. Bu haberin içeriğinde Celal Bayar hakkında CHP İl Başkanı dava açmıştır. Olay ve haberin tamamı aşağıda verilmiştir.

> *"CHP İl Başkan Dr. Kemal Satır Cumhurbaşkanı Celal Bayar aleyhine dün dava açıldı"*
>
> *Kemal Satır; Celal Bayarın seçim Kanununun 41, 132 ve 160 ncı maddeleri gereğince cezalandırılması istenmektedir." Reisicumhur Celal BayarınPazar günü Belediye Balkonunda yaptığı konuşma münasebetiyle CHP İl Başkanı Dr. Kemal Satır, bu konuşmanın seçim kanuna aykırı olduğu iddiasiyle dün C. Savcılığına müracaatla Reisicumhur hakkında bir dava açmıştır. Dava dilekçesi şudur.Yukarıda adı geçen sayın Reisicumhur Celal Bayar gerek kendisinin açıkladığı ve gerekse konuşmalarından anlaşılacağı üzere bir seçim gezisine çıkmış bulunmaktadır.İşte bu sıfatla kendisi Seçim Kanununa her vatandaş gibi tabi olmak ve propagandasını adı geçen kanun ahkamına uygun olarak yapmak durumunda iken, 25 4 954 pazar günü saat 12 30 da Adana Belediye binasında halka hitabetmiş ve bir seçim ve propaganda konuşması yapmıştır. İmdi, bu hereketiyle Seçim Kanununun 41 maddesini ihlal ile beni meydanlarda konuşmasını yapmayan ve mevzubahis konuşmayı kamu hizmeti görülen bir binadan ve Belediyece gösterilmeyen bir meydana karşı yapan Celal Bayar'ın hareketi kanuna göre suç teşkil etmektedir. Tahkikat icrasıyle kendisinin yukarda zikrettiğimiz maddelere tevfikan tecziyesini ve dava ikamesini saygıyla rica ve talebederim.*[1362]

Seçim çalışmaları sakin bir ortamda geçmiş, sabah 7'de başlayan seçime halkın katılımı büyük oranda olmuştur. *"Yeni Adana"* gazetesinin 2 ve 3 Mayıs 1954 tarihli nüshalarında yer alan haberinde CHP'yi destekleyen kişilerin faaliyetlerine yer verilmiştir.

Çınarlı mahallesindeki sandık başına gelen Sultan Işın adındaki ihtiyar bir

---

[1361] *Bugün,* 11 Nisan 1954, s. 1. Benzer haber için bkz. *Demokrat,* 20 Nisan 1954, s. 1; *Yeni Adana,* 17 Nisan 1954, s. 1.

[1362] *Türk Sözü,* 28 Nisan 1954, s. 1, 2. Ayrıca C. H. P. İl Başkan Dr. Kemal Satır'ın Cumhurbaşkanı Celal Bayar aleyhine açtığı dava ile ilgili haberler detaylı şekilde bu çalışmanın Adana'yı Ziyaret Eden Devlet Adamları bölümünde, Celal Bayar'ın 1954'te Adana'yı Ziyareti başlığı altında incelenmiştir.

kadın, Sandık Kurulu üyelerine: ''Ben'' diyor. ''Atatürk partisine rey vereceğim. Bana onun puslasını verin.'' Sandık üyeleri:''Teyze'' diyorlar '' Oy kullanma gizlidir. Kapalı odaya gir, puslanı orada zarfa koy, getirip sandığa at''İhtiyar kadın ısrar ediyor:''Neme lazım benim, karanlık odada ne olur, ne olmaz. Siz bana Atatürk Partisinin pusulasını verin, onu atacağım.' Sultan Işın'ın akrabaları, dışarıda kendisine Altıoklu oy pusulasını veriyorlar. O zaman yüreği ferahlıyıp reyini kullanıyor.

Şeklinde bilgiler yer alıyor ayrıca Çamlı Sineması'nda oy pusulası dağıtan bir çocuktan 50'ye yakın DP pusulası alan yaşlı adam yakınlarına bu pusulaları berber bir arkadaşına dağıtacağını böylece pusulaların azalmasını sağlayarak belki de partinin oylarını düşüreceğini düşünmüştür.[1363] CHP'yi desteklemesinin yanında DP'ye karşı muhalif bir duruş sergileyen *''Yeni Adana''*gazetesi partililerin çalışmalarını iğneleyici bir tarzda ele almıştır. Bu durumu 2-3 Mayıs 1954 tarihli nüshasında "Zati Sungur'un bile hayran kaldığı oyunlar" haberinde şu şekilde yansıtmıştır:

Demokrat partizanlar sandık mıntıkalarında köşe başlarını tutmuşlar. Akla hayale gelmedik propagandalarla seçmen vatandaşların zihinlerini bulandırmaya, fikirlerini çelmeye çalışıyorlar. Öyle propagandalar, öyle tertipler yapılıyor ki, bir vatandaşın dediği gibi ''Bu işlere, sihirbaz Zati Sungur'un bile aklı ermez.'' Bir demokrat, Kocavezir mahallesinde reyini kullanmaya gelen bazı saf seçmenlere: "Bugün çok kalabalık, yarın gelir, reyinizi verirsiniz'' diyor. Bir başka D.P. li, duvarsa asılı seçmen kütüğünün başında nöbet tutuyor. Halk Partili olduğunu bildiği seçmenlerden bazılarının isimlerini listeden arayıp tarıyor ve yapmacık bir hiddetle: ''Allah, Allah'' diyor ''İsminiz yok. Ne yapalım, reyinizi bir dahaki seçimde kullanırsınız.''Bazı açıkgöz D.P. lilerde, seçmen kartını kontrol bahanesiyle, bunları dört sene önceki kartlarla değiştirmişler. Hanedan mahallesindeki sandık başına gelen bazı seçmenlerin elinde 950 senesine ait seçmen kartı görüldüğü için kendilerine rey kullandırılmadı. Tabi anlamışsınızdır; yine DP lilerin marifetleri serisinden.[1364]

[1363] *Yeni Adana,* 2 Mayıs 1954, s. 1. Benzer haber için bkz. *Yeni Adana,* 3 Mayıs 1954, s. 1.
[1364] *Yeni Adana,* 2 Mayıs 1954, s. 1; *Yeni Adana,* 3 Mayıs 1954, s. 1. Benzer haber için bkz. *Bugün,* 3 Mayıs 1954, s. 1, 6.

Seçimin sonucunda DP, 48424 oy alarak seçimi kazanmıştır. Buna karşı CHP ile 43631 oy almıştır. TKP 1860, bağımsız adaylar ise 86 oy almıştır.[1365] Böylece vilayette DP adaylarından Sinan Tekelioğlu, Sedat Barı, Salim Serçe, Cavit Oral (bağımsız),[1366] Nurullah Tolon,[1367] Ahmet Kınık, Ahmet Topaloğlu, Zahit Akdağ, Enver Batumlu, Mehmet Ünaldı, Mustafa Akçalı, İsmet Uslu, Lütfi Sezgin seçimi kazanmıştır.[1368]Bunun ardından CHP seçimlere itiraz etmiştir. İtiraz gerekçesinde Karaisalı ilçesinde 22 sandık boş kalmış ve seçim süresi bitmeden sandıkların açıldığına yönelik bilgiler verilmiştir. *"Türk Sözü*" gazetesinin haberi *'*

> *Seyhan ilinde 2 Mayıs 954 tarihinde yapılan milletvekilleri seçimlerine aşağıdaki arzulanan sebeplerden dolayı partimiz adına itiraz ederim, şöyle ki: Karaisalı ilçe Seçim Kuruluna bağlı 91, 59, 99, 82, 73, 10, 111, 103, 96, 97, 47, 56, 110, 49, 55, 12, 33, 19, 61, 54, ve 72 numaralı 21 adet sandıkta henüz reylerini kullanmamış seçmenler mevcut olduğu halde Sandık Kurullarınca zikredilen sandıklar saat 17'den önce açılmıştır.*[1369] şeklindedir.

İl seçim kurulunda görüşmeler yaşanmış fakat CHP'nin başvurusu reddedilmiştir. Yine *"Türk Sözü*" gazetesinde yer alan habere göre,

> *İl Seçim Kurulu beş gün önce tam kadro halinde toplanmış, CHP İl Başkanlığının Karaisalıdaki 22 sandıkta yolsuzluk olduğuna dair şikayetini inceliyerek, bu sandıklara ait evrakı müsbitenin Kurula celbedilerek tetkikine karar vermişti. İl Seçim Kurulu dünkü toplantısında, bir evvelki toplantısında almış olduğu karar hilafına CHP itirazını tetkike yetkisiz olmadığı kararını vermiştir.İl Seçim Kurulu dün saat 17 15 te Cevdet Benkerin Başkanlığında 11 üye ile toplanmıştır. Başkan, Karaisalı İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından gönderilen bir telgrafı okumuştur. Dün öğleden sonra gönderilmiş bulunan bu telgrafta CHP nin Karaisalı İlçe Seçim Kuruluna 22 sandık hususunda itiraz etmediği belirtilmekte idi. Başkan, telgrafı okuduktan sonra, ellerine yeni bir evrakı müsbite geçtiğini, bundan dolayı geçen toplantıda 22 sandığa ait evrakı müsbitenin celbedile tetkik edilmesine dair verdikleri kararın usulsüz*

[1365] *Demokrat,* 3 Mayıs 1954, s. 1. Benzer haber için bkz. *Demokrat,* 4 Mayıs 1954, s. 1, 2.
[1366] Demokrat Parti listesinden Seyhan Bağımsız Milletvekili olarak seçilen Cavit Oral 25 Mayıs 1954 tarihinde Demokrat Parti'ye katılmıştır. *Bugün,* 27 Mayıs 1954, s. 1; *Demokrat,* 27 Mayıs 1954, s. 1.
[1367] Nurullah İhsan Tolan, detaylı bilgi için bkz; TBMM Albümü, C. 2, s. 666.
[1368] *Demokrat,* 4 Mayıs 1954, s. 1, 2. Benzer haber için bkz. *Yeni Adana,* 4 Mayıs 1954, s. 1; *Bugün,* 4 Mayıs 1954, s. 1, 2. Benzer haber için bkz. *Demokrat,* 5 Mayıs 1954, s. 1.
[1369] *Türk Sözü,* 6 Mayıs 1954, s. 1, 3.

bulunduğunu ve İl Seçim Kurulunun CHP. itirazının tetkike yetkili olmadığını ifade etmiştir. Başkanın bu mütelası üzerine, üyeler münakaşaya girişmişler ve fikirlerini serdetmişlerdir CHP. li üyeler, İl Seçim Kurulunun bir evvelki kararının aksine bir karar almıyacağını ileri sürmüştür. Neticede 3 e karşı 8 reyle (Başkan dahil) İl Seçim Kurulunun evvelce vermiş olduğu karar bozulmuş ve CHP nin vaki itirazının tetkikire Kurulu selahiyeti bulunmadığı kararı verilmiştir.

Karar bu yönde onaylanmıştır.[1370]

Vilayet genelinde seçim zaferini dikkat çekici bir şekilde kutlayan DP faaliyetleri *"Yeni Adana"* gazetesinde haber olmuştur. "DP'liler seçim zaferini, neşe içerisinde kutluyor. Bu arada hazırlanan tabutlar sokak ve caddelerden geçilerek nehire atıldı" başlıklı haberde,

Demokrat Partinin dün sabahın erken saatlerinden itibaren, bütün yurttaki ve ilimizdeki zaferlerini tesid etmeye başlamışlardır. Ondan fazla kamyon ve otobüse dolan küçüklü büyüklü kimseler, davul zurnalarla şehri dolaşmışlar. 'Yaşasın Demokrat Parti' nidalariyle tezahüratta bulunmuşlardır. D.P. forslariyle süslü bir kamyonun ön kısmına konulan bir tabut bütün şehri dolaştırılmıştır. Siyah renge boyanmış olan tabutun ön kısmında Altıok rozeti ve CHP oy pusulası bulunmaktaydı. Demokrat Partililer bu tabutla, CHP'nin öldüğünü kastetmek istemişlerdir.

Denilmiş daha sonra bu tabut İnönü Meydanı'nda bir ağaca asılarak dualar okunmuştur, sonrasında da tabut nehre atılmıştır.[1371] DP'nin bu tutumu halk tarafından sakinlik ile karşılansa da Halk Partisi İl Başkanlığı bir demeç yayımlamıştır. Demece başlarken iktidar partisini tebrik ederek büyük bir olgunluk göstermiştir. Ardından,

İktidar millete huzur vermek ve hizmet etmek istiyorsa; herşeyden evvel vatandaşa ıztırap veren partizan idareyi, Anayasa meselelerini, radyonun tek taraflı propaganda aleti olmasını ve rozetlere göre vatandaşa muamele yapmayı önlemeli ve antidemokratik kanunları bir daha avdet etmemek üzere tarihe terketmelidir. Partimiz muhalefet vazifesine, eksilmiyen bir enerji ile devam edecek, yeni bir zihniyetle ve her şeyin üstünde millet ve memleket

[1370] *Türk Sözü,* 12 Mayıs 1954, s. 1, 3.
[1371] *Yeni Adana,* 4 Mayıs 1954, s. 1, 3.

menfaatlarını düşünerek tenkitlerde bulunacaktır. Bütün temennimiz, iktidarın da ayni samimiyet ve anlayış zihniyeti ile bizim, Meclisten ve Meclis dışından yaptığımız tenkitlere karşı anlayış göstermesidir. İktidarın yer yer taşkınlıklarına şahit olmaktayız. Sevinmek ve bayram etmek en tabii haklarıdır. Karşı taradın izzeti nefsi ile oynamadan yapacakları her hareket meşrudur. Mütecaviz olmıyan şenlikleri arkadaşlarımızın anlayışla karşılamalarını bilhassa rica ederim. Büyük milletimiz tabut teşhiri suretile yapılan tahrikleri ibretle seyretmektedir. Ben eminim ki, hemşerilerimiz bu hareketlere iyi not vermemektedirler. Daha şimdiden partili arkadaşlarımızın tehdit edildiği haberlerini alıyoruz. Bu memlekette demokratik rejim hakim oldukça müstakil ve adil Türk hakimleri vazifeleri başında bulundukça, korkulacak hiçbir şey yoktur. Mesul ve gayri mesul hiç bir şahıs, vatandaşları verdikleri oydan dolayı, değil tehdit, muaheze etmeğe dahi yetkili değildir.[1372]

Sözleri ile devam etmiştir.

Seçim kutlamalarını devam ettiren DP, Dörtyol Ağzı'nda bir miting programı tertiplemiş[1373] yapılan mitingde konuşma yapan milletvekilleri daha sonra Ankara'ya doğru yola çıkmıştır. Dörtyolağzı'nda düzenlenen ve 15 bini aşkın vatandaşın katıldığı miting oldukça ses getirmiş, bahse konu mitingin o zamana kadar yapılan siyasi mitinglerden ayrı bir hüviyet taşıyarak daha samimi havada geçtiği söylenmiştir. *"Demokrat"* gazetesinde yer alan haber aynı olduğu gibi aşağıda verilmiştir:

15 bini mütecaviz vatandaşın katıldığı miting çok heyecanlı geçti. Mebuslar konuşmalarında şükranlarını bildirdiler.

Demokrat Partinin seçim sonu mitingi pazar günü Dörtyolağzı meydanında yapılmıştır.

Onbeşini mütecaviz vatandaşın iştirak ettiği bu toplantı mahiyet bakımından bugüne kadar yapılmış olan siyesi mitinglerden ayrı bir hüviyet taşımış ve heyecan, gayet samimi olarak her an artmıştır.Bu arada Demokrat Parti Vilayet merkezi kapısı önünde kurbanlar kesilmiş, ondan sonra mebuslarımız meydana gitmişlerdir. İlk sözü Demokrat Parti Vilayet İdare Heyeti Reisi Ömer Başeğmez alarak, toplantıyı şu konuşması ile açmıştır:

[1372] *Yeni Adana,* 4 Mayıs 1954, s. 1.
[1373] *Demokrat,* 6 Mayıs 1954, s. 1, 2. Benzer haber için bkz. *Bugün,* 6 Mayıs 1954, s. 1, 2.

Sayın Vatandaşlarım,

Muhterem hemşehrilerim,

Sözlerime başlamadan evvel, sizleri Büyük Atatürk'ün ve diğer şehidlerimizin huzurunda bir dakikalık saygı duruşuna davet ediyorum.

Bu arada saygı duruşuna geçilmiş ve binlerce vatandaş huşu içinde bu anı geçirmiştir.

Başeğmez devamla:

Muhterem kardeşlerim,

Huzurunuza nutuk vermek için çıkmış değilim. Partimize karşı gösterilen teveccühlere, gerek Partimiz adına ve gerekse şahsım namına şükranlarımı sizlere arzetmeyi bir vicdan borcu bildiğimden, bu borcu eda için hitap ediyorum.

2 Mayıs seçimlerinde Partimize rey veren vatandaşlarıma olduğu kadar, seçime iştirak ederek, bu vatan vazifesini ifa eden diğer vatandaşlarıma da teşekkür ederim.[1374]

3.1.16. 1957 Milletvekili Seçimleri

27 Ekim 1957 tarihinde yapılan genel seçimler, ülkenin hem iç hem de dış siyasi ve ekonomik sorunlarının bulunması nedeni ile erken yapılan bir genel seçimdir.[1375] 29 Kasım 1955'te Adnan Menderes hükümeti istifasını sunmuş, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ise hükümeti yeniden kurma görevini tekrar Adnan Menderes'e vermiştir. Yeni hükümet Meclis'e sunduğu programda, o güne dek eleştirilen her şeyi düzelteceği sözünü vermiştir. Buna göre anayasa değiştirilecek, eskisinden daha iyi bir seçim kanunu yapılacak, memur güvencesi getirilecek, bütçe denk hale getirilecek, karaborsa ile şiddetli bir savaşıma girilecektir. Ancak sonuç umulan gibi olmadı. CHP, fırsattan istifade ederek hızlı bir toparlanma içine girmiş ve Menderes'e karşı şiddetli bir muhalefete başlamıştır. Bu durum DP'lileri bunaltmaya başlayınca hükümet programında sözü verilen şeyler tamamıyla bir kenara bırakılarak Menderes Hükümeti'ne karşı gelen herkese yaptırım uygulanmaya başlamıştır. 1956 Haziranı'nda

---

[1374] *Demokrat,* 11 Mayıs 1954, s. 1.
[1375] Hüseyin Şeyhanlıoğlu, *Türkiye'nin Siyasal Hayatında Demokrat Parti* (Kitapyurdu Doğrudan Yayıncılık, İstanbul, 2020), s. 191.

üst düzey birçok yargıç emekliye sevk edilmiştir. Yine aynı tarihlerde çıkarılan bir kanun ile basın daha da baskı altına alınmıştır. Çıkarılan toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu ile seçim dönemleri haricinde toplantı yapma hakkı tamamen kaldırılmıştır.[1376]

DP'nin 1954-1957 arasındaki iktidar döneminde birçok tutuklama olayı olmuştur. Hüseyin Cahit Yalçın, Metin Toker, Bedii Faik, Şinasi Nahit gibi birçok gazeteci tutuklanmış veya tutuklanma istemiyle yargılanmıştır.[1377] Yine bu dönemde muhalefet partililer de hedef haline gelmiştir. Bu cümleden olarak Karadeniz Bölgesi'nde bir geziye çıkan CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, gösteri yaptığı gerekçesiyle 6 ay hapsedilmiş, Hürriyet Partililerin Anıtkabir'e çelenk bırakmaları yasaklanmış, CMP önderi Osman Bölükbaşı'nın dokunulmazlığı kaldırılarak Meclis'e hakaret ettiği gerekçesiyle tutuklanmıştır. DP'nin bu baskıcı tutumu, muhalefet partilerini birbirlerine yakınlaştırmıştır. Ayrıca 6 Eylül 1957 tarihinde DP'nin en önemli kurucularından biri olan Fuat Köprülü istifasını vererek muhalefete geçmiştir. Bu gelişmeler Demokratları tedirgin etmiş ve normal şartlarda 1958 tarihinde yapılması planlanan genel seçimlerin 1957'de yapılmasına karar verilmiştir.[1378]

27 Ekim 1957 seçimleri, böyle gergin bir ortamda yapılmıştır. Menderes'e karşı bayrak açan DP eski kurucusu Köprülü, seçimlerden birkaç gün önce Balıkesir'de yaptığı bir konuşmada şunları söylemiştir: "Bu seçim mücadelesi, tek parti, tek şef sistemini canlandırmak isteyen bir adama karşı koca bir milletin mücadelesidir." Ancak muhalefetin tüm bu çabalarına rağmen DP, yalnızca %9 civarında bir oy kaybıyla 1957 seçimlerinin de kazanan partisi olmuştur. DP, bütün oyların %48'ini, CHP ise %41'e yakınını aldı. CMP %7,19, HP ise %3,85 oranında oy almıştır. TBMM'deki 610 milletvekili sandalyesinin 424'ünü DP, 178'ini CHP, 4'ünü CMP ve 4'ünü HP almıştır.[1379]

3.1.17. Adana'da 1957 Milletvekili Seçimleri

"Bugün" gazetesinin 6 Ekim 1957 tarihli ve "*CHP* Aday Listesi dün ilan edildi." Başlıklı haberinde CHP'nin Adana ilinden 1957 seçimlerinde adayları şu isimler

---

[1376] Cem Eroğlu, *"Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945-71"* der. Irvin Cemil Schick, Ertuğrul Ahmet Tonak, Geçiş Sürecinde Türkiye, (112-158) (Belge Yayınları, İstanbul 1998), s. 127-128.
[1377] Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950-1995)*, s. 67.
[1378] Eroğlu, *"Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945-71"*, s. 129.
[1379] Eroğlu, *"Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945-71"*, s.129; Eroğlu, *Demokrat Parti*, s. 202.

olmuştur: Kasım Gülek (CHP Genel Sekreteri), Kemal Satır (Parti Meclis üyesi-Doktor), Nevzat Arman (Doktor- Çiftçi), Suphi Baykam (Doktor) Kazım Bozdoğan (tüccar- çiftçi), Hamza Eroğlu (hukuk doktoru), Mehmet Geçioğlu (çiftçi), Ahmet Karamüftüoğlu (avukat, çiftçi), Saim Karaömerlioğlu (avukat), Melih Kemal Küçüktepepınar (gazeteci), Ali Menteşeoğlu (doktor, CHP Adana İl Başkanı), Muslihittin Yılmaz Mete (avukat), Hamdi Öner (avukat- emekli hakim), Kemal Sarıibrahimoğlu (avukat), Rıza Tekeli (yüksek makine mühendisi), Turgut Yeğenağa (yüksek mensucat mühendisi, çiftçi).[1380] DP'den ise Cavit Oral, Ahmet Topaloğlu, Sedat Barı, İsmet Uslu, Enver Batumlu, Mehmet Ünaldı, Muzaffer Balaban, Ali Homorlu, Galip Avşar, Mahmut Karabucak, Faruk Uğurlu, Mustafa Sen, Sakıp Önal, Yusuf Aktimur, Semih Görgün Tahir Burhan aday olmuştur.[1381] Bunun yanında CMP'den Şefik Akın, Ali Haydar Aksoy, Sadettin Aksoydan, Fuat Akverdi, İbrahim Dilcioğlu, Ali Rıza Özgen, Mahmut Özkan, İhsan Özkaynak, Celal Tekiner, Sadettin Tokbay, Ekrem Tümse, Mustafa Yazar, Talip Taşçı, Mahmut Kurdak, Zafer Arsankan, Kazım İlkiz, HP'den; Enver Aydın, Mustafa Başak, Vahit Deliağa, İsmail Hakkı Erdem, Ramiz Erdem, Halil Göksel Sabahattin Güdücüoğlu, Bekir Haseki, Hasan İlkkaracan, Vahit Kantel, Mehmet Nazsız, İbrahim Onarel, Esat Togo, Cevdet Yeğenoğlu, Sabri Başer, İbrahim Gazioğlu, aday olmuştur.[1382] *"Türk Sözü"* gazetesinin "Emniyetçe gerekli tedbirler alındı, Adana Merkezinde 122713 seçmen oy kullanacak" başlıklı haberine göre seçimle alakalı gereken tüm önlemler alınmıştır. Ayrıca haberde,

> *Seçmen kartları mevzuun da büyük yanlışlıklar olduğu dün daha iyi anlaşılmıştır, Müşahedelerimize göre; bir çok vatandaşlara mükerrer kart verilmiştir. Bazı seçmenlere ayni mahallede iki sandığa ait ikişer kart doldurulmuş ve muhtarlar tarafından da seçmenlere teslim edilmiştir. O kadar ki, yıllarca evvel ölmüş olan vatandaşlar adına da kart doldurulduğu ve bu kartların ölünün yakınlarına verildiği görülmüştür. Birçok vatandaşlar da ayni evde oldukları halde kartlarını alamamışlardır.*[1383]

Denilerek eliştiride bulunulmuştur.

[1380] *Bugün,* 6 Ekim 1957, s. 1, 2.
[1381] *Bugün,* 8 Ekim 1957, s. 1, 2.
[1382] *Bugün,* 12 Ekim 1957, s. 2.
[1383] *Türk Sözü,* 26 Ekim 1957, s. 1. Benzer haber için bkz. *Bugün,* 27 Ekim 1957, s. 1, 2.

Her türlü önleme karşı seçim sonucu, *"Yeni Adana"* gazetesinin "CHP Adana'da 25 bin rey farkla DP'yi mağlup etti" başlıklı haberine göre DP ile CHP arasında fark 25 bin oydur.[1384] DP yetkilileri seçimlerdeki başarısızlıklarından Vali ve Emniyet Müdürünü meshul tutmuştur. *"Türk Sözü*" gazetesinin 6 Kasım 1957 tarihli nüshasında yer alan haber,

> *DP çevrelerinde israrla söylendiğine göre, Adana Valisi Hilmi İncesulu bugünlerde merkez emrine alınacaktır. Emniyet Müdürü Ali Ulvi Sulukioğlu da başka bir ile nakledilecektir. Filhakika DP' nin yüksek kademelerini işgal eden kimseler, Valini tarafsız davrandığını, direktiflerine uymadığını, bu sebeple seçimi kaybetmelerine sebep olduğunu iddia etmektedirler. Emniyet Müdürünün de CHP lilere karşı sıkı tedbirler almadığı, baskı hareketlerine tevessül etmediği ileri sürülmektedir,*[1385] şeklindedir.

Bu habere *"Bugün"* gazetesi tepki ile karşılık vererek DP İl Teşkilatının açıklamasına yer vermiştir, açıklamada ise şöyle denilmiştir:

> *Adana'da hiçbir memurun yerinden kaldırılması veya başka bir yere nakledilmesi için bugüne kadar tarafımızdan hiçbir teşebbüste bulunulmamıştır. İdare Heyetimiz tarafından tevzi işlerine ne karışılmış ve ne de herhangi bir kimse için vilayet makamı nezdinde tavassutta bulunulmuştur. Vali İncesulu ile çimento, demir, cam vesair mevzularda sureti kat'iyede bir konuşma bile olmamıştır. Vali İncesuluya, seçimler sırasında bir DP Başkanı gibi çalışması için asla bir teklif yapılmadığı gibi bu yolda kendilerine en küçük bir telkin veya imada dahi bulunulmamıştır. Emniyet Müdürüne CHP lilere baskıda bulunması için hiçbir direktif verilmemiştir. Şu var ki, DP binasına hücum etmiye yeltenen CHP. lilerin bu tecavüzlerini önlemek için kendisine müracaat edildiği halde, aradan yarım saat geçmesine rağmen asayişin temininde ve seçim sırasında umumi huzurun sağlanmasında Emniyet Müdürlüğünce terahi gösterilmiştir. Gerek bizimle tam bir ahenkte çalışan DP Müfettişimiz Sayın Fikri Apaydın ve gerekse Vilayet İdare Heyeti olarak ne Valiye, ne Emniyet Müdürüne ve ne de devlet dairesinde çalışan hiçbir amir ve memura DP lehinde faaliyet göstermesi için asla bir baskı yapılmamış, hatta ricada dahi bulunulmamıştır. Bilakis iktidarı kazandıklarını daha gündüzden ilan eden başlarında Genel Sekreterleri*

[1384] *Yeni Adana,* 28 Ekim 1957, s. 1.
[1385] *Türk Sözü,* 6 Kasım 1957, s. 1, 4.

olmak üzere bütün adayları ve CHP nin Adana dirijanları adalet ve devlet dairelerine giderek tehditler savurmuşlar, bir tethiş ve baskı havası yaratmışlardır. Vilayet İdare Heyeti olarak hiçbir daire amir ve memuruna baskı yapmadığımızın tekzibini Türksözü'n deki asılsız haberlerin çıkmasını takip eden günde Validen beklemekte idik.[1386]

İfadelerden de anlaşılıcağı üzere DP İl Teşkilatı iddiaları yalanlamıştır. 1957 seçimlerini CHP 29.560 oy farkı ile kazanmıştır.[1387]Adana ilinden Kasım Gülek, Kemal Satır, Nevzat Arman, Suphi Baykam, Kazım Bozdoğan, Hamza Eroğlu, Mehmet Geçioğlu, Ahmet Karamüftüoğlu, Saim Karaömerlioğlu, Melih Kemal Küçüktepepınar, Ali Menteşeoğlu, Muslihittin Yılmaz Mete, Hamdi Öner, Kemal Sarıibrahimoğlu, Rıza Tekeli, Turgut Yeğenağa milletvekili seçilmiştir.[1388] Ancak seçimlerden sonra DP İl İdare Heyeti, Adana seçimlerine itirazda bulunmuş[1389] kararı değerlendiren İl Seçim Kurulunun 11 üyesinden 6 tanesi seçimlerin bozulması yönünde oy kullanmış ve İl Seçim Kurulunca seçimlerin bozulmasına karar verilmiştir[1390] fakat Yüksek Seçim Kurulu, Adana seçimlerinin yenilenmemesi kararını alarak seçim sonuçlarını tasdik etmiştir.[1391]

3.2. Yerel Seçimler

1928 tarihinde Dahiliye Vekaleti tarafından Belediye Kanunu hazırlanmıştır. Bu hazırlık aşamasında farklı Avrupa ülkelerine ait belediye kanunları incelenmiş, bu kanunlardan yönetim sistemimize en uygun bulunan kısımları alınmıştır. Tasarı 1929 Mart ayı sayılında Bakanlar Kurulunda görüşüldükten sonra Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmuştur. Kurulan karma komisyon tarafından bazı değişiklikler de yapılarak geliştirilen tasarı 1930 Mart ayında Meclis Genel Kurulunda görüşülmüş, 1 Eylül 1930 tarihinde kabul edilen kanun tasarısı 1580 sayılı kanun olarak mevzuatımıza katılmıştır.[1392]

[1386] *Bugün,* 9 Kasım 1957, s. 1.
[1387] *Türk Sözü,* 7 Kasım 1957, s. 1.
[1388] *Bugün,* 6 Ekim 1957, s. 2.'de verilen haberde CHP milletvekili adayları seçimi kazanmıştır. Detaylı bilgi için bkz; TBMM Albümü, C. 2, s. 687, 688.
[1389] *Bugün,* 1 Kasım 1957, s. 1.
[1390] *Türk Sözü,* 17 Aralık 1957, s. 1, 4; *Yeni Adana,* 17 Aralık 1957, s. 1, 4.
[1391] *Yeni Adana,* 9 Ocak 1959, s. 1.
[1392] Cengiz Sunay, "*Türkiye'de Yerel Siyasetin Tarihi Gelişimi, Yerel Siyaset*" (İstanbul: Okutan Yayıncılık, 2008), s. 59; Ayrıca bkz. İlhan Tekeli, *Cumhuriyetin Belediyecilik Öyküsü (1923-1990)* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2009), s. 50.

1930'lu yıllardan sonra Türkiye'de merkeziyetçilik ve tek parti iktidarının etkisinin arttığı görülmektedir. CHP'nin 1931'deki büyük kongresinde kabul edilen yeni programla birlikte devletle bütünleşmiş bir tek parti anlayışı gelişmiştir. Bu durum siyaset ile idare mekanizması arasında işlevsel bir farklılaşma yaşanmasının önüne geçmiştir. Mülki amirler idari işlerin yanında siyaset ile de ilgilenmiştir. Böylece vali ve kaymakamlar belediyeleri siyasi bakımdan denetleme yetkisine sahip olmuşlardır. Kurulan belediyeler merkezi yönetimin taşra idaresi işlevini görmüştür. Böylelikle belediye içinde merkeze bağlı, aynı zamanda tek bir siyasi partiye de bağlı bir sistem oluşmuştur. Bu durumun olumsuz yanları da olmuş, belediyelerde demokratik düzenin sağlanması engellenmiştir. Belediyeler bir nevi iktidarın uyguladığı gelişim faaliyetlerinin taşraya yansıması olmuştur. 1946 senesinde DP'nin kurulması ile çok partili düzenin sağlanması ve 1950 senesinden sonra da yönetimin farklı bir iktidarın eline geçmesi sonrasında belediyecilik faaliyetlerinde demokratikleşme yaşanmıştır.[1393]

1930 seçimlerinden sonra 1934, 1938, 1942 belediye seçimleri CHP'nin tek parti olarak seçimlere girdiği bir dönem olmuştur. 1946 senesi belediye seçimleri ise çok partili dönemin ilk seçimi olmuştur. Ancak 1946 seçimlerine, seçim sistemini eleştiren DP'nin katılmaması ve MKP'nin ise seçimlerden çekilme kararı alması nedeniyle belediye seçimleri tek partili bir seçim hüviyetine bürünmüştür. Bununla birlikte artık 1950 belediye seçimleri CHP, DP, MP'nin yanı sıra bağımsız adayların da yarıştığı bir seçim olmuştur.[1394] Bu çalışmanın kapsamı 1934-1960 ile sınırlı olduğundan 1934 öncesi yapılan ilk yerel seçimlere yer verilmemiş, çalışmanın kapsamında olan seçimler incelenmiştir.

3.2.1. 1934 Belediye Seçimleri

1934 belediye seçimleri, Mustafa Kemal'in görmüş olduğu ikinci yerel seçim olmuştur. CHP, diğerlerinde olduğu gibi bu seçimlere de tek parti olarak rakipsiz girmiştir. Ancak yine de seçim hazırlıkları süresince halk seçime karşı duyarlı hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda CHP'nin propagandası yapılarak seçimlere katılım oranı üzerinden meşruiyet kazandırılmaya çalışılmıştır. Belediye Kanunu'nun

[1393] Tarkan Oktay, "1920-2020 Döneminde Türkiye'de Belediyelerin Gelişimi", *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 5(2) (2020): s. 183.
[1394] Umut Üzmez, *Türkiye'de Yerel Seçim Sistemi: Sorunlar ve Yeni Bir Model Önerisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020), s. 75.

gerekliliği esas alınarak 1934 senesi Eylül ayında yapılması planlanan seçimler 25 Haziran 1933 tarihinde kabul edilen "CHF İntihap Yoklama Talimatnamesi" gereği 1934 senesi Ağustos ayı itibariyle seçim faaliyetlerine başlanmıştır. CHP, seçim öncesi ve sırasında çeşitli yayımlar yaparak halk hatiplerine seçim nutukları söyletmişlerdir. Çalışmalar doğrultusunda bastırılan beyannameler, bütün şehirlerde dağıtılarak vatandaşlar oy kullanmaya davet edilmiştir. Bu davet çağrılarından biri şöyledir: "Cumhuriyet vatandaşı için en kutsi hak, intihap hakkıdır. Bu hakkını kullan, vazifeni yap."[1395]

Küçük şehirlerde bir gün büyük şehirlerde ise bir haftaya yakın devam eden seçimler, ekim ayı ortasında ülke genelinde tamamlanmıştır. 519 belediyede yapılan seçimlere katılım oranı %60 oranında olmuştur. Seçmenlerin yarısını kadınlar oluşturmuştur. Oyların tamamına yakını CHP mensuplarına kullanılmıştır.[1396]

3.2.2. Adana'da 1934 Belediye Seçimleri

1934 seçimlerine Adana ilinde büyük bir katılım olmuştur. Öyle ki 1930 yılında yapılan belediye seçiminde 4017 kişi katılmasına rağmen 1934 yılında bu rakam 16000'i aşmıştır. *"Türk Sözü"* gazetesinin *"Örnek olacak bir seçim yapıyoruz"* başlıklı haberine göre,

> *Belediye intihabı münasebetiyle Adana halkı arasında coşkun ve taşkın bir tezahür göğsümüzü kabartmaktadır. İki günden beri devam edegelen intihap esnasında ğerek sandık başında ve masamızdaki ve gerekse Belediye önünde Halkın sevimle bando muzika etrafında gösterdiği samimi coşkunluklar ve bilhassa halk kürsüsündeki hitabeler zikre değer büyük bir varlık ve değerli bir mazhariyet olmuştur. İntihabın birinci günü Halk kürsüsünde Ömer Tekin beyin halk diliyle söylediği sakinane ve sade nutku, Burhan Sadık beyin çok alkış kazanan Türkçe beyanatı, doktor Ürfi beyin muasır ve selis bir ifade ile yazdığı ve okuduğu nutku halk üstünde derin tesirler bırakmış ve binlerce defa avazelerle Gazi ve onun fırkasını alkışlatmaya medar olmuştur.*[1397]

[1395] Erdal Aydoğan, Tansu Barış Mahmutoğlu, "Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Yapılan Seçimler ve Karakteristik Özellikleri", *Tarihin Peşinde*, 10 (2013): s. 130-131.
[1396] Aydoğan, Mahmutoğlu, *Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Yapılan Seçimler*, s. 133.
[1397] *Türk Sözü,* 7 Teşrinievvel 1934, s. 1.

Halk heyecanla seçimleri beklemektedir. Belediye seçimleri neticelenmiş ve bu seçimlere 19 binden fazla seçmen katılım göstermiştir. Bu katılım sadece Adana vilayeti için fazla bir rakam olmayıp tüm Türkiye için önemli bir rakamdır. Türk Sözü'nün haberinde

> *—saat 18… İntihabın üçüncü günü tamamdır. Kanuni ekseriyet nisabından 5000 rey fazla kullanılmak suretile …. Üç gün içinde 26000 rey sahiplerinden 19000 küsür yurttaşın Adana belediye intihabına iştirak eylediği tespit edilebilmiştir. Bu 19000 içinde fırkamız namzetleri haricinde heman kimseye rey verilmemiş olduğunu kabul edebiliriz. Encümenin kararı ve vilayetin tasvibile rey toplama ameliyesi sonuna varmıştır. Encümen bu gece ve yarın, reyleri tasnif edecektir.Bu netice; Adanalıların yüzde yetmiş beş nisbetinde reylerini istimal edecek kadar medeni ve siyasi haklarını kullanmayı; Uluğumuzun ve Önderimizin sonsuz mütevali irşatlarile, bilmiş ve öğrenmiş olduklarının fili ve kati eseridir.*[1398] İfadeleri yer alır.

Oylar sayıldıktan sonra asıl ve yedek azaların listesi yayımlanmıştır. CHP haricinde hiç kimse oy almamıştır. Sonuç tamamen CHP lehine olmuştur. Bu sonuca göre asli azalar arasında: Turhan Cemal Bey, Ahmet Kemal Tevfik, Coşkun Bey, Vehbi Necip Bey, Şemsa Rıza Hanım, Kemal Bey, İbrahim Bey, Dıblan oğlu Ziya Bey, Hakverdi oğlu Şevki Bey, Esma Zihni Hanım, Hüseyin Daim Bey, Ali Bey, Hacı Yunus oğlu Doktor Bahri Bey, Sabri Çitak Bey, Leman İlhami Hanım, Rifat Ahmet Bey, Camili Kasım Zeki Bey, Namık Bey, Lütfi Bey, Kalağ oğlu Tevfik Genç Bey, Salim Bey, Mustafa Bey, Mirza oğlu Baki Tonguç Bey, Rahmi Nihat Bey, İsa Şakir Bey, Rasim Bey, Antakyalı Doktor Ali Naim Bey, Ziya Bey, Kurttepli Feyzi Bey, Rasih oğlu Sait Bey, Şevket Bey, İsmail Bey, İzzet Bey yer almıştır. Yedek aza listesinde ise Hüsnü Bey, Cavit İhsan Bey, Şevki Bey, Mehmet Ali Bey, Rıza Bey, Nuri Bey, Arif Cemal Bey, Bedri Bey, Basri Bey, Mahmut Bey, Süleyman Şükrü Bey, Tahir Bey,S üleyman Fikri Bey, Hasan Bey, Hulusi Bey, Tevfik Kadri Bey, Turan Bey, Nedim Bey, Salih Bey, Hasan Bey, Hamit Bey, Yusuf Ziya Bey, Cemal Bey, Bedri Bey, İbrahim Bey, Abdurrahman Ali Bey, Asım Bey, Cevat Bey, Cemal Kamil Bey, Adil Bey, Rıza Salih Bey, Naci Bey, Ali Beybulunmaktadır.33 aza içinde 7 çifçi, 4 tüccar, 3 hukuk mezunu, 3 doktor, 3 fabrikacı, 1 bankacı, 1 gazeteci, 1 mühendis, 1 sanatkar, 1 avukat, 1

[1398] *Türk Sözü,* 8 Teşrinievvel 1934, s. 1, 2.

dişçi ve 1 de kasap olmak üzere farklı mesleklerden kişiler bulunmaktadır. 3 kadın aza haricinde en yaşlı aza Hüseyin Daim Bey'dir.[1399]

Seçim sonucunda çevre illerden Adana'da yapılan seçime yönelik olumlu dönüşler yaşanmıştır. *"Türk Sözü"* gazetesinde yer alan "Komşu vilayetlerin görüş ve duyuşları çok lehimizedir" başlıklı haberde CHP başkanı "Yeni Mersin" gazetesine Süreyya Bey bir demeç vermiştir. Haberde seçmenlerin istekle oy kullandıklarını ve CHP'nin başarısı ele alınmıştır.[1400] Seçim sonucunda Turhan Cemal Bey tekrar belediye reisliğine seçilmiştir. Ardından Turhan Cemal Bey,

> *Saygı değer arkadaşlar; Kıymetli reylerinizi lehimde istimal suretiyle gösterdiğiniz itimattan dolayı cümlenize teşekkür ederim. Esirgemediğiniz bu teveccühle beşinci defa olarak şu mevkie geçmiş bulunuyorum. Sekiz seneden beri devam eden Belediyecilik hayatımda – bir kısmı içinizde bulunan – değerli arkadaşlarla, kanun, memleket menfaatı neyi icab ediyorsa onu yapmağa çalıştık: Bu arada bazan hakka, hakikata, hatta ilim ve fenne göz yuman insanlarla mücadele ettiğimiz gibi en çetin mali buhranlarla da karşılaştık. Fakat bütün bu müşkülat bizi hiç bir zaman sarsmadı.. Asla yenilmedik, yılmadık.. Çünkü yenilmek zaiflerin, yılmak; korkakların işidir.*[1401]
>
> Diyerek bir konuşma yapmıştır.

Turhan Bey'in yeniden başkanlığa seçilmesi halkın güvenini kazandığının bir göstergesidir.

3.2.3. 1938 Belediye Seçimleri

Tek parti iktidarında ikinci yerel seçimler 1938 senesinde yapılmıştır.[1402] Belediye Kanunu gereğince eylülde yapılması gereken bu seçimlerin yoklaması yurt genelinde 1 Eylül tarihinde başlamıştır. Belediyeler tarafından görevlendirilen yazıcılar oy cetvellerini hazırlamıştır. Belediye intihap encümenleri tarafından kontrolü sağlanan listeler, eylül ayının sonuna kadar gazete ilanlarında halka bildirilmiştir. İlanlardan biri şu şekildedir: "Hemşeri! Belediye azası seçimine başlanıyor. Defterler, mahallelerde

---

[1399] *Türk Sözü,* 10 Teşrinievvel 1934, s. 1.
[1400] *Türk Sözü,* 10 Teşrinievvel 1934, s. 1, 4.
[1401] *Türk Sözü,* 21 Birinciteşrin 1934, s. 1, 3.
[1402] Ali Eşref Turan, *Türkiye'de Yerel Seçimler* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008), s. 73.

asıldı. İntihap hakkını kaybetmemek için hemen defterleri tetkik et, adın yazılmamışsa belediyedeki intihap encümenine müracaat etmeyi unutma. Aksi takdirde medeni haklarından birini kayıp etmiş olursun."[1403] Bu tarihteki belediye sayısı 544'tür. Bunlardan 62'si il merkezleri, 367'si ilçe merkezlerindeki belediyelerdir. Tüm belediye bulunan yerlerdeki toplam seçmen sayısı 1.386.000'dir.[1404]

Seçimler yurdun tamamında 1 Ekim 1938 tarihinde başlamıştır. Seçimler halk tarafından büyük bir ilgi ve alaka ile karşılanmıştır. Bir gün önceden başlayan şenliklerde, şehirlerin bayraklarla donatılıp havai fişeklerin atılması ve Halkevleri'nde radyolardan yayımlar yapılarak halk kürsülerinde söylevlerin yapılması bu ilginin bir göstergesidir.[1405]

Dönemin Başbakanı Celal Bayar, seçim sonuçları hakkında bilgi vermek için Atatürk'e bir telgraf çekmiştir. Bu telgrafta belediye seçimlerinin sona erdiğini, halkın oylarını CHP adaylarına verdiğini yazmıştır. Atatürk de cevaben gönderdiği telgrafta oy sahiplerinin oylarını CHP adayları lehinde kullanmalarından ötürü duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir.[1406] Mustafa Kemal Atatürk'ün Bayar'a gönderdiği telgraf şu şekildedir:

> *Belediye intihaplarının bittiğine dair olan telgrafınızı aldım… CHF'nin ideali ve programı ve cumhuriyet hükümetinin icraatı ancak milletimizin bu yüksek ahlak ve hasletinde mesnet bularak her gün feyizli bir eserini gösterebilmektedir. Dün ve bugün olduğu gibi yarın dahi memleket ve millet için yegâne kudret, ikbal ve refah kaynağı olan inkılâp prensiplerinin, cumhuriyet rejiminin tatbikatı üzerinde fikir ve elbirliğinin bu yeni tezahüründen dolayı aziz vatandaşlarımıza ve başta siz olduğunuz halde parti ve hükümet teşkilatını tebrik, teşekkür ve muhabbetlerimin iblağını rica ederim.*[1407]

3.2.4. Adana'da 1938 Belediye Seçimleri

1938 belediye seçimlerinde Atatürk'e atıf yapılarak Ulu Önder'in kurduğu CHP'ye Adanalıların severek oylarını vereceklerine değinilmiş ve CHP Adana Belediye

---

[1403] Aydoğan, Mahmutoğlu, *Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Yapılan Seçimler*, s. 138.
[1404] Turan, *Türkiye'de Yerel Seçimler,* s. 73.
[1405] Aydoğan, Mahmutoğlu, *Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Yapılan Seçimler*, s. 139.
[1406] Turan, *Türkiye'de Yerel Seçimler*, s. 74.
[1407] Aydoğan, Mahmutoğlu, *Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Yapılan Seçimler*, s. 140.

Meclisi, azaları, parti adayları tanıtılmıştır.[1408] Her seçim olduğu gibi bu seçimlerde şenliklerle başlamıştır. *"Türk Sözü"* gazetesinin "Seçim bugün de devam edecek" başlıklı haberinde "Akşam saat on sekizde kanunu nisabı ekseriyet hasıl olmadığı anlaşılmış ve İntihap Encümeni; Reis Turhan Cemal Berikerin başkanlığında toplanarak seçimi bir hafta uzatmıştır. Seçim pazar olmasına rağmen bugün de Yıldız Gazinosu'nda devam edilecek ve 8 Birinci teşrin (Ekim) 938 akşamı saat 17 de nihayet verilecektir."[1409] şeklindeki bilgiden yola çıkıldığında seçim süresinin uzatıldığı anlaşılmaktadır. Yine *"Türk Sözü"* gazetesinde yer alan haberde, "Şehrimizdeki müntehiplerin adedi 26200'dür. Belediye intihabına tam 19014 kişi iştirak etmiştir. Şu hale göre, müntehiplerin %76'sı seçime girmiş bulunuyor." şeklinde bilgi yer alırken Adana vilayetinde şehir meclisi üyeliğine Yusuf Ziya Özbakan. Doktor Operatör, Ahmet Erzin, Ekrem Baltacı. (doktor), Rifat Yazeroğlu (avukat), Cemal Kamil Ergin (avukat), Taha Toros, Ziya Abdi Rona (eczacı), Rasih Özgen (diş doktoru), Basri Arsoy (eczacı), Hazım Emekli Binbaşı Mahmut Barlas, Meduh Pekbilgen, Süleyman Sergici, Hazım Savcı (çiftçi), İzzet Koçak, Ragıp Sepici, Tevfik Kadri, Bayan Müveddet Altıkulaç, Turhan Cemal Beriker (Belediye Reisi), Ali Ulvi Kalağoğlu, Hasan Ateş, Hamza Naci Ekinci, Hüseyin Daim, Mahmut Kibaroğlu, Mehmet Salih Furoğlu, Mehmet Hulusi Akdağ, Kerim Ulusçu, Gani Girici, Süleyman Fikri Özerdil, Tevfik Coşkun Güven, Abdulcebbar Kasap, Bayan Fatma Diblen, Bayan Semiha (Abidin Ramazanoğlu eşi) seçilmiştir.[1410] Yine *"Türk Sözü"* gazetesinin *"Yeni Belediye heyeti toplandı yeni reisi seçti"* başlıklı haberinde belediye heyeti toplanmış ve yeni belediye reisini seçmişlerdir. Haberinde içeriğinde,

> *Eski belediye reisi Turhan Cemal Beriker celseyi açtıktan sonra ruzname mucibince yeni belediye reisi intihabına geçildi. Üç, beş dakika süren bir fasıladan sonra rey pusulaları toplanarak tasnif yapıldı. Tasnif neticesinde yeni heyet azasından Doktor Yusuf Ziyanın ekseriyet kazandığı anlaşıldı. Bunun üzerine yeni belediye reisi kürsüye gelerek, heyecanlı, titrek bir sesle ve birkaç cümle ile arkadaşlarına teşekkür etti.*[1411]
>
> Ayrıntılı bilgi bulunmaktadır.

[1408] *Türk Sözü,* 29 Eylül 1938, s. 1.
[1409] *Türk Sözü,* 2 Teşrinievvel 1938, s. 1.
[1410] *Türk Sözü,* 11 Teşrinievvel 1938, s. 1. Benzer haber için bkz. *Yeni Adana,* 11 Birinciteşrin 1938, s. 1.
[1411] *Türk Sözü,* 2 Teşrinisani 1938, s. 1.

Böylece Yusuf Ziya Öz, belediye başkanı olarak seçilmiştir.[1412] Seçimin ardından Reis'i Cumhur Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere birçok bürokrat ve devlet adamı telgraflar göndererek Belediye Başkanı'nı tebrik etmiştir.[1413]

Daha sonra 1938 seçimleri feshedilmiş ve ardı sıra bir dizi olay gerçekleşmiştir. *"Türk Sözü"* gazetesinin "Adana Belediye İntihabı Feshedildi" başlıklı haberinde Adana ile birlikte İzmit belediye seçiminin de yeniden yapılacağına dair bilgiler yer almaktadır.[1414] "*Yeni Adana"* gazetesi*, "Türk Sözü"* gazetesinin haberini eleştirmiştir, haberin tamamı şu şekildedir:

> *Evvelki gün gelen Akşam gazetesinin bir yerinde Ankaradan verilmiş bir telefon haberinde İzmit ile birlikte Adana Belediye intihabının da Devlet şurasınca bozulduğu ve seçimin yeniden yapılacağı kaydediliyordu. Dünkü "Türksözü Gazetesi" de bu haberi sanki aynen ve yahut biraz daha farkla fakat daha büyük ve süslü başlıklarla yazdı. Biz aylardan beri dedikodusu yapılan ve yaydırılan ve memlekette bin bir bava estirilmek istenilen bu haberin neşrinde hiçbir fevkaladelik görmedik.. Ve göremeyiz de..Fakat Belediye intihabında halk ekseriyeti azimesinin reyi haricinde kalarak perişan ve muzmahil olan ve bundan büyük yaralar almış bulunan bazılarının bu bozma haberini adeta bir zafer kazanmış gibi göstermeleri ve bundan büyük ümitlere kapılmaları çok safça bir hareket sayılmak gerektir sanırız. Çünki; partinin en yüksek merkezinin göndermiş olduğu bir saylav müşahidin huzurunda tesbit ve ilan edilen belediye namzetlerine bütün rey sahipleri hertürlü tesir ve kayıddan azade olarak serbestçe reyini kullandığı Belediye seçimi her zaman ve her suretle ayni neticeyi vereceğini bu yaralı dostlarımıza bir kere daha haber vermek isteriz.*
>
> *Adananın namuskar ve münevver halkı reyini kullanmasını çok eyi bilirler Ve kimleri şehir işlerinin başına getireceğini de çok eyi takdir eder ve etmiş ve icabını da icra eylemiştir.*
>
> *Hiç şüphe yok ki; yapılacak yeni bir intihap teni bir tezahüre vesile olacak ve nihayet üç beş kişiye bir kere daha güzel ve manalı bir ders verilmiş olacaktır.*

[1412] Yeni Adana gazetesinin "Yusuf Ziya Öz Kimdir?" başlıklı haberinde Öz'ün hayatı ve yapmış olduğu hizmetler ele alınmıştır. Haberin ayrıntısı için bkz. *Yeni Adana,* 2 İkinciteşrin 1938, s. 1, 2.
[1413] *Yeni Adana,* 2 İkinciteşrin 1938, s. 1.
[1414] *Türk Sözü,* 5 Şubat 1939, s. 1. Benzer haber için bkz. *Türk Sözü,* 7 Şubat 1939, s. 1.

Halk kuvvetlerine değil, herhangi belli ve mahdut şahıslara dayanıp bunları istismar ederek ve tepeden inme emirlerle iş başına geçmeğe alışmış ve böylece elde ettikleri sandalyaları babalarının çifliği ve yahut kendi tabirleri veçhile bir müstemleke gibi idare etmek zamanı çoktan gelmiş ve hatta geçmiştir de.

Cumhuriyet idaresinde ve şu temizlik devresinde her yurddaş işini göreceklere reyini serbestçe kullanacak ve arzu ettiklerini seçecektir.

Hakikaten kanuna uygun olmayan bir hareket olmuş ve buda en yüksek mahkeme olan Devlet şurasınca feshi mucip görülmüş ise herkes bu yüksek adalet divanının kararları önünde baş eğmeğe ve icabını icra etmeğe mecburdur.

Yoksa bu; bazılarının düşündüğü gibi bir takım şarlatan ve ihtiras fıçısı vaziyetinde olan büyük !! şahısların bir muvaffakiyet ve zaferi sayılamaz ve sayılmamak da gerektir.

Sonra; yazıldığı gibi Adana belediye intihabı bozulmuş ise;

Bundaki şeref ve mesuliyet doğrudan doğruya bu intihabın yapılmasını ihzar ve buna önünden sonuna kadar riyaset ve nezaret etmiş olan eski belediye reisi Turhan Cemal Berikere ait olmak gerektir. Çünki; On iki yıldanberi sanki bütün zeka kudretini seçim işlerinin inceliklerini öğrenmeğe hasretmiş ve bu yoldan yürüyerek mukafazai mevki etmeğe muvaffak olmuş yagane şahsiyet odur.[1415]

Belediye meclisinin toplantısında belediye başkanının bazı sorulara cevap verememesi aslında seçimlerin ne yüzden iptal edildiğini gösterir niteliktedir. Belediye meclisinde yapılan toplantılarda kanunsuz açılan fırınlar, izinsiz inşaatlar ve belediye azalarının Adana vilayetine kayıtlı olmamaları gibi durumlar toplantının gergin bir ortamda geçmesine sebep olmuştur. Turhan Cemal, *"talep edilen tahsisatın bazıları muayyen ve sarih olmakla beraber bir kısmında sarahat yoktur. Mesela emlak tamir ve inşasından maksat nedir?"* sorusuna karşın Basri Arsoy *"Bu işin bütçe encümeninde tedkiki lazımdır. Beyhude meclisi işgal etmiyelim."* Reis ise Basri Arsoy'un teklifini oylamaya koymuş, teklif kabul edilmiştir. Ayrıca yeni atanan memurların tasdik meselesi de bulunmaktadır. *"Türk Sözü"* gazetesi 7 Şubat 1939 tarihli haberin devamında ikinci oturumda Denizbank tarafından satın alınacak liman şirketinin satış

[1415] *Yeni Adana,* 6 Şubat 1939, s. 1.

meselesi tartışılmıştır. Belediye azaları arasında yapılan tartışmaların birçoğuna başkan cevap vermiş olsa da çoğu oy çokluğu ile tartışmaya konulmuş ve muhalif fikirler ortaya çıkmıştır.[1416] Yine *"Türk Sözü"* gazetesinin belediye azaları arasında Adana vilayetine kayıtlı olmayanlar bulunmaktadır. Bu durum seçim öncesi azaların adaylığı sırasında kanunun gereğinin yapılmadığını ortaya koymuş ve eleştirilerin yapılmasına neden olmuştur. Haberde,

> *Efkarı umumiyenin arzusu (1) ile ve kanuni unsurlarla mücehhez olarak şehrin işlerini görmeğe geldiklerini iddia ede durmakta olan bugünkü belediye heyetinin Bünyesindeki sakatlıklar gün geçtikce meydana çıkmaktadır. Şurayı devletin fesih kararına sebeb olan kanunsuzlukların başında, sandıkta bulunan ondokuz bin reyden on bir bin tanesinin gayri kanuni bir şekilde bulunmuş olması, intihapta hüviyet cüzdanları sorulmadan rey attırılması, hiç bir sebep ve ihtiyaç yokken intihap sandığının belediye dairesinden yıldız kahvesine naklinin hususi bir maksada natuf görülmesi gibi çok ehemmiyetli noktalar vardır. Müfettişin meşgul olduğu diğer bir nokta daha vardırki, belki bu nokta fesih unsurlarından birisi değildir. Fakat çok manidar olduğu için zikretmeyi ehemmiyetli görüyoruz. Haber aldığımıza göre, mülkiye müfettişi, vaki olan ihbar üzerine belediye azalarından beş kişinin Adana nufusuna kayıtlı, yani bu şehirlinin haklarına sahip olup olmadığını tetkik etmiş, ve manfi neticeye varmıştır. Sonradan bizimde yaptığımız tahkikata göre, bu beş kişinin Adana nufusunda kayıtları yoktur. Hatta bunlardan bazıları belediye intihabını müteakib nakil muamelelerini yaptırmışlardır. Halbuki kanuna nazaran rey vermek ve intihap olunma hakkını kazanabilmek için asgari altı ay evvel o şehre gelmiş ve yerleşmiş olmak lazımdır. Demek oluyorki bugünkü belediye meclisi içinden beş kişi belediye azası olmuk hakkını haiz değildir. Bundan başka azalar arasından yine birkaçının okuma yazma bilmediğide kuvvetle söylenmektedir. Şimdi soruyoruz: Üç aydan beri kanunsuz bir suretle şehir işleri hakkında mütalaa ve reyleri muteber olagelmekte bulunan bu azaların belediye meclisinde yer almalarından doğan mesuliyet kime aiddir? Bu zevatın namzetlikleri konurken kanuni vaziyetleri tetkik edilmemiş midir? Belediye intihabındaki kanunsuzlukları mütemadiyen şu veya bu şahsa yüklemek isteyenler, daha çok evvelden bildikleri bu vaziyetin mesuliyetini acaba kime*

[1416] *Türk Sözü,* 7 Şubat 1939, s. 1, 2, 4.

yüklemeğe kalkışacaklardır?[1417]

Şeklinde ifadeler yer almıştır.

Sonrasında belediyenin feshedilmesi hakkında Ankara'dan bir haber gelmiştir. Ardından bu haber vilayet geneline duyurulmuştur. Dâhiliye vekâletine yeni meclis oluşana kadar Belediye Reis Yardımcısı Vedad Güçlü tayin edilmiştir.[1418] "*Yeni Adana"* gazetesinin seçimin feshedilmesi hakkında bir röportaj niteliğinde olan *"Eski Heyete Ait Usulsuz İşler Hakkında Takrirler"* şeklindeki haberin tamamı aşağıda verilmiştir:

Eski Heyete Ait Usulsuz İşler Hakkındaki Takrirler

S – Adana Belediye meclisinin feshedildiği ve vilayete tebliğ edilmekte olduğu hakkında gazetelerde bir yazı vardır. Bu hususta bir malumatınız var mı?

C – Bizler kayıtsız ve şartsız bağlı olduğumuz inkılâp Partimizin namzetleri ve Adana halkının seçmiş olduğu bir belediye heyetiyiz Eğer seçimde bir yolsuzluk olmuş ve intihabın ibtali lazım geliyorsa o bir kanun işidir. Kanunlarımız nasıl emrediyorsa öylece yapılır. İntihabı idare meselesi Parti ve hükümete aittir, bu babda bize henüz tebligat yoktur.*

S- Türk sözü, yeni açılan fırınlara cevap verilmedi diye bir şeyler yazıyor, bu nedir lütfen izahat verir misiniz?

C-Yeni açılan fırınlar diye Türk sözü gazetesinde bir yazı çıktı, bu yazıya bir tavzih verdim. Sizin gazetenizde de çıkmıştır. Hakikatte yeni açılmış bir fırın meselesi yoktur. Geçen haziranda belediye encümeni bir kararla yirmi fırın bırakarak memlekette mevcut elli fırından otuz tanesini kapatmıştır. Bunlardan on tanesi kısmen fenni ve sıhhi şeraiti haiz olmasından dolayı noksanları ikmal etmek üzere müsaade edilmiş iken teşrinievvel başında bir zabıta yazısı ile bunlardan dokuz tanesini kapatıyor.. Biz bu teşrinievvel başında fenni ve sıhhi şeraiti noksan diye zabıta amirliğinin yazısı ile riyaset tarafından üç tanesi noksanlarını ikmal ettiğinden bahisle vukubulanmüraacaatları üzerine tekrar tetkikat yaptırarak belediyece noksan olduğu bildırilmiş olan kısımları ikmal etmiş oldukları anlaşıldığından bunlara müsaade eyledik. Tavzihimizde de bahseylediğim gibi Teşrinievvel 938başında kapatılmış olau fırınlardan geri kalanları noksanlarıdı ikmal edecek olurlarsa da açtırmak fikrindeyiz.

[1417] *Türk Sözü,* 9 Şubat 1939, s. 1.
[1418] *Türk Sözü,* 10 Şubat 1939, s. 1.

Zira; bu kadar büyük bir kasabanın yirmi fırından aşağı fırınlarla idaresine imkan göremiyoruz.

Zira; bu memleket ayni zamanda amele memleketidir. Memleketi ekmek buhranı karşısında bırakmamak için fırınların adedini asğari yirmiye iblağ etmek niyetindeyiz. Yeniden açılmış köhne fırın yoktur. Eğer köhne fırınlar olsaydı belediye necümeniHazirandan Teşrinievvel haftasına kadar nasıl çalışmasına müsaade ederdi. Biz verilmiş müsaadeyi ve encümen kararını tatbik etmiş olmaktan başka bir şey yapmış değiliz.

Bu fırınlar hakkında belediye meclisie verilmiş bir takrir de vardır.

Ona da cevap hazırladım. Meclis içtimaında vereceğim. Bunlardan başka meclise verilmiş ve riyasete havale edilmiş eski heyete ait bağırsakhane, arazozmübayaası, belediyenin tahlisiye vesaitinin Karataş plajında istimali ve parçalanması, pazaryerleri ve yolsuz yapılan istimlak ve belediye emvalinin yolsuz satışları vesaire hakkında meclise verilip riyasete havale edilmiş bir çok takrirlerde vardır. bunlara ait cevaplarsa hazırlanıyor. Meclisin önümüzdeki pazartesi günü içtimaında müzakere edilecektir.[1419]

3.2.5. Adana'da 1939 Belediye Seçimleri

Belediye seçimlerinin feshedilmesinin ardından belediye reis vekâletine yeniden seçim yapılana kadar Vedat Güçlü getirilmiştir. 1939 senesinde belediye seçimleri yeniden yapılmıştır. Yeni belediye seçimleri için CHP, meclis üyeleri asli ve yedek listesini yayımlamıştır. Liste şu şekildedir: Asli aza adayları: 1- Coşkun Güven, Matbaacı. 2- Ziya Akverdi, Makine Mühendisi. 3- Vehbi Necip Savaşan, Çiftçi. 4- Kasım Ener. Halkevi Başkanı, Çiftçi. 5- Recai Tarımer, Çiftçi. 6- İsmail Hakkı Somer, Diş Doktoru. 7- Emin Dolunay, Fabrikacı. 8- Hakkı Salih Bosna. Fabrikacı. 9- Hasan Ataş, Fabrika Müdürü. 10- Basri Arsoy, Eczacı. 11- Şevket Çekmegil, Diş Doktoru. 12- Fazlı Meto, Çiftçi. 13- Hazım Savcı, Çiftçi 14- Bahri Erkam, Doktor. 15- Macit Güçlü, Avukat. 16- Tevfik Kadri Ramazanoğlu. Çiftçi. 17- Ali Naim Özgener, Doktor. 18- Rifat Yaver oğlu, Avukat. 19- Mustafa Özgür, Fabrikatör. 20- Ekrem Avni Zaimler. Çiftçi 21- Ahmet Erzin, Dr. Operatör. 22- Mahmut Barlas, Matbaacı. 23- Nihat Oral, Çiftçi. 24- Mustafa Rifat Gülek, Eczacı ve Kimyager, 25- Mahmut Kibaroglu, Çiftçi.

[1419] *Yeni Adana,* 10 Şubat 1939, s. 1, 2.

26-Müveddet Altıkulaç. 27- Memduh Pekbilgen, Nakliye Müteahhidi. 28- Hulüsi Akdağ, Çiftçi. 29- Şekip Beriker, A.E.G. Şirketinde Sekreter. 30- Ziya Kurttepeli, Manifatura Tüccarı. 31- Kerim Ulusçutürk, Çiftçi. 32- Salih Zeki Bugay, Tüccar. 33- Rasih Özgen, Diş doktoru.

Yedek aza adayları: 1- Gani Girici, Tüccar. 2- Nezahat Dural. 3-Refika Recep Tümerkan. 4-Hüsnü Yurtçu, C.H.P. Kâ. İ. Amiri. 5- Ziya Abdi Rona, Eczacı. 6- Hamdi Onar, Doktor. 7- Halil Naci Dural, Avukat. 8- Arif Cemal Akın, Fort Acentesi Müdürü 9- Tahir Pamukçu, Çiftçi. 10-Ragıp Sepici, Çiftçi. 11- Ekrem Baltacı, Doktor. 12- Ali Saracoğlu, Tüccar. 13- Abdullah Turkucu, Avukat 14- Ekrem Müftüoğlu, Çiftçi 15- Ahmet Rıza İşçen, Eczacı. 16- Cabbar Çankaya, Kasap. 17- Tevfik Genç, Müteahhit. 18- Nabi Menemencioğlu, Çiftçi. 19- Süleyman Fikri Özerdil, Tüccar. 20- Ali Bindebir, Marangoz Tüccar. 21- Bedri Gülek, Kırtasiye Tüccarı. 22- Kâmil Tugay, Çiftçi. 23- Hamza Naci Ekinci, Çiftçi. 24- Hâdi Kiper, Dr. Operatör. 25- Muzaffer Budak, Mimar. 26- Kâmil Gülmen, Tuhafiyeci. 27- Rıza Özşahin, Çiftçi. 28- Mahmut Özergin, Tüccar. 29- Cevdet Çamurdan, Tüccar. 30- Ali Karabucak, Fabrikatör. 31- Salih Dıblan, Doktor. 32- Memduh Çelik, Çiftçi. 33- Rahmi Nihat Aysen, 1'inci Noter. [1420]

Belediye azaları seçildikten sonra meclis Vali ve CHP Başkanı'nın katılımı ile belediye reisini seçmiştir. Yapılan seçim sonucunda Kasım Ener belediye reisi olarak seçilmiştir.[1421]

3.2.6. 1942 Belediye Seçimleri

1942 belediye seçimleri, II. Dünya Savaşı'nın gölgesinde gerçekleştirilen bir seçim olmuştur.[1422] Seçimler eylül ve ekim aylarında yapılmıştır. Her ne kadar Türkiye savaşa girmemişse de seferberlik ilan edilmiştir. Daha önce askerliklerini yapmış olan erkekler tekrar askere alınmış ve ülke dünyadaki savaş koşullarından etkilenmiştir. İstanbul'daki belediye meclisi seçimleri 1-7 Ekim tarihlerinde, Ankara ve İzmir'de ise 1-9 Ekim tarihleri arasında yapılmıştır. Bu seçimde seçmenlerin nüfus cüzdanları ile sandık başına gelmeleri istenmiş ve oy kullananların nüfus cüzdanları mühürlenmiştir. Önceki seçimlere göre oy kullanım oranı İstanbul'da azalmış, Ankara'da ise artmıştır.

[1420] *Türk Sözü,* 16 Mayıs 1939, s. 1. Benzer haber için bkz. *Yeni Adana,* 17 Mayıs 939, s. 1.
[1421] *Türk Sözü,* 31 Mayıs 1939, s. 1.
[1422] R. Bahar Üste, "Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili", *İşletme Fakültesi Dergisi*, 18(1) (2017): s. 108.

Seçilen üyelerden, toplantılara katılmanın ötesinde sorunlarla ilgili yararlı ve sürekli çalışma istenmiştir. CHP İstanbul Yönetim Kurulu Başkanı Suad Hayri Ürgüplü bu isteği şöyle dile getirmiştir: "Yeni meclis arkadaşlarımızdan partinin beklediği, yalnız toplantı esnasında dar faaliyete münhasır kalmayan ve bugünün ana dertlerini teşkil eden iaşe, pahalılık, mahrukat, münakale, temizlik, sağlık gibi işlerde her an artan faydalı ve ardı kesilmez mesaidir." Cumhuriyet'in kuruluşundan çok partili rejime geçene kadar ki dönemde belediyelerin sayısında ve sağladıkları hizmetlerde artış olmuştur.[1423]

3.2.7. Adana'da 1942 Belediye Seçimleri

1 Ekim 1942 tarihinde yerel seçimler başlamış ve seçimin 2 gün süreceği söylenmiş[1424] olup parti vilayet idare heyetinin şehir meclisi azalıkları için tespit ettiği aday listesi de belli olmuştur.[1425] Belediye meclisi azaları seçimine devam edilmiş ancak seçmenlerden yarısından fazlası oy kullanmadıkları gerekçesiyle seçim müddeti bir hafta uzatılmıştır. Tatil günlerinde de rey verme işlemlerinin devam edeceği duyurulmuştur.[1426] "*Türk Sözü"* ve *"Bugün"* gazetesinin haberine göre şehirde 9 gündür devam eden seçimlerin son bulduğu, intihap encümeninin gece geç vakte kadar reylerin tasnifi ile meşgul olduğu, belediye meclisi azalıklarına ise CHP'nin aday gösterdiği

---

[1423] Turan, *Türkiye'de Yerel Seçimler,* s. 74-76.

[1424] *Türk Sözü,* 1 Teşrinievvel 1942, s. 1. Benzer haberler için bkz. *Bugün,* 1 Birinciteşrin 1942, s. 1; *Bugün,* 2 Birinciteşrin 1942, s. 1.

[1425] *"1942 C. H. P. Adana Belediye Meclisi azaları Parti Namzetleri ASLİ AZALAR : 1-Basri Ersoy. Eczacı. 2-Bedri Gülek. Kırtasiyeci. 3-Cabbar Çankaya. Kasap. 4-Cabbar Özsoy. Hurdavat tüccarı. 5-Coşkun Güven. Batbaacı. 6- Daniş Arıkoğlu. Tüccar. 7-Fazlı Meto. Çiftçi. 8-Hasan Ataş 9- Hakkı Salih Muratlı. Çiftçi. 10-Hazım Savcı. Çiftçi. 11-Hulusi Akdağ. Çiftçi. 12-Hüsnü Yurdçu. C. H. P Kalem idare amiri. 13-Kasım Ener. Çiftçi. 14-Kemal Ağagil. Çiftçi. 15- Kemal Çelik. Avukat. 16- Kemal Satır. Doktor. 17-Kerim Uluscutürk. Montör. 18-Mahmut BarlaÇiftçi. 19-Mahmut HaFabrikatör. 20-Mahmut Kibaroğlu. Çiftçi. 21- Memduh Pekbilgin. Tüccar ve komisyoncu. 22- Müvedddet Atıkulaç. 23- Namık Dökmen. Dökmeci. 24- Nihad Oral Matbaacı ve Çiftçi. 25-Ragıp Sepici. Çiftçi. 26- Rasih Özgen . Diş Doktoru. 27-Recai Tarımer . Çiftçi. 28-Rifsat Yaveroğlu. Avukat. 29-Süleyman Özerdil. Manifatura tüccarı. 30-Şevket Çekmegil. Diş Doktoru. 31-Tevfik Ramazanoğlu. Çiftçi. 32- Vehbi Necip Savaşan. Çiftçi. 33-Ziya Akverdi . Makine mühendisi. 34-Ziya Abdi Rona. Eczacı. YEDEK AZALARI : Adil Özgiray. Çiftçi. Ali Bindebir. Marangoz. Ali Dayı . Çiftçi. Ali Ulvi Kalakoğlu. Fabrikacı. Ali Saracoğlu. Tüccar. Arif Cemal Akıncı. Acente Müdürü. Bekir Karabucak. Fabrikacı. Bekir Sapmaz. Fabrikacı. Bekir Akata . Çiftçi. Cevdet Çamurdan. Tüccar. Emin Ağaoğlu. Çiftçi. Ekrem Avni Zaimler. Çiftçi. Gani Girici. Tüccar. Hamza Naci Ekici. Çiftçi. Hamdi Onar. Doktor. Hüsnü Vural. Ticaret Odası Muhasebecisi. İsmail Dülger. Çiftçi. Kemal Kurt. Bankada muhasip. Muzaffer Budak. İnşaatçı. Mustafa a-Ataşok. Tüccar. Mustafa Üçok. Çiftçi. Nabi Menemencioğlu. Çiftçi. Osman Akdağ. Çiftçi. Reşat Güçlü. Tüccar ve komisiyoncu. Refika Recep Tümerkan. Terzi. Rıza Özşahin. Çiftçi. Rıza Atcı. Fabrikada muhasebeci. Salih Eroğlu. Tüccar. Süleyman Sergici. Borsa U. Katibi. Şükrü Mutlu Hırdavai Tüccarı. Tahir Pamukcu. Çiftçi. Talat Özergin. Bakkal. Tevfik Sezer. Tüccar. Ziya Kurttepeli. Tüccar." Türk Sözü,* 1 Teşrinievvel 1942, s. 2.

[1426] *Türk Sözü,* 3 Teşrinievvel 1942, s. 1. Benzer haber için bkz. *Bugün,* 3 Birinciteşrin 1942, s. 1.

adayların hepsinin ittifakla seçildiği belirtilmiştir.[1427] Seçimin kesin sonuçlarına göre 5563 Kadın, 4091 erkek toplam 9656[1428] adayın CHP adaylarına rey verdiği, geçen seçime iştirak edenlerin 5670 kişi olduğu ve bu seçimde rey verenlerin 3984 kişi arttığı açıklanmıştır ve yeni belediye meclisinin belediye başkanını 1 Kasım'da seçeceği açıklanmıştır.[1429]

Fakat yeni belediye meclisi 2 Kasım tarihinde saat 14.00'te[1430] toplanmış, belediye reisi, reis vekillerini ve daimi encümen ve encümen azalarını seçmiştir. Belediye başkanlığına Kasım Ener tekrar seçilmiş, birinci reis vekilliğine Bay Hasan Ataş; ikinci reis vekilliğine Bay Basri Arsoy; katipliklere Bayan Müveddet Altıkulaç, Bay Kemal Ağagil, Bay Daniş Arıkoğlu, Belediye daimi encümene de Bay Kemal Çelik, Bay Hazım Savcı, Bay Kerim Ulusçutürk seçilmiştir.[1431]

3.2.8. 1946 Belediye Seçimleri

Demokrasi taraftarı olarak görülen müttefiklerin II. Dünya Savaşı'nın galibi olacağının anlaşılması ile birlikte bütün dünya ile birlikte Türkiye'de de hâkim olan otoriter yönetim anlayışı giderek zayıflamaya başlamıştır. Nitekim II. Dünya Savaşı esnasında temelleri atılan ve Türkiye'nin de kurucu üyesi bulunduğu "Birleşmiş Milletler Teşkilatı", demokratik rejimlerin baskı altında tutulduğu sistemlere karşı "Demokrasi Cephesi"nin zaferini ilan etmiştir. Bu teşkilatın bir üyesi olan Türkiye Cumhuriyeti'nde düşünce özgürlüğünün kısıtlanması ve tek partili bir otoriter düzenin sürmesi hoş karşılanamazdı. Bu durum Türkiye'de demokrasi rüzgârlarının başlangıcını teşkil etmiştir. Bunun yanı sıra savaş sonrasında Sovyet tehdidini yoğun bir şekilde hisseden Türkiye, oluşum aşamasındaki "Batı Bloğu"yla iyi ilişkiler geliştirmek ve bu suretle Sovyetlere karşı bir denge oluşturabilmek çabasındaydı.[1432] Bu doğrultuda Sovyetlere karşı müttefiklerin desteğini alabilmek için birtakım hamleler gerçekleştiren Türkiye, iç politikada da bu minvalde çalışmalara girişmiştir. Demokrasi havası ilk

---

[1427] *Türk Sözü,* 10 Teşrinievvel 1942, s. 1. Benzer haber için bkz. *Bugün,* 10 Birinciteşrin 1942, s. 1.
[1428] 5563 kadının verdiği rey ile 4091 erkeğin verdiği rey toplandığında 9654 rey kullanılmıştır. Ayrıca bir önceki seçimde 5670 kişi rey vermiş bu seçimde 3984 rey daha fazla kullanılmış yine toplam rey sayısı 9654 etmektedir. *Bugün,* 11 Birinciteşrin 1942 s. 1.'de yer alan haberde sayı 9656 olarak verilmiştir.
[1429] *Bugün,* 11 Birinciteşrin 1942, s. 1.
[1430] *Türk Sözü,* 3 Teşrinisani 1942 s. 1 haberine göre toplantı saati 16.00 olarak açıklanmıştır.
[1431] *Bugün,* 3 Sonteşrin 1942, s. 1. Benzer haber için bkz. *Türk Sözü,* 3 Teşrinisani 1942, s. 1.
[1432] Yasin Kayış, "1946 Belediye Seçimleri ve Basın", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, VII/16-17 (2008): s. 398.

olarak basın yayım organları başta olmak üzere daha sonra da Meclis içerisinde hissedilmeye başlanmıştır. Bu gidişattan faydalanmak isteyen muhalifler, "Dörtlü Takrir" adı altında parti içinde ve dışında daha fazla özgürlük ve demokrasi gibi isteklerini dile getirmişlerdir. Ancak bu talepleri karşılık bulmamıştır. Bu sırada MKP kurulurken, Dörtlü Takrir'de imzası bulunan milletvekilleri partilerinden çıkarılmışlardır. Bu milletvekilleri Celal Bayar başkanlığında, 7 Ocak 1946 tarihinde DP'yi kurmuştur.[1433] Başlangıçta DP'nin kuruluşunu olumlu karşılayan CHP iktidarı, muhalefetin hızla geliştiğini ve DP'nin halk kitleleri tarafından sevgiyle karşılandığını görünce bunu kendisi açısından bir tehdit olarak algılamıştır. CHP, muhalefet partisinin daha fazla güçlenmesine ve ülke genelinde teşkilatlanmasına fırsat vermek istemiyordu.[1434] Bu yüzden 26 Nisan 1946 tarihinde bir araya gelen CHP Meclis Grubu, normal şartlarda eylül ayında yapılması planlanan belediye seçimlerinin, bir kereye mahsus olmak üzere mayıs ayında yapılmasını kararlaştırmıştır. Bu tasarı TBMM'ye sevk edilmiş ve 29 Nisan'da yapılan müzakere sırasında DP hem belediye hem de milletvekili seçimlerinin öne alınmasına karşı olduğunu bildirmiş ise de görüşmeler aynı gün sonuçlanmış ve tasarı kanunlaşmıştır.[1435]

CHP, yapılacak seçimler öncesinde hem kendi bünyesinde hem de devletin yapısında demokratikleşme doğrultusunda bazı değişiklikler yapmaya karar vermiştir. Bu doğrultuda ilk olarak mayıs ayında toplanan olağanüstü kurultayda İsmet İnönü'nün Milli Şeflik unvanına son verilmiştir. Ayrıca parti başkanının seçimle belirlenmesi usulü getirildi ve Genel Kurultay kararları doğrultusunda, çoğunluk sistemine dayalı olan tek dereceli seçim kanunu kabul edilmiştir.[1436]

Belediye seçimlerinin tarihinin kararlaştırılmasının akabinde MKP seçimlere katılacağına dair bir bildiri yayımlamıştır. DP ise 8 Mayıs'ta, yayımlamış olduğu genelgede seçimlere katılmama gerekçelerini, "milli iradenin gereği gibi tecellisini engelleyen kanuni hükümlerin kaldırılmadan seçimlere gidilmiş olması" ve "ikna edici başka sebep görülmediği halde seçimlerin öne alınması ile güdülen maksadın partilere

---

[1433] Osman Akandere, "1946 Genel Seçimleri ve Sonuçları Üzerinde İktidar ve Muhalefet Partileri Arasında Yapılan Tartışmalar I", *Selçuk Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu*, 25/75 (2009): s. 441; Seyfettin Aslan, *Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinin Dinamikleri: 1945-1950 Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Siyasal Hayat*, ed., Ahmet Karadağ (İstanbul: Bilsam Yayınları, 2015), s. 129.
[1434] Rıfkı Salim Burçak, *Türkiye'de Millî İradenin Zaferi* (Ankara: TBMM Basımevi, 1944), s. 11.
[1435] Tuncer, *1946 Seçimleri*, s. 48-49.
[1436] Burçak, *Türkiye'de Millî İradenin Zaferi*, s. 11-12.

teşkilatlanma için kısa bir zaman dahi bırakılmak istenmemesi" gerekçelerine bağlamışlardır. DP, "yazı, söz, toplanma, cemiyet kurma gibi hürriyetler ile vatandaşın siyasi hakları teminat altın alınmadan rey ve seçim serbestisinden bahsetmenin müşkül olacağını" savunmuş ve seçim işleminde dair bazı kural ve uygulamaların değiştirilmesini istemiştir. Nihayet belediye seçimleri, 26 Mayıs 1946 tarihinde yapılmıştır. Katılım oranının tartışmalı olduğu seçimlere fesat karıştırıldığı iddiasıyla DP ve MKP tarafından itiraz ve şikayetler yapıldıysa da bunlardan bir sonuç alınamamıştır. Diğerlerinden farklı olarak bu seçimler tek dereceli ve gizli oyla yapılmıştır. Ayrıca bu seçimlere birden fazla partinin katılması önemli bir husus olmuştur.[1437]

3.2.9. Adana'da 1946 Belediye Seçimleri

1946 belediye seçimlerinde CHP aday listesi açıklanmıştır. Listede ise 72 aday bulunmaktadır.[1438] Seçim öncesi içki yasağı koyulmuş bu şekilde halkın aşırı hareketlerden kaçınması bakımından önlem alınmıştır. Haberin devamında,

> *Haber aldığımıza göre, 26 Mayıs Pazar günü yapılacak Belediye seçiminden sonra yeni Belediye meclisi 1 Haziran Cumartesi günü saat 10'da toplanarak Belediye Başkan seçimi yapacaktır. Bu toplantıda Belediye Meclisi Başkan vekilleriyle sekreterler seçimi de yapılmış olacaktır. Belediye daimi encümeni üyeleri seçimiyle ihtisas encümenleri seçimi de bu toplantıda yapılacaktır.*[1439]

İfadeleri kullanılmıştır.

Belediye Başkanı Kasım Ener'in basın birliği mensuplarına hakaret ettiğine dair *"Türk Sözü"* gazetesinde bir haber yer almıştır. Kasım Ener'in görev süresinin dolması nedeni ile sinirlerinin bozulduğuna değinilerek

> *Dün, Basın Birliği Adana mıntıkası, kendisinden, rey pusulalarının tasnifinde gazetecilerin niçin bulundurulmadığını resmi bir yazı ile sordu. Belediye reisi Basın Birliğinin bu yazısını hakaretle reddetti ve almadı. Bütün bir cenup mıntıkası gazetecilerini temsil eden böyle bir müesseseye hakarette tereddüt etmeyen Kasım Ener'e şunu hatırlatırız: Türk Basın Birliği, yıllardan beri bir çiftlik gibi idare ettiği Adana Belediyesi olmadığı gibi Basın mensupları da,*

[1437] Atayakul, *Türkiye'de Demokrat Parti Döneminde*, s. 94-95.
[1438] *Türk Sözü,* 25 Mayıs 1946, s. 1, 3.
[1439] *Türk Sözü,* 25 Mayıs 1946, s. 1, 3.

herkesçe malum, emirbarleri değildir. Kanun Türk Basın Birliği mensuplarına 'Kanunen veya idareten gizli bir tahkik veya muameleye sahne olmayan her türlü hadise ve toplantı yerlerine' serbestçe girme hakkı vermiştir. Öyle zannediyoruz ki, rey pusulalarının tasnifi içinde gizli hiçbir muamele olamaz. Acaba Belediye reisi hangi endişe ile gazetecileri bu işte hazır bulunmaktan menetmeğe kalktı? Bütün Türk Basın mensupları adına Kasım Ener'in bu hakaretini kendisine iade ederiz.[1440]

İfadeleri kullanılmıştır.

Belediye seçimleri tasnif edilirken genel itibari ile eski reislerin bu seçimi kazanamadığı kesinleşmiştir. Seçime katılım oranı %50,6'larda olurken *"Türk Sözü"* gazetesinin haberinde MKP'nin seçimi terk ettiğine dair bilgiler yer alır. Haberin devamında,

Milli Kalkınma Partisinin Beyoğlu kazasındaki sandık seçim mümessilleri saat yarım olduğu halde kendilerine evvelce vaad edildiği gibi yemek ve para gönderilmediğini görünce birbirlerine haberleşerek birdenbire işlerini terketmişlerdir. Bu vaziyeti derhal etrafa da yaymışlar, hadise Fatih havzasına ve bilhassa Fener nahiyesinin Balat semti mümessillerine de durulmuş, bunlar da işlerini terketmişlerdir. Fakat Milli Kalkınma Partisi derhal otomobillerle adamlara göndererek Fatih teşkilatındaki adamlarını ikna ederek bir saat sonra vazifelerine iade etmiş, fakat Beyoğlundakileri iade edemeyince saat birbuçukta bir karar alarak seçimlerde Milli Kalkınma Partisi sabotaj yapıldığını ileri sürerek seçimleri boykot etmiştir. Bu boykot kararı ancak saat ikide tekemmül etmiş ve Milli Kalkınma Partisi mümessilleri saat 2,45 de sandık başlarını terketmişlerdir. Fakat sandıkları terk ederken birçok mıntıkalarda birer zabıt tanzim ederek seçimlerin kendi ayrıldıkları saate kadar fevkalade muntazam cereyan ettiğini ve aldıkları emir üzerine vazifelerinden ayrıldıklarını tesbit etmişlerdir,[1441] denilmiştir.

Seçim sonucunda CHP adaylarının kazandığı anlaşılmıştır. *"Türk Sözü"* gazetesinin haberine göre CHP adaylarının kesin surette seçimi kazandığına dair haber yer almaktadır. Haberin içeriği ise şu şekildedir:

[1440] *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1946, s. 1.
[1441] *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1946, s. 1, 3.

Fazlı Meto 19867, Mithat Saracoğlu 19859, Basri Arsoy 19857, İhsan Pancaroğlu 19852, Hazım Savı 19849, İsmail Dülgel 19849, Bekir Akata 19848, Niyazi Aksoy 19848, Bekir Karabucak 19845, Necdet Arıkoğlu 19843, İzii Özgiray 19842, Hasan Sadi Sözütek 19841, Aliye Yerdelen 19839, Mahmut Kibaroğlu 19837, Bedri Gülek 19837, Emin Demirci 19835, Süleyman Özerdil 19834, Yüksel Ener 19825, Talip Taşçı 19815, Abidin Atunbüken 19812, İbrahim Tekin 19811, Şükrü Güven 19800, Orhan Toroslu 19795, Kerim Uluscutürk 19754, Mustafa Yalçın Ceylanoğlu 19668, Mahmut Boğa 19711, Hüseyin Candan 19683, Hasan Ataş 19670, Rifat Yaveroğlu 19668, Mehmet Fuat Dıblan19545, Nihat Oral 19450, İsmet Ekici 19346, Suat Güçlü 18106, Tahsin Uğurlu 18102, Ziya Akverdi 18087.

Belediye yedek üyeliklerine seçilen adaylarda, aldıkları oy sayılarıyla birlikte şunlardır:

Abdullah Türkucu 8197, Hakkı Somay 8186, Hicabi Kalabay 8178, Hüseyin Ünlü 8169, Abdullah Durdu 8167, Gafur Esencan 8160, Ali Kuyulu 8121, Osman Akman 8121, Hatice Çamurdan 8119, Rıza Atçı 8115, Ali Kani 7997, Mehmet Musabalı 7982, Tevfik Fikret Aydın 7982, Mehmet Ertan 7981, Ramazan Yanç 7981, İsmail Yetişken 7978, Ali Bindebir 7975, Müveddet Altıkulaç 7973, Cabbar Sever 7973, Mehmet Soytürk 7972, Enver İlter 7971, Duran Balyemez 7971, Kadir Gedikbaş 7971, Osman Öcal 7970, Tahir Pamukçu 7970, Memduh Albayoğlu 7969, Mustafa Ataşok 7968, Ali Kahyaoğlu 7967, Ali Akyiğit 7967, Kemal Ertan 7960, Mehmet Muratlı 7956, Kamil Tugay 7872, Niyazi Toraman 7772, Rıza Özşahin 7771, Gani Kamışlı 7770, Emin Ağaoğlu 7722.

Belediye meclisinde üyelik alamayan, halkın kendi arzusiyle oy verdiği yuttaşların isimleri ise şunlardır:

Bedri Görgün, Nevzat Güven, Reşat Güçlü, Ahmet Remzi Yüreğir Abdulkadir Öğütçü, Fevzi Dural, Coşkun Güven, Zeynel Besim Sun, Enver Batumlu, Zeki Baltalı, Suat Atay, Tahsin Güneysu, Nabi Menemencioğlu, Bahri Erkam, Hilmi Çamurdan, Salahatttin Sepici, Ziya Tümgören, Aydın Yüreğir, Hadi Kiper, Ziya Kurttepeli, Meahmut Has, Ahmet Sapmaz, Ömer Başeğmez, Badia Zaimler, Alber Diyap, Hamdi Paramyok, İsmail Burduroğlu, Osman Altukula., Rıza Şen, Neziha Siren, Tevfik Ramazanoğlu, Memduh Çelik, Remzi Ünsal, Kamil Tekerek, Suphi Şenses, Turan Güvenç, Hasan Sümbüllü, Kuddusi Hayta,

Mustafa İnce, Reşit Ener, Hilmi Yalçın, Ali Somer, Namık Yarman, Celal Ergezer, Kani Akhun, Şevket Öekmegil, Mehmet Pişmiş, İbrahim Telci, Muzaffer Lokman, Mehmet Muhaddisoğlu, Nazif Kurtoğlu, Remzi Morben Salih Zeki Buğay, Mucit Aktemur, Fehmi İnsal, Ziya Abi Dona, Halil Şaşmaz, Ahmet Saygan, Ziya Sevindik, Ali Hikmet Coral, Halil Bayrı, Süleyman Kuntalp, Lutfi Kalağoğlu, Rifat Akyüz, Ahmet Mürşit Görgün, Halil Savatlı, Yusuf Ayhan, Hüseyin Baykara, İsa Şakir Akdoğan, Nejat Rona, Hayri Iğdır, Cemal Kamil Ergin, İzzet Erinç, Remzi Okan, Necati Kalabay, Naci İnci, Hüsnü Reşit, Hakkı Akdoğan, Hasan Atıl, Kemal Ersöz, Kazım Özdel, İzzet Bilger, Cevdet Çamurdan, Kadri Azınç, İbrahim Dıblan, Osman Bozkurt, Hulusi Akdağ, Cabbar Çankaya, Mustafa Ağba, Salim Serçe, Enver Arsava, Fehmi Kolbay, Zekiye Güzel, Nejat Nalçacı. [1442]

Seçim sonuçlarının akabinde yeni belediye meclisi ilk toplantısını yapmıştır. Bu toplantıda eski başkan Kasım Ener bir konuşma yaparak yeni belediye başkanına başarılar dilemiştir. Ardından 36 üyeden 33 ünün mecliste bulunması ile celse açılmıştır. 32 oy alan Fazlı Meto belediye başkanı seçilirken Hazım Savcı ise üyelerden 1 oy almıştır. Fazlı Meto mecliste bulunmadığından belediye başkanlığı 1. vekili olarak Hasan Ataş seçilmiş akabinde ikinci başkanlığa Basri Arsoy seçilmiştir.[1443]

3.2.10. Adana'da 1947 Belediye Başkanı Seçimi

1947 senesine gelindiğinde belediye başkanının istifası gündeme gelmiştir. Ardından şehir meclisi yeni başkan seçimi için çalışmalara başlamıştır. *"Bugün"* gazetesinin 15 Şubat 1947 tarihli ve "Belediye başkanı bugün seçiliyor" başlıklı haberinde belediye meclisinin toplandığını Vali Zühtü Durukan'nın meclis üyeleriyle özel bir konuşma yaptığını ve Fazlı Meto'nun kardeşi Osman Meto'nun ölümünün ardından istifa etmek durumunda kaldığını söylediğini ve yerine yeni başkan seçmenin lüzûmu üzerinde durduğundan bahsetmiştir. Vali Zühtü Durukan haberin devamında yer alan konuşmasında,

Elinizi vicdanınız üzerine koyup, memleketinizin ihtiyacını da göz önünde tutarak, başkan seçiminde iyice düşünmelisiniz. Bu noktayı belirtmekten maksadım, burada mevcut arkadaşlarımdan herhangi birinizin bu işi tedvir

[1442] *Yeni Adana,* 1 Haziran 1946, s. 1. Benzer haber için bkz. *Türk Sözü,* 2 Haziran 1946, s. 1, 3.
[1443] *Yeni Adana,* 1 Haziran 1946, s. 1. Benzer haber için bkz. *Türk Sözü,* 2 Haziran 1946, s. 1, 3.

edebileceğine kanaatim olmadığı manasına değildir. Ancak, bazı hususi işleri dolayısiyle belki bu mühim memleket meselesine lüzumlu olduğu kadar vakit ayıramıyacak arkadaşlar da aranızda mevcut olabilir. Arzetmek istediğim nokta işte bu gibi mazeretler dışında en liyakatli ve işi müsait olan bir arkadaşın seçilmesidir. Çünkü seçeceğiniz bu arkadaş meclisinizin vekaletini haiz bir kimse olacaktır. Benim bir vali olmak sıfatiyle işbirliği yapacağım bu arkadaşa elimden gelen bütün yardımları esirgemeyeceğime arkadaşlarım kanaat sahibi bulunmalıdırlar.

İfadelerine yer vererek liyakat ve dürüstlüğe önem veren bir reisin seçilmesi üzerinde durmuştur. Ardından başkan vekili Hasan Ataş celseyi açarak seçimin yapılmasını oya koymuş ve bu çoğunlukla kabul edilmiştir.[1444] *"Yeni Adana"* gazetesinin 15 Şubat 1947 tarihli haberinde ise mecliste yapılan gizli oy sonucunda 22 oy alan Hazım Savcı Belediye başkanlığına seçilmiştir.[1445] "*Türk Sözü"* gazetesinin 16 Şubat 1947 tarihli *"belediye başkanlığı"* haberinde yer alan ifadeler ise oldukça dikkat çekicidir. Haberin tamamı aşağıda verilmiştir:

Günlerdenberi, Adana halkının sabırsızlıkla beklediği, Belediye Başkanlığı seçimi dün yapıldı. Bu neticeden Adana halkının ne dereceye kadar memnun olduğunu bilemeyiz. Fakat, bize öyle geliyor ki, iş başına getirilen bu arkadaş, mevcut şartlar ve zihniyetler kadrosu içinde kaldığı müddetçe, arzu edilen randımanları vermesine imkan görenlerden de değiliz.

Ötedenberi söylüyoruz; Belediye işleri, muayyen bir arkadaş takımının dilek ve arzularına göre yürütülmesi arzu edilen işlerden değildir. Belediyecilik, yalnız bir şehrin sokaklarını süpürüp temizlemek, ışıklarını yakıp, kaldırımlarını düzeltmekten de ibaret değildir. Bu gün, şehir işleri, gerek sağlık bakımından, gerek sosyal bakımdan o şehirde yaşıyan insanların müşterek davasıdır. Burada geçen hayat, eğer iyi nizamlanmaz, iyi bir kanal içinde yürütülmezse o şehir halkı büyük bir bedbahtlığa uğrar. Nitekim sekiz on yıldan beri, bu görüş, bu anlayış eksikliğinden dolayı Adana tam manasiyle bir perişanlığa uğramıştır. Şimdi, bu perişan durumu iyi düşünüp, iyi bir şekilde nizamlamak icapederken onu, tecrübesi ve kifayeti layıkıyla kontrol edilmemiş bir insana tevdi etmek, her

---

[1444] *Bugün,* 15 Şubat 1947, s. 1, 2. Seçime 32 üye katılmış bu oylardan 22 oy Hazım Savcı alırken 10 oy Daniş Arıkoğlu almıştır. *Yeni Adana,* 15 Şubat 1947, s. 1. Benzer haberler için bkz. *Bugün*, 16 Şubat 1947, s. 1, 3. *Demokrat,* 16 Şubat 1947, s. 2.

[1445] *Yeni Adana,* 15 Şubat 1947, s. 1. Benzer haberler için bkz. *Türk Sözü*, 16 Şubat 1947, s. 1, 2.

halde isabetli bir iş sayılamaz.

Her şeyden önce, bu arkadaşı cesaretini tebrik ederiz. Karşısında kendisinin ve arkadaşlarının tahmin edemeyecekleri kadar çetin işler ve durumlar vardır. Görülüyor ki halk, şehir hayatının, şehir durumunun bütün işlerinden pek haklı olarak şikayetçidir ve bu şikayeti de küçük değildir. Büyük bir enerji, geniş bir anlayış ve ayni zamanda geniş bir düşünce, harekete geçmezse halkın çektiği acıları dindirmek mümkün olmaz. Bununla beraber yeni belediye başkanının seçimi dolayısıyla, Adanadaki parti teşkilatımız ve onun idaresini elinde tutanlar, halka karşı ağır bir mesuliyet yüklenmişlerdir. Belediyenin her muvaffakiyeti, partinin kazanç bilançosuna kaydedileceği gibi, belediyenin en küçük muvaffakiyetsizliği de partimizin zararına kaydedilecektir. Bu sakınılması güç vaziyetten, Adanadaki partimizin, yine eski bir takım tedbirlere başvurmak suretile çıkabileceğini de sanmıyorum.

Bu gün şurasını açık söyliyelimki Adana halkı, aydınlar ve birçok kimseler bu günkü durumdan umutlu değildir. Ve bunun mesuliyetini de partiye yüklemektedirler. Bunu söylemekle Adanadaki parti teşkilatını ikaz etmiş oluyoruz. Bu güne kadar inatla tuttukları dar yollarda ayrılmadıkça, parti lehine esaslı bir iyilik ve sempati uyandırmalarına da imkân görmüyoruz.

Etrafımıza dikkatle bakalım; uyanık durarak işlerimizi sağlam ve halkın sevgisine dayanarak yapalım; bir takım küçük tertiplerle büyük davaları ezip çürüğe çıkarmıyalım ve her şeyden önce kendimizi aldatmaktan vazgeçelim.[1446]

3.2.11. 1950 Belediye Seçimleri

1950 yılında 5545 sayılı "Milletvekili Seçim Kanunu"[1447] çıkarılmıştır. 1950 senesi belediye seçimlerinden hemen önce ilan edilen 5669 sayılı kanun gereği belediye seçimine ilişkin bazı hükümler kaldırılmıştır. Milletvekili Seçim Kanunu bir örnek olarak alınmıştır. Aynı kanun ile belediye seçimlerinin de 4 senede bir eylül ayının ilk pazar günü yapılması kararlaştırılmıştır. Daha önceki kanun tasarından farklı olarak aday gösterme sistemine yer verilmiştir. Seçilecek üye sayılarının bir katına kadar aday

[1446] *Türk Sözü,* 16 Şubat 1947, s. 1.
[1447] Tuncer, *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler (1877-2002)*, s. 29.

gösterileceği konusunda bir karara varılmıştır. Seçilen üyelerin almış oldukları oyların eşit olması durumunda kura çekilmesi belirleme usulü getirilmiştir.[1448]

1950 belediye seçimleri, kanunda belirtildiği gibi eylül ayında gerçekleştirilmiştir. Seçim propagandası esnasında konuşan CHP lideri İsmet İnönü, "siyasi emniyetlerinin tehlikede olduğunu, memleketin baştanbaşa huzursuzluk içinde yaşadığını, bu nedenle de DP'ye oy verilmemesini" istemiştir. Adnan Menderes ise "Milli Şef"in kendi kendini ret ve inkara beyhude gayret ettiğini ancak halkın kendisi hakkında verdiği peşin bir hüküm olduğunu, 14 Mayıs'ta Türk milletinin aldandığını iddia edecek kadar pervasızca ileri götürenleri, kamuoyunun iyi tanıdığını" söyleyerek halkın DP'yi desteklemesini istemiştir. Oldukça sert bir havada cereyan eden seçim, 3 Eylül'de yapılmıştır. Seçime katılım oranı %90'a ulaşmıştır. Seçim sonucunda DP, 600 belediyenin 560'ını alarak tarihi bir zafer kazanmıştır. Menderes'in seçimlerle ilgili yorumu şöyle olmuştur: "Türk Milleti Halk Partisi'ni, 14 Mayıs'ta iktidardan tasfiye etmişti; 3 Eylül'de de muhalefetten tasfiye etti."[1449]

3.2.12. Adana'da 1950 Belediye Seçimleri

1950 belediye seçim süreci sözlü propaganda toplantıları ile başlamıştır. DP, seçim toplantılarına aralıksız devam etmiştir. Bu toplantılardan ikincisinde DP'liler mevcut CHP belediyeciliğini eleştirdikten sonra kendi yapacakları icraatlara değinmişlerdir. Daha sonra toplantıda ünlü şair Arif Nihat Asya bir konuşma yapmıştır. İnönü Meydanı'nda yapılan konuşmada Asya:

> *Adanada belediye yok diyorlar. Nesi Yok ki. Heyeti var, encümeni var, zabıtası var. Daha nesi olsun. Adanada belediye başkanı sizin bildiğiniz gibi dört yılda bir seçilmez. Altı ayda bir seçilir. Yazın toz toprak hazretleri belediye başkanıdır. Kış ayları başında toz toprak hazretleri azlolunur. Yağmur çamur cenapları başkanlık kürsüsüne getirilir. Hürriyet yok diyorlar. Nasıl yok efendim, Adanada toz toprak alabildiğine hürdür. Çamur da hudutsuz bir hürriyete sahiptir. Dilediği paçaya sıçrar. Hatta istediği alna yapışır. Çarşıda fiatlar hürdür. Belediye zabıta memurları da DP lilere ceza yazacak, CHP'lilerin kabahatlerini görmemezlikten gelecek kadar hürdür. Bize baskı yapıyorsunuz diyorlar. Biz böyle şeylere baskı yapacağız. Nikah dairesi*

[1448] Üzmez, *Türkiye'de Yerel Seçim Sistemi: Sorunlar ve Yeni Bir Model Önerisi*, s. 75.
[1449] Şeyhanlıoğlu, *Türkiye'nin Siyasal Hayatında Demokrat Parti*, s. 169-170.

Belediye binasında iken, orada toz ile toprak nikah edilmişler evlendirilmişlerdi. Bunlar birbirlerine o kadar sıkı sıkıya sarıldılar ve o derece yapıştılar ki ayrılmaları çok zorlaştı: Bunları sizin oy pusulalarınız ayıracaktır. Ayrıca su ile toprak evlenmiş, bunlardan çamur doğmuştur. Kifayetli bir itfaiye yok diyorlar. Bu ağaçsız şehirde Bizi cayır cayır yakan sıcakları söndürecek kadar değilse bile, ufak tefek yangınları söndürebilecek bir itfaiyemiz var. Yalnız, belediyeye yapışarak ondan ayrılmak istemiyenlerin, belediyeden ayrılmaktan mütevellit yüreklerindeki yangını söndürecek kadar esaslı bir itfaiyemiz yok. İşte biz bunun için itfaiyeyi takviye edeceğiz. Daha nesi yok. İşaret memuru bile var. Sağını biliyor, salonu biliyor. Bundan fazla ne bilsin. Lakin yalnız arabalara yol göstermiyor. Gelin geçen toz bulutuna yol gösteriyor. Arazözü bile var. Eski devirde olsa bizi ıslatırdı. Lakin şimdi yapamıyor. Koskoca şehir oteli var. Turizmi teşvik etmek maksadile yapılmıştır. Seyyahlar dolup dolup taşıyor. Fakat bu hayırlı işler için girdikleri borca mahsusen senede faiz olarak 460.000 lira ödeniyor. Ben hesap bilmem, bu faizi doğuran meblağı siz hesaplayın. CHP'nin en büyüğünün adını taşıyan bir meydanda toplanmış bulunuyoruz. Bu itibarla rahmetli CHP iktidarının ve pek yakında rahmetli olacak Adana Belediyesinin ruhu için sizleri beş dakika gürültüye davet ediyorum.[1450]

İfadelerini kullanmıştır.

Seçim çalışmaları büyük bir heyecanla devam ederken CHP belediye meclis aday listesi yayımlanmıştır. 39 aday bulunan listede Ali Menteşeoğlu (doktor), Fazlı Meto (Çiftçi Birliği Başkanı), Turhan Cemal Beriker (tüccar), Tahsin Uğurlu (tüccar ve çiftçi),Orhan Toroslu (doktor), Mithat Özşahin (doktor), Nihat Oral (Bugün gazetesi sahibi),Bedri Görgün (doktor),Necati Sepici (avukat), Hasan Ateşoğlu (tüccar, T.E. Derneği Başkanı), Nevzat Arman (doktor), Firdevs Türkucu (hukuk mezunu), Ziya Akverdi (tüccar, makine mühendisi), Feyzi Oldaç (avukat), Mehmet Musabalı (çiftçi), Coşkun Güven (çiftçi), Mehmet Çepni (doktor), İsmet Kalakoğlu (fabrikatör), Ledin Barlas (avukat), Mahmure Talay (eczacı M. Rıfat Eczanesi), Hazım Savcı (çiftçi), İhsan Pancaroğlu (çiftçi), Sıtkı Candan (tüccar), Enver Arsava (tüccar), Mehmet Muratlı (çiftçi,avukat), Kadir Azınç (tüccar), Abidin Altınbüken (kuyumcu), Ziya Aksoğan (tüccar), Esat Özbilen (fabrikatör), Mesut Savcı (doktor), Bekir Akata (çiftçi), Mahmut

[1450] *Demokrat,* 25 Ağustos 1950, s. 1, 3.

Has (fabrikatör), Mahmut Boğa (tüccar), Kamil Tugay (çiftçi), Müveddet Altıkulaç (Osman Altıkulaç eşi), Süleyman Özerdil (manifatura tüccarı), Mahmut Özergin (bakkaliye tüccarı), Ş evket Çekmegil (diş tabibi), Niyazi Toraman (tüccar) yer almıştır.[1451] *"Demokrat"* gazetesi ise DP'nin adaylarına yer vermiştir. 40 aday bulunan listede Ömer Başeğmez, Aziz Ocakçıoğlu, İsmet UsluYalçın, Ceylanoğlu Ali Homurlu, Namık Yarman, Turgut Arsoy, Hamit Salih Asyalı, Sakip Önal, Ömer Göçmen, Zahit Akdağ, Bahri Erkam, Turan Aşlamacı, Vakkas Aldanmaz, Kemal Pekün, Selim Sarp, Zeki Direk, Adil Özgiray, Sait Nil, Mehmet Zeytinli, Mustafa Erdemışık, Duran Em, Numan Güreli, Sait Aksu, Zeynel Milli, Çiftçi, Suavi Binokay, Şeref Orçun, Zekai Koçak, İbrahim Dağlık, Abdullah Kibrit, Hadi Kiper, Daniş Arıkoğlu, Süleyman Ramazanoğlu, Salih Zeki Bugay, İsmail Hakkı Somay, Ramazan Çobanoğlu, Salim Akçınar, Cabbar Kibaroğlu, Ali Sepici, Necip Etili yer almıştır.[1452]

Sorunsuz bir şekilde geçen seçimlerde yurdun çoğunluğunda belediye seçimlerini DP kazanmıştır.[1453] *"Bugün"* gazetesinin haberine göre mevsim şartları neticesinde seçimlere katılım oranı oldukça düşük olmuştur. Haberin devamında,

> *Belediye meclisi seçimleri dün yapılmıştır. Şehrimizde yapılan seçimlere, Seçim kanununa göre saat 8 de başlanmış, saat 17 de tasniflere geçilmiştir. Seçmenlerden hemen ekserisinin mevsim dolayısiyle yaylalarda, bağlarda ve pamuk işçisinin de tarlalarda bulunması, seçime iştirak nisbeti üzerine tesir yapmış, iştiraki düşürmüştür. Bununla beraber, dün de bildirdiğimiz gibi, her üç partinin de gayret ile halk şehir dışından sandık mahallerine nakledilerek seçime iştiraklerinin sağlanması çalışılmıştır. Seçim sırasında kayde değer ehemmiyetli bir hadise olmamıştır. Tasnif neticesi sandık başlarında alındıktan sonra gecenin geç vakitlerinde ilçe seçim kuruluna getirilmiştir. İsimler üzerine oy adedinin tesbitine devam olunmaktadir. Geç vakit aldığımız malumata göre D.P. ilerde gitmektedir. Bununla beraber, kat'i neticenin ancak bugün öğleden sonra alınabileceği anlaşılmaktadır.*[1454]

İfadelerine yer verilmiştir.

[1451] *Bugün,* 29 Ağustos 1950, s. 1, 2.
[1452] *Demokrat,* 30 Ağustos 1950, s. 2.
[1453] *Yeni Adana,* 4 Eylül 1950, s. 1.
[1454] *Bugün,* 4 Eylül 1950, s. 1.

"Demokrat" gazetesi haberinde ise seçim hadiselerine değinilmiştir. CHP'li vatandaşlardan biri sandık başında propaganda yapmış ardından Celal Bayar'a karşı hakarette bulunmuştur. Sonrasında şahıs savcılığa götürülmüş ve savcılıkta şahsın ifadesi alınmıştır. Bunun haricinde bir çocuğun kamyonu taşlayarak vatandaşlara zarar verdiği tespit edilmiştir. Seçim sona erdikten sonra gece yarısına kadar oylar sayılmış ve DP'nin 12204, CHP'nin 7478, MP'nin 992 oy aldığı tespit edilmiştir.[1455] Tüm oylar sayıldığında net sonuçlara ulaşılabilmiştir. *"Demokrat"* gazetesinin haberine göre ,

> *3 Eylül'de yapılan Belediye seçimlerini kahir bir ekseriyetle Demokrat parti adaylarının kazandığını bildirmiştik. Sandıklardan gelen tutanakların tasnifi işi ile meşgul olan İlçe Seçim Kurulu dün akşam mesaisini bitirmiş ve kati listeyi hazırlamıştır. Buna göre, Demokrat Barti adayları 15213 CHP ise 9671 oy almıştır. Merkezde 55902 seçmenden 25795 i seçime iştirak etmiştir. Buna göre, iştirak nisbeti yüzde kırk beşi bulmaktadır...*[1456]

DP seçimi büyük bir farkla kazanmıştır. DP'den 36 asil üye 4 yedek, CHP'den 32 yedek üye çıkmıştır. [1457]

Yeni meclis üyeleri ilk toplantısını gerçekleştirmiştir. Bu toplantı tasnif heyetinin seçilip seçilmeme konusunda gergin bir havada geçmiş olsa da daha sonra seçime geçilmiş ve Daniş Arıkoğlu belediye başkanı olarak seçilmiştir. *"Bugün"* gazetesinin 9 Eylül 1950 tarihli haberinde yeni başkanın halka hitabı şu şekilde yer almıştır.

> *Aziz arkadaşlarım, Demokrat Partili olarak Adana belediyesini devr alırken, halen muhalefette bulunan eski iktidar partisinin yirmi yedi yıldan beri devlet otoritesine dayanarak elinde tuttuğu belediye müessesesinin hizmet kifayetsizliğine dair seçim kampanyası sırasında açık hava toplantılarımızda ve gazete sütunlarında yaptığımız şikayet ve tenkitleri daima hatırlamak suretile iş görmekliğimiz icap edeceğini unutmamak lazımdır. Hepinizce malum olduğu üzere şehrin belediye hizmetleri bakımından birçok noksanları ve hiç ele alınmamış mevzuları vardır. Başkan bulunduğum müddetçe bu eksikleri tamamlamaya ve tabiatın birçok nimetlerini sinesinde toplayan bu bakımsız*

[1455] *Demokrat,* 4 Eylül 1950, s. 1, 2.
[1456] *Demokrat,* 6 Eylül 1950, s. 1, 2.
[1457] Haberin devamında üyelerin isimleri yer almaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. *Demokrat,* 6 Eylül 1950, s. 2.

beldeyi emsali büyük şehirlerin medeni seviyesine yükseltme için bütün kuvvetimle çalışacağıma itimad buyurmanızı rica ederim. Bu çalışmalarımda en büyük kuvvet kaynağım, şüphesiz yüksek meclisinizin değerli müzahereti olacaktır. Hepinize, hepimize başarılar dilerim.[1458]

1951 senesine gelindiğinde belediye başkanının istifa ettiği görülmektedir. Bu istifanın sebebi ise DP İl Teşkilatı içerisindeki ikiye bölünmedir. DP'nin düzenlemiş olduğu Adana İl kongresine Başbakan Adnan Menderes, TBMM Başkanı Refik Koraltan ve Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü de katılmıştır.[1459] Kongrede bahse konu ikilik ortadan kalkmamış aksine kongre bir dizi istifaları da beraberinde getirmiştir. *"Seyhan"* gazetesinin haberinde

Malum olduğu üzere, Seyhan Demokratları Ömerist, Yalçinist olmak üzere ikiye parçalanmış kavgalı, ihtilaflı bir haldedirler. Bunun neticesi olarak İl İdare Heyetine işten el çektirilmiş, yeni müteşebbis bir heyet teşkil edilmiştir. Bu künki kongrenin en meraklı noktası eski İl İdare heyetinin kongrede bulunup bulunmayacağıdır. Biz D.P. Seyhan teşkilatındaki ihtilafın, bugünki kongrede kesin bir neticeye bağlanmasını, ikiliğin kalkmasını yürekten temenni ediyoruz. Ve bu çok lazımdır. Zira Türk milletinin büyük ümitlerle iş başına getirdiği D.P. nin Seyhan bölgesinde böyle ihtilaflar, ikilikler, kavgalar devam giderse Adanalıların ümitleri de, birer birer kırılıp gitmektedir. İşin açıkçası budur.[1460]

Şeklinde ifadeler bulunmaktadır.

"Bugün" gazetesinde ise,

Şehrimizde bulunan içişleri Bakanı Halil Özyörük şerefine Belediye adına verilen ziyafete D.P. İl başkanı Ömer Başeğmezin davet edilmemiş olması da dikkaten kaçmamıştır. Bu arada Belediye Meclisindeki doktor Yalçın grupuna dahil üyelerin toptan istifa edecekleri ve yedekte bulunan Halk Partili üyelerinde asil üyeliği kabul etmeyecekleri bu suretle Ömer Başeğmezciler mevcut üye sayısının yarıdan bir fazlasını dolduramayacaklarından dolayı Belediye seçiminin yenilenmesi cihetine gidileceği kuvvetle söylenmektedir. Bu haber üzerine D.P. çevrelerinin kanaatine müracaat ettik. Partinin ileri

---

[1458] *Bugün,* 9 Eylül 1950, s. 1, 3. Benzer haber için bkz. *Yeni Adana,* 9 Eylül 1950, s. 1, 2.
[1459] Demokrat Parti Seyhan İl kongresi bu çalışmanın Adana'da Faaliyet Gösteren Siyasi Partiler bölümünde 1951 Yılı Demokrat Parti Seyhan İl Kongresi başlığı altında incelenmiştir.
[1460] *Seyhan,* 28 Mayıs 1951, s. 1, 2.

gelenleri D.P. üyeleri belediyeden toptan istifa etseler dahi, hiçbir suretle Belediyeyi devr almak cihetine asla yanaşmayacaklarını söylemişlerdir.[1461]

İfadeleri yer almıştır.

DP içindeki sarsıntıdan belediye de nasibini almış ve Belediye Başkanı Daniş Arıkoğlu istifa etmiştir.[1462]

3.2.13. Adana'da 1951, 1952, 1954 Belediye Başkanı Seçimi

Daniş Arıkoğlu'nun istifası sonucunda şehir meclisi yeniden toplanmıştır. Başkanlığa aday olan Numan Güreli ve Yalçın Ceylanoğlu için üyeler oy kullanmıştır. Toplamda 34 üyenin katıldığı meclisten Numan Güreli'ye 17 oy, Yalçın Ceylanoğlu'na ise 16 oy çıkmıştır.[1463] Böylece Numan Güreli yeni belediye başkanı olmuştur. Güreli konuşmasında

Düşünmediğim bir zamanda arkadaşlarım beni Reis seçtiler. Onların gösterdiği bu kıymete layık olmak için hiç bir tesir altında kalmadan ve tamamen tarafsız olarak Adana için çalışacağım. Bu çalışmalarım esnasında gazeteci arkadaşların fikirlerinden de istifade edeceğim. Sık sık toplantılar yaparak onlarla müzakere edeceğim. Her şeyden evvel memleket davası olduğuna göre, umarım ki; gazeteci arkadaşlar da bana zahir ve yardımcı olurlar.[1464]

Şeklinde ifadelere yer vermiştir.

Numan Güreli belediye başkanı seçilmesinin ardından görevini yerine getirmediği gerekçesi ile 2 Şubat 1952 tarihinde toplanan şehir meclisinin aldığı karar neticesinde iskat edilmiştir. Bu toplantıya Belediye Başkanı Numan Güreli ve Meclis Başkanı Sakıp Önal katılmamıştır. Numan Güreli ise mektup göndermiş ve şehir meclisinde Güreli'nin göndermiş olduğu mektubun okunmasının ardından DP'li üyelerce de istizah takriri (gensoru) okunmuştur. Meclis üyelerince alınan iskat kararı ve şehir meclisinde yaşanan olaylar *"Yeni Adana"* gazetesinde şu şekilde yer almıştır.

1 – Belediye Başkanı yol programını tatbik etmemiştir.

[1461] *Bugün,* 1 Haziran 1951, s. 1, 2, 3.
[1462] *Türk Sözü,* 1 Haziran 1951, s. 1, 2. Benzer haberler için bkz. *Bugün,* 1 Haziran 1951, s. 1, 2; *Bugün,* 12 Haziran 1951, s. 1, 3; *Millet,* 13 Haziran 1951, s.1.
[1463] *Yeni Adana,* 17 Temmuz 1951, s. 1.
[1464] *Yeni Adana,* 17 Temmuz 1951, s. 1. Benzer haberler için bkz. *Bugün,* 17 Temmuz 1951, s. 1; *Demokrat,* 17 Temmuz 1951, s. 1, 3.

2 – On yıllık bir çalışma programı hazırlanmamıştır.

3 – Mesai saatlerinde, kendi muayenehanesinde meşgul olmuş ve vazifesi başına gelmemiştir.

4 – Cumhurbaşkanının son gelişinde uğurlama merasimin de bulunmamıştır.

5 – Ankara'da toplanan Belediyecilik Kongresinde, Adana'yı kastederek, gece kondu sakinlerinin hudut dışı edilmesini istemiştir.

6—Belediyeye gelen vatandaşlarla alay eder şekilde muamele etmiştir

Yukarıda bahsedilen istizah takririne Başkanın cevap vermesi istenilmiştir. Takririn okunmasının ardından şehir meclisinde müzakereler açılmış, ilk sözü alan Zahit Akdağ "Müdafaa, tabii bir haktır. Başkan burada yoktur. Arkasından konuşmak doğru olmaz" demiştir.

Zahit Akdağ tarafından yapılan konuşmanın başta Ömer Başeğmez olmak üzere birçok üyenin hoşuna gitmediği görülmüştür. Başkanın toplantıda olmamasından istifade eden bazı üyeler acil bir şekilde iskat kararı alınmasını ve alınan grup kararının bir an önce uygulanmasını arzu etmişlerdir. Bu hadiseler devam ederken söz alan Sait Nil, Başkanın sağlık durumunun raporla belgelenmesi gerektiğini, bu bakımdan kendisine bir yazı yazılmasını teklif etmiştir. Sait Nil'in teklif kabul edilmiş, Numan Güreli'ye bir mektup yollanmış ve sağlık durumunu gösterir bir belge istenmiştir.

Toplantının devamında istifa eden iki asil üye yerine yedeklerden çağrılan Dr. Mesut Savcı ve Tahsin Uğurlu'nun çağrıldıkları görevi kabul etmediklerini içeren cevapları okunmuştur. Bunun üzerine söz alan Aziz Ocakçıoğlu Belediyeler Kanunu'nun 28. maddesi gereğince, üyelik süresi bir yılı dolmadan meclisteki görevinden ayrılan kişiler hakkında ceza verilmesini ayrıca bu maddeye dayanarak görevinden ayrılan bu iki üye ile yedeklerden çağrılan ve görevi kabul etmeyen üyelerin dört sene boyunca seçilemeyeceklerini ve bu üyeler hakkında da meclisin bir karar alması gerektiğini söylemiştir. Ocakcıoğlu'nun bu teklifine göre istifa eden ve yeni görevi kabul etmeyen kişilerin dört sene boyunca seçim hakları kaybolmuş olacaktır.

Bu teklif üzerine tartışmalar başlayınca Hamit Salih Asyalı şunları söylemiştir:

Meclisten istifa eden arkadaşlar, Mecliste ikiliği üçlüğü ve nihayet gruplaşmaları görmüşler ve faydalı olmıyacaklarını görerek ve eza duyarak

ayrılmışlardır. Bunları alkışlamak lazımdır. İki seneden beri bu memlekete verdiğimiz hediye, ettiğimiz hizmet sıfırdır. Hislerimizle hareket edip adam harcamıyalım. Bu arkadaşlar arasında bu şehre hizmet edecek kıymetler vardır. Biz kaçmadık. Onların da yükünü üzerlerimize aldık. Çalışalım muvaffak olalım ve istifa eden bu üyeleri, bu hareketleri dolayısiyle pişman edelim. Tekrar edeyim, hislerimize kapılmadan karar vermek icap eder. Hangi partiden olursa olsun, bu memleketin kıymetlerini harcamaya hakkımız yoktur.

Asyalı'nın konuşmasından sonra söz alan İsmet Uslu, DP'nin son grup toplantısında Hamit Salih Asyalı ile yapmış olduğu kavganın etkisiyle sinirli bir şekilde konuşmaya başlamış ve demiştir ki: "Bizim gibi 72 tane meclis üyesi çoktur. Dışarda kalmakla da hizmet edilir. Üyelikten ayrılanlara ceza verelim. Millet reyinin ne olduğunu anlasınlar."

Bu arada Aziz Ocakcıoğlu ve konuşma yapan birkaç kişi cezadan yana olmuş ve Hamit Salih'in konuşmasına karşı saldırmıştır. Asyalı ise tekrar söz almış ,

Kimse himayeye muhtaç değildir. Gördüğüm lüzum üzerine istifa ettim diyenlerin, ne maksatla bu kelimeyi kullandığını hepimiz biliyoruz. Bunu açıklamak mevzuumuzu başka mecralara sürükler. İki yıldır bir buhran içindeyiz. Ve yine iki senedir bir reis buhranı içinde bocalayıp duruyoruz. Memleket bizden iş bekliyor. Ceza beklemiyor, demiştir.

Hamit Salih Asyalı'nın Dr. Ceylanoğlu'nu savunduğu anlaşılan bu konuşmalarından sonra, Zekai Koçak görüşmelerin yeterliği hakkında takrir verdi. Reye konulan bu takrir kabul edildiyse de, usul hakkında söz alanlardan dolayı tartışma tekrar başlamıştır. Söz alan Aziz Ocakcıoğlu, "Biz şahıs müdafaası yapmıyoruz" diyerek, ceza teklifinin oylanmasını istemiştir. Yalnız cezanın eskiden istifa edenlere yönelik olup olmayacağına dair yeniden görüşmeler yapılmıştır. Sonuç olarak bu toplantıda da istifa edenler dahil, Meclisten ayrılan bütün üyelere ceza verilmemesi teklifi kabul edilmiştir. Ömer Başeğmez ve İsmet Uslu gibi aşırı bir partici kimliğine bürünen bir grup, bu kararı hoş karşılamadılar ve bu karar aleyhinde oy kullanarak, özellikle yedekten gelecek olan CHP lilerin seçilme haklarının kaldırılması yönünde büyük bir çaba göstermişlerdir. Fakat çoğunluk, bu karara uymamıştır.

Meclis görüşmeleri devam ederken, Numan Güreli'ye yazılan davet mektubuna cevap olarak bir rapor gelmiştir. Rapor Doktor Muzaffer Lokman tarafından verilmiş

olup, beş günlük bir istirahata ihtiyacı olduğu bildirmiştir. Raporun hükümet doktoru tarafından onaylanmadığı iddia edilerek, iskat kararının alınması teklif edilmiştir. O esnada, geçici kâtip olarak görevlendirilen Ramazan Çobanoğlu, elindeki raporu heyecanlı heyecanlı sallayarak, "Arkadaşlar, Numan Güreli, şehir Meclisi ile alay ediyor. O, resmini astırmak için Başkan oldu, Ben teklif ediyorum. Numan Güreli'nin buraya asılacak resmi başsız olsun, yalnız gövdesi bulunsun." diye bağırmıştır.

Çobanoğlu'nun ardından tekrar söz alan Zahit Akdağ, "Burada bulunmayan bir şahıs hakkında bu şekilde konuşma yapmak doğru değildir. Numan bey buraya gelse, savunma için iki gün mühlet istese vermiyecek miyiz? Hissiyatımızla hareket ediyoruz. İki gün daha müsaade edilsin." demiştir. Akdağ'ın arkasından tekrar söz alan Aziz Ocakcıoğlu, "Numan Güreli'nin hastalığı, politik bir hastalıktır. Kendisini bu sabah dışarda görmüşler; Zahit Akdağ arkadaşımız güzel söylüyorlar ama Numan bey hüsnüniyetle hareket etmiyor ki." diyerek iskat kararının tekrar oylanmasını istemiştir. Tartışmaların devamında yapılan görüşmelerden sonra, Numan Güreli'nin göndermiş olduğu raporun, Hükümet Doktoru tarafından tekrar kendisine iade edilmesine karar verilmiş ve meclis on dakikalık bir ara tatili yapmıştır. Verilen aranın ardından, gündemde bulunan maddelerin müzakeresine geçilmiş ve ilgili komisyonlara sevk edilmesine karar verilmiştir. Bu esnada, Numan Güreli'ye gönderilen mektubun cevabının geldiği bildirilmiştir. Güreli, gönderilen yazının zarfını imzalamış ve hiçbir cevapta bulunmamıştır.

Bu durum üyeleri tekrar kızdırmaya yetmiştir. Söz alan üyeler, Güreli aleyhinde konuşmalar yapmışlardır. Bu konuşmalardan rahatsız olan Ali Homurlu söz almış, Mecliste bulunmayan bir kişinin aleyhinde konuşmanın doğru olamayacağını söylemiş, neticede takrir oya sunulmuş ve 20 DP'li üyenin lehte, Mecliste hazır bulunan bir bağımsız üyenin aleyhine oy kullanmasıyla, Numan Güreli Başkanlıktan iskat edilmiştir.

Numan Güreli'nin düşürülmesiyle sona eren bu toplantıda, edinilen intibayı "*Yeni Adana*" gazetesi şöyle değerlendirmiştir:

> *İyi veya kötü, Belediye Başkanlığı yapan bir zatın arkasından ileri geri konuşmalar yapılmış ve bir hafiflik havası estirilmiştir. Sonra Başkana bir savunma hakkı tanınmamıştır. Ayrıca, hazırlanan takrir de ileri sürülen*

hususlar, bir iskat kararına sebep olacak şekilde değildir. Yol yapılmamış, program tanzim edilmemiş, gibi, iddialar, bu meyandadır. İskat kararı veren sayın üyeler acaba, bu meselelerin halli için, en ufak bir yardımda bulunmuşlar mıdır? Partililerden olan bu zata müzahir olmuşlar mıdır? Hülasa bu işte suçlu olan yalnız Numan Güreli değil çoğunluğu elde tutan DP'lilerdir.[1465]

Numan Güreli ile röportaj yapan *"Bugün"* gazetesinde Güreli şu ifadeleri kullanmıştır.

Neticeyi hadiseler belirtir.,, demiş, fakat bununla da yetinmeyerek şunları ilave etmiştir.Ben Belediye Meclisine hasta raporu gönderdim. Herhalde hasta raporu gönderilince arkadaşların hislerine kapılmayarak müdafaa mühleti vermeleri lazımdır. Partiden de ihraç edileceği söylentilerine karşı ne diyeceğini sorduk sabık başkan, buna da şu cevabı verdi: Mademki hisleriyle hareket ediyorlar, partiden de çıkarabilirler, ne diyeyim.[1466]

Belediye başkanlığından iskat edilmesinin ardından parti tüzüğüne aykırı hareketlerde bulunması gerekçe gösterilerek Numan Güreli, DP'den ihraç edilmiştir.[1467] Bu durum sonrasında Güreli, "Böyle birşey bana tebligat yapılmadığına göre, herhangi bir söylentinin aslı yoktur ve partiden çıkarılmadığım için de tüzüğe aykırı bir sebep göremiyorum. Bunları umumi dedikodu olarak kabul etmek lazımdır."[1468] ifadelerini kullanmıştır. Belediye meclisince alınan iskat kararı İçişleri Bakanlığınca tasdik olunmuş.[1469] Yeni başkan seçilene kadar belediye başkanlığına Vali Muavini Avni Molo'nun vekâlet edeceği[1470] belirtilse de Zahit Akdağ 5 Mart 1952 tarihi itibari ile belediye başkanlığına vekalet etmeye başlamıştır.[1471]

Zahit Akdağ'ın vekaletinin ardından belediye meclisi yeni başkan seçimi için faaliyetlere başlamıştır. 2 Haziran 1952 tarihinde mecliste yapılan seçimin ardından Zahit Akdağ belediye başkanlığına seçilmiş ve *"Bugün"* gazetesinde

Zahit Akdağ'ın 22, Ali Homorlu'nun 9 oy aldıkları, bir üyenin boş, üç üyenin de

---

[1465] *Yeni Adana,* 2 Şubat 1952, s. 1, 2. Benzer haberler için bkz. *Bugün,* 2 Şubat 1952, s. 1, 3. *Demokrat,* 2 Şubat 1952, s. 1, 2.
[1466] *Bugün,* 2 Şubat 1952, s. 1.
[1467] *Demokrat,* 23 Şubat 1952, s. 1. Benzer haber için bkz. *Yeni Adana,* 23 Şubat 1952, s. 1, 2.
[1468] *Bugün,* 23 Şubat 1952, s. 1.
[1469] *Demokrat,* 5 Mart 1952, s. 1, 2.
[1470] *Bugün,* 5 Mart 1952, s. 1.
[1471] *Bugün,* 6 Mart 1952, s. 1.

müstenkif olarak rey kullandıkları anlaşıldı? Bunun üzerine Sakip Önal, "Adananın üçüncü Belediye Başkanlığına Zahit Akdağ seçilmiştir." Üyelerden Mehmet Zeytinli atıldı ve Hem meclisi açarken hem de şimdi aynı şeyi söylediniz yani üçüncü belediye reisi seçiminden bahsettiniz, maksadınız! Nedir? diye sordu. Sakip Önal, bu suale sinirli bir vaziyette şu cevabı verdi: Evet, bu meclis Belediye Reisini seçmiştir. Başka da hiçbir kasdim yoktur.[1472] şeklinde bilgiler yer almıştır.

Göreve gelmesinden sonra 1954 yılında Zahit Akdağ istifa etmiştir. İstifa gerekçesi olarak da genel seçimlerde milletvekilliğine aday olmak istemesi gösterilmiştir.[1473] Başkanın istifa etmesi neticesinde boşalan belediye meclisi koltuğuna vekâleten Ali Sepici geçmiştir.[1474]

"Yeni Adana" gazetesinin 13 Nisan 1954 tarihli nüshasında yer alan habere göre vekaleten belediye reisliğini yürüten Ali Sepici belediye başkanı olarak seçilmiştir. Bu durum basına şöyle yansımıştır:

Geçen hafta DP İl binasında Belediye DP Meclis grupunun yaptığı toplantıda Ali Sepicinin Belediye Başkanlığına, Ali Homurlu ile Salih Zeki Bugay'ın da daimi encümen, Zugay'ın da daimi üncümen üyeliklerine getirilmelerinin kararlaştırıldığını yazmıştık. Şehir Meclisi grup kararı gereğince dün saat 16 da Meclis salonunda olağanüstü toplantı yapmıştır. Toplantıda Ali Sepici 24 reyle Belediye Başkanlığına getirilmiştir. Ali Homurlu 5, Zekai Koçak'a da rey verilmiştir. Bundan başka gündemdeki diğer maddeler de görüşülmüş, Belediye tahsis edilen paraların sarf yerleri tesbit edilmiştir. Ayrıca, gündem harici bir teklif gereğince, Başbakan ve DP Genel Başkanı Menderes'e, DP'li üyelerin kararı gereğince fahri hemşehrilik unvanı verilmiştir.[1475]

3.2.14 1955 Belediye Seçimleri

1954 senesinde kabul edilen 6349 sayılı kanun ile İstanbul ilinde il özel idaresi ve belediye yönetiminin birlikte çalışması ve İstanbul İdare Heyetine başkanlık eden

---

[1472] *Bugün,*3 Haziran 1952, s. 1. Benzer haberler için bkz. *Demokrat,* 3 Haziran 1952, s. 1, 2. *Yeni Adana,* 3 Haziran 1952, s. 1, 2, 3.
[1473] *Türk Sözü,* 19 Mart 1954, s. 1.
[1474] *Bugün,* 20 Mart 1954, s. 1. Benzer haberler için bkz. *Yeni Adana,* 20 Mart 1954, s. 1; *Demokrat,* 20 Mart 1954, s. 1, 2.
[1475] *Yeni Adana,* 13 Nisan 1954, s. 1, 2. Benzer haberler için bkz. *Demokrat,* 13 Nisan 1954, s. 1, 2; *Bugün,* 13 Nisan 1954, s. 1, 6.

valinin belediye başkanı görevini üstlenmesine son verilmiştir. Bu kanun gereği 1954 senesinde yapılması lüzûm olan belediye seçimleri ertelenmiştir. Bir süre mevcut bulunan belediye meclislerinin görevlerini sürdürmesine karar verilmiştir. 6555 sayılı kanun gereği belediye seçimlerinin bundan sonra kasım ayının ikinci pazar günü yapılmasına karar verilmiştir. Böylelikle yapılan kanun değişiklikleri kapsamında CHP ve CMP bu seçimlere katılmazken seçimde DP, TKP ve bağımsız adaylar yarışmıştır. 1955 yılında yapılan belediye seçimleri 1930-1963 yılları arasında yapılan son belediye seçimleri olmuştur.[1476]

3.2.15. Adana'da 1955 Belediye Seçimleri

"Türk Sözü" gazetesi, 13 Kasım 1955 tarihli haberinde 1955 belediye seçimlerine sadece DP ve TKP'nin katıldığını yazmıştır. Gazetede,

> *Şehrimizde seçimlere yalnız DP ve TKP katılmaktadır. CHP ve CMP aldıkları prensip kararları gereğince seçimlere katılmamakta aday göstermemekte, sandık başında müşahit bulundurmaktadır. Seçime iştirak nisbetinin, milletvekili seçimlerine nazaran çok düşük olacağı tahmin olunmakta, iştirak nisbetinin yüzü 20 yi geçmiyeceği sanılmaktadır. Bununla beraber, bazı mıntıkalarda, bilhassa ilçelerde seçime katılma nisbetinin yüzde 50 nin üstünde olacağı tahmin edilmektedir. Bir iki gün öncesinden seçim sandıkları mahallerine gönderilmiş, seçmen listeleri ile aday listeleri Sandık Kurulu başkanlarına tevdi edilmiştir. Şehirde 90 binin üstünde seçmen bulunmaktadır. Seçmen vatandaşlar iki partiden birinin matbu listesini kullanabileceği gibi, seçim kuruluna müracaat edmiş olan adaylardan istedikleri kimseleri el yazısiyle bir pusulaya yazmak suretiyle karma listede yapabileceklerdir. Gerek Seçim Kurulu Başkanlığı gerekse vilayet makamı ve emniyet teşkilatı seçimlerin nizam ve intizam içerisinde cereyanını sağlamak maksadiyle bütün tedbirleri almış bulunmaktadır. Tasnifin saat 24 e kadar devam edeceği ve seçim neticelerinin gece yarısından itibaren belli olacağı sanılmaktadır. Vatandaşlar, seçimleri DP'nin mi, TKP'nin mi yoksa karma listenin mi kazanacağını merakla beklemektedirler. Diğer yandan dün bütün gün ve gece aday listeleri evlerde ve iş yerlerinde vatandaşlara dağıtılmıştır.* [1477] ifadelerine yer verilmiştir.

[1476] Üzmez, *Türkiye'de Yerel Seçim Sistemi: Sorunlar ve Yeni Bir Model Önerisi*, s. 75, 76.
[1477] *Türk Sözü,* 13 Kasım 1955, s. 1.

Sükûnet içinde geçen seçimin neticesinde DP adayları muhalefete rağmen büyük oranda kazanmıştır.

> *Adana (Merkez). 75.529 seçmenden 18,180 i oya iştirak etmiş. DP adayları 14,142oy almışlardır. TKP ise 2,836 rey alabilmiştir. Feke, 996 seçmenden 75,529 seçmen iştirak etmiştir. DP adayları, 516 oyla Müstakilleri mağlup ederek seçimi tam liste halinde kazanmışlardır. Ceyhan, 12513 seçmenden 3645 i oya iştirak etmiş; Demokrat Parti 14 üyelik TKP de 9 üyelik kazanmıştır. 23 yedek üyeliği de D.P. almıştır. Osmaniye, Demokrat Parti 4 üyelik Bağımsızlar 7 üyelik, TKP'de 1 üyelik rakamlar aşağıdadır. Bahçe. 408 seçmenden 350 si oya iştirak etmiş; Demokrat Parti 6, Bağımsızlar da üyelik kazanmışlardır. Hacılar, 1442 seçmenden 1283 ü oya katılmış; Demokrat Parti 6, Bağımsızlar 5, TKP'de 1 üyelik temin etmiştir. Kozan. 18 Belediye üyeliğinden 4 ünü DP adayları 14 ü nü de Bağımsızlar kazanmışlardır. İştirak nisbeti yüzde 83tür. Kadirli. Müstakiller 15 asil üyelik kazanmışlardır. DP 9 yedek üyelik kazanmıştır. Karaisalı. Bağımsızlar kazanmıştır. Saimbeyli. Bağımsızlar kazanmıştır...*[1478]

Adana'da seçimi Adil Batmanoğlu, Ali Bozdoğanoğlu, Rasim Akçimen, Ali Sepici, Sakıp Önal, Ali Homurlu, Ömer Başeğmez, DanişArıkoğlu,[1479] Yusuf Aktimur, Galip Afşar, Kerim Tekin, Turan Tanrıver, Ayhan Kalakoğlu, Ahmet Sapmaz, Bekir Karabucak, Adil Özgiray, Doğan İncirlioğlu, Hikmet İnal, Halil Keskin, Remzi Atıl, Müzeyyen Olgun, Enver Belbez, Zeynel Milli, Kemal Atagün, Muammer San, Mahmut Kibaroğlu, Sait Beyazkürek, Faruk Uğurlu, Mustafa Paksoy, Celal Özşahin, İsmail Hakkı Tekin, Mustafa Yavuz, Hizbullah Ocak, Hilmi Cananoğlu, Kemal Pekün ve Hikmet Savatlı kazanmıştır.[1480]

Belediye meclis üyelerinin oyları ile belediye reisliğine Ali Bozdağonoğlu seçilmiştir. *"Bugün"* gazetesinde yer alan haberde başkan seçimi şöyle verilmiştir:

> *Toplantıya 36 azadan yalnız Ali Homurlu hariç, diğerlerinin hepsi gelmiş*

[1478] *Demokrat,* 15 Kasım 1955, s. 1, 5.
[1479] Adana siyasetine mal olmuş ve şehrin tarihinde yer edinmiş, son görevi Belediye Meclis üyeliği olan Daniş Arıkoğlu 15 Haziran 1956'da vefat etmiştir. Ayrıca Daniş Arıkoğlu'nun vefatı hakkında detaylı bilgi için bkz. *Bugün,* 16 Haziran 1956, s. 1; *Türk Sözü,* 16 Haziran 1956, s. 1, 3; *Yeni Adana,* 16 Haziran 1956, s. 1.
[1480] *Demokrat,* 15 Kasım 1955, s. 1, 5. Benzer haberler için bkz. *Yeni Adana,* 15 Kasım 1955, s. 1; *Bugün,* 16 Kasım 1955, s. 1.

bulunmakta idi. Gizli oyla yapılan seçimde 35 üyeden 25 i Ali Sepiciye rey vermiş ve 1 üye de müstenkif kalmıştır. Müstenkif kalan üyenin Daniş Arıkoğlu olduğu anlaşılmıştır. Öğleden sonra saat 14 de yapılacağı tebliğ edilen toplantı ancak saat 15 e doğru yapılabişmiş ve Dahiliye Vekaletini temsilen toplantıda bulunan Vali Kazım Arat kısa bir konuşma yaparak ayni partiye mensup bulunan yeni Meclis üyelerinin ahenk ve samimiyet içinde çalışacaklarına şüphesi bulunmadığını ifade ettikten sonra gündeme geçileceğini ilk olarak Reis, Reis Vekili ve Divan Katipleriyle Encümen üyelikleri seçimi yapılacağını söylemiştir. En yaşlı üye sıfatiyle kürsüye gelen Hilmi Cananoğlunun yaptığı kısa konuşmadan sonra rey pusulaları dağıtılarak seçime geçilmiş ve neticede Reisliğe ittifakla Ali Bozdoğanoğlunun seçildiği anlaşılmıştır.[1481]

Başkan Ali Bozdoğanoğlu hakkında 1957 senesinde istizah takrir kararı verilmiştir.[1482]

"Bugün" gazetesinin haberine göre, Belediye Meclisi 6 Şubat 1957 tarihinde olağanüstü günlerinden birini yaşamıştır. Günlerdir, Reis Ali Bozdoğanoğlu hakkında istizah takriri hazırlanmakta olduğu ve hatta bu takrire imza atan Belediye Meclis üyelerinin isimleri açıkça söylenmiştir. Meclis toplanmadan saatlerce önce Ali Sepici ile Ali Bozdoğanoğlu taraftarlarının çekişmelerinin gerçekleşeceği bilinmekle beraber belediye meclisinde istizah takririne imza atanların sayısının 21 olduğu, Ali Bozdoğanoğlu tarafında olanların ise sayısının 13 olduğu tahmin edilmiştir. Özellikle esnaf kesiminin büyük bir kitlesini oluşturduğu kalabalığın, belediye meclisi salonunun alt ve üst balkonları ile koridorları ve hatta salonunun azalara ayrılmış olan sıralarının bir kısmı ile arka kısımlardaki boşluğu tamamen doldurmuş olduğundan bahsedilmiştir. Saat 15'e kadar salona tek bir üye dahi girmemiştir. Saat 15'ten sonra yan kapıdan ilk olarak Ali Sepici salona girmiş, arka sıralardan birine oturmuş, daha sonra da eski makam odasına doğru ilerliyerek salondan çıkmış, kendisini koridorda tebrik edenleri kabul etmiştir. Devamında salona İsmail Hakkı Somay, Hikmet Savatlı Hizbullah Ocak, İsmail Hakkı Tekin ve arkasından da Belediye Reisi Ali Bozdoğanoğlu kürsüye gelerek yerine oturmuştur. Ali Sepici, Adil Batmanoğlu ile Halil Keskin ve yedek üyelerden Dr.

[1481] *Bugün,* 22 Kasım 1955, s. 1, 2. Benzer haberler için bkz. *Demokrat,* 22 Kasım 1955, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 22 Kasım 1955, s. 1, 6.

[1482] Belediye reisinin iskat edilmesi sürecinde yaşanan olayların ehemmiyetini daha iyi gösterebilmek adına bu kısım ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Hâkim Altınok ile birlikte salona girmiştir. Başkan yoklama yapılacağını söylediğinde salonda derin bir sessizlik hâkim olmuştur. Yoklama sonucunda azalardan sadece Ali Homurlu'nun olmadığı anlaşılmıştır. Yoklama sonucunda çoğunluğun salonda olduğunun görülmesi üzerine, Başkan tarafından oturum açılmış ve raporun okunmasına başlanmıştır.

Rapor okunduğu esnada, arka sıralarda oturan Ali Sepici sıraya vurarak: "Sadık Çavuş!" diye seslenmiştir ve kendisine doğru ilerliyen Sadık Çavuşla 20 imzalı istizah takririni başkanlığa göndermiştir. Başkan gündeme devam edilmesini teklif ettiği sırada azalardan Kemal Pekün'ün söz almıştır. Pekün: "Ortada bir istizah takriri varken gündeme devam olunamaz, gayri kanuni olur!" demiştir. Bu iddia üzerine Ali Bozdoğanoğlu ise *"*Efendim, biz istizah takririnden kaçacak kimseler değiliz!" diye cevap vermiştir.

Bu tartışmalar sonucunda başkan istizah takririni okumuştur. Takrirde,

> *Milli Korunma kanununun şehrimizde iyi tatbik edilmediği, anormal fiyat düşüklükleri ile esnafın mağduriyetine sebebiyet verildiği, realiteye uymayan narh tesbitleri yapıldığı, odun ve kömür gibi mahrukatın vatandaşa görülmemiş fiyatlarla sattırıldığı, orman idaresinin, 60 liraya odun satmasına mukabil belediyenin 85 lira üzerinden satış yaptığı belirtilmekte Özler caddesinin yıkımı, buradaki mülk sahiplerine istimlak bedellerinin ödenmemiş olduğu, beş aylardanberi asker ailelerine yardım parası ödenmediği, belediye hizmet arabasının şehir içinde ve şehir dışında lüzumsuz yerlere kullanıldığı, Belediye Reisinin sık sık Adana dışında kalarak eshabımesalihin işlerinin askıda bırakıldığı hususları da ehemmiyete kaydedilerek, bütün bunların Başkan tarafından cevaplandırılması hususu,*istenmiştir.

Takririn okunması bittikten sonra Ali Sepici hemen söz istemiştir ve "Takrirde imzası bulunan bir üye sıfatı ile Başkanlığın bunu aciliyetle cevaplandırmasını istiyorum" demiştir. Başkan başka söz isteyen olup olmadığını sormuş söz isteyen olmayınca: "Takririn ruznameye ithali için Meclis adet mürettebinin bir fazlasının reyi lazımdır" demiş ve bu hususta oylamaya müracaat etmiştir. İlk oylamada azalardan 18'inin parmak kaldırdığını söyleyen Başkan oy verenlerin mevcudun bir fazlası olmadığını ilan edeceği sırada Ali Sepici oyların tekrar sayılmasını istemiştir. Ancak üyelerden 19'unun takririn ruznameye girmesi lehinde oy kullandıkları görülmüştür.

Bu hadiseden sonra Reis Ali Bozdoğanoğlu takrire cevap verebilmek için süre istemiş ve bütçe müzakereleri sonunu beklemek üzere Şubat döneminin son toplantısına bırakılmasını teklif etmiştir. Ali Sepici ise :"Fikrimiz takririmizle bellidir. Müstaceliyetle görüşülmesi lazımdır"demiştir. Başkan devamında: "Benim sizin ne soracağınıza dair evvelden kerametim yoktur, Şubat dönemi sonuna bırakılması lazımdır" demiştir. Bundan sonraki konuşmalar ise şu şekilde gerçekleşmiştir. Sakıp Önal: "Adananın bir senelik idaresi mevzubahis olan bütçe müzakereleri içindeyiz. Mademki ademikifaye kararı şu anda nisap doldurulmak suretiyle verilmiştir, o halde meclis itimad ettiği bir kimse ile çalışmak ister.", bunun üzerine Başkan: "Peki, peki, ben bugün cevaplandıramam." demiştir. Bu arada mecliste müdahaleler olmuştur. Başkan: "Bu sizin kararınıza bağlı değildir" demiş, Kemal Pekün ise "Ortada müstaceliyet arzusu ile verilmiş bir takrir vardır. Meclis bunu böyle arzu ederken, siz neden cevaplandırmak istemiyorsunuz?" diye cevap vermiştir. Galip Avşar söz alıp: "Arkadaşlarımız istizah takriri verdiler. Kemal bey arkadaşımızın dediği gibi buna hemen cevap verilmesinde israr etmek hissi olur. Arkadaşlar bilmem ki, böyle bir mecburiyeti nereden çıkarıyorlar?" diye söylemiştir. Kemal Pekün cevaben: "Galip Avşar gibi olgun bir zattan daha olgun bir hareket beklerdik. Ben, siz burada cevap vermek mecburiyetindesiniz demedim. Meclis ekseriyetle karar verirse cevaplandıracaksınız dedim." demiştir.

Bu sırada Zeynel Milli: "Arkadaşımız Sakıp Önal, istersem seni yine belediye reisi yapacağız dedi, neredeyiz arkadaşlar, hangi belediyedeyiz. Adana belediyesindeyiz. Meclis arkadaşlarımıza Sakıp beyin tarziye vermesini istiyorum." demiştir. Hikmet Savatlı genel kabülle karşılanan bir teklif ortaya atarak havayı yatıştırmıştır. Savatlı şöyle demiştir: "İstihzah takririne verilecek cevabın bir sonraki oturuma bırakılmasını talep ediyorum ve kifayeti müzakere teklifinde bulunuyorum." Ali Sepici teklife katıldığını söylemiştir. Başkan, kifayeti müzakere teklifini oylamaya sunmuş ve teklif kabul edilmiştir. Ardından da takririn bir sonraki oturumda cevaplandırılması kabul edilmiştir. Buna göre takririn cevaplandırılması 11 Şubat 1957 Perşembe günü saat 16'ya ertelenmiştir. Meclis gündemin müzakeresine devam etmiştir.[1483]

[1483] *Bugün,* 7 Şubat 1957, s. 1, 2.

Yine *"Bugün"* gazetesinin 15 Şubat 1957 tarihli haberinde durum şu şekilde anlatılmıştır: Belediye Meclisi salonu, Adana Belediyesinin kuruluşundan bu yana belkide 14 Şubattaki gibi büyük bir kalabalığa sahne olmamıştır. Meclisin geçen oturumunda Başkan Ali Bozdoğanoğlu hakkında verdiği 20 imzalı istizah takririnin müzakeresi dolayısı ile Belediye koridorları, Meclis salonunun balkon ve alt kısmı saat 13'ten itibaren dolmaya başlamıştır. Saat 14'e doğru bu kalabalık Belediye'nin bahçesine kadar taşmıştır. İçeri giremeyenler Belediyenin önündeki meydanda toplanmaya başlamışlardır. Önce belediyenin emeklilerinden Sadık Çavuş, daha sonra Başkan Yardımcısı Cemil Sökün azalara mahsus sıralarda oturanlara bu sıraları terketmeleri için ricada bulunmuştur. Ancak izdiham dolayısı ile kımıldamak dahi mümkün olmamıştır. İzlahamdan dolayı arka sıralardan biri çökmüş olsa bile herhangi bir yaralanma meydana gelmemiştir. Dinleyicilerin sıraları daha fazla işgal etmemeleri ve salondaki izdihamı daha fazla artırmamaları için salona alınan 4 zabıta memuru tarafından tedbir alınmaya çalışılmıştır. Saat 16'da, Başkan Ali Bozdoğanoğlu başkanlık kürsüsünü işgal etmiştir. Başkan Ali Bozdoğanoğlu yoklama yapmıştır. Yoklama neticesinde 36 azadan 35'inin hazır bulunduğu, azalardan Bekir Karabucak'ın ise rahatsızlığından dolayı toplantıya gelemediği anlaşılmıştır. Zabtı sabık okunmuş, sonrasında söz alan Adil Batmanoğlu, DP Seyhan nahiyesi kongresi nedeniyle Başbakana çekilen telgrafa değinerek "Meclis hakarete uğramıştır. Mecliste düşük karakterde kimse yoktur. Bu telgrafı çeken Meclis üyelerinin tecziyesini isterim" demiştir. Başkan, Batmanoğlunun sözünü kesmiş ve "Bu mecliste münasebeti olmayan bir mevzudur" demiştir. Ali Sepici'nin müdahalesi üzerine Bozdoğanoğlu: "Bir evvelki oturumda 20 imzayla verilmiş olan takririn huzurunuzda cevaplandırılmasına geçiyorum" demiştir. Takriri bir daha okumasının ardından: "İlk söz soru sahiplerinindir. Konuşmak isteyen varsa buyursun" diye ihtarda bulunmuştur. Takrirde imzası bulunan Ali Sepici, İstizah takririnin müzakeresi sırasında başkanlık makamını ikinci başkanın işgal etmesinin bir teamül gereği olduğunu söylemiştir. Üzerinde durulmaya değer bir konu olmadığını fakat oya müracaat esnasında ikinci başkan Galip Avşar'ın başkanlık makamına gelmesinin doğru olacağını beyan etmiştir.

Başkan Ali Bozdoğanoğlu istizah takririnin ilk maddesi olan Milli Korunma Kanununun uygulanması hakkındaki soruyu cevaplandırmaya başlamıştır. 1020 sayılı kararname ile Belediyelere verilen yetkilerden bahsetmiştir. Ancak söz konusu

kararnamelerin sıklıkla değişmesinin Belediyeyi müşkül duruma soktuğunu ifade etmiştir. Bozdoğanoğlu özetle şunları söylemiştir: "Milli Korunma Kanunu normal bir kanun değildir. Zorlayıcı bir kanundur".

Bozdoğanoğlu, bundan sonra Ankara'da ve Adana'da bir kısım Belediye Başkanları ile yapılan toplantılara değinmiştir: "Adana Belediyesi olarak hatamız yumurta fiyatlarını çok düşük olarak tesbit etmiş olmamızdır. Bunu da çok geçmeden tashih ettik". Kemal Pekün'ün belediye başkanları toplantısı isteğe mi bağlı yoksa zorunlu mu? Şeklindeki sorusunu cevaplandıran Bozdoğanoğlu: "Fiyat tespit etmek statik bir durumdur. Fiyatlar istihsal ve hasat zamanlarında arz ve talep kaidelerine göre değişiyor" dedikten sonra fiyat tespiti için Belediyede bir komisyon kurulmuş olduğunu fiyat tespiti için yapılan başvuruların bu komisyona havale edildiğini söylemiştir.

İbrahim Dağlık'ın: "Bu seçilen komisyonun tesbit ettiği fiyat takdirlerini nazarı itibara aldınız mı, bu komisyon niçin istifa etti?", sorusuna Başkan Bozdoğanoğlu: Bu arada bunu mu anlatayım?" demiştir. İbrahim Dağlık'ın, Başkana açıklayın demesi üzerine Başkan Bozdoğanoğlu komisyonun yararlı şekilde çalıştığını belirterek kendilerine teşekkür ettiğini ve gelişen ihtilaflar yüzünden komisyonun istifa ettiğini söylemiştir. Halil Keskin ise komisyonun yerinde tetkikler yaparak hazırlamış olduğu ve başkanlığa verilmiş olan raporların okunması istemiştir. Başkan, raporların hazır olmadığını söyleyerek "odun fiyatı, Alsaray sineması için verilen tarife iç yağ fiyatı gibi meseleler üzerinde Encümenin muvafakatı Komisyon tarafından yapılan teklifleri değiştirdiğini" söylemiş ve yine İbrahim Dağlık'ın suallerine cevap vermiştir. Söz alan Hizbullah Ocak:

> *Yetki Belediye Meclisinde mi, Riyasette mi ?" diye sormuş, Alsaray sinemasının fiyat tarifesi üzerinde olan ihtilafı anlatmıştır. "75-100-150 kuruşu teklifimize mukabil, riyaset bu sinemanın her tarafına 130 kuruş tarife kabul etmiştir. Riyasete komisyon olarak tekrar yazı yazdık, bu da nazarı itibara alınmadı. Bu selahiyet Daimi encümenindir denildi,* demiştir.

Başkan, Hizbullah Ocak'ın bu sözlerine şöyle cevap vermiştir: "Biz bir sinemada içtimai muhiti, film celbini, hatta perdesini, işletmecilik ehliyetini dikkate alarak hareket ettik. İçtimai vasat bulabilmelerini temin için ve teşvik maksadiyle bu fiyatı verdik. Adanayı hala bir Tan sineması alışkanlığı ile devam ettirmek, zevk trafiğine uymazdı" demiştir. Hikmet Savatlı ise gündemde 7 madde olduğunu, Başkanın

hala birinci madde üzerinde durduğunu belirterek kısa konuşulmasını istemiştir. Başkan sözlerinin devamında "23 Belediye tahdit mıntıkası içine alınmıştır. Bu belediyelerin tesbit ettiği fiyatlar vekaletçe tasdik edilmedikçe yürürlüğe giremez" demiş, ek olarak şunları söylemiştir:

> *Hataların bir çokları bizim yanlış çalışmalarımızdan ziyade sık sık kararname değişmesinden ileri gelmiştir. Bu kararnamelerin hepsi birer meseledir. Bunları teşkilatlanmış cemiyetler yapabilir. Hiç bir hazırlığı olmıyan bir cemiyet böyle fiyat temevüşleri karşısında zorluk çeker". Bu esnada Sakıp Önal söz alarak: ''Bütün mesele kararnamelerin sık sık değişmesinde imiş. Bir Adana Belediyesi olarak diğer yerler Belediye Reisleri ile temasa geçip ihtihsal mallarına fiyat tesbit edilmediği anlaşılıyor. Nazar olarak fiyat anlaşmlarının kıymeti yoktur. Pastırma, peynir, yumurta fiatlarında keyfiyet hep böyle olmuştur.*

Bozdoğanoğlu, odun meselesi mevzusuna geçerek 33 lastik karşılığında 1900 ton odun alınabildiğini, Adana Belediyesi'nin esnafın odun fiyatını 60 liranın üzerine çıkardığını söylemiştir. Konuşmasını sürdüren Bozdoğanoğlu, Orman İdaresi'nin fiyat avantajından istifade ederek odunu 60 liradan sattığını, Adana'da odunun tonunun 85 liraya satılmasının pahalılık anlamına gelmediğini, Adana'ya 1957 yılı için 15 bin 634 ton odun getirildiğini belirtmiştir.

Bir başka soru ise Özler Caddesinin yıkımı ve istimlak durumu olmuş ve başkan bu konu hakkındaki soruyu şöyle cevaplamıştır:

> *Adananın bir köy azmanı haline gelmiş olmasına tahammül edemezdik. Adanayı bir şark şehri halinden kurtarmak için bu meseleye cesaretle atıldık. Ön cephelerde yıkıma muhtaç binalar yaktırılmış, sonra da Başvekil tarafından yapılan irşatla Ankara'dan gönderilmiş bulunan mütehassıs heyet projesini hazırlamıştır. Bu hususta Belediye Fen İşleri Müdürü Yüksek Mühendis Kazım Hidayetoğlu'nun da bir raporu vardır. Yansen planına göre tanzim edilmiş yol 19.5 metre olacaktır. Fakat bugünkü duruma göre bu genişlik kafi görülmemektedir. Mevzu bahis caddenin 30 metreye çıkarılması uygun görüldü. 19 metre genişlik yerine 30 metrelik proje ile karşılaşılınca istimlak muamelesini derhal yapamadık. Anayasanın ihlali asla bahis mevzu değildir. Kimsenin evi tarlası, arsası rızası hilafına elinden alınmış değildir.*

Bozdoğanoğlu, istizah takririnin başka bir maddesi olan asker ailesi maaşlarının 5 aydır ödenmediği hususundaki iddialara cevap vererek; 4130 sayılı kanuna göre 1920 dosya sahibine 51615 lira 70 kuruş ödendiğini ve Eylül ayı tahsilatının düşüklüğünden dolayı bir müddet asker maaşlarının ödenmediğini ifade etmiştir. Sözlerinin devamında da:

> *Muhtarlar sahte mazbatalar tanzim etmiştir. Adana'da bulunmayanlar Adana'da oturuyorlarmış gibi, muhtarlardan ilmühaber almışlar. Muhtaç olmuyanlarda, muhtaçlarmış gibi asker ailesi yardımından istifadeye kalkıştılar. Hatta bileğinden dirseğine kadar bilezik dolu kimselerin de sahte mazbatalarla bundan istifadeye kalkıştıkları görüldü. Bunun üzerine Kemal Atagün ile Yusuf Aktimur arkadaşımıza dosyaları tevdi ettik. Dosyalar tetkik edildi. Dosyaların revizyondan geçmesi Ekim ayından Şubat ayına kadar devam etti. Bundan sonra paralar def'aten ödendi,* demiştir.

Bozdoğanoğlu, hizmet araçlarının kullanılışı hakkında da şunları söylemiştir:

> *Belediye hizmet arabasının şahsi amalim için kullanmadım. Dedikodulardan uzak kalmak için adeta 14 aylık ömrümü bir perhiz içinde geçirdim. Takdir edersiniz ki, bir sinemaya gittiğim zaman araba arka kapıda bekliyebilir. Ankaraya gittiğim zaman Vekalet Vekalet dolaşmak için arabayı beraberimde götürdüm. Hizmet arabasını bunun dışında keyfi olarak kullanıldığını hatırlamıyorum.*

Başkan hakkında başka bir konu ise mesai saatleri içinde makamında bulunmadığı ve sık sık Adana dışına çıktığı hakkındaki iddialar olmuştur. Başkan bu takrir için Adana'dan görev nedeniyle ayrıldığını, zevk ve sefa olsun diye şehirden ayrıldığını hatırlamadığını. Merasim ve toplantılarda bulunmanın görevi olduğunu söylemiştir. Başkanın cevaplarının sona ermesiyle takdiri meclise bırakmıştır.

Başkanın konuşmasının bitmesinin ardından sonra ilk sözü Adil Batmanoğlu almış "Fiyat tesbitinde memleketteki kuruluş ve müesseselerin başkanları çağırılarak ve mahallinde tetkikler yapılarak hareket edilmiş olsa idi, ne müstehlik ne de müstahsil mutazarrır edilmezdi. Fiyat tespiti için iki kişiyle temas etmek kafi değildir" demiştir. Konuşmasının devamında Milli Korunma Kanunu'nun ilk uygulandığı esnada pirinç darlığını örnek gösteren Batmanoğlu: "Eğer hakikaten yerinde tespitler olsaydı istihsal maddelerinin bir yerden diğer bir yere akımı olmıyacaktı. Muvakkat komisyon raporunu

masa başındaki zevata getirmiştir. Fakat komisyonun mütalaaları nazara alınmamıştır" demiştir. Başkan, Batmanoğlu'na hangileri diye sormuştur. Batmanoğlu ise şöyle cevap vermiştir: "Mesela lokantaları ele alalım. Lokantacının muhallebi üzerindeki fiyat talebi 50 ila 60 arasında iken Belediye daha yüksek fiat vermiştir." Odun fiyatlarına da değinen Batmanoğlu: "Belediye amme hizmeti mi görecek, kar gayesi mi güdücek, hatta Orman İşletmesi Müdürüne: "Biz odunu 85 liradan satıyoruz, siz de 85 liraya sattınız." demiştir. Adil Batmanoğlu, bu esnada araba ücretlerini de örnek gösterirken, Zeynel Milli, usul hakkında Bozdoğanoğlu'dan söz istemiştir. Adil Batmanoğlu, takririn savunmasını yaptığını söylemiştir. Özler caddesinin yıkımı üzerinde de durmuş, Abidinpaşa caddesinde sapa sağlam bir otele yıkıma uygun raporu verilerek yıktırılmasının anlaşılmaz olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Başkan, raporu verenin üç mühendis olduğunu ifade etmiştir. Sakıp Önal usul hakkında konuşma yapacağını dile getirmiş, iyi veya fena hareketin sorumlusu başkanlık makamıdır diyerek dükkanların yıkılmasından evvel esnafa yer temin edilmediğini iddia etmiştir. Başkan: "Memlekette kanun var, itiraz mercii var" diye cevap vermiştir. Adil Batmanoğlu, başkana kanunu bilerek konuştuğunu söylemiş ve esnafa kanun yoluna gitme imkanı tanıdınız mı da kanun yoluna gitsin demiştir. Batmanoğlu devamında müdahale satışlarından bahsederek Migros teşkilatını örnek göstermiştir.

Batmanoğlu'ndan sonra takrirde imzası olan Ali Sepici söz almıştır. Sepici belediye başkanının 20 imzalı takrire cevap verdiğini ancak verilen cevapların kendisini tatmin etmediğini söyleyerek söze başlamıştır. Kararnamelerin iyi uygulanmadığından bahsetmiş *"Vatandaş"* gazetesinin kolleksiyonundan örnekler vermiş, araba ücretlerinin 40 kuruştan başladığını ve o tarihe kadar geldiği grafik üzerinde durmuştur. Ayrıca: "Özen lokantasına fevkalade rayiç verildiği halde iki ay sonra kapatıldı. Bakırzadelerin 780 kuruşluk tereyağını 650 kuruşa sattırdınız" demiştir. Bozdoğanoğlu araya girerek: "Narh bu Kardeşim Narh bu! demiştir. Sepici sözlerine devamla: "Reis bey siz cebinizden bu kadar cevap görseydiniz ne derdiniz?" demiş, Başkan: "Bütün faturalara inanıyorusunuz" şeklinde cevap vermiştir. Sepici: "İnanıyorum. Tüccar vatandaş namusludur." demiştir. Kurban Bayramındaki satışlardan bahseden Sepici, Adana'da Kurban Bayramında işlenmiş bir cinayet olduğunu eklemiş ve şunları söylemiştir: "Sayın Reis bey vatandaş yağma şeklindeki ucuzluktan memnun değil, şikayetçidir." Özler caddesi esnafına süre verilmediğini de söyleyen Sepici: "Özler caddesindeki imar

hareketi değil, tahrip hareketidir." demiş ve cebinden bir mazbata çıkararak başkana göstermiştir. Başkan: "Ne zaman topladınız Ali bey onu?" diyerek gülmüştür. Bunun üzerine Sepici, hizmet araçları hususunda fazla bir şey söylemeyeceğini, Başkan da Sepici'ye bunların tehlikeli mevzular olduğunu söylemiştir. Başkanın güldüğünü gören Sepici: "Gülmeyin Reis bey siz muzdarip vatandaşın yüzüne bakarak gülmeyin, acıdır bunlar" demiştir. Sepici'den sonra söz alan Sakıp Önal, Başkanın sözlerini ikna edici bulmadığını söylemiştir. Önal, piyasada çayın çok denildiğini, 3,5 lira verenin çayı alabildiğini kendisinin 50 lira verdiğinde çayı bulamadığında kanunların iyi uygulandığını diyebileceğini ifade etmiştir. Önal, Özler caddesinin yıktırılmasının neden pazar gününe rastlamış olduğu hakkındaki soru ve mütaaalasından sonra kifayeti müzakere takriri kabul edilmiştir. Böylece müzakereler sona ermiştir.

Galip Avşaroğlu'nun başkanlık makamına oturması üzerine Başkan Bozdoğanoğlu, ön sıralardan birinde yerini almıştır. Mevzu bahis konunun açık oylama ile yapılmasının kabulünün ardından Galip Avşaroğlu, Başkanın verdiği izahati başarısız bulanların el kaldırmalarını istemiştir. Mecliste 35 azadan 20'si Başkan Ali Bozdoğanoğlu aleyhinde ademi kifayet (yeterli gelmeme) oyu kullanmıştır. Alınan kararın İçişleri Bakanlığı'na sunulmasına, karar bakanlıkça onaylanıncaya kadar Galip Avşaroğlu'nun da belediye başkanlığına vekalet etmesine karar verilmiştir.[1484]

Yaşanan bu hadiseler neticesinde belediye başkanı iskat edilmiştir.[1485] Ali Bozdoğanoğlu'nun iskat edilmesinin ardından belediye reisliğini Vali Hilmi İncesulu idare edecektir.[1486] Anlaşılacağı üzere Adana'da belediye başkanı bir kez daha düşürülmüş ve şehrin oldukça hareketli siyasi yapısından belediye de sıklıkla etkilenmiştir. Aynı zamanda DP'lilerin arasındaki ihtilaflar keskin bir biçimde görülmüştür.

3.2.16. Adana'da 1958 Belediye Başkanı Seçimi

1958 senesinde belediye başkanlığını da yürüten Vali Hilmi İncesulu'dan belediye başkanlığı Bakanlar Kurulunun kararı ile alınmıştır. Meclis içinden birine devri

---

[1484] *Bugün,* 15 Şubat 1957, s. 1, 3. Benzer haberler için bkz. *Türk Sözü,* 15 Şubat 1957, s. 1, 4; *Yeni Adana,* 15 Şubat 1957, s. 1, 4.
[1485] *Türk Sözü,* 15 Şubat 1957, s. 1, 4. Benzer haberler için bkz. *Yeni Adana,* 15 Şubat 1957, s. 1, 4; *Yeni Adana,* 26 Şubat 1957, s. 1. Benzer haber için bkz. *Bugün,* 28 Şubat 1957, s. 1.
[1486] *Bugün,* 28 Nisan 1957, s. 1. Benzer haber için bkz. *Yeni Adana,* 29 Nisan 1957, s. 1, 4.

gerçekleşecek olan reislik için mecliste müzakereler başlamıştır.[1487]"*Türk Sözü"* gazetesinde yer alan,

> *Bir müddetten beri DP Belediye Meclisi üyeleri arasında devam eden hizipçiliği önlemek maksadıyla İçişleri Bakanlığınca Valiye tevdi olunan Belediye Reisliği, meclis üyelerinin vaki müracaatları üzerine Bakanlar kurulunca alınan yeni bir kararla Valini uhdesinden alınmış bu hususla ilgili yazılı emir dün vilayete gelmiştir. Pazartesinde itibaren Haziran devresi çalışmalarına devam edecek olan meclis, Belediye reisliği seçimini de yapacaktır. İlgili çevrelerde Reisliğine en kuvvetli namzet olarak Galip Avşaroğlu gösterilmektedir. Seçim kapalu oy usulu ile yapılacaktır.*[1488]

Haberde Avşaroğlu'nun seçileceği sinyalleri verilmiştir. Belediye DP Meclis Grubu 5 Haziran öğleden sonra parti binasında toplanarak belediye başkan adayını seçmiştir. Grupta en fazla reyi Galip Avşar almıştır.[1489] Belediye meclisi 6 Haziran sabahı saat 11.00'de toplanarak belediye başkanı seçimini yapmıştır. Bu suretle belediye başkanlığı, valinin uhdesinden resmen ayrılmış ve Vali Hilmi İncesulu, bu vazifeyi yeni Belediye Başkanı Galip Avşaroğlu'na devretmiştir.[1490]

3.2.17. Adana'da 1959 Belediye Başkanı Seçimi

DP'de yaşanan parti içi hadiselerin bir yansıması olarak Adana Belediye Başkanlığı görevini yürüten Galip Avşar aldığı karar doğrultusunda istifa etmiş ardından belediye meclisi yeniden toplanmıştır. *"Bugün"* gazetesinde yer alan "Galip Avşar'ın istifası üzerine Vali Turhan Kapanlı, belediye meclisini perşembe günü saat 15.00'te olağanüstü toplantıya davet etmiştir. Davetin gündeminde bir tek madde bulunmakta olup bu madde belediye reisi seçimi ile ilgilidir".[1491] Galip Avşar'dan boşalan koltuğu DP'lilerden kimin alacağı konusunda birtakım söylentiler olmasına rağmen Ali Sepici'nin adaylığının daha güçlü olduğuna dair haberler yayılmaya başlamıştır.[1492] Galip Avşar'ın istifa etme nedeni ise *"Yeni Adana"* gazetesinin, 3 Aralık 1959 tarihli nüshasında aynen şu şekilde yer almıştır:

[1487] *Bugün,* 1 Haziran 1958, s. 1.
[1488] *Türk Sözü,* 5 Haziran 1958, s. 1, 3.
[1489] *Bugün,* 6 Haziran 1958, s. 1. Benzer haber için bkz. *Yeni Adana,* 6 Haziran 1958, s. 1, 3.
[1490] *Bugün,* 7 Haziran 1958, s. 1, 2. Benzer haber için bkz. *Yeni Adana,* 7 Haziran 1958, s. 1, 3.
[1491] *Bugün,* 29 Kasım 1959, s. 1.
[1492] *Yeni Adana,* 1 Aralık 1959, s. 1.

İki gün önce Belediye Başkanlığından istifa etmiş olan Galip Afşar, kendisi ile konuşan arkadaşlarımızın muhtelif sorularını cevaplandırmıştır. Soru ve cevapları aynen veriyoruz:

-- İstifanızın sebebini açıklar mısınız?

-- Beni istemiyen arkadaşların mecliste ekseriyette bulunmaları karşısında daha fazla başkanlıkta kalmayı doğru bulmadım.

-- Mecliste aranızda anlaşmazlık sebebini teşkil eden hususlar, yeni seçilecek başkan tarafından günün şartları muvacehesinde giderilebilecek midir?

-- Belediye bütçesi son şeklini almış, geçen sene olduğu gibi on milyon lira civarında gelire göre ayarlanmış olup sevkedilmektedir. Bu bütçe imkanları karşısında Meclis üyeleri tarafından bana tevcih edilen kusurlarda hiçbir değişiklik olacağını zannetmiyorum. Şayet hükümet tarafından bir yardım olursa, bu da Özler Caddesi istimlak bedeline ancak kifayet edebilir. Başkanlığım zamanında esasen hukumet tarafından bir yardım teminine çalıştık. Şayet temin edebilseydik, plan?aşmış teşebbüslerimiz vardı. Buna göre, ilk planda Özler Caddesinin durumunu kurtarmak, sonraları ise İnönü caddesine uzanan bulvarı açmak, Adana sebze ve meyve müstahsilleri ve kabzımallarını bir araya toplayacak modern bir hal binası yapmak, şehrin muhtelif semtlerine dağılmış olup, trafik bakımından hem kendileri, hem müşretiler için müşkilatarzeden garajları çevre yolu güzergahında bir santral garajda toplamak, günden güne sür'atle genişleyen Adananın yarıdan fazlası yapılmamış olan mahalle yollarını sür'atle inşa edecek makine şantiyesi kurmak istiyorduk. Şurasını izah etmek isterim, ki belediye bütçesi ile bu teşebbüslerin hiç birisinin yakın bir gelecekte ve bugünkü şartlar muvacehesinde tahakkuku beklenemez.

-- Şehrimizde gecekondu adediniz kabarmasına karşı gereken tedbirleri almadığınız iddiası, belediye meclisi tarafından ileri sürülmüştü. Doğru mudur?

-- Gecekondu mevzuu Adana için çok önemlidir. Malum olduğu veçhile Adananın birçok mahalleri gecekondulardan teşekkül etmiştir. Hatta diyebilirim, ki Adananın şehir planına uygun Reşatbey, Yüzevler ancak iki mahallesi mevcuttur. Bunların dışında kalan mahalleler gecekondularla tamamen doludur. Şöyle; ki Adananın Herman Yansen tarafından 15 bin dekar olarak imar planı 1937 yılında yapıldığı zaman, plana bağlı raporda bu

sahanın Adanaya 1977 yılına kadar fazlası ile kifayet edeceği tahmin edilmişti. Halbuki Adana bugün 35 bin nüfustan 250 bin nüfusa baliğ olduğu gibi, meskün saha da 80 bin dekara çıkmıştır. Gelecek nesiller için sür'atle büyük bir şehir olan Adananın gecekondu derdi; cidden çok mühim bir mevzu olacaktır. Yapılacak herhangi bir imar planı dahi belediye bütçesi ile tatbik imkanını bulamıyacaktır. Zira imar planı yapılınca, planda gösterilen yolların açılması, park ve yeşil sahaların ihyası, imar parsellerinin teşkili büyük masraflara ihtiyaç göstermektedir.>>

-- Sizce, Adananın yukarıda temas ettiğiniz hususlar dışında kalan başkaca önemli meselesi yok mudur?

-- Vardır. Adananın elektrik ve su şebekesi bugünün ihtiyacını karşılamaktan çok uzaktır. Her iki mevzuun da ele alınması, bugünün ve yarının ihtiyaçlarına göre tanzim ve tertip edilmesi gerekmektedir. Her iki mevzuda kendi zamanımda hazırlanmış olan iki etüt raporunu kafi görmediğim için, bilhassa elektrik mevzuunn, elektrik etüt idaresine tevdi ederek bir fenni rapor talebinde bulunduk. Bu da takip safhasındadır. Ancak bildiğiniz gibi elektrik işleri Adana'da iki kanunla kurulmuş iki şirket tarafından yürütülmektedir. Birisi Adana Belediyesine bağlı Elektrik İşletmesi, diğeri de Çukurova Elektrik TAO'dır. Kanaatimce, elektrik mevzuunu tek elden idaresi Adanamız için daha hayırlı olacaktır. Şahsi kanaatim budur.

Bir de, gayri sıhhi müesseseleri, Karşıyaka'da belediye tarafından arsası kendilerine satılan kooperatifle, belediyece inşasına başlanıp üç bloku ikmal edilen sahada toplamak istiyordum. Temenni ederim, ki yeni seçilecek belediye başkanı bu mevzuu halleder.[1493]

Yeni başkan seçimi mecliste görüşülürken Ali Sepici ve Ali Bozdoğanoğlu arasında bir rekabet yaşanmış fakat netice Ali Sepici lehine sonuçlanmıştır.[1494] Ayrıca Belediye Başkanı Ali Sepici 7 Aralık 1959 tarihinde makamında bir toplantı düzenlemiş, "Belediyenin mali takati vardır. Bu mali yeterlik, çalışmalarımıza istikamet verecektir" demiş ve bir çalışma programı açıklamıştır.[1495] Ali Sepici 1960 darbesine kadar Adana Belediye Başkanı olarak görevde kalmıştır ancak darbeden birkaç gün

[1493] *Yeni Adana,* 3 Aralık 1959, s. 1, 4.
[1494] *Yeni Adana,* 3-4 Aralık 1959, s. 1. Benzer haber için bkz. *Bugün,* 4 Aralık 1959, s. 1, 2.
[1495] Ali Sepici'nin açıkladığı program hakkında detaylı bilgi için bkz. *Bugün,* 8 Aralık 1959, s. 1, 3.

sonra Ali Sepici ile dönemin Valisi Turhan Kapanlı askeri yönetim tarafından gözaltına alınarak Ankara'ya sevk edilmiştir.[1496]

[1496] *Yeni Adana,* 1 Haziran 1960, s. 1, 4.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ADANA'YI ZİYARET EDEN DEVLET ADAMLARI

Türk devlet adamları veya siyasetçilerin başkentin dışına çıkarak taşrada birçok yeri ziyaretleri bir gelenektir. Yeni kurulmuş olan Cumhuriyet'in icraatları ile inkılapların halka anlatımı ve tanıtımı; yapılan yatırımlar, temel atma, açılış törenleri ve seçim çalışmaları ziyaret gerekçelerinin başında gelir. Doğal afetler olarak tanımlayabileceğimiz depremler, sel ve kıtlık dönemleri gibi güvenlik meselelerinde de yine devlet adamlarının ilgili yerlere ziyaretleri sıkça görülen bir durumdur. Diğer taraftan çok partili hayata geçişle beraber siyasi kampanyalar, kongreler ve seçimler sürecinde devlet adamlarının yurt gezileri, konuşmalar yapmaları, bizim siyasi tarihimiz açısından önemli bir gelenek olarak karşımızda durmaktadır.

Adana; coğrafyası, nüfusu, iktisadi, sosyo-kültürel ve siyasi durumu itibariyle önemli bir Anadolu şehridir. Bölgenin en büyük yerleşim yeri olması kaynaklı kendisine yakın çevre illeri de siyasal ve kültürel boyutuyla etkileyen bir konumdadır. Bu yüzden Adana, devlet adamları ve siyasilerin her zaman dikkatini çeken bir yer olmuştur. Ayrıca komşu ülkelerle ilişkiler kapsamında, II. Dünya Savaşı esnasında ulusal ve uluslararası siyasette görüşmelerin yapıldığı stratejik bir şehirdir. Bahsedilen konulardan ötürü Adana diğer Anadolu vilayetlerinden daha fazla devlet adamı ziyaretlerine sahne olmuştur. Adana'ya gelen devlet adamlarının ziyaretleri bir sınıflamaya tabi tutulmuş Adana'yı ziyaret eden yerli ve yabancı devlet adamları şeklinde bir ayrım yapılmıştır. Yapılan ziyaretler kronolojik olarak bu bölüm başlığı altında değerlendirilmiştir.

4.1. Türk Devlet Adamlarının Adana'yı Ziyaretleri

1934 ile 1960 yılları arasındaki dönemde Adana'ya birçok yerli devlet adamı resmi ziyarette bulunmuştur. Dönemin cumhurbaşkanları ve başbakanları, iktidar ve ana

muhalefet partisi liderleri, Türkiye'ye mal olmuş önemli isimler Adana'yı ziyaret etmiş ve bu ziyaretlere yerel basında geniş yer verilmiştir.

4.1.1. Atatürk'ün Adana'yı Ziyaretleri

Atatürk, Adana'yı toplam 9 (dokuz) kez ziyaret etmiştir. Bu ziyaretlerden 2 (iki)'si çalışma kapsamımızın içindedir. Bunlardan birincisi 1937, ikincisi ise vefat ettiği 1938 yılında gerçekleşmiştir. Ayrıca 15 Mart 1923 tarihinde Atatürk, Kurtuluş Harbi sonrası Adana'ya ilk ziyaretini yapmış ve Suphi Paşa Konağı'nda kalmıştır, o tarih Atatürk'ün şehri ilk ziyareti kabul edilmiş ve her sene aynı tarihte *"Atatürk Günü"* şehirde törenle kutlanmıştır.[1497]

4.1.1.1. Atatürk'ün 1937'de Adana'yı Ziyareti

Atatürk'ün Adana'ya yapacağı ziyaret, Adana'ya şeref vereceği şeklinde yerel basına yansımış[1498] ve Atatürk'ün Adana'ya geleceği haberi şehirde yayılmıştır. Adanalıların Atatürk'e büyük sevgi beslediği, Adana'nın bayram yerine dönmesinden[1499] ve halkın Atatürk'ü karşılamak üzere istasyona akın etmesinden[1500] anlaşılmaktadır. Atatürk, maiyetiyle birlikte 17 Kasım 1937 tarihinde öğleden sonra 13.00'te Elaziz'den[1501] (Elazığ) hareket etmiş, yol boyunca halkın yoğun ilgisiyle karşılaşmıştır. Nihayet Adana'ya 19 Kasım 1937 tarihinde sabaha karşı saat 02.45'te gelmiş ve geceyi trendeki odasında geçirmiştir.[1502]Aynı gün öğlen vakti saat 11.40'ta[1503] halkın yoğun tezahüratlarının yanında 21 pare top atışı yapılmış, fabrika düdükleri ve askeri bandoların müziği eşliğinde halkın arasına karışan Atatürk,[1504] şehirdeki temaslarına böylece başlamıştır. Atatürk önce kendi soyadının verildiği Atatürk Parkı'na geçmiş, buradaki hızlı çalışmaları takdirle karşılamış ve "Burası Adana'nın

---

[1497] *Bugün,* 16 Mart 1957, s. 1, 3; *Yeni Adana,* 16 Mart 1957, s. 1.
[1498] *Türk Sözü,* 18 Teşrinisani 1937, s. 1; *Yeni Adana,* 18 Teşrinisani 1937, s. 1.
[1499] *Yeni Adana,* 18 Teşrinisani 1937, s. 1; "*Sefa Geldiniz Ulu Önder*",*Yeni Adana,* 19 Teşrinisani 1937, s. 1.
[1500] *Türk Sözü,* 18 Teşrinisani 1937, s. 1; *Türk Sözü,* 19 Teşrinisani 1937, s. 1; "*Sefa Geldiniz Ulu Önder*", *Yeni Adana,* 19 Teşrinisani 1937, s. 1.
[1501] 1937 yılında Atatürk, şehre azığı bol il anlamında "Elazık" ismini uygun görüyor, isim daha sonraları, TBMM kararı ile "Elazığ" olarak onaylanıyor. Detaylı bilgi için bkz. Muhammet Beşir Aşan, 3. TC Elazığ Valiliği İl Yıllığı Elazığ'ın Tarihçesi Bölümü, 1998.
[1502] *Türk Sözü,* 19 Teşrinisani 1937, s. 1; "*Sefa Geldiniz Ulu Önder*",*Yeni Adana,* 19 Teşrinisani 1937, s. 1.
[1503] *Türk Sözü,* 20 Teşrinisani 1937, s. 1, 2.
[1504] *Türk Sözü,* 19 Teşrinisani 1937, s. 1; *Yeni Adana,* 19 Teşrinisani 1937, s. 1, 2.

toprağının feyz ve bereketine en büyük örnektir"[1505] demiştir. Parkın ortasında bulunan anıtı inceleyen Atatürk, anıttaki figürler hakkında bilgi almış ve anıtta kendisine ait "Bende bu vekayiin ilk hissi teşebbüsü, bu memlekette, bu güzel Adana'da doğmuştur" sözünü görünce duygulanmıştır.[1506] İki Hataylı Türk kızının kendisine çiçek vermesi üzerine Atatürk, "Kırk asırlık Türk yurdu esir kalamaz"[1507] demiştir.

Atatürk, İsmet İnönü Kız Enstitüsünde kız öğrencilerin eğitimini incelemiş[1508] ve tarih dersine girerek Güneş-Dil Teorisi[1509] hakkında Tarsus isminden hareketle öğrencilere bilgi vermiştir.[1510] Buradan mensucat fabrikalarının olduğu bölgeye geçmiş ve burada incelemelerde bulunmuş ve nihayet gece 01.35'te[1511] Mersin'e gitmek üzere hareket etmiştir.[1512] Bu gezisinde Atatürk'e Başvekil Celal Bayar, Dahiliye Vekili Ali Çetinkaya refakat etmiştir.[1513]

"Yeni Adana" gazetesinin, Atatürk geleceği için yedi yaşındaki bir kız çocuğunun sabaha kadar annesi ve babası gibi heyecandan uyumadığından bahsetmesi Türk çocuklarının Atatürk'e verdiği değere bir örnek teşkil etmiştir.[1514] 1937 yılındaki Adana ziyaretinde Atatürk'ün siyasi ve doktriner mesajlar verdiği, kamuoyunu planladığı siyasi olaylara hazırladığı anlaşılmaktadır. Anıtta çiçekleri Atatürk'e Hataylı kızların vermesi bir tesadüf olmasa gerektir. Çünkü Atatürk burada Hatay meselesine değinmiş ve sorunu çözeceğine dair söz vermiştir. Böylece kamuoyunu gelecek siyasi olaylara hazırlamayı amaçlamıştır. Güneş-Dil Teorisi'ne göre öğrencilere bilgiler vermesi de doktriner çalışmaları tabana yaymayı hedeflediğini göstermektedir.

4.1.1.2. Atatürk'ün 1938'de Adana'yı Ziyareti

Cumhurbaşkanı Atatürk, Mersin üzerinden, 24 Mayıs 1938 tarihinde saat 13.00'te yola çıkmış, Tarsus'ta kısa bir mola verdikten sonra aynı gün saat 16.00'da

---

[1505] *Yeni Adana,* 19 Teşrinisani 1937, s. 1, 2.
[1506] *Türk Sözü,* 20 Teşrinisani 1937, s. 1, 2.
[1507] *Türk Sözü,* 20 Teşrinisani 1937, s. 1, 2.
[1508] *Yeni Adana,* 19 Teşrinisani 1937, s. 1, 2. Haberinde enstitünün ismi İsmet İnönü Kız Enstitüsü olarak verilmiştir ancak *Türk Sözü,* 20 Teşrinisani 1937, s. 1, 2. Haberinde ise enstitünün adı Adana Kız Sanat Enstitüsü şeklinde verilmiştir.
[1509] Güneş-Dil Teorisi: Türkçenin dünya tarihindeki ilk dillerden biri olduğunu savunan dil bilim teorisidir. Detaylı bilgi için bkz. Kemal Atatürk, *Güneş-Dil Teorisi Ulus Dil Yazıları Etimoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili* (İstanbul: Alaca Yayınları, 1935).
[1510] *Türk Sözü,* 20 Teşrinisani 1937, s. 1, 2.
[1511] *Türk Sözü,* 20 Teşrinisani 1937, s. 1, 2.
[1512] *Yeni Adana,* 19 Teşrinisani 1937, s. 1, 2.
[1513] *Yeni Adana,* 19 Teşrinisani 1937, s. 1, 2*; Türk Sözü,* 20 Teşrinisani 1937, s. 1, 2.
[1514] *Yeni Adana,* 19 Teşrinisani 1937, s. 1, 2.

Adana'ya varmıştır. Devlet erkanı tarafından il sınırında karşılanmış, halkın yoğun ilgisi içinde hükümeti teşrif etmiştir.[1515]

Atatürk, tren istasyonuna ulaştığında halkın büyük tezahürat ve alkışlarına fabrika düdükleri eşlik etmiştir. Atatürk Parkı'nın önünde icra edilen piyade ve topçu kıtalarının geçit resmine iştirak eden Atatürk, Ulus Parkı'na geçmiştir. Burada Vali ve Belediye Başkanı'ndan şehrin imarı hakkında bilgi almış, ardından tekrar istasyona geri dönmüştür. Vagonunda Vali, Belediye Başkanı ve komutanları kabul etmiş, daha sonra Adana'dan ayrılmıştır.[1516]Adana basınında Atatürk'ün 1938 yılı ziyaretinde halkın yoğun ilgisi ve Atatürk'e karşı duyduğu büyük sevgi özellikle dikkat çekmektedir.[1517] Bu ziyaret Atatürk'ün Adana'ya son ziyareti olmuştur. Atatürk'ün sağlık durumu göz önünde bulundurulduğunda Hatay meselesine kendi canından daha fazla önem verdiği açık şekilde görülmektedir. Ayrıca bu ziyaretle Hatay meselesinde Adana'nın bulunduğu stratejik konumun önemi de ön plana çıkmıştır.

4.1.2. İsmet İnönü'nün Adana'yı Ziyaretleri

İsmet İnönü'nün Adana'ya yaptığı 9 (dokuz) ziyareti incelenmiştir. 1935, 1936, 1943, 1946, 1948 (iki kere), 1950, 1954 ve 1958 yıllarında gerçekleşen bu ziyaretlerin bir kısmı kısa, bir kısmı ise uzun sürmüştür.

4.1.2.1. İsmet İnönü'nün 1935'te Adana'yı Ziyareti

İsmet İnönü, doğu illerine yaptığı bir seyahat sırasında 30 Haziran 1935 Pazar günü[1518] Adana'ya da uğramış ve bazı temaslarda bulunmuştur. Yanında Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras[1519] da olan İsmet İnönü, Adanalılardan ovanın sulama sorunuyla ilgili şikayet ve taleplerini dinlemiş, konuyu Çukurova'nın sulama işine getirerek " diğer büyük devlet işlerinin en başına alacağım"[1520] sözünü vermiştir. Dokuma endüstrisinin geliştiğinden hareketle Adanalılardan pamuk üretimini artırmalarını istemiştir.[1521] Trenden inerek binlerce kişiden oluşan halkı selamlayan

[1515] *Yeni Adana,* 24 Mayıs 1938, s. 1, 2.
[1516] *Türk Sözü,* 25 Mayıs 1938, s. 1.
[1517] *Yeni Adana,* 24 Mayıs 1938, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 25 Mayıs 1938, s. 1.
[1518] *Türk Sözü,* 2 Temmuz 1935, s. 1; *Yeni Adana,* 2 Temmuz 1935, s. 1.
[1519] *Türk Sözü,* 2 Temmuz 1935, s. 1.
[1520] *Akgünler,* 1 Temmuz 1935, s. 1, 2.
[1521] *Akgünler,* 1 Temmuz 1935, s. 1, 2.

İsmet İnönü,[1522] tatil günü olduğu için şehirde temaslarda bulunmamış sadece belediye bahçesinde bir süre dinlenmiş,[1523] aynı gün saat 16.36'da maiyetiyle birlikte Adana'dan ayrılmıştır.[1524]

4.1.2.2. İsmet İnönü'nün 1936'da Adana'yı Ziyareti

İsmet İnönü'nün, Adana'ya bir ziyareti de 30 Eylül 1936 Çarşamba günü gerçekleşmiştir. İsmet İnönü ve maiyeti Elaziz'den yola çıkarak[1525] daha önce bildirildiği üzere[1526]sabah 9.00'da Adana'ya gelmiştir.[1527] Başbakan İnönü'nün programına göre sabah pamuk ıslah istasyonunda incelemelerde bulunacak, öğle üzeri Ziraat Lisesinde CHP tarafından verilen ziyafete katılacak, yemekten sonra CHP'yi ziyaret edecek, daha sonra kazalardan gelen çiftçilerin de katılımıyla pamuk üretimiyle ilgili konuları görüşecek ve planda olmayan bazı ziyaretlerden sonra akşam üzeri Adana'dan ayrılacaktır.[1528]

Planlandığı üzere sabah saat 9.00'da Adana'ya gelen İsmet İnönü, pamuk işleri hakkında 14 saat mesai harcamış, bu süre içinde sadece büyük üreticileri değil, orta ve küçük ölçekteki üreticilerin de dertlerini dinlemiştir.[1529]

Trenden iner inmez aralarında yabancı bilim insanlarının da bulunduğu heyetle[1530] Ziraat Lisesine gitmiş, ardından ıslah istasyonlarında incelemelerde bulunmuştur. Öğle yemeğini orduevinde yedikten sonra tekrar Ziraat Lisesine giderek görüşmelerine devam etmiştir. Saat 16.00'ya kadar burada çalışan İnönü, CHP'yi ziyaret etmiştir. Burada Adana, Tarsus, Ceyhan, Kadirli ve Osmaniye'den gelen çiftçilerle görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmelerde pamuk üretimine ve fiyatlarına, hastalıklara, zararlılarla mücadeleye kadar birçok konu ele alınmış, üretimi artırmamın yolları aranmıştır. Başvekil İnönü'nün heyetinde bulunan bilim insanları da pamuk

[1522] *Türk Sözü,* 2 Temmuz 1935, s. 1.
[1523] *Yeni Adana,* 2 Temmuz 1935, s. 1.
[1524] *Türk Sözü,* 2 Temmuz 1935, s. 1.
[1525] *Akgünler,* 30 Eylül 1936, s. 1.
[1526] *Türk Sözü,* 30 Eylül 1936, s. 1.
[1527] *Akgünler,* 30 Eylül 1936, s. 1; *Türk Sözü,* 1 Teşrinievvel 1936, s. 1, 2.
[1528] *Türk Sözü,* 30 Eylül 1936, s. 1.
[1529] *Türk Sözü,* 1 Teşrinievvel 1936, s. 1, 2.
[1530] *Akgünler,* 30 Eylül 1936, s. 1; *Türk Sözü,* 1 Teşrinievvel 1936, s. 1, 2.

üretimini artırmayla ilgili görüşlerini açıklamışlardır. Temasları sona eren İnönü, Kayseri'ye gitmek üzere saat 22.45'de Adana'dan ayrılmıştır.[1531]

İsmet İnönü, yerel basında yer alan bilgilere göre görüşmeler sırasında birçok not tutmuştur.[1532]

[1531] *Türk Sözü,* 1 Teşrinievvel 1936, s. 1, 2.

[1532] *Türk Sözü,* 1 Teşrinievvel 1936, s. 1, 2; İsmet İnönü'nün 1936'da Adana ziyeretinde tutmuş olduğu notlar: "*Mr. Clerk Pamuk vaziyeti-İklim şeraiti fena idi. Mahsul %30 kısadır. Temmuzda 20-25 kilo. Dönüm tahmin ediliyordu. 12-15. Dönümde aldığımız niçin azdır? Saha niçin genişlemiyor? Maliyet fiyatı niçin yüksektir? Pamuk yeni tohum. Ne kadar dönüm pamuk ekiyoruz? Haşarat mücadelesi elimizdedir. Pembe kurt- çiftçiler tohumda çalışacaklardır. çiftçilerin bilip bilmediklerini bilmiyorum. Yeşil kurt-her sene var. Bunun mücadelesi yok mu? Haşarat mücadele usulü vardır. Mücadele iyi nertice verir. Zamanında tatbik olunursa (Tayyare ile tozlamak) Pembe kurt yeri dezenfekte edilir. Cihazı var mı bizde? Mücadele bizde yok gibidir. Hşarat yüzünden normal senelerde %5-%10 kaybediyoruz. Bu sene pek fazla oldu. Dönümde vasati olarak kaç kilo pamuk alıyoruz? Normal 15-18 kilo. Toprağı iyi işletirsek, suya hakim olursa dönüme 50 kg olabilir. Toprağı işletmekte eksik nedir? Yabani otlar-çapa masrafı fazla. Tohum serpme usulü kullanıyorlar. Alışkanlık mibzer bazılarında var. Sıra sıra ekmiyorlar. Alışkanlık-kafi vasait yok-Çalışmaları iyidir. Suya hakimiyet-Sulama faydalıdır-Mümkündür-Usuller bakadır. Bataklık çok zarar veriyor mu? Mailiyet fiyatı. Normal senelerde dönümde 6 lira. Bu sene pek fazla oldu. Ne kadar olması lazım? Maliyet fiyatını yükselten başlıca amele fiyatıdır. (Arazinin hazırlanması, ekilmesi, çapalanması toplanması) Zannederim ki 6 lira da . Niçin ameleye ihtiyaç var? Yerli çalışmıyor. Amele yapıyor . Yeni tohum kafi vardır. Cleveland artıyor. İşin iktisadi tarafı açıktadır. Cleveland'ın verimi fazladır. Bu sene 12-15. Geçen sene vasati 20. Yerli koza daha az. Hatırımda kalmasını arzu ettiği bir emsele var mı? Amele temini- Bir büro vasıtası ile-Cleveland'ın artması bana bağlıdır. Amerika'da Arizona'da amele ihtiyacı ne kadardır? Amerika'da Arizona'da ekilen saha ne kadardır? 1. 000. 000 dönüm. 100. 000 nüfus tahmini. 25. 000 kadar amele hariçten gelir. Mütesaviyen taksim olunmuştur. Hastalık mücadelesi: Zararlar. Derece-i hararet tebeddülü-iklim zararı bunlar Yeşil kurt, Caradina, Pembe kurt, Koza kurdu b) Mücadele, Münavebeye ehemmiyet vermeli. Her tarafa yapılmaz. Pamuk bakayasını toplayıp yakmak. Cinsine göre ayrı ayrı doğrudan doğruya mücadele. Tohum Mümkün olduğu kadar pembe kurttan ari tohum elde etmeliyiz. İstasyondan temiz tohum Tohumu dezenfekte etmek. Mersin'de teşkilat var. Adedi kafi değildir. Pamuk istasyonu lazımdır. Tarlada. Yeşil kurtla mücadele daha kolaydır. Diğerleri ile daha zor. Ankaya yakmalı. Sıravari ekim yapmalı. Bu hastalıklar hakkında ancak dün haberdar olmuştum. Hazirandan itibaren memurlar haber vermişler. Mr. Bailleux Ne kadar pamuk ekiyoruz? 1935- bütün hasılat 54. 000. 0000 kilo. 1935 –ekim sahası 400. 000 hk. Vasati olarak dönüme 5 kilo. Bize bu pamuğu ne kadar aile yetiştiriyor? Bir aile için 300 dönüm. 600. 000 nüfus takriben. 2/3 Adana mıntıkasında. 1/3 Ege mkntıkasında. Adana mıntıkası daha çok geniş arazilere sahipleri. Ege mıntıkası amele kullanıyor mu? Kullanıyor ve yerinden buluyor. Bir aile esasen 20-30 dönüm kendisi işleyebilir. Makine şeraiti. Mibzer. Çapa makinesi. 1935-270. 000. 1936-290. 000 Tahmini sene nihayetine doğru. İstihsal niçin artmıyor? İki meseleye tabidir-Tohum ıslah. Saha genişlemesi. Şimdiki sahalar da %25-30 artabilir. Yeni sahalar da mümkündür. Antalya'da 4-10 milyon kilo yapılabilir. Mekanizasyon. Cleveland. Irrigation. Kimyevi gübre. Hükümet tebrik edebilir? Nüfus kesif olmazsa irrigation fayda veriri mi? Mr bailleux- evet verir. 300 dönümlük bir çiftlik. Bir mibzer. 2 atlı 110 üç çapa 54 164 Malatya havalisinde pamuk tecrübesi. Mr Clerk- Geçen sene pembe kurt çıkmak ihtimali imha edildi. Mesele şudur: Mr. Bailleux, Mr. Clerrk- Miktarı çok olmalı. Maliyet fiyatı (okunamadı) ile mütenasip olmalı. Mecanisation ve ekim usulünde tadilat. Sulama ve ona göre ekim öğretmesi- Aksi halde, yani ekim usulünü bilmiyor aksi netice verir. Mücadele teşkilat ve icraatı. Mr. Bailleux: Teknisyen yok= istihdam alınabilir. Seyhan vilayeti. Bahçe. Osmaniye. Ceyhan. Dörtyol. Karaisalı. Kadirli. Kozan. Kozan'dan gelenler: Zeki Akçay çiftlik sahibi. 1400 dönüm çiftliği: 700 pamuk, 700 hububat. 650 dönüm pamuk değiştirerek ekiyor. Münavebe sayılır mı? Alet: Nadas 36 motor, 6 çift at. Tohum-serpme. Çapa-adi. Yalnız 50 dönüm sular Cleveland. Hastalık %40 indirdi. 1. 300 yevmiye amele kullandı. (40-50). Maliyet fiyatı 420. En çok ıstırap: Amelesizlik. Kurt yemesinden (çok teşkilat lazım). Tarladan tarlaya sirayet etmiyor zannediyor. Tohum makinesi, çapa makinesi kullanılmıyor. Maliyet fiyatını indirmek için düşündüğümüz: Amele ücreti- Bu sene şimdi vasati 80 kuruş Sulamak ile*

Gazete haberlerine yansıyan bir diğer husus İsmet İnönü'ye halkın gösterdiği sevgi ve İsmet İnönü'nün halka karşı daima güleryüzlü olması ayrıca muhataplarını dikkatli şekilde dinlemesidir.[1533] Bu durum İsmet İnönü'nün halkla ilişkilere verdiği önemi göstermesi bakımından dikkate değerdir. İnönü'nün pamuk üretimini artırmak için yerli üretime ağırlık verilmesini istemesi ve Adanalıları bu konuda teşvik etmesi, sorunlara karşı çözüm odaklı olması İnönü'nün kişiliği hakkında önemli ipuçları vermektedir. Bilim insanlarıyla ziyarete gitmesi ve burada bilim insanlarının çiftçileri aydınlatması, üretimde bilimsel yolların izlenmesi Cumhuriyet'in meselelere bakış açısını anlamak bakımından son derece önemlidir.

4.1.2.3. İsmet İnönü'nün 1943'te Adana'yı Ziyareti

6 Ekim 1943 tarihinde saat 17.00'de[1534] Adana'ya gelen Cumhurbaşkanı İnönü, ziyaret haberinin geç vakitte duyurulmasına rağmen halkın büyük coşkusuyla karşılanmıştır. Binlerce Adanalı istasyon caddesini doldurarak Cumhurbaşkanı'nı karşılamaya gelmiştir. Parti ve ordu erkanı ile asker, jandarma, polis, mektepler, izciler ve büyük bir halk kitlesi tarafından tezahüratlarla karşılanan İnönü, Seyhan Nehri üzerinde yapılan regülatörde incelemelerde bulunmuştur. Akşam saat yedide CHP ve Halkevi binasını ziyaretinden sonra Halkevi bahçesinde verilen partiye iştirak etmiştir.[1535] Geceyi Halkevi'nin misafirhanesinde geçiren İnönü'ye Meclis Başkanı B. Abdülhalik Renda ile B. Hasan Saka ve B. Raif Karadeniz,[1536] Genelkurmay Asbaşkanı Orgeneral Asım Gündüz, Korgeneral Mustafa Muğlalı ve Tümgeneral Şükrü Kanatlı[1537] refakat etmiştir.

İsmet İnönü, Adana'da kaldığı ikinci gün, sabah saat 9.00'da Erkek Lisesini ziyaret etmiş ve burada edebiyat, matematik ve lisan derslerine girmiştir. Buradan Erkek Sanat Enstitüsüne geçmiş, bazı incelemelerde bulunmuş öğrencilerle sohbet etmiştir. Ayrıca Kız Lisesini, İsmet İnönü Kız Enstitüsünü, Ticaret Lisesini ve Ziraat Lisesini

---

istihsali arttırmak. Tohum, çapa- sizin kanaatinize göre maliyeti indirir. 4 kişi daima çalışan (Defter devamında, daha başka çiftlik sahipleri için Zeki Akçay hakkında tutulmuş olan notlara benzer notlar yer almaktadır.". İsmet İnönü, *Defterler 1919-1973*, haz. Ahmet Demirel, 3. Baskı (İstanbul: YKY Yayınları, 2020) s. 157-161.

[1533] *Türk Sözü,* 1 Teşrinievvel 1936, s. 1, 2.

[1534] *Bugün,* 7 Birinciteşrin 1943, s. 1.

[1535] *Türk Sözü,* 7 Birinciteşrin 1943, s. 1; *Bugün,* 7 Birinciteşrin 1943, s. 1.

[1536] *Türk Sözü,* 7 Birinciteşrin 1943, s. 1.

[1537] *Bugün,* 7 Birinciteşrin 1943, s. 1.

ziyaret etmiştir. Öğle yemeğini Halkevi'nde yiyen İnönü, öğleden sonra yüzme havuzunda yapılan eğitim faaliyetleri hakkında bilgi almıştır.[1538]

Eğitim teftişlerinden sonra çiftçilerle bir araya gelen İnönü, çiftçilerin taleplerini dinlemiş, pamuk üretiminden fiyatlarına kadar birçok konuya temas etmiş ve Çukurova'dan senede 400 bin balye pamuk hedefini koymuştur.[1539] *"Bugün"* gazetesinin birinci sayfasında yer verilen isimsiz bir yazıda İsmet İnönü'ye "Yüce Başbuğ" şeklinde hitap edilmiştir. İsmet İnönü'nün sadece Türk milleti için değil insanlık için de öneminden söz edilen yazıda, coşkulu bir dille İnönü selamlanmıştır.[1540] İsmet İnönü'nün her zaman güler yüzlü olduğu ve muhatap olduğu kitleye gülümsediği bu ziyaretinde de söz konusu edilmiştir.[1541] Bununla da yetinmeyen İnönü, kendisini karşılamaya gelenlerin ellerini tek tek sıkmak için gayret göstermiştir.[1542] İsmet İnönü, bu gezisi sırasında Adanalılara yönelik bazı konuşmalar da yapmıştır. Bunlardan birinde "Adana, vatanımızın temel direklerinden biri olan adana bütün milletin dikkatli gözleri önünde canlı, heybetli bir varlık olarak ilerliyor, yükseliyor. Türk milletinin yüreğinde Adana'nın derin ve geniş yeri vardır. Adana'nın köyleri ve merkezi ile ilerlemesini bütün milletin ortak bahtiyarlığıdır"[1543] demiştir. İsmet İnönü, 7 Ekim 1943 tarihinde akşam saat 18.30'da maiyetiyle birlikte Mersin'e gitmek üzere Adana'dan ayrılmıştır.

4.1.2.4. Adana'da 1944'te Kutlanan "İnönü Günü"

Cumhurbaşkanı İnönü'nün Adana'ya ilk ziyaretinin 18.yıldönümü için kutlama programı hazırlanmış,[1544] 11 Mart 1944 tarihinde bir anma töreni yapılmıştır. Saat 15.00'de Halkevi'nde başlayan "*İnönü Günü*" kutlamalarına kalabalık bir halk kitlesi yanında partililer, Halkevliler, okullular, polis müfrezesi, Vali, Cumhuriyet Müddei Umumisi, Belediye Reisi, Parti Reis Vekili, Halkevi Çiftçi Birliği Reisi, CHP İdare Heyeti azaları, Emniyet ve Maarif Müdürleri katılmıştır. Kutlamaya katılanlar, İnönü'nün Adana'yı ilk şereflendirdikleri gün misafir olduğu Suphi Paşa Konağı'na doğru yürüyüşe geçmiş, yol üstünde bulunan Ziyapaşa Okulunun temel atma töreni

---

[1538] *Bugün,* 8 Birinciteşrin 1943, s. 1.
[1539] *Bugün,* 8 Birinciteşrin 1943, s. 1.
[1540] *Bugün,* 7 Birinciteşrin 1943, s. 1.
[1541] *Türk Sözü,* 7 Birinciteşrin 1943, s. 1.
[1542] *Bugün,* 7 Birinciteşrin 1943, s. 1.
[1543] *Türk Sözü,* 8 Birinciteşrin 1943, s. 1; *Bugün,* 8 Birinciteşrin 1943, s. 1.
[1544] Hazırlanan programın detaylı bilgisi için bkz. *Türk Sözü,* 11 Mart 1944, s. 1, 3.

yapılmıştır. Suphi Paşa Konağı'nın önünde yapılan anmalarda günün anlam ve önemini anlatan konuşmalar yapılmıştır. Anma törenleri akşam mandolin kursu talebeleriyle sona ermiştir.[1545]Adana Halkevi Başkanı Basri Arsoy tarafından İsmet İnönü'ye gönderilen bağlılık telgrafına karşılık, İsmet İnönü Adanalılara iltifat ve teşekkür etmiştir.[1546] Şehirde, *"İnönü Günü"* kutlamaları yapılsa da kutlamalar, 1940'lı yılların ortalarından sonra süreklilik arz etmemiştir. Bu durumun başlıca nedenleri arasında kuşkusuz Türkiye'nin çok partili hayata geçmesi, siyaset sahnesine yeni aktörlerin çıkması ve CHP'nin 1946'dan sonra ivme kaybetmesi gösterilebilir. Türk siyasi hayatında güç dengesinin değişimi Türk milletinin siyasi liderlere karşı bakış açısında da değişikliğe yol açtığını göstermektedir.

4.1.2.5. İsmet İnönü'nün 1946'da Adana'yı Ziyareti

Cumhurbaşkanı İnönü'nün, 1946 yılındaki Adana ziyareti 7 Ekim Pazartesi günü başlamıştır. Saat 12.45'te Tarsus'tan Adana'ya gelen İnönü,[1547] büyük bir kalabalık tarafından karşılanmış ve Halkevi'ne giderek öğlen yemeği yemiştir. Bir süre dinlendikten sonra saat 14.00 sularında[1548] şehir içinde bir gezi yapmış, Erkek Sanat Enstitüsünü, Erkek Yapı Enstitüsünü, Emlak Bankası tarafından yaptırılan Adalet Sarayını, Zirai Donatım Kurumunu, Çiftçi Hanı ve tesisatını incelemiştir. Akşama doğru saat 17.30'da Halkevi'nde bazı görüşmeler yapmış, akşam da belediye tarafından Halkevi'nde Cumhurbaşkanı İnönü şerefine büyük bir ziyafet tertip edilmiştir. Seyhan Vali Vekili, Hatay Valisi, Garnizon Komutanı, CHP Müfettişi, CHP ve DP temsilcilerinin katıldığı ziyafet samimi bir havada geçmiştir.[1549] Cumhurbaşkanı İnönü, ertesi sabah "Adana'nın sıcak havası içinde ayrılıyorum"[1550] diyerek Adana'dan ayrılmıştır.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün güleryüzlülüğüne bu ziyaretinde de vurgu yapılmıştır.[1551]

[1545] *Bugün,* 12 Mart 1944, s. 1. Benzer haber için bkz. *Türk Sözü,* 12 Mart 1944, s. 1, 2.
[1546] *Bugün,* 15 Mart 1944, s. 1.
[1547] *Bugün,* 8 Ekim 1946, s. 1, 2.
[1548] *Bugün,* 8 Ekim 1946, s. 1, 2.
[1549] *Türk Sözü,* 8 Ekim 1946, s. 1, 2. Ayrıca bkz. *Bugün,* 8 Ekim 1946, s. 1, 2; *Demokrat,* 8 Ekim 1946, s. 1, 3.
[1550] *Türk Sözü,* 9 Ekim 1946, s. 1, 2.
[1551] *Türk Sözü,* 9 Ekim 1946, s. 1, 2.

4.1.2.6. İsmet İnönü'nün 1948'de Adana'yı Birinci Ziyareti

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Adana'ya 1948 yılındaki ilk ziyaretini 22 Şubat tarihinde yapmıştır. Cumhurbaşkanı İnönü'ye bu ziyaretinde eşi Mevhibe İnönü, CHP Milletvekili Nihat Erim ve DP Milletvekili Nuri Özsan[1552] ile Bayındırlık Bakanı Kasım Gülek[1553] refakat etmiştir.

Vali Zühtü Durukan ve kalabalık bir heyet tarafından Pozantı'da karşılanan İnönü,[1554] su taşkınlarıyla zarar gören Adana, Tarsus ve Ceyhan'da incelemelerde bulunmak üzere[1555]22 Şubat 1948 tarihinde saat 16.30'da Adana'ya gelmiştir.[1556] On binlerce kişinin büyük bir sevgiyle karşılanan İnönü,[1557] ertesi sabah selden hasar gören bölgeleri yani Tarsus, Adana, Ceyhan Ovalarını iki saat boyunca[1558] uçakla gökyüzünden incelemiş,[1559] saat 11.30'da Türk Hava Kurumu binasına geçmiş, çiftçi ve tüccarlarla toplantı yapmıştır. Toplantıda Çiftçi Birliği Başkanı B. Fazlı Meto, 1)Sel felaketinin yaralarını sardıktan sonra sulama işinin halledilmesi, 2) Muhtaç çiftçilere bedelsiz tohum verilmesi, 3) Mali durumu iyi olan çiftçilere fazla kredi verilmesi, 4) Tarımda makineleşme için çiftçinin desteklenmesi, 5) Çiftçinin elinde kalan pamukların hızla satın alınması gibi hususları dile getirmiştir.[1560] İnönü, bu toplantıda katılımcıları dikkatle dinlemiş, yapılacak çalışmalarla ilgili Tarım Bakanı'nı görevlendirmiş, konuyu anlamak için sorularla meseleye vakıf olmaya çalışmış[1561] ve kendisi bizzat not[1562] tutarak süreci takip edeceğini söylemiştir.[1563]

[1552] *Türk Sözü,* 22 Şubat 1948, s. 1.
[1553] *Bugün,* 24 Şubat 1948, s. 1, 2; *Demokrat,* 24 Şubat 1948, s. 1, 2, 3.
[1554] *Bugün,* 22 Şubat 1948, s. 1; *Bugün,* 24 Şubat 1948, s. 1, 2.
[1555] *Bugün,* 22 Şubat 1948, s. 1.
[1556] *Yeni Adana,* 23 Şubat 1948, s. 1. Bugün gazetesi 16.20'de Adana'ya geldiğini yazmaktadır. Bkz. *Bugün,* 24 Şubat 1948, s. 1, 2.
[1557] *Bugün,* 24 Şubat 1948, s. 1, 2.
[1558] *Demokrat,* 24 Şubat 1948, s. 1, 2, 3.
[1559] *Yeni Adana,* 23 Şubat 1948, s. 1; *Bugün,* 24 Şubat 1948, s. 1, 3; *Demokrat,* 24 Şubat 1948, s. 1, 2, 3.
[1560] *Yeni Adana,* 23 Şubat 1948, s. 1; *Bugün,* 24 Şubat 1948, s. 1, 3.
[1561] *Bugün,* 24 Şubat 1948, s. 1, 3.
[1562] İsmet İnönü'nün 1948'de Adana ziyaretinde tutmuş olduğu notlar: *"22 Şubat Pazar: saat 10 TarsuBelediye. Su taşması. Hatırlı Gediği. Demokrat M. V. Dr. Aziz Tarsuslu şirretçe konuşmaları. Öğle yemeğinde sofrada darıldım. Adana – Hatırla. (Tarsus doğumlu DP İçel Milletvekili Dr. Aziz Köksal) 23 Şubat Pazartesi: Adana – Su baskını bölgelerini havadan görüş. Hava kurumunda görüşme. Ceyhan'a gidip gelme. Ceyhan halkevinde görüşme. Akşam yemeği. Hava Kurumun'da"*; İnönü, *Defterler*, s. 361, 362.
[1563] *Yeni Adana,* 23 Şubat 1948, s. 1; *Bugün,* 24 Şubat 1948, s. 1, 3.

Cumhurbaşkanı İnönü, sadece Çukurova'da değil, selden etkilenen Tarsus, Yenice, Mersin ve Ceyhan'da da incelemelerde bulunmuştur.[1564] Bu ziyarette dikkat çeken hususlardan biri Cumhurbaşkanı İnönü'nün toplantılarında tüm katılımcıların fikirlerini açıkça ifade etmeleri, taleplerini açıkça dile getirmeleri ve ikna olmadıkları konularda ısrarcı olmalarıdır. İnönü'nün Adanalı çiftçileri dikkatle dinlediği, sorularla konuları derinleştirdiği, notlar tuttuğu yine dikkat çekmektedir. İnönü, "Sizlerle temas etmekten büyük istifadeler sağladım. Güzel fikirleriniz var. Bunların bir an evvel gerçekleştirilmesini sağlayacağım"[1565] diyerek çiftçileri fikirlerini söylemek konusunda desteklemiştir.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 23 Şubat 1948 tarihinde saat 22.00'de[1566] Malatya istikametine doğru hareket ederek[1567] maiyetiyle birlikte Adana'dan ayrılmıştır.

4.1.2.7. İsmet İnönü'nün 1948'de Adana'yı İkinci Ziyareti

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Adana ziyareti, sel felaketi sonrasında yapılan çalışmaları incelemek üzere 7 Mart 1948 tarihinde gerçekleşmiştir. İnönü, Adana il sınırında Vali Zühtü Durukan tarafından karşılanmıştır.[1568] 6 Mart 1948 Cumartesi günü Ceyhan'da incelemelerde bulunan Cumhurbaşkanı İnönü, aynı gün gece yarısı 23.30'da Adana'ya ulaşmıştır.[1569] Cumhurbaşkanı İnönü'nün Adana ziyaretinin temel amacı, başta Hadırlı olmak üzere selden zarar gören bölgelerde incelemelerde bulunmak ve yapılan çalışmaları yerinde görmektir.[1570] Saat gece yarısına yakın olmasına rağmen Adanalılar, Cumhurbaşkanı İnönü'yü büyük bir coşkuyla karşılamıştır.[1571] 7 Mart Pazar günü sel bölgelerini gezen ve detaylı incelemelerde bulunan İnönü,

> *Çukurova, hakikaten büyük bir felakete uğramıştır. Uçakla gezdiğim zaman gördüm. Bütün bölge bir göl manzarası arz ediyordu. Fakat, dönüşte uçakla dolaşırken suların çekilmiş olduğunu, halkın yeniden işlerine koyulmuş bulunduğunu memnuniyetle gördüm. Çukurovalılar, eski neşelerini bulmuştur.*

[1564] *Türk Sözü,* 24 Şubat 1948, s. 1, 2.
[1565] *Bugün,* 24 Şubat 1948, s. 1, 3.
[1566] *Bugün,* 24 Şubat 1948, s. 1, 2.
[1567] *Bugün,* 24 Şubat 1948, s. 1.
[1568] *Bugün,* 7 Mart 1948, s. 1, 2.
[1569] *Bugün,* 7 Mart 1948, s. 1, 2. Türk Sözü gazetesi, bu saati 22.14 olarak vermiştir. Bkz. *Türk Sözü,* 7 Mart 1948, s. 1.
[1570] *Bugün,* 7 Mart 1948, s. 1, 2.
[1571] *Türk Sözü,* 7 Mart 1948, s. 1.

*Şimdi, sedler yapılmaktadır. Hükümet de her türlü yardımı yakmakta ve yerinde tedbirler almaktadır.*diyerek gördüğü manzarayı özetlemiştir.[1572]

Özellikle selin en fazla zarar verdiği yerlerden biri olan Hadırlı'daki çalışmalardaki ilerlemeyi memnuniyetle karşılamıştır.[1573] Hadırlı'daki gözlemlerini bitiren Cumhurbaşkanı İnönü, uçağa binerek selden zarar gören Osmaniye, Kozan ve Kadirli bölgelerini havadan incelemiştir.[1574] Bir buçuk saat süren incelemelerde[1575] yanında eşi Mevhibe İnönü,[1576] Özden İnönü, Bayındırlık Bakanı Kasım Gülek, Muğla DP Milletvekili Nuri Özsan, Kocaeli CHP Milletvekili Nihad Erim, Maraş Milletvekili Hasan Reşad Tankut, Vali Zühdü Durukan, Orgeneral Kurtcebe Noyan da hazır bulunmuştur.[1577] İnönü, Ramazandağı'ndaki (İncirlik) petrol arama faaliyetlerini de yerinde incelemiş, petrol bulunduğunun müjdesini almıştır.[1578]Cumhurbaşkanı İnönü, "Bu müjde karşısında çok sevinçliyim. Bu haber, bütün yüreğimi doldurdu. Artık inanıyorum, bu dava da hallonuyor"[1579] demiştir.

Siyasi partilerin çalışmalarıyla ilgili de açıklama yapan Cumhurbaşkanı İnönü, genel durumun iyi olduğunu ve bütün partilerin barış içinde memleket işleri için uğraştığını ifade etmiştir.[1580] Adana'daki incelemelerini tamamlayan İnönü, maiyetiyle birlikte Tarsus'a doğru hareket etmiştir.[1581] Ayrıca İnönü bu ziyaret esnasında da birtakım notlar tutmuştur.[1582]

4.1.2.8. İsmet İnönü'nün 1950'de Adana'yı Ziyareti

Cumhurbaşkanı İnönü, 2 Nisan 1950 Pazar günü yaklaşan seçim için siyasi çalışmalar yapmak amacıyla Adana'ya ziyaret gerçekleştirmiştir.[1583] Geceyi İncirlik'te geçiren Cumhurbaşkanı İnönü, sabah saat 10.00'da Adana'ya gelecek ve Halkevi'nde

---

[1572] *Bugün,* 9 Mart 1948, s. 1, 2.
[1573] *Türk Sözü,* 9 Mart 1948, s. 1, 3.
[1574] *Türk Sözü,* 9 Mart 1948, s. 1, 3.
[1575] *Demokrat,* 9 Mart 1948, s. 1, 2.
[1576] *Türk Sözü,* 7 Mart 1948, s. 1.
[1577] *Demokrat,* 9 Mart 1948, s. 1, 2.
[1578] *Bugün,* 9 Mart 1948, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 9 Mart 1948, s. 1, 3; *Demokrat,* 9 Mart 1948, s. 1, 3.
[1579] *Demokrat,* 9 Mart 1948, s. 1, 3.
[1580] *Bugün,* 9 Mart 1948, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 9 Mart 1948, s. 1, 3
[1581] *Türk Sözü,* 9 Mart 1948, s. 1, 3.
[1582] "7 Mart Pazar: Saat 9'da Hadırlı. Saat 10.15'te uçuş, 11.45'te iniş. Eski gördüklerim ve Yumurtalık köyü ile Kozan. Petrol istikşaf istasyonunda yemek. Tarsus-Hükümet konağı. Park." İnönü, *Defterler*, s. 364.
[1583] *Bugün,* 2 Nisan 1950, s. 1; *Demokrat,* 2 Nisan 1950, s. 1, 2.

bir konuşma yapacaktır.[1584] İnönü'yü karşılamak için çevre illerden ve ilçelerden çok sayıda heyet Adana şehir merkezine gelmiştir.[1585] Cumhurbaşkanı İnönü, Adana'da büyük bir ilgi ve görülmemiş bir kalabalık tarafından karşılanmıştır.[1586] Halkevi Salonunu hıncahınç dolduran kitleye hitap eden İnönü, seçimlerin huzur içinde geçmesi yönünde beyanlarda bulunmuştur.[1587] İnönü konuşmasında,

> *Şiddet politikacısı, hata işlemek gibi bir insan hasletinden kendini münezzeh görür. Şiddet yolunda olan politikacı için, her davasına esas tutmak lazımdır. Milli bayramlarda beraber şenlik yapamazlar... Memleketin, şiddet politikasını teşvik ve terviç etmesinden sakınırım. Düpedüz hakikatten uzaklaşan ve karşısındakilere hiçbir iyi niyetatfetmiyen politika, seçimde teşvik olunursa, memleketin iç ahenginin nereye varacağını, vatandaşlarımın on defa düşünmeleri borçlarıdır.*[1588] demiştir.

İnönü, Halkevi'ndeki konuşmasından sonra İncirlik'teki ve Alihocalı'daki petrol arama işlerini teftiş etmiş ve oradan Tarsus'a geçmiştir.[1589] Aynı gün MP Başkanı Hikmet Bayur da miting yapmak için Adana'ya gelmiştir. İnönü Meydanı'nda miting yapmak için hem CHP hem de MP başvuru yapmış, çekilen kurayı MP kazanmıştır. O gün "Adana'da bir nutuk düellosu"[1590] yaşanmıştır. Dönemin şartları göz önüne alındığında hem cumhurbaşkanı hem CHP Genel Başkanı olan İsmet İnönü kendi ismini taşıyan meydanda kura sonucu konuşma yapamamıştır ve kura sonucuna riayet edilmiştir. Demokrasi bazen de adını taşıyan meydanda konuşamamaktır.

"İnönü bir nutuk söyledi, MP'de miting tertipledi"[1591] şeklinde özetlenen Adana'daki seçim çalışmaları, Adana basınında köşe yazılarına da konu olmuştur. *"Türk Sözü"* gazetesinde yer alan "Hoş geldin İnönü!" başlıklı ve Ferit Celal Güven imzalı bir köşe yazısında Cumhurbaşkanı İnönü'nün seçim sürecindeki söylemleri ve tavırları takdirle anılmış ve diğer parti lidelerine de örnek gösterilmiştir. İnönü'nün devlet adamlığına yakışan dürüst ve demokratik söylem ve tavırlarına karşı muhalefetin

---

[1584] *Bugün,* 2 Nisan 1950, s. 1; Demokrat gazetesi saat vermemiştir. Bkz. *Demokrat,* 2 Nisan 1950, s. 1, 2.
[1585] *Bugün,* 2 Nisan 1950, s. 1.
[1586] *Türk Sözü,* 4 Nisan 1950, s. 1, 3.
[1587] *Seyhan,* 3 Nisan 1950, s. 1, 2, 3.
[1588] *Bugün,* 4 Nisan 1950, s. 1, 2.
[1589] *Yeni Adana,* 3 Nisan 1950, s. 1, 2, 3.
[1590] *Demokrat,* 2 Nisan 1950, s. 1, 2.
[1591] *Demokrat,* 4 Nisan 1950, s. 1, 2.

takdir etmek yerine göstermiş olduğu sinirli tavır eleştirilmiştir.[1592] Yine "*Türk Sözü*" gazetesinde yer alan "Adanalılar ve İnönü" başlıklı isimsiz bir yorumda Cumhurbaşkanı İnönü'nün Adana ziyareti konu edilmiştir. Onun halkla olan samimi ve aracısız görüşmeleri, Adanalıların İnönü'ye duyduğu benzersiz sevgi anlatılmıştır. İsmet İnönü'ye yönelik terbiye ve nezaket sınırlarını aşan saldırılarda bulunan kişilerin halkı öfkelendirdikleri ve er geç hak ettikleri dersi alacakları ifade edilmiştir.[1593]

"Seyhan" gazetesinde yer alan isimsiz ve "İnönü Adana'da" başlıklı bir yorumda Cumhurbaşkanı İnönü'nün Adana ziyaretindeki başarısı yorumlanmıştır. Halkın, İnönü'ye gösterdiği büyük ilgi, dağıtılan 20 bin rozetin halk tarafından yakalara takılması, Halkevi'ndeki konuşmaya binlerce Adanalının katılması gibi hususlar ön plana çıkarılarak İnönü'ye dönük saldırılar eleştirilmiştir.[1594] *"Yeni Adana*" gazetesinde "Dün Adana'da Tarihi Bir Gün Yaşandı" başlıklı yazıda Cumhurbaşkanı İnönü'nün Adana faaliyetleri konu edilmiştir. Ayrıca İnönü'nün konuşmasının metni verilmiştir.[1595]

4.1.2.9. İsmet İnönü'nün 1954'te Adana'yı Ziyareti

1950 yılındaki seçimlerde Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanı, Adnan Menderes'in Başbakan seçilmesi üzerine İsmet İnönü, Adana'ya ziyaretini CHP Genel Başkanı olarak 18 Nisan 1954 tarihinde yapmıştır.

Adana'da 100 bin kişi tarafından görülmedik bir kalabalıkla karşılanan İnönü'nün konuşması Adana, Tarsus ve Mersin'de DP'liler tarafından sabote edilmiştir. CHP'liler İnönü'nün konuşmasının sabote edilmesine tepki göstermiştir.[1596] Sabote olarak tanımlanan olay, İnönü'nün konuşma yaptığı sırada halktan birkaç kişinin "İşitmiyoruz, işitmiyoruz" diye bağırmalarıdır. İnönü'nün kulaklarının az işitmesine kinaye olarak yorumlanan bu bağrışları İnönü, "Ayıptır, toplantımızı sabote ediyorlar. Bu Ortaçağ usulüdür, demokrasi böyle gelişemez, bu şekilde siyasi mücadele yapılmaz" diyerek tepki göstermiştir.[1597] "*Bugün*" gazetesindeki bir haberde bunun bir sabote

[1592] *Türk Sözü,* 2 Nisan 1950, s. 1.
[1593] *Türk Sözü,* 4 Nisan 1950, s. 1.
[1594] *Seyhan,* 3 Nisan 1950, s. 1.
[1595] *Yeni Adana,* 3 Nisan 1950, s. 1, 2, 3.
[1596] *Türk Sözü,* 20 Nisan 1954, s. 1, 3.
[1597] *Bugün,* 20 Nisan 1954, s. 1, 4.

olmadığı, ses sistemindeki aksaklık olduğu yazılmıştır.[1598] Adana'ya uçakla gelen İnönü,[1599] pazar günü İnönü Meydanı'nda 30 bin kişilik bir kalabalığa seçim konuşması yapmıştır. Yanında CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'i de getiren İnönü; seçim konuşmasında hayat pahalılığını gündeme getirmiş, vergi sistemindeki değişiklikleri eleştirmiş, haciz ve baskın işlemleriyle vatandaşın haysiyetinin zedelendiğini söylemiştir.[1600] Milli yatırımların yabancı sermayaye terk edilemeyeceği üzerinde duran ve yeni çıkarılan kanunu[1601] eleştiren İnönü,"Türkiye'de, bilhassa Çukurova'da yabancı sermayenin işletilmesine terk edebileceğimiz boş toprağımız yoktur"[1602] demiştir.

"Bugün" ve "*Demokrat"* gazetelerinin İnönü aleyhinde haberler kaleme aldığı gözden kaçmamaktadır. *"Bugün"* gazetesi*,* İnönü'nün konuşmasındaki eleştirilerden bir kısmına satır aralarında cevap vermiş,[1603]"*Demokrat"* gazetesi ise "İnönü Geldi, Konuştu, Gitti"[1604] şeklinde İnönü'nün ziyaretini hafife alan bir başlığı tercih etmiştir. Haber metni ise baştan sona kadar ziyareti hafife alan ifadelerle doldurulmuştur. İnönü'nün mitingine gelen bir kısım insanın yevmiye ile getirildiği, İnönü'nün Kasım Gülek ile Kemal Satır'ın etkisinde kaldığı, konudan konuya atladığı, vatandaşların beklentisini karşılayan bir konuşma yapmadığı ve Kasım Gülek'in de konuşma yapacağı sırada kalabalığın dağıldığı gibi ifadelere yer verilmiştir.[1605] Mersin'de Hatay'da, Gaziantep'te ve Maraş'ta seçim çalışmaları yapan İnönü, 21 Nisan 1954 Çarşamba günü Adana'dan ayrılırken "Adana'nın ve öteki vilayetlerimizin dillerini, kalplerini ve dertlerini anlamış olarak dönüyorum. Vazifemi yapacağım."[1606] demiştir.

4.1.2.10. İsmet İnönü'nün 1958'de Adana'yı Ziyareti

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, 5 Aralık 1958 Cuma günü saat 17.55'te siyasi çalışmalar için maiyetiyle birlikte havayolu ile Adana'ya gelmiştir.[1607] Bu ziyaretinde İnönü'ye Kasım Gülek, Fethi Çelikbaş, Turan Güneş, Turhan Feyzioğlu, C. Sait Barlas

---

[1598] *Bugün,* 20 Nisan 1954, s. 1, 4.
[1599] *Demokrat,* 20 Nisan 1954, s. 1, 5; *Bugün,* 20 Nisan 1954, s. 1, 4.
[1600] *Bugün,* 20 Nisan 1954, s. 1, 4.
[1601] İsmet İnönü burada 23 Ocak 1954 Tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürülüğe giren 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununu eleştirmektedir.
[1602] *Bugün,* 20 Nisan 1954, s. 1, 4.
[1603] *Bugün,* 20 Nisan 1954, s. 1, 4.
[1604] *Demokrat,* 20 Nisan 1954, s. 1, 5.
[1605] *Demokrat,* 20 Nisan 1954, s. 1, 5.
[1606] *Yeni Adana,* 22 Nisan 1954, s. 1; *Türk Sözü,* 22 Nisan 1954, s. 1.
[1607] *Bugün,* 6 Aralık 1958, s. 1.

başta olmak üzere elliye yakın milletvekili refakat etmiştir. İnönü'yü on binlerce Adanalı büyük bir coşkuyla karşılamıştır.[1608] Akşam saat 20.30'da Adana Kulübü Salonu'nda İnönü şerefine İl İdare Kurulu tarafından[1609] bir ziyafet verilmiştir. Ziyafette Turan Güneş, Fethi Çelikbaş ve İsmet İnönü birer konuşma yapmıştır.[1610] HP'nin CHP'ye katılmasıyla gündemde önemli yer tutmuştur. İnönü, konuşmasında "CHP, Hürriyet Partililerin iltihakı ile kuvvet bulmuştur",[1611]"Güçler birliği ile ilgili haberleri neş'e ile alıyorum."[1612] demiştir. Geceyi Hasan Gülek'in evinde geçiren İnönü, ertesi sabah seçim çalışmaları için Hatay'a gitmiştir.[1613]

4.1.3. Mareşal Fevzi Çakmak'ın 1937'de Adana'yı Ziyareti

Mareşal Fevzi Çakmak, 4 Eylül 1937 Cumartesi günü Ordu Müfettişi Orgeneral İzzettin, Kolordu Komutanı Mümtaz ile Bürücek Yaylası'nı ziyaret etmiştir. Yaylada iki gün kaldıktan sonra 6 Eylül 1937 Pazartesi günü saat 18.00'de Adana'ya gelen Mareşal Fevzi Çakmak,[1614] kalabalık bir halk kitlesi, şehrin ileri gelenleri ve askeri bando tarafından karşılanmıştır.[1615] Onuruna bir yemek verilen Çakmak, geceyi orduevinde geçirmiştir.[1616] 7 Eylül Salı günü askerî hastaneyi, kışlayı teftiş eden[1617] Mareşal Fevzi Çakmak'ın şerefine vilayet tarafından mezbaha bahçesinde çay ve ardından belediye tarafından Seyhan Park Gazinosu'nda yemek ziyefeti verilmiştir.[1618] 8 Eylül Salı günü sabah saat 10.15'de halkın coşkulu uğurlamasıyla Mareşal Fevzi Çakmak Adana'dan ayrılmıştır.[1619]

[1608] *Yeni Adana,* 6 Aralık 1958, s. 1, 3; *Türk Sözü,* 6 Aralık 1958, s. 1, 4.
[1609] *Türk Sözü,* 6 Aralık 1958, s. 1, 4; *Yeni Adana,* 6 Aralık 1958, s. 1, 3.
[1610] *Bugün,* 6 Aralık 1958, s. 1; *Türk Sözü,* 6 Aralık 1958, s. 1, 4; *Yeni Adana,* 8 Aralık 1958, s. 1, 3.
[1611] *Türk Sözü,* 6 Aralık 1958, s. 1, 4.
[1612] *Yeni Adana,* 6 Aralık 1958, s. 1, 3.
[1613] *Bugün,* 6 Aralık 1958, s. 1; *Yeni Adana,* 6 Aralık 1958, s. 1, 3; *Türk Sözü,* 7 Aralık 1958, s. 1.
[1614] *Yeni Adana,* 7 Eylül 1937, s. 1; Türk Sözü gazetesi saati 18.10 olarak vermiştir. Bkz. *Türk Sözü,* 7 Eylül 1937, s. 1.
[1615] *Türk Sözü,* 7 Eylül 1937, s. 1.
[1616] *Yeni Adana,* 7 Eylül 1937, s. 1; Türk Sözü gazetesi saati 18.10 olarak vermiştir. Bkz. *Türk Sözü,* 7 Eylül 1937, s. 1.
[1617] *Yeni Adana,* 8 Eylül 1937, s. 1; *Türk Sözü,* 8 Eylül 1937, s. 1.
[1618] *Yeni Adana,* 7 Eylül 1937, s. 1; *Yeni Adana,* 8 Eylül 1937, s. 1; *Türk Sözü,* 7 Eylül 1937, s. 1.
[1619] *Türk Sözü,* 9 Eylül 1937, s. 1.

4.1.4. Celal Bayar'ın Adana'yı Ziyaretleri

Celal Bayar, başbakan olarak 1937 yılında Atatürk ile Adana'yı ziyaret etmiştir. Ancak bu ziyarette gazeteler ağırlıklı olarak sayfalarında Atatürk'e yer ayırmıştır.[1620] Ayrıca DP Genel Başkanı Celal Bayar 29 Haziran 1946 tarihinde DP'nin seçim faaliyetlerine katılmak maksadıyla Adana'ya bir ziyaret gerçekleştirmiş ancak bu ziyaret de basında geniş yer bulmamıştır.[1621] 14 Mayıs 1950 seçimleri kapsamında Anadolu ziyaretlerini sürdüren Celal Bayar, Erzurum'a gideceği esnada olumsuz hava koşulları nedeniyle Adana programı olmamasına rağmen 8 Mayıs 1950 tarihinde sabah saatlerinde Adana'ya uğramıştır. Bayar, Kuruköprü Meydanı'nda vatandaşlarla biraraya gelmiş, konuşmasında 1946 seçimlerinde yaşananlara ve seçim güvenliğine değinmiştir. Atatürk'ün "Millete inanan ve güvenen her şeyde muvaffak olur" sözüne atıf yapan Bayar, aynı gün uçakla Ankara'ya geri dönmüştür.[1622] Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Güney bölgesine bir tetkik gezisine çıkmış, gezi sonrası 29 Nisan 1953 tarihinde uçağının Adana İncirlik Havaalanı'ndan kalkamasından dolayı Adana'ya uğramış, Adana'da Akarçelik petrol sondaj mahallini ziyaretinin ardından aynı gün Ankara'ya dönmüştür.[1623] Bu bağlamda yukarıda bahsedilen ziyaretler ayrı başlıklar altında incelenmemiştir.

4.1.4.1. Celal Bayar'ın 1948'de Adana'yı Ziyareti

Muhalefet lideri Celal Bayar, 14 Haziran 1948 tarihinde Adana'yı ziyaret etmiştir. Konya Ereğli üzerinden saat 19.20'de Adana'ya gelen DP Genel Başkanı Bayar,[1624]seçim çalışmaları kapsamında Adana İnönü Meydanı'nda bir konuşma yapmış, seçim güvenliği ayrıca su, ticaret ve siyasi partilerin propaganda faaliyetleri üzerinde durmuştur.[1625] Konuşmasında, "Demokrat Parti seçim emniyetinin teessüsünü bütün umdelerinin üstünde tutmaktadır. Çünkü Milli İrade hakiki manasıyla tecelli etmelidir. Şayet bu olmamışsa milli irade namına söylenen sözler boş kalır." diyen

---

[1620] Celal Bayar'ın Atatürk ile beraber Adana ziyaretine dair intibaları için bkz. *Türk Sözü,* 27 Teşrinisani 1937, s. 1, 2.
[1621] *Türk Sözü,* 30 Haziran 1946, s. 2.
[1622] Celal Bayar'ın Adana ziyareti ve konuşması hakkında detaylı bilgi için bkz. *Demokrat,* 9 Mayıs 1950, s. 1, 2, 3; *Bugün,* 9 Mayıs 1950, s. 1, 2.
[1623] *Demokrat,* 30 Nisan 1953, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 30 Nisan 1953, s. 1, 3.
[1624] *Türk Sözü,* 15 Haziran 1948, s. 1, 2; *Bugün,* 15 Haziran 1948, s. 1, 3.
[1625] *Yeni Adana,* 15 Haziran 1948, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 15 Haziran 1948, s. 1, 2. Bugün gazetesi bu saati 19.15 olarak vermiştir. Bkz. *Bugün,* 15 Haziran 1948, s. 1, 3.

Bayar'ın konuşma metninin tamamını "*Türk Sözü"*gazetesi vermiştir.[1626] Adana'daki siyasi çalışmalarına devam eden genel başkan Bayar, 15 Haziran tarihinde Ceyhan ve Mersin'e giderek halkla buluşmuş ve halka kısa konuşmalar yapmıştır. Aynı gece Mersin'den Adana'ya dönen Bayar,[1627] 16 Haziran tarihinde Kozan ve Kadirli'de partililerle biraraya gelmiş partililerin dilek ve şikayetlerini dinlemiştir. Kozan'da bulunduğu esanada Feke'den gelenlerin Kaymakam hakkında şikayetlerde bulunmaları üzerine Bayar, İdare Amirlerini şiddetli bir şekilde eleştirmiş, "Kanunlara uymayan ve milletin hakkını çiğneyen İdare Amirleri günahkardır"[1628] demiştir. 18 Mart tarihinde Adana'da DP İl Teşkilatının satın olmuş olduğu Tan Sineması'nda partililerle buluşan Bayar, 19 Mart tarihinde Maraş'a gitmek üzere Adana'dan ayrılmıştır.[1629]

4.1.4.2. Celal Bayar'ın 1950'de Adana'yı Ziyareti

DP Başkanı Celal Bayar, Adana'ya bir başka ziyaretini 18 Mart 1950 Cumartesi günü yapmıştır. Ankara'dan uçakla saat 13.30'da Adana'ya inen Bayar'a İçel Milletvekili Dr. Celal Ramazanoğlu refakat etmiştir. Aynı gün şehir merkezinde partililer tarafından karşılanan Bayar, parti binasında partili heyetlerle görüşmüştür. Akşam 19.00'da görüşmelerini tamamladıktan sonra Mersin'e gitmiş ve gece geç saatlerde Adana'ya geri dönmüştür. Başkan Bayar'a bu seyahatinde *"Cumhuriyet"* gazetesi sahip ve Başyazarı Nadir Nadi, İçel milletvekillerinden Dr. Celal Ramazanoğlu ve Gaziantep Heyeti refakat etmiştir. Bayar, ertesi sabah il kongresine katılmak için sabah 06.00'da Gaziantep'e hareket etmiştir. 20 Mart 1958 Pazartesi günü gece geç saatlerde Adana'ya dönmüş ve ertesi gün Ankara'ya dönmek üzere hareket etmiştir.[1630]

Celal Bayar, Adana DP yöneticileri arasında baş gösteren birtakım sorunları çözmek için de mesai harcamıştır. *"Türk Sözü"* gazetesinde ancak şiddetlenen ayrılıkların Bayar tarafından da onarılamayacağına dair yorumlar yapılmıştır.[1631] *"Türk Sözü"* gazetesi, Celal Bayar'ın Adana'ya gelmeyeceğine dair bir haber çıkmış DP

[1626] *Türk Sözü,* 15 Haziran 1948, s. 1, 2.
[1627] *Bugün,* 16 Haziran 1948, s. 1, 2.
[1628] *Bugün,* 17 Haziran 1948, s. 1, 2.
[1629] *Bugün,* 19 Haziran 1948, s. 1, 2.
[1630] *Demokrat,* 19 Mart 1950, s. 1, 2; *Bugün,* 19 Mart 1950, s. 1, 2.
[1631] *Türk Sözü,* 19 Mart 1950, s. 1, 2.

Adana İl Kurulu bir beyanname yayımlayarak bu haberi yalanlamıştır. Ayrıca bu bu haber *"Demokrat"* gazetesinde sert bir dille eleştirilmiştir.[1632]

4.1.4.3. Celal Bayar'ın 1951'de Adana'yı Ziyareti

Celal Bayar, Cumhurbaşkanı olarak Adana ziyaretini 21 Mayıs 1951 Pazartesi günü yapmıştır. Saat 10.45'te özel askeri bir uçakla Adana'ya gelen Bayar'a, Milli Savunma Bakanı Hulusi Köymen, Ankara Milletvekili Mümtaz Faik Fenik, İzmir Milletvekilli Mehmet Aldemir, Kırşehir Milletvekili Amiral Rıfat Özdaş, Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Nuri Yamut ve kalabalık bir heyet refakat etmiştir. Bayar'ı, havaalanında başta Vali ve Belediye Başkanı olmak üzere kalabalık bir heyet karşılamış ve halk da bu karşılamaya iştirak etmiştir.[1633] Önce vilayet binasına geçen Bayar, Vali Ahmet Kınık'tan, Seyhan milletvekillerinden ve diğer görevlilerden bilgi almış, buradan belediye binasına geçmiştir. Belediye binasının balkonuna çıkarak halka kısa bir konuşma yapmıştır.[1634] Belediyedeki ziyaretini tamamlayan Cumhurbaşkanı Bayar, şehir kulübünde şerefine verilen öğle yemeğine katılmıştır. Aynı gün saat 14.45'te otomobille Adana'dan ayrılarak İncirlik'te inşa edilen Askeri Hava Limanı inşaatını ve Ali Hocalı'daki petrol arama faaliyetlerini yerinde incelemiştir. Buradan da İskenderun'a geçmiştir.[1635]

Cumhurbaşkanı Bayar'ın bu ziyareti "*Türk Sözü"* gazetesinde detaylı olarak haber yapılmış, *"Yeni Adana"*,[1636] *"Bugün"*[1637] ve "*Demokrat"*[1638] gazetelerinde ziyaret birkaç cümle ile geçiştirilmiştir.

4.1.4.4. Celal Bayar'ın 1952'de Adana'yı Ziyareti

Cumhurbaşkanı Celal Bayar Mersin'in kurtuluş günü etkinliklerine katılmak üzere trenle önce Adana Yenice'ye gelmiş,[1639] Adana'ya ziyareti ise 8 Ocak 1952 Salı günü gerçekleşmiştir. Büyük Millet Meclisi Başkanı Refik Koraltan ve Genelkurmay Başkanı Nuri Yamut'un refaketiyle saat 11.00'de Mersin'den Adana'ya gelen Bayar'ı

[1632] *Demokrat,* 19 Mart 1950, s. 1, 2.
[1633] *Türk Sözü,* 22 Mayıs 1951, s. 1, 3.
[1634] *Türk Sözü,* 22 Mayıs 1951, s. 1, 3.
[1635] *Türk Sözü,* 22 Mayıs 1951, s. 1, 3.
[1636] *Yeni Adana,* 22 Mayıs 1951, s. 1, 2.
[1637] *Bugün,* 22 Mayıs 1951, s. 1, 3.
[1638] *Demokrat,* 22 Mayıs 1951, s. 1, 2.
[1639] *Demokrat,* 5 Ocak 1952, s. 1, 2; *Bugün,* 5 Ocak 1952, s. 1, 2.

başta Vali olmak üzere ilin ileri gelenleri ve kalabalık bir halk kitlesi karşılamıştır.[1640] Beraberindeki heyetle valiliğe geçen Bayar, burada ildeki kalkınma faaliyetleri hakkında bilgi almıştır.[1641] Bayar, valilik ziyaretinden sonra İş Bankasının yeni hizmet binasının açılışını yapmıştır.[1642] İş Bankası Genel Müdürü ve İdare Meclisi Başkanı da törene katılmıştır.[1643] Açılıştan sonra İş Bankası tarafından kendisi şerefine verilen yemeğe katılmış ve ardından gazilerle buluşmuştur.[1644] Bayar, bundan sonra Zirai Donanım Kurumunun tamir atölyesini ve regülatörü ziyaret etmiştir.[1645]Ardından Adana Kulübü'nde tüccarların da bulunduğu toplantıya katılmıştır. Toplantıda Çukurova'nın ekonomik olarak gelişmesi için yapılması gerekenler masaya yatırılmış, Cumhurbaşkanı Bayar yol ve su konusunun önemine değinerek bu iki konuda gerekenin yapılacağını söylemiştir.[1646] Bayar, buradaki konuşmasında,

> *Su ve sulama meselesi ise ümit ettiğimiz şekilde tahakkuk ettiği takdirde bu geniş bölge daha mes'ud ve müferrah olacaktır. Çukurovanın sulanması ile beraber bu bereketli topraklar üzerinde milyonlarca vatandaşımızın iş güç sahibi olacağı şüphesizdir. Burası memeleketimizin başlıca istihsal ve sanayi bölgesi haline inkılap edecektir ve etmektedir. Bu işe hariç sermayenin iştirak edeceğine dair ümitlerimiz zail olmamıştır. Hariç sermaye olmasa dahi milli kuvvetimiz bu işi başarmağa kafi gelecektir,*[1647] diyerek yabancı sermayeyi teşvik etmiştir.

Burada Seyhan üzerinde kurulması gereken barajla ilgili ABD ile temasta olduklarını söylemiştir.[1648] Akşam saat 20.30'da Ticaret Odası tarafından Erciyespalas'ta Bayar'ın şerefine bir ziyafet verilmiştir.[1649] Cumhurbaşkanı Bayar,

---

[1640] *Yeni Adana,* 9 Ocak 1952, s. 1, 4; *Türk Sözü,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2; *Bugün,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2; *Demokrat,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2.
[1641] *Yeni Adana,* 9 Ocak 1952, s. 1, 4; *Bugün,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2; *Bugün,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2; *Demokrat,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2.
[1642] *Yeni Adana,* 9 Ocak 1952, s. 1, 4; *Türk Sözü,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2; *Bugün,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2; *Demokrat,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2.
[1643] *Türk Sözü,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2.
[1644] *Yeni Adana,* 9 Ocak 1952, s. 1, 4; *Türk Sözü,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2; *Bugün,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2.
[1645] *Yeni Adana,* 9 Ocak 1952, s. 1, 4; *Demokrat,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2.
[1646] *Yeni Adana,* 9 Ocak 1952, s. 1, 4; *Türk Sözü,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2.
[1647] *Türk Sözü,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2.
[1648] *Bugün,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2.
[1649] *Yeni Adana,* 9 Ocak 1952, s. 1, 4; *Türk Sözü,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2; *Bugün,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2.

maiyetiyle birlikte 9 Ocak 1952 Çarşamba günü Hatay'a gitmek üzere Adana'dan ayrılmıştır.[1650]

4.1.4.5. Celal Bayar'ın 1953'te Adana'yı Birinci Ziyareti

Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın güney illerine bir takım ziyaretler yapacağı, Kayseri, Adana ve Hatay'ı şereflendireceği duyurulmuştur.[1651] Hatay'da birtakım tetkiklerde[1652] bulunmak üzere 17 Nisan 1953 tarihinde saat 09.55'te Adana'ya gelen Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a, Bayındırlık Vekili Kemal Zeytinoğlu, Ankara Milletvekili ve *"Zafer"* gazetesi Başyazarı Mümtaz Faik Fenik ve Orgenaral Vedat Garan eşlik etmiş.[1653] Bayar ve beraberindeki heyeti Pozantı ilçesinde Vali Vekili Adil Baysal, Tümgeneral Nuri Konuralp, DP İl Başkanı Ömer Başeğmez, Belediye Başkanı Zahit Akdağ, Emniyet Müdür Vekili ve İl Jandarma komutanı, Yenice tarafında ise bazı milletvekilleri karşılamaya gelmiş. Ayrıca tren garında büyük bir halk kitlesi eşliğinde, Celal Bayar'a askeri tören yapılmıştır.[1654] Cumhurbaşkanı halkı selamlamak için trenden inmiş, halkı selamladığı esnada mücahitlerden biri "Bu canım yoluna kurbandır, mücahitlere hiç bakılmıyor, sen bizim babamızsın, bizi kurtar" demiştir. Cumhurbaşkanı tekrar trene binmiş o esnada vatandaşlardan birisi de "Sayın Cumhurbaşkanımız siz ve Adnan Menderes olmak üzere bizlere birçok vaadlerde bulundunuz fakat bu vaadlerden hiçbirini yerine getirmediniz" [1655] demiştir. Daha sonra iş adamlarından Ahmet Sapmaz'la görüşen Bayar, ülkede fabrikaların artmasından dolayı memnuniyetini dile getirmiş,[1656] haziran ayı içerisinde baraj inşaatı ve Sapmaz kardeşlerin fabrikalarının temel atma töreninde bulunacağı haberini vermiştir.[1657] Cumhurbaşkanı saat 10.20' de trenle Hatay'a gitmek üzere şehirden ayrılmıştır.[1658] Cumhurbaşkanı bölge ziyaretlerini tamamlamasının ardından 29 Nisan 1953 tarihinde Maraş'tan Osmaniye'ye; oradan Ceyhan'a gelmiş, bazı CHP'li vatandaşların[1659] ve halkın yoğun katılımıyla karşılanan Bayar öğlen yemeğini Ceyhan'da yemiş, sonrasında

---

[1650] *Yeni Adana,* 9 Ocak 1952, s. 1, 4; *Türk Sözü,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2; *Bugün,* 9 Ocak 1952, s. 1, 2.
[1651] *Demokrat,* 15 Nisan 1953, s. 1.
[1652] *Türk Sözü,* 18 Nisan 1953, s. 1.
[1653] *Demokrat,* 18 Nisan 1953, s. 1.
[1654] *Demokrat,* 18 Nisan 1953, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 18 Nisan 1953, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 18 Nisan 1953, s. 1, 2.
[1655] *Türk Sözü,* 18 Nisan 1953, s. 2.
[1656] *Demokrat,* 18 Nisan 1953, s. 2.
[1657] *Yeni Adana,* 18 Nisan 1953, s. 2.
[1658] *Yeni Adana,* 18 Nisan 1953, s. 2; *Türk Sözü,* 18 Nisan 1953, s. 2; *Demokrat,* 18 Nisan 1953, s. 2.
[1659] *Türk Sözü,* 30 Nisan 1953, s. 3.

Akarca[1660] Petrol Arama Kampı'nı da ziyaret etmiştir. Saat: 13.45'te[1661] Adana İncirlik Havaalanı'na intikal eden Cumhurbaşkanını Vali Ahmet Kınık, Emniyet Müdürü Kadri Doğan, DP İl Başkanı Ömer Başeğmez ve partililer karşılamıştır. Cumhurbaşkanı saat 14.00'te Ankara'ya gitmek üzere Adana'dan ayrılmıştır.[1662]

4.1.4.6. Celal Bayar'ın 1953'te Adana'yı İkinci Ziyareti

Cumhurbaşkanı Bayar, birçok temasta bulunmak üzere 19 Haziran 1953 Cuma günü saat 20.00'de otomobille[1663]Adana'ya gelmiştir.[1664] İki yüz kadar otomobille büyük bir kafile oluşturan Adanalılar, Bayar'ı büyük bir ilgiyle karşılamıştır.[1665] 20 Haziran 1953 Cumartesi günü bir törenle Güney Sanayi İşletmesi Pamuklu Mensucat Sanayi Müessesesinin açılışını yapmıştır.[1666] Toprak Baraj ve Hidroelektrik Santrali inşaatını gezmiş ve yetkililerden bilgi almıştır.[1667] Buradaki çalışmalardan memnun olan Bayar, "İnsan böyle şeyleri işitince adeta sabırsızlanıyor. Hadi bakalım çalışın barajın bittiğini görmek istiyorum"[1668] demiştir. Aynı gün Karşıyaka'da inşa edilen Bosna şirketine ait mensucat fabrikasını gezmiş,[1669] ardından belediye, garnizon komutanlığı ve valiliği ziyaret etmiştir.[1670] Ardından Sapmaz Kardeşler ile ortakları tarafından havaalanı civarında inşaatı tamamlanan fabrikanın açılışını yapmıştır.[1671] Celal Bayar burada binlerce Adanalı tarafından sevgi gösterisiyle karşılanmıştır.[1672] Açılıştan sonra fabrikanın hatıra defterine: "Fabrika, medeni ve mükemmel bir eserdir. Sahiplerine olduğu kadar memlekete, memlekete olduğu kadar sahiplerine hayırlı olmasını diler bu uğurda hizmetleri geçenleri, milli iktidarımız namına hararetle tebrik ederim."[1673]

[1660] *Demokrat,* 30 Nisan 1953, s. 2.'de yer alan haberde petrol arama tesisinin ismi Akarçelik olarak geçmektedir.
[1661] *Demokrat,* 30 Nisan 1953, s. 2.'de yer alan haberde İncirlik Havaalanına varış saati: 13.30'dur.
[1662] *Yeni Adana,* 30 Nisan 1953, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 30 Nisan 1953, s. 1, 3; *Demokrat,* 30 Nisan 1953, s. 1, 2.
[1663] *Yeni Adana,* 20 Haziran 1953, s. 1, 3; *Bugün,* 20 Haziran 1953, s. 1.
[1664] *Bugün,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 20 Haziran 1953, s. 1, 2; *Bugün,* 20 Haziran 1953, s. 1, 2.
[1665] *Yeni Adana,* 20 Haziran 1953, s. 1, 3.
[1666] *Bugün,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 20 Haziran 1953, s. 1, 3.
[1667] *Bugün,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2; *Demokrat,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 20 Haziran 1953, s. 1, 2.
[1668] *Demokrat,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2.
[1669] *Bugün,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2; *Demokrat,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2.
[1670] *Bugün,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2; *Demokrat,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 20 Haziran 1953, s. 1, 2.
[1671] *Bugün,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2; *Demokrat,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 20 Haziran 1953, s. 1, 2; *Bugün,* 20 Haziran 1953, s. 1.
[1672]*Demokrat,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2.
[1673] *Bugün,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2; *Demokrat,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2.

yazmıştır. Yine Sapmaz Talebe Yurdu'na vakıf olarak devredilen Asri Sinema'nın devir törenine katılmıştır.[1674] Sapmaz kardeşler tarafından Cumhurbaşkanı Bayar şerefine Adana Şehir Kulübü'nde verilen yemeğe katılmıştır.[1675] Ziyafette Nevzat Güven, Sapmaz kardeşleri öven bir konuşma yapmıştır.[1676]

Madeni Sanatlar Derneğinin taleplerini anlatmak için davet ettikleri toplantıya katılmayan Celal Bayar, kendisini temsilen İçişleri Müsteşarı ve Adana Eski Valisi Ahmet Kınık'ı göndermiştir.[1677] Bayar, 21 Haziran Pazar günü Ceyhan'a gitmiş, öğlen yemeğine Karataş'a geçmiş, akşam tekrar Adana'ya dönmüş ve Mersin'e hareket etmiştir.[1678] 22 Haziran Pazartesi günü sabah 09.30'da Mersin'den ayrılarak Pozantı'ya gelmiş ve Pozantı'dan uğurlanmıştır.[1679]

4.1.4.7. Celal Bayar'ın 1954'te Adana'yı Ziyareti

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 25 Nisan 1954 Pazar günü Adana'ya resmi ziyaretini gerçekleştirmiştir. İskenderun'dan gelen Bayar, İncirlik Havaalanı'na inmiş ve Adana'da büyük bir kalabalık tarafından karşılanmıştır.[1680] Karşılamada 30 bini aşkın kişi bulunmuş, 4 bin araçlık konvoy kurulmuş, 50'yi aşkın kurban kesilmiştir.[1681] ABD seyahatinde kendisine hediye edilen jeepe binerek şehir merkezine geçmiştir.[1682] Celal Bayar, belediye binasının balkonundan 70 bin kişiye seslenmiş[1683] ve bir saatten uzun süren[1684] konuşmasında su, tarım, petrol ve iktisat politikası hakkında bilgi vermiş, yabancı sermayenin önemine değinerek,

> *Memleketimiz ilerlemektedir. Fakat biz aradaki mesafeyi bir an evvel doldurmak için müesseseler kurmaya mecburuz, o müesseseleri kurarken tekniğe, bilgiye, ecnebi sermayesine de ihtiyacımız vardır. (...) Ecnebi sermayesini teşvik namı altında bir kanun çıkardık. O kanunda diyoruz ki, milli*

[1674] *Bugün,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2; *Demokrat,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2; *Bugün,* 20 Haziran 1953, s. 1.
[1675] *Bugün,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2; *Demokrat,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2; *Bugün,* 20 Haziran 1953, s. 1.
[1676] *Bugün,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2.
[1677] *Bugün,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2.
[1678] *Demokrat,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2; *Bugün,* 21 Haziran 1953, s. 1, 2.
[1679] *Demokrat,* 23 Haziran 1953, s. 1, 2.
[1680] *Bugün,* 26 Nisan 1954, s. 1; *Demokrat,* 26 Nisan 1954, s. 1, 3.
[1681] *Demokrat,* 26 Nisan 1954, s. 1, 3.
[1682] *Demokrat,* 26 Nisan 1954, s. 1, 3.
[1683] *Bugün,* 26 Nisan 1954, s. 1. Aynı gazete aynı günkü sayısının başka bir yerinde bu sayıyı 75 bin olarak vermiştir. Bkz. *Bugün,* 26 Nisan 1954, s. 1, 2, 5. Demokrat gazetesi ise bu sayıyı 60 bin olarak vermiştir. Bkz. *Demokrat,* 26 Nisan 1954, s. 1, 3.
[1684] *Demokrat,* 26 Nisan 1954, s. 1, 2, 3.

menfaatlere uygu olmak zaruretiyle ecnebi sermaye gelip Türkiye'de çalışacaktır. İnhisar olmayacaktır. İmtiyazlı olmayacaktır. Ve gelen sermayenin memleketimizin menfaatlerine uygun mudur? Değil midir bunu hususi bir komisyon tetkik edecektir. Ve ondan sonra da sizin iradenizle iktidara gelen ve icap ettiği zaman sizin iradenizle iş başından uzaklaştırılması mümkün olan vekilleriniz, heyeti vekile bu işte de karar verecektir. Soruyorum size, bunun çekinilecek ve korkacak noktası var mıdır? Asla, asla, asla…[1685] demiştir.

Öğle yemeğinde Cumhurbaşkanı Bayar şerefine Erciyespalas'ta ziyafet verilmiştir.[1686] Öğleden sonra Mersin'e doğru yola çıkmış,[1687] kendisine bini aşkın otomobil refakat etmiştir.[1688] Bayar, 26 Nisan günü Adana'ya gelmiş ve uçakla Ankara'ya dönmüştür.[1689]

"Bugün" gazetesinin bildirdiğine göre Cumhurbaşkanı Bayar'ın konuşması sırasında bazı CHP'liler ellerinde altı oklu bayraklarla, davul-zurna çalmış ve "İsmet Paşa" şeklinde tezahürat etmişlerdir.[1690] "*Demokrat"* gazetesi de benzer şekilde Bayar'ın konuşmasından önce bir grup CHP'linin kalabalığı tahrik etmek için ellerinde altı oklu bayraklar salladığını ve gürültüler çıkardığını yazmıştır.[1691] *"Yeni Adana"* gazetesi, Bayar'ın Adana mitingini eleştirmiş, devlet başkanının DP propagandası yaptığını ön plana çıkararak "Celal Bayar, Adana'da hangi sıfatla konuştu?" başlığını atmıştır.[1692] Ertesi günkü sayısında benzer eleştirilere devam edilmiş ve parti propagandası yaptığı eleştirisine ilçe seçim kurulunun tahsis ettiği meydan yerine belediye meydanında konuşma yapmasının yanlışlığını gündeme getirmiştir.[1693] "*Türk Sözü"* gazetesi de CHP Adana İl Başkanı Dr. Kemal Satır'ın Celal Bayar hakkında yaptığı suç duyurusunu gündeme taşımıştır. Suç duyurusuna göre Bayar'ın konuşması seçim kanununa aykırı ve kanunun 41, 132 ve 160'ncı maddeleri gereğince cezalandırılması gerekmektedir.[1694]

[1685] *Bugün,* 26 Nisan 1954, s. 1, 2, 5.
[1686] *Demokrat,* 26 Nisan 1954, s. 1, 3.
[1687] *Bugün,* 26 Nisan 1954, s. 1, 2, 5; *Demokrat,* 26 Nisan 1954, s. 1, 3.
[1688] *Demokrat,* 26 Nisan 1954, 1, 3.
[1689] *Demokrat,* 26 Nisan 1954, s. 1, 3; *Demokrat,* 27 Nisan 1954, s. 1, 5.
[1690] *Bugün,* 26 Nisan 1954, s. 1.
[1691] *Demokrat,* 26 Nisan 1954, s. 1, 3.
[1692] *Yeni Adana,* 26 Nisan 1954, s. 1, 4.
[1693] *Yeni Adana,* 27 Nisan 1954, s. 1.
[1694] *Türk Sözü,* 28 Nisan 1954, s. 1, 2.

4.1.4.8. Celal Bayar'ın 1955'te Adana'yı Birinci Ziyareti

Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Lübnan'a yapacağı resmi ziyaret öncesi 15 Haziran 1955 Çarşamba günü Adana'ya geleceği duyurulmuştur.[1695] Celal Bayar 15 Haziran Çarşamba günü saat 19.00'da askeri bir uçakla Adana İncirlik Havaalanı'na gelmiştir. havaalanında ve yol boyunca tezahüratlar yapılmış ve Bayar coşkuyla karşılanmıştır.[1696] Cumhurbaşkanı Bayar'ın yanında kerimeleri Nilüfer Gürsoy, Kütahya mebusu Ahmet Gürsoy, Hava Kuvvetleri Komutanı Korgeneral Fevzi Uçaner, Riyaseti Cumhur Umumi Katibi Vekili ve Hususi Kalem Müdürü Fikret Belbez gelmişlerdir.[1697] Cumhurbaşkanı Bayar'ı başta Vali Cemal Dinç, Adana mebuslarından Zahit Akdağ, Mustafa Akçalı, Sinan Tekelioğlu, Enver Batumlu, Belediye Başkanı Ali Sepici, DP Vilayet Başkanı Galip Avşaroğlu ve askeri erkan karşılamıştır. Daha sonra Vali Dinç ile araçla şehrin içinden vatandaşları selamlayarak geçen Cumhurbaşkanı, Taş köprü ve Abidin Paşa Caddesi'nden geçerek geceyi geçirmek üzere vilayet konağına geçmiştir.[1698] Vali Konağı'nda akşam yemeği esnasında Bayar'a DP Vilayet Eski Başkanı Ömer Başeğmez, radyo istasyonunun kurulacağı yerin istimlak edildiğini, orada bulunan binaların yıktırıldığını ancak Diyarbakır mebuslarının istasyonun yerini Diyarbakır'a nakli hususunda yeni bir karar çıkarmaya muvaffak olduklarını bu hususun Adanalıları üzüntüye sevk ettiğini söylemiş ve bu konuda yardım istemiştir. Celal Bayar ise konu ile alakadar olacağı vaadinde bulunmuştur.[1699] Cumhurbaşkanı Bayar 16 Haziran Perşembe günü saat 9.45'te devlet erkanının katılımı ile Beyrut'a uğurlanmıştır.[1700]

4.1.4.9. Celal Bayar'ın 1955'te Adana'yı İkinci Ziyareti

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Adana'ya 8 Kasım 1955 Salı günü bir ziyaret daha yapmıştır. Ürdün'den yaptığı ziyaretten dönerken uçakla saat 12.45'te Adana'ya gelen Cumhurbaşkanı Bayar, büyük bir ilgiyle karşılanmıştır.[1701] Seyhan milletvekilleri, DP Genel İdare Kurulu Üyesi ve Ankara Milletvekili Atıf Benderlioğlu, Adana Valisi

---

[1695] *Demokrat,* 14 Haziran 1955, s. 1; *Bugün,* 14 Haziran 1955, s. 1.
[1696] *Demokrat,* 16 Haziran 1955, s. 1.
[1697] *Bugün,* 16 Haziran 1955, s. 1.
[1698] *Demokrat,* 16 Haziran 1955, s. 1; *Türk Sözü,* 16 Haziran 1955, s. 1; *Yeni Adana,* 16 Haziran 1955, s. 1.
[1699] *Demokrat,* 16 Haziran 1955, s. 1.
[1700] *Demokrat,* 17 Haziran 1955, s. 1; *Bugün,* 17 Haziran 1955, s. 1.
[1701] *Bugün,* 9 Kasım 1955, s. 1, 5; *Demokrat,* 9 Kasım 1955, s. 1, 2.

Kazım Arat, civar illerin valileri, Belediye Başkanı Ali Sepici, DP İl İdare Kurulu Başkanı Galip Avşar, askeri ve mülki erkan tarafından karşılanan Celal Bayar, halkın da büyük bir teveccühüne mazhar olmuştur.[1702] Halkın alkış ve tezahüratları arasında belediyeye gelen Bayar, belediye binasının balkonundan halka bir konuşma yapmış ve esas olarak dış siyasete ait görüşlerini aktarmıştır. Türkiye'nin barış siyasetini takip ettiği için dışarıda büyük bir itibara sahip olduğunu söylemiştir. Eskiden adeta yalnız olan Türkiye'nin NATO içinde yer almasıyla güçlendiğini ve dışardan gelecek saldırılara karşı daha kuvvetli olduğunu ifade etmiştir. Bağdat Paktı'na da değinen Bayar; Türkiye, İngiltere, Pakistan ve İran'ın üye olduğu pakta teşvikçisi ABD'nin de katılabileceğini söylemiştir.[1703] Konuşmasından sonra Vali Konağı'na geçen Bayar, ardından Seyhan Toprak Barajı'nda incelemelerde bulunmuş, Mehmet İnci'nin yaptığı Atatürk heykeli hakkında bilgi almıştır, bunun üzerine tetkiklerde bulunmuştur.[1704] Aynı akşam Çukurova Kulübü'nde Bayar'ın şerefine bir ziyafet verilmiştir.[1705]Cumhurbaşkanı Bayar, köylüye mesken kredisinin temininin ilk örneğini teşkil eden Yeni Misis köyünü ziyaretinin ardından 9 Kasım Çarşamba günü[1706] saat 10.00'da Adana'dan ayrılmıştır.[1707]

4.1.5. Refik Saydam'ın 1941'de Adana'yı Ziyareti

Başvekil Refik Saydam'ın Çukurova mıntıkasını geziye çıkacağı bu bağlamda Adana'yı da ziyaret edeceği valilik makamına bildirilmiştir.[1708] Başvekil Dr. Refik Saydam 27 Kasım 1941 tarihinde saat 10.00'a doğru otomobille yanında özel kalem müdürü, şahsi doktoru ve yaveri ile şehre intikal etmiştir. Başvekili; Vali, Parti Müfettişi, Belediye Reisi ve Vilayet İdare Heyeti Reisi karşılamıştır. Belediye binası önünde bekleyen halk, Başvekile içten ve yoğun bir şekilde tezahüratta bulunmuştur. Belediye Başkanı Kasım Ener şehrin imarı hakkında bilgilendirme yaptıktan sonra Başvekil, askerlik dairesini ziyarete gitmiş ardından CHP İl Binası'na geçerek İl Başkanı M.Rıfat Gülek ve partililerle görüşmüştür.[1709] Başvekil, parti binasında bulunan

---

[1702] *Bugün,* 9 Kasım 1955, s. 1, 5.
[1703] *Bugün,* 9 Kasım 1955, s. 1, 5.
[1704] *Demokrat,* 9 Kasım 1955, s. 1, 2.
[1705] *Yeni Adana,* 9 Kasım 1955, s. 1, 6.
[1706] *Demokrat,* 10 Kasım 1955, s. 1.
[1707] *Bugün,* 9 Kasım 1955, s. 1, 5.
[1708] *Türk Sözü,* 21 İkinciteşrin 1941, s. 1.
[1709] *Türk Sözü,* 28 İkinciteşrin 1941, s. 1; *Bugün,* 28 İkinciteşrin 1941, s. 1.

çiftçilerin sorunlarını dinleyerek köy yollarının düzeltilmesi için imkanlar dahilinde gerekli her şeyin yapılacağı vaadinde bulunmuş ayrıca Ziraat Bankası'ndan alınan kredilerin fazlalaştırılacağını faiz miktarının azaltılacağını ve çiftçiye traktör teminine çalışılacağından bahsetmiştir, halkın da vurgunculukla mücadelede hükümete yardımcı olması gerektiğini söyleyen Saydam konuşmasında

> *Bunun için yeni kanunlar çıkaracağız. İcap ederse ihtisas mahkemesi gibi yalnız bu işlerle alakadar olacak mahkemeler kuracağız ve işin önüne geçmek için ne lazımsa yapacağız. Çünkü koca bir milletin sırtından geçinmeğe ve bir anda zengin olmak için onun parasını çalmağa çalışanlara asla müsamaha göstermeyeceğiz. Halkımızın açmış olduğumuz bu mücadelede bize yardım etmesi lazımdır ve şarttır,*demiştir.

Partide temaslarını bitiren Başvekil Halkevi binasını gezmiş 12.15'te buradan ayrılarak yolda regülatör[1710] hakkında izahat almış ve Belediye Başkanı Kasım Eneri'in evinde yemek yemiştir. Yemekten sonra vali, parti müfettişi, belediye başkanı ile İsmet İnönü Okulunu,[1711] Atatürk Parkı'nı ve Ziraat Mektebini gezdikten sonra vali konağında istirahat etmiş akşam saat 7.30[1712] treni ile Mersin'e geçmiştir. [1713]

4.1.6. Rauf Orbay'ın 1943'te Adana'yı Ziyareti

İngiltere'den Kahire'ye gelen Londra Büyükelçisi Rauf Orbay, oradan 29 Aralık 1943 tarihinde saat 11.30'da Adana'ya gelmiş. Orbay'ı Vali Akif Eyidoğan, Emniyet Müdürü Kemal Kayalı ve şahsi dostları karşılamıştır. Öğle yemeğini Fabrikatör Naci Bey'in evinde yiyen Orbay yemekten sonra Vali ile beraber şehri, Milli Mensucat Fabrikasını ve kütüphaneleri gezmiştir.[1714]

Rauf Orbay gezi esnasında *"Bugün"* gazetesine verdiği demeçte:

> *Cumartesi sabah 2.30'da İngiltere'nin cenubundan uçakla hareket ettim. Sabah kavhaltısını Cebelütarikta yaptım ve burada İngiliz donanmasının bir çıkarmasına davet edildim Kahire'ye Pazar akşamı Trablus yolu ile geldim. İnönü, Ruzvelt ve Çörçil arasındaki Kahirede son mülakat İngilterede çok*

[1710] 30 Haziran 1943'te Adana'nın tarım arazilerinin sulanması amacıyla yapılan Seyhan Regülatörü açılmıştır.
[1711] *Türk Sözü,* 28 İkinciteşrin 1941, s. 1. haberinde Milli Mensucat ilkokulu olarak verilmiştir.
[1712] *Türk Sözü,* 28 İkinciteşrin 1941, s. 3. haberinde Adana'dan ayrılış saati 20.15 olarak gösterilmiştir.
[1713] *Bugün,* 28 İkinciteşrin 1941, s. 1.
[1714] *Türk Sözü,* 30 Birincikanun 1943, s. 1.

büyük bir tesir yaptı ve çok iyi karşılandı. Görüşme İngilteredeki Türk dostluğunun ve Milli şefimiz hakkında duyulan sempati ve hayranlık duygularının tezahürüne yeni bir vesile oldu. Cumhurreisimizin Kahirede de hükümet adamları ve halk arasında büyük bir sempati uyandırdığını bu defa Kahireden geçerken müşahade ettim. İngiltere zaferden emindir; fakat harb istihsalatının harb gayretlerinin hızını gevşetmiş değildir. Harb istihsali tasavvurun üstünde büyüktür. Son günlerder ortaya atılan Alman gizli silahı şayıaları karşısında İngilizler kanlılıklarını kaybetmemişlerdi. Bu şayıa İngilizler arasında bir sohbet mevzuu olmaktan ileri geçmemiştir. Hükümetle temas etmek üzere Ankaraya gidiyorum. Türkiyede ne kadar kalacağım belli değildir.[1715] demiştir.

Rauf Orbay, akşam yemeğini Vali Akif Eyidoğan'ın evinde yemiş ve Toros Ekspresi ile Ankara'ya hareket etmiştir.[1716]

4.1.7. Şemsettin Günaltay'ın 1949'da Adana'yı Ziyareti

Şemsettin Günaltay, başbakan sıfatıyla Adana'ya ilk ve tek ziyaretini 12 Eylül 1949 Pazartesi günü yapmıştır. Günaltay'a bu gezisinde İşletmeler Başkanı Münir Birsel ile Sümerbank ve Etibank Umum Müdürleri refakat etmiştir. Toprakkale'de Vali ve Belediye Başkanı tarafından karşılanan[1717] ve İncirlik'teki petrol arama çalışmalarını yerinde inceleyen Günaltay,[1718] Adana Tren Garı'nda şehrin diğer ileri gelenleri ve kalabalık bir kitle tarafından karşılanmıştır.[1719] Akşam saat 17.00'de Adana'ya gelen Günaltay,[1720] şehirde kısa bir vakit geçirmiştir.

Başbakan Günaltay Halkevi'nde halka açık bir konuşma yapmıştır.[1721] Konuşmasında Çukurova'da yapılacak yatırımları, seçimleri, basın ve fikir özgürlüğü ile demokratik hayatın önemini ön plana çıkarmıştır.[1722] Bu bağlamda

Memlekette kurmaya çalıştığımız halk idaresi de halk arasındaki bu rabıtaların

---

[1715] *Bugün,* 30 İlkkanun 1943, s. 1.
[1716] *Türk Sözü,* 30 Birincikanun 1943, s. 1; *Bugün,* 30 İlkkanun 1943, s. 1.
[1717] *Yeni Adana,* 13 Eylül 1949, s. 1, 2.
[1718] *Demokrat,* 13 Eylül 1949, s. 1, 2, 3.
[1719] *Yeni Adana,* 13 Eylül 1949, s. 1, 2; *Demokrat,* 13 Eylül 1949, s. 1, 2, 3.
[1720] *Demokrat,* 13 Eylül 1949, s. 1, 2, 3; *Yeni Adana,* 12 Eylül 1949, s. 1. Aynı gazete ertesi günkü sayısında bu saati 16.40 olarak vermiştir. Bkz. *Yeni Adana,* 13 Eylül 1949, s. 1, 2.
[1721] *Yeni Adana,* 12 Eylül 1949, s. 1, 4; *Demokrat,* 13 Eylül 1949, s. 1, 2, 3; *Türk Sözü,* 13 Eylül 1949, s. 1, 3.
[1722] *Yeni Adana,* 13 Eylül 1949, s. 1, 2; *Demokrat,* 13 Eylül 1949, s. 1, 2, 3; *Türk Sözü,* 13 Eylül 1949, s. 1, 3.

kuvvetli ve sağlam olarak teessüsüne bağlıdır. Vatandaşlar birbirlerini hakça ve hürriyetçe müsavi görmelidirler. Halk idaresinin birinci şartı vatandaş hak ve hürriyetine hepimizin birden iman etmemizdir. Bu iman tabiatiyle karşılıklı bir takım vazifeler yükler. Vatandaşlar birbirlerinde aynı hak ve hürriyeti farz ederlerse bu suretle vicdanlarda aranan ahenk kurulabilir.[1723] *Fakat bir de yabancı kaynakların tesiri altında delalete düşmüş, satılmış insanlar olabilir. Bunlar, memlekette muzir fikirler yaymak teşebbüsüne girebilirler. Memleketin varlığını ve bünyesini zehirlemek için açtığımız halk idaresinin bahsettiği serbestiden ve basın hürriyetinden istifade etmek isterler. Bunlara karşı da memleketi siyaset etmek bir borçtur ve zarurettir. Büyük Millet Meclisi, bu yoldaki hareketleri önleyecek kanunları çıkarmıştır.*[1724]*Biz, demokrasiyi yerleştirmeğe azmetmiş insanlarız. Bunu, modaya uymak için değil, umumi arzu bu merkezde olduğu için böyle yapıyoruz,*[1725] demiştir.

Başbakan Günaltay, konuşmasından sonra sırasıyla valiliği, belediyeyi,[1726] mezbahayı gezmiş ve özel vagonunda bir süre dinlenmiştir.[1727] Akşam saat 20.00'de Güney Bölgesi Gazeteciler Cemiyetinin şehir kulübünde düzenlediği toplantıya katılan Başbakan Günaltay, gazetecilerin sorularını cevaplamıştır. Toplantıyı cemiyet başkanı Nevzat Güven kısa bir konuşmayla açmış, ardından soru cevap kısmına geçilmiştir.[1728]Şerefine verilen yemeğe iştirak eden Başbakan gece saat 23.00'te[1729] Kayseri'ye gitmek üzere[1730] Adana'dan ayrılmıştır.

4.1.8. Celal Bayar ve Adnan Menderes'in Adana'yı Ziyaretleri

Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile Başbakan Adnan Menderes'in, DP hem muhalefetteyken hem de iktidara geldikten sonra parti faaliyetleri kapsamında, açılış ve temel atma törenlerinde Adana'ya birlikte ziyaretleri olmuştur.

[1723] *Demokrat,* 13 Eylül 1949, s. 1, 2, 3.
[1724] *Yeni Adana,* 13 Eylül 1949, s. 1, 2.
[1725] *Bugün,* 13 Eylül 1949, s. 1, 2.
[1726] *Demokrat,* 13 Eylül 1949, s. 1, 2, 3.
[1727] *Yeni Adana,* 13 Eylül 1949, s. 1, 2.
[1728] *Yeni Adana,* 13 Eylül 1949, s. 1, 3.
[1729] *Yeni Adana,* 13 Eylül 1949, s. 1, 2.
[1730] *Demokrat,* 13 Eylül 1949, s. 1, 2, 3.

4.1.8.1. Celal Bayar ve Adnan Menderes'in 1949'da Adana'yı Ziyaretleri

DP Genel Başkanı Celal Bayar ve beraberinde milletvekillerinden Adnan Menderes, Refik Koraltan, DP Eskişehir İl İdare Kurulu Başkanı Aziz Ocakçıoğlu ve *"Vatan"* gazetesi Başyazarı Ahmet Emin Yalman DP İl Kongresi'ne katılmak için 4 Ocak salı günü saat 15.00'te Adana'ya gelmişlerdir. Çevre il ve ilçelerden tren garına gelenlerin katılımıyla kalabalık eşliğinde karşılama töreni gerçekleşmiştir. Karşılamanın ardından DP'nin il kongresinin yapıldığı Asri Sineması'na geçilmiş, kongreye başlanmış ve yoklama alınmasının ardından, İl İdare Kurulunun raporu okunmuştur. Saatin geç olması sebebiyle kongre 6 Ocak 1949 Perşembe gününe ertelenmişse de kalabalık tarafından Bayar'ın konuşması istenmiştir. Bayar, konuşmasında "Bize karşı emsalsiz bir muhabbet gösterilmiştir. Bu muhabbete layık olmaya çalışmak borcumuzdur" demiştir. Atatürk ile anasını da anlatan Bayar,

> *Atatürk, sevgili halaskarla birlikte Bursaya gidiyorduk. Bu, ikimizin birlikte yaptığımız seyahatlerden birisi ve maalesef sonuncusu idi yaveri rahmetli Celal Bey, Bursa civarında vukubulan muharebe sahalarını gösteriyor ve hatıralarını anlatıyordu bir taraftan da halk, büyük halaskarı karşılamak ve alkışlamak üzere bize doğru koşuşuyordu. Atatürk gözleri yaşla dolu olarak bana döndü-bak Bayar dedi bu kadar temiz, bu kadar fedakar ve vefakar olan bu millet düşman işgali altında kalabilir mi? İdi.*[1731]

Bayar, bu hatırasını şöyle sonlandırmıştır: "Atatürk memleketi kurtardı fakat onun izinden yürüyen bizlere düşen yeni bir vatan vazifesi vardır bu memleket, baştanbaşa bir hürriyet diyarı olacaktır." diyerek bunu DP'nin yapacağını söylemiştir. Daha sonra akşam yemeğinin ardından Celal Bayar ve Adnan Menderes Ceyhan'a geçmiştir.[1732] Celal Bayar'ın konuşmasında Atatürk vurgusu yapması dönem açısından dikkat çekici bir husustur çünkü Bayar, Atatürk'ün kurduğu CHP'ye rakip olarak siyaset sahnesine çıkmış bir partinin genel başkanı olması sebebiyle Atatürk'ü siyaset üstü tutmuştur. Vatandaşlara Atatürk'e değil CHP iktidarına karşı olduklarını anlatmaya çalışmıştır.

[1731] Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar'ın konuşmasının tamamı için bkz. *Demokrat,* 5 Ocak 1949, s. 1, 2.

[1732] *"Başkan Celal Bayar Adanada"*, *Demokrat,* 5 Ocak 1949, s. 1, 2. Benzer haberler için bkz. "*D.P. İl kongresi", Bugün,* 5 Ocak 1949, s. 1, 2, 3; *"D.P nin kongresi", Yeni Adana,* 5 Ocak 1949, s. 1, 2; *"D.P. Seyhan İl Kongresi dün toplandı", Türk Sözü,* 5 Ocak 1949, s. 1, 2.

6 Ocak günü tekrar toplanan il kongresinde Bayar, anayasanın tadili ve mevcut rejim buhranı üzerinde durmuş, bugünkü anayasada kuvvet birliği esasının ne gibi amiler neticesinde doğduğunu hatıralarına dayanarak kapsamlı bir şekilde izah etmiştir. Ardından CHP iktidarını eleştiren Bayar, "Halkevlerini millete mal edeceğiz dediler, henüz hiçbir şey yapmış değillerdir, talebimiz üzerine radyodan bizim de ifade edebileceğimizi söylediler, yaptıkları nedir bilir misiniz? Dört senede bir saat konuşabileceğiz. O da hükümet tarafından kontrol edilmek şart ile" demiştir. Bu zihniyetin yıkılması gerektiğini, DP'nin bu zihniyeti yıkacağını ondan sonra anayasayı tadilinde ve bütün memleket davalarında kendileri ile omuz omuza yürümenin mümkün olabileceği değerlendirmelerinde bulunmuş[1733] ayrıca seçim emniyetine de değinmiştir.[1734] Bayar'dan sonra söz alan Adnan Menderes, MP'yi kurmuş olanların DP'ye karşı suikastını gündeme getirmiştir. Menderes, İl Kongresinde bu konuya değinilmesini takdirle karşılamıştır.[1735] Bölgedeki temaslarını bitiren Celal Bayar, Adnan Menderes ve Refik Koraltan 9 Ocak Pazar günü DP İl Teşkilatı üyelerince Adana Garı'ndan Toros[1736] ile Ankara'ya uğurlanmışlardır.[1737] Bu ziyareti en kapsamlı şekilde okuyucularına aktaran DP'nin yayım organı *"Demokrat"* gazetesi olmuştur.

4.1.8.2. Celal Bayar ve Adnan Menderes'in 1950'de Adana'yı Ziyaretleri

DP Genel Başkanı Celal Bayar, 5 Mart 1950 tarihinde öğleden sonra uçakla DP Seyhan İl Kongresi'ne katılmak üzere merkez idare heyetinden Adnan Menderes ve Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu ile birlikte şehre gelmiştir.[1738] Kongrede bulunan Heyeti,

---

[1733] *"Celal Bayarın Dün Yaptığı Konuşma", Bugün,* 7 Ocak 1949, s. 1, 3. Benzer haberler için bkz. "*Demokrat parti İl kongresi dün akşam C. Bayar'ın nutku ile bitti", Yeni Adana,* 7 Ocak 1949, s. 1, 2; *"D.P. ilKongresi dün çalışmasını bitirdi", Türk Sözü,* 7 Ocak 1949, s. 1, 3.

[1734] Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar'ın konuşmasının detayları için bkz. *"Anayasa meselesi"*, *Demokrat,* 8 Ocak 1948, s. 1, 3.

[1735] *"Celal Bayarın Dün Yaptığı Konuşma"*, *Bugün,* 7 Ocak 1949, s. 3.

[1736] Toros Ekspresi

[1737] *Bugün,* 11 Ocak 1949, s. 1; *Demokrat,* 11 Ocak 1949, s. 1, 3; *Türk Sözü,* 11 Ocak 1949, s. 1, 2.

[1738] *Demokrat,* 5 Mart 1950, s. 1, 2; *Demokrat,* 7 Mart 1950, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 6 Mart 1950, s. 1, 2. Ayrıca Türk Sözü gazetesinin 6 Mart 1950 tarihli olarak çıkan nüshasının iç sayfaları tarih olarak 7 Mart 1950 şeklinde basılmıştır.(Diğer gazetelerin yayımlanmış nüshalarında 7 Mart 1950, Salı günü olarak verilmiş ancak Türk Sözü gazetesinin birinci sayfası 6 Mart Salı olarak yayımlanmıştır, Türk Sözü gazetesinin 6 Mart Pazartesi tarihli nüshası olmamakla birlikte 7 Mart Salı günü çıkan nüshasının birinci sayfası sehven 6 Mart Salı diye basılmıştır. Aşağıda verilen Türk Sözü gazetesi 6 Mart tarihli olan birinci sayfa atıfları da 7 Mart olarak verilmiştir.

partililer karşılamış ve gelen heyet doğrudan il kongresinin yapıldığı Abidin Paşa Caddesi'nde[1739] bulunan Ünal Sineması'na geçmiştir.[1740]

Seyhan il kongresinde konuşma yapan Bayar:

> *Sevgili vatandaşlarım, Adanayı kaçıncı defa ziyaret ettiğimi hatırlamıyorum. Adananın sıcak ve asil muhitinde sizlerle çok zaman konuşmak ve memleket meseleleri hakkında dertleşmek şeref ve saadetini duydum. 1946 seçimlerinde Demokrat Parti namına seçim kampanyasına başlamak için ilk uğrağımız Adana olmuştu. D.P. ye karşı gösterilen muhabbetin hala hatırasını minnetle taşımaktayım. O gün bir memlekette hürriyet havasını yaşamanın yolunu arıyorduk. Gerçi o zaman tam manasiyle hürriyetten mahrum değildik. Fakat hürriyet davasında alacağımız mesafeler mevcuttu. Siz o zaman lk defa (Yaşasın hürriyet) nidasiyle Demokrat Partiyi tehcil ettiniz. Ondan sonra Adanaya bir kaç defa daha geldim. Sizinle konuşmak bahtiyarlığına eriştim. Her defasında gördüm ki Adananın heyecanı okyanus dalgaları gibi genişlemekte ve hürriyet aşkile dalgalar gibi coşmaktadır. Biliyorsunuz seçimlerin yakında başlayacağı her manzaradan kendisini göstermektedir. Diyebiliriz ki, seçimlerin arefesindeyiz. Kampanya resmen başlamadığı için burada bir seçim nutku verecek değilim. Fakat size soruyorum: O büyük güne hazır mısınız? (Hazırız sesleri.) Size bu sualim asla yersiz değildir. Seçim Türk milletinin kendi mukadderatına sahip olmasını sağlayacaktır. Bu suretle yeni ve çok mesut bir devir açılacaktır. Siz reylerinizle ya bugünkü halin devamını istemiş olacaksınız, yahut yeni bir devrin açılmasına hizmet edeceksiniz,* demiştir.

Bayar, sonrasında milletin tam manası ile mukadderatına hakim olması için emniyetli bir seçim ve bunu sağlayacak bir seçim kanunu hazırlanması için yapılan mücadeleleri anlatmış ve 1946 seçimlerine değinerek şöyle demiştir:

> *1946 seçimlerinden evvel, seçimlerin emniyetle devam edeceği bir çok defalar çok selahiyetli ağızlardan tekrar edilmişti. Bugün de ayni teminat vaadolunmaktadır. Fakat biz maziyi istikbal için elde edilecekler iyilikler adına unutmaya hazırız. İstiyoruz ki, bu memlekette istikrarlı bir hayat yaşanmak için seçimler milletin arzusuna göre yapılmış olsun. Milletle hükümet karşı karşıya geldiği zaman, milletin hükümete itimad etmesi hükümetinde millete güvenmesi*

[1739] *Demokrat,* 5 Mart 1950, s. 1.
[1740] *Demokrat,* 7 Mart 1950, s. 1, 2.

lazımdır. Bunu temin edecek yegane çare seçimlerin dürüst yapılmasıdır. Şimdi bunun aksinin tecelli edeceğini iddia etmiyorum. Ve sizin zihinlerinize şüphe sokmak istemiyorum. Her zaman söylediğim gibi D.P. dürüst yapılan bir seçimde muvaffak olmasa ve her hangi bir parti millet ekseriyetinin reyini kazanarak iktidara gelirse, milletin itibar ve itimadını kazanan o partiye yardım etmeyi biz kendimize bir vazife bileceğiz. Belki bu sözlerimle Demokrat Partili arkadaşlarım içine bir şüphe girmiş olabilir. Acaba başkan, DP nin zaferinden şüphe mi ediyor Asla. Millet ile daimi temas halindeyiz. Bence zafer sureti katiyede Demokrat Partinindir. Millet kararını vermiştir. DP bu intihabı kazanacaktır. Ben onun kazanmasını düşünüyor değil, kazanmış farzediyorum. Asıl gayem şudur: Millet susamış bir halde hükümetten icraat bekliyor. Biz memleketin ihmal olunmuş bunca ihtiyaçlarına cevap vermek mecburiyetindeyiz. Resmen seçim kampanyası başlamamış olduğu için benden bir program nutku beklemezsiniz.*

Celal Bayar, memleketin birçok sorunu olduğunu ve kongrede tekrar etmeyeceğini söylemiş ve DP'nin milletin nabzını bizzat tuttuğunu ve parti teşkilatının her sınıftan vatandaşlardan oluştuğunu ve partinin milletin kontrolünde olduğunu söyleyerek sözlerine şöyle devam etmiştir:

Eğer bu büyük milletin bize göstereceği itimat ile iktidarı ele alırsak bir zümre ve klik halinde hareket etmemize imakn yoktur. DP saflarında yer alan bütün arkadaşlar partimiz iktidara geldiği zaman onu kontrol etmek mevkiinde olacaklardır. Bu onlar için bir namus ve şeref borcudur da. Partiler memleket idaresine ait fikir ve görüşlerin mümessilleridirler ve kendi görüşlerine göre gayeleri tesbit olunmuştur. Partiler müsbet veya menfi bir şekilde bir şahıslı veya şahıslarla alakalı değillerdir. Partiler maksadlarının tahakkuku bakımından kimi daha kabiliyetli görürse onu işbaşına getirirler. Biz hiç bir zaman politikamızı bir safha veya şahıslara husumet şeklinde ayarlamış değiliz. Çünkü şahsa ve şahıslara husumeti kendi teşkilatlarına gaye olarak telkin edenlerin akıbetleri hüsrandan başka bir şey olamaz, Millet emirlerini icra ettirmek için eleman bulunmak kudretine sahiptir. Fakat devri sabık yaratmak ve politikalarını husumet esasına istinat ettirmek tolunu tutanlar, bu memlekete hizmet etmek ve bu mevzu yolunda olmıyanlardır. Binaenaleyh Demokrat Parti hiçbir kimseyi, hiçbir şahsi husumete hedef tutmamıştır ve tutmıyacaktır. Biz seçimlere emniyet havası içinde girmek istiyoruz. Bu samimi arzumuzu suitefsir

edecek kimseler bulunabilir. Demokrat Parti her zaman sükunet içinde hakkını müdafaa etmek fikrinden asla ayrılmamıştır. Arzumuz emelimiz tam bir istikrar içinde millet için faydalı bir netice almaktan ibarettir. Hareketimizde tezat arayanların yanıldıklarını görüyoruz. Biz davamızda haklıyız ve haklarımızı aramakta şimdiye kadar nasıl titiz ve dikkatli oldisak, bundan böyle haklarımızı kanun dairesinde elde etmekte azimli bulunacağız. Bu itibarla tuttuğumuz yolda tezat aramak beyhudedir. Memleketin iyiliği namına gönül birliği içindeyiz. Siz sağlam durunuz bu memleketi seven herkes size hizmet etmeye mecburdur, sizin emniyetinizi suiistimal edenler ise bilsinler ki, kendileri için bu memlekette işbaşında kalmak imkanları artık ortadan kalkmıştır.

Bayar'dan sonra Menderes de bir konuşma yapmış ve şu sözleri söylemiştir:

İçinde yaşadığımız günlerin nezaketini takdir, etmekteyiz. Her memleket seçimler arefesinde heyecan duyar. Fakat 1950 seçimlerinde Türk milleti, Türk Vatanı tarihinin en nazik en ehemmiyetli devrini yaşamaktadır. 950 seçimlerinde Bundan evvelki seçimlerde olduğundan daha fazla bir heyecan duymanın manası nedir?. 946 seçiminin ehemmiyeti Türk milletinin milli hakimiyeti behemahal elde etmek yoluna girmiş olmasıdır. 950 de biz iktidar için mücadele etmek vaziyetine geldik. İktidar tehlikede olan iktidarını muhafaza etmek mecburiyetinde kalmıştır. Biz devri sabık zihniyetini yaşatmayacağız. Biz iktidarın bir partiden diğer bir partiye normal olarak geçmesini istiyoruz. Ancak bu sayede Türkiyede demokrasinin hakikaten kurulmuş olduğunu bütün dünyaya inandırabileceğiz.

Adnan Menderes daha sonra çiftçi ve işçilerin durumuna değinmiş ve bu büyük kitlenin dertlerinin iktidara geldiklerinde daha geniş bir şekilde ele alınacağını, bu kitlenin sorunlarını ortadan kaldıracaklarını, bu kesimle aralarında engeller olmayacağını ve milletin dertlerine sırtını çevirenlere hak ettikleri şekilde davranacaklarını ifade ederek sözlerine son vermiştir. Menderes'ten sonra konuşan Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu da şu sözleri söylemiştir:

Sevgili vatandaşlarım ne zaman Adanaya doğru bir yolculuğa çıksam içleri içime işleri işime uyan insanlarla karşı karşıya gelmenin saadeti içinde ürperirim. Bugün de ayni ürpertiyi duyuyorum. Yakında büyük bir imtihana giriyoruz?. Bu imtihanın henüz mücadelesine başlamış değiliz. O gün belki yolumuz yine Adanaya düşecektir. O vakit o mücadelenin içinde tekrar

görüşeceğiz. Muarızlarımızın bize ötede beride her baktıklarını görüyoruz. Demokrat Parti iktidara geldiği zaman bu muhabbetsizliği mutlaka oradan kaldıracak ve iktidarla muhalefet saflarında yer alan vatandaşlarımızın birbirlerini sevmesini, birbirlerine iyi nazarla bakmasını temin edecektir.[1741]

Kongrenin ilk günkü oturumunun sona ermesiyle Bayar ve arkadaşları daha sonra Abidin Paşa Caddesi'nde kurulan Namık Kemal Ocağının açılış törenine katılmıştır.[1742] 6 Mart 1950 tarihinde kongrenin sabahki oturumunda bulunan Bayar, kongrede bulunmaktan zevk duyduğunu, partinin Seyhan'da kuvvetli olduğunu, şehirden memnun ayrıldığını, partide görev alanların vazifelerini içten ve ciddi bir şekilde yürütmeleri gerektiğini söylemiş,[1743] *"Allahaısmarladık"* diyerek kongre salonundan ve şehirden ayrılmıştır. Adana ziyaretinin daha kapsamlı ve uzun olacağı beklenen Bayar'ın ani gidişi 6 Mart tarihinde kongre devam ederken İstanbul'dan aldığı bir telgraf üzerine olmuş[1744] bu gidişin sebebi *ise "Yeni Adana"* gazetesine göre İstanbul Teşkilatındaki ihtilaflar olmuştur.[1745]

4.1.8.3. Celal Bayar ve Adnan Menderes'in 1956'da Adana'yı Ziyaretleri

Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'in Adana'ya ziyaretleri 8 Nisan 1956 Pazar günü gerçekleşmiştir. Baraj ve hidro-elektrik tesisleri için saat 10.00'da Adana'ya gelen Bayar ve Menderes'e Meclis Başkanı Refik Koraltan da eşlik etmiştir. Devlet büyüklerini karşılamak için insanlar şehir merkezine akın etmiştir. 150'den fazla milletvekili ise açılış için Adana'ya gelmiştir.[1746] Yine 8 Nisan Pazar günü Adnan Menderes, belediye binasının balkonundan on binleri bulan kiteleye[1747] halka açık bir konuşma yapmıştır.[1748] Konuşmasında başta baraj olmak üzere Adana'ya ve yurt geneline yaptıkları yatımları anlatmış, muhalefetin eleştirilerini şiddetle tenkit etmiş, muhalefeti milli olmamakla suçlamış ve basına yönelik bazı iğnelemelerde bulunmuştur.[1749] Cumhurbaşkanı Bayar ise mikrofon başına gelerek "Bugün

---

[1741] *Demokrat,* 7 Mart 1950, s. 1, 2. Benzer haberler için ayrıca bkz. *Yeni Adana,* 6 Mart 1950, s. 1, 3; *Bugün,* 7 Mart 1950, s. 1, 2; *Türközü,* 7 Mart 1950, s. 1, 2.
[1742] *Türk Sözü,* 7 Mart 1950, s. 2; *Yeni Adana,* 6 Mart 1950, s. 3.
[1743] *Demokrat,* 7 Mart 1950, s. 2.
[1744] *Türk Sözü,* 7 Mart 1950, s. 2.
[1745] *Yeni Adana,* 6 Mart 1950, s. 1.
[1746] *Bugün,* 7 Nisan 1956, s. 1.
[1747] *Bugün,* 9 Nisan 1956, s. 1, 2, 3.
[1748] *Bugün,* 7 Nisan 1956, s. 1; *Bugün,* 9 Nisan 1956, s. 1, 2, 3.
[1749] *Bugün,* 9 Nisan 1956, s. 1, 2, 3; *Yeni Adana,* 9 Nisan 1956, s. 1, 4.

konuşmuyorum, çünkü eserlerimiz konuşuyor" demiş ve mikrofonu Menderes'e bırakmıştır.[1750] Menderes'in konuşmasının ardından Çukurova Kulübü'nde öğle yemeği verilmiştir.[1751]

Bayar ve Menderes, Seyhan Toprak Barajı'nın ve bu baraj üzerinde inşaa edilen hidro-elektrik santralinin açılışını yapmışlardır.[1752] Burada Devlet Su işleri Genel Müdür Vekili Süleyman Demirel baraj ve hidro-elektrik santral hakkında geniş bir açıklama yapmıştır.[1753] *"Vatandaş"* gazetesinde barajın ve hidro-elektirik santralinin yararları bir takım teknik bilgilerle 10 maddede özetlenmiştir.[1754] Geceyi Adana'da geçiren devlet büyükleri, ertesi gün sabah Tarsus'a gideceklerdir.[1755] Heyet 9 Nisan tarihinde Tarsus ve Mersin ziyaretinin ardından akşam Adana'ya dönmüş ve Birecik Köprüsü'nün açılışı için gece saat: 23.00'te trenle Gaziantep'e hareket etmiştir.[1756]

4.1.8.4. Celal Bayar ve Adnan Menderes'in 1957'de Adana'yı Ziyaretleri

23 Ekim 1957 Çarşamba günü Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile Başbakan Adnan Menderes, Adana'yı ziyaret etmiştir.[1757] Bayar ve Menderes, 800 yataklı devlet, 400 yataklı işçi hastaneleriyle şeker fabrikasının temellerini atmak için Adana'ya gelmiştir.[1758] Menderes 22 Ekim Salı günü uçakla, Bayar ise ertesi gün sabah saat 10.00'da karayoluyla İskenderun'dan şehre gelmiştir.[1759] Sivil havaalanına saat 13.00'te uçakla şehre gelmesi beklenen Menderes,[1760] hava muhalefeti nedeniyle ancak akşam karanlık basınca saat 19.35'te gelebilmiştir.[1761] Menderes'e gösterilen ilgi konusunda yerel basın ikiye ayrılmıştır. Birincisine göre şiddetli yağmura ve geç saat olmasına rağmen Menderes'i büyük bir kitle karşılamış, omuzlarda taşımıştır.[1762] İkincisine göre

---

[1750] *Bugün,* 9 Nisan 1956, s. 1, 2.
[1751] *Bugün,* 7 Nisan 1956, s. 1.
[1752] *Bugün,* 7 Nisan 1956, s. 1; *Vatandaş,* 9 Nisan 1956, s. 1, 4; *Yeni Adana,* 9 Nisan 1956, s. 1, 4; *Bugün,* 9 Nisan 1956, s. 1, 4.
[1753] *Bugün,* 9 Nisan 1956, s. 4.
[1754] *Vatandaş,* 9 Nisan 1956, s. 1
[1755] *Bugün,* 7 Nisan 1956, s. 1.
[1756] *Bugün,* 10 Nisan 1956, s. 1.
[1757] *Bugün,* 22 Ekim 1957, s. 1; *Bugün,* 24 Ekim 1957, s. 1, 2, 3.
[1758] *Bugün,* 22 Ekim 1957, s. 1.
[1759] *Bugün,* 24 Ekim 1957, s. 1, 2, 3.
[1760] *Bugün,* 22 Ekim 1957, s. 1.
[1761] *Bugün,* 23 Ekim 1957, s. 1, 3.
[1762] *Bugün,* 23 Ekim 1957, s. 1, 3.

ise Menderes'in ziyareti tam bir başarısızlık olmuş, taşıma toplulukla Menderes karşılanmış, seçim kanununa aykırı olarak gece seçim konuşması yapılmıştır.[1763]

Menderes, belediye binasının balkonundan halka bir konuşma yapmıştır.[1764] Menderes konuşmasında birçok konuya temas etmiştir. Kıbrıs ve Suriye meselelerinden, hürriyetsizlik, hakim teminatı, üniversite muhtariyeti, hayat pahalılığı ve seçimin öne alınması[1765] konularına da değinmiştir. İnönü tarafından dile getirilen Menderes'in camileri yıktırdığı iddiasını[1766] cevaplamış ve konuyla ilgili "Onlar, camileri müskirat deposu yaptılar, biz ihya ediyoruz" demiştir. Ayrıca Türkçe ezanı eleştirmiş, Türkçe ezan zorunluluğunu kendilerinin kaldırdığını söylemiştir.[1767] Bayar ve Menderes, önce şeker fabrikasının açılışını yapmıştır.

Şeker Fabrikaları Şirketi Umum Müdürü Baha Tekand önden bilgi verir mahiyette teknik konularda uzun sayılabilecek bir konuşma yapmıştır. Temel atıldıktan sonra Cavid Oral da bir konuşma yapmıştır. Daha sonra Bayar Devlet Hastanesinin temelini atmak üzere hareket etmiş, Menderes de Mersin Valisi'nin aracına binerek Mersin'e doğru yola çıkmıştır.[1768] 23 Ekim Çarşamba günü Adana'daki temaslarını tamamlayan Bayar, uçakla Edirne'ye; Menderes ise Gazianteplilerin davetine icabet etmek için Adana'dan uçakla Gaziantep'e hareket etmiş ancak hava muhalefeti nedeni ile Menderes'in uçağı, Gaziantep'e inemeyince Menderes, Ankara'ya dönmüştür.[1769]

4.1.9. Adnan Menderes'in Adana'yı Ziyaretleri

Bu başlıkta Başbakan Adnan Menderes'in, Cumhurbaşkanı Celal Bayar olmadan Adana'ya yaptığı 6 ziyaret incelenmiştir. Ancak Adnan Menderes'in 1955 yılı Kasım ayında Bağdat'a gerçekleştirmiş olduğu ziyareti sonrası uçağı yakıt ikmali için Adana Havalimanı'na inmiş, Menderes'i il protokolü ve milletvekilleri karşılamış ve Menderes

[1763] *Yeni Adana,* 23 Ekim 1957, s. 1.
[1764] *Bugün,* 22 Ekim 1957, s. 1.
[1765] *Bugün,* 23 Ekim 1957, s. 1, 3.
[1766] Adnan Menderes, gerçekten camileri yıktırmıştır. 1950-1960 yılları arasında Menderes, İstanbul'da yol yapmak gerekçesiyle 60'tan (altmış) fazla tarihi camiyi yıktırmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Sinan Meydan, *el-Cevap* (İstanbul: İnkılap Yayınları, 2017), s. 270-280.
[1767] *Bugün,* 23 Ekim 1957, s. 1, 3.
[1768] *Bugün,* 24 Ekim 1957, s. 1, 2, 3.
[1769] *Bugün,* 24 Ekim 1957, s. 1.

şehirde başka bir yere uğramadan havalimanından uğurlanmıştır. Bundan dolayı bu program ayrı bir başlık altında incelenmemiştir.[1770]

4.1.9.1. Adnan Menderes'in 1951'de Adana'yı Ziyareti

DP İçel ve Seyhan İl Kongresi'nde bulunmak üzere 26 Mayıs 1951 tarihinde saat 14.00'te[1771] askeri bir uçakla[1772] Başbakan Adnan Menderes, TBMM Başkanı Refik Koraltan ve Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ile DP Genel İdare Kurulu üyelerinden Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Aydın Milletvekili Ethem Menderes, Ordu Milletvekili Fevzi Boztepe, Kütahya Milletvekili Yusuf Aysal, Adana'ya gelmiştir.[1773] Misafirleri havaalanında Tarım Bakanı Nedim Ökmen, Seyhan Valisi Ahmet Kınık, İçel Valisi Şakir Canalp, Seyhan Milletvekilleri Dr. Cezmi Türk, Dr. Sedat Barı, Prof. Dr. Remzi Oğuz Arık, Arif Nihat Asya, Reşat Güçlü, Salim Serçe, Dr. Yusuf Ziya Eker, Tevfik Coşkun, Belediye Başkanı Daniş Arıkoğlu ve Mersin milletvekilleri ile Mersin Belediye Başkanı karşılamıştır. Ayrıca karşılamada CHP Seyhan İl ve İlçe İdare Kurulu başkanları da bulunmuştur.[1774] Başbakan Adnan Menderes, askeri bir törenle karşılanmış, askerleri ve toplanan halkı selamladıktan sonra saat: 15.00'te[1775] Refik Koraltan, Fuat Köprülü ile yoğun kalabalık arasında İçel Kongresi'ne katılmak üzere otomobil ile Adana'dan ayrılmıştır.[1776]Adnan Menderes ve yanında bulunan heyet, 27 Mayıs 1951 tarihinde saat 18.25'te İçel Kongresi'nde yaptıkları konuşmanın ardından, geceyi geçirmek ve yapılacak olan Seyhan Kongresi'ni takip etmek için Mersin'den Adana'ya gelmiştir.[1777] Menderes Adana'ya geldiği esnada otomobili MP'nin İnönü Meydanı'nda yapılan mitingine denk gelmiş ve kendisine ve hükümete yapılan eleştirileri dinlemek durumunda kalmıştır.[1778]

[1770] *Bugün,* 25 Kasım 1955, s. 1, 2; *Demokrat,* 25 Kasım 1955, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 25 Kasım 1955, s. 1; *Hürfikir,* 25 Kasım 1955, s. 1; *Yeni Adana,* 25 Kasım 1955, s. 1, 2; *Vatandaş,* 25 Kasım 1955, s. 1, 3.
[1771] *Vatandaş,* 27 Mayıs 1951, s. 1; *Bugün,* 27 Mayıs 1951, s. 1; *Türk Sözü,* 27 Mayıs 1951, s. 1. haberlerinde Başbakan Adnan Menderes'in geliş saati 14.30 olarak verilmiştir.
[1772] *Bugün,* 27 Mayıs 1951, s. 1; *Vatandaş,* 27 Mayıs 1951, s. 1; *Türk Sözü,* 27 Mayıs 1951, s. 1.
[1773] *Demokrat,* 27 Mayıs 1951, s. 1.
[1774] *Demokrat,* 27 Mayıs 1951, s. 1, 2; *Bugün,* 27 Mayıs 1951, s. 1; *Türk Sözü,* 27 Mayıs 1951, s. 1; *Vatandaş,* 27 Mayıs 1951, s. 1, 3.
[1775] *Türk Sözü,* 27 Mayıs 1951, s. 2; *Bugün,* 27 Mayıs 1951, s. 1.
[1776] *Demokrat,* 27 Mayıs 1951, s. 2; *Bugün,* 27 Mayıs 1951, s. 1; *Vatandaş,* 27 Mayıs 1951, s. 3; *Türk Sözü,* 27 Mayıs 1951, s. 1, 2.
[1777] *Demokrat,* 27 Mayıs 1951, s. 2.
[1778] *Türk Sözü,* 29 Mayıs 1951, s. 1, 3.

Geceyi Adana'da geçiren Başbakan Adnan Menderes, Meclis Başkanı Refik Koraltan ve Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü; Vali Ahmet Kınık, milletvekilleri ve Belediye Başkanı ile önce Kanara'da bulunan mezbahaneye giderek kesim faaliyetlerini incelemişler ardından CHP İl Binası'na geçmişler ve il yöneticileri ile görüşmeler yaptıktan sonra Seyhan Regülatörüne giderek tetkikte bulunmuşlardır ve Menderes, toprak barajın yerinde izahat almıştır. Heyet, akşam şereflerine verilen yemek için şehir kulübünde hazır bulunmuştur.[1779]

DP Seyhan İl Kongresi'nin ikinci günü olan 29 Mayıs'ta kongre salonunda hazır bulunan Menderes, kürsüye gelmiş konuşmasına

> *Sevgili Adanalılar, hepinizi derin bir muhabbetle kucaklarım. Ve sevgilerimi arz ederek sözlerime başlarım. Muhterem kardeşlerim, saat 4. Öğle yemeği yemediniz saatlerden beri konuşuyor bir taraftan da dinliyorsunuz. Bu saatte söz almanın bir talihsizlik olduğunu kabul etmek lazımdır. Elimdeki kağıtların çokluğuna bakarak uzun konuşacağımı zannetmeyiniz. Bunlar delege arkadaşların dert ve şikayetlerine dair söylediklerinin küçük bir fihristinden ibarettir. Emin olun söylediklerinizi makesini bulmuş olacaktır. Ancak mesuliyetlerini müdrik olan insanların bu demokrasi devrinde vazife başında kalacağını anlamış bir insanım. Yeni devrin başta gelen vasfı budur,* diyerek başlamıştır.

Sonra konuşmasında Seyhan İl Kongresi'nde yaşanan telgraf hadisesi[1780] ve gerginleşen kongre ortamı hakkında açıklama yapmıştır. Daha sonra delegelerin dilek ve şikayetlerini değerlendiren Menderes sözlerine şöyle devam etmiştir:

> *Arkadaşlar, bir kısım delege arkadaşlar memur arkadaşlardan şikayet ettiler. Kısa zamanda gördük ki, memur devlete intibak etmektedir. Yeni rejimin icaplarına uymaktadır. Temin ediyorum ki altı aya kadar vilayetlerde sayıları ancak üçe dörde inmiş bulunan şikayetlerin tamamen önü alınacaktır. Siz bizi kontrol ediniz. Bırakınız memurları da biz kontrol edelim. Biz hatta, memurun bizim partimizin hizmetinde bulunmasını bile istemiyoruz. Şayet asayişten şikayetimiz varsa. Devlet polis kadrosunu bir misli artırmak kudretindedir.*

[1779] *Bugün,* 29 Mayıs 1951, s. 1, 2; *Demokrat,* 29 Mayıs 1951, s. 1.

[1780] Başbakan Adnan Menderes'in hakkında açıklama yaptığı telgraf hadisesi bu çalışmanın Adana'da Faaliyet Gösteren Siyasi Partiler bölümünde 1951 Yılı Demokrat Parti Seyhan İl Kongresi başlığı altında incelenmiştir.

Millet iradesile işbaşına gelen hükümen nizam ve asayişin bozulmaması için hatta kuş uçurtmıyacak kudrettedir.

Size temin ediyorum. Hayırlı işlerin vüsati bir misli, sürati de bir misli artacaktır. Yeni bir seçime giderken bir çok işlerin sonuna gelmiş olduğumuzu ifade etmek suretile vatandaşlardan rey isteyeceğiz. İdari baskı, sandık hilesi ve yalancı propaganda ile değil yaptığımız işlerin yekununu milletin önüne yığarak beğenirsen bana beğenmezsen başkasına rey ver diyeceğiz.

İhtiyaçlarımız elbette bitmiyecektir. Bugün Saimbeyli yolu duruyor, filan iş bekliyor diyeceğiz. Bir başka hususta yirmi sene sonra bile hala duruyor diyeceğiz. Böyle işlerimiz olacaktır. Bugün ileri bir memleket olan Amerikanın bile halledemediği işler vardır. İleri gitmenin ortaya çıkardığı daha bir çok ihtiyaçlar doğacaktır. Bu bir sağlık alemetidir. Bunlar sağlık emareleridir.

Size şunu söyliyeyim, ovanıza hayatiyet verecek olan Seyhan toprak baraj ve hidro elektrik santrali işi hükümetin elindedir. Biz bu memlekette heyeti umumiyesiitibarile kısır addedilmesi icap eden bütçeyle dahi büyük işlere girişmiş olduğumuz kanaatindeyiz. Bana diyeceksiniz ki, sen gizli hazineler mi keşfettin. Hayır arkadaşlar. İşin tutumunu bilmek lazımdır, Mesela meclis binası yapacağını milletin benzine kan dizlerine derman getirecek işleri ve davaları önce halledersin. Eğer şimdiye kadar böyle bir tutum hakim olsaydı memleketin kaderi elbette böyle olmazdı.

Bu çalışkan milletin, bu feyizli topraklar üzerinde teşebbüsleri akim bırakılmak istenmeseydi, onun istihsalinden artan kısımların tahaccür ettirilmesi cihetine gidilmeseydi garp aleminin yaşama standardının basamağından içeri girmiş durumda olurduk.

Bugün çok nurlu, müreffeh bir hayatın kapılarına gelmiş dayanmış bulunmaktayız. Arkadaşlar, sözlerim bedavaya, beyhude yere gitmiyecektir. İki sene sonra vatandaşların kaşıma dikildiği zaman mahcup olup olmıyacağımı iyi düşünen, idrak eden bir insanım.

Evvelki kongrelerimizi hatırlayın. Mutlaka demokrasiyi getireceğiz diyorduk. Geldi arkadaşlar. Hem bu demokrasi sahte bir demokrasi değildir. İçinde Türk Milletinin alın teri gözyaşı, mücadele azminin mevcut bulunduğu bir demokrasidir.

Türk Milleti her şeyin olduğu gibi demokrasinin de örneğini yapacaktır. Biz

Fransadan daha iyi bir demokrasi yapacağız. Bugün karşımızda muhalefeti temsil eden C.H.P. de bizde demokratız diyor. Mali, iktisadi ihtilaflarımız ufak tefek program ayrılıklarından ibarettir. Birbirine kenetlenmiş arslan gibi bir millet olarak yaşıyoruz. Aramızda sınıf kavgaları yaratacak kadar ayrılıklar yoktur.

Muhterem arkadaşlarım, bir kısım delegeler buğday fiatının ilanından bahsettiler. Bunu Ankarada gitmez ilan edeceğiz. Şunu da söyliyeyim, fiat geçen senekinden bir santim aşağı olmıyacaktır. Hükümetimizin alacağı kararlar daima çiftçinin malını daha çok değerlendirmek yolunda olacaktır.

Hepinizi candan sevgilerle kucaklarım arkadaşlar.[1781]

Adnan Menderes konuşmasının ardından kongre salonundan ayrılmış, heyetle beraber İncirlik Havaalanı inşaatını[1782] ve petrol arama sahasını gezdikten sonra iki Seyhan milletvekili tarafından uğurlanmış, saat 18.00'de[1783] özel askeri uçakla[1784] şehirden ayrılmıştır. [1785]

4.1.9.2. Adnan Menderes'in 1952'de Adana'yı Ziyareti

Başbakan Adnan Menderes'in Adana ziyareti, 6 Aralık 1952 Cumartesi günü başlamıştır.[1786] Menderes, Adana'ya gelmeden önce polis ve zabıta ekipleri dükkânlara bayrak asılması için çalışmalar yapmıştır.[1787] İncirlik Havaalanı'na uçakla inmesi beklenen Menderes'in gelişine kadar 35 kişilik bir grup namaz kılmıştır.[1788] Saat 13.45'te uçakla İncirlik Havaalanı'na inen Menderes'e İçişleri Bakanı Ethem Menderes ve Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu ile çok sayıda milletvekili refakat etmiştir.[1789] Çok sayıda devlet görevlisinin yanında Menderes'i karşılayanlar arasında Arif Nihat Asya'nın da bulunması dikkat çekicidir.[1790] Ayrıca MP, Menderes'i karşılamak için heyet halinde havaalanına gitmiş ancak protokolde yer verilmediği için geri

---

[1781] *Demokrat,* 30 Mayıs 1951, s. 1, 2; *Bugün,* 30 Mayıs 1951, s. 1, 3; *Vatandaş,* 30 Mayıs 1951, s. 1, 3.
[1782] *Yeni Adana,* 30 Mayıs 1951, s. 2.
[1783] *Türk Sözü,* 30 Mayıs 1951, s. 2.
[1784] *Yeni Adana,* 30 Mayıs 1951, s. 2.
[1785] *Bugün,* 30 Mayıs 1951, s. 3; *Yeni Adana,* 30 Mayıs 1951, s. 2; *Demokrat,* 30 Mayıs 1951, s. 3; *Türk Sözü,* 30 Mayıs 1951, s. 3; *Demokrat,* 30 Mayıs 1951, s. 3'te verilen haberde Adnan Menderes'in Adana'dan ayrılış saati 18.20 olarak verilmiştir
[1786] *Demokrat,* 7 Aralık 1952, s. 1, 5.
[1787] *Türk Sözü,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2.
[1788] *Türk Sözü,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2.
[1789] *Demokrat,* 7 Aralık 1952, s. 1, 5; *Demokrat,* 9 Aralık 1952, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2.
[1790] *Demokrat,* 7 Aralık 1952, s. 1, 5.

dönmüşlerdir. Daha sonra bir tebliğ yayımlayarak bu durumu protesto etmişlerdir.[1791] Menderes'i 35 bin kadar kişi karşılamış ve İncirlik'ten Adana'ya kadar 11 km.lik yolda binden fazla kamyon, otobüs, traktör römorku ve otomobil uzun bir kafile oluşturmuştur.[1792] Araçlar Adana dışında Mersin, Niğde, Hatay ve ilçelerden getirilmiştir.[1793] Belediye binasının balkonundan halka hitaben bir konuşma yapan Menderes,[1794] kalkınma hamlelerinden bahsetmiş, ekonominin kötü olduğuna dair eleştirilere cevap vermiş, zulüm ve siyasi güvenlik olduğuna dair eleştirileri cevaplamıştır.[1795] Konuşmasında, "Milletimiz Müslümandır Müslüman kalacaktır. Bu memlekette vicdan hürriyetine tecavüz etmek hiçbir kimsenin haddi değildir. Hakiki mümin ve samimi müslüman olanlar, vicdan hürriyetinden tamamiyle emin olabilirler"[1796] demiştir. Menderes aynı yerde laikliğin önemine de vurgu yapmıştır.[1797]

CHP'nin mallarına el konulmasıyla ilgili[1798] eleştirilere cevap veren Menderes,

> *... devlet Halk Partisinin bir tek lirasına tenezzül etmez. Bizim hukuk anlayışımız, medeni anlayışımız, buna yer vermez. Fakat bu mallar eğer kanunlara aykırı olarak millet hazinesinden gasbedilmiş mallar ise ve bunun vaka, hadise ve vesika ile ispatı kabilse bu malların gasıplar elinde kalmasını tecvize de imkân yoktur. Mağsup mal, bana kalırsa, nerde olursa olsun, istirdat edilmek lazım gelir. Onlara düşen, bizim paracıklarımızı almak istiyorlar, diye feryat etmektense, o malların kendi öz malları olduğu ispattır,*[1799] demiştir.

Konuşmasında Malatya olayına[1800] da değinen Menderes,[1801] orduyu siyasete alet etmek kadar dini kullanmanın da yanlışlığına vurgu yaparak[1802]

> *Türk umumi efkârı Malatya'da hadise üzerinde dikkatle durmaktadır. Bu hadise*

[1791] *Türk Sözü,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2; *Demokrat,* 7 Aralık 1952, s. 1, 5.
[1792] *Demokrat,* 7 Aralık 1952, s. 1, 5.
[1793] *Türk Sözü,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2.
[1794] *Demokrat,* 7 Aralık 1952, s. 1, 5; *Demokrat,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2, 5; *Bugün,* 7 Aralık Pazar 1952, s. 1, 3; *Türk Sözü,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2.
[1795] *Bugün,* 7 Aralık Pazar 1952, s. 1, 3; *Demokrat,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2, 5.
[1796] *Demokrat,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2, 5; *Bugün,* 7 Aralık Pazar 1952, s. 1, 3.
[1797] *Türk Sözü,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2.
[1798] 11 Ağustos 1951 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 5830 nolu kanuna göre Türkiye genelindeki bütün Halkevleri kapatılmış ve Hazineye devredilmiştir.
[1799] *Demokrat,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2, 5.
[1800] 22 Kasım 1952 tarihinde Vatan gazetesi sahibi ve başyazarı Ahmet Emin Yalman'a Malatya'da Hüseyin Üzmez tarafından suikast düzenlenmiş ve Yalman bu saldırıdan yaralı kurtulmuştur.
[1801] *Demokrat,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2, 5; *Bugün,* 7 Aralık 1952, s. 1, 3.
[1802] *Demokrat,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2, 5.

dini türlü maksatlara alet etmek isteyenlerin, hatta toplu halde çalışmak kararında olduklarını gösterir. Orduyu siyasete karıştırmak çok ağır bir suç ise dini gibi ulvi bir mefhumu istismara kalkışmak, her türlü maksat ve menfaatlerin hele siyaseti ihtiraslarının aleti ve oyuncağı haline getirmekte, o derecelerde ağır bir suç sayılmak icap eder.[1803] demiştir.

Gece ise Adana Belediyesi tarafından[1804] 300 kişilik[1805] Erciyespalas'ta Başbakan Menderes şerefine geniş katılımlı bir ziyafet verilmiştir.[1806] Davetli olan CHP Teşkilatı ise Menderes'in İsmet İnönü ve CHP hakkındaki sözlerini nezaket dışı bularak davete iştirak etmemiştir.[1807] Köylü Partisi de bu yemek davetine katılmamıştır.[1808] 7 Aralık tarihinde ise Menderes ve yanında bulunan heyet Misis zelzele bölgesini ziyaret ederek vatandaşla bir araya gelmiş ve vatandaşa Ziraat Bankası tarafından uzun vadeli ve ucuz kredi verileceğini söylemiştir.[1809] Menderes, 8 Aralık Pazartesi günü sabah saat 10.00'da Ankara'ya gitmek üzere İncirlik Havaalanı'ndan hareket etmiştir.[1810]

4.1.9.3. Adnan Menderes'in 1953'te Adana'yı Birinci Ziyareti

Başbakan Adnan Menderes 17 Ocak 1953 tarihinde saat 13.00'te Gaziantep DP İl Kongresi'ne katılmak üzere[1811] İçişleri Bakanı Ethem Menderes, Aydın Milletvekili Namık Gedik, Denizli Milletvekili Eyüp Şahin, İstanbul Milletvekili Mükerrem Sarol, Seyhan Milletvekili Dr. Sedat Barı, Ankara Milletvekili Mümtaz Faik Fenik, İzmir Belediye Başkanı Rauf Onursal ve Gaziantep milletvekilleri ile Adana'ya gelmiş,[1812] Başbakanı havaalanında Vali Ahmet Kınık, Mersin Valisi ve Belediye Başkanı, DP İl Başkanı Ömer Başeğmez, Seyhan Belediye Başkanı Zahit Akdağ, partililer ve askeri erkan karşılamıştır.[1813] Havaalanından otomobille Gaziantep'e gitmek için ayrılan Menderes'i Ceyhan'da ve Osmaniye'de geniş halk kitlesi tezahüratlarla uğurlamıştır.[1814]

[1803] *Türk Sözü,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2.
[1804] *Demokrat,* 7 Aralık 1952, s. 1, 5.
[1805] *Türk Sözü,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2.
[1806] *Demokrat,* 7 Aralık 1952, s. 1, 5; *Türk Sözü,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2.
[1807] *Türk Sözü,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2.
[1808] *Demokrat,* 7 Aralık 1952, s. 1, 5; *Türk Sözü,* 7 Aralık 1952, s. 1, 2.
[1809] *Demokrat,* 9 Aralık 1952, s. 1, 2.
[1810] *Yeni Adana,* 9 Aralık 1952, s. 1.
[1811] *Türk Sözü,* 18 Ocak 1953, s. 1.
[1812] *Demokrat,* 18 Ocak 1953, s. 1.
[1813] *Demokrat,* 18 Ocak 1953, s. 1; *Türk Sözü,* 18 Ocak 1953, s. 1.
[1814] *Demokrat,* 18 Ocak 1953, s. 2; *Türk Sözü,* 18 Ocak 1953, s. 1.

Gaziantep DP İl Kongresi'nin ardından 19 Ocak 1953 tarihinde saat 21.30'da[1815] Başbakan Adana'ya gelmiştir ve il sınırında Başbakanı, Adana Valisi Ahmet Kınık, DP İl Başkanı Ömer Başeğmez, Belediye Başkanı Zahit Akdağ, Emniyet Müdürü, Jandarma Komutanı, partililer ve halk karşılamıştır.[1816] Başbakanın şerefine Erciyes Palas Lokantası'nda bir yemek programı[1817] düzenlenmiş ve yemek programında diğer parti başkanları da yer almıştır[1818] ayrıca bu programda ağırlıklı olarak pamuk konuşulmuş, Menderes pamuk mevzusu hakkında hükümetin pamuk politikası olmadığını ancak isthisal politikası olduğunu söylemiştir.[1819] Geceyi şehirde geçiren Adnan Menderes[1820] 20 Ocak tarihinde saat 11.30'da uçakla Ankara'ya gitmek üzere Adana'dan ayrılmıştır.[1821]

4.1.9.4. Adnan Menderes'in 1953'te Adana'yı İkinci Ziyareti

Başbakan Adnan Menderes'in Adana'yı ziyareti 24 Ekim 1953 tarihinde gerçekleşmiştir. Saat 14.00'te İncirlik Havaalanı'na inen Menderes, kalabalık bir kitle tarafından karşılanmıştır.[1822] Menderes'e bu ziyaretinde birçok bakan ve milletvekili refakat etmiştir.[1823] Daha sonra heyete Büyük Millet Meclisi Başkanı Refik Koraltan, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Tarım ve İşletmeler Bakanları katılmıştır.[1824]

Toprak barajın temel atma töreni için Adana'ya gelen Menderes,[1825] uçaktan indikten sonra belediye binasına gitmiş ve kısa bir dinlenmeden sonra halka açık 2,5 saat kadar süren uzun bir konuşma yapmıştır.[1826] Adana'da çok önemli ve "tarihi" bir konuşma yapan Menderes,[1827] hem eleştirilere cevap vermiş hem de CHP'yi eleştirmiştir. Belediye binasının balkonunda yaptığı konuşmada ülkedeki yatırımları, açılan yeni iş sahalarını, iç ve dış güvenliğin kontrolünü hakkında kısa ve genel geçer

---

[1815] *Türk Sözü,* 20 Ocak 1953, s. 1.'de verilen haberde Başbakan Adnan Menderes'in geliş saati 21.00 olarak verilmiştir.
[1816] *Yeni Adana,* 20 Ocak 1953, s. 1; *Demokrat,* 20 Ocak 1953, s. 1.
[1817] Başbakan için verilen yemek programı hakkında detaylı bilgisi için bkz. *Bugün,* 20 Ocak 1953, s. 1, 6.
[1818] *Türk Sözü,* 20 Ocak 1953, s. 1.
[1819] Başbakan Adnan Menderes'in pamuk fiyatı hakkındaki konuşmasının detaylı bilgisi için bkz. *Bugün,* 20 Ocak 1953, s. 1, 6; *Demokrat,* 21 Ocak 1953, s. 1, 2.
[1820] *Demokrat,* 20 Ocak 1953, s. 1.
[1821] *Türk Sözü,* 21 Ocak 1953, s. 1; *Demokrat,* 21 Ocak 1953, s. 1, 2.
[1822] *Bugün,* 25 Ekim 1953, s. 1, 5.
[1823] *Bugün,* 25 Ekim 1953, s. 1, 5.
[1824] *Bugün,* 25 Ekim 1953, s. 1, 5.
[1825] *Bugün,* 25 Ekim 1953, s. 1, 5.
[1826] *Bugün,* 25 Ekim 1953, s. 1, 5.
[1827] *Demokrat,* 25 Ekim 1953, s. 1, 2.

bilgiler vermiş, ardından partiler arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiğine dair uzun izahatlar yapmıştır. DP'nin hem muhalefet hem de iktidarda iken olgun davrandığını izah ederek muhalefet partilerini eleştirmiştir.[1828] Çünkü Menderes'e göre muhalefet partilerinin güdümünde olan gazeteler, başından beri "yalan, asayiş, pahalılık, skandal, suiistimal, rezalet havadisleri vermekte, memleketimizi dışarıda kötülemek gayretlerinde bulunmakta, hükümet icraatını bu şekil ve her surette engellemekte, baltalamaktadırlar."[1829] Başbakan Menderes, ekonomik konulara değinerek konuşmasını tamamlamıştır.[1830] Menderes'in CHP'ye yönelik konuşması, CHP tarafından tepkiyle karşılanmıştır.[1831] Anadolu Ajansı'na konuşan Başbakan Menderes, muhalefetin beş temel noktadaki eleştirisini cevaplamıştır.

> *1-Dâhilde ve hariçte bulunan altınlarımızın miktarı.2-Merhun ve gayri merhun altınlarımızın miktarı,3- Merkez bankası pozisyonlarının aktif ve pasifinde vadesiz, 3 ay vadeli ve daha fazla vadeli dövizler.4- Altın ve döviz bir arada harici tediye vasıtalarımızın safii hasılı.5- Ticari ve zirai senetlerin – müfredatta – hakiki tediye miktarı nedir?*[1832]

Ertesi gün Başbakan Menderes ve maiyeti, saat 11.00'de Toprakbaraj ve Hidro-elektrik santralinin açılışına katılmış ve temele ilk harcı koymuştur.[1833] Törenden sonra PTT Bölge Başmüdürlüğüne geçilmiş ve otomobik telefon santralının açılışı yapılmıştır.[1834] Başbakan Adnan Menderes, 26 Ekim sabahı Gaziantep- Narlı tren hattının işletme açılışına katılmak üzere Adana'dan ayrılmıştır.[1835] Menderes, Gaziantep- Narlı Tren hattı açılışı sonrası heyetle beraber 26 Ekim tarihinde geceyi Adana'da geçirmiş,[1836] 27 Ekim tarihinde Mersin'e geçen Menderes, Mersin programının ardından 28 Ekim tarihinde Adana'ya dönmüş ve aynı gün İncirlik Havaalanı'ndan Ankara'ya hareket etmiştir.[1837]

[1828] *Bugün,* 25 Ekim 1953, s. 1, 5.
[1829] *Bugün,* 25 Ekim 1953, s. 1, 5.
[1830] *Bugün,* 25 Ekim 1953, s. 1, 5.
[1831] *Türk Sözü,* 27 Ekim 1953, s. 1, 2.
[1832] *Bugün,* 25 Ekim 1953, s. 1, 4.
[1833] *Bugün,* 25 Ekim 1953, s. 1, 2; *Bugün,* 27 Ekim 1953, s. 1, 2.
[1834] *Bugün,* 25 Ekim 1953, s. 1, 2.
[1835] *Bugün,* 25 Ekim 1953, s. 1, 2.
[1836] *Bugün,* 27 Ekim 1953, s. 1, 6.
[1837] *Bugün,* 28 Ekim 1953, s. 1.

4.1.9.5. Adnan Menderes'in 1957'de Adana'yı Ziyareti

Başbakan Adnan Menderes'in Adana'ya yaptığı bir diğer ziyaret, 26 Mayıs 1957 Pazar günü gerçekleşmiştir. Menderes'in bu ziyaretinin temel nedeni 150 bin ton kapasiteli[1838] Çaldağı Çimento Fabrikası'nı açmaktır.[1839] Başbakan Menderes gelmeden önce şehir bayraklarla donatılmış, dövizler asılmış, binalar ışıklandırılmıştır.[1840] Menderes ve maiyetindekiler, Sivas'tan kalkan[1841] iki özel uçakla sabah saat 10.00'da[1842] İncirlik Havaalanı'na inmiştir.[1843] Menderes'in yanında Alman sanayici Alfred Krupp Von Bohlen, İşletmeler Bakanı Samet Ağaoğlu ve Dışişleri Bakan Vekili Ethem Menderes bulunmuştur.[1844] Devlet erkanı[1845] yanında karşılamaya askeri bando, askeri birlikler ve izciler de katılmıştır.[1846] Halk da karşılamaya yoğun ilgi göstemiştir.[1847] Karşılamada yer alan dövizlerden birisinde "Abideler Tanrısı şehrimize hoş geldiniz"[1848] yazılmıştır. Çaldağı Çimento Fabrikası saat 13.30'da[1849] Başbakan Menderes tarafından hizmete açılmıştır. Menderes açılışta bir müjde daha vererek şeker ve kağıt fabrikalarının da açılacağını söylemiştir.[1850] Ankara'dan iki özel trenle gelen misafirler de açılışa katılmıştır.[1851]Öğrenciler ve izciler de açılışa katılmışlardır.[1852] Biner kişilik öğle ve akşam yemekleri Erciyes Lokantası Salonlarında verilmiştir.[1853] 26 Mayıs Pazar günü Adnan Menderes ve yanında gelen bakanlar gelişlerindeki çoşkulu karşılamanın benzeri şekilde havalanından uğurlanmışlardır. Fedaral Almanya'nın tanınmış iş adamalarından olan Alfred Krupp da Menderes ile aynı uçakla ayrılmıştır.[1854]

[1838] *Yeni Adana,* 27 Mayıs 1957, s. 1, 4.
[1839] *Türk Sözü,* 26 Mayıs 1957, s. 1, 2; *Bugün,* 26 Mayıs 1957, s. 1, 2.
[1840] *Türk Sözü,* 26 Mayıs 1957, s. 1, 2.
[1841] *Bugün,* 27 Mayıs 1957, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 27 Mayıs 1957, s. 1, 4.
[1842] *Bugün,* 26 Mayıs 1957, s. 1, 2.
[1843] *Türk Sözü,* 26 Mayıs 1957, s. 1, 2; *Bugün,* 26 Mayıs 1957, s. 1, 2.
[1844] *Bugün,* 27 Mayıs 1957, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 27 Mayıs 1957, s. 1, 4.
[1845] *Bugün,* 26 Mayıs 1957, s. 1, 2; *Bugün,* 27 Mayıs 1957, s. 1, 2.
[1846] *Türk Sözü,* 26 Mayıs 1957, s. 1, 2.
[1847] *Bugün,* 27 Mayıs 1957, s. 1, 2.
[1848] *Bugün,* 27 Mayıs 1957, s. 1, 2.
[1849] *Bugün,* 27 Mayıs 1957, s. 1, 2.
[1850] *Bugün,* 27 Mayıs 1957, s. 1, 2.
[1851] *Türk Sözü,* 26 Mayıs 1957, s. 1, 2.
[1852] *Türk Sözü,* 26 Mayıs 1957, s. 1, 2.
[1853] *Türk Sözü,* 26 Mayıs 1957, s. 1, 2; *Bugün,* 26 Mayıs 1957, s. 1, 2; *Bugün,* 27 Mayıs 1957, s. 1, 2.
[1854] *Bugün,* 27 Mayıs 1957, s. 1, 2.

4.1.9.6. Adnan Menderes'in 1960'ta Adana'yı Ziyareti

Başbakan Menderes'in Adana'ya son resmi ziyareti, 3 Ocak 1960 Pazar günü gerçekleşmiştir.[1855] Ziyaretin nedeni şehir merkezinin imarıyla ilgili yapılacak işleri müjdelemektir.[1856] Ziyaret öncesinde bütün şehir bayraklarla ve dövizlerle donatılmıştır.[1857]

Menderes ve maiyeti, saat 11.00 sularında[1858] Sivil Hava Meydanı'na uçakla inmiştir.[1859] Başbakana bu ziyaretinde Devlet Vekili ve Başvekil Yardımcısı Medeni Berk, Devlet Vekili İzzet Akçal, Maliye Vekili Hasan Polatkan, Çalışma Vekili ve Basın Yayın ve Turizm Vekaleti Vekili Haluk Şaman, Muğla Milletvekili Burhan Belge, İstanbul Belediye Başkanı Kemal Aygün ve çok sayıda devlet görevlisi refakat etmiştir.[1860] Başta Vali olmak üzere devlet erkanı kalabalık bir heyet halinde karşılamada hazır bulunmuştur.[1861] Belediye ve diğer devlet kurumları tarafından otobüs ve kamyonlarla ilçelerden ve çevre illerden insan taşınmış ve böylece kalabalık bir kitle oluşmuştur.[1862] Bazı gözlemlere göre ilçelerden ve illerden gelenler kendi imkanlarıyla gelmiştir ve karşılamaya 200 bin kişi katılmıştır.[1863]

Menderes, belediye önünde halka açık bir konuşma yapmıştır.[1864] Konuşmasında yurt genelinde yapılan yatırımlardan bahsetmiş, özellikle Mersin ve İzmit'te kurulacak rafinerilerin ve makine üretiminin üzerinde durmuştur.[1865] Ardından Adana'daki yatırımlardan bahsetmiştir. Özellikle fabrikalardaki gelişmeyi aktaran Menderes,[1866] sulama tesisleri ve Adana'nın şehir imarı ile konuşmasını tamamlamıştır.[1867] Yorgun olduğu gözlenen Menderes, sakin bir konuşma yapmıştır.[1868] Konuşma sırasında kalabalık çözülmeye ve insanlar meydanı terk etmeye başlamıştır.[1869] Konuşmasından

---

[1855] *Bugün,* 3 Ocak 1960, s. 1, 4.
[1856] *Bugün,* 3 Ocak 1960, s. 1, 4.
[1857] *Bugün,* 3 Ocak 1960, s. 1, 4.
[1858] *Yeni Adana,* 4 Ocak 1960, s. 1, 4; *Bugün,* 4 Ocak 1960, s. 1, 2.
[1859] *Bugün,* 3 Ocak 1960, s. 1, 4; *Yeni Adana,* 4 Ocak 1960, s. 1, 4.
[1860] *Bugün,* 4 Ocak 1960, s. 1, 2.
[1861] *Bugün,* 4 Ocak 1960, s. 1, 2.
[1862] *Yeni Adana,* 4 Ocak 1960, s. 1, 4.
[1863] *Bugün,* 4 Ocak 1960, s. 1, 2.
[1864] *Bugün,* 4 Ocak 1960, s. 1, 2.
[1865] *Yeni Adana,* 4 Ocak 1960, s. 1, 4; *Bugün,* 4 Ocak 1960, s. 1, 2, 4.
[1866] *Bugün,* 4 Ocak 1960, s. 1, 2, 4.
[1867] *Yeni Adana,* 4 Ocak 1960, s. 1, 4; *Bugün,* 4 Ocak 1960, s. 1, 2, 4.
[1868] *Yeni Adana,* 4 Ocak 1960, s. 1, 4.
[1869] *Yeni Adana,* 4 Ocak 1960, s. 1, 4.

sonra gelen heyetleri kabul eden Menderes, talepleri dinlenmiştir.[1870] Başbakan Menderes şerefine öğle Çukurova tesislerinde, akşam ise Erciyes Palas Lokantası'nda birer yemek verilmiştir.[1871] Ayrıca Adnan Menderes'e bu yemekte Çukobirlik tarafından altından mamul bir küçük pulluk, bir küçük mala ve bir şekül hatıra olarak verilmiştir.[1872]

4 Ocak Pazartesi ve 5 Ocak Salı günleri de Adana'da olan Menderes, bazı temaslarda bulunmuştur.[1873] Yatırım alanlarında incelemeler yapmış ve bazı talimatlar vermiştir.[1874] Şehrin girişinde, Küçüksaat Meydanı'nda, Ali Münif Caddesi'nde inceleme yapan Menderes, Ulu Cami'ye gitmiştir. Ardından çimento fabrikasına geçmiş, sırasıyla köprü inşaatını, baraj sahasını, zirai sulama tesislerini, hidro-elektrik santralini gezmiştir.[1875] Çukurova Kulübü Salonu'nda, Çukobirlik tarafından Adnan Menderes şerefine öğle yemeği verilmiştir.[1876] Aynı gün içinde Sanayi Çarşısı'nı gezmiş,[1877] çarşının ihtası için 2 milyonluk bütçe ayrılacağını söylemiştir.[1878] Kendi adı verilen bir kapalı spor salonunu açmış, hastane binasının yapılması için söz vermiştir.[1879] Akşam Reşat Güçlü tarafından kendi onuruna verilen kokteyle, ardından Ticaret ve Sanayi Odası tarafından Erciyes Lokantası'nda yine kendi onuruna verilen yemeğe katılmıştır.[1880]

[1870] *Bugün,* 4 Ocak 1960, s. 1, 2.
[1871] *Yeni Adana,* 4 Ocak 1960, s. 1, 4.
[1872] *Yeni Adana,* 6 Ocak 1960, s. 1, 4; *Bugün,* 4 Ocak 1960, s. 1. (Bu dipnotta kullanılan atıfta Yeni Adana gazetesinin 6 Ocak 1960 Salı şeklinde çıkan nüshasının birinci sayfası 5 Ocak 1960 Salı tarihli olması gerekirken sehven 6 Ocak tarihli, iç sayfaları ise doğru bir şekilde 5 Ocak şeklinde basılmıştır. 6 Ocak 1960 gün olarak çarşambaya denk gelmektedir. Ayrıca gazetenin dördüncü sayfasında bulunan sayfa numarası da sehven iki şeklinde basılmıştır. Bundan dolayı bu başlık altında verilen diğer atıflarda Yeni Adana gazetesinin 6 Ocak 1960 Salı olarak basılan nüshası için 5 Ocak tarihi kullanılmıştır, iki şeklinde basılan dördüncü sayfası ise sayfa dört olarak gösterilmiştir. Bu çalışmanın bu başlığı ve başka başlıkların altında kullanılan Yeni Adana gazetesinin 6 Ocak 1960 şeklinde verilen atıfları ise bu hatanın dışında kalmaktadır.
[1873] *Bugün,* 4 Ocak 1960, s. 1, 2.
[1874] *Bugün,* 5 Ocak 1960, s. 1, 4; *Yeni Adana,* 5 Ocak 1960, s. 1, 4.
[1875] *Bugün,* 5 Ocak 1960, s. 1, 4.
[1876] *Bugün,* 5 Ocak 1960, s. 1, 4; *Yeni Adana,* 5 Ocak 1960, s. 1, 4.
[1877] *Yeni Adana,* 5 Ocak 1960, s. 1, 4.
[1878] *Bugün,* 5 Ocak 1960, s. 1, 4.
[1879] *Yeni Adana,* 5 Ocak 1960, s. 1, 4.
[1880] *Yeni Adana,* 5 Ocak 1960, s. 1, 4; *Bugün,* 4 Ocak 1960, s. 1, 2'de yemek yeri Kristal Palas olarak verilmiştir.

5 Ocak Salı günü Adana'nın kurtuluş günü kutlamalarına katılan Menderes, aynı gün öğleden sonra Adana'dan ayrılıp, Mersin'e geçmiştir.[1881] Mersin'in kurtuluşu ile alakalı program ve etkinliklere katılan Menderes, Mersin'de yaptığı gezi ve birtakım ziyaretlerin ardından 7 Ocak Perşembe günü saat: 18.45'te Adana'ya gelmiş, coşkulu karşılamanın ardından hava yolu ile Ankara'ya uğurlanmıştır.[1882]

4.2. Yabancı Devlet Adamlarının Adana'yı Ziyaretleri

1934 ile 1960 yılları arasındaki dönemde Adana'ya birçok yabancı devlet adamı da resmi ziyarette bulunmuştur. İngiltere başkanı Winston Churchill başta olmak üzere diğer devlet adamlarının Adana ziyaretlerine, yerel basında geniş yer verilmiştir. Ayrıca 20 Mayıs 1951 tarihinde Atlantik Paktı Güney Bölgesi Başkomutanı Amiral Robert Carney, bölgemizde ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde bir takım temaslarda bulunmak üzere Adana'ya gelmiş fakat Carney'in sadece İncirlik Havaalanı'nı kullanması sebebiyle asıl ziyaret yeri Adana olmadığından bu program ayrı bir başlık altında incelenmemiştir.[1883]

4.2.1. İngiltere Başbakanı Winston Churchill'in 1943'te Adana'yı Ziyareti

Milli Şef İsmet İnönü, İngiliz Başbakanı Winston Churchill'i Adana'da kabul etmiş, Türk ve İngiliz heyetleri arasında özellikle askeri konularda 30 ve 31 Sonkanun (Ocak) 1943 tarihlerinde önemli görüşmeler yapılmıştır.[1884] Heyetlere Türkiye adına Başbakan Şükrü Saraçoğlu İngiltere adına İngiliz Başbakanı Winston Churchill başkanlık etmiştir.[1885] Görüşmeler İngiliz Başbakanı Winston Churchill'in talebiyle gerçekleşmiştir.[1886]Bu görüşmeler sırasında İngiliz Kralı Georget ile ABD Başkanı Roosevelt ile İsmet İnönü arasında diplomatik olarak iyi niyetler bildirilmiştir.[1887] Görüşmeler sonunda Türk ve İngiliz hükümetleri ortak bir tebliğ yayımlamıştır. Bu tebliğde şu hususlara yer verilmiştir:[1888]

[1881] *Bugün,* 4 Ocak 1960, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 5 Ocak 1960, s. 1, 4; *Yeni Adana,* 6 Ocak 1960, s. 1; *Yeni Adana,* 7 Ocak 1960, s. 1, 4.
[1882] *Bugün,* 8 Ocak 190, s. 1, 4; *Yeni Adana,* 7 Ocak 1960, s. 1, 4.
[1883] *Demokrat,* 21-22 Mayıs 1952; *Türk Sözü,* 21 Mayıs 1952; *Bugün,* 21-23 Mayıs 1952; *Yeni Adana,* 21-22 Mayıs 1952; *Vatandaş,* 21-22 Mayıs 1952.
[1884] *Türk Sözü,* 2 Şubat 1943, s. 1; *Bugün,* 2 Şubat 1943, s. 1.
[1885] *Yeni Adana,* 2 Şubat 1943, s. 1, 3.
[1886] *Bugün,* 3 Şubat 1943, s. 1, 2.
[1887] *Türk Sözü,* 2 Şubat 1943, s. 1; *Yeni Adana,* 2 Şubat 1943, s. 1, 3.
[1888] *Yeni Adana,* 2 Şubat 1943, s. 1, 3; *Türk Sözü,* 2 Şubat 1943, s. 1.

* Türkiye'nin II. Dünya Savaş'ındaki tutumu İngiliz hükümeti tarafından takdirle karşılanmıştır.

* Türk ve İngiliz heyetleri Avrupa'da ve özellikle Türkiye'nin doğrudan doğruya menfaati olan mıntıkalarda durumu inceleyerek temel noktalar üzerinde görüş birliğine varmışlardır.

* İngiltere ve ABD tarafından Türkiye'ye yapılacak güvenlik yardımı üzerinde uzlaşmışlardır.

* II. Dünya Savaşı sonrasında muhtemel gelişmeler ele alınmıştır.

Adana Konferansı'nın uluslararası basındaki yankıları da Adana basınına yansımıştır. Başta İngiliz gazetelerinin haberleri olmak üzere birçok ülkenin basınının haberlerine yer verilmiştir. Haberlerde genel olarak II. Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin tarafsızlığının yarattığı etki, Türkiye'nin yükselen gücü ve askeri bakımdan teçhiz edilmesi, yapılan anlaşmanın her iki tarafında çıkarına olduğu, Winston Churchill'in iç siyasette gücünü arttırdığı gibi hususlara yer verilmiştir.[1889] Alman basınında yer alan bir habere göre Churchill, Türkiye'yi savaşa sokmak istemiş ama Türk Heyeti bunu kabul etmemiştir.[1890] Macar basınında ise Türkiye, savaşa girmeye yaklaşmıştır.[1891] Churchill ise İngiltere'ye dönüşte, Türkiye'den herhangi bir talepte bulunmadıklarını söylemiştir.[1892] İngiliz basınında yer alan haberlere göre görüşmelerin sonuçlarından SSCB Başkanı Josef Stalin de haberdar edilmiş, SSCB yönetiminin de görüşmeleri onaylamıştır.[1893] Görüşmelerde Winston Churchill, Türk muhataplarına Rusya'nın Türkiye üzerinde bir emeli olmadığını bildirmiştir.[1894]

Türk Sözü gazetesi Başyazarı Nevzad Güven, Adana Konferansı başlıklı bir makale kaleme alarak görüşmelerde alınan kararları irdelemiştir. Ona göre Adana'nın adının tarihe bir kere daha geçmiştir. İngiltere'nin Türkiye'ye silah ve mühimmat vermesinin nedenlerini irdeleyen Güven, II. Dünya Savaşı'ndaki tarafsızlığının etkili

---

[1889] *Türk Sözü,* 3 Şubat 1943, s. 1, 3; *Türk Sözü,* 6 Şubat 1943, s. 1, 2; *Yeni Adana,* 5 Şubat 1943, s. 1, 3; *Bugün,* 6 Şubat 1943, s. 1.
[1890] *Bugün,* 6 Şubat 1943, s. 1.
[1891] *Bugün,* 6 Şubat 1943, s. 1.
[1892] *Bugün,* 12 Şubat 1943, s. 1; *Türk Sözü,* 12 Şubat 1943, s. 1; *Yeni Adana,* 12 Şubat 1943, s. 1, 2.
[1893] *Bugün,* 3 Şubat 1943, s. 1, 2.
[1894] *Yeni Adana,* 5 Şubat 1943, s. 1, 3.

olduğu üzerinde durmuştur.[1895] *"Bugün"* gazetesi Başyazarı Cavid Oral da Adana Konferası hakkında bazı değerlendirmelerde bulunmuştur. Bütün dünyanın dikkatini çeken Adana görüşmeleri, özellikle Türkiye'nin müttefiklerini de ilgilendiren önemli bir olaydır. Türk-İngiliz ilişkilerinde karşılıklı dostluk, güven ve dayanışmanın bir ifadesi olduğu gibi Türkiye'nin tarafsızlık politikasının bir sonucudur. Oral, ilerleyen satırlarda görüşmelere daha duygusal yaklaşır. Çünkü ona göre, "… İngiltere hükumeti Türkiye'ye ve Türkiye'nin güttüğü hilesiz, samimi, doğru ve dürüst politikaya çok ehemmiyet veriyor ve çok inanıyor demektir. Yoksa İngiltere hükumeti Türk vefasını, Türk civanmertliğini tecrübe ve takdir etmemiş olsaydı bu şekilde hareket etmezdi."[1896] Oysa bilindiği üzere devletler arasında duygusallığa yer yoktur, sadece menfaatler söz konusudur. Türkiye'den ayrılan Winston Churchill, yanında askeri bir heyetle dönüşte Kıbrıs'a uğramıştır. Orada bir konuşma yapmış, askeri birlikleri teftiş etmiş ve bazı temaslarda bulunmuştur.[1897]

Winston Churchill Kıbrıs ve Kahire demecinde

> *Kazablanka konferansından sonra Türkiyeyi ziyaretimden son derece bahtıyarım. Türkiyede ehemmiyetli müzakerelerde bulundum. Vukubulan konferansta umumi dünya durumu görüşüldü. Geçen harpte zedelenen eski dostluk bugün en samimi manasiyle yeniden teessür etmiştir. Bu görüşmede Türk ve İngiliz milletleri için: büyük faydalar olacağına eminim,* [1898] demiştir.

Churchill, İngiltere'ye döndükten sonra avam kamarasında Adana görüşmeleri hakkında açıklamalar yapmıştır. Türkler'den hiçbir talepte bulunmadığını, Türkiye'nin müşkül duruma düşmesinin birleşik milletlerin zararına olacağını, Türk yetkililerin kendileri ile aynı düşüncelere sahip olduğunu ve Türkiye'ye yardım yapacaklarını ifade etmiştir.[1899]

Türk başbakanı Şükrü Saraçoğlu da Ankara'da Adana görüşmeleri hakkındaki açıklamalarda bulunmuştur. Açıklamasında Türkiye'nin hızla silahlanacağını, askeri bakımdan güçlü bir Türkiye'nin İngiltere'nin ve dünyanın çıkarlarına uygun olduğunu

---

[1895] *Türk Sözü,* 3 Şubat 1943, s. 1, 3.
[1896] *Bugün,* 4 Şubat 1943, s. 1, 3.
[1897] *Bugün,* 3 Şubat 1943, s. 1, 2.
[1898] *Türk Sözü,* 4 Şubat 1943, s. 1.
[1899] *Türk Sözü,* 4 Şubat 1943, s. 1; *Bugün,* 12 Şubat 1943, s. 1; *Türk Sözü,* 12 Şubat 1943, s. 1.

söylemiştir. Konuşmasında Almanya ile iyi ilişkilerin süreceği, ABD desteğinin artacağı, İngiltere'nin ise Türkiye'yi silahlandıracağını ifade etmiştir.[1900]

4.2.2. Ürdün Kralı Abdullah'ın 1947'de Adana'yı Ziyareti

Ürdün kralı Abdullah, 7 Ocak 1947 Salı günü Adana'yı ziyaret etmiştir. İskenderun'da bulunan Kral Abdullah, Cumhurbaşkanlığı özel treniyle saat 13.30'da Adana'ya gelmiştir.[1901]

Kral Abdullah'ı Adana Garı'nda hükümet adına Vali Zühtü Durukan, Belediye Başkanı Fazlı Meto, Garnizon Komutanı Kasım Ünülan karşılamıştır. Kral'ın özel vagonuna çıkarak kendisini selamlamıştır. Vagonundan inen Kral Abdullah askeri birliği teftiş etmiştir.[1902] Özel vagonunda basın mensuplarını kabul etmiş, Ürdün ile Türkiye arasındaki ilişkilerin gelişeceğini söylemiştir.[1903] Milli kıyafetleri ile ziyaret eden Kral Abdullah,[1904] gazetecilerle gayet düzgün bir Türkçe ile konuşmuş[1905] ve "Pek sevdiğim bu kardeş memlekete geldiğimden dolayı fahur ve mesudum. Her iki kardeş memleket arasında ciddi, metin ve esaslı bir muhabbet kurmak emeliyle geliyorum. Selam ve muhabbetimin bütün Türklere iblağını rica ederim."[1906] demiştir. Halkın yoğun ilgisi ve sevgisi altında Adana'ya gelen Kral Abdullah yine aynı şekilde uğurlanmıştır.[1907] Kral Abdullah ve maiyetindekiler, kısa bir dinlenmeden sonra 14.30'da[1908] Ankara'ya gitmek için yola çıkmıştır.[1909]

4.2.3. NATO Komutanlarından J. Lawton Collins'in 1954'te Adana'yı Ziyareti

NATO'nun Amerikan askeri temsilcisi Orgeneral Lawton Collins ve Güney Doğu Avrupa Müttefik Kara Kuvvetleri Komutanı P. V. Kendall, 15 Şubat 1954 Pazartesi günü Adana'yı ziyaret etmiştir.[1910] Saat 17.00'de Diyarbakır'dan[1911] özel

---

[1900] *Bugün,* 23 Şubat 1943, s. 1, 2.
[1901] *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 1.
[1902] *Yeni Adana,* 7 Ocak 1947, s. 1; *Türk Sözü,* 8 Ocak 1947, s. 1, 3; *Demokrat,* 8 Ocak 1947, s. 1, 3.
[1903] *Yeni Adana,* 7 Ocak 1947, s. 1.
[1904] *Yeni Adana,* 7 Ocak 1947, s. 1.
[1905] *Türk Sözü,* 8 Ocak 1947, s. 1, 3.
[1906] *Türk Sözü,* 8 Ocak 1947, s. 1, 3; *Demokrat,* 8 Ocak 1947, s. 1, 3.
[1907] *Yeni Adana,* 7 Ocak 1947, s. 1.
[1908] *Türk Sözü,* 8 Ocak 1947, s. 1, 3.
[1909] *Bugün,* 7 Ocak 1947, s. 1.
[1910] *Türk Sözü,* 16 Şubat 1954, s. 1, 3 (üçüncü sayfa okunaklı değil).
[1911] *Yeni Adana,* 16 Şubat 1954, 1, 5.

uçakla Adana'ya gelen Collins[1912] Türkiye'de gördüklerinden memnun olduğunu ifade etmiştir.[1913] Yanında eşi maiyeti olduğu halde havaalanına inen Collins'i askeri bir heyet karşılamıştır.[1914]

Collins, "*Yeni Adana"* gazetesine bir demeç vermiştir. Demecinde Türk tarihini okuduğunu ve bilgiler aldığını, böylece Türk büyüklerini yeniden hatırladığını söylemiştir. Timur'u ise ismiyle anmıştır. Atatürk'ün kurduğu modern Türkiye'ye şahit olduğunu, Türkiye'de üst düzey komutanlarla tanıştığını ifade etmiştir. Ayrıca "Şuna bir kere daha kani oldum ki bu kuvvetli bölgede, bu yalçın dağlarda kuvvetli insanlar yetişmektedir."[1915] demiştir. Adana'da bazı temaslarda bulunan Orgeneral Collins, 17 Şubat Çarşamba günü uçakla İzmir'e geçmiştir.[1916]

4.2.4. Irak Kral Naibi Altes Abdülillah'ın 1945'te Adana'yı Ziyareti

Irak Kral Naibi Altes Abdülillah, 20 Eylül 1945 Perşembe günü uçağına yakıt ikmali için Adana'da[1917] kısa bir mola vermiş ve demeçlerde bulunmuştur.[1918] İsmet İnönü'nün davetlisi olarak[1919] diplomatik temaslarda bulunmak üzere Ankara'da bulunan Altes Abdülillah,[1920] sabah saat 09.30'da İngiliz uçağıyla[1921] Adana Havaalanı'na inmiştir.[1922] Altes Abdülillah'a Irak'ın Londra Büyük Elçisi Davut Haydari Paşa'nın yanında İngiltere Dışişleri Bakanlığından yüksek dereceli bir memurun refakat etmesi[1923] dikkat çekmektedir. Adana Valisi Akif Eyidoğan ve askeri heyet tarafından karşılanmış ve selamlanmıştır.[1924]

Gazetecilere demeç veren Altes Abdülillah,

> *Türkiye'yi beş seneden beri görmemiştim. İnönü hazretleri beni davet ettikleri vakit çok büyük memnunlukla karşılaştım. Gerek İstanbul ve gerekse Ankara'da*

[1912] *Bugün,* 16 Şubat 1954, s. 1; *Yeni Adana,* 16 Şubat 1954, s. 1, 5.
[1913] *Türk Sözü,* 16 Şubat 1954, s. 1, 3 (üçüncü sayfa okunaklı değil).
[1914] *Bugün,* 16 Şubat 1954, s. 1.
[1915] *Yeni Adana,* 16 Şubat 1954, s. 1, 5.
[1916] *Türk Sözü,* 17 Şubat 1954, s. 1, 3; *Bugün,* 16 Şubat 1954, s. 1; *Bugün,* 17 Şubat 1954, s. 1.
[1917] *Türk Sözü,* 21 Eylül 1945, s. 1, 2.
[1918] *Yeni Adana,* 20 Eylül 1945, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 21 Eylül 1945, s. 1, 2; *Bugün,* 20 Eylül 1945, s. 1; *Bugün*, 21 Eylül 1945, s. 1, 2.
[1919] *Türk Sözü,* 21 Eylül 1945, s. 1, 2.
[1920] Detaylar için bkz. *Türk Sözü,* 20 Eylül 1945, s. 1, 3; *Yeni Adana,* 20 Eylül 1945, s. 1, 2; *Bugün,* 20 Eylül 1945, s. 1, 3; *Bugün*, 21 Eylül 1945, s. 1, 2.
[1921] *Türk Sözü,* 21 Eylül 1945, s. 1, 2.
[1922] *Yeni Adana,* 20 Eylül 1945, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 21 Eylül 1945, s. 1, 2.
[1923] *Türk Sözü,* 21 Eylül 1945, s. 1, 2.
[1924] *Yeni Adana,* 20 Eylül 1945, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 21 Eylül 1945, s. 1, 2; *Bugün*, 21 Eylül 1945, s. 1, 2.

gördüğüm hüsnü istiklal beni çok memnun etti. Şüphesiz bu ziyaretim, Irak ve diğer arap memleketlerini Türkiye'ye daha sıkı bir arkadaşlıkla bağlayacaktır. Türkiye'de gördüğüm terakki zannettiğimden çok fazladır, [1925] demiştir.

Altes Abdülilah'a refakat eden Irak'ın Londra Büyük Elçisi Davut Haydari Paşa, Irak'ta yeni bir Medeni Kanun hazırlandığını, bu bağlamda Türk Medeni Hukuku'nun da incelendiğini söylemiştir.[1926] Adana Havaalanı'nda bir saat kaldıktan sonra saat 10.30'da Bağdat'a gitmek üzere yola çıkmıştır.[1927]

4.2.5. Irak Eski Başbakanı ve Irak Ayan Meclisi Başkanı Nuri Sait Paşa'nın 1948'de Adana'yı Ziyareti

Irak'ın eski Başbakanlarından ve Irak Ayan Meclisi Başkanı Nuri Sait Paşa, 13 Mart 1948 Cumartesi günü saat:11.05'te[1928] Bağdat üzerinden uçak ile Adana'ya gelmiştir[1929] ancak yolculuk Ankara'ya iken hava muhalefeti nedeniyle ilk durak Adana olmuştur.[1930] Adana'da misafiri Vali Zühtü Durukan, Belediye Başkanı Hazım Savcı ve Emniyet Müdürü karşılamıştır.[1931] Nuri Sait Paşa'nın Türkiye ziyaretinin mahiyeti hakkında bilgi sahibi olunamamış ancak basın tarafından yapılan değerlendirmede; dünyada gelişen hadiselerin ciddi bir hal alması, Orta Doğu'nun coğrafi ve politik durumunun, bu ziyarette etken olduğu görüşüne varılmıştır.[1932] Nuri Sait Paşa'nın gelişleri şerefine Şehir Kulübü'nde bir yemek programı tertip edilmiş,[1933] Nuri Sait Paşa'ya Adana Valisi eşlik etmiş[1934] ve konuk, geceyi Pamuk Palas'ta geçirmiştir.[1935]

Nuri Sait Paşa,14 Mart 1948 Pazar günü saat:10.30'da[1936] Pamuk Palas'ta İstanbul, Ankara ve Adana gazetelerini temsil eden gazetecilerle bir basın toplantısı düzenlemiştir. Toplantıda Türkiye'ye bu defa yaptığı ziyaretin hiçbir siyasi maksat

---

[1925] *Yeni Adana,* 20 Eylül 1945, s. 1, 2.
[1926] *Türk Sözü,* 21 Eylül 1945, s. 1, 2.
[1927] *Yeni Adana,* 20 Eylül 1945, s. 1, 2.
[1928] Nuri Sait Paşa'nın Adana'ya geliş saati *Demokrat,* 14 Mart 1948, s. 1.'de yer alan haberde 10.05 olarak verilmiştir.
[1929] *Demokrat,* 14 Mart 1948, s. 1; *Türk Sözü,* 14 Mart 1948, s. 1; *Bugün,* 14 Mart 1948, s. 1; *Yeni Adana,* 15 Mart 1948, s. 1.
[1930] *Türk Sözü,* 14 Mart 1948, s. 1.
[1931] *Bugün,* 14 Mart 1948, s. 1.
[1932] *Türk Sözü,* 14 Mart 1948, s. 1, 2; *Demokrat,* 14 Mart 1948, s. 1, 3.
[1933] *Türk Sözü,* 14 Mart 1948, s. 1.
[1934] *Bugün,* 14 Mart 1948, s. 1.
[1935] *Demokrat,* 14 Mart 1948, s. 1.
[1936] Nuri Sait Paşa'nın gazetecilerle bir araya geldiği saat *Bugün,* 16 Mart 1948, s. 1. ve *Türk Sözü,* 16 Mart 1948, s. 1. haberinde 10.00 olarak verilmiştir.

taşımadığını tamamen bireysel sebeplerle ülkeye geldiğini söylemiş ve sözlerine şu şekilde devam etmiştir:

> *Bu yaz İstanbul'a gelerek çok sevdiğim bu Türk şehrinde bir müddet kalmak istiyorum. Bizde meclis dağılmış ve seçimlere başlanmış olduğundan Haziran nihayetine kadar vazifem yoktur. Bu tatilden istifade ederek yazın yapmayı düşündüğüm seyahati şimdi yapmak imkanı bulmuş oldum. Yazın meclis faaliyetimiz çok devam etmezse tekrar gelmek arzusundayım.*

Nuri Sait Paşa'ya gazeteciler tarafından Ankara'ya uğrayıp uğramayacağı sorulmuş ve o da şu cevabı vermiştir: *"*Bir iki gün için evvela Ankara'ya uğrayacağım ondan sonra da İstanbul'a geçeceğim." Filistin meselesi sorusu ile ilgili ise "Filistin meselesi iyiliğe doğru gitmektedir. Bu mühim mes'ele bugün Arapların arzularına uygun bir safhaya girmiş bulunuyor. Türkiye'nin bu meselede Güvenlik Konseyinde Arapları desteklemiş olmasını bütün Arap milletleri daima minnet ve şükranla yadedecektir." demiştir. Daha sonra dünyanın durumu ve yeni savaş çıkma ihtimali sorusuna karşılık şu cevabı vermiştir:

> *Şahsi kanaatim olarak diyebilirim ki, vaziyeti umumiye çok gergindir. Adeta 938-939 senelerinde esen havayı teneffüs ediyoruz. Dünya 1949-51 senelerinde ya iyiliğe doğru gidecek veya üçüncü dünya harbi patlayacaktır. Harp patladığı takdirde bunun bir seneden fazla süreceğini tahmin etmem. Zira artık gafil avlanacak milletler olmadığı gibi yapılan hazırlıklar da bir anda dünyayı ateşe verebilecek kudrettedir. Gene şahsi kanaatimce yeni bir harbin patlak vermesi çok zayıf bir ihtimaldir. Evvela bugün yapılmakta olan hazırlıklar yeni bir harbi önliyerek buna meydan vermiyecektir. Bu birinci seddir. Saniyen, iyi görüşlü akıllı bir adam olan Stalin üçüncü dünya harbi gibi bir ateşin patlamasına ne müsaade edecek ne de Rusyayı bu ateşe atacaktır. Bütün milletlerin başdöndürücü hazırlıkları ile Stalinin akıllıca hareketi bana harp olmıyacağı kanaatini veriyor.*[1937]

"Türk Sözü" gazetesinden Selahaddin Canka; Nuri Sait Paşa'ya, Salih Cabir'in[1938] Londra'da imzalamış olduğu anlaşmanın neden Irak'ta iyi karşılanmadığını sormuştur. Nuri Sait Paşa bu soruya cevap olarak: Londra Anlaşması'nın dahili

---

[1937] *Demokrat,* 16 Mart 1948, s. 1, 3; *Türk Sözü,* 16 Mart 1948, s. 1, 3; *Bugün,* 16 Mart 1948, s. 1, 3.
[1938] Salih Cabir, 1947-1948 Irak Başbakanı.

meselelerden dolayı kabul edilmediğini söylemiştir.[1939] *"Bugün"* gazetesi ve aynı zamanda *"Cumhuriyet"* gazetesi muhabiri olan Mustafa Çoban Yurtçu da Nuri Sait Paşa'ya Çaldaris tarafında yapılan Akdeniz Bölge Bloku teklifi hakkında görüşlerini sormuştur, o da:

> *Bu biraz sun'i bloktur. Asıl ehemmiyetli olan bloklar Batı Milletleri ile İskandinavyalılar ve Ortadoğulular arasında yapılacak bloklardır. Tarihi an'anevi bağlarla iktisadi ve kültürel şartlar bu bloklara girecek milletleri birbirine daha kolayca bağlıyarak kaynaştıracaktır. Dünya huzuru ve milletlerin refahı için en evvel bu mühim ve esas blokların hakikat olmasına çalışmalıyız,*[1940] demiştir.

Yemen hadiseleri sorusuna ise Yemen'in kendini düzelteceğini, İmam Yahya'nın suikast neticesinde vefat ettiğini ve çocuklarının bu olayda alakalarının olmadığını söylemiştir. Arap Birliği Genel Sekreteri Azzam Paşa'nın Türkiye'ye geleceğine dair bir soruya ise malumatı olmadığı cevabını vermiştir.[1941] Nuri Sait Paşa, gazetecilerle görüşmesinin ardından aynı gün (14 Mart) Toros Ekspresi ile Adana'dan Ankara'ya geçmiştir.[1942] Nuri Sait Paşa Adana'da kaldığı süre boyunca Vilayet ve Adana Belediyesi tarafından ağırlanmıştır. Ayrıca Nuri Sait Paşa, Ankara'dan sonra İstanbul'a geçmiştir.[1943]

4.2.6. Irak Parlemento Heyetinin 1955'te Adana'yı Ziyareti

17 Nisan 1955 Pazar günü Irak Parlamentosu'ndan bir heyet Adana'yı ziyaret etmiştir. Saat 11.17'de iki özel uçakla Ankara'dan Adana'ya gelen heyete Nafia Vekili Kemal Zeytinoğlu ile Lütfü Kırdar ve Baha Akşit gibi bazı milletvekilleri mihmandarlık etmiştir. Başbakan Adnan Menderes'in de ziyarete gelmesi planlanmış, büyük hazırlıklar yapılmış ancak kendisi ziyarete gelememiştir.[1944]

Heyete, önce baraj sahası gezdirilmiş, saat 13.30'da Morrison Garanti Şirketi tarafından Erciyes Lokantası'nda heyetin şerefine öğle yemeği verilmiştir. Öğle

---

[1939] *Demokrat,* 16 Mart 1948, s. 3.
[1940] *Demokrat,* 16 Mart 1948, s. 3; *Türk Sözü,* 16 Mart 1948, s. 3; *Bugün,* 16 Mart 1948, s. 3.
[1941] *Demokrat,* 16 Mart 1948, s. 3.
[1942] *Türk Sözü,* 16 Mart 1948, s. 1; *Bugün,* 16 Mart 1948, s. 3; *Yeni Adana,* 15 Mart 1948, s. 1.
[1943] *Yeni Adana,* 15 Mart 1948, s. 1.
[1944] *Türk Sözü,* 19 Nisan 1955, s. 1, 3.

yemeğinin ardından bazı fabrikaları gezdirilmiştir.[1945] Irak Parlamento Heyeti, aynı gün saat 16.00'da geldikleri uçaklarla Ankara'ya gitmek üzere Adana'dan hareket etmiştir.[1946]

4.2.7. İngiltere Hariciye Nazırı Eden ve Genel Kurmay Başkanı Dil'in 1941'de Adana'yı Ziyaretleri

Ankara'da bir takım ziyaretler gerçekleştirmek amacıyla İngiltere Hariciye Nazırı (Dışişleri Bakanı) Antony Eden ve Genel Kurmay Başkanı John Dil, 25 Şubat 1941 Salı günü Kahire'den iki özel uçakla Adana'ya gelmiştir.[1947] Akşam saatlerinde Adana Havaalanı'na inen Eden ve Dil, Ankara'dan gelen bir heyet ve Adana'nın devlet erkanı tarafından karşılanmıştır.[1948] Askeri bando tarafından Türk ve İngiliz Milli Marşları çalınmış, Eden ve Dil askeri kıtayı Türkçe selamlamıştır.[1949] Eden ve Dil, havaalanından tren garına halkın büyük alkışları arasında geçmiş ve trenle Ankara'ya gitmek üzere Adana'dan ayrılmışlardır.[1950] Eden ve Dil'in ziyaretleri Moskova tarafından da takip edilmiş, Rus basını görüşmelerin önemini ifade etmiş ve İngiltere'nin Türk yardımına güvenebileceğine dikkat çekmiştir.[1951] Batılı Devlet adamlarının Arap Devletleri'ni ziyaretleri sonrası uğradıkları ülkelerin başında Türkiye gelmiştir. Türkiye'de ise ilk durağın Adana olduğu görülmüştür.

4.2.8. ABD Yardım Heyeti'nin 1947'de Adana'yı Ziyareti

18 Haziran 1947 Çarşamba günü[1952] ABD yardım projesi kapsamında üç ayrı ABD heyeti Adana'ya gelmiş ve birkaç gün süren incelemelerde bulunmuştur.[1953] Bu heyetlerden biri askeri alanda, diğeri denizcilik alanında, sonuncusu ise iktisat alanında incelemeler yapmıştır. Tümgeneral Oliver'in başkanlığında Ankara'dan hareket eden heyet, sabah saat 9.38'de Adana Havaalanı'na inmiştir.[1954] Heyeti, hükümet adına

---

[1945] *Türk Sözü,* 19 Nisan 1955, s. 1, 3.
[1946] *Türk Sözü,* 19 Nisan 1955, s. 1, 3.
[1947] *Türk Sözü,* 26 Şubat 1941, s. 1, 3; *Yeni Adana,* 25 Şubat 1941, s. 1, 3.
[1948] *Türk Sözü,* 26 Şubat 1941, s. 1, 3; *Yeni Adana,* 25 Şubat 1941, s. 1, 3.
[1949] *Türk Sözü,* 26 Şubat 1941, s. 1, 3.
[1950] *Türk Sözü,* 26 Şubat 1941, s. 1, 3; *Yeni Adana,* 25 Şubat 1941, s. 1, 3.
[1951] *Türk Sözü,* 2 Mart 1941, s. 1.
[1952] *Yeni Adana,* 18 Haziran 1947, s. 1.
[1953] *Bugün,* 19 Haziran 1947, s. 1; *Türk Sözü,* 19 Haziran 1947, s. 1, 3.
[1954] *Bugün,* 19 Haziran 1947, s. 1.

Adana Valisi Zühtü Durukan, Adana Belediye Başkanı Hazım Savcı ve askeri yetkililer karşılamıştır.[1955]

General Oliver,

> *Buraya gelmiş olduğunuza çok memnun oldum. Buradaki hayat şartlarını öğrenmek hususunda bilhassa itina edeceğiz. Memleketin şimdiye kadar görüğümüz parçaları bizi adeta aşka düşürdü. Burayı da çok seveceğimize ve Türk yurdunun bu parçasına da aşık olacağımıza hiç şüphe etmiyorum. Size, Amerikan Milletinin dostluk, sevgi ve saygılarını getiriyorum. Her gün iki memleket arasındaki dostluk ve samimiyetin daha ziyade artacağına da şüphe yoktur,*[1956] demiştir.

Mr. P. McCuire ile Mr. H. Cumming'ten oluşan bir başka ABD Heyeti, aynı gün saat 10.50'de uçakla Ankara'dan Adana'ya gelmiştir.[1957] İktisadi konuları inceleyen heyetin şerefine Sümerbank Bez Fabrikası'nda yemek verilmiştir.[1958] İktisat heyeti, Adana'da birkaç gün incelemelerde bulunmuştur.[1959] Aynı gün saat 12.00'de İzmir'den hareket eden Amiral Hermann'ın başkanlığındaki heyet, Adana Havaalanı'na inmiştir.[1960] Heyeti Vali, Garnizon Komutanı ve Belediye Başkanı karşılamıştır.[1961]

Heyet başkanı Amiral Hermann,

> *Buraya gelişimiz bilhassa Türkiyenin büyük kıyı limanlarını görmek bakımından ilgilidir. Antalyayı ve Mersin havadan gördük. Yarın İskenderunu görmeye gideceğiz. Türkiyenin istikbaldeki kalkınmasında pek büyük rolü olacak olan bu limanların tanzimi hususunda Türkiyeye iyi bir rehberlik edeceğimizi ummak isteriz. Denizle sarılmış bir memleket olmak itibariyle Türkiyeningzölerini denize çevirmesi yerindedir. Denizli ticaretindeki yerini de artması iyi olur. keza bu ticaret denizde muhafaza edecek olan ticaret filosu üzerinde durması da gerekir. Benim grupumun başlıca maksadı, Türkiyenin bu neticelere varabilmesi içinkendisine nasıl yardım edebileceğinizi tetkik*

[1955] *Bugün,* 19 Haziran 1947, s. 1.
[1956] *Bugün,* 19 Haziran 1947, s. 1.
[1957] *Bugün,* 19 Haziran 1947, s. 1, 2.
[1958] *Bugün,* 19 Haziran 1947, s. 1, 2.
[1959] *Bugün,* 19 Haziran 1947, s. 1, 2.
[1960] *Bugün,* 19 Haziran 1947, s. 1, 2.
[1961] *Bugün,* 19 Haziran 1947, s. 1, 2.

etmektir,[1962] demiştir.

Aynı günün akşamı Halkevi Lokantası'nda ABD heyetleri şerefine belediye tarafından bir ziyafet tertip edilmiştir.[1963]Mersin'e giden ve tekrar Adana'ya dönen askeri heyet ile diğer heyetlere Belediye tarafından Halkevi'nde bir ziyafet verilmiştir. Ziyafete, Vali Zühtü Durukan, Belediye Başkanı Hazım Savcı, Garnizon Komutanı, DP İl Başkanı Ömer Başeğmez ve Halk Partisi Başkanı da katılmıştır.[1964]

General Oliver, yaptığı bir konuşmada,

> *Burada bulunmamızdan maksat, Türkiyenin bugünkü durumunu incelemek ve Türk Genelkurmay heyetiyle müştereken bugün mevcut olan yardım mevzuunu en iyi bir şekilde tesbit etmektir. İncelemelerimiz bittikten sonra raporlarımızı Ankara Büyükelçiliğimiz kanalıyla Amerikaya göndereceğiz. Ve biz de memleketimize döneceğiz. Amerikaya giderken Türkiyeden hatıralar, sevgiler götüreceğiz. Bir müddet sonra tekrar Türkiyeye dönmek ve ailelerimizle birlikte aranızda yaşamak fırsatını bulacağımızı ümit ederim. Sizi temin ederim ki, Amerika da bu memlekete karşı aynı samimi hisleri beslemektedir. Bütün temennimiz, uzun barış yıllarına malik olmaktır,*[1965] demiştir.

Bölgede üç gün boyunca incelemeler yapan heyetlerin üçü de Adana'dan ayrılmıştır.[1966]

4.2.9. Birleşmiş Milletler (BM) Hava Kuvvetleri İstihkam Şube Müdürü General Pick'in 1952'de Adana'yı Ziyareti

Adana İncirlik köyü yakınında yapılmakta olan Milletlerarası Havalimanı'nın iniş ve kalkışa hazır hale gelen pistlerini açmak için 25 Ocak'ta üç adet özel uçakla Hava Kuvvetleri Komutanı Göksenin ile Amerikalı Korgeneral Pick ve refakatindeki heyet İncirlik'te törenle karşılanmıştır.[1967] Hava Kuvvetleri Komutanı Göksenin ile General Pick'i Vali Vekili Avni Molu, Emniyet Müdür Yardımcısı, Belediye Başkanı, İl

---

[1962] *Bugün,* 19 Haziran 1947, s. 1, 2.
[1963] *Bugün,* 19 Haziran 1947, s. 1, 2; *Bugün,* 20 Haziran 1947, s. 1, 2.
[1964] *Demokrat,* 20 Haziran 1947, s. 1, 2.
[1965] *Demokrat,* 20 Haziran 1947, s. 1, 2; *Bugün,* 20 Haziran 1947, s. 1, 2.
[1966] *Yeni Adana,* 20 Haziran 1947, s. 1, 4; *Bugün,* 20 Haziran 1947, s. 1, 2; *Demokrat,* 21 Haziran 1947, s. 1, 2.
[1967] *Yeni Adana,* 26 Ocak 1952, s. 1. Ayrıca bu haberde, yapılmakta olan İncirlik Havaalanı için "Amerikalılar tarafından yapılmakta olan" ifadesi kullanılmıştır. Benzer haber için bkz. *Demokrat,* 26 Ocak 1952, s. 1.

Jandarma Komutanı ve kalabalık bir halk kitlesi karşılamıştır. Gelen misafirler için bir kurban kesilmiş ve General memnuniyetini bildirdikten sonra[1968] selam kıtasını teftiş etmiş, Vali Yardımcısı Molu'ya "Bu sahayı açmak için Türk Hava Kuvvetleri Komutanı ile birlikte buraya gelmekten memnuniyet duymaktayım. Burası fevkalade güzeldir, mevkii de iyidir. Tamamlandığı zaman daha güzel olacağı şüphesizdir" demiştir. Sonrasında Avni Molu "Kıymetli misafirimizi selamlamakla bahtiyarız" demiş ardından tekrar konuşan Pick,

> *Türkiyeyi ve Adanayı ziyaret benim için zevktir. Bu, Birleşik Amerika ile Türkiye arasındaki dostluğun bir nişanesidir. İleride yine böyle fırsatlar elde edeceğimize kaniiz. Halen Türkiyede yaşamakta olan Amerikalılar iyi bir hayai geçirmekte ve burada çok kıymetli dostlara sahip bulunmaktadırlar. Buradan ayrılırken, iligili bulunduğum yerlere çok iyi raporlar götüreceğime emin olabilirsiniz. Vali bey Adanaya döndüğü zaman kendisine selamlarımı ve bu şekilde, merasimle karşılanmaktan ne derece memnun olduğumun iblağını rica ederim,*[1969] demiştir.

Misafirler öğle yemeğini Erciyes Palas Lokantısı'nda yemişler ve saat 16.00'da Hava Kuvvetleri Komutanı Muzaffer Göksenin askeri uçakla Ankara'ya dönmüştür. Havaalanını inşa ettiren şirket tarafından şehir kulübünde saat 20.00'de bir ziyafet verilmiş[1970] ve yemekte Vali Vekili Avni Molu, Pick'e hitaben,

> *Çok Sayın Korgeneral Mazi halin aynasıdır diyen bir atasözümüz vardır. Bir an için gözlerimizi maziye çevirdiğimiz vakit, tarih boyunca Dünya milletlerinin birbirleriyle münasebetlerinde, çeşitli safhalar yaşandığını görürüz. Maalesef bunlardan çoğu birkaç muhterisin ikbal ve arzuları uşrunda irtikap edilmiş zulümlerdir. Bu zulüm ve itisafların en yakın misallerini nazi ve faşist rejimleri vermiştir. Bundan daha şeni olan komünizm rejimi dünyayı kan ve ateş tufanına boğmak için savletlerine devam etmektedir. Şükranla kaydetmek lazımdır ki, ihtiras çılgınlıkları isanlığın saf duygusu dumura uğratmamış ve daima medeniyetin yükselmesini ve milletler arasında hak, adalet ve kardeşlik hislerinin yaşatılması ve kuvvetlendirilmesi için gerekli faaliyet durmamıştır. Dün bir ümit olan bu ideoloji, bugün büyük dostumuz Birleşik Amerikanın*

[1968] *Yeni Adana,* 26 Ocak 1952, s. 1, 3.
[1969] *Demokrat,* 26 Ocak 1952, s. 2.
[1970] *Yeni Adana,* 26 Ocak 1952, s. 3.

liderliği ile bir hakikat bir netice olmuştur. Birleşmiş Milletler topluluğu, büyük Amerikan milletinin fergatli yardımları ve iş birliği ile her sahada yükselmekte, kuvvetlenmekte ve komünizm ahtapotunun kafasını ezerek hür insanlığı kurtarmak için ileri hamleler yapmaktadır. Hürriyet ve insalık adına çalışan dost milletin kıymetli şahsiyetlerini aramızda görmekten mütevellit sevincimiz fazladır. Kendilerine en temiz duygularına en temiz duygularımızla hoş geldiniz der, kadehimi Büyük Amerikan Milleti ve onun muhterem ve mümtaz başkanı Ekselans Truman'ın şeref ve ikbaline kaldırırım,[1971] demiştir.

Pick ise Avni Molu'dan sonra yemekte bulunanlara ve karşılayanlara teşekkür ederek şu sözlerle cevap vermiştir:

Sayın Vali, Komutan Belediye Reisi ve aziz arkadaşlarım: Birleşmiş olarak çalışmış olduğumuz takdirde bizi ve insanlığı yok etmek isteyen meczuplara karşı yapmak istediğimiz çok şey vardır. Fertler arkadaş olup birlikte ve beraber çalışabilir, keza Adana deltasında Türkiye'nin zengin kaynaklara sahip bir yerinde böyle beraber bulunmakta ve çalışmaktaki gayemiz bizi birbirimizden ayırmak isteyenlere karşı ayrılmıyacağımızı isbat ve izhar etmektedir. Biz bu durumda devam edecek olursak gelecekte korkulacak hiçbir şey yoktur. Türkiye'ye ilk ziyaretimdir. Bu büyük memlekettte bulunduğum vazifelerin zevkiyle kıymetli zevatın her birisine ayrı ayrı zevle tanıdım, zanımı ayrı bir zevkle geçirdim, bundan başka kalacağım dakikakalar da anı mahiyet, taşıyacak, Gerek kendi namıma gerek maiyetimde bulunan arkadaşlarım namına söylüyorum, Hakikatın timsali olan dostluğunuzu beraber götüreceğim. Dostluğumuz daimi olacaktır. Milletlerimiz arasındaki dostluk daimi olacaktır, hiçbir tesir sarsamıyacaktır. Birleşmiş Millet arasındaki dostluğumda daimi olacaktır. Yalnız şunu unutmamalıyız ki, kuvvetimizi tekamül ve inkişaf ettirmek zorundayız. Garp Milletlerinin çerçevesi içinde kilit noktasına teşkil etmiş olan sebep sizler müşterek gayemize varmak için çok iyi neticelerverecek ve güvenilecek dostlarsınız, dostlarımıza bunları tekrarlıyacağız. Umarım ki ileride buradaki gibi arkadaşlarla çok müşerref olmak imkanı buluruz. Gelecek yıllar zarfında Adana bizim aramızdaki münasebetler ve dostluklar dolayısiyle çok faaliyetler göreceğini söylemeden oturmıyacağım. Türkiye'nin bu kısmına büyük bir tekamül gelecektir. Bunu İnşallah büyük bir memnuniyet ve mahzuziyetle göreceğim. Teknizk ve zirai tekamül gayet güzel, çalışkan zeki

[1971] *Demokrat,* 27 Ocak 1952, s. 2; *Türk Sözü,* 27 Ocak 1952, s. 1, 2

insanlar, tabii mineral menbalar beyhude akan suyun ve bundan istihsal edilecek muazzam takatin katılmasiyle neler yapmak mümkün olamaz. Bu akıp giden suyu ve takati endüstriye tatbikten tevellüt ederek büyük yenmeleri bir kerre daha söylemek isterim. Sadece memleketin müdafaa uğruna can vermeğe hazır olan insanlar değil, memleketin refahını yükseltmeyi gaye edinmiş insanlarla da muhat olduğumuzu ön söz olarak söylemek isterim. Asil Türk milleti şerefine Reisi Cumhur Şerefine, burada bulunan dostlar şerefine ve burada bulunmayan Vali şerefine kadehimi kaldırıyorum.[1972]

General Pick ve beraberindeki heyet geceyi Adana'da geçirmiştir.[1973] 26 Ocak sabah saat 08.00'de Adana'dan ayrılan Pick[1974] izlenimleri hakkında,

Kasım'da bu limanın bütün inşaatı tamamlanmış olcaktır. Ayrıca Hava Okulu da açılmış bulunacaktır. O zaman burası gayet mükemmel bir meydan haline gelecektir. Limanın buraya yapılmasiyle bu memlekete sağlayacağı faydalar pek çok olacaktır. Bu üs halen dünyada mevcut en büyük tayyarelerin inebilecekleri bir meydandır. Halkınızın makineleşmeğe kolayca intibak edebilecek kabiliyete sahip olduğunu memnuniyetle müşahade ettim. Ben dünyanın her tarafını vazifem icabı gezmiş bir askerim. Bazen bir kamyon kullanmasını dahi öğretemediğimiz insanlara tesadüf ettim. Türk Milleti ise gayet kabiliyetlidir. Dün gezerken yolda bir kamyon gördüm Şoförün yanında küçük bir çocuk kamyon sürmesini öğreniyordu. Bu gösteriyor ki, Türk Milleti bir daha kara saban sistemine asla dönmiyecektir. Nasıl ki, yerde diğer makinaların maharetle kullanılmasını bilen halkınız göklerde de ayni maharete sahip pilotlar yetiştirecektir. Şunu tekrar belirteyim ki, bu meydan buraya büyük istikballer sağlayacaktır,[1975] demiştir.

Adana, yapılan ziyaretlerden de anlaşılacağı üzere Türkiye'de hem stratejik hem de tarımsal faaliyetlere sahip konumu ile daima yerli ve yabancı devlet adamlarının kıymet verdiği bir yer olma özelliği taşımıştır.

[1972] *Demokrat,* 27 Ocak 1952, s. 2; *Türk Sözü,* 27 Ocak 1952, s. 2.
[1973] *Demokrat,* 26 Ocak 1952, s. 2.
[1974] *Yeni Adana,* 26 Ocak 1952, s. 3.
[1975] *Demokrat,* 27 Ocak 1952, s. 1, 2; *Türk Sözü,* 27 Ocak 1952, s. 2.

SONUÇ

Adana (Seyhan) Basınında Şehrin Siyasi Hayatı (1934-1960) adlı bu çalışma, yerel basından hareketle şehirde etkili olmuş ulusal ve uluslararası siyasi gelişmeleri ve bu gelişmelerin basındaki yansımalarını ele almıştır. Çalışmada, Adana basını, basın-siyaset ilişkisi, siyasi partilerin faaliyetleri (kuruluş, teşkilatlanma, propaganda, kongreler vs.), genel ve yerel seçimler, şehri ziyaret eden yerli ve yabancı devlet adamları ve siyasi aktörler incelenmiştir. Söz konusu siyasi gelişmeler şehrin tarihsel, sosyal, kültürel ve ekonomik önemiyle ilişkili olarak tartışılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlar genel bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda; Adana ve çevresi tarihin en eski dönemlerinden günümüze kadar siyasal, sosyal ve ekonomik açıdan önemli bir yerleşim yeri olmuştur. Bölge, Türk Dünyası ve Arap Coğrafyası arasında köprü görevi özelliği arz etmiş ve stratejik önemini her dönem sürdürmüştür. Şehir konumu ve iklim şartları itibari ile önemli avantajlara sahiptir. Tarihi süreç içerisinde Adana şehrinin; tarım, ticaret ve ulaşım açısından fonksiyonları oldukça gelişmiştir. Şehir, bahsedilen özelliklerinden dolayı nüfus tutabilme kabiliyetine sahip bir yer olmuştur.

Bölgede yaşanan güvenlik kaygısı, pandemiye dönüşen hastalıklar gibi doğal ve beşeri afetlere rağmen yukarıda ifade edilen olumlu durumlardan ötürü Adana, büyükşehir vasfı arz etmektedir. Şehrin tarım için oldukça zengin bir coğrafyaya sahip olmasının sonucunda artık ürün dediğimiz ihtiyaç fazlası ürünün ortaya çıkması ile şehir kendi içinden sermaye sınıfı da çıkarabilmiştir. Adana, demografik yapısı ile de çeşitli etnik ve kültürel nüfus potansiyelini bulundurmaktadır. Bu etno-kültürel dinamizmin meydana gelmesinde şüphesiz coğrafi ve iktisadi faktörler başat konumdadır. Bu çeşitlilik şehrin siyasi hayatını da zenginleştirmiş ve Adana'nın ulusal siyasi arenada kendine özgü bir siyasi konum elde etmesinde de etkili olmuştur.

Şehirde oluşmuş olan iktisadi refah, eğitim, kültür ve siyaseti de doğrudan etkileyen bir parametre olarak ortada durmaktadır. Hatta şehirde yaşanan her türlü gelişme, çevre illeri ve yerleşimleri de etkileyecek potansiyelde olmuştur. Kısaca şehir, Akdeniz Bölgesi'nin sosyal, siyasi ve iktisadi açıdan en büyük yerleşim yeridir. Şehir, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e ve Cumhuriyet Dönemi'nde de bulundurduğu durumunu muhafaza etmiştir ve özellikle milli mücadele döneminde de önemli bir rol oynamıştır. 19. Yüzyılda başlayan Adana yerel basın hayatı aynı zamanda şehrin siyasi tarihine de

ışık tutmaktadır. Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Döneminde kurtuluş savaşından yana tavır alan basın aktörleri sonraki süreçte şehrin milletvekilleri, belediye başkanları ve parti il yöneticileri karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla yerel basındaki isimler aynı zamanda şehrin toplumsal ve siyasi hafızasında yer alan isimlerdir.

Tek parti yönetimi ve ardından çok partili döneme geçişte yaşanan siyasi gelişmeler ve partilerin teşkilatlanması gibi hususlar Ankara'dan sonra birkaç il ile birlikte Adana'da görülmektedir. Ankara merkezli siyasi dalgalanmaların hızlı ve güçlü bir biçimde yansıdığı şehirlerin başında Adana gelmektedir. Türk siyasi hayatındaki bazı partilerin kuruluş süreci ve hatta teşkilatlanmalarının Adana'da gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum Adana'daki kültür ve eğitim hayatının çevre şehirlere göre daha ileri seviyede olmasında etkili olmuştur. Şüphesiz şehrin bu gelişiminde bulunduğu coğrafi konum, iktisadi faktörler ve sermaye birikim süreçleri de önemli bir yer tutmaktadır. Bölgede çıkan gazeteler incelendiğinde hem Türkiye'yi hem de Adana'yı ilgilendiren birçok konunun ele alındığı görülmektedir. Bu gazetelerde özellikle ülkenin ve yerelin siyasi gündemi güncel bir biçimde tartışılmıştır. Bu durumun oluşmasında gazete sahiplerinin neredeyse tamamının belirli bir siyasi partinin içinde yer almalarından kaynaklı olduğunu söylemek mümkündür. Gazete sahiplerinin aktif siyasi hayatları çıkardıkları gazetelerin yayım politikalarını da etkilemiştir. Gazetelerin siyaseti ele alış biçimine baktığımızda Adana'nın siyasi hayatındaki parti teşkilatlanmaları, merkez ve ilçe örgütlenmeleri, siyasi propaganda usulleri bu yayımlarda karşılık bulmuştur.

Gazeteler o dönemin kitle iletişim aracı olarak en etkili haber alma kaynağıdır. Dönem içinde çıkan bütün gazetelerin alıcı ve takipçisinin olduğu görülmektedir. Gazeteler siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik birçok gelişmeyi konu edindikleri için özellikle bölgedeki ünlü köşe yazarlarının kaleme aldıkları yazılar dikkatle takip edilmekte ve bu yazıların toplumsal eğilimleri etkiledikleri görülmektedir. Ayrıca Dönem'in süreli yayınları ile mukayese edildiğinde Adana'da çıkan gazetelerin yayım hayatlarını istikrarlı bir şekilde devam ettirdikleri göze çarpmaktadır.

Adana'da faaliyet gösteren partilerin bu dönemdeki durumlarına bakıldığında genel olarak siyasi ve örgütsel bir bütünlüğün olduğu ancak sosyal ya da siyasi kriz dönemlerinde toplu istifaların da yaşandığı görülmektedir. Bu istifalar bazen çoğu kez

başka siyasi partiye geçişle sonuçlanmaktadır. Adana'da yaşanan bu gelişmelerin yakın çevredeki Hatay ve Mersin gibi illeri de etkilediği görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Adana'daki siyasi hayatın bölgedeki en önemli güç çekim merkezi olduğunu söylemek mümkündür. Adana yerel basınına yansıdığı üzere Adana'nın siyasi hayatında parti kongelerdeki çekişmeler, genel ve yerel seçimlerde mücadeleler, aday olma yarışları, partiler arası ve parti içi gerilimler yoğun bir biçimde yaşanmaktadır. Tek Parti döneminden çok partili hayata geçişle birlikte siyasi çeşitliliğin artması bu mücadeleleri de çok boyutlu hale getirmiştir. Yerel basın bu mücadeler içerisinde kimi zaman siyasi kimi zaman nesnel bir tutum takınmıştır.

Bölgede çıkan gazetelerde siyasi partilerin kuruluş, teşkilatlanma ve siyasi yaşamları günlük ve detaylı bir biçimde yer almıştır. Kongreler, istifalar, gruplaşmalar, siyasi propagandalar ve mitingler döneminde gazetelerinde ele alınmıştır. Bu siyasi gelişmelerin gazetelerde yer bulmasını ölçek olarak belirleyen durum ise şüphesiz partinin Türkiye siyasetindeki konumu ve gücüdür. Dolayısıyla CHP ve DP gibi merkez partilerin basındaki ağırlığı diğer partilere göre oldukça fazladır.

Adana'da çıkan gazetelerde dikkat çeken önemli bir nokta ise şehrin siyasi ve iktisadi elitleri arasındaki ilişkidir. Dönemin önemli siyasi figürleri şehrin sermaye grupları ve önde gelen iktisadi aktörleri ile yakın bir ilişki içindedir. Şehrin önde gelen iktisadi aktörlerinin önemli bir kısmı aynı zamanda aktif siyasi hayatın bir parçasıdır. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse şehrin siyasi elitleri ve iktisadi elitleri çoğu kez aynı kişilerdir. Nitekim Adana'daki belirli ailelerin ve şehrin eşrafının şehrin siyasi hayatını kontrol ettiği ve yönlendirdikleri görülmektedir. Partilerin ildeki teşkilatlanma süreci ve il başkanı seçimleri gibi kritik meselelerde bu ailelerin etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Dönemin Türkiye'sinde olduğu gibi Adana'da da siyasetin belirleyicileri CHP ve DP'dir. CHP bu dönemde yarı resmi bir devlet kurumu gibi faaliyet göstermektedir. Bu bağlamda CHP'nin kurumsal yapısı ile devlet bürokrasisi iç içe geçmiş durumdadır. Bu durumu Adana'da da görmek mümkündür. Tek Parti döneminde ülke çapında olduğu gibi Adana'da da siyasi gelişmeler CHP'deki gelişmelerle birlikte yaşanmaktadır. Yerel basın üzerinde CHP'nin önemli bir etkisi olmakla birlikte yerel basında politikaları eleştiren haber ve yazılara da rastlamaktayız. Bu dönemde basın il

yöneticilerini, milletvekili ve belediye başkanı tercihlerini etkileme gücüne sahip bir görünüm sergilemektedir. Bu anlamda siyasilerin Adana ile ilgili tercihlerinde yerel basını dikkate aldığını söylemek mümkündür.

Çok Partili hayata geçilmesiyle birlikte ülkedeki siyasi atmosferin değişimini Adana'da da görebiliyoruz. Şehirde bu dönemde birçok siyasi parti kurulmuş ancak CHP ve DP'nin oluşturduğu güç dengesinde diğer partiler ciddi bir etki yaratamamışlardır. Adana'da DP'yi teşkilatlandıranlar CHP'den ayrılmış olan belirli bir siyasi zümredir ancak DP'nin şehirde etkin bir siyasi konum elde etmesi zaman almıştır. Siyasi süreç içinde DP şehirde giderek güçlenmesine rağmen CHP'nin bürokrasideki gücü belirli bir dönem devam etmiştir. DP iktidar olmasına rağmen şehirde teşkilatlar dağınıklık arz etmiş ve bu dağınıklık yönetim kademesinde değişimlerle sonuçlanmıştır. Hatta DP'deki bu durum yerel seçimlerde de kendisini fazlasıyla göstermiştir. Her ne kadar DP yerel seçimlerden galibiyetle çıksa da parti içi sorunların önüne geçememesi nedeniyle belediye başkanlarının seçim dönemi haricinde değişmesine neden olabilmiştir. DP içindeki çekişmeler Adana'da yapılan 1957 genel seçimlerinde etkisini göstermiş ve Türkiye'de DP iktidarı devam etmesine ragmen şehirde CHP tekrar üstünlüğü ele almıştır. Dolayısıyla yerel basında gördüğümüz kadarıyla DP'nin homojen bir bütünlük gösterdiğini söyleyemeyiz. Bununla birlikte DP'yi doğrudan destekleyen basın organları partinin şehir üzerindeki etkisini önemli derecede artırmıştır. Yalnızca CHP ve DP ile ilgili değil, Adana'da kurulmuş olan bütün siyasi partilerde yaşanan dalgalanmalar basında yer bulmuştur. Teşkilatlanma ve kongre süreçlerinde çıkan olaylar ve toplu istifalar gibi önemli gelişmelerin meydana gelmesinde ülkedeki siyasi gelişmelerin etkili olduğu görülmektedir.

Bu dönemde Adana'yı hem Türkiye'deki önemli siyasi aktörler, liderler ve devlet adamları sık sık ziyaret etmiş hem de önemli uluslararası siyasi aktörler de belirli dönemlerde şehri ziyaret ederek şehirde temaslarda bulunmuşlardır. Özellikle 1940'lardan itibaren Türkiye'nin müttefiki olan ülkelerin Adana'ya bölgenin uluslararası güvenliği açısından önem atfettikleri görülmektedir. Nitekim bu dönemden itibaren bölgede üss kurma ve uluslararası uçuşlar açısından hazırlık yapma faaliyetleri başlamış, bu sürecin bir sonucu olarak da 1954'te İncirlik Askeri Üssü resmen açılmıştır. Söz konusu üss bu dönemden günümüze Türkiye'nin uluslararası siyasi ilişkilerdeki konumunu etkileyen en önemli unsurlardan biri olarak varlığını

sürdürmektedir. Yerel basında da görebildiğimiz üzere İncirlik üssünün oluşum aşamasından itibaren Adana giderek jeopolitik önemine vurgu yapılan bir şehir olarak öne çıkmaya başlamıştır. Dolayısıyla Adana yerel basını uluslararası gelişmeleri yakından takip eden ve bu gelişmelerden özellikle Türkiye ile ilgili olanları sayfalarına taşıyan bir yaklaşıma sahip olmuştur. Yabancı devlet adamlarının ve NATO yöneticilerinin şehri ziyaret etmesi ve ziyaretlerin basında geniş yankı uyandırması da bu çerçevede değerlendirilebilir.

Adana basınında şehrin siyasi hayatını ele alan bu çalışmada, Adana'nın hem siyasi hayatı hem de basın hayatı ilişkisel olarak ele alınmıştır. Türk siyasi hayatında Adana merkezli olarak meydana gelen gelişmeler dönemin basın hayatından hareketle tartışılmıştır. Çalışmada incelenen başta Yeni Adana, Türk Sözü, Demokrat, Bugün ve Vatandaş olmak üzere diğer gazeteler Adana'nın Türk siyasi ve basın hayatındaki güçlü etkisini ortaya koymaktadır. Şehir, Türkiye siyaseti ve basınıyla dinamik ve güçlü bir ilişki içinde olmuştur. Özellikle genel seçimler gibi önemli ulusal siyasi olaylarda Adana siyasi partilerin ehemmiyetle üzerinde durdukları bir konumdadır. Adana'daki siyasi hayatın ve bunun basında yer alma biçiminin Türk siyasi hayatında günümüze kadar devam eden siyasi eğilimleri, siyasi ve ideolojik refleksleri ve söylem biçimlerini yansıttığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla bugüne dair sosyal bilim araştırmaları açısından da dönemin siyasi ve basın hayatı önemli referans ve karşılaştırma noktası olarak durmaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

A. Arşivler

T.C. Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı, Başkanlık Cumhuriyet Arşivi

Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren Milli Kütüphane Süreli Yayın Koleksiyon Şubesi

TBMM Kütüphanesi

Beyazıt Devlet Kütüphanesi

Hakkı Tarık Us Kütüphanesi

Adana Atatürk Müzesi

Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Kütüphanesi

Adana Büyükşehir Belediyesi Arşivi

Çukurova Gazeteciler Cemiyeti

B. Resmi Yayınlar

Resmi Gazete

TBMM Zabıt Cerideleri

C. Süreli Yayınlar

1. Gazeteler

Yeni Adana

Türk Sözü

Bugün

Demokrat

Vatandaş

Akgünler

Tel

Seyhan

Millet

Hürfikir

Hürmillet

Doğruyol

Toksöz

2. Dergiler

Akademik Hassasiyetler

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi

Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi

Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi

Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi

Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi

Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi

Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi

ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Elektronik Cumhuriyet İletişim Dergisi
Görüşler Kültür Dergisi
Selçuk İletişim
Selçuk Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu
Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi
Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi
Sosyal Bilimler Dergisi
İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi
İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü. Dergisi
İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi
İşletme Fakültesi Dergisi
Tarihin Peşinde
Turkish Studies Dergisi
Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları

D. Hatıralar ve Araştırma Eserleri

Akbalık, Hakan. "*1946-1950 Döneminde CHP'nin Seçim Çalışmaları"*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Aktan, Coşkun Can. *Demokrasi Eleştirisi ve Demarşi*. Ankara: Orion Kitabevi, 2017.

Alemdar, Korkmaz. *Türkiye"de Çağdaş Haberleşmenin Tarihsel Kökenleri.* Ankara: Ankara Ticari ve İdari Bilimler Akademisi, 1981.

Alkan, Mehmet Ö. *Milli Şef'li Tek-Parti Döneminde Seçimler (1939 ve 1943 Seçimleri)*. (Haz. Mehmet Ö. Alkan), Prof. Dr. Bülent Tanör Armağanı, İstanbul: Oğlak Yayınları, 2006.

Arblaster, Anthony. *Demokrasi*. çev. Nilüfer Yılmaz, Ankara: Doruk Yayıncılık, 1999.

Aslan, Seyfettin. "*Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinin Dinamikleri: 1945-1950*, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Siyasal Hayat"*. editör Ahmet Karadağ, İstanbul: Bilsam Yayınları, 2015.

Atabay, Mithat. *Türk Basın Tarih.* İstanbul: Paradigma Akademi Yayınları, 2015.

Atayakul, Fatma Alev. "*Türkiye'de Demorkat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957)"*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, 2007.

Aydın, Ayşe. "*Celal Bayar Dönemi Genel Seçimleri ve TBMM (1950-1960)"*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2010.

Hasan Ayhan, "*İnönü Dönemi Basını".* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s. 39-40.

Berna Torkak. "*Harf Devrimine Kadar Adana Türk Sözü Gazetesi (1927-1928)"*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

Benhür, Çağatay, "*Türk Demokrasi Tarihinde Bir Dönüm Noktası Olarak 1950 Genel Seçimleri"*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.

Burçak, Rıfkı Salim. *Türkiye'de Millî İradenin Zaferi*. Ankara: TBMM Basımevi, 1944.

Burçak, Rıfkı Salim. *Türkiye'de Demokrasiye Geçiş 1945-1950.* Ankara: Olgaç Yayınevi, 1979.

Çanak, Erdem. *"Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) 1923-1956"*, Ankara: Atatürk Araştırmaları Merkezi, 2017.

Çavdar, Tevfik. *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950-1995)*. Ankara: İmge Kitabevi, 2000.

Çolak, Hikmet. "*1930 Belediye Seçimleri"*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2007.

Darkot, Besim. "Adana". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 1:128, Eskişehir: TDV Yayınları, 1997.

Değirmenci, Gülşan. "*Adana Basın Tarihi" (1873-2000)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaşi Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

Demir, Şerif. *Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes*. İstanbul: Paraf Yayınları, 2010.

Demirel, Ahmet. *Tek Partinin İktidarı – Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.

Duman, Haluk Harun ve Pekman, Cem. *Türk Basın Tarihi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2014.

Dursun, Davut. *Türkiye'nin Siyasal Hayatı*. İstanbul: Beta Yayınları, 2018.

Ebüzziya, Ziya. "Ceride-i Havadis". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 7:406, İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Ehürgözens, Cristopher. "*Chipped Stone and Prehistory of Adana*". II. Uluslararası Multidisiplinler Çalışmaları Kongresi, Bildiri Tam Metin Kitabı, Tarih-Arkeoloji, editör Erdem Çanak, M. Fatih Sansar, Ankara: Akademisyen Kitapevi, 2018.

Ener, Kasım. *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*. Adana: Hürgöz Gazetecilik ve Matbacılık A.Ş., 1990.

Erayman, Abdullah, "*1946 Genel Seçimleri ve Demokrat Parti'nin Ana Muhalefet Yılları"*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.

Erdem, Beste Nigar. *Türkiye'de Yerel Basın*. Editör Suat Sezgin, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2007.

Erdem, Sargon. "Adana", 1/2, içinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1: 348-349. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

Erdoğan, Celaleddin. "*Adana Halkevi (1933-1951)*". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, , Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017 s. 243.

Eroğlu, Cem. *"Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945-71, Geçiş Sürecinde Türkiye"*. der. Irvin Cemil Schick, Ertuğrul Ahmet Tonak, İstanbul: Belge Yayınları, 1998.

Eroğlu, Cem. *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi, 2003.

Girgin, Atilla. *Türk Basın Tarihi'nde Yerel Gazetecilik*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2001.

Goloğlu, Mahmut. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi -II – Tek Partili Cumhuriyet (1931-1938)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009.

Gürün, Kamuran. *"Ermeni Dosyası"*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 2008.

Hatipoğlu, Süleyman. *Türk Fransız Mücadelesi (Orta Toros Geçitleri 1915-1921).* Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınevi, 2001.

Halaçoğlu, Yusuf *"Adana Tarihçesi*, *Adana Köprü Başı"*. İstanbul: YKB Yayınları, 2000.

Heredotos. *Heredot Tarihi.* çev. Mümtekin Ökmen. İstanbul: İş Bankası Yayını, 2002.

İnönü, İsmet. *Defterler 1919-1973*. haz. Ahmet Demirel, İstanbul: YKY, 2020.

İnuğur, M. Nuri. *Basın ve Yayın Tarihi*. İstanbul: Der Yayınevi, 2002.

İslam Ansiklopedisi. "*Adana*". 1:127, İstanbul: Milli Eğitim Yayınevi, 1993.

İslam, İbrahim. "*Milli Mücadelede Yeni Adana Gazetesi*". Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.

Kabacalı, Alpay. *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü*. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti, 1990.

Karpat, Kemal, H. *Türk Demokrasi Tarihi-Sosyal, Kültürle, Ekonomik Temeller*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2010.

Kınal, Füruzan. *Eski Anadolu Tarihi*. Ankara: TTK Yayınları, 1998.

Koçak, Cemil. *CHP İktidarının Sonu Türkiye'de İki Partili Siyasî Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950)*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.

Koloğlu, Orhan. *Basın Tarihi*. İstanbul: Pozitif Yayınları, 2015.

Komisyon. *Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi*. Ankara: Örnek Matbaası, 1955.

Kurtboğan, Yeter. "*Mehmet Fuat Köprülü'nün Dış İşleri Bakanlığı Döneminde Türk Dış Politikası ve Adana Basınına Yansıması (1950-1956)"*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

Kuruca, Elif Apraş. *"Yeni Adana Gazetesinin Adana (Seyhan) Vilayetindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Konulari Ele Alması 1927-1937".* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

Langlois, Viktor. *Eski Kilikya* çev. Rahmi Balaban, Mersin: Mersin Halkevi Yayını, 1947.

Lewis, Bernard. *Modern Türkiye'nin Doğuşu.* çev. Metin Kıratlı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1970.

Nalcıoğlu, Belkıs Ulusoy. *Türkiye'de Yerel Basın*. editör Suat Sezgin, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2007.

NoëlJeanneney, Jean. *Medya Tarihi.* çev. Esra Atuk, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006.

Özuğurlu, Haydar, Birler, İbrahim. *Anadolu ve Rumelide Gerçekleştirilen Ulusal ve Yerel Kongreler ve Kongre Kentleri Bibliyografyası.* Cilt: 5 Yerel Kongreler Edirne, Lüleburgaz, Pozantı, Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu; Türkiye Bankalar Birliği, 1994.

Saral, Ahmet Hulki. *Türk İstiklal Harbi C. 4 Güney Cephesi*. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, 1962.

Sunay, Cengiz. "*Türkiye'de Yerel Siyasetin Tarihi Gelişimi, Yerel Siyaset*". haz. Okutan Yayıncılık, İstanbul: Okutan Yayıncılık, 2008.

Suvacı, Mediha Seda. "*Tek-Parti Döneminde Adana'da Yerel Basın (1923-1946)"*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

Şeyhanlıoğlu, Hüseyin. *Türkiye'nin Siyasal Hayatında Demokrat Parti*. İstanbul: Kitapyurdu Doğrudan Yayıncılık, 2020.

Tatan, Zeren. "*Atatürk İnkılaplarının Adana Basınında Yansımaları"*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

Tansel, Selahattin. *"Sultan II. Beyazıt'ın Siyasi Hayatı".* İstanbul: MEB Yayınları, 1966.

Tekeli, İlhan, *Cumhuriyetin Belediyecilik Öyküsü (1923-1990)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2009.

Tekin, Oğuz. *"Eski Anadolu ve Trakya".* İstanbul: İletişim Yayınları, 2007.

Tekin, Yusuf, Okutan, Çağatay. *Türk Siyasal Hayatı*. Ankara: Orion Kitabevi, 2011.

Tellioğlu, İbrahim. *Anadolu'daki Türk Varlığının Tarihi Gelişimi Üzerine*. Prof. Dr. Salim Cöhce Armağanı, Erzurum: Güneş Vakfı Yayınları, 2017.

Tevfik, İsmail. *Adana Vilâyeti Matbuatı*. Ankara: Hariciye Vekâleti Matbaası, 1932.

Tipi, Bilal. "*Yerel Basının Önemi*". Yerel Basın Kurultayı, Bildiriler, Adana: Çukurova Gazeteciler Cemiyeti, 1992.

Tokgöz, Oya. *Temel Gazetecilik.* İmge Yayınevi, Ankara, 2008.

Toros, Taha. *Kurtuluş Savaşında Çukurova*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını, 2001.

Touraine, Alain. *Demokrasi Nedir?*. çev. Olcay Kunal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002.

Topuz, Hıfzı. *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2003.

Tuncer, Erol. *1946 Seçimleri*. Ankara: Yeniden Grup Matbaacılık, 2008.

Tuncer, Erol. *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler (1877-2002)*. Ankara: TESAV Yayınları, 2003.

Tunçay, Mete. *Türkiye Cumhuriyeti'nde TEK-PARTİ YÖNETİMİ'nin kurulması (1923-1931)*. Ankara: Yurt Yayıncılık, 1981.

Turan, Ali Eşref. *Türkiye'de Yerel Seçimler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.

Uyguç, Ünal, Genç, Ali. *Radyo Televizyon Haberciliği*. İstanbul: Avcıol Basın, 1998.

Üzmez, Umut. *Türkiye'de Yerel Seçim Sistemi: Sorunlar ve Yeni Bir Model Önerisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.

Yalçın, Durmuş. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*. Ankara: Can Matbaacılık, 2005.

Yavuz, Erdem. *Türk Siyasi Tarihinde Erzincan (1923-1960)*. İstanbul: Arı Sanat Yayınevi, 2017.

Yurt Ansiklopedisi. "*Adana*". C. I, İstanbul: Anadolu Yayıncılık, 1981.

Yazıcı, Nesimi. "*Takvim-i Vakai*". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. C.* 39, s. 490. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Yetkin, Çetin. *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi 1930-1943*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1983.

E. Makaleler

Akalın, Gülseren. Milli Mücadele'de Adana Basını, *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi*. http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/3.php.

Akandere, Osman. "1946 Genel Seçimleri ve Sonuçları Üzerinde İktidar ve Muhalefet Partileri Arasında Yapılan Tartışmalar I". *Selçuk Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu*. 25/75 (2009).

Arabacı, Caner. "Basın Kanunu ve İnönü Dönemi Türk Basını". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2014, s. 4

Aydınlıoğlu, Ömer, Baloğlu, Ali Ozan. "Siyasal İletişim Bağlamında Kamuoyu Oluşturma Aracı Olarak Miting Konuşmaları". *Elektronik Cumhuriyet İletişim Dergisi*. C. 1, S. 3 (2019).

Aydoğan, Erdal, Mahmutoğlu, Tansu Barış. "Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Yapılan Seçimler ve Karakteristik Özellikleri". *Tarihin Peşinde*. 10, (2013).

Benek, M. Kazım. "Osmanlı'da Basının Doğuşu ve II. Meşrutiyete Kadar Gelişimi". *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, S. 6-7, (2016): s. 28-39.

Benhür, Çağatay. "14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde CHP ve DP'nin Seçim Kampanyalarının Ana Hatları". *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*. 17 (2007).

Burgaç, Murat. "1946 Genel Seçimlerinde Propaganda". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*. XIII/26 (2013): s. 163-184.

Duman, Önder. "Tek Parti Döneminde CHP'de Bir Parti İçi Demokrasi "Denemesi": 1939 Seçimleri ve İkinci Seçmenlerle "İstişare". *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* 13/26 (2017).

Erinç, Sırrı. "Çukurova'nın Alüvyal Morfolojisi Hakkında". *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi.* 3-4 (1953): s. 147-159.

Ersönmez, Mustafa, Küçük, Ünal. "Ara Seçimin Yetersizliği ve Temsilde Süreklilik Sorunu: Yedek Milletvekilliği Tartışmaları". *Sosyal Bilimler Dergisi*. Yıl 3, S. 6 (2016).

Güher, Ebru. "Adana'nın Düşman İşgalinden Kurtuluşu'nun Türk Basınına Yansımaları". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 35 (2019): s. 451-465.

Gülsünler, Makbule Evrim, Ertürk, Hülya Anakız. "Demokrat Parti'nin 1946-1950 Yılları Arasındaki Halkla İlişkiler Stratejileri". *Selçuk İletişim*. (2012): s. 7, 3.

Kayış, Yasin. "1946 Belediye Seçimleri ve Basın". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*. VII/16-17 (2008). s. 398.

Kurt, Mehmet. "Que Krallığı ve Yeni Asur Devleti'nin Anadolu Politikası Bakımından Önemi". *Sosyal Bilimler Dergisi*. C. X, S. 3 (2008): s. 117-134.

Kurt, Mehmet. "Kilikya'da Yeni Asur Egemenliği ve Yerel Güçler", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* (2009): s. 334.

Limoncuoğlu, Alihan. “Türkiye’de Üçüncü Yolun Başı; Millet Partisi (1948)”. *Akademik Hassasiyetler.* C. 5, S. 10 (2018).

Oğuzhan, Esra*,* Atatürk Döneminde Basın ve Basın Özgürlüğü*, İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi.* 1/1 (2009).

Oktay, Tarkan, “1920-2020 Döneminde Türkiye’de Belediyelerin Gelişimi”, *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*. 5/2 (2020).

Özacun, Orhan. “Siyaset Tarihimizde Milli Kalkınma Partisi”. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*. 2 (2013).

Özçelik, Şeyda, “Yeni Harflerin Kabulü Ve Adana Basını’na Yansıması: “Yeni Adana” ve “Türk Sözü” Gazetesi”, *Turkish Studies Dergisi.* C. 8, S. 7 (2013): s. 401.

Özgen, Murat. "Osmanlı'dan Günümüze Yazılı Basın ve Siyaset İlişkisi". *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 23 (2005): s. 13-23.

Özkaya, Yücel. “Milli Mücadele Başlangıcında Basın ve Mustafa Kemal Paşa’nın Basınla İlişkisi”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 1/3 (1985): s. 890-900.

Sezgin, Suat. “Gazeteciliğin ve Türk Yazılı Basınının Kısa Tarihsel Perspektifi (Bölüm II)*”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 19 (2004).

Uzun, Hakan, “Bir Propaganda Aracı Olarak Cumhuriyet Halk Fırkası Halk Hatipleri Teşkilâtı”, *Cumhuriyet Araştırmaları Dergisi*. 6/11 (2010).

Ünal, Ahmet. “Eski Çağlarda Çukurova’nın Tarihi Coğrafyası ve Kizzuwatna (Adana) Krallığı’nın Siyasi Tarihi”, *ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 15, S. 3 (Arkeoloji Özel Sayısı), (2006): s. 15-44.

Ünal, Ahmet. “Hitit İmparatorluğunun Yıkılışından Bizans Döneminin sonuna kadar Adana ve Çukurova Tarihi”, *ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15(3) (Arkeoloji Özel Sayısı) (2006): s. 67-102.

Üste, R. Bahar, “Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili”, *İşletme Fakültesi Dergisi*. 18/1 (2017).

Yetişgin, Memet. “Batı Basınından Osmanlı Devleti'ne Yaklaşımlar ve Osmanlıların Bu Yaklaşımlara Tepkileri”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*. 28, (2010): s. 119-162.

Yılmaz, Ensar. “1950 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasal Sonuçları”, *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*. 1/2 (2010): s. 33.

F. İnternet Adresleri

Adana valileri, Erişim Tarihi: 25.12.2022, http://www. adana. gov. tr/adana-valileri.

Atatürk Ansiklopedisi, “Dokuz Umde”, erişim: 30 Haziran 2022, https://ataturkansiklopedisi. gov. tr/bilgi/dokuz-umde/.

Atatürk Ansiklopedisi, “Cumhuriyet Halk Fırkası (1923-1938)”, erişim: 29 Haziran 2022, https://ataturkansiklopedisi. gov. tr/bilgi/cumhuriyet-halk-firkasi-1923-1938/.

EKLER

Ek 1. Akgünler, 5 Sonkanun 1935



AK GÜNLER

5 Sonkânun 1935
Yıl : 1 – Sayı: 1

ADANA

Türk köyü ve Türk köylüsü için

Şimdilik her ayın ilk Cumartesi günü çıkar

Sayısı 5 kuruştur

Akgünler niçin çıkıyor?

Her gazete, ilk sayısını okurlarına sunarken; ne düşünce ile çıktığını, ne yapmak istediğini ve hangi yolda ne biçim yürüyeceğini anlatır.. "Akgünler,, bugün bu görevleğe uymıyarak sadece bir iki sözle düşüncesini anlatmak istiyor :

"Akgünler,, Adana Halkevinin gazetesidir. Öz yolu; Türk köyü ve Türk köylüsü için faydalı olmaktır.. Bunu derken sakın, kentlerdeki iyice yetişmemiş yurddaşları düşünmediğimiz sanılmasın; yazı yazarken onları da karşımıza alacağız..

"Akgünler,, in niçin çıktığını bu sözlerle anlatık sanırız.

Ulusumuza yakışan kılık

Gerilik ve babayanilik anlatan biçimsiz kılıkları üstümüzden atmak gerektir

Ulusumuz "Milletimiz,, Cümhuriyeti kurduğumuz günedek Avrupalı ve Amerikalı bir çok uluslardan bilgi, görgü yönünden geri kalmıştı. Padişahlık kurumu bir Türkleri arab çöllerinde, Arnavutluk dağlarında, Tuna boylarında yok yere, körü körüne kurdurdığı için hiç birimiz acunun " dünyanın „ ilerleyişine ayak uyduramamış, geri kalmıştık..

On iki yıldır yalnız Türk ulusunun iyiliğini, ilerlemesini, zenginliğini, öteki ileri uluslara yetişmesini düşünen ve güden Cümhuriyet hükümetiniz bizi her yönden kavramış ve yücelmişiz.

Eskiden bir Avrupalı karşısında ona imrenerek iç çekerdik. Bugün yurdumuza gelip bizim kılığımıza, işimize, çalışkanlığımıza bakan; okulardaki çocuklarımızın ne biçim yetiştiklerini, fabrikalarımızı ne tevir çalıştırdığımızı, ulus işlerinin nasıl çevrildiğini gören Avrupalılar yaptığımız işe parmak ısırarak, imrenerek dönüyorlar..

Dünkü bitkin, geri, yoksul, bakımsız yurdumuzun bugün güçlü, ileri varlıklı ve bakımlı görünüşü bizim de göksümüzü kabartıyor..

Büyük Atatürk, bütün ulusumuza şu buyruğu vermiştir :

"... Bütün öteki uluslardan daha üstün bir soysuzluğa ve uygurluğa (medeniliğe) doğru yürüyüp yücelmeli...„

Biz bu buyruğu yerine getirmek için her yönden geceli gündüzlü çalışıyoruz, Göze çarpan eksik gediğimizi gidermeğe özeniyoruz. Bugün, eskiden imrendiğimiz bir Avrupalı gibi giydiğimizde, yaşayışımızda, düşünüşümüzde bir ilerlik var. Ama bu bize yetişmez; biz onları da aşmaya söz vermiş bir ulusuz.

İşte bütün bunları düşünerek büyüklerimiz geçen yıl bir söz kesimi yaptılar ve dediler ki :

"— Göze batan, geriliği anlatan, bugünün ileri uluslarının kılığına uymayan şu şalvar, karadon gibi uygunsuz kılıklar artık giyilmesin. Türk ulusu, yaradılışla uygur bir ulustur. Bu uygurluğunu kılığı ile yadlara göstermelidir.„

Büyüklerimizin bu buyruğu bu ayın başındanberi yerine getirilmiş bulunuyor.. Adanamızın içinde ve köylerinde artık şalvar ve karadon gibi biçimsiz kılıklar atılmıştır.. Herkes kendi kisesine göre bir pantalon yaptırmış ve uygur kılığa girmiştir.

İyi kılık, bir adamın gidişatına bile belli olmadan yön ve yöndem verir.. Kılıksız bir adamın gezişi, oturuşu, söz söyleyişi, şakalaşışı da kılığı gibi uygunsuz olur.. Ama kendine şöyle azacık çeki düzen vermesini bilen bir adam, daha yakışık alan işleri yapar, çirkin görünen işlerden kaçınır..

Bu dediklerimi, siz de bilirsiniz.. Ha benimki, olan biteni bir gez anlatmaktır sizlere..

Yadellerdeki soydaşlar

Akın akın yurdumuza geliyorlar

Geçmiş yüzyılların kötü kurumları yüzünden yadellerde milyonlarca soydaşımız kalmıştı. Bunlar oralarda barınmadılar; sıkı gördüler ve sonra dayanamıyarak canlarını ana yurda atmağa başladılar.

Son aylar içinde, böyle yadellerde yurdunu yuvasını bırakıp ana yurdumuza gelen göçken Türklerin sayısı her gün biraz daha artıyor...

Bu kan kardeşlerimiz, en çok, Trakya adı verilen Edirne, Kırklareli, Tekirdağ ellerine yerleştiriliyor. Cümhuriyet hükümetimiz onlara tarla, ev, saban, öküz, tohumluk vererek hem kendilerine, hem yurda yarayışlı olmalarına çalışıyor.

Öz dilimize doğru

Artık düzmece Osmanlı dilinden kurtuluyoruz.

Eskiden bir " Okumuşlar ve memurlar „ dili vardı ki, iki üç tane öz Türkçenin arasına bir sürü Arabca ve Farsca kelime doldurup kurum satarak söylenir; amma bu, Çınmaçinceye benziyen laflardan ne söyliyen bir şey anlardı, ne de dinliyen..

Padişah saraylarında türeyen ve yurda yayılan bu abur cubur dil, ulusumuzun büyük yığını ile kafaları aydın dediğimiz sayılı yurddaşlar arasında korkunç bir uçurum açmıştı.

Atatürk; bu uçurumu kaldırıp atmak ve kafası aydınlanmızla büyük yığını birbirine kaynatmak için bir " Öz Türkçe yazma ve konuşma „ savaşı açtı. İki yıldır hızla yürütülen bu savaş; Osmanlıca adı verilen eski düzme dili bir yana bırakıp arı, cana yakın öz Türkçeyi alana çıkardı.

Şimdi her yanda bu dili yazmak ve konuşmak için uğraşılıyor.. Öz benliğimize yeni yeni kavuşuyoruz.

Atatürk Heykeli

Adananın en uygun bir yerine dikiliyor

Adanada Atatürk adına büyük ve görülmemiş güzel bir heykel dikiliyor. Heykelin oturtulacağı mermer yerin yapılışı bitti. Atatürkün heykeli de anıklandı (hazırlandı). Ama, bu heykelin yanına yöresine konulacak olan ve Adana kurtuluş kavgasını anlatan öteki üç heykelin yapılması bitmediği için, bu kurtuluş bayramında açılamadı. Önümüzdeki aylar içinde hepsi bitirilince bu güzel heykel açılacaktır.

Heykel, asfalt caddeden Yeni istasyona giderken, sol kol üstündeki büyük alana dikiliyor. Heykelin çevresinde 40 bin dördül metre genişlikte bir "Atatürk parkı„ da anıklanıyor. Buraya ağaçlar, çiçekler dikilecek, adam oturmak için sıralar konacak, küçük çocukların oynaması için de ayrıca bir "Çocuk bahçesi„ yapılacaktır.

İşte Adanamız, Atatürke karşı saygı, saygı ve bağlılığını bu eşsiz anıtıç ile de göstermiş olacaktır.

Soyumuz

— R. Peker'e —

Bulutları delip geçse çok mu bir gün oyumuz
Kaç bin yılın gövdesinden kopup gelmiş soyumuz!

Nece nece yüz yılları biz devirmiş yıkmışız
Nece ünsüz kuru bış kovuklara tıkmışız.

Kollarımız yeri sarmış, düşüncemiz gökleri
Varlıklardan öbür yanda bu ulusun kökleri!

Denizleri dinlemişiz, yıldızlara bakmışız
Geçmişlerden öç almışız, gelecege akmışız!

Dört bir yana akın etmiş Türk Atası durmamış.
Nerde otağ kurmuşsa o boş boşuna kurmamış!

Takmış yayı arkasına çelikten bir ay gibi!
Yelesini yele vermiş kişneyen bir tay gibi!

Ululuğun bağlarını o olmuş ilk bağlayan
Güzeliğe gönül veren, ülkü için çağlayan!

Doğruluğu o göstermiş en arı öğüt gibi!
İnceliğe o titremiş narin bir sögüt gibi!

Nece bin yıl çelnemizi dalgalara takmışız
Enginleri çiğnemişiz, şimsek olub çakmışız!

Görülmemiş tek bir tepe, bu soy ona çıkmasın
Duyulmamış tek bir engel, bu soy onu yıkmasın!

Gene bugün yalazlarla, köpüklerle doluyuz
Bu ak soyun oğluyuz bu soyun kuluyz!

FAZIL AHMED

Vaktile ülkemizin geçirdiği bunluk günleri arasında Çukurovanın da büyük payı var.

Yukarıdaki kara harta, kara günlerimizde güçlü yağmalarımızın (düşmanlarımızın) Türk ulusuna zorla onaylatmak (kabul ettirmek) istedikleri ve Sevr uzlaşması adını verdikleri kara belgenin çizdiği uydurma sınırları gösteriyor.

Senin anlayacağın; bugünkü yurdumuz doğudan, batıdan, güneyden, kozaydan içerilerdek çeşitli yağılar arasında paylaşılıyordu. Bin bir türlü bağlarla sımsıkı bağlanan yiğit ulusumuzun birazına da şimdiki Sivas, Ankara ve Kastamonu bırakılıyordu.

İşte büyük İstiklâl savaşını; yağıların bu söz kesinlerini tanımamak ve Türk ulusunun da kendi öz yurdunda kendi başına yaşama ve yükselme isteğinde olduğunu gücümüzün zorile acuna (dünyaya) anlatmak ve peki dedirtmek için açmıştık..

Atatürk; bu kara günlerde başsız kalan soyumuzun başına geçti ve bu dileğimizi dört yıl içinde yerine getirdi.

Şimdiki appak, başı yukarda yağıların yaşına bakmaya oile korktukları Türkiye Cumhuriyeti işte böylece doğdu.

Şu yan yana olan resim de, bizim Çukurovamızın o sıralarda yaşadığı kaygınlerin bir andıcıdır (hatırasıdır). Bu resimlerden birinde, o vakıt bu eşsiz yurdumuzu zorla ele geçiren Fransızların " Curo „ adındaki generalının Mersin hükümet konağından çıkışını görüyorsunuz. General " Curo „ Mersinden sonra Adanaya da geldi ve binlerce Ermeni, Rum, Asuri, Süryani ile sıldığı bozuk beş on hacı hocanın alkışlarile karşılandı idi.

Onun yanıbaşındaki resimde ise, o vakıt Adanadaki Fransız askerlerinin kumandanı olan general " Düfyo„nun at üstünde caka satışını görüyorsunuz ve bakınca anlarsınız ki, bu frenk generalını da eli şapkalı Ermeni kopilleri ile fesli kalpaklı bir sürü Ermeni ve Rum yılışarak, imrenerek karşılıyorlar...

Hey gidi karagünler hey...

Görüyorsun ki arkadaş, uçmaktan (Cennetten) bir parça olan bu güzel öz yurd da işte böylece, üç yıldan artık frenk kumandanlarının, generallarının, askerlerinin... ayaklarının altında çiğnenmiş ve bizler, ünlü al bayrağımızın ırgalanı ırgalana dalgalandığını göremez olmuştuk...

Şu altı üstlü iki resim; Adanayı yabancılardan kurtarıp al bayrağımızı kolordu önündeki sancak direğine ilk çekişinizi, keslen kurbanları ve o vakıtki kumandan, vali ve polis müdürümüzü gösteriyor..

İşte kutluladığımız 5 Sonkânun kurtuluş gününe, bu yiğit ulusumuz, bu kara günleri, bu dar geçitleri arkada bırakarak ulaştı.

Yurddaş !

Akgünlerin değerini arttırmak istersen kara günleri unutma. Bu, senin ulusal yükümün olsun !.

Ek 2. Türk Sözü, 30 Eylül 1936

Ferid Güven
SAHİP ve BAŞMUHARRİRİ
Kuruluş Tarihi
1 Kânunsani — 1924

TÜRK SÖZÜ

ADANA : Telefon : 17 GÜNDELİK SİYASİ GAZETE Ulucami yakınında hususi daire Pk. 44

Çarşamba
30 Eylül 936
Onikinci Yıl — Sayı : 3643
5 Kuruş

Başvekilimiz bugün şehrimizi şereflendiriyor

Pamuk istihsalini artırmak çareleri

Cavid Oral

Çukurovanın 935 de pamuk ekimi 160,713 hektardı . Aldığı mahsul 144,000 balyadır.

936 da ekim sahası 191,459 hektardır. Buna karşı birinci tahrir. de tahmin edilen 218 bin küsür bal yadır. İkinci tahminde 159,565 bal yadır.

Şu rakamlara göre geçen sene ile bu sene arasına 30.846 hektarlık bir ekim farkı vardır. Halbuki mahsul miktarında hiç bir fazlalık görülmüyor . Ve hattâ bazı çiftçilerimiz tarafından pamuğun son tahminlerinde biraz daha eksik çıkacağı ileri sürülüyor . İhtimal ki bu iddialarda doğrudur . Çünkü Helyotis denilen yeşil kurdun yaptığı tahribatın toplama zamanında daha çok ve ehemmiyetli bir vaziyette olduğu anlaşılıyor .

Demek ki şu vaziyete göre Çukurova çiftçisi bu yıl da umduğu ve beklediği bir mahsulü alamıyacaktır .

Demek ki bu yağarlık senede Adana pamukçuluğu için geçen kurak yıllardan farksız bir yıl olmuştur .

O halde dün kuraklık, bu gün kıtlık ve mevsimsiz yağmur , yarın başka bir sebeb ! .. Bilmem ki bu derdlerle ne zamana kadar uğraşıp duracağız ? Hiç bir sene de yüzümüz gülmiyecek mi ? .. Onun için bu derdlerin üzerinde durmak, iyi ve esaslı tedbirlere girişmek ve pamuk istihsalini bizi kazandıracak şekilde artırmak çarelerini aramak mecburiyetinde bulunuyoruz . Artık kendimizi tevekkülün kollarından kurtarmak zamanı gelmiş ve çatmıştır .

Vakıa ziraat yalnız müstahsilin kudret ve kuvvetine bakan bir meslek değildir . Ziraatte çiftçinin rolü ve tesiri vardır . Bu inkâr götürmez bir hakikattir . Fakat öyle şeyler de vardır ki bunlarla mücadele etmek, uğraşmak bu günkü çok ileri ziraat âliminin kudret ve imkânları içindedir . Ve yine bazı şartlar vardır ki bunları daha iyi, müstahsile daha faydalı ve uygun şekillere getirmek imkânları mevcuttur . İşte bunlarla uğraşılır ve iyi neticeler alınırsa o zaman yalnız kuraklıktan, fazla yağmurdan uğranılacak zararlar ve felâketler karşı tabiata gönül kırgınlığı yapmak hakkımız olacaktır . Fakat insan kudretinin mücadele edebileceği şeyleri meselâ kurdu kendi haline bırakarak tabiate kahretmeğe kalkışırsak bu da haksızca bir hareket olur . Bu sözlerimle bu seneyi kasdetmek istemiyorum .

Zira bu seneki kurd belâsı her sene görülmüş fakat bu kadar büyük bir tahribat yapmamıştı. Benim anlıyabildiğim şu senelerdenberi kuraklıktan, yağarlıktan, kurddan, böcekten derdi, her hastalığı artık belli ve tecrübe edilmiş olan pamukçuluğumuzun bundan sonrası içindir . Artık pamukçuluğumuza iyi , fiatı , verimli bir istikamet vermek zaruretindeyiz. Bu hususta tecrübelerimiz çoktur. İhtiyaçlarımız bellidir. Zira bugün içinde yaşadığımız çok ileri bir devirde ve bize her yardımı esirgemiyen ve her isteği-

— Gerisi ikinci sahifede —

Hoş geldin büyük Başbakanımız

Bu ziyaretinizle derinden sevinen Adananın içi çok büyük ümidlerle doluyor

27 Pazar gecesi şehrimizden geçerek Elâzize kadar gitmiş olan Başbakanımız İsmet İnönü bugün saat dokuzda şehrimizi şereflendireceklerdir .

Muhterem Başbakanımız bütün bu günü Adanada geçirecekler ve sabahleyin pamuk islâh istasyonuna giderek islâh müesseselerini gezecek ve tetkiklerde bulunacaklardır .

Öğle üzeri Ziraat lisesinde partimiz tarafından şereflerine büyük bir ziyafet verilecektir .

Yemeği müteakip Halk partisini şereflendirecek olan Başbakanımız burada , kazalardan gelen çiftçilerimizin de iştirakiyle yapılan toplantıda pamuklarımızı alâkadar eden mevzular üzerinde uzun görüşmeler yapacaklardır .

Bu görüşmelerde Başbakana refakat etmekte olan yedi pamuk mütehassısı profesör de bulunacaktır .

Görüşmeleri müteakip büyük misafirimizin , şehrin muhtelif kısımlarını gezmeleri muhtemeldir .

Başbakanımız akşam üzeri Ankaraya müteveccihen Adanayı terk edeceklerdir .



Litvinof

Hitlere şiddetli hücumlar yaptı



Litvinof

Cenevre : 29 (Radyo) — Cemiyeti Akvam Asamblesinde Sovyet Rusya hariciye bakanı Litvinof ehemmiyetli bir nutuk irad ederek , Hitlerin Nuremberg nâzi kongresi münasebetiyle irad etmiş olduğu nutka şiddetle hücum ederek : sulh isteyen milletlerin bütün malî ve askeri tedbirlere baş vurarak milletler emniyetini bozmak isteyenlere karşı cephe almalarını söylemiştir .

Yeni para projesi

Paris finans komisyonu işi kararlaştırdı

Paris : 29 (A.A.) — Paris finans komisyonu para projesini aynen kabul etmiştir .

Atine mektupları :

Yunanistandaki rejim değişikliği ve Göbbelsin seyahati

Yedinci Balkan oyunları Averof stadında yapılıyor

Atina: (Hususî muharimizden)— Yedinci Balkan oyunları , Atinada Averof stadyomunda yapılıyor. Yunan hükûmeti, Atina belediyesi ve spor teşkilâtı , bu seneki Balkan oyunlarının evvelkilerden çok daha muntazam ve mükemmel olması için büyük bir faaliyetle çalışıyor , ve hiç bir fedakârlıktan çekinmi yorlar .

Yunanlılar , bu seneki Balkan oyunlarında , Berlinde yapılan olim piyadda gördükleri bazı yenilikleri taklide karar vermişlerdir . Birinci geleceklere taç giydirme merasimi, oyunların açılışı yapılırken Balkanlarda sulh ve müsalemet timsali olmak üzere muhtelif Balkan memleketlerinden getirilecek güvercinlerin uçurulması bu yenilikler cümlesindendir .

Yunan spor teşkilâtı , Türkiye, Romanya, Yugoslavya ve Bulgaristandan gelen sporcuların ikametine meşhur Akropol otelini tahsis etmiş, bu otelde , şimdiden 140 yatak kiralamıştır.

Balkan oyunlarını görmek için sade Yunanistanın dahilinden değil, komşu Balkan memleketlerinden de Atinaya büyük bir seyyah akını başlamıştır . Atina Otelleri şimdiden dolmuşlardır . Hükûmet otelcilerin fırsattan istifade ederek ihtikâra sapmamaları için Belediyenin tanzim ettiği ücret tarifesinin sıkı bir surette tatbikını kontrol etmek için zabıtaya şiddetli emirler vermiştir .

ALMAN PROPAGANDA NAZIRI ATİNADA

Almanya propaganda nazırı doktor Göbbels ile refikası ve kadın erkek yirmi kadar arkadaşları iki gündenberi Atinada bulunuyorlar .

— Gerisi ikinci sahifede —

Antakya ve İskenderun Türklerinin hakkı

Nevzat Güven

Ankara : 27 / 9 / 936

9 Eylülde, Fransa hariciye nezaretinin [asma saat salonu] nda Suriye — Fransa muahedesi imzalandı . Suriye üzerindeki Fransız mandasını kaldıran ve iki devlet arasında dostluk ve iş birliği prensibine dayanan bu muahede ile Fransa, Suriyenin istiklâlini tanımış oluyor.

Bu muahede umumî harbi müteakip aksiyon haline inkılâp eden Arap milliyetperverliği cereyanının yeni bir zaferi sayılabilir.

Irak ve Mısırdan sonra Suriye de istiklâline kavuşmuş ve büyük Arap diyarı üzerinde, Filistin istisna edilecek olursa — hiç olmazsa hukukan — istiklâlsiz kümeler kalmamış demektir.

Komşu ve dost Suriyenin birçok kan ve fedakârlık karşılığı olarak elde ettiği bu neticeyi sevinçle karşılamamamıza imkân yoktur.

Suriye milliyetperverliğinin açtığı büyük istiklâl dâvasını ve bu uğurdaki mütemadi mücadelesini sempati ile takib etmiş olmamız buna kâfi bir delildir.

Bu mücadeleyi hususi bir dikkat ve ehemmiyetle takip etmemizin diğer bir sebebi daha vardır :

— Zamanın icapları ve şartları dolayısile mukadderatını Suriyeli komşularımızınkine bağlı bırakmış olduğumuz Antakya ve İskenderunun kesif Türk yığını ..

1921 de Türkiye ile Fransa arasında imzalanan Ankara itilâfnamesinde Antakya ve İskenderun Türklerine, tıpkı Suriye gibi, Fransız mandası altında hususî bir idare rejimi verilmişti . Suriyeye bağlı olarak kalan bu mıntaka Türkleri tam bir muhtariyetle idare edilecekti . Mandater devletin bu idare şeklini tam ve Ankara itilâfnamesi ruhuna uygun olarak tatbik ettiği söylenilemezse de, Antakya ve İskenderun Türkleri muhtar bir idareye olan haklarını daima müdafaa etmiş ve istemişlerdir.

Binaenaleyh bu onbeş yıllık idarenin Antakya ve İskenderun Türkleri üzerinde psikolojik bir tesiri olmuştur: Anavatandan ayrıldıktan sonra bile Suriyeden ayrı yaşamış ve onunla arasında ne idare birliği, ne kültür ve ne de ruh yakınlığı olmamıştır. Hattâ Suriyenin büyük mücadelesine asgarî bir nisbette bile olsun karışmamış ve bu mücadeleyi tıpkı komşu bir milletin içinde cereyan eden bir hadise gibi, şüphesiz alâka ile , fakat katiyen iş haline dönmek istidadı olmıyan bir alâka ile seyretmiştir. Antakya ve İskenderun bununla da, Suriyeden ayrı bir ruh taşıyan ve hambaşka bir arzu ile tutuşan büyük, şümullü ve arzuları tebellür etmiş bir kütle olduğunu isbat etmiştir .

Bugün artık Suriye mücadelesini bitirmiş ve istiklâlini garanti eden bir muahedeye de imzasını koymuştur . Bu muahedenin tatbik sahasına girmesi de nihayet bir zaman meselesi halini almıştır .

Bir kaç senelik bir transizyon devresini müteakip Suriyeli komşularımız da kendi kendini idare eden , kendi mukadderatına hâkim , müstakil milletler arasına girecektir .

Evvelce ana hatlarını duyduğumuz bu muahedenin bugün artık hemen bütün detaylarını tanımış bulunuyoruz .

Açıkça söyleyelim ki , muahedenin bizde uyandırması lâzım gelen sevinç tam olmamıştır . Hattâ bizi derinden düşünmeğe sevk ve mütecasir eden bir tarafı bile vardır .

Paristen dönen ve İstanbul matbuatına beyanatta bulunan Suriye delegasyonu reisi Haşim Attasi muahede hakkında izahat verirken Antakya ve İskenderun Türklerinin de etnik bir ekalliyet olarak Ankara itilafnamesinin tesbit ettiği rejimle Suriyeye ilhak edileceğini söyledi .

Salâhiyattar ve mesul bir devlet adamının ağzından eşitmemiş olsaydık bu sözlerin doğruluğundan bile şüphe ederdik .

Çünkü bir , başka millet idaresinin acısını hâlâ tanımakta olan , hürriyet ve istiklâl dâvasının müdafaası için Fransa ile karşı karşıya oturan Suriyenin , Antakya ve İskenderun için de yeni bir rejim ve geniş bir hürriyet havası hazırlıyacağını sanmıştık . Ve bu , Suriye delegasyonu tarafından Antakya ve İskenderuna yapılmış bir cümertlik de olmazdı . Çünkü bu bir haktı .

Suriyeli komşularımızın müstakil bir devlet kurmak için bugünkü dünyanın istediği coğrafî ,ekonomik , ve psikolojik şartları haiz ve müstakil bir millet olarak yaşamak için kültür ve politika rüştüne vasıl olduklarından şüphe etmiyoruz . Fakat, Suriyelilerin istiklâl hayatında emekleme ve başladıkları bir devrede,ikiyüz seksen bin kişilik, millî şuura sahip, ve kendilerinden tamamile ayrı bir ruh taşıyan bir kütleyi akalliyet olarak ilhak etmelerindeki tehlike karşısında endişeye düşmekten de kendimizi alamıyoruz.

Nitekim Fransa hükûmeti de,Suriyeye tanıdığı istiklâl için en ön şart olarak , azlıkların hukukuna riayeti ve bu hususta bir müdahale hakkını ileri sürmüştür . Bize kalırsa bu tehlike Antakya ve İskenderun Türklüğü için ne kadar vâridir ve bü-

— Gerisi üçüncü sahifede —

Suriye Fevkalâde Komiserliğinden bir dilek

Eşsebab adında, Halepte çıkan bir Arap gazetesi Türk matbuatının; Türk Antakya ve İskenderunun Türklüğüne ve muahedelerle çerçevelenen hakkına dair yaptığı haklı neşriyatından naşiasa öfkelenmiş, bu öfke ile Adananın, Mardinin Arap mıntıkası olduğunu iddia edecek kadar kendini şaşırmıştır .

Bunların bir tek sebebi var: hududun öte tarafında gazetecilik yapan bazı kimselerin bu günkü Türkiyenin ne olduğunu anlamak kabiliyetine malik olmamaları ..

Türk milletinin tarih ve kültürünün hududuna aramağa kalkar ve bunu bir iddia olarak ortaya atarsak, bu iddiamız söze değil tarihe dayanır .

Antakya, İskenderun; Adana gibi, Ankara gibi, İstanbul gibi Türktür . Bunu anlamak için ne [büyük bir zekâ, ne büyük bir bilgi ve ne de büyük bir duyguya ihtiyaç vardır .

Eşsebab, Suriyenin kontrolünü halâ elinde tutan dost Fransa hükûmeti, Suriye Komiserliğinin tedbirine müstehak bir şekilde ,Türkiyenin devlet adamlarına ve Türk milletine karşı tecavüzünü başlamıştadır . Bunlara cevabı bile tenezzülük sayarız .

Yalnız Suriye Fevkalâde Komiserliğinden; bu yeramaz, sözünü, suhbetini bilmiyen gazetecilerin ağzına birez kırmızı büber sürmesini dileriz .

**

Ek 3. Türk Sözü, 7 Eylül 1937

Ferid Güven
SAHİP ve BAŞMUHARRİR
Kuruluş Tarihi
1 Kânunusani — 1924

TÜRK SÖZÜ

ADANA : Telefon : 17 GÜNDELİK SİYASİ GAZETE Ulucami yakınında hususi daire Pk. 44

Salı
7 Eylûl 937
Onüçüncü Yıl — Sayı : 3924
5 Kuruş

Üç belediye reisi üç şehir (+)

Burhan Belge

Yeni Türkiye'nin İstanbul ve bilhassa Ankara'sı dikkate değer şehirleridir. Yalnız, zannolunmasın ki, imârın, inşaatın karma ve malları ile plânın cedvel ve pergelleri münhasıran bu iki şehrin inkişaflarına tahsis edilmiştir. Yeni Türkiyeyi eskisinden ayıran belki de en kuvvetli vasıflardan biri, milletin tamamından gelen enerji ve çalışma muhassalasını yani serveti, parayı ve büdçeyi gene milletin tamamı arasında yani memleketin her noktasına doğru taksim etmesidir. Bütün memleketin alın terile sokaklarını perdahlayan, barlarını ve bahçelerini aydınlatan ve sefahatlerini azdıran ve dindiren tek şehir usulü, bir daha avdet etmemek üzere tarihe karışmıştır. Yeni Türkiye, Türkiyenin bütün şehirlerinin ve bütün köylerinin Türkiyesidir. Bunun şehirli kadar köylü, büyük kadar küçük, banka umum müdürü kadar rençber, hep sahibidir.

İzmir, Adana ve Mersin'i gezmiş olduğumuz için üzerlerinde duruyoruz. Yoksa Türkiyenin daha bir çok şehirlerinde, medeniyet namına, enteresan hâdiseler cereyan etmekte olduğundan haberdarız. Türkiyenin son zamanlarda görüp gezdiğimiz bu üç şehrinde fakat, şayanı dikkat bir şeharcilik ve umran faaliyeti göze çarpmaktadır. Bunlardan hiç birisi, ne eski ne de yeni devlet merkezidir. Buna karşılık, her üçü de Türkiyenin istihsal mıntakalarının ya merkezleri, ya limanlarıdır. Bu itibarla, ehemmiyetleri kadar gelir kaynakları da, devlet merkezi payesine yükselmiş şehirlerininki kadar büyümüştür.

Şehir, şehirli ve Belediye, garp memleketlerinde, birbirinden ayrılamaz mefhumlardır. Uzun bir görenek, bundan başka da, Avrupalı memleketlerin bünyelerinde müşahede edebileceğimiz muayyen bir inkişaf tarzı, bu üç unsura pek büyük bir ehemmiyet atfetmiştir. Öyle ki, meselâ İngiltere, Hollanda yahud Almanyada, bir köyün olduğu gibi en büyük şehrin de, en göze çarpan yapısı belediye dairesi 've en gözde şahsiyeti belediye reisidir. Bizde, bu, böyle olmamıştır. Tanzimat modern belediyeciliği ilk defa olarak tatbika başlarken, bunun kanunlarını, usullerini, şekillerini v. s. , elinden geldiği kadar (bittabi kopye ederek ve şahsiyetsizce) almağa çalışmış, fakat işin terbiye ve ahlâk tarafına nüfuz edememiştir. Öyle ki, zamanın belediye reisleri, zamanın polis müdürleri yahud defterdarları gibi zamanın vâlilerinin emirlerinde kalmıştır.

Burada. "emirlerinde kalmıştır.., derken, mühim olan, belediye reislerinin en büyük idare âmirinden icabında emir telâkki etmeleri değildir. Çünkü, bu, garbda da ötedenberi bazı meselelerde böyleydiı; çünkü devlet namına konuşan adam elbette ki şehir namına konuşandan mesuliyeti nisbetinde büyük salâhiyetlerle mücehhezdir.

Hayır, burada mühim olan, belediye reisinin temsil ettiği şehir ve şehirlilerden ziyade idare âmirine mensup kalmış olmasıdır. Daha doğrusu, belediye reisiyle şehir - belediye reisiyle şehirli. şehirle şehirli arasındaki münasebetlerin şuur ve ihenkle teessüs edememiş olmasıdır.

Öyle ki, yeni Türkiye, eğer güzel şehirler, medeni şehirler, şuurlu bahtlı ve kendilerini seven şehirler, istiyorsa, tanzimatın gözden kaçırdığı [illegible] üzerinde beheme- [illegible] gibeler için bütün hazır-

Mareşalimiz Şehrimizde

Fevzi Çakmak dün Adanamıza şeref verdi

Mareşalimize halkın iştirakile büyük karşılama merasimi yapıldı



Mareşalimiz Fevzi Çakmak

İki gündenberi Bürücek yaylasında istirahat etmekte olan Genel Kurmay Başkanımız Mareşal Fevzi Çakmak, dün öğleden sonra saat 18,10 da Adanamıza şeref vermişlerdir. Valimiz Tevfik Hadi Baysal ve Kumandan, Mareşalimizi daha evvelki gün karşılamağa gitmişlerdi. Mareşalimiz, İstanbul katarına takılan hususi vagonla, refakatlerinde Vali, Kumandan, Övgeneral İzzettin ve Müstaz Ziya olduğu halde teşrif etmişlerdir.

Büyük Komutan'ı Adanamıza getiren tren, daha gara girmezden evvel, istasyonu dolduran binlerce halkın coşkun alkışlarile karşılanmıştır. Bu sırada askeri bando da çalmağa başlamıştı. Mareşalimize yapılan karşılama töreninde bulunmak üzere halkımız daha saat 16 dan itibaren İstasyon ve civarile Asfalt caddeyi doldurmuştu.

Törende bütün hükümet rüesası, Askeri komutanlar, askerlerimiz, daire müdürleri, Partililer, Halkevliler bulunmuşlardır. Mareşalimiz Çakmak, vagondan iner inmez kendilerini karşılamağa gelenlerin ellerini sıkmış, iltifatlarda bulunmuştur. Bunu takiben, Mareşalimiz alkışlar arasında gardan çıkmışlar ve istasyon meydanını dolduran binlerce halkın yaşa sesleri arasında otomobillerine binerek Ordu Evine gitmişlerdir.

Asfalt caddeyi iki tarafı dolduran halk, Büyük Komutan'ı sevgi ile coşkunca selâmlamış ve alkışlamıştır.

Dün gece saat 8,40 da Mareşalimiz şerefine Ordu Evinde büyük bir ziyafet verilmiştir.

Aldığımız malûmata göre; bugün saat 17 de Büyük Komutan şerefine Vilâyet tarafından Mezbaha bahçesinde bir çay verilecektir. Saat 20 de de belediye tarafından Seyhan park gazinosunda bir akşam yemeği verilecektir.

YENİ ANTAKYA DELEGESİ GELDİ

İş Bankasının açacağı uşbelerin hazırlığı bitti

Şamdaki Türklere tazyik yapılmağa başlandı

Antakya: 6 [TÜRKSÖZÜ muhabirinden] — Yeni Sancak delegesi Roger bugün şehrimize muvasalat edecektir. Belediye tarafından büyük bir ziyafet tertib edilmiştir. Delege merasimle karşılanacaktır.

Şamdan aldığım malûmata göre; Şam içindeki ve köylerindeki Türklerin malları bin türlü entrikalarla gasbedilmetedir.

Bu havalideki Türklerin hicrete hazırlanmakta oldukları söyleniyor.

İş Bankasının Hatayda açmağı ka- [illegible] yaktır.



Cumhuriyetçilerin [illegible] çok az mühimmatları

Uzak Şark hadiselerinin son safhası

DİYET MECLİSİ

Mühim konuşmalara sahne oldu

JAPON DIŞBAKANI :

ÇİNLİLER; EZİLMEDİKÇE BİR MÜTAREKE ASLA DÜŞÜNÜLEMEZ DİYOR

Bugünün

İspanyol harbinde Sterlinin zaferi

Nevzad Güven

İspanyada bir seneden fazla bir zamandanberi kardeş kardeşi boğazlıyor. Eğer, diğer milletler, yüzlerinde ideoloji maskesi olarak bu harbe karışmamış, İspanyol ihtilâlini harp sanayileri için iyi bir pazar ve İspanyol topraklarını yeni harp silâhları için iyi bir poligon olarak kullanmanı olanlardı, belki bu boğuşma daha evvel biterdi.

Ak ve Kızıl diye ikiye ayrılan İspanya, bir kaç büyük Avrupa devletini de bu Kızıl ve Ak bayraklar altında ve kendi başında iki safa ayırdı. Fakat İspanyol işine açık müdahalelerin Avrupa sulhunu muhakkak bir tehlikeye sokacağını çok iyi bilen bu milletler [Ademi Müdahale Konferesi] diye bir Ankâya da hayat vermekte gecikmediler. Bu komitenin de harp sonunda vücud bulan her beynelmilel teşekkülün uğradığı zavallılığa uğrayacağı belli idi. Nitekim öyle olmakta geciktmedi.

General Franko'nun, Santander'in zaptından sonra B. Musolini'ye çektiği tebrik telgrafı ademi müdahale prensibinin uğramış olduğu ademi iktidarın en mutantan bir ilâna mahiyetindedir.

Avrupanın sarsıntıda olan müvazenesini tamamile alt üst edecek bir vaziyete girmiş olan Akdenizdeki bugünkü emniyetsizlik de alâkadar devletlerin ademi müdahale içinde ne kadar gayri samimi olduklarını isbat eden korkunç bir delil değil midir ? İspanyada çarpışan iki tarafın da idhal etmekte olduğu [yardım] lardı Ademi Müdahale Komitesinde yer almış olan devletlerin damgasını bulmak kolayca mümkündür.

Bu devletlerin içinde ademi müdahale prensibine en fazla sadık kalan İngiltereder.

Niçin ?

Çünkü İngiltere'nin en büyük menfaatı, dünya Statüko'sunun muhafazasıdır.

İngiltere, Avrupada yeniden nâzım vaziyete geçebilmek için beş senelik muazzam deniz ve hava teslihatı programını gerçekleştirmeğe mecburdur. Bu müddetten evvel Avrupada çıkabilecek bir ihtilâf İngiltere için tehlikeli olabilir.

Saniyen ; İspanya ihtilâli, ister Cumhuriyetçilerin, ister Milliyetçilerin zaferile neticelensin, neticenin İngiltere için büyük bir farkı olmıyacaktır. İngiltere'nin İspanya içinde en çok ehemmiyet vereceği noktada Cebelittarıkın serbestisidir.

Amerika itidal siyâsetini devam yolunda gidecek

Nevyork: 6 (Radyo) — Bugün gazetecileri kabul eden Ruzvelt; Amerikanın Uzak Şark hadiseleri karşısında itidal siyaseti takip edeceğini söylemiştir.

Şanghay: 6 (Radyo) — Birkaçgündenberi Japonlar, Şanghay yakınında gizli işaretlerle Japon bataryalarını idare etmektedirler.

Şanghay: 6 (Radyo) — Japon tayyareleri Çin müfrezelerini bombardıman etmişler ve binlerce zayiat verdirmişlerdir.

Şanghay: 6 (Radyo) — Japon tayyareleri Hangovada Ecnebiler Pampını bombardıman etmiş 50 kişi ölmüştür. 200 kadar da



Bir Japon Askeri

yaralı olduğu söylenmektedir.

— Gerisi ikinci sahifede —

Filistinde asayiş tamamile bozuldu

Sokaklarda gene zırhlı otomobiller dolaşmağa başladı

Kudüs: 5 [Hususi] — Filistinde karışıklıklar devam etmektedir. Yataç olacaktır. İspanyol demir madenlerinin en büyük müşterisi İngiltere'dir. Yalnız bu sene içinde İngiltere İspanyadan beşyüz bin ton demir satın almıştır. Binaenaleyh zaferden sonra muhtaç olduğu parayı bulmak için, General Franko güzelrini Londraya veya Vaşingtona çevirmek mecburiyetindedir.

İspanyanın yıkılması için lâzım gelen paranın beş milyar Türk lirası olacağı tahmin ediliyor. Bu parayı, ne, tereyağ ve ekmeğinden kısıp verecek, yoğunu silâha harcayan Almanya, ne de, bütün kasalarını Habeş imparatorluğunun organizasyonu ve teslihatı için sarf eden İtalya, İspanyaya ikraz edebilir.

Halbuki İngiltere, demir madenleri gibi sağlam teminatı olan İspanyaya istediği parayı vermekle büyük bir sıkıntıya girmiyecektir. Ve bu suretle tavizi olarak Cebelittarıkın emniyetini de tensin edeceğinde şüphe

fa'dan Kudüse gelmekte olan ve içinda Yahudi yolcuları bulunan bir otomobile meçhul şahıslar tarafından ateş açılmış ve yolculardan biri öldürülmüştür.

Yahudilerden mürekkep bir çete Übeydiye aşiretinden Ali Mehmed Saimle Mehmed Mahmudun üzerine ateş açarak öldürmüşlerdir.

Yine Yahudi çeteleri Telebibden gelen Hasan Alinin üzerine ateş açarak öldürmüşlerdir. Yanında bulunan amcazadesi Halil yaralı olarak hayatını kurtarmağa muvaffak olmuştur.

Yafadan Telebibe giden yol üzerinde bir kahvede oturmakta olan

— Gerisi ikinci sahifede —

Akdeniz Konferansı İsviçrede ayın onunda toplanıyor

Ek 4. Yeni Adana, 19 Teşrinisani 1937

Sahibi ve Baş muharriri
AHMET REMZİ YÜREĞİR
Kuruluş tarihi 25 Kânunuevvel 918

YENİ ADANA

Akşamları Çıkar Gündelik Gazete

İdare Evi
Adana Abidin Paşa caddesinde
Fiatı : 5 kuruştur

Telefon No. 89 | 19 TEŞRİNİSANİ 1937 CUMA | Sayı : 4372 | YIL: 19

Sefa Geldiniz Ulu önderimiz

Büyük konuğumuz

Bu gün Adanamız hattâ bütün Çukurova, en şerefli en saadetli günlerinden birisini yaşıyor ..

Çünkü ; Büyük Kurtarıcısını , Ulu Atasını arasında görmekte ve bağrında taşımaktadır .

Türk yurdu üstünde ; Türk Ulusunun başında her gün , her saat her dakika varlığı , Ulusumuza en büyük şeref; en büyük kuvvet ve kudret kaynağı olan Ulu Önderimizin bu gün Adanamızda şeref yermeleri; biz Çukurovalıları emsalsiz bir bahtiyarlığa mazhar kılmış bulunuyor .

Ne mutlu bizlereki ;

Bu gün Atatürkü başımızda ve aramızda görüyoruz ..

Bütün yurd parçası gibi çokevvel denberi Ulu Atamızın presteşkârı olan Çukurovalılar ; daha ilk günde açtıkları kurtuluş bayrağı etrafında da toplanmakta bir an tereddüt göstermemişler Ve bütün yurd, inkilâb işlerinde Büyük Kurtarıcı ile birlikte yürümeği en mukaddes bir borç ve bir vazife bilmişlerdir .

Bilhassa kan ve ateş beldesi haline getirilmiş olan yurdlarının kurtuluşu için verilen yüksek emir ve irşadlarını harfi, harfine yerine getirerek bu güzel yurd parçasının kurtuluş buyruğunu da yerine getirmişlerdir .

Bundan sonra da ve her zaman yurd için, inkilâp için aynı durumla , aynı kanaat ve aynı iman ile Büyük Atasının emrinde Çukurovalılar bir er gibi her an harekete hazır bulunmaktadırlar .

Çünkü ; Çukurovanın toprağı gibi , onun çocukları da nankör değildirler.. Ve her zaman, Büyük Atasına minnetdardırlar ..

Yine tekrar ediyorum ,

Adana ve bütün Çukurova bu gün; en büyük saadet ve sonsuz bahtiyarlık içinde yaşıyor .

Çünkü ; Ulu Önderlerini bağrılarına basmış bulunuyorlar .

Hoş geldin Ulu Atamız ..

Ahmet Remzi Yüregir

Kulüblerde

Talebe bundan böyle lik maçlarında oyun oynamıyacak

T. S. Kurumunu bölge heyeti son yaptığı toplantıda bundan böyle mektep talebelerinin kulüblerin resmi musabakalarına, lik maçlarına iştirak ettirilmemesini kararlaştırmır ve keyfiyeti kulüplerle mekteplere bildirmiştir.

Bu kararıgerek mektep ve gerek se aile muhitlerinde çok iyi karşılanmıştır.

Uluönder Atatürk

Adanamıza şeref verdiler

Bir kaç gündenberi Adanamıza şeref verecekleri sabırsızlıkla beklenen Büyük Atamız bu gece saat 2,45 de şehrimizi teşrif etmişler ve geceyi vagonlarında geçirmişlerdir. Birkaç gündür heyecan ve iştiyak ile kalpleri dolu Adanalılar ulu önderi görmek için dün bütün vakıtlarını istasyon yolunda ve civarında geçirmişlerdir.

Bu gün yine dünkü gibi sabahtan itibaren halk caddelere akına başlamış sabırsızlıkla Atalarını bekliyorlardı .

Saat 12 ye yaklaşmıştı . 21 pare top sesi arkasına fabrikalar, üdüğü askeri bando ve binlerce halk Büyük Kurtarıcıvı istasyondan enerken selâmlıyorlar .

İşte Atatürk, coşkun ve Atalarını kana kana seven Adanalıların arasında .

Halk durmadan sonsuz bir tezahuratla Atalarını alkışlıyor , yaşa varol Atatürk diye sevinçle bağırıyor .

—Sonu iç sahifede—



Adanamız için

Ebedi ve en şerefli bir levha

Bende bu vekayiin ilk hissi teşebbüsü bu memlekette; bu güzel Adanada doğmuştur.

Adana 15 Mart 1923
G. M. KAMAL

Delbosun seyehatı

Altı Kânunda başlayacak ve on üç gün sürecektir

Paris 18 (Radyo)—bay Delbosun şarki ve merkezi Avrupaya yapacağı seyahat proğramı şimdi hazırlanmış bulunmaktadır. Hariciye nazırı altı ilk Kânunda Paristen hareket ederek ilkönce Varşovaya gidecek ve Lehistan cumhur reisi bay Masiski, baş kumandan mareşal Ridz-Smigli ve hariciye nazırı Albay Bekle görüşeceklir.

Fransız hariciye nazırı Varşovadan Bükreşe geçerek kral Karol tarafından kabul edilecek ve Romene hükûmet erkâniyle görüşülecektir. Seyehatına devam aderek Belgrada gidecek olan bay Delbos orada kral naibi prens Pol ve başvekil bay Stiyadinoviç ile buluşacaktır. Fransız Hariciye nazırının bu Avrupa turnesi Prağda bitecek ve bu şehirde B. Delbos Çekoslovak reisicumhuru bay Beneş ve hariciye nazırı B. Krofta ile mülakatlarda bulunacaktır. Fransız hariciye nazırı 9 ilk Kânuna doğru avdet etmiş olacaktır.

Balkan antantı turizm konseyi

Belgraddaki içtimalarında kararlar alındı

Belgrad—Balkan antantı turizm konseyi toplantılarına son vermiş ve turizmin inkişafı için şu kararları almıştır.

Pariste propaganda için bir büro teşkil edilecek, Nevyork ve Kahirede propaganda büroları tesis edilecektir. Talebinin Balkan memleketlerindeki seyahatine müzaheret olunacak, orta akul, üniversite talebesinin tatillerde Balkan memleketlerinde seyehatı için muavenet edilecektir.

İrat maddelerimiz

Alman kontrol dairesi yeniden fiatler tesbit edecek

Ankara — Mevsuk bir kaynaktan elde ettigimiz malûmata göre alman kontrol dairesi bütün ihraç maddelerimiz için yeniden fiatler tespit edecektir, İlk olarak fındık fiatları tesbit edilmiştir. Bu fiat eskisine nisbetle daha müsait ir.

Üzüm mahsulu için tespit edilecek yeni fiata intizar edilmektedir, Üzüm fiatının iki memleket ticaretinin inkişafı bakımından müsait bir şekilde tesbitine intizar edilmiştir.

Belediye cezalarında pratik bir usul

Belediye zabıta memurlarının suç îşleyene derhal makbuz kesmesi düşünülüyor

Ankara— Dahiliye vekâleti, meşhud belediye suçları işliyenlerin karakoldan karakola sevkedilmeyip cezanın kısa bir zaman içinde derhal ve suç işlenen yerde tatbikinin faydalı olacağını düşünmektedir.

Meselâ İstanbulda çivili geçitlerden geçmiyen ve tramvay durmadan inip binenlerden ceza olarak alınacak paranın derhal tahsili için kıymetli ceza makbuzları bastırılacak ve belediye zabıta memurları bu makbuzları yanlarında taşıyacaklardır. Memurlar, suç işliyeni derhal yakalıyacak ve makbuzu keserek parayı kendisinden tahsil edecektir. Katî karar verilmeden alâkadarların fikri sorulacaktır.

Yaş üzüm

Almanyaya giden son parti büyük alâka uyandırdı

İzmir [Y. A.)— Üzüm kurumunun deniz yoluyle Almanyaya gönderdiği son parti taze üzümler Hamburkga varmış ve temamen satılmıştır. Üzümlerin muayenesinde tamamen sağlam oldukları görülmüş ve büyük bir alaka uyandırmıştır. Gönderilen üzümlerin mikdarı az olduğu için bir çok taleplerin is'afına imkân görülememiştir.

Türk üzümlerinin Alman piyasalarında bilâ istisna bütün diger memleketler taze üzümlerinden daha çok beğenildiği memnuniyet le anlaşılmıştır.

Dün bu hususta Türkofisin Berlinde ki şübesinden şehrimizde ki alâkadarlara gelen bir proğramda deniliyor ki:

«İlk tecrübesinin iyi neticeler vermemiş olmasına rağmen üzüm kurumunun taze meyvalarımızın sürümünü temin yolundaki değerli mesaisini durdurmıyarak alman yaya sevkiyetini devam ettirmesi takdirle karşılanacak bir hadisedir. İyi, müsait bir plânla çalışıldığı takdirde taze meyva ihracatında muvaffak olacağımız son tecrübe ile anlaşılmıştır.

Ara Sıra

Atatürk sevgisi

Adanamız ; uzun vakıttanberi bilhassa iki üç gündür , Büyük Kurtarıcısı Atatürkünü bağrına basmak ve başında görmek için en büyük heyecan , tehassür ve iştiyaklarını izhar ediyor ..

Hiç şüphe yok ki ; bu yüksek duygu; büyük, küçük her Adanalının içinden kaynamaktadır . Bilhassa küçük yavrularda bu sevgi ve iştiykın ne büyük tecellilerine şahit oluyoruz ;

Meselâ ; bir arkadaşımızın henüz yedi yaşındaki kızının ağzından şunları dinliyoruz :

— Atatürk gelecek ve göreceğim diye bu gece sabaha kadar babam ve annem gibi ben de uyumadım ..

Büyük babamızı yakından göreceğim . Onu doya , doya seyredeceğim . Hele o fotografcılar yokmu ?:

Babamızın çeşit, çeşit resmini yapıyorlar . Kimisi saçlarını sarı , gözlerini mavi kimisi de gözlerini yeşil saçlarını kırmızı gösteriyorlar. Kendisini yakından görerek bu fotografcıların yalanlarını anlayacağım .

Babacığım sen biliyor musun?. Dünyada Allahdan sonra en büyüğümüz Atatürktür .

Yine ayni his ve ayni iştiyak ile benim oğlum da ;

— Atatürkün canlısını hiç görmedim babacığım .

Yalnız Atatürk Parkındaki Heykelini görerek her zaman selâm vaziyeti alır, ve onu selâmlarım ..

Şimdi Adanamıza geliyormuş onu yakından göreceğim , öpeceğim ; öpeceğim Onu hiç bir yere bırakmıyacağım ..

İşte yukarıya yazdığımız altı yedi yaşındaki iki çocuğun içinden gelen temiz ve masum duygular .

Bunlar ; Büyük Atamıza karşı Türk Ulusunun en büyük sevgi ve hislerini ifade etmezmi?.

Ne mutlu bizlere ki böyle büyük bir başa malikiz .

Açık Göz

Ek 5. Türk Sözü, 20 Teşrinisani 1937



FeridGüven
SAHİP ve BAŞMUHARRİRİ
Kuruluş Tarihi
1 Kânunusani — 1924

TÜRK SÖZÜ

ADANA : Telefon : 17 GÜNDELİK SİYASİ GAZETE Ulucami yakınında hususi daire Pk. 44

Cumartesi
20 Teşrinisani 937
Onüçüncü Yıl — Sayı : 3986
5 Kuruş

Adanamızı şereflendiren Büyük Şef dün tetkiklerde bulundular

Dün Adana, en büyük bayramındaki sevinci ile görülmemiş coşkun bir tezahür içinde yaşadı

Dün bütün Adana en büyük bayramının sevinci ile görülmemiş bir tezahür içinde yaşadı .

[Ulu Önderin dün sabaha karşı saat 2,45 de [Adanamıza Şeref ve erek geceyi hususî vagonlarında geçirdiklerini dünkü sayımızda bildirmiştik.]

Evvelki gecelerdeberi sevinç ve heyecan içinde gözünü Şefinin yoluna çeviren Adanalılar, nihayet dün sabaha karşı Ulu Önderin teşriflerini haber alınışlar ve şalakları ile birçok çocuk, genç, ihtiyar atasını görmek için yollara, istasyon boylarına dökülmüşlerdi.

Büyük Şefin merasim yapılmaması emirlerine rağmen on binlerce Çukurovalının tabii heyecan ve tezahürü en büyük bayramlarımızda gösterilenlerden kat kat canlı idi.

Dün Ulu Önderi yalnız Adanalılar değil, bütün Çukurovalılar karşılamıştır.

Vilâyetin, kazalarından, nahiyelerinden, köylerinden şehre akın eden kadınlı erkekli kitleler, bu eşsiz güne en büyük heyecanı katan muazzam, canlı bir dekordu.

Evvelki gündenberi bayraklarla, ışıkla donanan Adananın dün hemen bütün çarşıları kapanmış ve mahalleleri boşalmış vaziyette idi. Tek sözle: Adanalı dün Şefini görmek için seferberdi.

ADANALI ŞEFİNE KAVUŞUYOR

Ulu önderin gardaki vagonundan şehrin öbür ucuna kadar karşılıklı iki saf halinde dört gözle büyük şefe intizarda bulunan kaynaşmış Çukurovalılar nihayet saat „11,40 da en büyük arzularına kavuştular: Ulu şef vagonlarından indiler.

Toplar atılırken Atatürk, kendilerini istikbale gelenlere iltifatla bulunduktan ve vali Tevfik Hadi Baysal, eldiye reisi Turhan Cemal Beriker, Kumandan, Saylavlarımızın ellerini sıktıktan sonra gardan refakatlarında Başvekil Celâl Bayar, dahiliye vekili Şükrü Kaya, Nafia Vekili Ali Çetinkaya olduğu halde İstasyon n şehir cephesindeki meydanlığa gelmişler ve burada askere, izcilere, Adanalılara iltifatlarda bulunduktan sonra otomobillerine binmişler ve belediyemizin güzel eserlerindenbirisi olan Atatürk parkını ziyaret etmişlerdir.

Ulu önder bu sırada şehrimizin bayındırlığı hakkında Vali Hadi Baysal ve belediye reisi Turhan Cemal Berikerden izahat almışlar, gördüklerinden memnunluklarını izhar buyurmuşlardır.

Bundan sonra şef, Parkın ortasındaki Atatürk anıtına doğru yürümüşler, Anıtın kaidesine çıkarak figürler hakkında ayrı ayrı izahat almışlar ve Adanayı ilk teşriflerinde nutuktan alınıp anıtın sütununa işlenmiş şu parçaya bir an bakmışlardır.

Bende bu vekâyiin ilk hissi teşehbüsü, bu memlekette, bu güzel Adanada doğmuştur.

Bundan sonra şef, o tarihi günün hatırasile mütehassis, meşbu bir halde anıttan ayrılmışlar ve parkın kapusuna doğru yörümüşlerdir.

Yıllarca sonra ayni yerde

Bu anda parkın kapusundan çıkmakta olan ulu önder, şehrimiz kız lisesi talebelerinden iki Hatayh kızın seving göz yaşarile takdim ettikleri buketi alınışlar ve Hatayh küçük Meliha Yurdmanın şu temiz heyecanlarına muhatap olmuşlardır:

„ Yaratıcı, kurtarıcı Ulu önder!

Bugün hürmetle ellerinizi öpen yarının kahraman Türk erlerinin anneleri olacak Türk Hatay kızlarıdır. Türk âlemine yarattığınız sonsuz büyük varlıklara ilâve ettiğiniz Türk Hatay istiklâli, milli tarihimizin ebedi ölmez eserlerinizin yanında, daima ufak bir misal teşkil edecektir.

Bugün Hatayhlar, Yüce atalarına sonsuz bağlılıklarını, minnetdarlıklarını, şükranlarını sunar, ellerinizden öperler. „

Ne eşsiz, ne mutlu bir tesadüf: türkü, dün Hatayh küçük Meliha Yurdmanla Sabahat Türkmenin Büyük Şefi karşıladıkları bu yer, Atatürkün Adanayı ilk teşriflerinde siyah örtülere bürünmüş, matemli, yaslı iki Hatayh kadının ona [bizi de kurtar] dedikleri aynı yerdir.

O zaman büyük Şef bu iki yaslı Hatay kızına bu yerde " kırk asırlık Türk yurdu esir kalamaz., tebşiratını vermişlerdi .

Nihayet yıllarca sonra dün Ulu önder aynı yerde iki Hatay kadınını dinliyordu. Fakat yıllarce evvelki o karşılaşma ile dünkü arasında büyük bir fark vardı : O zamanki Hatay kadını müsterham, meyus, mütecellim,

— Gerisi ikinci sahifede —

Büyük Şefin işaretleri

Dün Enstitüde Tarih dersine giren Ulu Önder Terkeşlerden bahseden Adana kızına Cenubî Anadoluda Tarsus civarında asırlarca evvel yaşamış olan bu türk kavminin isminden bozularak Terses kelimesinin meydana çıktığını ve Güneş — Dil teorisi vadisinde bu hususta araştırmalar yapılmak lâzım geldiğini işaret buyurmuşlardır .

Atatürkün bu işaretleri

Bize anlatmıştır ki şimdiki Tarsusun asıl ismi Terses dir. Ve bu ad öz Türkçe bir kelimedir

Adanalı dün Şefini görmek için seferberdi

Atatürk, Parkı, Enstitüyü teşrif ettiler ve şehrimizin Bayındırlığı hakkında izahat alarak Adanamızda tetkiklerde bulundular

Dün Atatürkün gezdikleri ve çok beğendikleri Atatürk parkı ve heykeli

SU PROJEMİZ VE YENİ HATLARIMIZ

Başvekilimiz Celâl Bayar dün su işlermiz hakkında izahat aldılar

Divrigi hattımız dün açıldı

Celâl Bayar

Ulu Önderimiz Atatürk'ün refakatlerinde gelen Başvekil Celâl Bayarın Başkanlığında dün Nafıa Vekili Ali Çetinkaya, Seyhan Valisi Hadi Baysal, Nafıa mıntıka müfettişi Nadir Antıman, su işleri Şefi Hikmet Turat Başbakanın vagonunda bir toplantı yapmışlardır.

Bu toplantıda, Kamutayın tatil devresinden evvel kabul etmiş olduğu 32,000,000 liralık su tahsisatından Adana bölgesine ayrılan miktarlardan hangi işler üzerinde ne kadar sarf edildiği ve işlerin nasıl bir merkezde bulunduğu hakkında izahat alınışlardır.

Dün aldığımız malûmata göre Diyarbakırda, Irak ve İran hududuna gidecek olan hattın temel atma töreninde bulunan heyetten mebuslar ve gazeteciler Atatürk'ün seyahatını takibetmek üzere Adanaya gelmişlerdir.

Nafıa siyasi ve idarî Müsteşarları ile Sivasın mebusları ve Devlet Demiryolları Umum Müdürü ve heyetin diğer azâları da hususî bir trenle Divrigiye dün muvasalât etmişler ve merasimle karşılanmışlardır.

[illegible] işlenme'ye açılma töreninde bulunmuştur. Tören çok parlak olmuştur .

Çinliler Japon ileri hareketini durdurdular

Japonların deniz taarruzları çok şiddetli oldu

Şanghay : 19 (Radyo) — Kaşing civarında Çin Japon kıtaları arasında çok büyük ve kanlı muharebelerin cereyan etmekte olduğu bildirilmektedir.

Yangso nehri üzerinde bulunan kaleler henüz Çinlilerin elindedirler. Karadan ve denizden Japonlar tarafından bombardıman edilmekte olan Çin — Hindenburg hattı halâ sükut etmediğinden Japonlar motorlu kuvvetleri mavnalara yerleştirerek ihraç hareketine başlamışlardır.

Alman Çin haberlerine göre Çinde vaziyet iyileşmiş olup Çin kıtaları yalnız Japon ileri hareketini durdurmakla kalmamış bir çok arazi parçaları da ellerine geçirmişlerdir.

Yağmur ve sise rağmen otuz Çin tayyaresinin Japonlar üzerine yaptığı hücumlarda ağır zayiat vermişlerdir.

Liyo Tuşuvang isminideki Çin Generalinin emri altında bulunan Çin kıtalarının Şanghay civarında intizamsız bir şekilde geri çekilmeleri üzerine diğer Çin kıtaları da ricate mecbur kalmadan ileri hareketlerine devam etmeğe başlamışlar ve Nankin cephesinde Japonlar bu sebepten dolayı hiç bir mukavemete maruz kalmadan ileri hareketlerine devam etmeğe muvaffak olmuşlardır.

Bu gün cepheden gelen haberlere göre intizamsız bir şekilde ricate başlayan Çin kıtalarının bu hareketi durdurulmuş ve Çin Mareşali Şan—Kay—Şek muharebe meydanından kaçan Çin kıtaları yerine hemen ihtiyat takviz kıtaları sevketmiştir.

Şanghay : 18 (Radyo) — Son alınan haberlere göre yeni Çin kıtaları Susan civarında müdafaa hattı kurmuşlardır.

Ayni zamanda Çin kıtaları bu mevkide Japonların ileri hareketini de durdurmuşlardır.

Japonlar şimdi Susun hattını yarmak için olanca kuvvetlerile taarruza başlamışlardır.

Şanghay : 18 (Radyo) — Nankinde yalnız nazırlarla askeri şefler kalmışlardır.

Bir iki güne kadar bunların da çekileceklerî söylenmektedir.

Yalnız Mareşal Şan—Kay—Şek Nankinde kalacak ve dahilden getirttiği Çin kuvvetlerile Nankini müdafaa edecektir.

Arnavutlukta bayram hazırlıkları

Tiran : 19 (Radyo) — Arnavutluk ajansı bildiriyor:

Arnavutluk istiklâlinin yıl dönümü münasebetile yapılacak şenliklere aid programı gazeteler neşretmekte ve hareketli yazılar yapmaktadırlar.

25 ikinci teşrinde şenlikler başlıyacak ve merasimi kral açacaktır. Bu şenliklere aid haberler Bari radyosile her tarafa bildirilecektir. Ayın yirmi altıncı günü kral önünde büyük bir askeri geçit resmi başlıyacaktır.

Atatürk sevgisi ve hasreti

Nevzad Güven

Atatürk geliyor... Bu bir kaç kelime iki gündenberi, Adananın coşkun bir sevince düşmesine, büyük bir bayram yaşamasına kâfi geldi.

Bir halkın Şefine karşı bağlılığını anlamak için dün canlı bir sel halini alan Adana caddelerini görmek yeterdi. Atatürk Adanaya ilk defa gelmiyordu . Fakat Adananın dün Büyük Şefine karşı gösterdiği muhabbet tezahüratında onun , büyük zaferden sonra Adanaya birinci defa geldiği günkü sevincin bütün tazeliği ne kadar açık görülüyordu? Bu kaynayışta, bu coşuşta , daima yaşayan ve bir türlü tatmin olunamıyan büyük hasretin derinliği aşikârdı .

Onun meçhulleri, istikbalin müphem uzaklıklarını güren mavi gözlerinde, dün Adana, bir kere daha en büyük emniyet ve ferahlığı buldu .

Dün bir kere daha anladık ki , Atatürk sevgisi , Türk milletinin kalbine açılan mev'ut ufuklara doğru yola koşması için en emniyetli bir formotriztir

Çünkü ; bu sevgi de mevhum idollara karşı duyulan mistik bir aşk cinsinden yoktur . Bu sevgi bir milletin ferdlerinin ayrı, ayrı bütün varlığını kaplayan bir inanışın eseridir . Ve bu inanış elle tutulacak kadar göz önündeki büyük realiteden doğmuştur . Türk milleti başındaki Şefi niçin sevdiğini çok iyi bilmektedir . Bu sevgi onun en büyük gurudur . Ve bunun içindir ki, millî bir gurur halini alan, Kurtuluşun , inkılâbın ve büyüklüğün ifadesi olan Atatürk sevgisi değer ve biçilmez millî bir servetimizdir .

Biz bu sevgi iledir ki, en büyük Türkiye, en mesut Türkiye idealine varacağız .

Ek 6. Türk Sözü, 25 Mayıs 1938



Ferid Güven
SAHİP ve BAŞMUHARRİRİ
Kuruluş Tarihi
1 Kânunusani — 1924

TÜRK SÖZÜ

ADANA : Telefon : 315 GÜNDELİK SİYASİ GAZETE Ulucamî yakınında hususî daire Pk. 44

Çarşamba
25 Mayıs 938
Ondördüncü Yıl — Sayı : 4137
5 Kuruş

Büyük Şef dün Adanayı şereflendirdiler

Piyade topçu kıtalarımız içimizi emniyet ve grurla doldıran bir yürüyüşle Atatürkün önünden geçtiler

Adanalıların Atasına karşı gösterdiği muhabbet tezahürleri ifade ölçüsüne girmiyen derecede idi

Büyük Şef dün saat altıya on kala hususî trenile Mersinden sonra Adanayı da şereflendirdiler. Atasının gelecek geç vakit haber alınmasına rağmen Adananın ahalisi bir anda değil. Her taraf bir anda bayraklarla süslendi. Sanki bütün bir ses bütün şehri bürümüş ve halk Büyük Şefe ne kadar duyduğu hürmeti göstermek için caddelere, meydanlara doldu. Tren istasyona girer girmez aşağıda top sesini birlerce halk, ve Atasının her işaretine, her emrine göz kapayarak ata'acağını sesinin bütün kuvvetile dünyaya doğuran binlerce genç Fashion meydanını ve caddesini alkış tufanına boğdu. Fabrikaların dükkânları Şefin şehre girişini selâmlıyor, ve Adana halkının duyduğu samimi heyecanı çok yerlerde görülüyordu. Atatürk halkın ve Asker kıtalarını sıralandığı manasyon caddesini ağır bir geçişiten sonra Atatürk parkının önünde durdular. Biraz sonra piyade ve topçu kıtaları Büyük Şe'in önünde geçit resmine başladı. Her bölüğün, her batarya'nın geçişi halkın yeni bir baht ve takdir tezahürüne vesile oluyor ve Büyük Şefin çehresinde emniyet ve gurur emareleri görülüyordu. Büyük Atasının önünden geçen hür Mehmetçiğin tunçleşmiş vücudunda yurdun emniyet ve şerefi için neler yapmağa muktedir ve hazır olduğunu anlatan canlı bir ifadeyi görmemek imkân haricinde idi.

Geçit resmi bittikten sonra Atatürk Tüm Komutanın elini sıkarak onlarda gördüğü intizam ve hayat kıyetten dolayı memnuniyetlerini izhar ettiler.

Bundan sonra Ulus parkını şereflendiren Büyük Şef burada bir saatten fazla bir müddet kaldılar. Vali ve Belediye Reis Muavininden şehrin imarı hakkında mufassal malumat aldılar. Ulus parkından çıkıldığı zaman caddeyi dolduran halk ve mekteplilerin teşkil ettiği büyük kalabalığın gösterdiği heyecan tasavvur edilemiyecek kadar büyüktü. Zabıta intizamı temin hususunda büyük bir güçlükle karşılaşıyordu. Ölçüye girmiyen bir heyecan halkın intizam sevgisini de aşmıştı. Yığın yığın gencin, Atatürk'un otomobiline atıldığı görülüyordu.

Büyük Şef bir an bile eksilmeyen sevgi ve hayranlık tezahürleri içinde istasyona vardılar. Burada da, komutanında Tüm Komutan, Vali, Belediye Reis Muavinini kabul ederek bir müddet konuştuktan sonra izleri coşkun bir alkış tufanı içinde Ankaraya doğru Adanayı terk etti.

Bu anda, topçu alayının batarya'ları şefe uğurlu seyahatler dileyerek...

—Gerisi ördüncü sahifede—

Türk dostluğu hiç bir suretle feda edilemez

Evening Standard adlı İngiliz gazetesi böyle diyor

Bu gazete Türkiye hükûmetinin dört milyon İngiliz liralık demiryolu malzemesi siparişini Krupp fabrikasına vermiş olduğunu kaydederek bu münasebetle Kırım muharebesi zamanlarından başlamış olan İngiliz — Türk dostluğunun takviyesi lüzumu üzerinde duruyor, bugün iki milletin menfaatlerini birleştiren âmilleri tezarüz ettiriyor ve şöyle diyor :

"Milletler arasında dostluk ticaret vasıtasiyle perçinlenir. İngilterenin Türkiye ile ticaretini arttırması her bakımdan teşvika değer. Birçok sene-lerdenberi Almanya Türkiyenin en mühim ecnebi müşterisi olmuştur. Hitlerin iktidar mevkine gelmesi üzerine Dr. Schacht tarafından tesis edilen mütekabil kliring anlaşmaları mucibince Almanyanın Türkiye dış ticaretindeki hisseleri evvelce yüzde 37 iken 1936 da yüzde 49 a çıkmıştır.

Nazi hükûmeti, ticari bağlarını kuvvetlendirmek suretiyle, Türkiyede iktisadî nüfuz sahasında arsları payını temin etmeyi ve endüstriyel faaliyetini artırmağa çalışmıştır. Bu, Türkiyenin ihtiyaçlarını tatmin etmekte ve Türkiyeye ihracatını artırmakta idi. Fakat Türkiye bu suretle Almanyaya iktisadî bakımdan tâbi bir vaziyete düşmüştür.

Türkiye, Almanyanın ihracatının yüzde 1 ini teşkil ediyordu. Fakat Almanyanın Türkiye ihracatının yüzde 10 unu teşkil ediyordu. Bu vaziyet Türkiyeye Almanyaya karşı bir pazarlık kuvveti vermiştir. Türkiye bu kuvvetini kullanmaktan çekinmemiştir. Türkiye Almanyadan aldığı malların bedelini Almanyaya ihracatı ile ödemiştir. Bu suretle Türkiye Almanyaya karşı borçlanmamıştır. Türkiye Almanyadan aldığı malların bedelini Almanyaya ihracatı ile ödemiştir. Bu suretle Türkiye Almanyaya karşı borçlanmamıştır.

—Gerisi ördüncü sahifede—

500,000 Japon iş başında

Japon ordularına şiddetli taarruzlar

Şanghay : 24 (Radyo) — Tsin fu hattı üzerinde harekâtta bulunan Japon ordusu 500,000 kişiye iblâğ edilmiş olduğu halde tasarruza geçmiş bulunuyor. Bu kuvvetlere 600 tayyare ve 700 tank müzaheret etmektedir. Çin akıncıları Japon orduları gerisinde, şimali Çinde hücumlarına şiddetle devam etmektedirler.

Atatürke Hataydan sevgi ve şükranlar

Bir heyet şefimize tazimlerini sunmak talebinde bulundu

Ankara: 24 (Telefonla) Büyük şefimiz Atatürkün sıhhati hakkında çıkarılan menfur işaatlardan müteessir olan Hatay halkı namına bir heyet halk partisi başkanı Abdülgani Türkmenin riyasetinde Ankaraya gelerek şefimize hislerini ve tazimlerini arzetmek arzusunu izhar etmişlerdir.

Hükûmet, intihabatın devam etiği bu esnada vazifeleri başından ayrılmaları daha muvafık olacağını ve ziyaret arzularına sâik olan sebebin Atatürke arzedildiğini ve bu hissiyata Büyük Önderin çok mütehassis olduklarını tebliğ etmiştir.

938 BÜDÇEMİZ

Mecliste büdçenin müzakereleri başladı; Maliye Vekili izahatta bulundu

Ankara : 24 [Telefonla] — Büyük Millet Meclisi 938 yılı büdçesini müzakereye başlamıştır. Bu münasebetle Maliye Vekilimiz Fuad Ağralı verdiği izahatta, müzakere edilmekte olan büdçenin geçen yıllar büdçelerine nazaran farkını izah ederek bütün dğer Cumhuriyet büdçeleri gibi olan bu büdçedeki fazla tahsisatın muhtelif işlere inkisamını kaydetmiş ve varidatta görülen inkişafı anlatmıştır.

Söz alan hatipler de büdçenin ferah verici durumunu memnuniyetle karşılamışlar ve bazı temennilerde bulunmuşlardır.

İstanbul elektrik şirketi mukavelesi

Hükûmetimiz, satın alma mukavelesini imzaladı

Ankara : 24 [Telefonla] İstanbul elektrik şirketinin satın alınmasına ait mukavele bugün Nafıa Vekâletinde, Nafıa Vekili Ali Çetinkaya ile şirket murahhasları arasında imzalandı.

Fırtınadan sonra sükûn!

Henlayn ile Hodza dün müzakereye başladılar

Südetler partisi bir beyanname ile vaziyeti mensuplarına bildirdi

Prag : 24 (Radyo) — Henlayn Südet mebuslarını kabul edip görüştükten sonra saat 20,16 da Çekoslovakya başvekili Bay Hodzanın ikametgâhına gitmiştir.

Bunu müteakip Südet partisi, mensuplarına bir beyanname neşrederek, müzakerelere girişildiğini ve ittilâfın fikir teatisile hallediieceğini bildirmiştir.

Alınan haberlere göre, Bay Hodza ile Bay Henlayn arasındaki müzakereler çok müsait bir safhaya girmiş bulunuyor.

Londra : 24 (Radyo) — Bay Çorçilin söylediği bir nutkında Çekoslovakya meselesinin sulh yolu ile hallinde muvaffak olunacağı anlaşılmaktadır. Çorçil bu kanaatinin tahakkukundan çok emin bulunuyor.

Berlin : 24 (Radyo) — Bir Alman gazetesi, Çekoslovak hükûmetinin hat ve hareketinden şikâyet etmekte ve Londranın bu vaziyet karşısında aldığı cephe,yi de hoş karşılamaktadır.

Londra : 24 (Radyo) — Çek-Alman gerginliğini izale için İngiltere her çareye baş vurmuştur.

Vaşington : 24 (Radyo) — Çekoslovakya hâdiselerini bütün mahfiller hassasiyetle takip etmektedir. Hükûmet; Berlin, Prağ sefirlerinden vaziyet hakkında izahat talep etmiştir.

Meksika sefirine tehdit mektupları

Vaşington : 24 (Radyo) — Burada birçok amele Meksika sefirine binlerce tehdit mektubu göndermiş lerdir.

İki vapur berhava edildi

Kopenhag : 24 (Radyo) — İspanyol seyrisefain şirketi hesabına inşaatı ikmal edilen iki vapur meçhul eller tarafından berhava edilmiştir. Zabıta failleri şiddetle aramaktadır.

Donanmamız Mısır ve Lübnana mı gidecek?

Beyrut : 24 (Hususî) — Burada çıkan "Savtulahrar, gazetesinin yazdığına göre, Türk donanması önümüzdeki Haziran ayı içinde İskenderiye ve Beyrutu ziyaret edecektir.

İki devir ve iki sergi

Ferid Celâl Güven

Bütün sanat ve meslek mekteplerinin içlerinden mürekkep ilk sergiyi mavi vekilimiz açtılar. Bu sergide yeni devrin ve bilhassa maarif mekanizmasının meslek ve sanata verdiği büyük değerler ve istikametlerin tebarüzü kolayca görülmektedir. Sergi bize kafa ve kolun ne kadar ahenkli ve şuur u bir şekilde yol kesiştirdiğini göstermektedir. Bu itibarla yeni nesil, iktisadî sınaî hayatımızın gelecekteki bilânçosunu şimdiden bize izah etmiş oluyor. İlk olduğu zikrolunan bu sergide teşhir tekniği de ayrıca göze çarpmaktadır. Her eşya yerli yerinde her şey rahatlıkla kolaylıkla tetkik edilebiliyor. Birçok köreler bizi ruh bunalt sına uğratan ve âdi bir panayır manzarasında karşımıza çıkartılanlardan tamamen uzak geniş bir tevazu içinde varlığını kuvvetle duyuran bir sergi.

Maarif vekilinin açılış nutkundan öğreniyoruz. Sergiyi vücuda getiren komiyet ve eserler bizi sevindirecek mahiyettedir. Bu hususta çalışan mektepler yedi yıl önce 29 iken bugün bunların sayısı 49 u bulmuştur. Bu mekteplerde okuyan talebeler gene yedi yıl önce 3000 iken bugün 15.000 e çıkmıştır.

Hiç şüphesiz ki biz bütün bunları yeni devrin hamlelerine borçluyuz Avrupa; bilhassa on dokuzuncu asır da el tezgâhlarından buharlı makine sanayiine büyük bir hamle ile geçtiği zaman imparatorluk bunun iktisadî ehemmiyetini anlayamamak yüzünden bir müstemleke pazarı hâline düşmüştü.

Biz bu manzaraları daha iyi izah edebilmek için Osmanlı imparatorluğu zamanında birinci defa İstanbul da açılan ve adına "Sergi-i umumi osmani,, denilen ilk sergiden bahsetmek istiyoruz.

"Bu sergi 27 şubat 1863 de At meydanı denilen bugünkü Sultan Ahmet meydanında kurulmuştu. Bu ser giden maksat imparatorluk hudutları içindeki sanayi işlerini, mahsûlâtı bir araya toplamak ve bunları halka teşhir etmekti. O zamanın maliye nazırı Mustafa paşanın riyaseti altındaki bir komisyon bu işi üzerine almış, bir talimatname vücuda getirilmiş ve bütün vilâyetlere ve mutasarrıflıklara bildirilmişti. Bu heyet bu işin mali ve teknik idaresi için bir kumpanya vücuda getirmişti. Sergi bir çarşı manzarası halinde ahşaptan yapılmıştır. Serginin, önce yalnız imparatorluk sanâat işleri nehsrı düşünülmüş, fakat sonraları bunun yanına ve dikili taşın garbine tesadüf eden arsa üzerine "Zamimai sergii osmani,, adliye Avrupanın buharlı ve buharsız, sanâat ve ziraat aletlerine mahsus olmak üzere büyük mikyasta bir sergi binası daha kurulmuştu. Bu serginin masraf tutarı olan 30.000 İngiliz lirası kumpanya tarafından verilmişti.

— Gerisi ikinci sahifede —

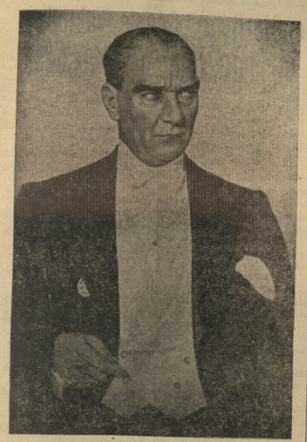
Ek 7. Bugün, 15 Ağustos 1940

SAHİP VE BAŞMUHARRİRİ
Niğde mebusu Cavit Oral
PERŞEMBE
15
AĞUSTOS
1940
Yıl: 1 No. 1
İDARE YERİ : Yeni istasyon caddesi - Adana Telefon - 138- Posta K. 49
Abone : Yıllığı 12, Altı aylığı 6, üç aylığı 3 Lira
İlân şartları idare ile kararlaştırılır.
Fiyatı 5 Kuruştur

BUGÜN

Siyasî, İktisadî, İçtimaî Gündelik gazete

BUGÜN MATBAASI
En güzel baskı işlerini yapar



BÜYÜK EBEDİ ŞEF ATATÜRK

BUGÜN intişara başlarken

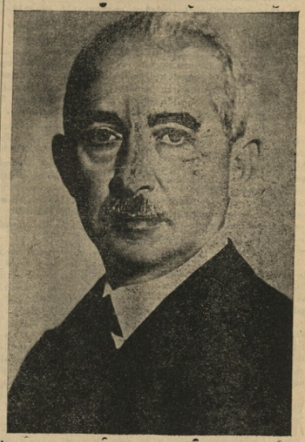
CAVİT ORAL

Dünya tarihinin eşsiz bir inkılâbı içinde yaşıyoruz. Kemalizm inkılâbı, mazide olduğu gibi içinde yaşadığımız devrin de en köklü, en şuurlu ve en yapıcı bir inkılâbıdır. Tarihin hiç bir devrinde bir millet hayatında, bir milletin düşünüş tarzında bu kadar işli ve bu kadar derin bir inkılâp ne yapılmış ve ne de görülmüştür. İstidatlı, kabiliyetli ve yüksek yaratılışlı bir milleti dar, sakat, iskolâstik bir zihniyetten kurtararak ona yeni ve modern bir hayat şekli hazırlamak,onun tarihine uygun, medeniyet âlemindeki üstün rolüne yakışan ve yaraşan bir mevki vermek ve onu maasır hayatın bütün yaşamak icablarına uydurmak, işte Kemalist rejiminin en karakteristik iş, eser ve muvaffakiyet ölçüsüdür. Hiç şüphe yok ki uzak ve yakın tarihde beşeriyet için faydalı olan veya zararlı görülen birçok inkılâplar yapılmıştır. Fakat her milletin bünyesine, ruhuna ve karekterine göre değişik sebepler ve âmiller tesiri altında yapılan bu inkılâplarıda, Kemalizmin radikal, şümullü, olgun hareket ve eserlerini, ileri ve geniş, büyük prensiplerini görmek ve bulmak imkânı yok gibidir.

Bu sözlerle geçmişde ve zamanımızda yapılan çeşitli inkılâpları küçültmek veyada kıymetsizlendirmek istemiyoruz. Yalnız Kemalizmin iş sahasında başardığı eserlerin sayısızlığını ve muvaffakiyetlerini tebarüz ettirmek istiyoruz. Çünkü bu hakikat o kadar açık, bu başarılan işler o kadar çoktur ki bunları saymak ve sıralamak imkânı bile yoktur.Fakat biz inkılâbımızın sayısız eserlerini teferruatlandırmağa girişmiyeceğiz. Misalimizi yalnız mevzuumuzu alâkalandıran bir tek şeyle çerçevelemeğe çalışacağız. O da, Cumhuriyet hükümetinin söz hürriyetine, yazı hürriyetine vermiş olduğu serbesti ve ehemmiyettir.

Zannedilmesin ki bu ifadelerle Türkiyede hudutsuz bir matbuat serbestisinin mevcudiyetini iddia ediyoruz.Bu yoktur ve hiç bir zaman, dizginsiz ve düşünüşsüz bir yazı hürriyetinin mevcut olması pek çok temennî edilir bir şey de değildir. Zira bu şekilde bir hürriyetin sonu bozgundur, anarşidir. Fakat bugün dünyanın içinde bulunduğu buhranlı

Devamı Sa. 3 Sü. 1 de



BÜYÜK MİLLİ ŞEF İSMET İNÖNÜ

MİLLÎ ŞEF DÜN GECE ANKARA'YA DÖNDÜ

Cümhurreisi Çorum'da halk mümessillerinin dileklerini dinledi

Ankara14(Hususî muhabirimiz telefonla bildiriyor) Cumhurreisimiz İsmet İnönü bu akşam saat 21 de Ankaraya döndü . Milli Şef istasyonda B. M. meclisi reisi Abdülhalik Renda, Başvekil Refik Saydam, mareşal Fevzi Çakmak vekiller,mebuslar,C.H. Partisinin ileri gelenleri, Ankara valisi ve emniyet müdürü tarafından merasimle karşılandı.

Çorumluların tezahüratı

Çorum 14 (a.a) - Milli Şef İnönü dün Çorumu şereflendirmiştir . Vali , askeri komutan, mebuslar, parti ve belediye reisi tarafından vilâyet hududunda istikbal edilmiştir. Yüce Şefimiz kaza ve köylerden gelen onbinlerce halkın " Yaşa, varol !„ nidaları arasında parti binasına şeref vermiştir.

Partide bir saat kalan Cumhurreisimiz Vali ve Parti reisinden memleket hakkında izahat almış, daha sonra kazalardan gelen mümessilleri kabul buyurarak dileklerini dinlemiştir.

Millî Şefimiz bilâhare Belediyenin verdiği ziyafette bulunmuştur.

Ziyafet esnasında belediye meydanına toplanan binlerce halkın coşkun tezahürleri karşısında pencereye gelen Cumhurreisi,halkın selâmlarına mukabele etmiştir.

Adananın kıymetli ve büyük çocuğu

Merhum Safa Özler



Merhum Safa Özler

Adana 28 Haziran 940 tarihinde hiç beklenmedik, çok mevsimsiz ve çok erken bir çağda kıymetli bir evladını kaybetti. Bu kayıp Adana için hakikaten yıkıcı ve elemli olmuştur. Çünkü Safa Özler bu memlekette çok sevilen bir insandı . Adanalılar bu sevgiyi onun mezarı başında derin bir teessür içinde, dinmeyen göz yaşlariyle izhar etmiştir. Aradan günler geçtiği halde hâlâ kimse bu sevilen adamın ölümüne inanmıyor, hâlâ onu vakur yürüyüşü, sevimli ve munis konuşuş ve harekâtile sağ olarak görmek istiyor. Hayatta bu kadar sevilmek bir insan için ne büyük bahtiyarlık değilmidir ?

İşte BUGÜN gazetesi de, neşriyatına başlarken, Adananın bu haklı elemine, yerinde keder ve teessürüne ortak olmak istiyor. kaybedilen ve acısı hiç bir zaman unutulmıyacak olan bu aziz ölünün hatırasını yadetmeği, onun temiz hayatı hakkında bir kaç satır yazmağı, ona karşı duyduğu sevgi ve saygıyı tebarüz ettirmeği bir vazife sayıyor.

Mülkiye mektebini iyi bir derecede ikmal ederek Adanaya dönen Safa Özler, politika sahasında arkadaşı ve gazetemiz sahip ve başmuharririnin babası merhum İhsan Fikrinin İTİDAL gazetesinde neşrettiği ateşli makalelerle tanıyoruz.

Adanada Meşrutiyete tekaddüm eden ve meşrutiyeti müteakip devrede merhum İhsan Fikrinin etrafında toplanan ve istibda-

(Devamı ikinci sayfada)

Yabancı Memleketlerle

Ticarî anlaşmalar yapacağız

Muvakkat anlaşma akdına yanaşmayan devletler muvaredatına karşı tedbir alınacak

Ankara: 14 (Husuî muhabirimiz telefonla bildiriyor) — Yabancı memleketlerle muvakkat ticarî anlaşmalar akdi ve bu gibi anlaşmalar akdine yanaşmıyan devletler müvaredatına karşı tedbirler ittihazı hususunda hükûmete geniş selâhiyet verilmesi hakkında esaslar hazırlanmıştır.

Almanya

Hava hakimiyetini elden kaçırıyor

İngiliz pilotları Almanlara tefevvuk ediyor

Londra 14 (a.a.) — İngiliz hava istihbarat nezaretinin bildirdiğine göre, evvelki gün takriben 500tayyareden mürekkep bir Alman hava filosu İngiltereye taarruz etmiştir.

İngiliz hava dafi topları bu tayyarelerden 55 ini düşürmüştür. 18 Haziranda Almanların 523 tayyare kaybettiği bildirilmektedir.

Royter ajansı, İngiltereye yeni hava hücumlarının başladığını ve fakat henüz yıldırım taarruzuna geçilmediğini kaydetmektedir.

Şimdiye kadar İngiltereye topla bir halde hücum eden tayyare adedi 300 ü geçmemekte iken evvelki gün bu mikdar 500 e yükselmiştir. Almanya bugün geniş mikyasta tayyare ihtiyacı karşısındadır.

İngiltere, Almanyaya günde 60 tayyare kaybettirecek kudrete sahip bulunmaktadır. Alman ve İngiliz avcıları arasında vukua gelen çarpışmalar İngilizler lehine tecelli etmektedir.

Taarruz dalgalarını muntazam yapabilmesi için Almanyanın Alman — Fransız harbinde kaybettiği tayyare miktarının iki misilini temin etmesi lâzımdır.

Almanyanın Fransa harbinde kaybettiği tayyare adedi 2400 dür.

Ziraat Vekili

Merinosda tetkikler yaptı

Bursa 14 (a.a.) — Dün Ziraat Vekili B. Muhlis Erkmen, yanında Bursa valisi ve Bursa mebusları olduğu halde Merinosa gitmiş, ziraat işlerini ve ziraat hayvanlarını tetkik etmiştir. Aygır depolarını gezen vekil, 240 hayvanlık iki ahırın daha yapılmasını emretmiştir. Son seylâp hadisesi üzerinde yakından alâka gösteren B. Muhlis Erkmen, köylülerin bütün ihtiyaçlarını karşılıyacağı va adinde bulunmuştur.

Bilâhare Bursaya dönen vekil, istirahat etmek üzere Uludağa çıkmıştır.

BİR DENİZ MUHAREBESİ

İngiliz torpitobotlarından biri hafif surette hasara uğradı

Londra 14 (a.a) — İngiliz amiralliği bildiriyor :

Bu sabah iki torpidomuz düşman kuvvetleriyle temasa gelmiştir. Bu temas neticesinde torpidolarımızdan biri hafif surette hasara uğramıştır. Düşmanın açtığı seri ateş başka hiç bir hasar vücuda getirmemiştir.

Torpidolarımız düşmana mukabil bir hücunda bulunmuşlarsa da havanın çok fena ve bulutlu oluşu yüzünden hücum tesirini gösterememiş ve Alman gemileri uzaklaşmağa muvaffak olmuştur.

Hava düzeldiği zaman, gemilerimize ateş açan ve 160 metre irtifadan uçan bir düşman tayyaresi ateşler içinde denize düşmüştür. Bu çarpışmada tarafımızdan hiç bir kuvvet kaybedilmemiştir.

Alman ajansına göre

Moskova Elçimiz Ankaraya niçin çağrılmış!

D.N.B. bu ziyarete hususî bir ehemmiyet atfediyor

İstanbul 14 (a.a.) — D. N. B. ajansı bildiriyor : Türkiyenin Moskova Büyük elçisi Haydar Aktay raporunu vermek üzere kısa bir ziyaret için 15 Ağustosta Ankaraya gelecektir. Gazetecilik mahfillerinde elçinin Ankaraya, Türkiye ile Sovyetler birliği arasında daha iyi münasebetler imkânını müzakere etmek üzere çağrıldığı bildirilmektedir. Bu mahfillerde beyan edildiğine göre, karşılıklı munasebetlerin bugünkü vaziyetinde elçinin bu seyahatine hususî bir ehemmiyet atfedilmek icabeder. Bahususki Sovyetler birliğinin Ankara büyük elçisi B. Terentif de bir aydanberi Türkiyede değildir.

İTALYANLARIN TAARRUZU

Somali'de İngiliz kuvvetleri tarafından geriye püskürtüldü

Kahire 14 (a.a) — İngiliz umumî karargâhının tebliği :

Somali boğazını tutmakta olan kıtaatımıza İtalyanlar tarafından yapılan taarruz, topçumuzun ve portatif silâhların ateşile püskürtülmüştür. Bir İtalyan bombardıman tayyaresi düşürülmüştür.

Londra 14 (a.a) — İngiliz hava nezareti bildiriyor.

Hava kuvvetlerimiz bu sabah Milâno ve Torino üzerlerinde muvaffakiyetli uçuşlar yapmışlar ve muhtelif hedefleri bombaladıktan sonra salimen üslerine dönmüştür.

Londra: 15 (a. a.)— Dün gece ay ışığından istifade eden İtalyan tayyareleri Maltaya bir baskın yapmıştır. Hasar fazla değildir, yalnız bir sivil ölmüştür.

BUGÜN

Türkiye'nin pamuk meseleleri

Yazan

Dr. Kasım Gülek

2 inci sayfada

Fıkra

Mürekkep tiryakiliği

Yazan

B. Sun

2 nci sayfada

Roman

Aşk yolcusu

3 Üncü sayfada

Ek 8. Türk Sözü, 26 Şubat 1941

ÇARŞAMBA 26 ŞUBAT 1941
İDARE YERİ ADANA - Abidin Paşa Caddesi Telefon : 315
Sayısı her yerde 5 kuruş

TÜRK SÖZÜ

GÜNDELİK SİYASİ GAZETE

Sahip ve Başmuharriri FERİD CELÂL GÜVEN
Kuruluş Tarihi : 1 Kânunusani 1924
Onyedinci yıl — Sayı : 4963

İngiltere hariciye nazırı Eden ve genel kurmay başkanı Dil Adana'ya geldiler

Kahireden Şehrimize kadar tayyare ile gelen misafirlerimiz refakatlerindeki zevatla birlikte dün hususî bir trenle Ankaraya hareket ettiler

Adanalılar misafirlerimize büyük tezahürat yaptı

Büyük Britanya Hariciye Nazırı Bay Antony Eden ve İngiltere Genel Kurmay Başkanı General Dil ve erkânı iki tayyare ile dün 18,45 de Adana hava istasyonuna indiler.

Saat 11,45 de kıymetli misafirlerimizi karşılamak üzerere Ankaradan şehrimize gelen hususî tren İngiltereinin Ankara büyük elçisini, sefaret erkânını ve Hariciye Vekâletimiz Kalemi mahsus müdürü Bay Zeki Polar, Genel Kurmay istihbarat dairesi reisi Kurmay Albay Hilmi Oray, Kurmay yüzbaşı Emin ve Hariciyeden Zeki Sirmen'i getirmiştir.

Saat 18,45 de başta vali Faik Üstün, Kor General Muzaffer Ergüder, Tuğ Generel Fahri Belen, Hariciye Vekâleti Kalemi mahsus Müdürü Zeki Polar, vilâyet jandarma komutanı Nazmi Kevgen, hava meydanında hazır bulunmakta idiler.

Saat 17 de hava meydanına inen birinci tayyareyi müteakip saat 17,45 de gelen ikinci tayyare ile Mister Eden Türk Topraklarına Adanada ayak basmış bulunuyordu. Misafirimiz, refakatinde de General Con Dil olduğu halde tayyaresinden iner inmez pek samimî ve güler yüzle, kendilerinini karşılıyanların ellerini sıktıktan sonra Tümen bandosunun çaldığı İngiliz milli marşı ile Türk istiklâl marşını dinlediler. Bilahare askerî kıtayı teftiş eden B. Eden ve İngiliz Genel Kurmay Başkanı General Con Dil, askerlerimize Türkçe :

— Merhaba asker !

Gerisi üçüncü sayfada)

ALMAN - İTALYAN TAYYARE ZAYİATI

Londra : 25 (a. a.) — Bir havacılık müteahassısının bildirdiğine göre akdenizde ki tayyare meydanında şimdiye kadar 1800 İtalyan ve Alman tayyaresi imha edilmiş buna mukabil 110 İngiliz tayyaresi zayi olmuştur.

İTALYAN ORDUSUNDA

Roma : 25 (A. A.) — Orduda faal hizmet müddeti iki sene kabul edilmiştir.

BAŞVEKİLİN TEŞEKKÜRÜ

Ankara: 25 (a. a.) Halkevleri bayramı münasebetiyle Başvekil Saydam gelen telgraflara teşekkür etmektedir.



B. Çörçil

B. Çörçil'in temasları

Londra : 25 (a. a) — Yunanistanın Londra Elçisi dün Başvekil Çörçil ile görüşmüştür.

B. Çörçil dünde Türkiye Büyük elçisi Rüştü Arasla görüşmelerde bulunmuştur. Çörçil, Türkiye'nin taahhütlerine sadık kalacağına itimadını bildirmiş ve Yunan mücadelesine hayranlıklarını izhar etmiştir.

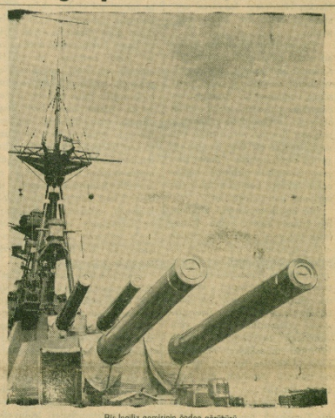
Yunan ileri hareketleri

Atina : 25 (a. a.) — Yunan tebliği: Mahsus keşif faaliyeti ve topçu düellosu olmuştur. Tayyare dafi bataryalarımız iki düşman tayyaresi düşürmüşlerdir . Yunan emniyet nezaretinin tebliğinde de memleket dahilinde sükûn hüküm sürdüğü bildirilmektedir.

Havaların fenalığı Arnavudlukta harekâtın inkişafına mani oldu. zaptedilmiş mıntaka temizlenmiştir. Esirler alınmış, elli otomatik silâh , bir miktar da mühimmat, bir çok çadır ve battaniye ilânam edilmiştir.

Mesut neticeler v e r e n bir

(Gerisi üçüncü sayfada)



Bir İngiliz gemisinin önden görünüşü

V. UMUMİ MECLİSİNDE

HAZIRLANMIŞ OLAN MENİ İSRAFAT TALİMATNAMESİ TASVİB EDİLDİ

Halkevine meclis yardım olarak 15 bin liralık bir tahsisatı da kabul etmiş bulunuyor

Umumî meclis dün de Vali B. Faik Üstün'ün reisliği altında toplanarak müzakerelerine devam etmiştir.

Kurnamedeki ehemmiyetli meseleler arasında muhtelit bir encümene havale edilen men'i israfat talimatnamesi de vardı. Encümenin hazırladığı bu talimatname üzerinde bir hayli münakaşa oldu. Ve nihayet bazı maddelerin çıkarılması ve diğer bazı maddeler ilâvesiyle talimatname kabul edildi.

(Devamı ikinci sahifede)

İNGİLİZ DONANMASININ AKDENİZ TEFTİŞLERİ

Londra : 25 (a. a.) — Royter ajansının Akdeniz filosu nezdindeki muhabirinden :

Akdenizde harekât serbestliğimizi her zamandan fazla muhafaza etmekteyiz. İngiliz donanmasının bazı cüzütamları Trablus sahili boyunca münakalâtı temine devam ederken asıl harb filosu merkezî Akdenizde dört gün süren harekâtı esnasındaki kafilele-

Gerisi üçüncü sayfada)

İNGİLTEREDEN TOKYOYAİHTAR

Londra : 25 (a. a.) — Japonyanın cenuba doğru yayılması hakkında Edenin tekliflerde bulunduğuna dair çıkan haberleri, Londra siyasî mahfilleri anlamadıklarını bildirmektedirler. Eden Japonyanın Londra Elçisine, Japonyanın cenuba doğru yayılma hareketinin doğuracağı tehlikeleri anlatmış ve İngiltereninin Tokyo elçisi de aynî ihtarları tekrarlamıştır.

KRAL BORİSİN BULGAR MEBUSLARİYLE DÜN YAPTIĞI GÖRÜŞME

Sofya : 25 (a. a.) — Kral b u sabah b ü t ü n siyasî partilerin mümessillerinden mürekkep bir heyeti kabul etmiş-

(Gerisi üçüncü sayfada)

HADİSELERİN İÇYÜZÜ

Eden Adanada

ANKARA RADYO GAZETESİ

İngiliz hariciye nazırı Edenle Büyük Britanya Genel Kurmay Başkanı bugün tayyare ile Adanaya gelmişlerdir. Eden ve Dil Adanada askerî Türkçe «hoş geldin» diye selâmlamışlardır . Kıymetli misafirlerimize hoş geldiniz deriz . Misafirlerimiz hususî bir trenle Ankaraya gelmektedir.

Hitler ve Musolininin nutukları

Musolininin nutku akisleri devam ediyor. Musolininin nutkunda en şayanı dikkat nokta , Duçenin İtalyan askerlerini değil , Alman askerlerini takdir ve medhetmesidir .

Diger taraftan Hitler de nutkunda denizaltı harbine başlandığını bildirmiştir.

Almanyanın İngiltereyi mağlûb etmek için güvendiği yegâne şey denizaltı muharebesi ise bu İngiltereyi pek korkutmaz. Almanların bir hayli denizaltı inşa et-

(Devamı üçüncü sayfada)

GÖRDES'TE Kİ HEYELÂN ARTIYOR

SİYAM HİNDİÇİNİ MÜTAREKESİ

Tokyo : 25 (a. a.) — Hindiçini — Siyam mütarekesi on gün daha uzatılmıştır. Mütarke 7 Marta kadar devam edecektir.

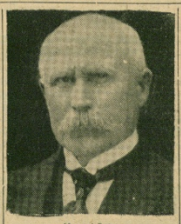
ALMAN KUVVETİ BULGARİSTANI İSTİLÂ ETMEYE HAZIRLANIYORMUŞ

Londra : 25 (a. a.) — Romanya'da Alman ordusu son hazırlığını yapmış haidedir. Bu kuvvete Bulgaristan üzerinden harekete geçmeğe âmâda vaziyettedir. Fakat Almanya Türkiye ve Yugoslavya'nın vaziyetini bilmek istiyor.

İzmir : 25 (a. a.) — Anadolu gazetesinin verdiği bir habere göre, Gördes'teki heyelan bütün dehşeti ile ve büyük bir hızla artmaktadır. Yağmurların devamından ve fasılasız yağmasından dolayı esasen mevcut kaynaklar tesir sahasını genişleterek yeniden evlerde, sokaklarda büyük yarıntılar ve çöküntüler husule getirmiştir. Bir kısım mıntakalar yeraltı ve yerüstü sularının tahacümünden âdeta göl halini almıştır. Şehrin merkez ve batısını teşkil eden mahallelerin evleri, caddeleri çok korkunç bir manzara arzetmektedir. Belediye evelkilere ilâveten bir çok evlerin tahliyesini istemiştir.

Bombaya götürülen İtalyan esirleri

Bombay: 25 (a. a.) — yeni İtalyan harp esiri kafilesi geldi. Bunlardan 1200 ü asker, 380 i Subaydır.



Moreşel Peten

Vişi kabinesi

FRANSIZ — ALMAN İŞBİRLİĞİ KARARI

Londra: 25 (a. a.) — Peten beş kişilik bir kabine kurdu. Darlan Başvekil muavini, hariciye, dahiliye nazırlıklarına Hutzinger dahiliye, Bartilini iktisat, Tordiyo Ziraat nazırlığına tayin edilmiştir.

Fransanin almanya ile işbirliği arzusuna dair Vişide bir beyanname neşredildiği söyleniyor.

Fransızların telâkkisi

Londra: 25 (a. a.) — işgal altında bulunmayan Fransadaki İngiliz tabasından bir kısmı İngiltereye geldi. Bunların anlattığına göre, Fransız milleti general Voyvel'in muvaffakiyetini büyük sevinçle karşılıyor. ve Fransız im-

AVUSTRALYA BAŞVEKİLİ VE İNGİLİZ HARP MECLİSİ

Londra : 25 (a. a.) — Burada bulunan Avusralya Başvekili Bay Menzies harp kabinesinin yapacağı toplantıda bulunacaktır. Radyoda bir nutuk söyliyen başvekil Avustralya silâh imalının 942 de şimdikinin üç misli olacağını anlatmıştır.

karatorluğu mukadderatının İngiliz zaferine bağlı olduğuna kani bulunmaktadır.

Kadın işçiler ve çocuklar

GECELERİ YEVMİYE MUKABİLİ ÇALIŞABİLECEK

Ankara : 25 (Türksözü muhabirinden) — Haber verildiğine göre hükûmet, kadın ve on iki yaşından yukarı kız ve erkek işçi çocukların mutadtan fazla mesai yapmalarına ve gece gündüz postalarında çalışmalarına müsaade etmiştir. Gece postalarındaki iş müddeti, 8 saati geçmiyecektir F.azla mesai ücrete tabidir.

Sofya'daki İngiliz elçisi

Londra : 25 (a. a.) İngiltereninSofya elçisi ile elçilik memurlarının bu hafta Bulgaristanı terkedeceği hakkında Londrada malûmat yoktur . Yalnız Bulgaristanda bir Alman hareketine bağlı bulunan böyle bir kararın alınıp alınmaması lüzumu bizat elçiliğin takdirine bırakılmıştır .

Ek 9. 30 Ocak 1943 yılında Çörçil ile İsmet İnönü Görüşmesi



1943 yılının 30 Ocak günü İngiltere Başbakanı Çörçil ile Merhum İsmet İnönü tarihî Adana görüşmesinde başbaşa.

Ek 10. Bugün, 2 Şubat 1943

Baş muharriri Cavit ORAL
SALI 2 ŞUBAT 1943
Yıl: 3 No. 743
Fiyatı 5 Kuruştur
İDARE YERİ: Çakmak caddesi Adana Telefon 138— Posta K. 48
Abone: Yıllığı 14,sı aylığı 1 lira, aylığı 150 kuruştur

BUGÜN

Siyasî, İktisadî, İçtimaî Gündelik Gazete

CAVİT ORAL
AKDENİZ MESELESİ
Birinci cildi çıktı. " Bugün " idare evinde ve Adana kitapçılarında 150 kuruş fiyatla satılmaktadır.

Millî Şefimiz, İngiliz Başvekili M. Vinston Çörçili Adanada Kabul Buyurdular

Cumhurreisimiz Millî Şef İnönü

Başvekil, İngilterenin Türk politikasını sempati ve tam bir anlayışla takip ettiğini bildirdi



Türk ve İngiliz devlet adamlarile askerî mütehassısları toplantısı

Türkiyenin menfaati bulunan mıntakalarda vaziyeti birlikte incelendi ve esaslı noktalar üzerinde görüş birliğine varıldı

İngiltere ve Amerikanın, Türkiyenin tedafüî emniyetini kuvvetlendirmek için malzeme itibarile yapabilecekleri yardımın şekli üzerinde mutabık kalındı

RESMÎ TEBLİĞ

Ankara 1 (a. a.) — Tebliğ:

İtibar ettiği sıra üzerine Birleşik krallık hükûmetini temsil eden Başvekil M. Vinston Churchil, Cumhuriyet hükûmetinin misafiri olarak Türkiyeye gelmiştir.

Varmasını müteakip Başvekil, Adanada bulunan Reisicumhur tarafından kabul edilmiştir. Bundan sonra isimleri aşağıda yazılı Türk ve Britanyalı devlet adamlarile mütehassıslar arasında görüşmeler vukubulmuştur.

Türk heyeti

B. Şükrü Saracoğlu (Başvekil)
Mareşal Fevzi Çakmak (Genelkurmay Başkanı)
B. Numan Menemencioğlu (Hariciye Vekili)
B. Feridun Erkin (Orta elçi, hariciye vekâleti kâtibi umumu muavini)
General Şefik Çakmak (Genelkurmay hava müşaviri)
Albay Fasih Kayabalı (Genelkurmay hareket şubesi müdürü)

Büyük Britanya heyeti

M. Vinston Churchill (Başvekil)
Sir H. Knatchbull Hugessen (Majeste İngiliz Kralının büyük elçisi)
Sir A. Ca. Dogan (Hariciye nezareti daimî müsteşarı)
General Sir Alan Brooks (imparatorluk genelkurmay Başkanı)
General Sir Maitland Wilson (İran ve Irakta Başkomutan)
General Sir Harold Aleksander (Ortaşark kuvvetleri Başkomutanı)
Tümgeneral Sir Wilfrid Lindsell (Ortaşarkta levazım işlerine memur)
Hava Mareşali R. M. Drummond (Ortaşark hava Başkomutanı muavini)
Deniz Tuğbay J. G. Dundas (Akdeniz donanması Başkomutanı genelkurmay Başkanı)

Türkive ile Birleşik krallık arasındaki dostluk ve karşılıklı anlayış bağları bu toplantılar esnasında cereyan eden açık yürekli konuşmalarla teeyyüt etmiş ve daha ziyade kuvvet bulmuştur.

Türk devlet adamları son buhranlı seneler esnasında güdülen Türk politikasının seyrini izah etmişler ve Başvekil Churchill Majeste kral hükûmetin bu politikayı sempati ve tam bir anlayışla takibettiği kendilerine temin eylemiştir.

Türk ve Britanyalı devlet adamları Avrupada ve bilhassa Türkiyenin doğrudan doğruya menfaati mevcut bulunan mıntıkalarda vaziyeti birlikte incelemişler ve esaslı noktalar üzerinde görüş birliğine varmışlardır.

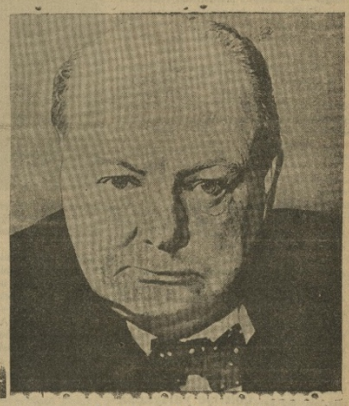
Büyük Britanya ile Birleşik Amerika devletlerinin Türkiyenin umumi bakımdan tedafüi emniyetini kuvvetlendirmek için malzeme itibariyle yapabilecekleri yardım şekli üzerinde mutabık kalınmış ve bu mevzu üzerinde iki taraf askeri mütehassısları arasında görüşmeler vukubulmuştur.

Amerika Birleşik devletleri reisi'yle son zamanda görüşmüş olmak itibariyle Başvekil Churchill bu mülâkat projesini hararetle karşılamış olan reis Rooseveltin fikirleri hakkında tam bir vukufla konuşmak imkânını bulmuştur.

Harp sonunda zuhur edebilecek olan meseleler de incelenmiş ve bu noktalar üzerinde de aynı görüş birliği müşahede edilmiştir.

Türk ve Britanyalı devlet adamları Adanada 30 ve 31 sonkânun 1943 te cereyan etmiş olan görüşmeleri hakkında tam bir memnuniyet ifade etmişlerdir.

— Devamı dördüncüde —



İngiliz Başvekili M. Çörçil

MAYKOP VE TİKORESK Sovyet orduları tarafından işgal edildi

Stalingratta Ruslar 1 mareşal, 14 general, 86000 er ve subay esir aldılar

Moskova 1 (a.a) — Sovyet hususî tebliği: 27 sonkânunla 31 sonkânun arasında ordularımız Stalingraddaki Mihver kıtalarının tasfiyesini sona erdirmiştir.

23 son teşrin 1941 de şenber içine alınan Mihver birlikleri 220000 değil, esir generallerin ifadelerine göre 330000 kişidir.

— Devamı dördüncüde —

Ehemmiyetli Hâdiseler

Yazan: CAVİT ORAL

Görünüşe ve askeri tebliğlere göre, şark cephesinde durum hâlâ ciddiyetini muhafaza ediyor. İlk önce Stalingrada karşı yönetilen Sovyet taarruzu şimdi cephenin bütün kesimlerinde, bazı yerlerinde az, bazı yerlerinde çok inkişaf etmiş bir manzara gösteriyor. Bugünkü vaziyette hemen hepsi denemezse de Almanların bu yaz bir çok fedakârlıklara karşılık elde ettikleri toprak kazancının büyük bir kısmı ellerinden çıkmış bulunmaktadır. Velikiluki, Voronej mıntıkası stratejik üsleri yeniden Sovyetlerin eline geçmiştir. Leningrad muhasaradan kurtarılmıştır. Stalingrad sukut etmiştir. Alman orduları bütün Kafkasları terketmek zorunda kalmıştır. Ve hattâ Tikoreskin ve Maykopun Sovyetlerin eline geçmesi Kafkaslardan çekilmekte olan Alman ordularının durumunu da kritik bir vaziyete sokmuştur. Bu vaziyet te gösteriyor ki bu seneki Sovyet taarruzları geçen seneden daha sert ve daha şiddetli olmaktadır. Ve her halda Sovyetlerin çok üstün kuvvetlerle taarruz ve hücum etmekte oldukları da bir hakikat olsa gerektir. Şüphe yok ki bir asker olduğumuz için Almanların bu vaziyete düşmelerinde ve bu kadar toprak terketmek zorunda kalmalarında ne gibi âmillerin sebebiyet verdiğini bilmiyoruz. Eğer Alman kaynaklarının iddia ettikleri gözlere bakılırsa bu Sovyet ilerleyişlerde en mühim âmillerden bütün Sibirya kuvvetleri ve ihtiyatlarile Sovyet ordularının çok üstün adet miktarile hücuma kalkışmaları ve bir de kışın şiddeti içinde Alman askerlerinin yaz gibi bir hareket ve makine muharebesi veremeyişidir. Bu iddialarda aykırı ve akıl ve mantık ölçülerine girmiyecek bir şey yoktur. Ancak muhakkak olan bir nokta varsa o da, Almanların iki senedenberi dövüşmekte olmalarına ve Sovyetlerin bir çok yerlerini işgal etmelerine rağmen bu memleket, bu rejim ve bu millet hakkında esaslı ve tam bir malûmat edinememiş olmaları görünmeleridir. Çünkü Almanlar basınlarının hudutsuz kaynakları hakkında müsabet bir fikir edinmiş olsalardı, kuvvetlerini bu kadar yaymamaları icabederdi. Ve mühtemel

— Devamı ikincide —

Musolini bir nutuk Söyledi

Ankara 1 (R. G.) — Londra radyosu, bugün Roma radyosundan alarak, Musolinin bir nutkunu vermiştir. Musolini bu nutkunda demiştir ki:

« İtalya halkı şimal Afrikaya tekrar döneceğimizi biliyor. İtalyan milleti cepheden gelen haberleri erkekçesine ve Romalı sükûnetile karşılamıştır.

Silâh tutmağa kudretimiz olduğu müddetçe diğer müttefiklerimizle birlikte savaşacağız ve teslim olmayacağız. »

Büyük bir deniz muharebesi başlamış

Ankara 1 (R. G.) — Japon harbiye nezaretinin iddiasına göre, salomon adaları civarında büyük ölçüde bir deniz muharebesi başlamış bulunmaktadır.

Ek 11. Yeni Adana, 20 Eylül 1945

SAHİP ve BAŞMUHARRİRİ
Ahmed Remzi Yüreğir
Kuruluş T. 1918
27. ci yıl
No. : 6161
Sayısı 10 Kuruştur
20 Eylül 1945 Perşembe

Yeni Adana

Gündelik, Siyasî, Halkçı Akşam Gazetesi

İdare Yeri : Abidin Paşa Caddesinde Hususi Daire — Telgraf Adresi : Yeni Adana, Adana — Posta Kutusu No. 117— Başmuharrir ve yazı İşleri Telefonu : 1743—İlân ve tab İşleri İçin İdareye, İstihbarat İşleri için yazı İşlerine Mektup yazılmalıdır.

Bu sayımı yüz akıyle başarmak ulusal bir şerefimiz olacaktır .

Halk Partisine Yapılan Hücumlar Dolayısiyle :

Kuvayı Milliyeciler, Bozuk Kanlılar

Yazan : Ahmed Remzi Yüreğir

Bağrı yanıklardan, eski ve savaş cephesi arkadaşlarından birisi olacak, bana şu mektubu yollamıştır :

Çetelik arkadaşım Ahmed Remzi Yüreğire :

" Bizim çeteciliğin özü olan (Müdafai Hukuk) tan doğma(Halk Partisine); Son günlerde, bir takım maske altında olarak,haksızca, insafsızca hücumlara geçilmiş olduğunu çok acı duyarak görmekteyim. Buna karşılık olarak da çeteler yatağı Adanamızda,

Bizim eski çeteciliğe yakışır bir surette ve apaçık bir şekilde senin de müdafaanda bulunduğunu görerek çok sevinç ve kıvanç duymaktayım.

Hele: 11 Eylül tarihli (Yeni Adana)daki;

"Kuvayı Milliy-cilik, Kuvayı İnzibatiyecilik„ başlıklı yazı ile, yine Yeni Adana'nın 12 Eylül tarihli " Arasıra „ sütununda "Temiz kan, bozuk kan„ başlıklı yazınız çok hoşuma gitti ve işte bundan ötürü de bu mektubu sana yollamağa karar verdim.

Hey gidi insanlar, hey ! .

Bir zamanlar bütün memleket ve millet bütün ümitsizlik ve bedbinlik içinde yuvarlanır, dışardan içerden bütün düşmanlar üstünüze saldırırken :

Eşsiz kahraman Ebedi Şefin emir ve ilhamlariyle ortaya atılan bir avuç temiz kanlı, temiz yürekli, vicdanı, kafası yalnız vatan ve millet aşkiyle çarpan kimseler, bugünkü Halk Partisinin nüvesi (özü) olan Müdafai Hukuk Cemiyetini kurmuşlar, kurtuluş ve hürriyet bayrağını açıp kurtuluş ve istiklâlimizi sağlayarak o günden bu güne kadar, asırlara sığmıyacak, akıllara hayret verecek inkılâpları temin ve tatbik eylemişlerdir !

Şimdi ise hen bir şey anlamıyorum doğrusu ! .

Hürriyetsizlikten bahsedenler, bugünkü rejimi istipdat zihniyetiyle itham etmekte bulunanlar ne istiyorlar aceba ? .

Bunlar da pek âlâ bilirler ki, engelsiz, pürüzsüz bir istiklâl ve hürriyet diyarı haline getirilen ve (cennetler memleketi) adı takılmış bulunan ülkemizde;

Daha çok yakın tarihte istiklâl ve hürriyeti değil;

Kölelik ve uşaklığı, demokrasiyi değil,

Zulmü ve kara istipdadı teriç ve tatbika taraftar olan, bunu da söz ve kalem ile müdafaa etmek kâfi gelmiyormuş gibi bir de ilelife orduları, kuvayı inzibatiyelerin silâhlariyle sağlamağa koyulanlar böylece bu memlekete nankörlük edenler bir takım kanı ve karekteri bozuk «kuvayı inzibatiyeciler» değilmi idi?.

Bin bir fedakârlığa katlanıp bunlara karşı koyanlarda;

Hürriyet ve demokrasi âşıkı olan yalnız,

«Kuvayı milliyeciler, yahut müdafaai hukukçular» değilmi idi,?

Şimdi ne oluyoruz ve nereye gidiyoruz!.

Aşağı, yukarı bugün de bir takım kanı bozuk hainlerin, kuvayı milliyecilere hemen aynı tempodan olmak üzere taarruza geçtiklerini görüyor bu cüret ve cesarete hayretler ediyorum!.

Tanrı Türk milletini,Türk vatanını bir takım kötülerin şerrinden koruyacağına hakiki benliğini taşıyan azimkâr cefakâr müteâlif ve muhafızlarının kuvvet ve kudretini artıran Ahmed Remzicğim.»

İmza...

• • •

Eski bir arkadaşın bu mektubu, Türk milleti, Türk ülkesi için, içten gelen ve samimî hisleri taşıyan yüksek yurtseverliğin çok yüksek bir tezahürü sayılmak gerektir ! .

Bundan önceki yazılarımızda da vakıt, vakıt tebarüz ettirdiğimiz üzere bir takım gayri samimî kimseler;

[Sırtlan bulanık hava arar]

nazariyesini güderek ve bugünlerde de bunu yurdumuzda tevehhüm küstahlığında bulunarak,

Kurtuluş, ve istiklâlimizi sağlayanlara, saidırmaları hakikaten çok acı bir şeydir !

Mamafih hakikatin kendisi olan «kuvayı milliyecilik hamlesi ve Kemalist rejim» bütün engelleri ve zorlukları yenerek yoluna devam edecek;

Aziz Türkiyemizi; çoktan iş-birliği ettiği hakikî demokrasi ve hürriyetler memleketleriyle birlikte, en yüksek ve mesud meriebelere eriştiricektir.

Buna kat'î olarak inan ve güvenimiz vardırl.

Beşler Konferansı

Çıkarılan raporda Trieste'nin beynelmilel bir liman olması fikri ileri sürülüyor

Konferansda Amerika ile Sovyetler birliği fikirlerini değiştirmişler

Londra : 20 (A.A) — Beşler konferansının ilûkü oturumlarına ait neşredilen resmi tebliğde İtalya ile sulh anlaşmasının yeniden incelendiği ve bir raporun hazırlandığı bildirilmiştir. Bu raporda Trieste limanı beynelmilel bir ticaret mıntakası haline konulması teklî ileri sürülmüştür.

Londra : 20 (A.A) — Beşler konferansı devam ettiği müddetçe tebliğlerden başka hiç bir haber verilmemesi hakkında mutabık kalınmıştır.

Londra : 20 (A.A) — İtalya ve Yugoslav heyetlerinin şimdilik Londada kalmasına karar verilmiştir.

Loodra : 20 (A.A.) — Trans Press ajansının bildirdiğine göre, Beşler konferansında Amerika ile Sovyetlerin fikirlerinde büyük bir değişiklik kayıt edilmiştir. Vesayet meselesinde Sovyetler, Amerikalıların San - Fransisko konferansındaki fikrini Amerikalılarda aynı konferanstaki Sovyet fikirlerini ileri sürmektedirler. Sovyetler San - Fransisko konferansında Vesayetin tek bir devlete bırakılmasını istiyor ve müşterek vesayetin aleyhinde bulunmuyorlardı. Şimdi ise Sovyetler müşterek vesayetin lehinde bulunurken,Amerika bu fikre itiraz etmektedir.

Londra : 20 (A.A) — Londrada bulunan Yugoslavlar Beşler konferansına verdikleri bir muhtırada halen Yugoslavyada hiç bir demokrat hükümetin bulunmadığı, küçük bir komînist partinin memleketi idare ettiğini bildirmişlerdir.

Belsen Kampı Suçlularının Muhakemesi

Dinlenen şahitler pek korkunç malûmat veriyorlar

Londra : 20 (A.A) — Belsen kampının suçlularının mahkemesinde, kampa ilk defa giren İngiliz paraşütçü taburundan bir yüzbaşı dinlenmiştir. Yüzbaşı verdiği ifade de açıkta sayısız cesetlerin üst üste yığılmış bir hal de bulunduğunu, kulûbelerden çıkan insanların düşerek öldüklerini, yol kenarında pek çok kimsenin takatsizlikten yere yuvarlandıklarını söylemiştir.

Başka bir şahid de 13 bin cesedin açıkta olduğunu, kamptan kurtulanların ömürleri boyunca hasta kalacaklarını söylemiştir.

Ermeniler faaliyette!

Türkiye, Ermenilere vaadedilen toprakları gasbetmiş

Kudüs 19 (Radyo) — Germinasyon adında bir Ermeni mümessili Londrada toplanmakta olan dışişleri Bakanları konferansına bir muhtıra vermiştir. Bu muhtırada Türkiyenin Sevr muahedesini bozmuş ve müteveffa Amerika Birleşik Devletleri baş kanı Vilsonun Ermenilere vadetmiş olduğu toprakları Ermeniler den gasbetmiş olduğu iddia edil mektedir ; Muhtıra bu toprakların bağımsız Ermenistana ilâdesini talep etmek tedir.

Uçan Küller İnşaatta Kullanılıyor

Londra : 20 (A.A.) — Uçan küllerin inşaatta betonun yerini tutacağı söylenmektedir. Evvelce atılan bu fabrika artığı küller şimdi beton gibi sıkışmakta ve destere ile kesilip çivi ile tespit edilmektedir. Küller ateş alma makta, rütubetten müteessir olmamaktadır.



Altes Abdülilâh, Ankarada Irak Elçiliğinde verilen ziyafette Başbakan Şükrü Saracoğlu ile beraber

KARDEŞ IRAK'IN KRAL NAİBİ ŞEHRİMİZİ ŞEREFLENDİRDİ

Bir yolcu uçağı ile gelen Altes Abdülilâh, hava alanında Vali Akif Eyidoğan tarafından karşılanmış ve Adana namına selâmlanmıştır.

Adana gazetecilerine kısa bir demeçte bulunan muhterem misafirimiz "Şüphesiz bu ziyaretim Irak ve diğer arap memleketlerini Türkiyeye daha sıkı bir arkadaşlıkla bağlıyacaktır..dedi

Naib Hazretleri saat 10,30 da Eğdata müteveccihan şehrimizden ayrılmıştır

Ankara : 20 (A.A) — Irak büyük elçisi Ata Emin dün akşam Irak elçiliğinde Altes Naib Abdülilâh şerefine bir ziyafet vermiş, ziyafette Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, başbakan Şükrü Saracoğlu, genel kurmay başkanı general Orbay ve diğer zevatlar hazır bulunmuşlardır.

Ankara : 19 (A.A) — Irak Kral Naibi Altes Abdülilâh bugün öğle üzeri Cumhurbaşkanlığı trenile yanlarında Başbakan Şükrü Saracoğlu, Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel, İlk Tedrisat Umum Müdürü ve maiyetleri olduğu halde Hasanoğlan Köy Enstitüsüne gitmişlerdir. Naip Abdülilâh Hasanoğlan Enstitüsü durağında Çankaya Kaymakamı, Jandarma Komutanı, Enstitü Müdürü ile Enstitü Öğretmenleri ve köylüler tarafından tezahüratla karşılanmıştır.

Altes Naip Enstitü salonunda bir müddet istirahat eylemişler ve burada kendilerine İlk Tedrisat Genel Müdürü tarafından Enstitülerin kuruluşları ve teşkilâtları etrafında izahat verilmiştir. Daha sonra Hasanoğlan Köyüne giden Altes Abdülilâh köylüler tarafından Halkodasında ağırlanmış ve köylülerle birlikte resim çıkartmıştır, Hasanoğlan köyüne yaptıkları bu ziyaretten dönüşünde Enstitünün derslanelerini ve atölyelerini gezen Irak Kral Naibi Abdülilâh bir müddet dersleri takip buyurmuşlar ve Enstitünün açık hava tiyatrosunda öğrenciler tarafından tertip edilen eğlentileri seyreylemişlerdir.

Altes Naip burada mini mini köy çocukları ile birlikte resim aldırmışlardır. Bu eğlentinin sonunda Milî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel şunları söylemiştir:

Çocuklarım! Sevgili kardeşimiz Irak Kralliğının, Naibi aziz ve büyük misafirimiz Emir Abdülilâh Hazretleri sizleri sınıflarınızda ders yaparken, binalarda, işliklerde çalışırken burada sesle ve sözle eğlenirken gördüler, memnun oldular. Memnunlukları söylemeğe beni memur ettiler ve dediler ki: «Türk köylüsünü, onun yetişen ve yetişecek olan evlâdlarını görmekle pek memnun kaldım. Emir Hazretleri şerefine hep beraber üç defa yaşa diye bağıralım. Milli Eğitim Bakanının bu davetine bütün Enstitü öğrencileri, mini mini köylü yavrularla açık hava tiyatrosunu ve civarını doldıran köylüler yaşa diye bağırmışlardır.

Hasanoğlan ufuklarını saran

—Devamı İkincide—

Japon işl

Çine tarziye veriyor

Londra : 20 (A.A) — Japon hükümeti, Çinde yaptığı fena hareketlerden dolayı Çin hükümetine tarziye vermiştir.

Lodra 20 (B. B. C.) — General Mac Arthur Japon harp suçlularının isimlerini ihtiva eden yeni ve mufassal bir liste daha hazırlamıştır.

Ren nehri beynelmilel seferlere açıldı

Londra : 20 (A. B. C.) — Bildirildiğine göre, Ren nehri beynelmilel sefere açılmıştır.

ŞEHİR MEKTUPLARI

KÖMÜR DERDİ

M. BAKŞI

Herkes daha buz derdinde iken Kömür derdinden bahsetmeyi mevsimsiz; ve ortada fol yok yumurta yokken — a prieri — bir şikâyetname yazmayı haksız bulurlar endişesine rağmen — halkın bu kış kömürsüz kalması endişesinin ilcalile — beş on günden beri bu iş hakkında incelemelere başlamıştık.

Realiteci daha evvel davrandı; bu kapıyı bizden evvel o açtı.

Şimdi konuya girebiliriz :

Odun kömür işl Orman işletmesinin elindedir. Birkaç yıldan beri kömürü revirler münakasa ile müteahhitlere yaptırmakta ve müzayede ile toptancılara satmaktadır. Belediyelerin de yardım ve iş birliği müdahalesine ihtiyaç kalmaktadır.

Geçen seneki münakaşalara ve açıklamalara göre Adananın kömür ihtiyacını — israf yapmamak ve tercihen odun yakmak tavsiyesile — Orman idaresi temin edecektiı bir ay kadar evvel de ucuzluğa doğru bir adım olmak üzere kömür müzayedesiz olarak münasip fiatla halka dağıtılacağı ilân edilmişti.

Geçen mevsim stokundan bir mikdar kömürün bu yakınlarda bir iki müteahhide ihale edildiği bu sırada memurların ve halkın kömür ihtiyacı da göz önünde tutulduğu; Belediyenin de bu hususta teşebbüslere girişip tertibat aldığı; istihbaratımız cümlesindendir.

Bununla beraber çarşıda pazarda kömür bulunmadığı gibi kömür imalı hakkında bir teşebbüs emaresi de yoktur. Adana aynı zamanda Osmaniyeden ve diğer komşu işletmelerden de kömür getirmek ihtiyacındadır. Bugünlerde kömür yapmağa başlanmaz ve komşu bölgelerden getirilmesi temin edilmezse Adana yine kömürsüz kalır.

—Devamı ikincide—

Ek 12. Bugün, 20 Eylül 1945

Başmuharriri : CAVİT ORAL
EYLÜL 20 PERŞEMBE 1945
İDARE YERİ
Çakmak Cad. ADANA
Tel. 1134 Posta k. 48
Yıl: 6 Sayı: 1547 Fiyatı (10 Kr.)

BUGÜN

Siyasî — İktisadî — İçtimaî — Günlük Gazete

Ankara 19 (a.a) — Brezilya'nın milli bayramı münasebetile Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile Brezilya Birleşik devletleri Cumhurbaşkanı Ekselâns Mösyö Ketulya Vansels arasında karşılıklı tebrik ve teşekkür telgrafları teati edilmiştir.

Altes Abdülilâh bugün şehrimize geliyor

Dost Irak Naibi kısa bir istirahatten sonra memleketlerine gitmek üzere ayrılacaklar

Cumhurbaşkanımızla bü yük misafiri Irak Naibi ALTES ABDÜLİLAH

Cumhurbaşkanımızın büyük misafirleri Irak Kral Naibi Altes Abdülilâh, bugün başkentimizden ayrılarak memleketlerine gitmek üzere saat 9 da uçakla şehrimize geleceklerdir.

Dost Irak Kral Naibi, şehrimizde kısa bir istirahatten sonra gene uçakla yollarına devam edeceklerdir.

Aziz misafirimiz Altes Naib'in bu ziyaretlerinin yirmi beş yıllık bir imtihandan geçen Türkiye-Irak dostluğunun daha sağlam temellere bağlanmasına vesile teşkil etmiş olacağına şüphe yoktur.

Birleşmiş milletler safhında aynı gayelerle yürüyen Türkiyenin aziz misafiri Altes Naib Abdülilâh'ın şehrimizi şereflendirmelerinden sevinç duyar, kendilerine Hoş geldiniz.. deriz.

"YAŞASIN TÜRK MİLLETİ,,
"YAŞASIN IRAK MİLLETİ,,



Hasanoğlan köyünde unutulmaz bir gün

Ankara 19 (a.a) — Irak Kral Naibi Altes Abdülilâh, bugün öğle üzeri Cumhurbaşkanlığı trenile ve yanlarında Başbakan Şükrü Saraçoğlu, Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel, İlk Tedrisat Umum Müdürü ve mülkiyetleri olduğu halde Hasanoğlan Köy Enstitüsüne gitmişlerdir.

Naip Abdülilâh, Hasanoğlan Köy Enstitüsü durağında Çankaya Kaymakamı, Jandarma Komutanı, Enstitü Öğretmenleri ve öğrencileri ve köylüler tarafından tezahüratla karşılanmıştır.

Altes Naib, Enstitü salonunda bir müddet istirahat eylemişler ve burada kendilerine İlk Tedrisat Genel Müdürü tarafından Enstitülerin kuruluşları ve teşkilâtları etrafında izahat verilmiştir.

Daha sonra, Hasanoğlan köyüne giden Altes Abdülilâh, köylüler tarafından Halkodası'nda ağırlanmış ve köylülerle birlikte resim çıkartmıştır.

Hasanoğlan köyüne yaptıkları bu ziyaretten dönüşte Enstitünün derslanelerini ve atölyelerini gezen Irak Kral Naibi Abdülilâh, bir müddet dersleri takip buyurmuşlar ve Enstitünün açık hava tiyatrosunda öğrenciler tarafından tertip edilen eğlentileri seyreylemişlerdir.

(Devamı Sa. 3, Sü. 6, da)

ÇUKUROVA SULAMA İŞLERİ

Yazan: **Cavit Oral**
Ankara : 19

1937 Tabiatın yine kabirli yıllarından birisi olmuştu. Kuraklık Çukurova çiftçisini, Çukurova müstahsilini can evinden vurmuştu. Zira hububat mahsulü iyi olmamıştı. Pamuk mahsulü yağmurluktan ve kurak geçen havalardan gerek randıman ve gerekse kalite bakımından pek acınacak bir netice gösteriyordu. Bu vaziyet karşısında çiftçi müstaripti. Müstahsil mesutsuz. Çünkü bütün emekler ve masraflar tabiatın insafsızlığı yüzünden heba olup gidiyordu.

İşte böyle bir zamanda idi ki, o vakit Başbakanımız bulunan Cumhurbaşkanımız Sayın İnönü Adanayı şereflendirmiştiler. Cumhurbaşkanımız bu ziyaretleri esnasında Parti binasında çiftçilerle, müstahsillerle temas etmişlerdi. Onların dilek ve temennilerini dinlemişler, onların dertleri ve acıları karşısında bir memleket babası sevgisi ve şefkatiyle hüzün duymuşlardı.

Aynı yıl içinde bu pamuk etüdü seyahatlarını Ege mıntakasına kadar genişletmişlerdi. Orada da müstahsillerle konuşmuşlar ve görüşmüşlerdi.

Şüphe yok ki, İnönünün bu yorgun yurd müşahedelerinden ve etrafli incelemelerinden Çukurova lehine müsbet ve faydalı bir karar beklemek yerinde bir şeydi. Nitekim öyle oldu. Devlet reisimiz Çukurovanın sık sık maruz kaldığı bu iztırablı vaziyetin başlıca âmille rinden birisinin kurakhk olduğunu görmüşler ve bunun için de sulama işinin devlet politikasının esas mevzularından birisi yapmak lâzım geldiğini tesbit buyurmuşlardı. Ve gerçekten, aradan çok geçmeden su politikası devletin ana siyaseti içinde belli başlı bir mevzu halini aldı. Bu sayede de Çukurovada sulama işlerine başlandı.

Bu teşebbüs hakikaten Çukurovada müstahsilin minnet ve şükranla karşıladığı bir şey oldu. Çünkü Çukurovayı üzüntüden, sıkıntıdan ve yağmur duasından kurtaracak sudan şükrana şayan bir teşebbüstü. Fakat bu teşebbüs yalnız Çukurova müstahsilini bir çok üzüntüden kurtarmakla kalmıyacaktı. Bu sayede çukurovada ziraatın mühim sahalarında değişecek, mahsul vaziyeti çeşitlenecek, pamuk mahsulünün istihsali artacak ve en azda beşyüz bin balyanın üstüne çıkacaktı. Demek oluyor ki hem Çukurova gibi büyük iktisadî bir bölgemizin refahı temin edilecek ve hem de ihtiyaçdan fazla istihsalin memlekete getireceği dövizle devlet bütçemiz zenginleşecekti.

Şu halde görüş objektifdi. Teşebbüs yerinde idi. Hattâ sulama işine geçiş kararı da süratli olmuştu. Zira regülâtörün yapılması, ana kanalların açılması ve genç Türk mühendislerinin bu işlerdeki öğünmeğe değer çalışma kabiliyetleri bu işin gönüllerimizi ferahlandıracak bir hızla gerçekleşeceğini gösteriyordu.

Fakat ikinci dünya harbinin gelip çatması ve memleketin milli müdafaa karşısında yüklenmek zorunda kaldığı külfetlerin maddî, ağırlığı bu güzel iş ve sürat temposunu aksattı. Çukurovanın sulama işlerinin olduğu yerde bırakılmasına mecburiyet duyuldu. Zira bir takım maddî imkânsızlıklar başgösterdi. Meselâ regülâtörün kapağının Almanyadan getirmek çok güçleşti. Bunu başka bir yerden temin etmenin de çok pahalıya mal olacağı söylendi. Bu yüzden de bugüne kadar Cumhuriyet idaresinin başlamış olduğu bu hayırlı teşebbüsü katî neticeye eriştirmek imkânı hasıl olmadı.

— Devamı Sa. 3. Sü. 3 —

Stalin vazifeden ayrılıyor mu?

Londra'da böyle bir şayia yayıldı. Fakat henüz doğrulanmadı

Londra 19 (a.a) — Britanova dün burada Stalinin sıhhî sebepler dolayisile Sovyetler Birliği idaresinden ayrılacağı hakkında bir rey'a yayılmıştır.

Pari Press gazetesinde çıkan fakat nereden bildirildiği bilinmiyen bir haber Amerikan radyosuna da aksetmiştir.

Bu habere göre, muhtemel olarak Stalin önümüzdeki kış mesai hayatından çekilecektir.

Gazetenin bildirdiğine göre, 1942 muhasarası esnasında Stalingrada yaptığı seyahat Stalin'in rahatsızlanmasına sebep olmuş ve eskidenberi çekmekte olduğu karaciğer hastalığı ilerliyerek arkadaşlarını endişeye düşürmüştü. Stalin o zaman mesaiden çekilmeyi reddetmişti.

Soylendiğine göre; Stalin Ruzvelt kadar çabuk ihtiyarlamıştır.

Bu sabah Londradaki Sovyet Büyükelçiliğinde bu şayia hakkında hiçbir tefsirde bulunulmamıştır.

Londra'da hayret

"Rusya, Musolini imparatorluğunun mirasına konmak istiyor,,

Londra 19 (a. a.) — Molotof tarafından dün gazeteciler toplantısında yapılan beyanat, bugün birçok gazetelerin başmakalelerini meyzu teşkil etmektedir.

Yorkshier gazetesi şunları yazmaktadır:

İngiliz ve Amerika'lıların niyetleri hakkındaki Rus şüphelerini azaltmanın en iyi yollarından birinin bütün makâl isteklerini kabul etmektir.

Eğer Rusya, her tarafta bir statü eşitliği isterse hâlen kendi kontrolü altında bulunan bölgelerde müttefikleri içinde bu eşitlik hakkını kabul etmelidir.

Deili Telgrfh gazetesi şu suali soruyor: «Sovyetler Birliği Kuzey Afrikadaki İtalyan sömürgelerinin vesayetini e'ddî olarak mı istiyor?

Molotof, bunu pek müphem bir şekilde ihsas etmiştir. İngiltere'de kendi vatadaşları olduğu kadar Molotof için de çok can sıkıcı olan ve Sovyet siyasetindeki her değişiklîği ateşli bir tasvip ve takdirle karşılıyan küçük grup, Rusyanın Musolini imparatorluğunun mirasını kınmasını, yüksek sesle istedi. Bu, dış Mogalistanın İngiliz vesayeti altında verilmesini istemek ve bunun içinde İngiliz imparatorluğunun bir çok muhtelif ırk ve dinleri birarayа topladığı ve bu sebeble İngiltterenin yerli halkı idare etmek ve bu halkın gelişmesini sağlamak bakımından kerkesten ziyade teerrüseye sahip olduğu sebebini ileri sürmek kadar makûl olur.

"Ajax,, gitti

İstanbul 19 (a.a) —Limanımızda bulunan misafir İngiliz gemileri bu sabah sart 8.30 da Çanakkaleye müteveccihen İstanbuldan ayrılmışlardır.

M. Atlee

Londranın Hindistan görüşünü izah etti

İngiliz Başbakanı M. Atlee bu akşam Hindistan meselesi hakkında bir beyannatta bulunmuştur.

Mister Atlee Hindistanda bir müessesan meclisi kurulacağını ve seçimlerin bu meclis tarafından tanzim edilecek anayasaya göre yapılacağını söylemiştir.

Atlee Lord Veyvel'e talimat verilmiş olduğunu ilâve etmiş ve demiştir ki :

Herşeyden evvel Hintlilerin anlayış birliği yapmaları. ve Parti mezhep farkı gözetmemeleri lâzımdır.

Lord Veyvel'de Hintlilere bir beyanatta bulunarak Londradan aldığı talimatın ana hatlarını belirtmiştir. Her iki nutukta da İngiliz Hint işbirliğinin lüzumu işaret edilmiştir.

Doktor Soong ve Naip Damaskinos

Pariste bulunuyorlar

Paris 19 (R.) — Çin Başbakanı Doktor Soong, Dö Gol ile görüşmek üzere bu akşam Parise gelmiştir.

Paris 19 (R.) — Yunan Naibi Mösyö Damaskinos, Dö Golün misafiri olarak üç gün kalmak üzere Parise gelmiştir.

TRİYESTE

Bir komisyon tarafından idare edilecek

Londra 19 (R.) — Dışişleri bakanları konseyi bugün öğleden evvel ve sonra olmak üzere iki defa toplanmıştır.

Konsey; Triyeste meselesine bir hal çaresi bulmuş, bu şehrin Fransa, İtalya, Yugoslavya ve orta Avrupa tarafından idaresine karar vermiştir.

Yugoslav - İtalya hududu da nüfus çoğunluğuna göre çizilecektir.

ingiliz dış siyaseti

Evvelâ milletlerarası iktisadî nizamı sağlanmalıdır

Londra 10 (a. a.) — Haberler Bakanlığının basın dairesi, İngiltere'nin dış siyasetini şu şekilde izah etmektedir:

İngiltere'nin müstakbel dış siyasetinin esasları Berlin ve San-Fransisko konferanslarından ve Bevin'in Avam kamarasında Dışişleri Bakanı sıfatile verdiği ilk nutkundan açıkça belirmektedir.

Bu siyasetin başlıca altı hedefi bulunduğu söylenebilir:

1 — Sovyet Rusya ve Amerika ile siyasî, askerî ve iktisadî tam işbirliği;

2 — Dünyanın her tarafında harbe mani olmak ve dünya kalkınmasına yardım etmek için bütün birleşmiş milletlerle, bilhassa Fransa ve çinle işbirliği,

3 — Herşeyden evvel, Sovyetler Birliğinin tazminat ihtiyaçlarının ve bu arada harap olan endüstisinin ihası için ahnan malzeme ve emeğine olan ihtiyacını tamamiyle taktir eden ve bunu müteakip Avrupa iktisadî hayatının mümkün olduğu kadar çabuk kalkınmasını, kurtarılan memleketlerde serbest ve gizli seçimlerle işbaşına getirilecek tamamen temsilci hükümetlerin teessüsünü hedef tutan bir Avrupa siyaseti,

SON DAKİKA

Ruslar, Eritre'nin idaresi için namzetliklerini koydular

Londra 19 (R.) — Sovyetler Birliği bugün beşler konferansına bir nota vermiştir. Bu Sovyet notasında Eritre ile Trablusgarpte kurulacak idarenin tanzimi ve kontrolüne Rusların memur edilmesi talep edilmekte ve namzetlik konulmaktadır.

Ek 13. Tel, 29 Ekim 1945



PAZARTESİ 29 EKİM 1945 BİRİNCİ YIL No: 188

Tel idaresi ADANA; Borsa Çıkmazı Telgraf; Tel Adana Telefon: 1661

Abone Bedeli Yıllık: 2000 Altı aylık: 1000

SAYISI HER YERDE 10 KURUŞ

TEL

DOĞRUYA İLERİYE İYİYE

Aslâ şüphem yoktur ki, Türklüğün unutulmuş büyük medeni vasfı ve kabiliyeti bundan sonraki inkişafı ile, âtinin yüksek medeniyet ufkundan yeni bir güneş gibi doğacaktır.

ATATÜRK

Cumhuriyet Bayramı Türk Ulusuna Kutlu Olsun

Cumhuriyet 22 yaşında

Biz, uluslardan istenen fazilet ve feragat yarışına başlıyalı yirmi iki yılı doldurmuş bulunuyoruz.

O gün bugün fazilet idaresi saydığımız demokrasinin daima muzaffer cephesinde yaşar ve kuvvetiyle; halk için ve halk tarafından idare formülünde fert haklarını kamu menfaatleriyle, disiplini hürriyetle barıştırmaya çalıştık.

İnkılâbın Seflerin Türkiyesi, şimdi cihan yaşamının ötesinde maddî ve manevî bütün vasıtalariyle insanlığın ve hürriyetin hizmetinde faal olarak daha kuvvetle yer alırken, ateşle ve insanla birleşmiş bir kütle olarak Cumhuriyet bayramını 22 nci defa kutluyor ve ulus düğününü yapıyor.

Rejim ihtilâlinin 22 yılını doldurduğu tarih, imparatorluktan «MİLLÎ MİSAK» sınırına dönen bir millet iktidarının kendi maddî ve manevî mukadderatinde, yaşama iradesi namına giriştiği hamlelerin bütününü gördü.

Bunun için Anadolu dâvasının 22 yıl evvelki 29 Teşrinievvel'den önceki istiklâl savaşı, sonrasını Cumhuriyet devri diyoruz.

Kafa ve ruh kıymetlerinin topunda birden; kaderden irâdeye; düşünceden inkılâba, ümmetten millete, ellerini kana bulamadan geçmek, bir milleti yapan ruhî ve sosyal unsurları kök saldığı vasattan sıyrıp yükseltarak bambaşka bir âleme temasa getirmek; sosyal, siyasal ve bilhassa ekonomik alanda bu memleketi yıl boyunda asırlarca ileri götürmek, egemenliği ulusa verme yolunda gerçekleştirdiğimiz kendini bulma ve kendine dönme hareketlerinin hepsini kucaklar.

22 yıldanberi her zaman tek rehberimiz Halk için ve halk tarafından» milî parolasiyle; baştanbaşa yeniliş Anadolunun üzerine kuracağımız büyük âbidenin temelleri için derinliğine kazmayı, onu kültürde ve bayındırlıkta yeni baştan inşa etmeyi, endüstride cihanlaşmayı, fikirde ve düşüncede kendine has bir dünya görüşüne sahip yapmayı kastediyoruz.

İnkılâbı ve Cumhuriyeti kuran vatan büyüklerinin halktan oluşları, birim yönetimimizin, bizim demokrasimizin temelinde ve prensiplerde halkla beraber yürümenin ve halkla kaynaşmanın sıcak havasını daima hissettirmiştir.

Bugün Türkiye, en büyük evladından daha demokrat olmağa doğru verilen parolanın arkasında iş ve teori alanında yapıcı ve koruyucu olarak dün ya çapında kendine düşenleri yükseltmiş bulunuyor.

Her gün daha insanî ve daha demokrat bir dünyaya doğru giderken bu memleket, 22 yıl evvel inandıklarına kendini daha yakın hissetmektedir.

Biz, uluslardan istenen fazilet ve feragat yarışına başlıyalı yirmi iki yılı doldurmuş bulunuyoruz.

O gün, bugün fazilet idaresi saydığımız demokrasinin daima muzaffer cephesinde yaşar ve kuvvetiyle; halk için ve halk tarafından idare formülünde

(Devamı üçüncüde)

Cumhuriyet Bayramını Dünden İtibaren Heyecanla kutlamaya Başladık

Türklüğün en büyük bayramı olan Cumhuriyetin 22 ci yıldönümünün kutlanmasına dün bütün yurtta saat 13 te sayın Başbakanımız Şükrü Saracoğlunun radyoda yayınlanan bir söylevi ile başlanmıştır.

Adanalılar bu büyük bayrama daha evvelsi günden hazırlanmış bulunuyorlardı. Sabahleyin hemen her taraf bayraklarla ve yeşil dallarla süslenmiş olduğu görülüyordu. Birçok resmi müesseseler asfaltta, Abidinpaşada ve eski istasyon caddesinde zafer takları kurmak suretiyle bayrama iştirak etmişlerdi.

Dün şehrimizde törene saat 13 te atılan topla başlanmıştır. Topu müteakip fabrikalar düdük çalmak suretiyle bayramın açılışına iştirak etmişlerdir. Bundan sonra halkevinin önünde toplanan izciler, lise ve ortaokul öğrencileri, sporcular ve buraya toplanmış olan halk, Atatürk anıtına giderek çelenklerini almışlar, valimiz ve refakatinde ki zavatlarında iştirakiyle istiklâl marşı söylendikten sonra halkevi, beden eğitimi, devlet demiryolları, hayır kurumları, fabrikalar ve diğer müesseselerin hazırladıkları çelenkler anıta konulmuştur.

Bundan sonra Cumhuriyet ve Türkkuşu caddeleri ile Ziyapaşa ilkokulunun açılma töreni valimiz tarafından yapılmıştır. Bunu müteakip şehir suyu binasının açılışı yapılmış buradan sonra buğday pazarında dükkânlar üstüne yaptırılacak olan apartmanların temel atma töreni yapılmıştır.

Belediye meydanında Cumhuriyet Halk Partisi tarafından konulan halk kürsüsünde saat 15.17 arasında söylevler verilmiştir.

Gece her taraf elektriklerle aydınlatılmış ve saat 21 de halkevinde bir müsamere verilmiştir.

SELÂM

Bir zafer abidesi bugün ilâhlaşıyor,
Gönülde bitmez sevinç alev alev taşıyor.
Bugün, Türkün, dik başı göklere ulaşıyor
Edirneden ta Karsa bugün, Türklüğe bayram..

Artık uzağız yastan, uzağız korkulardan,
Çiçekler deriyoruz yirmi iki baharden,
Bir vatan kuruyoruz, sıra sıra dağlardan;
Selâm, gazâda ölen atsız Mehmede selâm,

İman dolu bir göğüs gibi sımsıkı dünden,
On sekiz milyon yiğit kısmet aldı bugünden;
Dönüyor, memnun mesut hep o aynî düğünden
Selâm gökte Bayrağa, uçan kuşlara selam

Bir yanda kâbelesen Ankara kalbimizde
Mavi gözlü kahraman ATATÜRK içimizde;
Haykır! erkekçe haykır, sor tarihe kimiz de?
Selâm; Dumlupınara, coşkun yürekten selâm.

Selâm, Cumhuriyetin bozkurtlarına selâm,
Selâm, güzel Vatanın çocuklarına selâm,
Selâm, hür ve aydınlık nurlu yarına selâm;
Sınırda nöbet tutan, yavuz Mehmede selâm!

A. CELÂL ŞİMŞEK

Bugün dükkân ve mağazalar kapatılacaktır. Yalnız lokanta, fırın, kasap, aşçı, fatlıcı dükkânları, berberler, sucu dükkânları eczaneler açık bulunabileceklerdir. Kahveler saat 14 e kadar kapalı kalacaklardır.

Saat 8.45 te Halkevi bandosu Hükümet önüne gelecek, kabul resminden evvel ve resmi sırasında parçalar çalacaktır.

Vali tebrikleri saat 9 la 9.30 arasında kabul edecektir.

ALANDA:

1 — Merasime iştirak edecek olan birlikler, okullar, izciler, sporcular, beden eğitimi ve milletleri, cemiyetler, teşekküller ve halk kendi de gösteriden merasim durumunu saat 9.45 de almış olacaktır.

2 — Hükümet konağında yapılan kabul resminden sonra vali yanında en büyük askeri Komutan ve Parti reisi olduğu halde kutlama yerine gelecekler ve saat tam onda kutlama komitesi tarafından hazırlanan krokiye göre ATATÜRK Parkı önünde yer almış bulunan bütün grupların bayramını kutlıyacaklardır.

3 — Bundan sonra vali ve refakatlerindeki zevat tribündeki yerlerini alacaklardır.

4 — Müteakiben Merasim Komutanının vereceği komut üzerine Halkevi bandosu İstiklâl marşını çalacak ve tören yerinde bulunanlar marşı söyliyeceklerdir.

5 — Geçit resmi sırasile aşağıda gösterilmiştir.

a) Askeri kıtalar.

(Devamı ikincide)

Başbakanımızın

Cumhuriyet Bayramını açış söylevi

Ankara 28 (a.a) Başbakan Şükrü Saracoğlu, bugün saat 13 te Ankara radyosunda söylediği aşağıdaki nutukla Cumhuriyetin 22 nci yıldönümü şenliklerini açmıştır.

Arkadaşlar:

Maddî ve manevî varlıklarile aynen devlüğümüz Türk Cumhuriyeti bundan 22 yıl önce bugün doğdu daha evvelki yıllara bir göz atacak olursak, oralarda yalnız yabancıların işlettiği veya yalnız onlar için işleyen koşullu, tesisleri Osmanlı borçlarının, inhisarları, fenerleri; rıhtımları, havagazı, elektrik, tramvay şimendifer şirketlerini, madenleri, bankaları görür ve Türk devleti denilen varlıkta, bir Türklere yalnız kavaflık ve uşaklık bırakıldığını anlarız.

Diğer taraftanda bir boydan öbür boya yanmış yıkılmış olan Türk köylerini ve Türk kasabalarını gözönüne getirince bu yıkıntı altından kalkılabileceğine inanmak birçok insanlara çok zor gelmiyordu. Fakat, yirmi iki yıl önce doğan Türk Cumhuriyeti ve onun değerli çocukları bu manzaradan yılmadılar ve derhal işe işe koyularak bilgi ve inanla çalışmaya başladılar.

Çok kısa bir zamanda bütün bu zorlukları birer birer yenerek bu yabancı ve zararlı müesseselerin bir kısmını tasfiye ettiler ve diğer kısımlarını da Türkleştirdiler. Dahası var: Bir taraftan Türklerden ve devlet malı olan bu müesseseler daha iyi ve daha durumlu bir şekilde işletilirken diğer taraftan yirmi iki yılık dar bir zaman içinde rep rep yeni ve koca koca demiryolları kudretli bankalar askeri fabrikalar zırai kombinalar, şeker, demir, çimento, iplik, kumaş, bakır, kömür, kuvan, sulama işletmeleri gibi Türk topraklarının süsleyen canlı ve büyük varlıklar yaratıldı.

Yalnız yaratıldı değil, barp yıllarının binbir zorlukları içinde bütün bu işletmeler en yüksek bir verimle çalışmaya muvaffak oldular. Bunlardan başka son yıllarda ön plâna aldığımız milli eğitim işleri geniş adımlar ve hamlelerle yürümektedir. Bu işler için devletin verdiği para şekiz yıl önce 16 milyon ve dört yıl evvelinde kadar da 24 milyon lira civarında dolaşarken bugün hemen hemen yüz milyon liraya bulmuştur. Onun içindir ki, fakültelerimiz yüksek okullarımız, liselerimiz, orta, meslek ve ilkokullarımız, köy enstitülerimiz her yıl geniş miktarda artmakta ve bu artan müesseseler öğrenci ve öğreticilerle dolup taşmaktadır.

Kaldı ki, köy enstitüleri Türk milletinin büyük bir ihtiyacı olarak tarihe geçecektir. Bu işleri başarmak için maliyetimizin ta başındanberi tuttuğu yol çok verimli olmuştur. Çünkü, maliyetimiz bir taraftan satın alınan müesseselerin taksitlerini öderken diğer taraftan yenilerinin yapılabilmesi için büyük imkânlar yaratmış harp yıllarında koskoca bir orduyu her türlü ihtimallere karşı ayakta tutarken, yine harp zamanında Osmanlı devletinin en kötü mirası olan Osmanlı borçlarını bir kalemde ödeyerek milleti bu acı hatıradan kurtarmıştır.

(Devamı ikincide)

Ek 14. Demokrat, 3 Temmuz 1946



YIL: 1 — SAYI: 5

Abone Bedeli — Milliğe: 20 6 aylık: 11 3 aylık: 6 Liradır.

DEMOKRATEVİ — Borsa çıkmazı sokağı: 68-58 — Telefon: 1767 Telgraf: Demoza ADANA

Sayısı Her Yerde 10 Kr.

DEMOKRAT

HALK İÇİN - HALK TARAFINDAN - HALKA DOĞRU

Çarşamba 3 Temmuz 1946

Demokrasi zaruri ve mutlak surette partiler devletidir. Prof. Hans Ketsen

Fevzi Çakmağın adaylığı şehrimizde sevinç uyandırdı

Sayın mareşal bir gazeteciye dedi ki;

"Demokrat Parti, tek partili idareye son veren birteşebbüs ve teşekküldür. Memlekette muvazeneli ve âhenkli bir siyaset kurulmasında esaslı bir unsur olmak değerinde bulunan her teşekkülün memleketin yüksek menfaatine uygun olarak çalıştığı kanaatindeyim."

Mareşalımız ve Demokrat Parti

Ankara, 2 - 7 - 946 Telefonla

Yazan: **Mümtaz Faik Fenik**

Sayın Mareşalımız Fevzi Çakmak'ın Demokrat Parti lideşine müstakil namzet olarak girmesi memleketin her tarafında büyük bir memnuniyetle karşılanmıştır. Hatırlardadır ki, Atatürk'ün sayılı iş arkadaşlarından biri olan ve Milli Mücadelede bu memleket için çok büyük hizmetler ifa eden sayın Fevzi Çakmak; bundan bir müddet evvel yaş haddine ulaşmayarak, daima muvaffakiyetle başardığı Genelkurmay başkanlığından uzaklaşmıştır. O zamandanberi Mareşalımız evinde tetebbu ile meşgul olmuş ve bu millete tekrar hizmet edeceği günleri beklemiştir. İşte, memlekette demokrasi hareketlerinin gelişmesinden ve bu milletin idare işlerinde söz sahibi olmağa başlamasından sonra o günler, tekrar gelmiştir; ve sayın Mareşalımız Demokrat Partinin hareketlerini takdir ederek onun listesinde müstakil olarak yer almağı kabul buyurmuştur. Millet, bu kahraman askerin Mareşallik meydan muharebesini de kazanmış, bu kahraman komutanın ve nihayet milletleraraası ölçüde kıymet taşıyan büyük stratejist ve devlet adamın hizmetlerinden faydalanabilecek imkânları elde etmiş bulunuyoruz. Milletin sevinci büyüktür. Maraşalin Demokrat Parti listesinde müstakil aday konmayı kabul etmesine rağmen İstanbulda ve Ankarada halk ayrıca tehalikle Mareşalin adaylığı için akın akın gösteri manifestalar tertiplemektedir. Halk bu büyük değerin farillet ve seciyenin tam timsali olan asıl vatan evladının atıl ve memleket hizmetlerinden uzak kalmasına asla razı değildir. Mareşal sayesinde adamlar sade bir memlekette değil belki bütün dünyada nadir yetişen kıymetlerdir. Bir millet daima onların yaşadıklarından faydalanmakla öğünebilir. Yaşlanmış olmak onlar için tam kemalin ifadesidir. Çünkü seneler onları yapıtacak yerde daha olgunlaştırır ve tecrübeler, zaten genliş olan görüşmelerine daha orgin ufuklar açar. Hareketlerinde belki şahsiyet daha büyük bir rol alır. Fikir bakımından çok etraflı, bir realiyete girer. Bu şapta adamlar, milletin gerçek mürşitleri olur. Tecrübeleri bilgileri ve bilhassa geniş fikir hareketlerini büyük bir mehareti ve dirayetle idare etmesini bilen bu insanları ihmal etmek gerçekten büyük bir hatadır. Bunlar sufuz teşkerelerinin kayıtları içinde hudutlandırılamıyacak kimselerdir. Bunlar hayatta bulundukları müddetçe irşadlarından görüşlerinden ve buluşlarından faydalanılacak kimselerdir. Çünkü bunlar fikri ile hizmeti, vazifeyi ve bilgiyi nefislerinde toplamak yüksek kıratında vatandaşlardır. Onlar artık hizmet müddetini doldurup ve istirahate gelmesi lâzımgelen bir emekli ile kıyaslıyamayız. Ve bu kıyası yaptığımız zaman muazzam bir hatâya düşmüş oluruz. Fakat büyüklerinin çalışmalarına da imkân bulabilmek onlara düşünce ve fikirlerinde serbestlik verebilecek bir makam olması lâzımdır. İşte Halk Partisi bütün memlekette böyle bir vasati kapamış fakat Demokrat Parti, demokrasi cereyanları ile bunu hazırlamıştır.

Zaten Demokrat ruhlu olan Mareşalın şimdi tek partili sistemine karşı gelişmeye başlıyan bu harekette bir olduğunu memnunlukla görüyoruz. Ve bundan bir iç rahatı duyuyoruz. Sayın Mareşal elbetteki tek parti sisteminin aleyhinde bulunduğu için şimdiye kadar C. H. P. genel başkan vekili Şükrü Saraçoğlu tarafından yapılan beş a-

(Devamı ikincide)

İstanbul (Vatan) — Mrl. Fevzi Çakmak Vatan muhabirine dedi ki:

— Hiç bir teşvik eseri olmadan milletin bağrından gelen bir tezahürü, vazifeye davet telâkki ederek bunu karşımızda ancak kabul ve icabını düşünebilirim, bunu arzuleyan sayın seçmenlere teşekkür borçluyum. Duyduğum memnuniyet ise büyüktür. Devamı üçüncüde

Mersinde Anadolu ajans muhabiri Vasfi Orgun istifa etti

Mersinden haber aldığımıza göre, Mersinin çok sevilmiş kıymetli şahsiyetlerinden ve hemşehrilerinden Anadolu ajansı Mersin muhabiri Vasfi Orgun, dün C. H. P. nden istifa etmiştir. Vasfi Orgun, memleket meseleleri ve halkın ileri gelen dertleri üzerinde yazdığı taydalı yazılarile Mersin halkına büyük hizmetler görmüş bir mevkuf bir gençtir. Söylendiğine göre Vasfi Orgun, İçel Demokrat Parti vilâyet müteşebbis heyetine girecektir.

URFA'DA Demokrat Parti

Partiye ilk günde yüz kişi girdi

Urfa (Özel muhabirimizden) Vilâyetimizde Demokrat Parti müteşebbis heyeti Reşit Kemal Timuroğlu, Hüseyin Cahit Uş, Halil Akyol, Mustafa Gökven, Mehmet Hatipoğlu, Reşit Akyüz ve A. Celâl Canbeyli tarafından kurulmuştur. Birçok vatandaşlar ocak ve bucaklar açmak için harekete geçmişlerdir. Çok kısa bir zamanda ilce ve bucak teşkilâtı da kurulacaktır.

İlk gün Demokrat Partiye çoğu Halk Partisinden olmak üzere 100 kişi kaydolmuştur. Demokrat Partinin kuruluşu burada halk tarafından yakın bir ilgi ile karşılanmıştır. Birçok vatandaşlar ocak ve bucaklar açmak için harekete geçmişlerdir. Çok kısa bir zamanda ilce ve bucak teşkilâtı da kurulacaktır.

Pozantı'da büyük bir yangın

Orman İdaresine ait büyük bir odun deposu yandı

Pozantı 2 (Özel habercmiz telefonla bildiriyor) — Bu gece yarısı saat 3 de nahiyemizdeki orman idaresine ait rampadaki odun deposundan çıkan yangın, havanın fazla rüzgârlı olmasından dolayı süratle büyümüş ve bütün nahiye,yi tehlikeye düşürmüştür. Halk müthiş bir korku içinde Ev ve dükkânlarını boşaltmaya başlamış ve bir yandan da yâdana ve Mersin'den yardım istenmiştir. İtfaiyenin gelmesine kadar beklendiği takdirde bütün kasabanın yanacağı muhakkak bulunmaktaydı. Bu sırada başlarında alay komutanı Alhay Niyazi Erdem ve muavini Yarbay Tümerdem olduğu halde nahiyemizde bulunan alayımızın yangına müdahele ettiği görüldü. kahraman subay ve erlerimiz kasabayı

(Devamı ikinci sahifede)

Demokrat Parti Ne istiyor?

Demokrat Parti, bu memleketin idaresinde Türk Milletini hakim kılmak istiyor.

Karar senin, söz senin, idare senindir. Demokrat Parti, bir ferde, bir zümrenin hakimiyetini değil, sadece ve yalnız Türk Milletinin karar, söz ve idare üstünlüğünü istiyor. Şunu iyi bilki, kimse seni tehdit edemez, kimse seni zorlayamaz!

Milletvekilleri seçimi kanununun 40 ıncı maddesini hatırla: Bu maddeye göre, milletvekili olmak veyahut diğer bir kişiyi milletvekili seçtirmek için, seçmenlere her ne suretle olursa olsun korkutanlar, veyahut teşvik için onlara para, eşya, mal ve mülk verenler, memlekt, memuriyet ve iş temini vâdinda bulunanlar, ve bu vâdleri kabul edenler iki aydan 18 aya kadar hapis ve yüz liradan 500 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm olurlar. Bu suçları işleyenler, memur ise müebbeden, veya muvakkaten memuriyetten mahrum edilirler.

O halde kimse sizin elinizden ekmek karnesini almağa ve hâttâ karneyi almakla sizi tehdide cesaret edemez. Çünkü iki aydan 18 aya kadar hapis ve 500 liraya kadar ağır para cezası vardır.

Kimse size falancaya rey vermiyor diye haklarınızdan mahrum edemez, Çünkü cezası malûmdur.

Kimse sizi yerinizden, yurdunuzdan edemez, hattâ size tehditte bulunamaz cezası malûmdur.

Şoförler, benzininizi kimse kesemez.

Köylüler, çiftinizi, çubuğunuzu kimse elinizden alamaz.

Memurlar, kimse sizi memuriyetten uzaklaştıramaz, Kimse sizi reyinizi istediklerı adam için kullanmıyor diye başka bir yere nakledemez, vekâlet emrine alamaz.

Sanayiciler, kimse fabrikanızı, tezgâhınızı kapayamaz.

Dokumacılar kimse size iplik vermemezlik edemez.

Çiftçiler, kimse sizi çift hayvanlarınızdan tohumdan mahrum edemez, suyunuzu kesemez.

Tüccarlar, kimse size gereken kredıyi kesemez. Mal vermemezlik edemez.

Hayır, hayır böyle tehdit yapanlar adam öldürmüş gibi cürüm işlemişlerdir. Millî iradeye karşı cinayet işlemişlerdir.

İşte Demokrat Parti bu millî iradeyi hâkim kılmak istiyor.

İktidar Partisini harcıyan âmiller

"Geçen kış Adanadaki o meşhur zümrecilik çekişmelerini henüz kimse unutmamıştır. Aradaki derin uçurumun da henüz kapanmamış olduğunu yakinen biliyoruz. Bunu Belediye seçimlerinde bir daha gördük ve parmaklarımızı ısırdık

Dr. SUAD ATAY

Demokrat Parti, bazılarının iddia ettiği gibi ihtirastan değil, ihtiyaçtan doğmuştur. Bu ihtiyacı da Halk Partisinin senelerdenberi mürakabesiz ve hiç bir kimseye hesap vermeğe lüzum görmeksizin memleketi idare etmesi hazırlamıştır. Halbuki demokrasinin en büyük vasıflarından biri mürakabe cihazının bulunmasıdır. Bugün bu kontrol cihazı Demokrat Partinin şahsında doğmuş bulunmaktadır.

Bir iktidar partisinin zamanla harcanması münasebetiyle onun uzun müddet memleketi idare etmiş olması değildir. Elbet zaman yürümesile, hâdiselerin beraber getirdiği fikir istihalelerine, devrin birbirini sür'atle takip eden yenilıklerine ayak uyduramayan bir parti, onu iktidar mevkiine getiren hayatiyet ve dinamizminden çok şey kaybedecektir. Fakat asıl mürakabe cihazının bulunmaması, yapılan işlerin hesabını soran ve arayan bir kontrolün olmamasıdır ki memleket işlerinin mürüru zamanla hakiki ihtiyaçlarını ve bu ihtiyaçlara hakiki çözümünü kaybetmek tehlikesi başgösterir.

(Devamı İkincide)

AYIN AYNASINDA

Bilet

Yazan: AY

Yolcu gişeye elini, gişe memuruna doğru başını uzattı.

— Van.. üçüncü.. dedi.

Gişeci anlamadı.

— Efendim..? dedi

Yolcu tekrarladı:

— Van için bir üçüncü mevki kesinir.. Ne kadar tutar?

Gişeci gülümsedi ve yolun henüz Vana varmadığını itah etti. Yolcu, mahzun geri çekildi. Bekleme salonunu bir aşağı bir yukarı adımlıya adımlıya düşündü. Kendi kendine dedi ki:

-Şurda zaman oldu ki bir yapının masrafını yâdla yapıla on binanın masrafına vardı da.

Ötede şerefe verilen bir balonun ikör, bol, şampanya masrafının bir defada bilinen kaç bine vardı da;

Fillâ yerde olan idarenin, deve yapıldığı bir kurcalayışta meydana çıkan, sonra işi alevlendirmemek için istifâtının verilmesine pek de yanaşılmayan paraları milyona vardı da; Tren hâlâ Vana varmadı ha..

Heykeller, abideler, törenler için harcananlar sayısı kimbilir nerede vardı da; bir demir abide olan demiryolu Vana varmadı demek...

(Yapasağız, edeceğiz) tellâllarının sesi ayyuka çıktı, yeni bir partinin teşekkülü bir taraftan teşvik edilirken öbür taraftan gösterilen zorluklar son hâddini buldu da; tren henüz Vana varmadı.. Öyle mi?

Ağız şapırtıları, alkış şakırtıları, kadeh çakırtıları (yaşasın!) sesleri sınırlardan taşıp, ağır yerlere vardı da; zavallı demiryolu Vana varmadı demek.

Yirmi yıl önce yola çıkan karınealar bir kısmın öbür ucuna vardı da; tren hâlâ Vana vardı ha...

Yolcu bunları düşündükten sonra gişeye tekrar gitti ve gişeciye:

— Sizin yanlışınız var, tren Vana varmamış olamaz. Bana Van için bir bilet kesin.. üçüncü mevkii.. dedi.

Bugünkü Halk Partisi

Yazan: Hikmet BAYUR

İçinde bulunduğumuz seçim devresinde bazı yanlış söz ve propagandaları düzeltmeyi ve elden geldiği kadar karşılamayı gerekli bulduk.

Bunların en önemlilerinden biri Halk Partisi geçmişte şunu yaptı, bunu yaptı diyerek işbu partiyi öbür partilere karşı yük-

(Devamı üçüncüde)

ARADA BİR

Can Kurtaran

Ulus'un da propagandasını yapmak bize düştü. İşittiniz mi; Halk Partisinin bu yaygarası gazetesi, memlekette daha çok yayılmak için «Millet Hava Yollarından bir hayyare kiralamak istemiş, fakat idare sıkılarının sonsuz olduğunu söylıyerek bu isteği yerine getirememiş. Bunun üzerine Ulus gazetesi Sıhhat ve İçtimaî Yardım Bakanlığının elinde bulunan " Cankurtaran " tayyarelerinden birini almış! Memlekette her hangi bir yerinde mühim bir kaza, bir âfet olduğu zaman kullanılacak tayyare ile şimdi Batı Anadolaya, İzmire Ulus yetiştiriyormuş!

Kimin yerine Ulus, yetiştiriyorsa Ulus'ta ateşe beş sığırına üşüşün.

Halk Partisi demek can kurtarmak için son çare olarak " Can kurtaran ,, a başvurdu.

AHBAP

Ek 15. Bugün, 21 Temmuz 1946

Başmuharriri : CAVİD ORAL
TEMMUZ 21 PAZAR 1946
İDARE YERİ Çakmak Caddesi ADANA Tel. 1134
YIL : 6 — SAYI 1803 FİYATI 10 Kr.

BUGÜN

Siyasî — İktisadî — İçtimaî — Günlük Gazete

Dr. Cezmi Türk
Asfalt caddede « BUGÜN » Matbaası yanındaki muayenehanesinde hergün hastalarını kabul ve tedavi eder.

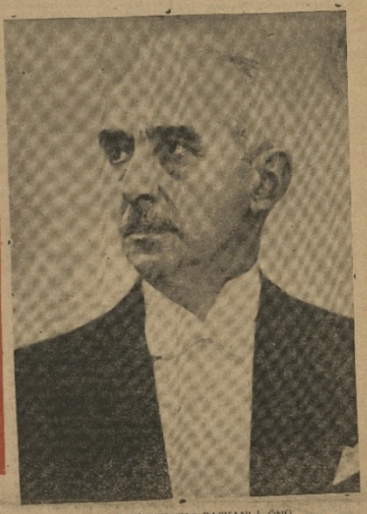
Vatandaş! Reyini C.H.P. namzetlerine ver

Çünkü; istiklâl mücadelesiyle birlikte temeli atılan C. H. Partisi, bugünkü inkılâpları yaratmış ve Türkiyeyi son harp ateşinin dışında tutmak gibi bir harika daha göstermiştir.



C. H. P. NİN KURUCUSU VE EBEDİ BAŞKANI ATATÜRK





C. H. P. NİN GENEL BAŞKANI İNÖNÜ

Reylerinizi C.H. Partisine vermekle büyük dâvalarımızın gerçekleşmesini, temin etmiş olacaksınız!

Bugün siyasî bir olgunluk imtihanı verirken Abdülhamid devrini düşünüyor ve bu devir içinde hürriyet adamı olarak hasta ve Türk milletinin gönlünde yer tutan büyük kahramanları hatırlıyoruz.

O zaman Harbiye mektebinin ıslı samürlü sınıflarında bile hürriyet ve demokrasiye gönül kaptıran altın başlı, cevval hareketli kuvvetli ideoloji sahibi Mustafa Kemal şimdi hayatımızda daha heybetli duruyor.

Düşünüyoruz. O, sıkı ve tesirli baskı altında bile el yazısı ile çıkardığı risalelerle bir inkılâbın temellerini atmağa çalışıyordu. Mektep muhiti onunla meşgul.

O okul hayatı boyunca kafasına ne koymuş ve ne yapmak istemişse hayatı içinde onun emsallerini başardı. Selânikte kökünü sıkıp, İstanbul üzerine bir çığ gibi yuvarlanan büyük hareketle başbaşa tanıdıklardan biri yine o idi. Ondan sonrası malûm, İstiklâl mücadelesi milletçe inkâr edilmez bir hakikat. Sivas Kongresi neticesinde kurulan Müdafaai Hukuk Cemiyeti milletin mukadderatını tayin eden bir âbide ve bu cemiyetin bugünkü siyasî çatısı olan C. H. P. onun idealini sağlayan rükündür. Türk istiklâlini meydana getirenlerin sabrı bu çatı altında müşterek idi. Bu çatı kurulurken milletin siyasî hayatının bu potadan geçirilmek istendi. Ve C. H. P. büyük kurucusu Ebedî Şef Atatürk'ün yerini İnönüye kalb bütünlüğü ile vermiş bulunmaktadır.

İstiklâl Mücadelesinde İnönü cephesinde ve Metristepede Türk milletinin maktû talihini yenmesini bilen İnönü, Lozan'da nasıl Uluslararası bir diplomat şöhreti bırakmış bizi son Cihan harbinden de nasıl korumuşsa bugün de demokrasi yolunda başı başına bir lider ve kahraman olarak ebedileşecektir.

Onun seçim mutku bunun apaçık bir ifadesi, C.H.P. nin şimdiye kadar yaptığı ve yapacağı millet işlerinin bir hesaplaşmasıdır.

(Sonu ikinci sahifede)

Arnavutluk meselesi

Paris 20 (R.) — Londra'dan bildirildiğine göre, İngiliz hükümeti Arnavut tasyik ve tahriki karşısında kendisinden Yunan hükümeti tarafından istenilen müdahaleyi reddetmiştir.

Valinin Tebliği

Sevgili Adanalı Yurtdaşlarım!

Kadın ve erkek sayın seçmenlerimizin vicdanî bir vatan borcu olan seçim haklarını tam bir huzur ve emniyetle kullanmaları ve bu maksatla mensup oldukları sandık başlarına güvenle sitap etmeleri Cumhuriyet kanunlarının teminatı altındadır.

Bu esasa aykırı her hareketi daha başlangıcında önlemeğe ve mütecasirlerini yakalayıp adalete teslim etmeğe bütün hükümet kuvvetleri görevli kılınmıştır.

Muhterem halkımızca böylece bilgi edilmesi rica olunur.

Seyhan Valisi
AKİF EYİDOĞAN

Ankara Valiliğinden yayınlanan tebliğ

Seçimlerin sükûnet içinde yapılması için her türlü tedbir alınmış bulunmaktadır

Ankara 20 (a.a) — Ankara Valiliği, Milletvekili seçimi münasebetile aşağıdaki tebliği yayınlamıştır :

«Milletvekilleri seçiminin yapılacağı Pazar günü halkın oylarını kolaylıkla verebilmeleri için Valilikçe her türlü hazırlıklar yapılmış gereken tedbirler alınmıştır. Seçim-

(Devamı ikincide)

Millî Şef İsmet İnönü ve C.H.P. etrafındaki birlik

Bu birlik, bilhassa İnönünün seçim nutuklarından sonra büsbütün artmış, C.H.P. ye kaydolanlar fazlalaşmıştır

Demokrat Parti üyeleri her yerde kitle halinde bu partiden istifa etmekte devam ediyorlar

Ankara 20 (Özel muhabirimizden) — C. H. P. kaynaklarından verilen malûmata göre, yurdun her tarafından gelen telgraflarda İnönünün seçim beyannamelerinin vatandaşlar üzerindeki derin tesirlerinden bahsedilmektedir.

Bunların hepsinde vatandaşlarına güvenen Şef'in, bu güvende ne derecede kadar hakh olduğunu isbat için halkın seçim gününü sabırsızlıkla beklediği belirtilmektedir.

Diğer taraftan, birçok yerlerde vatandaşlar C. H. P. ye kaydolmağa koşuyorlar. Buna karşılık Demokrat Partinin bucak ve köy ocaklarından yüzlercesi müteşebbis heyetlerinin ve üyelerinin toptan istifalariyle inhilâl etmiş bulunmaktadır. Bir taraftan Cumhuriyet Halk Partisine kayıtlar devam ederken, diğer taraftan Demokrat Parti teşkilâtının yer yer çökmesi devam etmektedir.

Kütahya tüccar ve esnafının tamamiyle Demokrat Partiye geçtiği hakkında Vatan gazetesinin yayınladığı haber tamamiyle asılsızdır. Kütahya tüccar ve esnafı adına Kadir Safoğlu, Zihni Katlu, Zeynel Bilek imzalariyle gönderilen bir mektupta, şunlar yazılmaktadır :

«Bugünkü durumu müdrik olan ve müdafaası hukuk zamanındaberi bu ülküye bağlı bulunan Kütahya tüccar ve esnafı, Cumhuriyet Halk Partisine tamamen bağlı olduklarından bu yazı bizi çok incitmiştir.»

(Sonu ikinci sahifede)

Acı bir kayıp

Refet Canıtez dün vefat etti

Ankara 20 (Özel muhabirimizden telefonla) — C. H. P. Bursa milletvekili adaylarından Refet Canıtez, bugün ansızın vefat etmiştir.

Rahmetli Refet Canıtez'den boşalan Bursa milletvekili adaylığına Bursa İpek bükümü ve dokuma fabrikası sahibi Faik Yılmaz İpek'in aday gösterilmesi C. H. P. Genel başkanlık divanınca kararlaştırılmıştır.

DÜŞÜNCELER

PİYANGO

Dr. CEZMİ TÜRK

Aylardır reklamı yapıldı. Türlü gazeteler, çeşitli dergiler, el ilânları yazıldı, basıldı, satıldı veya dağıtıldı.

Radyolar, halk hatipleri, yığın kundakçıları, eşler, dostlar, düşmanlar hepsi konuştu. Tartıştı. Hattâ söğüşen, döğüşenler de oldu.

Kimine güler yüz göstermediği şehirler, ama bir kısım gazeteler, hasırette karşılandı diye yazdılar. Kimini bağrına bastı köylüler, ama gazeteler onların adını basmadı.

Kimine Moskova radyosu yardım ediyor dediler. Kimine Manisa kahvelerinde nargile içirdiler. Kimi içmeden sarhoş oldu, içenlerin yerine nâra savurdu. Kimine günlerce ümid verdiler bekletiler. Sonunda bir bardak buzlu su içirdiler. Kimine jandarmaları kullanıyor diye söz attılar. Kiminin şimdi sırası değil diyip ağzını kapattılar.

Olanlar oldu. Müdeler doldu veya boşandı Cüzdanlar şişti veya eridi. Sesler gürledi veya kısıldı. Hele kalemler, atlar gibi oynadı, kişnedi ve hattâ kudurdu. Vuranlar, vurulanlar bile oldu.

Daha da gülenler ve ağlayanlar olacak. Diş sıkanlar, sevinenler veya sövenler bulunacak. Ama artık için sonu geldi. Çekiliyor.

Bugün Türkiyenin her yanında seçim piyangosu çekiliyor. Eskiden bilet alıyor. Piyango sonunda çıkacak listede numara sıyordak.

Şimdi listeleri biz alıp geçeceğiz, onlar asırlar kadar uzun sürecek saatlerle çıkacak adlarını bekliyecekler.

Acaba Seyhanda kimler kazanacak?....

Dağlar, boğazlar, ovalar mı?... Oral dağları, Gülek boğazları, Ereğler, Ulanlar mı?... Çelik madenleri, yoksa parlak Satır lar mı?...

Ağalar, Oğullar, Beyanlar, Beyler mi?... Yoksa bağımsızlıkta başbaşa vermiş Baylar ve Asya gibi kıtalar mı?...

Çiftçiler, çiftlikçiler, tüccarlar, veya noter vekâletsemesine benzeyen bol Avukatlı listeler mi?...

Yoksa, Yoksa az daha unutuyordum. Çok nüfuslu ve keskin nüfuzlu bir mazbata ile kendinden habersiz adaylığı konan Keloğlanın Başı mı?...

Haydi gelecek devreye; şimdiden tavsiyeli namzetlerimiz olan, Arıklarla, Öğütçülerden de bahsedelim de artık bu bahis de kapanın.

Sayın seçmenler!... Piyango çekiliyor. Cefasını biz çektik, safasını onlar sürecekler ama ne yapalım. Dünya böyle kurulmuş diyelim. Biz de bir liste atıp işimizi bitirelim. Ve bekleyelim!

Bakalım gazeteler bundan sonra ne bulup ne söyleyecekler?...

Ek 16. Bugün, 22 Temmuz 1946

Başmuharriri : CAVİD ORAL
TEMMUZ 22 PAZARTESİ 1946
İDARE YERİ: Çakmak Caddesi ADANA Tel. 1134
YIL : 6 — SAYI 1804 FİYATI 10 Kr.

BUGÜN

Siyasî — İktisadî — İçtimaî — Günlük Gazete

Dr. Cezmi Türk
Asfalt caddede • BUGÜN • Matbaası yanındaki muayenehanesinde hergün hastalarını kabul ve tedavi eder.

DÜNKÜ SEÇİMİN VERDİĞİ NETİCE

Seçim büyük bir intizam ve sükûn içinde geçti. Vatandaşlar arasında hiç hâdise olmadı

Katî netice bugün anlaşılacak

Dün gece geç vakte kadar gelen haberlere göre vilâyet dahilinde C.H.P. nin yüzde 70 nisbetinde kazandığı anlaşılıyordu

Türk tarihinde demokrasi bahsinde büyük bir dönüm noktası teşkil edecek olan tek dereceli seçim, ilk defa dün yapıldı. Türk inkılâp tarihinin altın sahifelerinden birini daha teşkil edecek olan bu seçimlere kanun gereğince Türkiyenin her tarafında saat sabah 8 de başlanmış, akşam saat 19 da son verilerek tasnifiere geçilmiştir.

Şurasını şükranla kaydetmek lâzımdır ki, Adana halkı bu seçimlerde büyük bir olgunluk göstermiş ve hiçbir hâdise çıkmamıştır.

Seçim müesseselerile yer yer davulların çalınması, halkın hiçbir cebir ve tazyik karşısında kalmadığı oyunu kullanması, ve bu mukaddes hak ve vazifesini ifa ederken bir düğüne katılırcasına, neşeli ve mesut milli heyecan ve gurura okşayıcı bir manzara arzediyordu.

EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜNCE ALINAN TERTİBAT

Emniyet Müdürlüğü, kadrosunu takviye etmiş olduğundan polis mıntıkanın dahilinde ufarak bir sıkıntıya meydan vermemek için her türlü tedbiri almış bulunuyor.

Vekun muhtemel hâdiseleri ufaktan takip edebilmek için Paşakapısı Karakolu seçim takip merkezi ittihaz edilmişti.

Her sandık başına polis memuru konulduğu gibi ayrıca devriye ve kontroller de arasıra bir mürakebe vazifesi yapmışlardır.

Günün hâdisesiz geçmiş olmasını hâlkımızın siyasî olgunluğuna atfetmekle beraber, Emniyet Müdürü Hüsnü Kümbetlioğlu ile muavini Mahir Meral ve Emniyet Amiri Mümtaz Tunç , Şube Müdürü Muhiddin Asım ve arkadaşlarının çok ufak kontrollerini de ilâve etmek çok yerinde bir hareket olur.

YEGÂNE ŞİKÂYETLER

Yapılan bazı ufak tefek şikâyetler, müşahidlerin defterler imzalanırken kontrol edip etmemeleri ve zeyler sandığa atılırken ne şekilde hareket edileceği hakkındaki şikâyetlerden ibaretti. Bunlar da Seçim kanunu gereğince Emniyet Müdürlüğünün yerinde müdahalesiyle halledilmiştir.

Diğer taraftan Savcı vekili Hüseyin Fırat da her şikâyet mahallerine giderek durumu bizzat tâyin etmiş ve bunlarıda hepsi de yerinde ve kısa bir çaçevesi dahilinde halledilmiştir.

Merkezde Tahmini Neticeler

Merkez kaza ve merkez kazaya bağlı köylerdeki seçim sandıkları dün gece yarısından sonra temamile belediyeye gelmiş bulunmaktadır.

Vaktin bir hayli geçikmiş olmasından dolayı tasnif neticesi kat'i olarak belli olmamıştır. Netice bu gün belli olacaktır. Tahmine göre, merkez köylerde yüzde 70—80 nisbetinde C.H.P. adayları kazanmışlardır.

Ceyhandaki netice C.H.P. lehinedir

Ceyhan 21 (Özel muhabirimizden) — Kazamız merkez ve köylerinde yapılan seçimler büyük bir sükûn içinde hâdisesiz olarak cereyan etmiştir. Alınan ilk neticeleri bildiriyorum:

SOYSALLI da yüzde elli De

(Sonu ikinci sahifede)

Seçim sırasında Adana

Yazan : **avid Oral**

Günlerdenberi bütün Türkiye bir seçim hazırlığı ve seçim heyecanı içinde yaşıyordu. Tek dereceli reyin ilk defa olarak tatbiki sebebiyle bazı aksaklıklar doğuracak, bazı hâlâ ve heyecanlı vatandaşları tahrik edebilecekti. Gerçekten yeni bir imtihan geçirirken bu vaziyet herkesi düşündürecek bir olay teşkil ediyordu. Bilhassa Çukurovayı üyice tanıyanlar için seçimin Çukurova gibi insanları canlı, hisli ve çok hareketli bir mıntıkada alacağı şekil daha çok düşündürücü bir şeydi .

Adanaya gelmeden temas ettiğim birçok insanlar hep aynı fikirde bulunuyor, hep aynı kanaati taşıyorlardı. Hatta ben hemşerilerimin çok güzel, çok Sakin ve çok ve karîr bir seçim yapacaklarını, çünkü siyasî rüşdlerini idrak etmiş olgun insanlar olduklarını söylerken adeta şu sözlere muhatap oluyordum.

Heyecanlı bir muhitte seçim normal geçerse başka yerlerde tabiîtiyle daha sakin geçecektir demiliyordu.

Şu an sandıkların kapanmak üzere olduğu bir zamandır. Başka illerden ve ilçelerden seçimin ne şekilde geçtiğine dair bir haber alınmamıştır. Fakat Adanada Türkiyenin bütün dünya karşısında ilk defa olarak geçirmekte olduğu tek dereceli seçim imtihanı cidden örnek olacak bir manzara göstermektedir. Bütün seçim sandıkları başında huzur ve sükûn havasından başka bir şey yoktur. Her vatandaş reyini istediği kimseye vermekte, görüşlü ve patırtıdan bir eser bile görülmemektedir. Gerçi sandık başında partiler mensupları arasında tartışmalar olmamış değildir. Fakat tartışmalar bir fikir ve kanaat tezahürleri mahiyetini aşmamıştır.

Adanadaki bu vaziyet Türk milletinin her yenliği ve her ileri ve medenî hareketi ne kadar kolaylıkla benimsediğini gösteren ne güzel örnek teşkil etmektedir.

Şüphe yokki her yeni şey'in ahşılmasında bazı acemilikler olur ve görülebilir. Ve tecrübelerle de bunlar düzeltilirler. Ancak tek dereceli seçimin bu ilk tatbikatı Adanada umumiyet itibarile gerçekten muvaffak olmuştur denilebilir. Başka illerimizde de aynî netice alındığı takdirde, Türkiye bu imtihandan çok müsbet bir sonuçla çıkmış olacaktır. Bu netice ise elbette hepimizi sevindirecektir.

Tahsiliyle Milletvekili seçimine iştirak nisbetinin ne miktarda olduğunu şimdiden ne söylemek ve ne de kestirmek mümkündür. Yanlız Adanamın bu seçimde bir hususiyeti vardır ki, bu da yaz olması münasebetiyle birçok vatandaşların sayfiyelere ve iş için de köylere, çiftliklere gitmiş bulunmalarıdır.

Her halde seçim iyi geçmiştir. Partiler mücadelesi ve propaganda faaliyeti şiddetli olmuşsa da memleketimizin huzur ve âhengini bozacak hemşeriler arasında tatsızlık yaratacak bir hâdise görülmemiştir.

Bu durum azîz hemşerilerimizden beklenen ağırbaşlığı ve yekarı gösteren ve illerimiz arasında Adana lehine örnekliğ başarılı bir seçim imtihanı olarak kaydedilecektir.

İçelde seçim neticesi Demokratlar lehine

Hatayda C.H.P. liler seçimi kazandı

Antakya 21 (Özel muhabirimizden — Hatay vilâyetindeki seçim büyük bir sükûn içinde geçmiştir. Hiçbir hâdise kaydedilmemiştir.

Şimdiye kadar alınan neticeyi bildiriyorum :

Şenkay mıntıkasında oylar yüzde 75, Reyhanlı yüzde 90 , Kırıkhanda yüzde 70, Dörtyolda yüzde 70 nisbetinde Süveydiyede tamamile C H P adaylarına oy verilmiştir.

Mersinde

Mersin 21 (Özel) — Seçimler burada intizam içinde geçmiştir . Ufak tefek hâdiseler olmuşa da bunlar da esasen mahdut oldu .

Ankarada Seçim Neticesi Demokrat Parti Lehine Görünüyor

Reyini Çankaya seçim sandığına atan Milli Şefimiz lehine tezahürat yapıldı



BUNDAN EVVELKİ BELEDİYE SEÇİMİNDE OY KULLANANLAR

Ankara 21 (Özel muhabirimizden) — Tek dereceli Milletvekili seçimi Ankarada büyük bir başarile neticelenmiştir. Halk, bir bayram havası içinde sabahın erken saatlerinde sokağa çıkmış, sandıkların açılmasile kadın, erkek sıra arkaya uralanarak oyunu kullanmıştır.

Ankara merkezinde hiçbir hâdise olmamıştır. Bütün halk, büyük bir heyecanla bu en mühim medenî hakkını istimal etmiştir.

Cumhurreisi İnönü, beraberlerinde sayın zevceleri Bayan Devriye Tomeli, refikaları Sayın Bayan Mevhibe İnönü, oğulları yüksek mühendis Ömer İnönü ve maiyetleri bulunduğu halde, saat 11,10 da Çankaya'daki, ilk okulu gezdiler, dinlemişler, orada bulunan sandığa oylarını atmışlardır.

İnönü gelişlerinde olduğu gibi gidişlerinde de orada bulunan halk tarafından alkışlanmış, bu hal tezahürata vesile olmuştur.

Bunu müteakip, başbakan Saraçoğlu, refakatlerinde refikaları olduğu halde sandık başına gelerek oylarını kullanmışlardır. Oylarını atmaları, her yerde olduğu gibi Ankarada da saat 19 da sona ermiş, sandıklara atılan oyların tasnifine başlanmışlardır.

Netice hakkında şimdiden birşey söylemeğe imkân yoktur. Bununla beraber, Ankarada C.H.P. nin büyük ve kabir bir ekseriyetle seçimi kazanacağına muhakkak nazarile bakılmaktadır.

Ankaranın Yenişehir kısmı ekseriyetle C.H.P. adaylarına oy vermişler, fakat kenar mahallelerdeki halkın büyük bir kısmı oylarını Demokrat Parti lehine kullanmışlardır.

İstanbuldaki seçim neticesi

İstanbul 21 (Telefonla) — İstanbulda seçim tam bir sükûnet içinde geçmiştir. Fakat iştirak nisbeti yüzde 35 — 40 nisbetinde olmuştur. Kat'i netice yarın belli olacaktır. Tahmin edildiğine göre, İstanbulun bazı kazalarında Demokrat Parti kazanmıştır.

Partiler hangi vilâyetlerdeki seçimleri kazandılar?

Ankara 21 (Özel mühabirimizden) — C.H. Partisi kaynaklarına gelen malûmata göre Halk Partisi Ağrı, Diyarbakır, Kars, Mardin, Siird, Van, Bitlis Trabzon ve Erzincanda C.H.P. yüzde doksan doksan beş nisbetinde kazanmıştır.

Gene aynı kaynakların verdiği malûmata göre, Niğde, Elazik, Isparta, Balu, Zonguldak, Kırklareli, C.H.P. kazanmıştır. Fakat rakamlar henüz malum değildir. Diğer taraftan Demokrat Parti Merkezine gelen malumata göre, Demokrat Parti İstanbulda yüzde seksen beş,

(Devamı ikincide)

Paraların kıymetinde tahavvüller

Vaşington 21 (B.Y.U.K.M.) — Amerika'da fiyat kontrolü kanununun yürürlükten çıkması üzerine fiyatların son derece artmış olduğu yabancı memleketlerde de tesirini göstermeğe başlamıştır. İsveç ile İsviçre, paralarının kıymetini dolara nisbetle yeni bir rayice göre tespit etmeğe karar vermişlerdir. Londra'daki United—Press müessesinin bildirdiğine göre, İngiltere'nin de Sterling-in kıymetini düşürmesi ihtimali çok kuvvetlidir.

Yurdda seçim

Milletimiz her yerde siyasî olgunluğunu göstermiştir

Ankara 21 (a.a) — Bugün yurdun her köşesinde yapılan Milletvekili seçimi sona ermiş bulunmaktadır.

Muhabirlerimizden aldığımız telgraflar, seçimin her yerde büyük bir sükûn ve intizam içinde geçtiğini, büyük bir ekseriyetin iştirak ettiği tahmin edilen bu seçimlere yurddaşın milli ödevlerini Türk milletine has bir sekar ile yerine getirdikleri bildirilmektedir. Milletimizin siyasî olgunluğunu ve olgunluğunu bir defa daha en güzel tezahürüne vesile teşkil eden bu seçimin sonuçları tahmin edildiğine göre, ancak yarın alınmağa başlanacaktır.

En son aldığımız telgraflarda Siird ve Erzincanda C· H. Partisi adaylarının kazandıkları bildirilmektedir.

Filistin meselesi

Londra 21 (a a) — Filistin meselesini görüşmek üzere Londrada toplanan İngiliz - Amerikan uzmanlarının neticeleri üzerinde iyi ümitler belirten haberler gelmektedir.

DÜŞÜNCELER

GAZETE

YIL: 1 22 TEMMUZ 1946 PAZARTESİ SAYI: 1

Dr. CEZMİ TÜRK

Bu Pazartesi çıkıyoruz. Sürprizli bir çıkış, öyle değil mi?. O halde buyurun!..

MANŞET: İlk büyük seçim sona erdi.

BAŞYAZI: Seçim neticesine intizaren beklenmektedir.

DIŞ HABERLER: Boliyvyada isyan çıktı. İşe Profesörler ve Üniversite talebesi de karıştı. Hükümet vaziyete hâkimdir.

Bütün gazeteler, bu isyanda parmağı o'an kızılları takbihetmektedir. Geçen senedenberi kârlarına kesad gelen silâh ve cephane tüccarları sevinmişlerse de istedikleri olmamıştır.

İÇ HABERLER: Türkiyenin her yanından davul zurna sesleri gelmektedir. Her yandaki her çeşitten adaylar, bütün gece uykusuz kalmışlar ve sabahtan akşama kadar neticeyi sabırsızlık, heyecan ve çarpıntı içinde beklemişlerdir.

FIKRA: Vilâyet gazetelerinde fıkra muharrirliği yapmaya heveslı öğretmen, avukat, doktor, kulüb müdürü, nüfus müdürü, umumî kâtip, patron ve benzerleri alaylı yarım gazetecilerden artık halka usanç gelmiş ve Amerikaya giden ticaret heyetimize Anadolu gazetelerı için, gazetecilik okulu mezunu birer genç ve dinç fıkracı tedarik etmeleri lüzumu bildirilmiştir,

MAKALE: Amerikan tercüme bültenleri gelmediğinden bugün makale koymadık. Özür dileriz.

POLİS HABERLERİ: İçkisiz ve kuru bir gün geçtiğinden polise iş düşmemiş, ancak sandık başlarında vukuat beklenmiştir.

TÜRK MUHARRİRLERİ NE DİYORLAR?.. Henüz heryerdeki neticeler belli olmadığından ne diyeceklerini bilemiyorlar.

SON DAKİKA: Seçimlerde Demokrat Parti kazanırsa, bir beyanname ile Türkiyede yeniden Cumhuriyet ve Demokrasi ilân edileceği haber alınmıştır.

İlânlar Bildiğiniz doktor ilânlarından yer kalmadığından diğer ilânlar basılamamıştır. Özür dileriz.

Ek 17. Demokrat, 22 Temmuz 1946

YIL: 1 — SAYI: 22

Abone Bedeli: Yıllığı: 20 Aylık: 11 3 aylık: 6 Liradır.

DEMOKRATEVİ Borsa çıkmazı sokağı: 68-58 Telefon: 1767 Telgraf: Demega ADANA

Sayısı Her Yerde 10 Kr.

DEMOKRAT

HALK İÇİN - HALK TARAFINDAN - HALKA DOĞRU

Pazartesi 22 Temmuz 1946

Hürriyet aşkı, insan olmanın, şeref sahibi olmanın birinci ölçüsüdür .

Dünkü seçimlere C. H. Partisinin zoru hâkim oldu

Demokratlar, netice ne olursa olsun, Seçimlere kazanılmış gözüyle bakıyorlar

Celâl Bayar'ın seçim nutku

Demokrat P. Genel Başkanı sayın Celâl Bayarın evvelki gün İzmirde verdiği seçim nutku, memleketimizin siyasî tarihinde her bakımından ibret ve takdirle okunacak bir vesika kıymetindedir. Vâkıâ, sâdelik ve samimî olmak gibi bir parti lideri için en üstün vasıfları hâiz olan böyle söylev, Türk milletinin önüne serilmiş bir tarih ve iş hakikatidir. O kadar ki, Halk Partisi Başkan Vekilinin nutku şimdi bunun yanında kuru, soğuk ve yavan edasile tamamen arka plâna düşmüş Bayar'ın Saraçoğlundan çok yüksek bir politika adamı olduğunu bir kere daha meydana çıkarmıştır.

Başbakan partisinin yirmi yıllık fetsatile övünmüştü. Bayar ise bilhassa son yedi senelik devlet işlerinde durmuş, bunları şiddetli bir tenkitten geçirmiş ve Demokrat Partinin dâvasını izah etmiştir. Seçim nutukları bir iş muhasebesinden ziyade, siyasî hareketlerin varış ve dönüş noktaları üzerinde tahlilî mukâyeseleri ihtiva eder. Bu itibarla Saraçoğlunun çoğu parti değil hükümet vazifelerinin zarurî tefernuatına giren bir çok işlerden bahsetmesi, Celâl Bayar'ın lehine bir muvaffakiyet olmuş, ve Demokrat Parti lideri onu en can alacak yerinden vurmuştur.

a) Şahsî tarafı,
b) Memleket cephesi,
c) Politika kısmı,
d) Seçim tahlîsi,
e) Parti dâvası.

Şahsî tarafı: Celâl Bayar — yakından tanıdığımız için kuvvetle konuşuyoruz — şahsî ve şahsiyeti etrafında söz söylemeyi ve söyletmesini arzu etmiyen en mütevazı bir adamdır. Mahviyeti, görünüşsüzlüğü onun kadar tercih eden kimsemiz pek nadirdir. Buna rağmen siyasî hayatının İzmire dokunan safhasını o kadar güzel bir üslûnla ifade etmiştir ki, hayranı olmamak mümkün değildir. İkide bir halk çocuğu olduğunu öne sürüp Saraçoğlunun yapmacık hareketi yanında Bayar, kendisini büyük ve hürmet çeken bir sadelikle dinleyicisi tesiri altında almıştır. Siyasî nutuklarında, bilhassa seçim zamanı karşısındaki halka, şahsiyetini bu kadar basit bir açıklıkla tanıtmak her zaman, herkese nasip olmaz.

Memleket cephesi: Demokrat Partinin memleketi düşünüş ve telâkki edişi tarzı Halk Partisine nazaran bütün bütün başka bir görüş tarzına dayandığını hepimiz biliyoruz. Herşeyden evvel vatana, vatandaşa inanan ve güvenen bir zihniyetle memleketin her tarafında kararlı ve istikrarlı bir hak, müsavat, ve adalet siyasetî takip etmek Demokrat Partiyi ideleştiren en birinci vasıftır. Bir yerde söz hürriyeti, çalışma serbestî

(Devamı üçüncüde)

Yolsuz hareketler hakkında tutulan z a b ı t l a r büyük bir tomar teşkil ediyordu

Şehrimizde dün yapılan milletvekili seçimi hükümetin bütün teminatına ve vatandaş haklarının kanuni masuniyetine rağmen hemen her yerde istisnasız bir şekilde C. H. P nin inhisarcı zihniyeti tarafından istismar edilmiştir. Çay karnesi, kahve karnesi, belediye cezaları ve sürgün tehdidi C. H. P seçim propagandasının en zehirli silâhları olarak kullanıldı. Buna mukabil Adanalılar haklarından feragat cihasında da olsa sandık başlarında medenî insanlara yakışan siyasî bir rüşt olgunluğunun en güzel örneğini vermişlerdir.

C. H. P nin müstakbel Kırşehir milletvekili Vali Akif Eyidoğanın görünürdeki tarafsız hareketi celâlettindeo C. H. P gayretkeşliği güttüğü hususundaki

(Devamı üçüncüde)

Seçimde İskenderun-Arsus ve Belan'da tethiş hüküm sürdü

D. Parti karşısında doğrudan doğruya hükümet kuvvetleri vaziyet aldı

İskenderun 21 (Telefonla) — Bugün seçimler başlayınca İskenderun kaymakamının emri ile Emniyet Âmirliği tarafından Demokrat Partiye mensup on vatandaş hiçbir sebep gösterilmesinden nezaret altına alınmıştır.

Demokrat Parti başkanlığı kaymakamlıktan bunun sebebini sorduğu zaman, bunların seçim aleyhinde propaganda yapmaları yüzünden haklarında takibata başlandığı ve başkaca bir cevap verilemiyeceği bildirilmiştir.

Bugün İskenderunun merkezi ve Arsus nahiyesi ile Belan'da büyük bir tethiş hüküm sürmektedir. Burada Demokrat Parti karşısında C.H.P veya başka bir parti değil doğrudan doğruya hükümet kuvvetleri vaziyet almış bulunmaktadır.

Köyler süngülü jandarma kuvvetleri tarafından muhasara altına alınmıştır. Burada yalnız bir geçit bırakılmakta ve bu geçitte Halk Partisinin oy pusalarını taşıyan sandıklar vardır. Demokrat Parti mensupları bu durum karşısında oy kullanmaktan sureti kat'iyede menedilmiştir.

Bugün Belan bucağını dolaştım. On süngülü jandarma çarşı boyunca halk önünde ge-

(Devamı ikincide)

Yeniadana muhabiri Demokratlara hakaret etti

Ceyhan 21 (Özel muhabirimiz telefonla bildiriyor) - Bugün burada seçimler esnasında Adanada çıkan «Yeniadana» gazetesi muhabiri Hakkı Baysal adındaki şahıs, seçim bürolarını dolaşarak (Demokrat Parti, sahtekârlar partisidir: bunlara rey vermeyiniz.) Dediğinden ürkmü meşhud yaptırılarak yakalattırılmıştır.

C. Bayarın Demeci

"Serbest Seçim iddiası aslâ varit olamaz.,,

"PARTİMİZ MİLLÎ İRADEYE TERCÜMAN OLMAK VE MİLLÎ VAZİFESİNİ YAPMAK MAKSADİLE AĞIR ŞARTLAR ALTINDA SEÇİME İŞTİRAK ETMİŞTİR.,

Ankara 21 (özel muhabirimizden telefonla) - Demokrat Parti Başkanı Celâl Bayar gazetecileri kabul ederek şu demeçte bulunmuştur:

"Seçim hazırlıklarının bu dakikasına kadar memleketin muhtelif yerlerinden P a r t i merkezine gelen haberlere dayanarak umumî vaziyeti halkımıza arzetmek lüzumunu duymaktayım:

1 - Memleketin birbirine uzak mıntikalarının bazı yerlerindeki bir kısım köylerde dün ve bugün seçim mazbataları tanzim edilerek seçim yapılmış gibi seçim kuruluna gönderilmiştir.

2 - Memleketin ekseri taraflarından bildirildiğine göre, köylere Partimiz tarafından gönderilen temsilciler birçok yerlerde şu veya bu vesile ile toplanılarak nezaret altına alınmışlar veya yerlerine iade edilmişlerdir. Bu suretle köylerde seçim muamelelerini bu köylerde kontrol etmek imkânsız hale getirilmiştir.

3 - İdare âmirlerinin halk üzerindeki baskı hemen her tarafta bilhassa köylerde bugün en son haddine varmıştır.

4 - Bazı yerlerde Demokrat Partiye rey vereceklerin şiddetle cezalandırılacakları resmî ağızlar tarafından ifade olunmuştur.

5 - Muhtelif yerlerde Parti mensuplarından bir çok zevat tevkif olunmuştur.

Bütün bu hareketlerin memleketin muhtelif yerlerinde ve aynı şekilde ve aynı zamanda vuku gelmesi bunların bir sistem dahilinde yapıldığını ve aynı kaynağa dayandığını göstermektedir. Bu şartlar altında serbest seçim iddiası bahsi mevzuu olmazsa da, Partimiz millî iradeye tercüman olmak ve millî vazifesini yapmak maksadiyle yukarda arzedilen ağır şartlar altında seçime iştirak etmiştir.,,



Demokrat Parti Başkanı CELÂL BAYAR

Demokrat Parti izmir de seçimleri bıraktı

Ankara 21 (Özel muhabirimizden telefonla) - İzmirde her an artan tethiş hareketleri, jandarma ve polis kuvvetlerinin bir kanun ve nizam dinlemiyerek Demokrat Partiye rey ve receklerin ellerinden oy pusalarını alıp imha etmeleri üzerine Demokrat Parti saat 17 de bir protestoda bulunarak seçimi bırakmıştır.

İçelde Demokratlara şimdiden seçimi kazanmış nazarile bakılıyor .

Seçimle ilgili birçok C. H. P ciler mahkemeye verildi

Mersin 21 (Telefonla) — Bugün yapılan seçimler neticesinde oylarının tasnifi yapılan Mezitli köyünde 300 D. P 59 Halk Partisi, Karaduvar köyünde, 430 D.P 40 Halk Partisi.

Çeşmeli köyünde 138 D.P

(Devamı ikinci sahifede)

İstanbul'da

D. P nin kazandığı çok kuvvetle muhtemel

Yalnız reylerin tasnifinde Demokrat Parti aleyhine bir vaziyet ihdasından korkulmakta

İstanbul 21 (Telefonla) - Bugün saat 16 ya kadar şehrimizin muhtelif semtlerinde sandık başlarından alınan haberlere göre seçim faaliyeti hararetli fakat oldukça sakin geçmiştir. Halkın sükûn ve iştiraki ümit edildiğinden fazla olmuştur. Umumî kanaate göre reylerin çoğunluğu Demokrat Parti listesine verilmiştir. Bu nisbet semtlere göre, yüzde 60 tan yüzde 90 a kadar yükselmektedir. Birçok sandık başlarında yapılan tazyiklere rağmen İstanbullu seçmenler reylerini serbestçe kullanabilmek imkânını bulmuşlardır.

İstanbul Demokratt Parti başkanı Kenan Öner geç vakit gazetecileri kabul ederek şu beyanatta bulunmuş ve demiştir ki :

« Haber aldığıma göre reylerin tasnifi esnasında Demokrat Partinin kazandığı anlaşıldığı takdirde ki bu muhakkaktır, müracaatlar değiştirilerek Demokrat Parti aleyhine bir tasnif yapılacağından korkulmaktadır. İlk neticeler yarın öğleden sonra, son neticeler ise ancak perşembe günü belli olacaktır.»

Seçim Yolsuzlukları

Haymananın birçok köylerinde seçim iki gün evvel yapıldı

Ankara 21 (Özel muhabirimizden telefonla)— Haymananın bazı köylerinde seçimin iki gün evvelden yapıldığı anlaşılmıştır. Demokrat Parti mümessilleri bu köylere gittikleri zaman seçim mazbatalarının yapılıp seçim kuruluna gönderildiğini öğrenmişlerdir. Oylar yakalmış ve Demokrat Parti mümessilleri bu oylardan bir kısmını alarak Demokrat Parti merkezine getirmişlerdir.

Durum bir zabıtla tevsik edilmiştir.

Diyarbakır'ın bazı köylerinde de seçim yine bir gün evvel yâni cumartesi günü yapılmıştır. Tokat'ın Niksar ilçesinde ve Kastamonu'nun bazı köylerinde de keza seçimler 21 temmuzdan çok evvel yapılmıştır.

Gazeteciliğimiz güme gidiyor!

Yazan: NİHİL

Parti mücadeleleri hengâmesinde olanlar bize oldu. Okuyucu gözünde gazetecilerle muharrirler mühim miktarda prestij kaybetiler.

Sebahları iki gazeteyi yanyana koyan okuyucu aynı haberin birinde nasıl ötekinde nasıl çıktığını, aynı fikrin birinde nasıl, ötekinde nasıl muhakeme edildiğini, aynı olayın birinde nasıl, ötekinde nasıl te'vil ve tefsirlere uğradığını gördükçe hakkımızda ne düşünür kim bilir ?

Okuyucu psycholoj'si bu kadar tartaklanmağa gelir mi hiç ?

Halk dilinde avukat çok söylenen, gazeteci yalan yanlış yazan meslek mensupları olarak söylenirdi zaten.... Hakikatte bu iki meslek hakikati ortaya koymak için icad edilmiştir. Avukatın çok söylemeğe mecbur olması meçhullerler bulandırılmış hakikatlerin bünyelerindeki saflığı kanun ve adalet ışığına kavuşturabilmek sevdasından gelir. Gazeteçinin de hayatı elbette yalanlar ve yanlışlar kıyametinin ortası değildir.

Lâkin ne yapalım ki hakikat ba'zan hakikatsizlik ederek nazlı bir i'tina ile sisler ve bulutlar ardına saklanmak i'tiyadındadır.

Frenklerin bir sözü var : Doğru ekseriya doğruya benzemez.

Zavahir var, bevatın var menfaat ve telâkkilerin çarpıştığı mücerred bir âlem var.

Doğruyu söyleyeni dokuz köyden kovarlar ve dokuz köyden kovulmağı göze alan fedailer var. Benim doğru dediğime sen eğri dersin senin eğri dediğinine ben doğru gözü ile bakarım. Lâkin kim doğru ile eğrinin birbiri ile sarmaş dolaş olmasını icap ettiren bir sezaket, bir müşereet kanunu varki bunlar derde devadır.

Kadının körlüğünü her vesile ile yüzüne vuranlar, mahkeme-

— Devamı üçüncüde —

Ek 18. Seyhan, 10 Mart 1947

SEYHAN

10 Mart 1947 PAZARTESİ

İDARE YERİ : ADANA YENİ POSTANE YANINDA SEYHAN MATBAASI

P. K. : 129 — Telefon No. : 1831

Sayısı 5 Kuruştur — Şimdilik Haftada Bir Çıkar Ticari, Siyasi Halk Gazetesi — Yıl : 1 — Sayı : 1

Niçin Çıkıyoruz?

Yayın hareketlerine bugün dört gündelik gazete ve üç dört tane haftalık, aylık mecmua ile iştirak eden Adanada Cihan harbinden evvel Hilmi Paşanın ve Taha Torosun şahsî gayretlerile çıkan Ticaret Odası mecmuasının intişar sahasından çekilmesinden sonra iktisadî hareketleri takip edecek tüccar ve esnafın fikir ve dileklerine tercüman olacak bir Ticaret gazetesinin de yurt hizmetine katılması çok tanberi his edilen bir ihtiyaç idi.

İstanbulda ve İzmirde çıkan Ekonomi ve Ticaret gazetelerinin gördüğü rağbet bu ihtiyacın fiilî bir delilidir. Her yerin kendi işlerini güdecek mahalli gazetesi olur.

Türkiyenin dördüncü şehri olan Adana eskidenberi memleketin en geniş ve en feyizli ziraat bölgesi olduğu kadar yine kendi ürünlerini işliyecek fabrikalarile ehemmiyeti günden gün artan bir sanayi bölgesinin de merkezidir.

Diğer taraftan Cihan harbinden sonra cenub ve şarkî Cenuba doğru inkişaf eden Dış Ticareti Adana Mersin ve İskenderunun ekonomik bakımdan önemini artırmış ve bu muhit hal kına yeni ödevler hazırlamış, yeni iş sahası açmıştır.

Ticaretimizin inkişafı yolunda (Seyhan Gazetesi) de hissesine düşen vazifeyi ifa etmek emelile yayın sahasına atılmaktadır.

Ticarette Başlangıç ve teşebbüs

ÖMER ÇİFTÇİOĞLU

Geçen hafta ölümiyle bütün Türk milletini arkasından ağlatan ve dünya sanat aleminde boşluğu hissedilecek eşsiz sanatkâr Cemal Nadiri burada hürmetle anarken birkaç sene evvel yapmış olduğu bir karikatüründe hiç unutmam.

Bu karikatürde Musevilerde ki ticaret zihniyetini ve teşebbüsle onlara yerleşmiş her Musevinin ticaret yapmak ticarethane kurmak ve muvaffak olmak azmini çok kuvvetli olarak tebarüz ettirmişti.

Yine bu karikatüründe Ticaret büyük sermaye ile yapılır başlanır zihniyetinin de noksan olduğunu Ticarette Teşebbüsün en başta geldiğini izah etmekte idi.

Karikatür şöyle idi.

— Sonu Sahife 3 de —

Haftanın kısa ticarî haberleri

İthalat faaliyeti günden güne artmakta ve gelen malları tüccarlarımız gümrük anbarlarında bekletmeden çekmektedirler.Bunların maksadı yeni mallar gelmeden piyasayı tutmaktır. Bir taraftan da yeni siparişler devam etmektedir.

§ Amerikanın açtığı kredi ile Devlet Demir Yolları 62 lokomotif satın alacaktır.

§ İngiliz firmaları bir taraftan kendi dahilî ihtiyaçları ve diğer taraftan İngilteredeki hali hazır kömür buhranı yüzünden binnisbe az sipariş kabul ediyorlar ve eski siparişlerde de mühlet istiyorlar.

§ Memleketimizde iyi cinsten çeltik tohumu ithaline Ticaret Bakanlığı müsaade etmiştir.

§ İstanbul limanına gelen İsveç gemisiyle çinko, boya, makine aksamı, cam, galvanize tel olmak üzere 150 ton eşya getirilmiştir.

§ Devlet Demir Yolları yolcu tarifelerinde daha istifadeli ve yolcular lehine tadilât yapmıştır. Bu tadilâtın yük katarlarına da teşmili arzu olunur.

§ İstanbul sanayicilerinden mürekkep bir heyet Ankara'ya giderek Sanayi Odası teşkilâtı ve Sümerbank Yerli Mallarının sanayicilere verilmesi hususlarında temaslarda bulunacaktır. Sanayi Şûrâsının toplantı tarihi de tesbit edilecektir.

§ Geçen hafta iç piyasada gıda maddeleri durgun gitmiştir. İstanbula istihsal bölgesinden 40 - 50 ton zeytinyağı gitmiş ve ekstra yağ 293 den 285 e düşmüştür. 251 e kadar yemeklik ve 237 ye sabunluk yağ vardır. Sade yağ ve turyağı biraz yükselmiştir. Urfa 540, Turyağ 305. 2 milyon liralık keten tohumu ihracatı yapıldığından fiyatlar 129 e yükselmiştir. 110 kuruşa kadar çıkan susam fiatları 105 e kadar inmştir. Mısır 25 30, bezelye 45—50, nohut 40 - 45, İspanyol 75,8 dir. Patates 18 -25 arasındadır.

§ Sümerbankın İtalyaya gönderdiği heyet külliyetli miktarda pamuklu mensucat satın almıştır.

§ Devlet Deniz Yolları idaresinin Etrüsk vapuru 300 kişilik bir heyetle İngiltereye hareket etmiştir. Bu heyet İngilterededen satın aldığı 6 korveti getirecektir. Vapurumuz gelirken bir çok manifatura eşyası yükliyecektir.

§ Akar vapurumuz Amerikadan petrol ve Sunset vapuru da motorin benzin getirmiştir. Gaz bollaşmış ise de tenekesizlik yüzünden serbest ve bolca tevzi edilemiyor. Tevziatın bir mikdar arttırılması çaresi aranıyor.

Dış Ticaretimizin yeni istikameti

İkinci cihan harbinden evvel başta Almanya ve İtalya olmak üzere harici ticaretimiz başlıca Orta Avrupa ile yapılırdı. İngiltere, Fransa, Amerika ile ticaretimiz ikinci derecede idi. Cenup komşularımızla alış verişimiz azdı. Harp esnasında yollar kapalı olduğu için ancak müttefiklerle ticaret yapabildik.

Harp sonu dış ticaret istikameti değişmiştir. Suriye, Irak, Mısır ve Hindistana kadar Cenup ve Cenubuşarkî ticareti inkişaf yolunu tutmuştur. Avrupa memleketleriyle ticarî münasebetlerimiz yer yer eski nisbetleri değiştirerek yine baki kalmakla beraber İngiltere ve Amerika ile münasebetlerimiz ön plânı tutmuştur. Bilhassa sanayi ve tarım kaikınmalarımızın tahakkuku için bu iki memleketle şimdiden geniş ölçüde muamele yapmağa başladık Bu yolda büyük malî ve ekonomik inkişaf hareketlerini takip ederken bize şimdiden iyi bir müşteri olacağı belirtilerini gösteren ve coğrafya ile, tarih ile sıkı sıkı bağlı olduğumuz yakın komşularımıza ait ticaret havadislerine de sütun ayıracağız.

Vagon derdi

İzmirliler tütünlerininin sevki için kâfi vagon bulamadıklarından şikâyet ediyorlar. Ticaretimiz Cenup istikametindede inkişaf yolunda olduğundan ayni dert bizim bölgemizdede vardır. Bu sebeple Demir yolları idaresinin yeni gelen veya tamirden çıkan vagonlardan bir kısmını da Seyhan bölgesine tahsis etmesini dileriz. Hükûmetin münakalat meselesine ne derece önem verdiğini biliyoruz. Peyderpey taşıt vasıtaları geldikçe tatlî ferahlık artacaktır. Bununla beraber yolları ve taşıt araçlarını bir saat bile muattal bırakmıyacak şekilde seyrü sefer tarifelerini ve işletmeyi daha verimli hale koymak imkânları da her halde mevcut olduğundan bu yolda da faaliyetlere intizar ederiz.

Çukurovada pamuk ekimine başlandı

Çukurovadaki bazı büyük çiftçiler de pamuk ekim işine başlanmıştır. Bu suretle erken olarak toprağa atılmış bulunan pamuk tohumu makineden (mibzerden) ziyade el ile ekilmektedir. Makine ile ekilen daha bir müddet sonra başlıyacaktır.

ÖĞÜTLER

KUMAR

Ticaret gazetesinde Kumar ticaretinden de bahsetmek yersiz görülmemelidir. Bu cemiyete musallat olan belâların en korkunçlarından biri olan kumarla mücadele etmek yolunda içtimaî ve meslekî bir vazifedir.

(Kumar kötü bir iptiladır, Kumar zararlıdır, Kumar yasaktır) diye her gün bir öğüt makalesi yazılsa hiç bir faydası olmayacağına göre kumar yasağını tatbik ettirmek için terbiye bakımından ailelere, mekteplere ve icraat bakımından hükûmete baş vurmaktan başka çare kalmıyor.

Her yasağın bir müeyyidesi vardır. Kumar gibi içtimaî suçların da peşinde gezecek yasakçıları olur.

Arasıra gazetelerde bir fıkra çıkar: (Köşe başlarında, meydanlarda göz önünde bir takım baldırı çıplaklar top lanıp kumar oynuyor, aldırış eden olmuyor, bunların oynadığı oyun kumardan da iba ret değildir, saidilleri kandırıp dolandırıcılık, yan kesicilik de yapıyorlar, bu yüzden cinayetler de eksik olmuyor. Zabıtai mania bununla meşgul olmalıdır) gibi ağır yazılar yazılır. Eğer bu yazılar göze çarptıysa birkaç gün kollar gezer, bir gösteriş yapılır, bir kaç kumarcı basılıp karakola, mahkemeye götürülür. Kâfi delâile dayanmayan zabıt varakaları kanaat bahş olmayınca çokcası kumarcılar beraat edip işin içinden çıkar. Yakayı böyle kolayca sıyıranlar ertesi gün daha büyük bir cesaretle tekrar işe koyulurlar; ve böylece devam eder, gider.

Bunu gören gazeteci eğer medenî cesaretine güvenebilirse daha ağır bir yazı yazmağa mecbur olur: (İlgili memurlar ihmal ediyorlar... göz yumuyorlar...) deyecek olur. Fakat bu çok tehlikelidir. İftira suçundan bu sefer kendisi sorguya çekilir. Tevatür beyyinesi para etmezse öteki kurtulur, beriki dilinin belâsını çekmiş olur.

Adliyeciler usulü muhakemeye,kanun metinlerine bağlıdır. Emniyet teşkilâtı ileri giderse belki ortaya (otorite ve hürriyet) meseleleri çıkar.

Bununla beraber her hal de bunun bir çaresi, meselenin kanunî bir hal yolu var dır. Bütün zabıta kuvvetleri birleşip buna mani olmak için yalnız bir himmet ister.

Seyhan

Ek 19. Bugün, 19 Haziran 1947

Başmuharriri : CAVİD ORAL
HAZİRAN 19 PERŞEMBE 1947
YIL : 7 — SAYI 2075
İDARE YERİ: Çakmak Caddesi ADANA Tel. 1134-Pos. k. 48
FİYATI 10 Kr.

BUGÜN

Siyasi — İktisadî — İçtimaî — Günlük gazete

Dr. Zekeriya Özveren
Günün her saatinde hastalarını kabul ve tedavi eder.
Adres: Kuru köprü Trahom Dispanseri karşısı Telefon 1626

Üç Amerikan Yardım Heyeti Şehrimizde

General Oliverin Başkanlığındaki Heyetle İktisadî Heyet Dün Ankaradan; Amiral Herman'ın Başkanlığındaki Heyet de İzmirden Şehrimize Gelerek Kendilerile İlgili Tetkiklere Başladılar

Gl. Oliverin (Bugün)e demeci

" Memleketin şimdiye kadar gördüğümüz parçaları bizi aşka düşürdü. Türk yurdunun bu parçasına da âşık olacağımıza şüphe etmiyorum "

Amerikan yardım projesi ile ilgili olarak bölgemizde tetkiklerde bulunmak üzere üç Amerikan heyeti muhtelif saatlerde uçakla şehrimize gelmişlerdir. Tümgeneral Oliver'in Başkanlığındaki Albay Whisner, Albay Brenster, Yarbay Carty ve Türk Genelkurmayından Tuğgeneral Rüştü Erdelhün, Kurmay Albay Hüseyin Ateşmen, Kurmay Yarbay Cemal Aydınalp ve Kurmay Yüzbaşı Sadri Sarpıdan mürekkep heyet saat 9,38 de hava meydanına inmiştir.

Heyeti hükümet adına Valimiz Zühtü Durukan, ordu adına Tümgeneral Hakkı Güvendik ile garnizon kumutanı Albay Hüseyin Ünalan, şehir adına da Belediye Başkanı Hazım Savcı karşılamıştır.

Kendisine « Hoş geldiniz » diyen valimize general Oliver, karşılık olarak :



GENERAL OLİVER

« — Sizi gördüğümüze dolayı çok memnun oldum. Çok güzel bir seyahat yaptık. Bilhassa tayyarecilerimiz bizi çok iyi götürüp getiriyorlar, » demiştir.

Bundan sonra basına beyanatta bulunan General şunları söylemiştir :

« Buraya gelmiş olduğumuza çok memnunuz. Buradaki hayat şartlarını öğrenmek hususunda bilhassa itina edeceğiz. Memleketin şimdiye kadar gördüğümüz parçaları bizi adeta aşke düşürdü. Bu rayı da çok seveceğinizi ve Türk yurdunun bu parçasına da âşık olacağımıza hiç şüphe etmiyorum. Size, Amerikan Milletinin dostluk, sevgi ve saygılarını getiriyorum. Hergün iki memleket arasındaki dostluk ve samimiyetin daha ziyade artacağına da şüphe yoktur. »

General Oliver ve maiyeti ihtiram kıtasını teftiş etmeleri sonra Valiyet makamına nezaket ziyaretinde bulunmuş ve Mersine gitmiştir. Heyet bugün Mersinden şehrimize dönecektir.

* * *

Başkan Truman mecburî askerliğin lüzumunu izah etti

Başkan, Askeri Hazırlığın Harbi Kazanmak Gayesini Değil, Fakat, Bunu Önlemek ve Birleşik Amerikanın Barışın Bekçisi Olmak Yolunda Giriştiği Taahhütleri Yerine Getirmek Gayesini Güttüğünü Belirtmiştir

Vaşington 18 (a.a) — Princetone üniversitesinin 200 üncü yıldönümü münasebetiyle bu üniversitede bir nutuk söyleyen Başkan Truman, Birleşik Amerikanın daha zayıf memleketlere, totaliter rejim ve tahakkümlere mukavemet edebilmesi için yardımda bulunabilmesini sağlamak üzere memlekette mecburî ve umumî askerî hazırlık sisteminin kabulü lüzumu üzerinde ısrad etmiştir.

Başkan, sözlerine şöyle devam etmiştir :

«Birleşik Amerikanın gösterdiği her zaaf, kuvvetli veya kuvvetsiz düşman milletler arasında bizim bu günlerdeki müsevi üstünlüğümüzden vazgeçtiğimiz endişesini uyandıracaktır. Birleşik Amerikanın malikolduğu kuvveti idame ettirebilmesi için en demokratik, en ekonomik ve en müessir çare olarak vasıflandırdığı umumî ve mecburî askerî hazırlık lüzumu üzerinde tekrar ısrar eden Başkan Truman; böyle genel bir askerî hazırlığın bir zaruret olduğuna işaret etmiştir.

Amerika ordu kuvvetinin idamesi zımnındeki sözlerine devam eden Başkan, bir ve müstakil milletlerin hürriyetlerini korumak ve herhangi tahribatından kalkınmak yolunda Birleşik Amerikaya güvendikleri için bu kuvvetlerin Amerikada bulundurulmasının lüzumlu olduğunu ifade etmiştir.

Fransız parlâmentosunda Türk grubu

Paris 18 (Radyo) — Fransız parlâmentosunda bir Türk grubu teşkil edilmiş, bu gruba kömünistler hariç bütün partilere mensup saylavlardan birçoğu girmiştir. Bu grup Türk dostluğunu temsil edecektir. Grup başkanlığına M. Dupra getirilmiştir.

Amiral Hermann'ın Demeci

"Benim grupumun vazifesi de General Oliver'in grupunda olduğu gibi, iki memleket arasındaki dostluğu geliştirmek ve kuvvetlendirmektir.,,

" Denizle sarılmış bir memleket olmak itibariyle Türkiyenin gözlerini denize çevirmesi yerinde olur."



AMİRAL HERMAN

İzmirde incelemelerde bulunmuş olan Amerikan Deniz heyeti, dün saat 12 de Amiral Herman'ın başkanlığında uçakla şehrimize gelmiş hava meydanında Vali, Garnizon komutanı ve Belediye Başkanı tarafından karşılanmıştır. Heyet uçaktan inerken bando tarafından marş çalınmış ve askerî bir kıtamız selâm resmini ifa etmiştir.

Heyet başkanı Amiral Herman uçaktan iner inmez bir muhabirimizin mülâkat talebi üzerine uçakta şu beyanatta bulunmuştur :

« — Türkiyenin diğer taraflarında daha evvelce şöe bulunmuştum. Fakat bu kısmına ilkdefagelliyorum. Havadan gördüğümüze göre, burasını da Türkiyenin ziyaret ettiğimiz diğer yerleri gibi güzel ve misafir perver olacağını tahmin etmek güç bir şey değildir.

Burayı gelişmiz bilhassa Türkiyenin büyük kıyı limanlarını görmek bakımından ilgilidir. Antelyayı ve Mersini havadan gördük Yarın İskenderunu görmeye gideceğiz. Türkiyenin iktisâdedeki kalkınmasında pek büyük rolü olacak olan bu limanlarını tevsiini hususunda Türkiyeye iyi bir rehberlik edeceğimizi ummak isterim.

Denizle sarılmış bir memleket olmak itibariyle Türkiyenin gözlerini denize çevirmesi yerindedir. Deniz ticaretindeki yerini de artırması iyi olur. Keza bu ticareti denizde muhafaza edecek olan ticaret filosu üzerinde durması da gerekir.

Benim grupumun başlıca maksadı, Türkiyenin bu neticelere varabilmesi hususunda kendisine nasıl yardım edebileceğimizi tetkik etmektir. Benim grupum, General Oliver'in grupunda olduğu gibi aynı zamanda dostluğumuzu geliştirmek ve kuvvetlendirmek yolunu aramaktadır. (Sonu ikinci sahifede)

İKTİSAD HEYETİNİN İNCELEMELERİ

Amerikan Dışleri Bakanlığı iktisad müşaviri Mr.P.Mc Cabe ile Mr. H. Commings ve heyete refakat eden Türk General Kurmaylarından Kurmay Yarbay Seyfi Kurtbek ve Sümerbank adına da doktor mühendis Şahap Kocatopçu, dün saat 10 50 de uçakla Ankaradan şehrimize gelmişlerdir.

Heyet, hava meydanında Sümerbank müessese müdürü Hasan Özbir, Sümerbank bez fabrikası müdürü adına Celil (Sonu ikinci sahifede)

Meclis, dünden itibaren Yaz tatili yaptı

Buğday Fiyatları Hakkındaki Soru Ciddî Münakaşalara Yol Açtı

Ankara 18 (Özel muhabirimizden) — B. M. Meclisi on buçukta reis vekillerinden Fikret Silayın başkanlığında toplandı. Gündemine dahil meddelerin müzakeresine devam etti. Ahmet Oğuz (Demokrat), Ahmet Çınar (müstakil) ile hababat fiyatları hakkında sordukları bir sual takririni cevaplandıran Ticaret Bakanı, geniş izahatta bulundu.

Bundan sonra, Ahmet Oğuz (Demokrat) konuştu. Hububat ithal ve ihracı mıktarı hakkında sorduğu suallo cevaplandırılmadığından dolayı hayretini izhar etti.

Gizli bir celsede bu hususun aydınlanabileceğini ifade etti. «Hububat politikasını hükümetin yüksek meclise bildirmek istemediği bir hakikattir» dedi.

Ticaret Bakanı tekrar söz aldı. Eldeki stok miktarının köylü tarafından bilinip bilinmemesinde ne gibi bir fayda mülâhaza edileceğini anlamadığını beyan etti :

(Sonu üçüncüde)

Dün Akşamki Yangın

Sümerbank bez fabrikasında büyük bir yangın çıktı - Bütün mahalle ciddi bir tehlike atlattı

Dün akşam saat 22,15 de Sümerbank Bez Fabrikasında şehir halkını heyecana veren büyük bir yangın çıkmıştır. Vaktin oldukça geç ve fabrikanın idare memurlarının vazife halinde bulunmaması gibi sebeplerle yangın çabucak önlenememiş, bu yüzden büyümüştür. Yangının sebepleri hakkında esaslı bir malûmat edinmek mümkün olamamışsa da fabrika mahitinde dolaşan söylentilere göre başlangıç şöyle olmuştur :

İşçilerden bir kısmı saat 22 sularında maraşogluhane yanında bulunan pamuk balyalarından biri- (Sonu 3 üncü sahifede)

Edremit Belediye Başkanı Hakkında Tartışmalar

Ankara 18 (Özel muhabirimizden)— Büyük Millet Meclisi bugünkü toplantısında Milli Korunma kanunu hükümlerine aykırı hareketten hükümlü Edremit Belediye reisi Cevdet Denizer'in mahkûmiyet ilâmının infazının neden geri bırakılmış olduğuna dair İsmail Hakkı Çevioğlu (Demokrat) Adalet Bakanından sorduğu suali cevaplandırdı. Verilen takrirde hangi şartlar altında ilâmın infazının geri bırakılacağı izah edilmekte, Bakanın bu hususa dair ne düşündüğü sorulmaktadır.

Adalet Bakanı, sözlerinde, ilâmın infazının geri bırakılıp bırakılmadığı hakkında şimdiye kadar herhangi bir ihbarın yapılmamış olduğunu, af talebinin hükümet tarafından sevkedilmediğini, alâkanın talebi üzerine komisyonca bu işe ehemmiyet verilmediğini, fakat bu hususta dair bir malûmat edinmek mümkün olamamışsa da fabrika mahitinde dolaşan söylentilere göre başlangıç şöyle olmuştur :

İşçilerden bir kısmı saat 22 sularında maraşogluhane yanında bulunan pamuk balyalarından biri- (Sonu 3 üncü sahifede)

DÜŞÜNCELER

Beslenme

Dr. Cezmi Türk

Artık millî beslenme işleri en liberal memleketlerde dahi devletin görecği son ödevler içine girmiştir. Bundan sonra da bitebilen görecektir.

Bizim gibi, bilhassa birçok bölgelerinde en normal zamanlarda dahi gıda kifayetsizlikleri olan ve hele besleme işlerinin pek bozuk düzen gitmesinden ; çocuk ölümlerinin korkunç rakamları dahi iyi bilinmeyen memleketlerde, devletin bu ödevi en kutsal bir millî vazife haline girer.

Amâ devletin bu işe yapacağı bilgisiz veya aydınma ve nazarî bir mûdahalede beklenen faydayı vermez. Hattâ çoğu zaman tersine ve zararlı neticeler de verebilir. Onun için :

Devletin millî beslenme işlerini isteliyan, deneyen, idarecileri aydınlatıcı veriler veren bilim organları bulunmak lâzımdır.

Yoksa bugünkü şartlar altında bu bakımdan halk sağlığını idareye kalkmak, pusulasız ve haritasız bir gemi ile açık deniz seyyahatine kalkışmak kadar acıklı ve empirik bir kaptanlık olur.

Şu halde : sadece para ve plân bir şeyin kesin ilâcı değildir. Teşhissiz tedaviye kalkışmak ve bilgisiz reçete yazmak kadar zararlı ve hiç değilse israftır. Bunda da bergeyden önce bilgi ve bilim disiplini ve itaadi ister. Bunlarsız bu sahada bizler millet işi yürütülemez. Değilse, yüzümüze gözümüze bulaştırır ve halkın karşısında beceriksiz sahne komedyacıları durumuna düşeriz.

Türkiye halk cumhuriyetini kurmak ve Türk milletinin istikbalini korumak ödevini üzerine alan ve hattâ yıllardır da bunu ilke ile örtünmekte bulunan C. H. P. nin; millî beslenme işleri üzerinde de bir ana programı bulunmalıdır. Ancak ondan sonradır ki :

Beğendiğimiz hükümetlere bir alanda işlenmiş proje ve plânlar vererek veya yaptırarak objektif neticeli eserler elde edilebilir. Yoksa emîyane bir tahlir de olsa, daha iyi tesir etmiş diye tekrar edeyim :

«Lâfla peynir gemisi yürümez.»

Millî beslenme; en yakın gelecekteki millî savunmamız da ana silâhdır. Buna inanı edelim.

Ek 20. Tüksözü, 19 Haziran 1947

PERŞEMBE 19 HAZİRAN 1947 — Kuruluş tarihi 1 OCAK 1924
İDARE YERİ : Adana Abidinpaşa Caddesi - Telefon 1810

TÜRK SÖZÜ

Sayısı: 10 Kuruş — GUNDELIK SIYASI GAZETE — Sayı: 6942

Sahip ve Başmuharriri FERİT CELAL GÖVEN
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden TEVFİK CAN
Yirmi Üçüncü Yıl

Üç Heyet Bölgede İncelemeler Yapıyor

General Oliver'in Değerli Sözleri

Erlerinizi Beğendim; Türk, Şüphe Yok En Iyi Askerdir

General Oliver ve arkadaşları tetkiklerde bulunmak üzere Mersine gitti; bugün Adanada incelemelerine devam edecek

Amerikan donanmasının dostane ziyaretlerinden sonra İngiliz donanması da temmuzda Türkiye'ye dostane bir ziyaret yapacaktır. Aşağıdaki resimmiz dostane bir ziyaret yapan Amerikan donanmasından bir uçak gemisini gösteriyor.

Truman doktrinimin tatbikatmolmak üzere Türkiye'ye yapılacak Amerikan yardımı üzerinde memleketimizde incelemek maksadiyle dün şehrimize üç Amerikan heyeti gelmiştir.

Dün saat 9.38 de ilk olarak Tümgeneral Oliver ve arkadaşlarını taşıyan uçak Adana Hava meydanına inmiştir. General Oliver Hava meydanında Vali Zahtü Darukan, Tümgeneral Hakkı Gedik, Garnizon Komutanı Albay Kazım Ünalan, Belediye Başkanı Hazım Savcı ve subaylarımız tarafından karşılanmışlardır. Meydanda selâm resmini ifa eden askerlerimizi teftiş eden General Oliver teftişi müteakip General Hakkı Güvendik'e hitaben şunları söylemiştir:

«Askerlerinizi çok iyi buldum. Türk, şüphe yok ki, en iyi askerdir.»

Gl. Hakkı Güvendik de Gl. Oliver'e şu mukabelede bulunmuştur:

«Daha da iyi olacağız; bu mu hakkıktır.»

Değerli misafirimiz, valimizin bir suatine şu karşılığı vermiştir:

«İyi seyahat etsin. Türk pilotları bizi çok gezdiriyorlar.»

General bu kısa mülâkattan sonra Hava meydanında hazır bulunan «Türksözü» ve diğer basın temsilcilerini kabul etmiş ve şu demeçte bulunmuştur:

«Buraya gelmiş olduğumuza çok memnunuz. Buradaki hayat şartlarını öğrenmek hususunda bilhassa itina ile hareket edeceğiz. Şimdiye kadar gördüğümüz yerler, bizi adeta aşka düşürdü. Burayı da çok seveceğimize ve Türkiyenin bu parçasına da aşık olacağımıza hiç şüphe yoktur.

(Sonu üçüncü sahifede)

Türk - İngiliz Dostluğu

Bir İngiliz Parlamento Heyeti Davet Ediliyor

Ankara 18 (a.a) — B.M.M. nin bugünkü toplantısında Antalya Milletvekili Nurullah Sumer İngiliz Parlamentosunun davetî üzerine Londrayı ziyaret etmiş olan B.M.M. heyetinin bu ziyaretle alâkalarını çok isabetli ifadelerle iki millet arasındaki çok sıkı bağları ve dostluk duygularını anlatmış ve demiştir ki:

«Bu ziyaretimizin bundan başka ayrıca mühim olarak Türk İngiliz dostluğunun teza hürlerinin ve Türk-İngiliz ittifakının barış ülküsüne bağlı iki millet bakımından taşımakta olduğu kıymetin bir kere daha belirtilmesine vesile teşkil etti Dar

(Sonu ikinci sahifede)

B.Ş.K. TRUMAN'IN YENİ BİR DEMECİ

Barışa bağlanmak en büyük vazife ve hizmettir

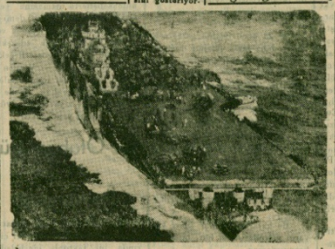
Princetone 18 (a.a) — Princetone üniversitesinin 200 üncü yıldönümü münasebetiyle bu üniversitede bir nutuk söyliyen Başkan Truman Birleşik Amerika kanın daha zayıf memleketlere totaliter tazyikler ve tahakkümlere mukavemet edebilmeleri için yardımda bulunulabilmesini sağlamak üzere memleketin mecburi ve umumî askerî hazırlık sisteminin kabulünün lüzumu üzerinde durmuştur.

Başkan sözlerine şöyle devam etmiştir:

«Birleşik Amerikanın göstereceği her zaaf, kuvvetsiz veya kuvvetten düşmüş milletler arasında hazım dünyadaki manevî üstünlüğümüzün vazgeçtiğimiz endişesini uyandıracaktır.

Birleşik Amerikanın muhtaç bulunduğu kuvveti idame ettirebilmesi için en demokratik, en ekonomik ve en müessir bir çare olarak vasıflandırdığı umumî

(Sonu üçüncü sahifede)



Londra 18 (a.a) — Amiralliktan bildirildiğine göre Temmuz sonunda Akdenizde bir gezi yapacak ve bu arada İstanbulu ziyaret edecek filo iki uçak gemisi, iki kruvazör, ve 4 torpito muhribinden terekküp edecektir.

İktisatçılar heyeti dünkü tetkiklerinden memnun

"Adana bölgesi çok verimli olup üzerinde durulması faydalıdır,,

İkinci heyet yine Ankaradan saat 10,50 de gelmiştir. Bu heyet Amerikan askeri heyetinin ekonomik grubunu teşkil etmekte ve Amerika İşgüeri Bakanlığı ekonomi müşavirlerinden Mr. Mcguire ile Mr. Cummings'ten terekküp etmektedir.

Heyet hava meydanında iktisat müdürü Macit Celasun, Sümerbank Bez ve İplik Fabrikası müdür vekili Celâl Hızal tarafından karşılanmış ve Sümerbank Fabrikasında misafir edilmiştir. Daha evvel İstanbul, İzmit, Hereke, Bursa, Gemlik, Karacabey ve İzmir bölgelerinde ekonomik tetkikler yapan bu heyet dün Sümerbank Bez ve İplik Fabrikası

(Sonu üçüncü sahifede)

Amiral Herman'ın başkanlığındaki sekiz kişilik Amerikan deniz heyeti de İzmirden hareketle dün saat 13 de Adanaya gelmiştir. Amiral Hermann ve arkadaşlarını hava meydanında vali Zahtü Durukan, Garnizon Komutanı Kazım Ünalan ve Belediye Başkanı Hazım Savcı ile subaylarımız karşılamışlardır.

Yapılan askeri merasimi takiben basın temsilcilerine Amiral şu demeçte bulunmuştur:

«Adanaya ilk defa geliyorum. Havada iken edindiğim intibaa göre, bursası da Türkiyenin diğer yerleri gibi güzeldir. Halkının misafirperver olacağından şüphem yoktur.

«Buraya bilhassa güney limanlarımızda, bu arada Antalya, Mersin, İskenderun limanlarında tetkikler yapmaya geldik Türkiyenin gelecekteki kalkınmasında önemli bir rol oynıyacak olan bu limanların mükemmelleştirilmesi hususunda iyi bir rehberlik edebileceğimizi ummaktayız.

«Denizlerle çevrili bir memleket olmak itibariyle Türkiyenin gözlerini denizlere çevirmesi yerinde bir harekettir. Kesa deniz ticaretindeki ilgisini ve hamlelerini arttırması ve bu ticareti denizde muhafaza edecek bir ticaret bahriyesi üzerinde de titiz davranması Türkiyenin hakkıdır.

«Gördüğümüz vazifeyi, Türkiyenin bu neticelere varabilmesini sağlıyabilmek hususunda kendisine nasıl yardım edilebileceğini incelemektir. Biz aynı zamanda iki memleket arasındaki dostluğu kuvvetlendirmek gayesini de bilhassa gütmekteyiz.

«Bursası, vatanım Vaşingtona o kadar benziyor ki, adeta kendimi yurdumda sanıyorum.»

(Sonu üçüncü sahifede)

Türkiyenin Gözlerini Denizlere Çevirmesi Yerinde Bir Iştir

Amiral Herman'ın Basına Demeci

Yüksekliklerde iken edindiğim intibaa göre Adana da diğer yerler gibi güzeldir. Şehir halkının misafirperver o duğu şüphesizdir

Millet Meclisi Ağustosa Kadar Tatil Yapıyor

Parti grupları ile askeri malûllerin terfihi ve daha bazı tasarılar kabul edildi

Ankara 18 (a.a) — B.M.M. bugün öğleden önce Tevfik Fikret Silay'ın, öğleden sonra da Kâzım Karabekir'in başkanlığında iki oturum yaparak Eskişehir Milletvekili Ahmet Oğuz ve Bursa Milletvekili Ahmet Çınar'ın hububat fiyatları hakkında Hükümetçe alınan son kararla dair Ticaret Bakanlığından sözlü sorusuna Bakan Atıf İnan'ın Eskişehir Milletvekili İsmail Hakkı Çevik'in Edremit belediye başkanı Cevdet Denizer hakkındaki ilâm hükmünün vaktiyle tatbik

[Sonu üçüncü sahifede]

Bulgaristandaki Kaynaşmalar

Komünist aleyhtarı çete hareketi gittikçe yayılmakta ve kuvvetlenmekte

Atina 18 (a.a.) — Anadolu ajansının özel muhabiri bildiriyor — Bulgaristandaki son hadiseler, bilhassa memleketin her tarafında zapılmakta olan tevkifler bir taraftan korku yaratırken diğer taraftan umumi hoşnutsuzluğu hissedilir derecede kuvvetlendirmekten de hali kalmamıştır.

Gelen haberlere göre, Rodop dağlarındaki komünist aleytarı partizanlar hareketi de ayni unsurların tesiri altında genişlemek te devam etmektedir. Dağa çıkanları bulmak ve bu partizanların sayısını artırmak hareketi durdurmak için resmi makamların gayretleri, şimdiye kadar herhangi bir görünür neticeye varmamıştır. Bu milliyetçi çetecilerin hareketi geçmek için münasip zamanı bekler gibi görünüldüğü söylenmektedir.

Diğer taraftan öğrenildiğine göre Günov Bulgaristanda yeni bir teşkilât kurulmuştur.



M. Bevin

Bevin Paris Temaslarını Bitirdi; Londraya Döndü

Rusyanın Mümanaatına Rağmen Avrupanın Kalkınması Hakkındaki Marşal Plânı Kati Olarak Tatbik Edilecek

Paris 18 (a.a) — Bevin bu akşam Paristen ayrılmaktadır

Londra 18 (a.a) — Dışişleri Bakanı Bevin bu akşam Pariste Fransız bakanları ile görüşürken Avrupanın ihtiyaçlarını süratle tespit eden bir liste hazırlanmak üzere bir mütehassıslar komisyonunun teşkilini teklif edecektir. Bu komisyon muhtelif komitelere ayrılacak ve bütün Avrupa devletleri, mezkûr komitelere teknik temsilciler göndermeye davet edilecektir. Liste mümkünsa ekonomik mahiyette olacaktır.

İngiliz hükümet mahfillerinde beyan olunduğuna göre, Marşal'ın teklifini diğer devletlerin içişlerine müdahaleyi istihdaf eden bir

[Devamı üçüncüsahifede]

MİNİK

Cenubun İlk Büyük Çocuk GAZETESİ

Yakında Bekleyiniz!.

Çıkaranlar : *Nevzat Güven, Ressam Necmi Şenel*

(Türksözü) ve (Keloğlan) Yazı Ailesi

Nagy'nin Vaşingtonda Verdiği İlk Demeç

"Rus Suikastile Koğuldum; Macar Davasını Elimde Tutmaktayım,,

Vaşington 18 (a.a) — Vaşingtonda bulunan eski Macar Başbakanı Nagy basına aşağıdaki demeçte bulunmuştur:

«Sovyet polisi Macar Milletinin ekseriyetle seçilen üyelerinden bazı insanı usullerle sözde ihanetler elde etmektedir. Amerikan Dışişleri Bakanlığı mümessillerile oktaianazar teatilerinde bulunacağımın Rusya komünistlerin suikastleri neticesinde Macaristan istiklalini kaybetmiştir. Ve Macar milleti de bundan asla mesul değildir. Memleketimin

Sonu üçüncü sahifede

Geceki Yangın

Sümer Bank Bez Fabrikasında Korkunç Bir Yangın Oldu

Dün gece saat 22 sıralarında Sümerbank Adana Mensucat fabrikasında büyük bir yangın olmuştur. Gazetemiz makineye verilirken hâlâ devam etmekte olan bu yangın hakkında aldığımız malûmatı sırasiyle bildiriyoruz:

Yangın önce henüz tesbit edilmiyen bir sebepten lojman kısmının arkasında bulunan pamuklu balyalarından çıkmış ve marangozhane yağ ve benzin deposu ile lojmanlara sirayetinden sonra itfaiye haberdar edilmiştir. Bu arada fabrika itfaiyesi de derhal faaliyete geçmişse de o saatte şehir suyunun bulunmaması yangının büyümesine sebep olmuştur.

Vakayerinde söndürme ekiplerine bizzat direktiflerde bulunan Vali Zahtü Durukan bu bü-

(Sonu ikinci sahifede)

Ek 21. Yeni Adana, 20 Haziran 1947

SAHİP VE BAŞMUHARRİRİ
AHMED REMZİ YÜREĞİR
Kuruluş T. 1918
29 uncu Yıl
No. 6692
Telefon : No. 1743
P. K. No. 117
Sayısı 10 Kuruştur

20 Haziran 1947 CUMA

Yeni Adana

GÜNDELİK SİYASİ HALKÇI AKŞAM GAZETESİ

Toprak tevziatı başladı

Ankara 20 (Hususi muhabirimiz bildiriyor) - Toprak dağıtımına başlanmış olduğu hakkında ilk haberler gelmiye başlamıştır. Malatyada 165 topraksız aileye devlet topraklarından 12171 dönüm yer verilmiştir.

Bölgemizde bulunan Amerikan askerî heyetinden üçü bugün Adanadan ayrıldı



Amerikan askeri heyetinden'biri, şehrimiz hava meydanından uğurlanırken

Heyet Başkanı General Oliver (Yeni Adana)ya Son Bir Beyanatta Bulunarak Dedi ki :

Başaracağınıza emin olduğum büyük ilerleyişinizi tekrar görerek sevinç duyarım

Dost Amerikanın güzide evlâtları askeri törenle uğurlandı

General Oliver'in başkanlığındaki askeri heyetle Amiral Hermann'ın deniz heyeti, Albay Mitchell'in buyruğunda bulunan uçaksavar ekibi ve diğer taraftan da endüstri grupu bölgemizde yapmakta oldukları incelemelerine bugün öğleye kadar devam etmişlerdir.

Üç gündür arasız devam eden incelemeler Adana, Mersin, Hatay bölgelerinde olmuş, dün Yumurtalık limanının üzerinde iki defa da uçakla uçuş yapılarak Yumurtalık'ın havadan görünüşü de tesbit edilmiştir. Varılan kanaate göre, güney bölgesinde büyük ve modern bir liman meydana getirilmesi kararlaştığı takdirde, Yumurtalık'ın tercih edileceği umulmaktadır.

***

Dün akşam Milli Mensucat fabrikası tarafından, endüstri heyeti şerefine, fabrikanın bahçesinde, büyük bir ziyafet verilmiştir. Başta vali Zühtü Durukan



Gazetemize beyanatta bulunan General Oliver.

olmak üzere vali muavini Emin Refik Kuruş, garnizon komutanı Kâzım Ünalan, endüstri hey'eti mümessillerinden kurmay yarbay Seyfi Kurtbek, Dr. müfettiş Şahap Kocatopçu, bölge garnizon komutanlığı emir subayı Yzb. Muammer Yenersoy, belediye başkanı Hazım Savcı, D.P. başkanı Ömer Başeğmez, C.H.P. başkanı İbrahim Burduroğlu, bölge ekonomi müdürü Macit Celasun, Tarım Bakanlığı Pamuk şubesi müdürü Nejad Turgay, çiftçiler birliği başkanı Fazlı Meto, pamuk üretmen çiftliği müdürü Zeki Sayar, bölge ekonomi müdürlüğü müfettişi Nadir Aral, Milli Mensucat fabrikası sahiplerinden Mahmut Has, Emin Özgür, Mehmet Muhaddisoğlu, Milli Mensucat muhasibi Nezir İlker, başmakinist Mahmut Canberk, öğretmen Kemal Pehlivanoğlu ziyafette bulunmuşlardır.

Ziyafet sona erdiği vakit Amerikalı dostlarımız Milli Mensucat fabrikası sahiplerine teşekkür etmişler ve: "—Bu kadar samimi bir sofrada her mesleklerden, her sınıftan, gerek Halk Partisinden, gerek Demokrat Partiden kültürlü, aydın Adanalıları bir arada görmek bize ciddan seviç veriyor. Bilhassa Halk Partisi ve Demokrat Parti başkanlarının birbirlerine karşı bu derece samimi, güleryüzlü görünüşleri içimize ferahlık vermiştir,, demişlerdir.

***

Endüstri hey'eti bugün de Mersin ve Tarsus taraflarında incelemeye çıkmışlardır. Akşam şehrimize dönecek olan hey'et yarın Adanadan ayrılacaktır.

***

Amiral Hermann'ınbaşkanlığındaki büyük deniz heyeti ile albay Mitchell'in başkanlığındaki uçak savar hey'eti de bugün öğleden önce uçakla bölgeminden ayrılmışlardır. Hey'etler Adana'dan ayrılırlarken vali Zühtü Durukan, garnizon komutanı Kâzım Ünalan, belediye başkanı Hazım Savcı ve daha bazı ileri gelen kişiler tarafından meydanda yolcu edilmişlerdir.

***

General Oliver ve buyruğundaki heyet ise hava meydanına saat 12,35 de gelmiştir. Sayın general ve arkadaşları meydanda Vali Zühdü Durukan, tuğgeneral Hakkı Güvendik, garnizon komutanı Kâzım Ünalan, belediye başkanı Hazım Savcı,bir bölük asker tarafından ve bando ile karşılanmıştır. Bu arada arkadaşımız Ayhan, değerli misafirimize Oliver'e yaklaşarak iyi yolculuk dileğinde bulunmuş ve Adana'dan ayrılırken "Yeni Adana„ için bir diyeceklerı olup olmadığını sormuştur. General, arkadaşımızın bu sorusuna şu sözlerle karşılıkta bulunmuştur:

" Bu bölgede çok faydalı seyahatler yaptık. Temas ettiğimiz halk ve bölgenizin münbit arazisi bizi çok müthassis etti.Hepinize başarılar, iyi günler dilerim. Ümit ederim ki, ileride gene güzel yurdunuza gelmek imkânını bulur ve başaracağınıza emin olduğum büyük ilerleyişinizi-

(Sonu sahife 4 de)

Son Rus darbesi nerede olacak ?

Eden Sovyet Politikasını Yeniden Şiddetle Tenkit Etti



M. Eden

Londra 20 (A.A) — Bugün öğleden sonra Avam Kamarasında dış siyaset hakkındaki müzakereleri açan Eden, dünya hâdiselerinin aldığı istikamet karşısında bissettiği endişele reşaret etmiş ve demiştir ki:

«Milletlerarası kurucu bir anlaşmaya varılmaktaki imkânsızlık Avrupa işbirliğinin tekrar sağlanması yolundaki gayretleri felce uğratmıştır.»

Petkofun tevkifi, Bulgar muhalif saylavlarının atılması hakkında Eden şunları söylemiştir:

Böyle bir hareket tarzının millete kendi istediği hükümet şeklini seçmek hakkını sağladığı nasıl iddia olunabilir.

Edene göre, Bevin tarafından Macar hâdiseleri hakkında Rus hükûmetinden malûmat talep edilmiş olması, sadece münakaşa götürmez bir hakkın kullanılması değil, aynı zamanda Sovyetler birliği hükûmetine kendisinden bir talep vaki olmadan yapması gerektiği vazifeyi hatırlatmaktır.

Eden'in kanaatine göre, Yunanistanda komünistler girişiklerî çete faaliyeti ile Amerikan yardım planını akim bırakmağa çalışmaktadırlar.

Eden, şu suali sormuştur:

« Son darbe nerede vurulacaktır. Finlândiyada mı İtalyadamı? Bununla beraber Eden'e göre, bu hâdiselerin en göze çarpacak misali Macaristan hâdiseleridir.

DÜNYA TURUNA ÇIKAN AMERİKAN UÇAĞI İSTANBUL'DAN AYRILDI

Dün gece İstanbul vali vekilinin misafirlere verdiği ziyafet Türk - Amerikan dostluğunun yeni bir gösterisine vesile oldu.

İstanbul 20 (a.a) Dün gece İstanbul vali ve belediye başkanı vekili Amerikan uçağı ile gelen misafirler şerefine Taksim belediye gazinosunda 150 kişilik bir ziyafet vermişlerdir. Bu ziyafette Amerikan büyük elçisi ve bayan Wilson, ordu müfettişi Orgeneral Nuri Yamut, deniz komutanı, vilâyet ve belediye erkânı, Amerikan başkonsolosu, Amerika tebaasının ileri gelenleri, Türk ve yabancı ajans ve basın temsilcileri, yabancı matbuat ateşeleri, şehrimizin çeşitli teşekkülleri temsilcileri ve bayanları hazır bulunmuşlardır.

Ziyafet Türk-Amerikan dostluğunun semimi bir gösterisi şeklini alan bir neşe içerisinde geçmiştir.

İstanbul vali ve belediye başkan vekili Amerikan tekniğinin ve Amerikan havacılığının mükemmel bir örneği olan muazzam uçaklarla muntazam ve devamlı devrialem seferlerinin birincisini yapan Amerikalı dostlarımızı saygı ile selâmlamış ve kısa bir demeçte bulunmuştur.

Amerikan büyük elçisi Vilson, vali vekilinin demeçine şu nutukla mukabelede bulundu:

" - Yurtdaşlarımıza karşı İstanbul halkının göstermiş olduğu misafirseverliğe kendim ve onlar namına teşekkürlerimi sunarım. Amerikan umumi efkârına mallâmat vermekle mükellef olan gazetecilerin, Dünyanın şu mühim anında İstanbul'da bulunmuş olmalarından çok memnunum. Burada daha fazla kalmalarını çok isterdim. Fakat bu kısa ziyaret esnasında da fevkalâde ehemmiyetli olan Türkiye'yi daha iyi anlamak icap edeceği intibaı ile ayrıldıklarına inanıyorum. Kadehimi Türk halkının ve sayın Cumhurbaşkanı İnönü'nün şerefine kaldırıyorum. „ Büyük elçiden sonra San Fransisko belediye başkanı Rojör Latham yurtdaşları memleketimizin misafiri olmaktan duydukları memnunluğu haydetmiştir.

İstanbul 20 (a.a) Amerika uçağı dünya turu seyahatine devam etmek üzere bu gece saat 1,18 de Yeşilköy hava alanından hareket etmiştir.

Yürürlükte olan inkilâbımızın ruh ve manasına sadık kalmalıyız

Sâkit hâdeden mensuplarının memleketimize geliş ve gidişlerinin uyandırdığı güzünündeki aksülâmel, hususi meclislerde kendilerine yapıldığını duyduğumuz hükümdarlara mahsus yedi yerden yedi defa yer öpmek gibi saygı tezahürleri, şimdilik, bu toprakların kapılarını, her isteyene, istenildiği gibi açmanın doğru olmadığını göstermektedir .

Birinci cihan harbini takip eden seneler içinde İngiliz sömürgelerinden birinin hükümdarı bir münasebetle İngiltereyi ziyaret etmiş. Kalabak bir maiyet ve muhteşem bir kıyafetle yapılan bu ziyaretten maksat, şarklı hükümdarın bir parça da gözlerini kamaştırıp İngiliz kudret ve azametini nazarlarında ciddî surette canlandırmak olduğu için, onda bu kanaati uyandıracak bütün tesisler, ordu ve donanmaya ait bina ve birlikler gezdirilmiş. Bu arada meşhur Londra kulesini de ihmal etmemişler.

Bilindiği gibi bu kule, hem İngiliz imparatorluk hazinelerinin muhafaza mahalli, hem bir hususî mahpetli hapishane, hem de ve kısmen bir müzedir.

Bu münasebetle, burada İngiliz ceza usullerinin muhtelif devirlere göre tekemmül edegelen tedip ve tertip vasıtaları da teşhir edilmektedir ki, bunların içinde bir de idam sehpası vardır. Bu sehpa, şarklı hükümdarın o vakte kadar gördüklerinin hiç birine benzer bir şey olmıyacak ki dikkatini çekenlerden biri de bu sehpa olmuş ve sormuş:

- Bu nedir?

- İdam sehpası.

- Yal Demek bununla idama mahkûm insanlar öldürülür, öyle mi?

- Evet.

- Peki, şimdi bunun bir tecrübesini yapmak mümkün olmaz mı?

Bu soruya muhatap olan İngiliz mihmandar evvelâ şaşalar ve sonra hükûmdara anlatmak ister ki bir idam hükmünün bir vâkıa haline gelebilmesi için bir çok formalitelerin yerlerine getirilmesi lâzımdır. Hele basit bir arzu ile bir manevra yapar veya bir temsil verir gibi adam idam etmenin imkânı yoktur.

İngiliz mihmandarını dinleyen hükümdar, bunun üzerine maiyetine döner ve elile içlerinden birine işaret ederek yanına çağırır ve mihmandara söyler:

- Sizde yoksa ben size bulayım işte. Bu adamı idam edin de göreyim!

- İ...

(Sonu sahife 2 de)

SÜMERBANK FABRİKASI YANGINI

Hâdisenin sabotaj olup olmadığı tahkik ediliyor

Genel Müdürlükten şehrimize bir heyet geldi

Sümerbank şehrimiz Mensucat fabrikasında evvelki gün çıkan yangın hâdisesini yerinde incelemek üzere Sümerbank genel müdür muavini Nazif İnan ve ve teknik müşavir Sükûti Sözen bugün uçakla şehrimize gelmişlerdir. İzinli bulunan fabrika müdürü Seyfa Yaltırım da trenle bugün şehrimize gelmiş olacaktır.

Güven sigortası mümessili Celâl Edige de yangın etrafındaki incelemesini derinleştirerek zarar miktarını kesin şekilde tesbite çalışmaktadır. Sümerbank müfettişlerinden Hüsnü Özmen de yangın üzerindeki incelemesini genişletmektedir. Yarımki sayımızda yangının sebepleri ve bunun bir sabotaj olup olmadığı hakkında okuyucularımıza bilgi vermeğe gayret edeceğiz.

Saçma Bir Vesika !

Türk topraklarını istiyen Ermenilerin B. Milletler teşkilâtına yazdıkları mektubu yayınlıyoruz

Ermeni Meselesi Halledilmezse Dünya Sulhu İçin Bir Tehlike Mevzuu Olurmuş

Nevyork, 19 (Arkadaşımız Cehdi Şahingiray bildiriyor)-Ermeni kongresini müteakip birleşmiş milletlere yapılan müracaatla gönderilen mektubun suretini gönderiyorum :

BİRLEŞİK MİLLETLER KURULU GENEL SEKRETERİ TRYGVE LİE

Nevyorkta 30 Nisanda açılıp 4 Mayısa kadar Waldorf Astorya otelinde toplanan dünya Ermeni kongresine iştirak eden 700 delegenin iştirakiyle kabul edilmiş olan Ermeni meselesinin halledilmesini Birleşik Milletler teşkilâtına şerefle taktim ediyoruz. Bununla beraber geçen Mayıs ayında Moskovada toplanmış olan Dışişleri kongresine taktim edilen Ermeni meselesi layihasının bir suretini de bu mektupla beraber sunuyoruz.

Amerikadaki milli Ermeni komitesinin himayesi altında bulunan dünya Ermeni kongresi Yakınşarkta, Avrupada,Amerikada ve Amerikanın 27 dost milletlerinde birinci dünya harbinden sonra barınan Ermeni halkını temsil ediyor.

Ermeni halkı müttefik kuvvetler tarafından verilen kararların hemen tatbik edilmesini bütün Ermeni temsilcileri bir sesle arzu ediliyor.

Bunun için Birleşik Milletler aşağıda zikredeceğimiz se-

(Sonu Sahife 4 de)

Ek 22. Millet, 1 Aralık 1949

MİLLET

PAZARTESİ - PERŞEMBE GÜNLERİ ÇIKAR

Yıl 1 Sayı : 1 (Tamamen Tarafsız Siyasi Halk Gazetesi) 1 - 12 - 1949 Fiatı : 5 Kuruş

Gerekçe

VATANIN bir kül halinde hergün biraz daha tekâmül ve yükselmesi için elden gelen her gayreti göstermek, basit bir memleket idealidir. Bunun tahakkukuna herşeyden evvel çalışmak mümkündür. Şu veya bu tarzı prensip gösterip, diğerlerini hiçe saymak (Vatan bir küldür, tecezzi kabul etmez!) diyen Atanın bu sözüne bir nazire yapmak lâzımsa (cemiyet faaliyetlerinin cümlesi bir g yeye ermenin tek çalışmasıdır, tecezzi kabul etmez!) diye biliriz. Bu itibarla biz de gücümüz yettiği kadar bu gayret kervanına katılmağı bir borç biliriz. Gaye; herhangi bir hizbe hizmet, veya diğerine tariz olamaz. Bu toprağın çocukları olmak hasebile cemiyet hayatımızın tekâmülü ve vatanımızın yükselmesi için elzem gördüğümüz hususlarda çabalamak ve hak bildiğimiz yola sadık birer köle gibi boynumuzu koymaktır. İyi kimden gelirse gelsin, kimin olursa olsun iyidir! Kötü, dostumuzda, veya hatta kendi safımızdadır diye, iyi olamaz! Binanaleyh yolumuza devam ederken belki dostlarımızı da gücendirmek zorunda kaldığımız da olacak. Fakat biz sadece cehdimizi uğruna harcadığımız vatan ve milletimize bir hizmet görekilirsek kendimizi bahtiyar sayarız!..

MİLLET

İş Bilenin Kılıç Kuşananındır!.

Gazetemizin neşrine takaddüm eden formalitenin tekâmülünde Adana Emniyet Müdürlüğünün, en büyüğünden en küçüğüne kadar ahenkli bir aile düzen, anlayış ve süratini göstererek yaptığı muamele cidden teşekkürü değer model bir inceliktedir.

Milli Savunma - Orman Koruma ve nihayet Seyhan Vilâyeti!

Elektrik Fabrikasında ağaç kırımı var !

Hatırımızda kaldığına göre, 1928 senesinde, Alman AEG firması Adana Elektrik fabrikasının temelini attığı vakıt, bir hayli ağaçta dikmişti. Sonraları bu ağaçlar, muazzam fabrika binasının kamuflajını yaptılar. Uzaklardan ve hâtta yakınlardan, şaha kalkmış bir yeşillik ,meşherenin fabrikayı yalnız setrettiği değil, güzel bir koru manzarası arzettiği görülürdü. İnsanın gönlüne bir serinlik, bir ferahlık üfierdi. Fakat sonra ne oldu ? Hangi el ve hangi selâhiyet bu otuzu tecavüz eden ağacı kökünden kesip attı!? Fabrikanın fersahlarca uzaktan sırıtıp görünmesi bir şey ifade etmez mi oldu? Ve daha bir sürü istifhamlar !...

Sözü burada bir vak'aya nakledeceğim. 1942 senesinde İstanbulda bir davâya şahit olmuştuk. Mevzu şu: Laleli-Genç Türk caddesi No: 42 de oturan Avukat Fevzi Bazman'ın, karşısındaki bir türbe mezarlığında bulunan kuru bir ağaç taklidi var: Evinin nezaretini kapıyor. Zaten hayata gözlerini çoktan kapayan o, ağaçtan çok, çalı azmanına benzeyen bu üç beş dal yığınının kaldırılmasında bir mahzur yoktur mulahazasile, ağaç kestiriliyor. Bunu haber alan orman kuruma memurları derhal formaliteyi tamamla yıp, sevgili avukatımızı mahkemeye veriyorlar. Davâ tam sekizay sürdü. Az kalsın hapislere düşecekti. Bereket versin dostlar tavassut etti de, bir hayli para cezasile avukat Fevzi Bazman yakasını sıyırabildi !..

Bu basit bir maceraydı. Ve kamûfle edilmiş bir ışık deposunu soyup, çıblatmıyordu. Halbuki: Şimdi elektrik fabrikası etrafındaki otuzu herhalde bir hayli öteye geçen ağaç toprakla bir ediliyor. buna rağmen ses çıkaran bir kimse meydana çıkmıyor.

Şimdi soruyoruz: Milli savunma memleket senayinin şiryanı mesabesindeki elektrik fabrikalarının kamuflajına artık ehemmiyet vermeğe lüzüm görmiyormu? Orman Korumacı memur dostlarımız bu (Evlat katilliğini) görebilmekten okadar uzakmıdırlar? ve nihayet vilâyet bu hûsusta ne düşünüyor ?!!?. Davâya ehemmiyeti nisbetinde kıymet verilmesini bekliyoruz ! . .

Ne bu perhiz, bu ne lâhnaturşusu !?

Belediye Fen Müdürlüğünde birbirini nakseden kararlar !.

Bir refikimiz Adana Belediyesinden bahsile bir takım vesikaların hülâsalarını yayınlamıştı. Bunaiik sayının hemen akabinde bir ceyap vermek civanmertliğini gösteren erkânı kiram, ezcümle bir yerde şöyle diyorlardı: Sabık inşaat kontrol memuru Esad Sevinç ihbarlarını hususî mahiyette yapmıştır. Badema bu iddialarını geri almıştır !) Bir kere daha bu cümlenin gözden geçirilmesini bilhassa rica edeceğiz. Eğer dikkat edilirse, ihbara bir takrir çeşnisi veriliyor. Mübarek, belediye değil, Büyük Millet meclisi. Aynen alırsak : Belediye mebusanından olup; fen dairesi milletvekili bir takım ihbar takrirlerini reise her neka-

Lütfen çeviriniz

TASA

Biz İnsan Değilmiyiz ?

O filmi gördünüzmü, bilmem. Bir Dr. Siklops vardı. Acayip enjeksiyonlarla bir yığın insanı kendine köle etmeğe muvaffak olmuştu. Birgün bu köleler bilinemez nasıl bir tesirin ilcai ile isyan ettiler. Hep bir ağızdan (Biz insan değilmiyiz?) diye bağrışıp doktorun hücresine saldırdılar. Fakat bunların hepsi dev doktorun yanında bir mana ifade etmiyecek kadar aciz ve çelimsizdiler. Doktor muazzam bir hücrede muhkem ve mağrur oturuyor, küçük bir delikten galeyanı dikiz edip korkunç dişlerini sıkarak dehşet veren gülüşünün hırpalayıcı seslerini aksettiriyordu!...

Bu bir filimdi. Bu gün (Biz insan değilmiyiz?) diye yazınca tedai ettim. Evet, memleketimizin en müsmir bir mıntıkası, hiç bir sıhhat kaidesi, hiç bir zirai imkân, ve hiç bir iktisadî durum düşünülmeden, geçitler tıkanarak, tarlalar bataklığa ifrağ edilerek, hastalıklara tezgâh kurarak ve nihayet oralarda yaşıyanları kale almıyarak lâğımların akıtılmasına devam ediliyor. Mükerrer müracaatlar, yalvarmalar, gözyaşları bugüne kadar bir netice vermedi. Nüfusu 120 bine varan bir şehrin hergün biraz daha artan lâğım mahsulleri evlerin içine girecek bir şekilde akıp gidiyor. Kanı olan, insanı hakir görmiyen, samimi olarak iş yapmak istiyen bir adam çıkıp acaba bu kronik yapan derde bir çare bulamıyacakmıdır? Yirminci asırda böyle bir Afrika zihniyetinin yıkılması için bu zavallıların yerine, biz de (Biz insan değilmiyiz!) diye bağırsak, yoksa Dr. Siklops gibi bir canavar kahkahasının korkunç böyürmesi menhus dişler arasından kulağımızamı ulaşır!?!?!

BİRİSİ

Ek 23. Demokrat, 19 Mart 1950

İmtiyaz Sahibi
Ömer Başeğmez
İdare yeri : Hükümet civarı, Demokrat Matbaası - ADANA Telefon 1747
Posta Kutusu No. 16

Demokrat

"Bütün Demokratlar kendilerine düşen mes'uliyeti ve şerefli vazifeyi müdrik olmalıdırlar.,,
Enver Batumlu

Yıl: 4 Sayı 1012

"Şu halkın mülkünü seyret, harâbabad ikâmısa
Şu mülkün halkını söylet sana feryad ikâmısa,,,

19 Mart 1950 PAZAR

PARTİLERİMİZ

Yazan: Prof. Remzi Oğuz ARIK

VI

Kendisine içeride ve dışarıda hürmet, eşitlik, hakimiyet vaadedilen sonra da konstrüktif metodla çalışanlar gözünde (ham madde) haline düşen, yıllarca şu Ankara asfaltlarından geçemeyen, orada dolaşamıyan halkımızın refaha kavuşması için öne sürülen iktisat sistemi de bir başka felaket olmuştur.

Gördüğü şeylere dikkat eden bir aydın olarak düşünüyoruz ki: Türkiyemizin başlıca istihsal, ithal, ihraç bölgelerini, Anadolunun altı yedi deltasında toplamak mümkündür. Bu deltalar da Hataydaki gibi - meydana getirilecek asfalt şebekesi, Liman tesisleri, baraj vesair işlerle nehirlerin temizlenmesi, rıhtımlanması, bu deltalara göre ayarlanacak demir ve kara yolları sistemi, bugün kü Türkiyede bambaşka bir iktisadi Türkiye ile bizi karşılaştıracaktı. Böyle bir müşahedenin gerektireceği hareketleri memleketimizde aramak bir hayaldir.

Yani, yerli ve yabancı, her türlü bağdan, sıkıntıdan kurtarılması taahhüt edilen Türk halkını iktisat planımızla kurtarmış değiliz, plansızlıktan ibaret bu iktisat pilanımızla, o halkı bu gün ağır bir geçim derdile baş başa, banka kapılarında bir kaç kuruş kıredi, yahut keyfi olarak işleyen heyetleri karşısında toprak dilenirken buluyoruz.

Ev, iskan, toprak gibi esaslı tek iktisat ve geçim işini yörütmemiş bulunduğumuz, hayvancılık, tohumluk, meyvecilik, pamuk, hatta tütün, maden ve orman gibi yaşama kaynaklarını tesadüflere bıraktığımız, sel, deprem, yangın gibi felaketler karşısında her zaman yalnız para ve eşya yardımı toplayan heyetlerden başka tek verimli tedbir tutmadığımız Türk halkı, kurtuluş savaşları sonuna ne emellerle girmişti. Ona bu emellerine karşı, iktisat bahsında sunulan mucize: Devletcilik olmuştu.

Şahsen bizim Türkiyemiz için, şöyle topdan devleteciliğin aleyhinde bulunmak, aklımızdan geçmez, fakat bir atarşiye, bir nevi kendi kendine yeterliğe ulaşabilmek üzere ele alındığını sandığımız bu devleteçilik mekteğimizde ne hallere girmiştir.

Türk halkına, kaçırılan yüzyılları kazanmak, bunun için de devleteciliği sistem olarak almak, çaresiz gibi gösterilmişti. Şeker sanayii gibi bir kaç tecrübe bu sistem hakkında ne kadar az şey bilindiğini gösterdi. Devlet bu tecrübelerinde son derece bir kâr düşkünü hırsı gösterdi, köylüden aldığı pancara o kadar az para veriyordu ki, vaadettiği primler kazanç hırsının uyandırdığı korkılığı silmemiştir. Bundan başka devlet daha bu ilk teşebbüslerinde bile sosyal, yetiştirici bir gaye takip etmekten ne kadar uzak, sadece imtiyazlı bir rakip olduğunu da göstermiştir.

Bu teşebbüsler Türkiyenin kaderine el koymuş bulunan ve iktisat, ticaret bilgisinden, tekniğinden-devlet ve millet ölçüsünde - uzak görünen vatandaşlarımızın elile tatbikına koyulmak taydı. Bu işler zararla kapatılan zararını da, halka pahalı satarak, çok ağır bir istihlak vergisi ile kâra çeviren devlet oyunları haline girince halka şaşkınlık çöktü.

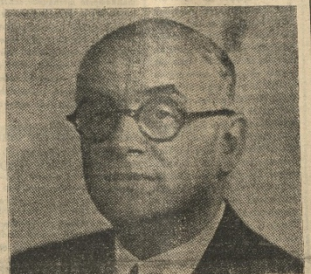
Devleteciliğin tatbik yeri olan müesseselerde iş alanların, her türlü ölçüden, insafdan uzak imtiyazılar olarak zulmetlere boğulması bu zararların temelini teşkil edince, halk bu teşebbüsler de iftihar ve sevinç du-

(Devamı Sa. 3 Sü. 3 de)

Başkan Celâl Bayar Dün Şehrimize Geldi

Alanda partililer tarafından tezahüratla karşılanan Bayar Mersini de ziyaret etti

Demokrat Parti Başkanı bugün yapılacak olan Gaziantep il kongresinde bulunmak üzere bu sabah saat 6 da hareket etti



Düş Uçakla Şehrimize Gelen D.P. Başkanı Celâl Bayar

Bayar Gazetecilerin Sorusunu Cevaplandırdı

Demokrat Parti Gaziantep il kongresinde hazır bulunmak üzere dün Ankaradan hareket eden parti başkanı Celâl Bayar yanında İçel milletvekili Dr. Celâl Ramazanoğlu olduğu halde saat 13.30 da uçakla şehrimize gelmiştir. Başkan Bayarı karşılamak üzere Bahçe, Osmaniye, Ceyhan ve kazan ilçelerinden Demokrat heyetler sabahtan itibaren şehrimize gelmiş bulunuyordu. Celâl Bayar bu heyetlerle bir likte başta il başkanı Dr. Hil

Devamı Sa. 2 Sü. 5 de

Demokratparti Seçimleri kazanacak

Koalisyon kabinesi Seçimlerin emniyeti bakımından lüzumludur

Eskişehir 18 (Telefonla) Demokrat Parti Başkanı Bayar dün Eskişehirden hareketinden evvel gazetecilerin sordukları sorulere aşağıdaki cevapları vermiştir.

Devamı Sa: 3 Sü: 1 de

Kısmî Af tasarısı Yarın görüşülüyor

Tasarının genişletilmesi için D. Parti teklifi alâka ile karşılandı

Ankara 18 (Telefonla) — Güneştay hükümeti tarafından hazırlanan ve meclis gündemine alınan kısmi af kanunu tasarısı pazartesi günü görüşülecektir. Bilindiği gibi ancak bir kısım siyasi suçlara münhasır bulunan kanun tasarısı uzun bir müddettenberi siyasi çevreleri işgal etmiş ve hiç de bugünün şartlarına uygun bulunmamıştı. Bu arada Demokrat parti çevreleri de affın daha şümullü bir şekle sokulması için müzakereler sırasında gayret sarfedeceğini ihsas etmiştir.

Demokrat Partinin bu yoldaki temayülü C.H.P. li milletvekilleri arasında da benimsenmeği gibi görülmektedir. Hakikati halde ancak mahdut bir kitleyi içine alan af kanunu

Devamı Sa: 3 Sü: 4 de



Adalet Bakanı Fuat Sirmen

Avusturyayı Boksta 5-0 mağlup ettik

İstanbul 8 (Telefonla) - Avusturya Glagen furto boks takımile İstanbul mualeliti ara

Devamı Sa: 3 Sü: 4 de

Bayram Çevik'in dünkü duruşması

Maktulün ölmeden bir kaç müddet önce yazdırdığı arzuhal

"Hayatım tehlikededir, tahti emniyete alınmasını dilerim"

Bundan iki hafta kadar önce şehrimizin adliye sarayı karşısında feci bir surette işlenen cinayetin duruşmasına dün de ağır cezada devam edildi. Bildiği gibi uzun zamandanberi taraflar arasında

Devamı Sa: 3 Sü: 3 de

18 Mart

Çanakkale zaferimiz törenle anıldı

Aziz şehitlerimizin mubarek ruhları taziz edildi

Dün 18 Mart 1915 Çanakkale deniz zaferinin 35 yıldönümü idi.

Geçen büyük harbin bilhassa Rusyanın mukadderatını tesbit eden en büyük dö

Devamı Sa: 2 Sü: 1 de

Ayın Aynasında

KARDAN ADAMLAR

Yazan: AY

Kardan adamlar ateşten, alevden, parıltıdan, pırıltıdan korkarlar. Yeni bir ocağın kurulmasını yeni bir ışığın yanmasını bunun için istemezler. Ve bunun için ışık üfler, ocak söndürürler. Niyetlerini perdelemek maksadile de yangın tehlikesinden söz açarlar.

Geçmiş bir temmuzu bile ağızlarına alamazlar; dilleri erir.

Geçmiş bir temmuza bile bakmaktan çekinirler; gözleri akar.

Kardan adamlar baştan, omuzdan, koldan erimiye başlar. Suları, son muhavemet olarak, biraz aşağılarda yeniden dondüğü için başları küçüldükçe, omuzları düştükçe, kolları inceldikçe karınları büyür, elleri uzar.. Seyre değer bir karikatür olurlar..

Kardan adamların yüreği kardan olacak değil ya.. O da kardandır..

Kardan adamlar kendilerini abide sanırlar.. Öyle muazzam görünürler ve öyle muazzamdırlar.

(Devamı Sa. 2 Sü 5 de)

B.M. Meclisinin Fesih Tarihi Tesbit Edildi

24 martta fesih kararı verilecek seçimler de 14 mayısta yapılacak . Fesih tarihi dün Milletvekillerine bildirildi

Ankara 18 (Telefonla) B. M. Meclisinin mart ayı içinde feshedileceğine dair çıkan söylentiler ve yapılan neşriyat nihayet katiyet kesbetmiş Fesih tarihi olarak 24 Mart resmen tesbit edilmiş ve bu husus milletvekillerine tebliğ edilmiştir.

Bu vaziyete göre, seçim kanununun hükmünce umumi

Devamı Sa 3 Sü 4 de

Ek 24. Bugün, 2 Nisan 1950

Başmuharriri : NIHAT ORAL
2 PAZAR NISAN 1950
İDARE YERİ Çakmak Caddesi Adana Tel. 1134 - Pos. K.48
Yıl : 10 - Sayı : 2869 Fiatı 10 Kuruş

BUGÜN

Siyasi - İktisadî - İçtimaî - Günlük Gazete

Her türlü Cilt ve Tab İşlerinizi BUGÜN MATBAASINDA YAPTIRINIZ

Cumhurbaşkanı İnönü Bugün Şehrimizde

Geceyi İncirlik istasyonunda geçiren İnönü; sabah saat 10 da şehrimize gelecek ve Halkevi salonunda konuşma yapacak

Devlet Başkanımızın şehrimizdeki tetkik ve temaslarından sonra Konyaya müteveccihen hareket etmeleri muhtemel bulunuyor

Malatyaya yapmış oldukları seyahatten avdet etmekte bulunan devlet Başkanımız İnönü, dün gece Gaziantepten İncirlik istasyonuna gelmiş ve geceyi özel trenlerinde geçirmişlerdir.

Cumhurbaşkanımız İsmet İnönü, bugün saat 10 da şehrimize gelmiş olacaklardır. Garda törenle karşılandıktan sonra doğruca C. H. P. merkez binasına gelecekler ve kısa bir istirahatten sonra Halkevi sinema salonunda bir konuşma yapacaklardır. Cumhurbaşkanımızın bu konuşmasının daha ziyade seçim mevzuu üzerinde olacağı ve bu arada iç ve dış politikaya da temas edecekleri tahmin olunmaktadır.

Sayın İnönü'nün büyük bir alâka ile beklenen bu konuşmalarını müteakip şehirde bir müddet tetkikte bulunacakları ve buradan Konyaya müteveccihen hareket edecekleri bildirilmektedir.

Devlet Başkanımızı karşılamak üzere civar il ve ilcelerden birçok heyetler şehrimize gelmişlerdir.

Başbakan Eskişehire hareket etti

Ankara 1 (a.a) — Başbakan Şemsettin Günaltay beraberinde Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan, Ulaştırma Bakanı Kemal Sa- (Sonu ikinci sahifede)

Venizelos kabinesine karşı itimadsızlık

Müstakar bir hükûmet kurulmadığı takdir. de Amerika, Yunanistana yardımı kesecek

Atina 1 (a.a) — Birleşik Amerikanın Atina Büyük elçisi Henry Grady memleket liderlerinin hemen müstakar bir hükümet kurmadıkları takdirde Yunanistana yapılan Amerikan yardımının kesileceğini bildirmiştir.

Grady, Başbakana yazdığı sert bir mektupta, halihazırdaki buhranı Yunanistanın kalkınmasında nazik bir safha olarak vasıflandırmış ve Venizelos'un Liberal hükümet için güvenlik oyu istemeyi tercih etmesini basiretsiz bir hareket olarak işaret etmiştir

Venizelosun partisinin seçimlerde yüzde yirmi rey almasına rağmen Kralın tasvibile hür hükümet kurmaya muvaffak olmuştur. Fakat bu hükümet henüz parlamentoda güven oyu almamıştır.

Grady Amerikan yardımının devam edip etmemesine karar vermenin Yunan hükümet ve parlâmentosunun elinde olduğunu ilâve etmiştir.

İkinci inönü zaferinin yıldönümü

Dün Ankara Halkevinde bir tören yapıldı

Ankara 1 (a.a) — İkinci İnönü zaferinin 29. yıldönümü münasebetiyle bugün saat 18 de Halkevinde bir tören yapılmıştır. Törene istiklâl marşı ile başlanmış müteakiben Ankara Halkevi dil edebiyat komitesi başkanı Bayan Necmiye Özel kürsüye gelerek hazır bulunanları vatanın toprak bütünlüğünü sağlama ve istiklâlini korumak üzere şehit düşen kahramanların hatırasını taziz maksadile bir dakikalık saygı duruşuna davet etmiştir. Bundan sonra bir konuşma yapmıştır. Bundan sonra halk türküleri söylenmiş ve İnönü halk ekibi tarafından millî oyunlar oynanarak törene son verilmiştir.



Cumhurbaşkanımızın, Adanaya gelişlerinden : (Resimde Kız Lisesinden çıkarken)

KASIM GÜLEK YURDA DÖNMEK ÜZERE KOREDEN HAREKET ETTİ

Milletvekilimiz yakında seçim bölgelerine gelerek seçmenlerile temaslara başlayacak

Yeni Delhi, 1 (a.a)— Birleşmiş Milletler Kore Komisyonu Başkanı Dr. Kasım Gülek United press muhabirine Kore'deki fiili harp durumunun elân dünya sulhunu tehdit etmekte olduğunu söylemiştir.

Türkiyede'ki gelecek seçimlerde kendi seçim bölgesinde seçim mücadelesi e girişmek üzere vatanına dönmekte bulunan Gülek Syngman Rhee'nin genç Kore Cumhuriyetinin sayısız dikkat ilerlemeler kaydetmiş olduğunu ve bugün temamiyle müstakil bir demokrat memleket bulunduğunu söylemiştir. Fakat Kasım Gülek Kore'nin 38 arz dairesinden bölünmesinin ve komünist hakimiyeti altındaki kuzey bölgesinde kukla bir hükümetin kurulmasının neticesi olarak bu Cumhuriyetin ciddî güçlüklerle karşılaştığını belirtmiştir. Gülek, kuzeydeki devletin fiili bir harp durumunu doğuran faal düşmanlığını yeni cumhuriyetin bütçesinin yüzde altmışını savunma için sarfetmeğe mecbur ettiğini ve bunun her zaman için mevcut enflâsyon tehdidi yarattığını söylemiştir.

Gülek, 38 arz dairesi boyunca uzanan hudatta katî harp ihtimalinin hâlâ mevcut olduğunu (Sonu ikinci sahifede)



KASIM GÜLEK

Yunan millî bayramı

Ankara 1 (a.a)— Yunan Millî bayramı dolayısiyle Cumhurbaşkanımızla Majeste birinci Pol arasında tebrik ve teşekkür telgrafları teati edilmiştir.

Hilmi Uran'ın temasları

Dün sabah Mersine giden C. H. P. Genel Başkan Vekili akşam şehrimize avdet etti

Evvelki akşam otomobille şehrimize gelmiş bulunan C.H.P. Genel Başkan Vekili Milletvekilimiz Hilmi Uran, dün sabah Mersine gitmiş, parti teşkilât mensuplariyle temaslarda bulunmuşlardır.

Uran, akşam şehrimize dönmüş, muracaat ve ziyaretleri kabul etmişlerdir. Milletvekilimiz, akşam yemeğini şehir kulübünde Partililerle birlikte yemişlerdir.

General Refet Bele CHP.den istifa etmedi

Eski Gümrük ve Tekel Bakanı Suat Hayri Ürgüplü de Kayseriden bağımsız olarak adaylığını koydu

İstanbul 1 (Özel muhabirimizden telefonla) — Sabık Gümrük ve Tekel Bakanlarından Suat Hayri Ürgüplü'nün C.H.P. den istifa ettiği bildirilmiştir. Suat Hayri, bu sabah bu hususta şu beyanatı yapmıştır:

— İstifamın sebeplerini sırası gelince açıklayacağım. Seçimlerde Kayserili vatandaşlarımın arzuları üzerine müstakil olarak adaylığımı koyacağım.„

Suat Hayri Ürgüplü, siyaset partilerden herhangi birine iltihak edip etmiyeceği hakkındaki suali cevaplandırmamış, bu hususta henüz bir karar almadığını söylemiştir. Şehrimizin C.H.P. çevrelerinde Suat Hayri Ürgüplünün istifasına general Ali Fuat Cebesoy'un istifasına ehemmiyet verilmemektedir.

General Ali Fuat Cebesoy ile birlikte istifasını verdiği şayi olan general Refet Bele C.H.P. nin İstanbul Milletvekili namzedi olarak kayıtlarını yaptırmıştır.

Kuzey Atlantik Bölgesinin Müdafaası

Oniki hür devlet müşterek bir savunma plânı hazırladılar

Paris 1 (Radyo) — Bugün Hollandada son toplantısını yapan Atlantik paktı Millî Savunma Bakanları toplantısı bu bölgenin umumî savunma durumunu tasvip etmişlerdir.

Neşredilen bir tebliğ , tarihte ilk defa olarak 12 hür devletin müşterek bir tedbir aldıkları görülmektedir.

Amerikan Savunma Bakanı, beyanatında şöyle demiştir:

— Hedefimiz, mütecavizin cesaretini kırmak, müdafaamızı sağlamak , bir taarruz vukuunda o mütecavizi alta almaktır.„

Eminönü D.P. ihtilâfı hâlâ halledilemedi

Partinin kurucularından Kırksekizoğlu bu ihtilâftan dolayı partiden istifa etti

Celâl Bayar bugün üç yerde nutuk söyleyecek

İstanbul 1 (Özel muhabirimizden telefonla) — Demokrat partinin İstanbul teşkilâtında husule gelen Eminönü ihtilâfı yeni bir istifaya sebep olmuştur. Söylendiğine göre D.P. nin İstanbul ili kurucularından Azîz Kırksekizoğlu partiden ayrılmıştır.

İstanbul 1 (Özel muhabirimizden telefonla) — İstanbul Demokrat parti İl kongresi bu sabah üçüncü toplantısını da yaparak dilekleri dinlemiş ve öğle üzeri çalışmalarına son vermiştir. Bu sabah yapılan dileklerde bir (Sonu üçüncü sahifede)

Sovyet İdarecileri Arasında Değişiklik

Stalin'in artık iş göremez bir hale geldiğini ve idareyi Molotof'un ele aldığı bildiriliyor

Londra 1 (Nafen) — Sovyet Rusyada bundan bir müddet evvel yapılan seçimlerden sonra Sovyet hükûmetinde mühim değişiklikler yapılacağı bildirilmişse de şimdiye kadar Moskova bu hususta hiçbir haber vermemiştir Stokholm'e gelen haberlere göre, bilhassa iktisadî sahada çalışan bakan ve bakan muavinlerinden çoğu namzed gösterilmemiş ve bunlar hükûmetten ayrılmışlardır. Seçimlerden sonra Sovyet hükûmetinde nasıl bir değişiklik yapılmış olduğu öğrenmek için Sovyet gazetelerini günü gününe takip etmek ihtimgeleceği kaydedilmektedir. Birçok bakan isimlerinin değiştirilmiş olduğu böylelikle anlaşılacaktır.

Stokholm'un Rusya ile temas olan çevrelerinde belirtildiğine göre, belki de Moskovada âni bir değişiklik yapılmak üzeredir ve bu mesele hakkındaki haberdarlık da bundan ileri gelmektedir. Bazı çevreler, Stalinin vazife göremez bir hale geldiğini, ida- (Sonu ikinci sahifede)

Türk - Danimarka Dostluk Cemiyeti

İki memleket arasındaki dostluğu takviye edecek bir cemiyet kuruluyor

Ankara 1 (Özel) — Haber verildiğine göre, Danimarka ile aramızda her bakımdan iyi münasebetler tesisi için bir Türk - Danimarka Dostluk Cemiyeti kurulmak üzere teşebbüse geçilmiştir.

Cemiyete Kopenhagın seçkin şahsiyetleri dahil olduğu gibi , Ankarada ileri gelen zevattan birçokları dahildir.

Kendilerile görüştüğümüz ilgililer bu hususta bana şu malûmatı vermişlerdir:

— Danimarka, Şimal memleketleri arasında Türkiye ile en (Sonu üçüncüde)

SPOR

Ankara Gücü Sümer'le 1-1 berabere

Millî Eğitim maçlarında Galatasaray, Vefayı 1 - 0; Fener de Beşiktaşı 2 - 0 mağlûp ettiler

İki maç yapmak üzere şehrimize gelmiş olan Ankara Gücü takımı ilk karşılaşmasını dün Sümerspor takımiyle yaptı. Oyuna hakem Nihat Calba'nın idaresinde başlandı. İlk akını Sümerliler yaptı, fakat misafir takım müdafaasında geri çevrildi.

Oyunun ilk dakikalarında misafir takım müdafaası Sümer baskısını bir türlü açamıyor. Bilhassa (Sonu ikinci sahifede)

Kadın yüzünden feci bir cinayet

Ankaranın bir köyünde Abdullah isminde bir kimse bıçakla yaralanarak öldürüldü

Ankara 1 (Özel muhabirimizden) — Bugün burada kıskançlık yüzünden feci bir cinayet işlenmiştir. Hâdise şudur :

Ankaranın Kırgız köyünden olan 27 yaşındaki Hüseyin, kendisinden iki yaş büyük amcası Abdullah'ile birlikte Demirlibahçe semtinde otürmaktadır. Hüse- (Sonu ikinci sahifede)

Ek 25. Demokrat, 15 Mayıs 1950

MÜESSESE SAHİBİ
ÖMER BAŞEĞMEZ
İdare Yeri : Hükümet Civarı, Demokrat Matbaası . ADANA Telefon 1767
Posta Kutusu No: 16

Demokrat

Türkiyenin İlk DEMOKRAT Gazetesi

15 Mayıs 1950 Pazartesi

Yıl: 4 Sayı: 1059

»Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak

M. Vekili Seçimlerinin İlk Neticeleri

Yurdun Her Tarafında Vatandaşlar Seçimlere Karşı Fevkalâde Alâka Ve Anlayış Gösterdiler

Gece Saat bire kadar alınan neticelere göre:

Demokrat Parti adayları vilâyet dahilinde tam bir çoğunluk temin ettiler

Kazalardan geç vakte kadar elde ettiğimiz malümata göre, Demokratlar her yerde çoğunluğu muhafaza etmektedir

Demokratik hayata girişimizden beri ilk defa olarak Türk milleti her bakımdan garantili bir seçim kanunu ile iradesini tecelli ettirme imtihanına girdi. Seçimlerin tafsilatını vermeden önce seçmen vatandaşların bu imtihanda gösterdikleri olgunluğu şükranla kaydetmek başvazifemiz olacaktır.

Seçimler gecedenberi yağan çok şiddetli bir yağmur altında başladı. Bu yüzden bir çok mahallelerde çalışma ancak saat 9.20 den itibaren başlayabildi. Yağmura rağmen sandık başları arkovanı gibi dolu idi. Bütün vatandaşlar sakin kararlı ve huzur içinde sıralarını beklediler. Erkekler kadınlara sıralarını verdi. Sandık başkanlarının ihtarı olmadan sukûn içinde bütün vatandaşlar saf saf milli vazifelerini yaptılar.

Bu arada bazı tahrikçilerin huzursuzluk yaratma teşebbüsleri derhal alınan tedbirlerle önlendi. Kanunun ilk defa tatbikatından doğan ufak tefek aksaklıkların giderilmesi için de ayrıca tertibat alındı ve ilgili makamlar derhal haberdar edilerek küçük hâdiselerin büyümesine meydan verilmedi. Öğleye kadar alınan neticeler Türk milleti hesabına hakikaten büyüklük ifa e ediyordu. Şehir içindeki sanıkların hemen hepsinde saat 12 de yüzde altmış iştirak temin edilmiş bulunuyordu.

Öğleden sonra

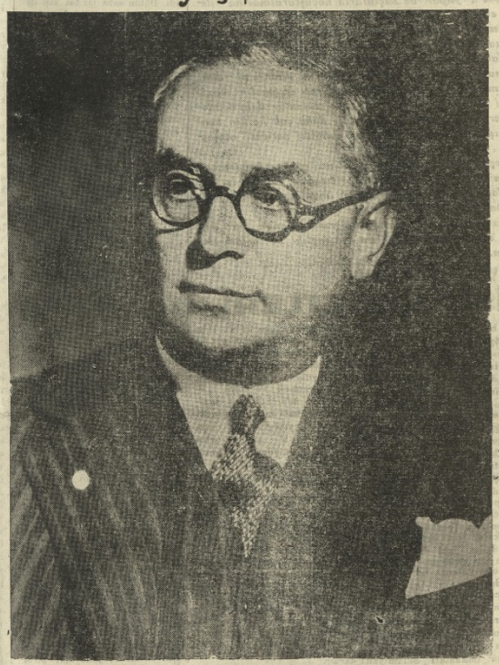
Öğleden sonra yağmur iyice dindi. Hava açtı vatandaşlar bu imkandan faydalanarak sandık başlarını yine doldurdular. Aralıksız oylarını kullandılar

İlk neticeler

İlk neticeler saat 14.30 da gelmeye başladı. Bahçenin Aşağıdere köyü seçmenleri demokrasi imtihanının birincisi oldular . 186 seçmen saat 14 de kadar tamamen oylarını kullanmışlardır. Tasnif neticesinde oyların yüzellisini Demokrat Parti otuzikisini de Halk Partisi kazanmış.

Seçimlere öğleden sonra da aynı hızla devam edildi. Bir çok sandıklarda tam saat 17 de seçmenlerin sonuncu almak mümkün olmadı. Bu arada Karşıyakada henüz doğum yapmış bir kadının ısrarlarına rağmen oy atması temin edilemedi. Fa

(Devamı Sa: 2 Sü: 5 de)



İlk defa olarak bütün tesirlerde uzak bir şekilde yapılan seçimlerde vatandaşların geniş ölçüde sevgi ve itimadını kazanmış olan Demokrat Partinin başkanı Celâl Bayar

Başkan Bayar'ın Tarihî Demeci

Seçim kanununun hükümlerine uyarak neşredemediğimiz İzmir nutkunun tam metnini okuyucularımıza bildiriyoruz

Demokrat Parti Başkanı Sayın Celâl Bayar'ın 10 Mayıs tarihinde İzmirde yüzbin kişinin önünde söylediği son seçim nutkunu kanunun yasaklarına uyarak neşredememiştik. Nutku önemine binaen seçimlerden sonra olsa bile sütunlarımıza almakla vatandaşlarımıza karşı bu vazifemizi yerine getiriyoruz.

İzmir 10 (Telefonla) — Seçim kampanyasının son günü, İzmirde şimdiye kadar görülmemiş bir heyecan içinde geçti. Başkan Celâl Bayarın Cumhuriyet meydanında söyliyeceği son seçim nutkunu dinlemek için uzak köylerden bir gün evvel yaya olarak yola çıkanlardan başka bayrak ve çiçeklerle süslü yüzlerce otobüs muazzam bir kalabalığı bütün gün İzmire taşıdı.

(Devamı Sa: 2 Sü: 3 de)

Demokrat Parti İçelde seçimi yeniden kazandı

Tarsusta geç vakit tasnifi biten 115 sandığın 106 sında D.P. Kahir bir çoğunluk temin etti

(Yazısı 3 sahifede

DEMOKRAT PARTİ İL BAŞKANLIĞINDAN:

Siyasi hayatımızın dönüm noktalarından biri olan 14 mayıs seçimleri sona ermiş bulunmaktadır.

Milli iradenin tecellisine vesile olan bu seçimlerde muhterem adanalı hemşerilerimizin gösterdiği olgunluk ve yüksek alâkayı partimiz adına minnetle anarken bu tarihi günde muhtelif vesilelerle vazife almış olan İl ve ilce Seçim Kurulları Başkan ve üyelerile, sandık kurulları başkan ve üyelerile ve asayişi teminde üstün başarı göstermiş olan Emniyet, Jandarma teşkilâtına teşekkür ve minnetlerimizi sunmayı bir vatan borcubiliyoruz.

Demokrat Parti
Seyhan İl İdare Kurulu Başkanı
Dr. Hilmi Yalçın

İŞÇİ ÜCRETLERİ

Yazan: Dr. Cezmi TÜRK

Milletçe içtimaî kalkınmamızın ana problemlerinden biri de işçi ücretleri meselesidir. Sendikalar gibi işçi hayatını düzene koyacak onların haklarını istihsale çalışacak içtimaî organların iyi kurulup işlemeleri de işçi ücretlerine bağlıdır. Üstelik, her sınıf işçilerin kendi aralarında birleşerek istihlak kooperatifleri vücuda getirmeleri, bu sayede yuvalarının ve yavrularının her türlü ihtiyaçlarını ucuza ve kolayca tatmine çalışmaları da işçi ücretlerininin azlığına ve çokluğuna dayanmaktadır.

Nihayet memleketteki alım kabiliyetini arttırmak; para miktar ve devrini çoğaltmak, dolayısiyle iktisadî hayatı canlandırmak için de işçilere verilecek ücret miktarlarını artırmak lâzımdır.

İyi ücret alan işçiler kendilerine, yuva ve yavrularına iyi bakacakları genlik ve şenlik içinde yaşamaya başlayacak ları gibi, kendilerinin aile ve yavrularının yükselmesi için de projeler yapmak ve bunları tatbik etmek imkânını elde edeceklerdir. Bu sayede işçilerin tahsil ve kültür seviyelerini arttırmak; bilhassa geçim darlığı veya zorluğu yüzünden genç yaşlarda çalışma hayatına atılmak zaruretin de kalmış pırlanta zekâların ve fıtrî zekâların yetiştirilme ve gelişme imkânlarına da alan hazırlamak gerektir.

İşçiler arasındaki geçimsizlikleri, türlü kötü alışkanlıkları, geçim darlığından doğma olan türlü temayyülleri önleyecek olan en iyi tedbir ve çare de işçi ücretlerinin normale çıkarılması olacaktır.

Bugün gerek resmi fabrikalarda, gerekse hususi müesseselerde çalıştırılan insanlara ödenen ücretler çok azdır. Onların değil yuva geçin dirmeye ve yavru büyütmüye, kendi kendilerini idare etmelerine yetecek kadar değildir.

(Devamı Sa: 2 Sü: 1 de)

Ek 26. Yeni Adana, 15 Mayıs 1950

SAHİP ve BAŞMUHARRİRİ
AHMED REMZİ YÖREGİR
Kuruluş T. 1918
32 nci Yıl
No. 7596
Telefon No. 1748
P. K. No. 117
Sayısı 10 Kuruştur
15 Mayıs 1950 Pazartesi

Yeni Adana

Gündelik Siyasi Halkçı Akşam Gazetesi

Pocatello 15 (a.a) - Başkan Truman Çarşamba günü verdiği beyanatta tüzüğü olduğu takdirde atom bombasının kullanılmasını emredeceğini ve sulhü muhafaza için bütün kaynakların kullanılacağını söylemiştir.

M. vekili seçimi hakkında son neticeler

Sinop ve Hakkari hariç, yurdun hiçbir tarafında kat'î netice elde edilemedi

Şehrimizde de tasnif devam ediyor, Merkez ilçenin neticeleri bu gece belli olacak

Milletvekili seçimlerine dün yurdun her tarafında saat sekizden itibaren başlanmıştır. Dün şiddetli yağmur yağmasına rağmen hemşehrilerimiz büyük bir alâka ile sandık başlarına koşmuşlar ve oylarını kullanmış lardır. Seçimler esnasında vilâyet dahilinde hiç bir hâdise olmamış vatandaşlar büyük bir olgunluk içinde oylarını kullanmışlardır. Saat 17 de derhal tasnif işlerine başlanmıştır Sandık başlarında yapılan tasnif bazı yerlerde saat 1 e kadar sürmüştür. İlçe Seçim Kurulu da bütün gece çalışmış ve sandıklardan gelen tutanakları toplamaya başlamıştır.

Tasnif halen devam etmektedir. Saat 12 ye kadar Merkez İlçeye bağlı 56 sandığın neticesi alınmıştır. Bu neticeye göre, adaylardaki oy taksimi şöyledir:

C. H. P.

İbrahim Borduroğlu 6313 Kemal Çelik 6476 Makbule Dp lan 6479. Erzin 6422, Kasım Gülek 6701, Ferit Celâl Güven 6222, Cavit Oral 6654, Kemal Satır 6436, Hilmi Uran 6398, Tevfik Yıldırım 6308, A R Yöregir 6282

Ceyhanda 80 sandık bitti.

D. P.

Zeki Akçalı 8730, Remzi Oğuz Arık 8996, A. N. Asya 8946, S Barı 8866, T. Coşkun 8664, Y. Z Eker 8903, R Güç lü 8813, M Kibaroğlu 8690, S. Tekelioğlu 8963, C Türk 8910 S Saraç 9113

Yurdda :

Ceyhan 14 (Hususi) - Seçim sathası üzerinde büyük bir sükûn ve huzur içerisinde cereyan etmiş halk sandık başlarına Fesrialı bir şekilde muntazam bir filelerle gidererek oylarını kullanmışlardır. Saat 17 den sonra tasnif işine başlanmış yağan yağmurların tesiriyle yollar fevkalâde çamur olduğundan gündüz kadar ancak 80 sandığın tasnifi ikmal edilmiş lande nakil vasıtalarının gelecek sandıkların intizar edilmektedir. Son dakikaya kadar C H P. D P ve bazıları 1200 rey farkile önde olduğu muhafaza etmektedir.

Ankara (A A) - Bugünkü saat 6 45 te Adalet bakanlığı seçim bürosundan alınan resmî malûmata göre muhtelif il ve ilçelerden alınan durum şöyledir.

Kars, İğdır C.H.P. Bilecik Merkez D.P. Edirne Lalapaşa D.P. Bozcaada D.P. İzmir D.P. Dörtyol - Hatay D.P. Isparta - Ordu D.P. Hacıbektaş Kırşehir bağımsızlar M.P. Demirci, Kırklareli D.P. Bitlis Ahlat D.P. Keçiborlu Isparta D.P. Tekirdağ D.P. Sinop C.H.P. Konya D.P. İzmir Karaburun ilçesi C.H.P.

İzmir (a.a) Sabah saat 4 e kadar yapılan tasnife 10 kazanın tamamen diğer kazadan 6 sının mühim bir kısmının oylarının tasnifi yapılmış olup 227675 seçmen istihsal etmiştir. Bu miktarın 11774 ü çıkanı C.H.P. ye aittir. Merkez kaza oylarının tasnifine bu sabahtan itibaren 5 ekip halinde çalışılmaktadır.

Ankara (a.a) - Adalet Bakanlığından bildiriliyor.

Çankırı İğdır - D. P Aydın - Koçarlı D P Canakkale Ezine - DP İzmir Kemalpaşa CHP Bursa Yeniş hir CHP Tuzluca - Kazası - CHP Muğla ya CHP - Bolda DP.

Çekoslovakya'da ve diğer peyklerdeisyan

Sabotaj hareketleri çok arttı

Londra 14 [N f a] Viyanadan gelen haberlere göre, Çekoslovakyada geyet şiddetli ve geniş bir tevkif devresi başlamak üzeredir. Esasen aylardan beri ardı arası gelmeyen tevkif hareketleri yapılmaktaydı. Fakat bu sefer ki temizliğin şimdiye kadar görülmedik derecede olacağı anlaşılmaktadır.

Milli Savunma Bakanlığından azledilmiş olan general Svoboda'nın yerini alan yeni Genelkurmay Başkanının bu tevkifle ilgili planları hazırladığı ve bu planlarını bundan bir kaç gün

Sonu sahife 2 de

Suriye Komünist Partisi

MERKEZİ HUMMUSA NAKLETTİ

Halepten verilen bir haber de, Suriye Komünist Partisinin merkezini hummus şehrine nakletti ği ve burada faaliyete geçtiği bildirilmektedir.

Beşiktaş Londraya vardı

Londra 14 [a.a] Beşiktaş Kulübü oyuncuları bu sabah uçakla Londraya varmışlardır. Futbolcular yarın Newyork'a hareket edeceklerdir. Beşiktaş kulübü Birleşik Amerikada Çekoslovakya, İsveç, Alman takımları ve İngiliz Manchester United takımı ile karşılaşacaktır.

Suriyede soygunculuk

Halebin cenup bölgesinde Kuneytra çerkez köyü civarında asker kıyafetli bir kafilenin köy lü gruplarına hücum ederek soyguncu lar yaptığı ve birkaç köylü nün öldürüldüğü bildirilmektedir.

Lübnanda kanlı aile kavgası

Bir müsademede onbir kişi öldü

Beirut Lübnanda El - Bikaa müsellâman mıntıkasında iki aile arasında vuku bulan bir hâdisede her iki taraftan makineli tabanca kullanmış ve müsademe sonunda 11 kişi ölmüş, birçok şahısta yakalanmıştır. Hükümet askeri birlikler göndermişse de aileler arasındaki mücadele önlenememiştir.

Süne tahribatı

Haber aldığımıza göre, Halep bölgesinde Süne haşeratı bu yıkı mahsulü tahrip etmekte dir. Çiftçilerin ilgili makamlara yaptıkları müracaatlarda, bu haşerata karşı sür'atle tedbir alınması istenmekte, aksi takdirde çiftçilerin bu yıl tohumlarını da bi temin edemiyeceklerine işaret edilmektedir.

İdamı kararlaşan iki katil

Yaşları küçük olduğundan birisi 20 diğeri 10 sene yatacak

Ankara 14 - Bir müddet evvel Kızılhamamdı İbrahim Konyalıyı öldüren Kemal Kılıç ve Ali Çakırın duruşmaları sona ermiştir. Katillerin ikisinde düşünme mahkûm edilmişlerdir.

Suriye'de Kızıllar tahriklere başladı

Dört kişi mahkemeye sevkedildi

Antakya 15 [Hususi] - Hükümetçe alınan bir habere göre Şükrü Elkuvvetli hesabına çalışan Hizbiliyetçi erkânı geçenlerde Humusta yaptıkları bir toplantıda, Parti Sekreteri Sabri Elâsalî toplantıya girerken Ekrem Havrani taraftarlarının hücumuna uğramış, fakat bazı şahsiyetlerin müdahalesi sonunda büyük bir hâdise önlenmiştir.

Bundan sonra toplantıya devam edilmiş ve toplantıda, Şükrü Kuvvetlinin Devlet Başkanlığına getirilmesi yolunda önemli kararlar alınmıştır.

Diğer taraftan, Halepte bazı komünistler boğazlık beyannameleri dağıtmışlar, fakat hükümet tahrikçileri yakalatmış ve Şam askeri mahkemesine sevk etmiştir. Bolşevizm tahriki yapanlar Mehmet Recep İshak, Mihail Doğ, Seyit Mekaoui ve Mehmet Beşir Muhittin adında 4 kişidir.

19 Mayıs

Bu yıl Ankarada gösteriler yapılmayacak

Ankara 14 [Hususi] - Bu yıl ilk defa olarak 19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramında şehrimizde hiç bir spor gösterisi yapılmayacaktır. Sadece Hipodromda bir geçit resmi yapılacaktır. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü muhtemel mutsuzluğu irad edip etmeyeceği de henüz kesin olarak tesbit edilmemiştir.

Var olun yiğitler!

15 Mayıs, hava şehitleri günüdür. Her yılın 15 - Mayıs günü sade, fakat manalı bir Törenle hava şehitlerimizi anar, onların ruhlarını tâzim ve takdir ederiz. Hava Kurumu tarafından tesis edilen bu güzel gelenek bize Türk adını ve şerefini ebedileştirmek uğrunda gökleri fethe çıkan aziz Türk çocuklarını hatırlatır. Onların her biri birer kahramandır. Bir kahraman pervasızlığ'a gökkese atıldılar, bir kahraman edâsı ve asaletiyle şehit oldular.

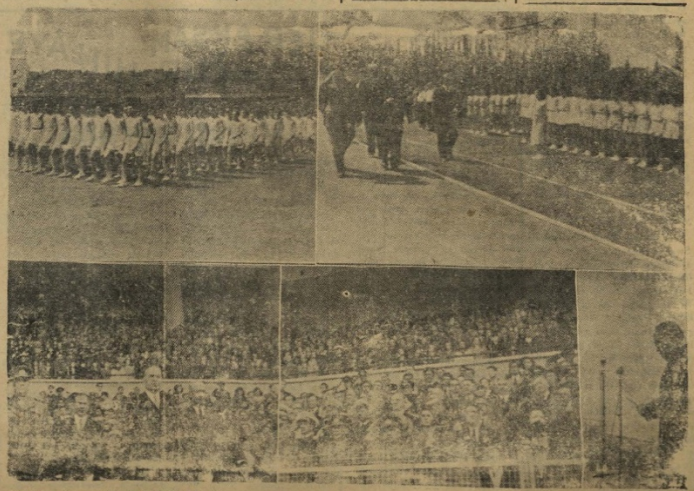
Türk havacılığın yarım asra yakın tarihi vardır Kırk yıllık bir tarih. Henüz küçük bir okul öğrencisi iken Fethi ve Sadık beylerin ilk havacılarımızın Tarsusa gelişlerini hatırlıyorum. İstasyonun ilerisinde bir tarlaya inen bu ilk uçucuların asil silüetleri hatıramda en uzak bir hayal olarak yaşıyor. Fethi bey daha toplu ve dolgundu; Sadık bey ince ve narindi İstanbuldan Mısıra uçuyorlardı, ve bu uçuş o günlerin hâdiseleri arasında büyük bir harikaydı. Fakat bu iki Türk çocuğunun iki Türk hava şehitleri olmaları mukadderdi, çölde düştüler. Onları, aynı rekoru tamamlamak isteyen Nuri bey takip etti. Onuda gördüm. Bu kahramanlardan hatıramda daha yeşil ve olgun bir çağ yaşatmaktadır O da Türk şerefi uğruna çöllerin derinliklerinde kaybolup gitti ve Türk bayrağını Mısıra ulaştırmak şerefi Türkün bir başka evlâdına nasip oldu Bu ilk uçuşlardan dilimizde onlara yapılan bir marşın hatırası kaldı. Biz artık okul da onlara bir mersiyeyi okuyorduk :

Ey sonra düştüğünüz toprak üstüne
Tarihte bir altın yaprak üstüne..

Türk havacılığı bu yarım asra yaklaşan tarihi içinde büyük hâtıralar yarattı, büyük kahraman evlâtlar yetiştirdi. Milli mücadele günlerinde patatesle savaşa çıkan kanadı yapmağa çalışan Türk çocukları o günlerin kanlıkfarı içinde birer yıldız gibi vatan ufuklarını aydınlattılar. O mahrumiyet günlerinde üzerimizde uçan düşman uçaklarına bir gün, merkezi Kütahyada bulunan tümenimiz (4 tümen) karargâh önüne bir bomba atmıştı Bu bombadan o ânda oradan geçen bir Türk kadını, Kütahya sâbihiye müdürünün karısını gövdesinden yaralanarak şehit oldu. Hava şehitleri içinde, adı ve hatıran tarihleşen bir Türk kadını da var. Hepsinin ruhu şâd hatıraları ebedi ve aziz olsun.

Bugün Türk havacılığı, askerlik sahasında olduğu kadar, sivil alanda da hergün biraz daha incelemeler kaydetmektedir. İstikbalin havalarda olduğunu gören Türk çocukları hava fetihindedirler. Türk sınırları onların varlıklarile iftihar eder, var olun yiğitler!.

M.N.K.



19 Mayıs için okullarımızda hazırlıklar devam etmektedir. Yukardaki resim geçen yıl İstanbulda yapılan merasimden bir köşeyi gösteriyor.

Ek 27. Toksöz, 31 Temmuz 1950

Sahip ve yazı işleri Md.
Rifat SARPKAYA

İdarehane ve basıldığı yer : Güney Basımevi
ADANA

TOKSÖZ

- Siyasi içtimai Gazete -

Yıl : 1
Sayı : 1

31 Temmuz 1950
PAZARTESİ

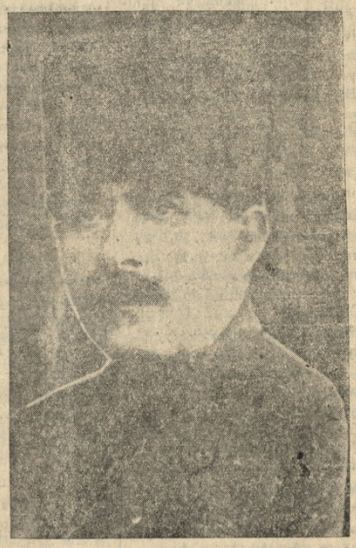
Fiatı : 5 kuruştur

Şimdilik haftada bir çıkar (Mevkiî iktidar rütbe ve sandalyalarda değil; yürüyen mefkûrelerdedir)

20. Temmuz. 1949. da ölümünün birinci yıldönümü idrâk edilen :

Abdulkadir Kemali'nin Yaptığı Fedakârlıkları Nasıl İnkâr Ettiler!.

Demokrasi davasında Türk milletinin hürriyet mücadelesi onun irşadı ile başlıyor. Biz bunu tarih huzurunda isbat edeceğiz. İsbat edeceğiz ki, müstebit bir idare bu asil millete mal olan muhalefeti daima yok etmek için mücadele etmiştir.



Varlığını Demokrasi ve Hürriyet davası uğruna vakfedip bütün ömrünü siyasi mücadele içinde geçiren birinci devre B.M. Meclisi azasından, Kastamoni Milletvekili merhum Abdulkadir Kemali bey.

Niçin Muhalefet Ediyoruz?.

Yazan : Merhum A. Kemali ÖĞÜTÇÜ

Sultanın ve Sultancılığın mânasını çok sarih olarak izah eden, bundan evvelki makale muhteviyatına bundan sonra, mahkeme sicilini dahi ilâve edeceğimiz bu sicil bize sultancılık isnat edenlerle istinatgâhları olanları lüzumu kadar mahcup etmese bile karilere birçok hakikatler öğretecceğine aslâ şüphe etmiyorum.. Mahkeme sicilini ileride neşredecektim fakat bu efendiler mecbur ettiler... Bu sicil memleketin idaresini eline alan hükûmetin ehliyetini meydana koyacağı için sebebiyet verdiklerinden dolayı muhacimlere arzı şükran bile vazife oluyor...

Hükûmetin ehliyetine bakınız! Beni hiyâneti vataniye ile mahkemeye sevkettikleri zaman Ankaradan gönderilen suallerin cevapları şunlardı:

1 — Müdür Mes'ul ve Ser Muharriri bulunduğunuz haftalık mücahide gazetesinin 8 Kânunuevvel sene 339 tarih ve 9 numaralı nüshasının birinci sayfasının birinci sütununda "San Hedren mahkemesinden daha yüksek bir mevki gösteren kelimeleriyle başlayan fıkra ile Millet Meclisinin istinat ettiği Halk Fırkası hakkında tezyifkâr bir lisan ile halkı Fırka aleyhine tazyik etmekteki maksadınız nedir?

Ya Eyyühelürgefa! Şu suali bir ferdi vataniye soran bir hükûmete iki koyuna çobanlık yakışır mı? Cumhuriyet idaresi ilân eden bir memlekette bir fırkayı kavlen ve kalemen tezyif ettiğinden bahisle bir vatandaşı isticvap altına alan bir hükûmetin memleketten yüz kırk milyon değil, yüz kırk para almasına vicdanlar kail olur mu?...

Bahusus şu suali istilzam

Devamı Sa. 4 de

Niçin çıkıyoruz

Rifat SARPKAYA

Saltanat yıkılıp sultanlar koğulduktan sonra Cumhuriyetin ilânı memlekette yepyeni bir devrin başlaması demekti. Fakat halk fırkasının kötü idaresi yüzündendir ki böyle olmadı ve beklendiği gibi çıkmadı..

Memleketin idaresini, hayat ve mukadderatını, gayri mesul bir vaziyette, elinde tutan iktidar mevkii fırkası tarafından ortalıkta çok ağır bir hava yaratılarak millî hâkimiyet esaslarına müstenit olması lâzımgelen cumhuriyetin mâna ve mahiyeti değiştirilerek cemiyet yerine ferdî bir hakimiyet teessüs ettirilmiştir. Bunun tabiî bir neticesi olarak Ab

(Devamı Sa. 4 de)

Halkevimizin Görevi

Halkçılar Halkevinde 60000 liralık ilâç dağıtmışlar! Propagandaları için sıfırları tenzil ediniz, 60 paralık mı nedir, millete aspirin, gripin, deva yutturmuşlar.

Halkevinde bir de milletin gözüne batan kıdemli komite başkanları varmış. Bu başkanlar millet iradesi ile değil, Burduroğlu'lar Arman'lar tarafından seçilmişlermiş.

Fakat her nedense! Halkevimizin gene tahsisatı

Devamı Sa. 4 de

Ek 28. Vatandaş, 19 Mart 1951



Pazartesi 19 Mart 1951

VATANDAŞ

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

1 inci Yıl - Sayı: 1

Gazetemiz Bugün 8 Sayfadır

Dün sabah saat 10 da Ünal Sinemasında yapılan

D.P. İlce Kongresinde çirkin hâdiseler oldu

II Kurulunun teşebbüsü üzerine Vilâyet, yerinde bir kararla kongreyi tatil etti

Niçin Çıkıyoruz ?

Bir kısım delegeler tatil kararına uyarak salonu terketti; geri kalanlar ise kendi aralarında bir kongre yaptılar

Kongredeki hadiseler tarafsız çevrelerde çok fena karşılandı

Kuvvetli Türk yumrukları işçiyiktiken sovyet emperyalizmi hareket ediyorlar

Kızılların elindeki Hungnam alındı

Cephenin bütün kesimlerinde ileri harekât başarı ile devam ediyor

"Vatandaş„ güzel bir törenle açıldı

Törende Vali, Milletvekillerimiz, Belediye Başkanı hazır bulundu

Vali Ahmet Kmik

18 Mart 36 ncı yılı münasebetile Çanakkale'de tören yapıldı

Kırşehir hadisesini tel'in maksadiyle Mersin'de bir miting yapıldı

TÜMAMİRAL BOONE'NİN ANKARA'YI ZİYARETİ

Ankarada Akdenizin savunması ile ilgili müzakereler cereyan edecek

Bu müzakerelerde, kızıl tecavüzün Akdenize sirayeti halinde yapılacak işbirliği görüşülecek

ZARURİ BİR AÇIKLAMA

Gazetemiz hiç bir partinin organı değildir. Bunu ispat için üç büyük parti liderimizin birer beş makalesine yer vermek suretile intişar etmeyi düşünmüş ve Muhterem Adnan Menderes, İsmet İnönü ve Hikmet Bayurdan birer yazı istemişti. Fakat üç lider de buna cevap vermemişlerdir.

Ankara H. Gücü-Demir Spor 0-0 beraberekaldı

Galatasaray Vefayı 3-0 yendi

Milli takımımız Haziranda üç maç yapacak

D.P.Genel idare kurulu toplandı

Iran Parlamentosu toplantıya çağrıldı

Londra radyosunun yorumu

Vali bugün basın toplantısı yapacak

Orta Öğretimde tatil

Akbank'ın yeni şubeleri

Üç büyüklerin Adanadaki Daire-i fâideleri

Ek 29. Demokrat, 22 Mayıs 1951

MÜESSESE SAHİBİ
ÖMER BAŞEĞMEZ
İdare yeri : Hükümet Civarı, Demokrat Matbaası . ADANA Telefon 1767
Posta Kutusu No: 16
22 Mayıs 1951 Salı

Demokrat

Türkiyenin İlk DEMOKRAT Gazetesi
Yılı 4 Sayı 1373

YAZ GELDİ
Bir PHİLCO veya FRİGİDAİRE Buz dolabile evinizin en mübrem ihtiyacını karşılayınız.
Ömer Başeğmez Ticarethanesi

CUMHURBAŞKANIMIZ

Celal Bayar Dün Şehrimize Geldiler



Cumhurbaşkanımız Hava Alanında Vali Kımıkla Beraber

Başkan, askeri hava alanı ve petrol tesislerinde tetkiklerde bulundu

İlin ihtiyaçları hakkında izahat alan C. Başkanımız bilhassa sulama meselesi ile ilgileneceğini söyledi

Başkan İskenderunda muazzam gösterilerle karşılandı

Dün sabah saat 9 da Ankaradan uçakla hareket eden ve Etimesut hava alanında B. M. Meclisi Başkanı Refik Koraltan, Başbakan Adnan Menderes, Bakanlar ve Bakanlıklar ileri gelenlerile yüksek rütbeli subaylar tarafından uğurlanan Cumhurbaşkanımız Celal Bayar beraberinde Milli Savunma Bakanı Hulusi Köymen, Antalya Mil-

Devamı sayfa 2 sütun 3 de)

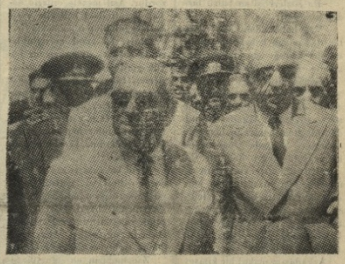
C. BAŞKANIMIZIN DÜNKÜ HİTABESİ

Dünkü ziyaret eri sırasında belediyeye gelen Cumhurbaşkanımız Celal Bayar cıvarı dolduran halkın içten sevgi tezahüratile karşılanmış ve belediyenin balkonundan bu tezahürata mukabelede bulunan Cumhurbaşkanı Adanalılara hitaben şu konuşmayı yapmışlardır:

«Sayın Adanalılar, muhterem hemşehrilerim. Memleketinize gelip sizleri neş'eli bulduğuma bahtiyar olmaktayım.

Her gelişimde Adanadan ve Adanalılardan büyük bir hüsnü kabul görüyorum ki, bu dostluk ve arkadaşlık duygularımızın devam etmekte olduğunu ispat etmektedir. Ben bundan kendi hesabıma zevk ve iftihar duymaktayım.

Devamı Sa: 2 Sü: 6 de



Cumhurbaşkanımız ve Savunma Bakanımız Hava alanında

İran hâdiseleri ve İngiltere

CİHAD BABAN

İran'da cereyan eden siyasî hâdiselerin Türkiye'yi de çok yakından ve fevkalâde büyük bir ehemmiyetle alâkadar ettiğini söylemek bir bedâheti ifade etmek olacağı için bu mevzuda durmak değiliz. Bugün dost ve komşu bir memleketin içine düştüğü buhran yalnız kendisini derinden derine sarsmakla iktifa etmektedir. Üstelik bütün Dünya Sulhünü de şiddetle tehdit etmektedir. Ayrıca bu hâdise bize dünya realiteleri ölçüsünde gene de hatırlatıyor ki, kütleleri, insanları, milletleri tam bir âhenk halinde idare etmek, öyle kolay bir iş olmadığı gibi, insan iradesine de sıkı sıkıya bağlı değildir. Kerede sulh alev alev yanarken bir gün, başlarımızın dikkatle İran üzerine eğileceğini hatırı getirsek bile bu ihtimali daima zihnimizden uzak tutmak isterdik.

Haber doğru ise, ve İngiltere dünyayı ateşe sürükleyecek yeni bir siyasî hatâ irtikâp etmiyorsa, Büyük Britanya, İran petrollerini zorla ve silâhla mü

(Devamı Sa: 2 Sü: 5 de)

İngiltere Kızıl Bulgaristana Müjde mi Vermek istiyor

B.B.C. Bulgarca yayınında Türkiyenin Atlantik Paktına girmesine lüzum yoktur dedi

İngiltenin B B C radyosu dün geceki Bulgarca yayınında Türkiyenin Atlantik paktına girmesine lüzum olmadığına dair bir haber yayımlamıştır.

Dünyanın bu çok kritik anın

Devamı say: 3 sü 2 de

Varlık vergisi mesulleri hakkında verilecek karar

Ankara 21 (İstanbul Ajansı) Varlık vergisine ait bir eserin neşredilmiş bulunması ve bu eserin muharririnin verginin tat bikatından baş rolü oynuyanlar dan birisinin olması, Ankara si yasî mahfillerinde, kaç zamandır iç yüzüne ait sırların ifşası mevzuubahs olan meseleyi gündem konusu haline getirmiştir. Öğrendiğimize göre, Demokrat Milletvekillerinden birisi, bu ki tapda ileri sürülen ve resmî fa

Devamı say: 2 sü: 5 de

FIKRA

ÖRNEK!

Bedii FAİK

İki gün evvel, Çankayadaki Cumhurbaşkanlığı köşkü nün bahçesine çizilen canlı bir tablo, göz yaşartacak ka dar manalı ve tesirlidir: Atatürkün iki yakın arkadaşı, Bayar ve İnönü, yan yana ve omuz omuza, köşkün bahçesine dikilen Atatürk heykelinin küşadını yapıyorlar... Bu renkli vefa tablosu gözünüzün önünde canlanıyor mu? Atatürk bahsinde, muhalefet olsun, muvafakat olsun, aynı hürmet duygusu ile sarılmamız ve birleşmemiz icap ettiğini, daha güzel nasıl anlatırsınız? Celâl Bayar ve İsmet İnönünün müştereken vücuda getirdikleri bu örnekten, başta Atatürkün bazı eski silâh arkadaşları olmak üzere, bugün ona dil uzatmayı bir marifet haline getiren bütün politika esnafının alacağı dersler olsa gerek! Fakat Atatürkün, partilerin üstünde, günlük politikanın dışında, fakat daima ve daima bu milletin gönlü içinde yaşıyan ve her zaman yaşatılması lâzım gelen bir varlık olduğunu, bu sessiz örnekten anlamıyanlar, Celâl Bayarın 19 Mayıs nutkuna kulak vererek olsun, intibaha gelmelidirler. Cumhurbaşkanı, nutkunun sıklet merkezini teşkil eden Atatürk sevgisi bahsinde, o derece candan ve haklı konuşmuştur ki, Atatürke dostsanız göğsünüz kabarır, düşmansanız, omuzlarınız göçer! Atatürkü alelâdenin de altına düşürmek için ter döken bütün biçareleri, enselerinden yakalayıp, şu cümlelerin huzuruna çıkarmak isterdim:

"Atatürk her türlü icraatında milletine dayanmış ve bu kudretli varlığı derin bir muhabbetle sevmiştir. Diğer taraftan Atatürk, kültürünü, irfanını ve bütün maddi ve mânevi mevcudiyetini Türk içtimaî heyetinden almıştır; onu, Türk milleti yetiştirmiştir. Şu hâlde, karşılıklı, birbirleriyle iftihar etmekte haklıdırlar; şerefte müşterektirler. Bu sözlerimle Atatürkün başarılarını tak dir etmenin, bizatihi Türk Milletini övmek olduğunu açıklamak istiyorum.„

(Devamı Sa. 2 Sü. 2 de)

Atatürk, gönüllerimizde de farklı ve imtiyazlı bir yer işgal ediyor

Bugün, "Atatürke benden fazla bir hak ve imtiyaz tanınamaz„ diye ortaya çıkmak için insanın şuursuz olması lâzımdır

Yazan: Selahattin CANKA



Tevfik İleri

Hükümetçe hazırlanan "Atatürk kanunu„ tasarısı vesilesile, Atatürkün şahsı etrafında açılan maksadlı münakaşa, Atatürkün icraatlarına fiilen başlama günü olan 19 mayıstan itibaren şehrimiz basınına da intikal etmiş bulunuyor. Vatandaş gazetesinin iki muharriri tarafından 18 Mayısta yazılan fıkralarda, millet ekseriyetinin Atatürk hakkındaki hissiyatını rencide eder mahi yetteki fikirler hakkı olarak umumi efkârda derhal tepkiler yaratmış ve bu mevzuda gereken cevaplar veril

(Devamı Sa. 3 Sü. 3 de)

1951 yılı Öğretim ve Eğitim faaliyeti

Ankara, 21 (İstanbul Ajansı)—Milli Eğitim Bakanımız Tevfik İleri, Ajansımızın, milî eğitim işlerimizin gelişmesi üzerindeki son faaliyeti umumî efkâra arz için ricası üzerine şu izahatta bulunmuştur:

"—1951 yılı Bütçe yılı faaliyetlerimiz, hükümet programının-

(Devamı Sayfa: 2 Sütun: 6 da)

DEMOKRASİ YOLUNDA

İp ucu gaipten haberler

(Küçük Bir İkaz)

Bay K. K.

Zahmet edip gaipten haberler vermişsin. Şimdi de lutfedip adını bağışla. Sonra acırım sana, adımla cismime inanmazsın bir kehanet olmasın. Sözle özün kıymetini, bir yıldır can çekiştirip nihayet ölen, 46 Seçiminde Halk Partisini 50 de Demokrat Partiyi kazandırdığı gibi bana da vaktinde sınıflar geçirten arkadaşından öğrendin mi? Ötiden öğrenmek kâhinlere kolaydır. Noter senetlerinin dahi endişe verdiği şu günlerde sözünü senet bilmeniz de yine bir ferasettir. Tebrik ederim. Sönger maziye değil âdi zihniyetlere çekiniz. Mazi, hâli çektiren, istikbali ümitlendiren bir kuvvettir.

Lâflarıma mazim teminat, halim meydanda, istikbalim de kâhinler için malum olmak gerek. Çocuklara verilen birer şekerleme gibi Belediye başkanlığına, Millet Vekilliğine icazet veriyorsunuz.

Parti Başkanlığını basit bir ihtimal sayıyorsunuz.

Bilmem bu da bir kehanet midir? Yoksa olursam bana sınıf lar geçirten velinimetim gücenir mi?

NOT; 20 Mayıs 951 günü Vatandaş Gazetesinin kimkime sütununda çıkan bir yazı münasebetile.

Dr. Yalçın CEYLANOĞLU

Ek 30. Demokrat, 7 Aralık 1952

MÜESSESE SAHİBİ
ÖMER BAŞEĞMEZ
İDARE YERİ: Hükümet Civarı, DEMOKRAT MATBAASI — ADANA
Telefon: 1767 ☆ Posta Kutusu: 218

Demokrat

Türkiyenin İlk DEMOKRAT Gazetesi

GAZETEMİZ (6) SAYFADIR

7 ARALIK 1952 PAZAR

Yıl: 7 Sayı: 1855

Başbakanımız Sayın Menderes Misli Görülmemiş Tezahüratla Karşılandı



DÜN, ADANA'YA ŞEREF VEREN DEMOKRAT PARTİ GENEL BAŞKANI VE BAŞBAKANIMIZ SAYIN ADNAN MENDERES, İŞTE BU MAHŞERİ KALABALIK ÖNÜNDE KONUŞMUŞTUR

Bugün memleketin görünüşü toptan değişmektedir. Vaatlerimizin iki buçuk sene içinde tahakkuku bize karşı olan itimadınızı takviye etmiştir

35 bin kişi Menderes'i tezahüratla karşıladı

41 kilometrelik mesafede 1000 den fazla otomobil kafilesi yolları doldurmuştu

Başbakan Adnan Menderes beraberinde İçişleri Bakanı Ethem Menderes, Devlet Bakanı Kemal Zeytinoğlu, milletvekilleri ve basın mensupları ol[duğu] halde dün saat 12.45 de özel[likli] Adanaya gelmiştir. Başbakanımız İ[çerik] hava alanında Seyhan, İçel, Ha[tay], Maraş, Gaziantep valileri ile Adana ve civar illeri Belediye başkanları, Yurt İçi bölge komutanı, Mahmut Kibar oğlu, Resat Çoğlu, Arif Nihat Asya D. P. İl Başkanı Ömer Beğeğmez, ve bütün Çukurova Demokrat Partili teşkilâtı ve, Basın mensupları tarafından karşılanmış bir kıt'a askeri selâm resmini ifa etmiştir.

Başbakanla birlikte Milletvekilleri sayın Dr. Sedat Bar, Salim Serçe, Sinan Tekelioğlu da gelmişlerdir.

İstirahi hava alanından Adanaya kadar 41 kilometrelik yol inkıtaasız kesintisiz otobüs, traktör romorku ve otomobillerle dolmuştur. Binden fazla motorlu vasıtada onbinlerce vatandaş açık bir otomobilde, güçlükle yol alan başbakanımızı hararetli alkışlıyordu. Bu arada adım başında kurbanlar kesiliyor dinsel gumalarla milli bayramımız Sayın Adnan Menderes'i karşılıyordu.

(DEVAMI Sahife 5. Sütun 3. de)

Hani Çökmüştü ?

SELAHATTİN CANKA

Başbakanımız Sayın Adnan Menderes, dün şehrimize geldi. Bu münasebetle Adana, Demokrat Çukurova'nın temsil ettiği yüz akile başardığı en küçüğünden en büyüğüne, en gencinden en ihtiyarına kadar, hemen bütün Seyhanlılar bir bayram havası içinde Sayın Adnan Menderes'i karşılamağa başladı...

Dört senelik hürriyet mücadelesi devamınca, Demokrat Partiye en yakın ve harareti müzaheretî gösteren Seyhanlıların, her imtihanı büyük yüz akile başaracağından ve bu endişeniz yoktu. Fakat, güneşi balçıkla sıvamak" sevdasında olan bazı kimselerin, muhalefet saflarında, dün bir kere daha tezahür eden hakikatı gölgelemeye çalıştıklarına şahit olmakta idik. Bunların ifadelerini nakarat şu idi:

— Seyhanda Demokrat Partiyi çökmüştür..

Bu iddianın içinde —en büyük manasile— Seyhanlılara karşı bir hakaret mevcut olduğunu izaha lüzum yoktur. Bu gün, her türlü siyasi hakimiyetin üstünde, her türlü vatandaşın hürriyetini yok eden müs-

(DEVAMI Sahife 5. Sütun 5. da)

Türkiyeye 80 Milyonluk Bir Yardım

Paris 6 (R) — Atlantik paktı çevresinde uzun haberlere göre Dulles Konsey tarafından Bakanlar Komitesi ne sunulmak üzere hazırlanan yıllık rapora Türkiyeye Nato çerçevesinde askeri yardım konusunda 80 milyon dolar lık bir meblağ derpiş olunmaktadır. Bu yardım, Amerikalılar tarafından ve ilişeceğini dün bildirdiğim 140 milyon lik rakamı ile alâkalı değildir. 80 milyon doların 70 milyonu, enfratrüktür, yani tayyare meydanı, liman, hangar, kışla benzin deposu gibi belli başlı askeri tesisat inşası için, 10 milyonu da ileride vaki olarak silahlar için verilecektir.

Türkiyenin alacağı bu nevi silahlarının en mühim kısmı mühimmatı teşkil[ediyor].



BAŞBAKANIMIZ SAYIN MENDERES ADANALILARA HİTAP EDİYOR

1953 Bütçesi Yapıcı Bir Karakter Taşıyor

Tasarının bütçe komisyonundaki müzakeresine başlanacak

Tasarı gerekçesinin ihtiva ettiği mühim bazı esasları neşrediyoruz

Ankara 6 (Demokrat) — Büyük Millet Meclisine sevkedilmiş olan 1953 yılı Bütçe Kanunu tasarısının Bütçe komisyonunda müzakeresine önümüzdeki Pazartesi gününden itibaren başlanacaktır.

Tasarının gerekçesinde, geçen 1952 yılının iktisadi gidişi tahlil edilmekte bu arada Dünya Ekonomisinin seyri ile memleketimizin durumu mukayese edilmektedir.

Memleketimizdeki iktisadi gelişme nin inkişaf edildiği kaydedilmekte, hükümetin iktidara geldiği günlerdeki memleket ekonomisine rulletinin kaderini değiştirecek mahiyette yapılmış bir veçhe vermeye ve eksiklerin tamamen farklı bir tatbikatı hâkim kılmaya çalıştığı belirtilmektedir.

Fiyat hareketleri bahsinde ise, dikkate değer rakamlar verilmekte, 1950 yılının ilk altı aylık vasatisi 100 sâbariye tepları eşya fiyatları endeksinin Ağustos 1952 de ancak 101 olduğu açıklanmaktadır.

Tedavül hacminin, Milli gelir ile 3

(DEVAMI Sahife 2. Sütun 2. de)

Milletimiz müslümandır Müslüman Kalacaktır.

Bu memlekette vicdan hürriyetine tecavüz etmek hiç bir kimsenin haddi değildir

Başbakan Adnan Menderes, dün Adana Belediyesinin önündeki büyük meydanı hınca hınç doldıran vatandaşı topolu[ğunun] çoğun tezahüratı arasında balkona çıkarak memleket meselelerı üzerinde bir konuşma yapmıştır.

Başbakan, Adanalılara hitabiyle ve arkadaşlarına göstermiş olduğu sevgi ve heyecandan dolayı şükran ve minnetlerini bildirmekle söze başlamış ve bu tezahüratlerin manası üzerinde durarak demiştir ki:

← Biz, bizim adeta bağrımıza basmanız. Aynı sevgi ve heyecanı bundan evvel bizim muhalefette iken yaptığımız ziyaretlerde de göstermek lütfunda bulunuyordunuz. Biz başka şeye evvelki sevgi ve iyi kabulü, sadece vatandaşlara ve ümitlere karşı göstermiş olduğunuza kabul ediyoruz. Bugün biz, iki büyük senedenberi iktidar da, vazife başında gibi, hatta çok daha üstün diyebilecek bir hararetle kabul ettiğimiz, ikibuçuk senenin hesabını geçirdiğimiz bu duğunu, vaatlerin tahakkuku ile mem

(DEVAMI Sahife 2. Sütun 5. da)

Garbi Trakya Türkleri

Cihad BABAN

Gümülcinedeki Bayar Lisesinin açılması Cumhurbaşkanımızın Yunanistan ziyareti esnasında programın mümtaz bir hususiyeti aldı. Evvelâ Gümülcinedeki Türk ekalliyetine bir lise temin etmeği düşünen, ve bu dü şüncelerini süratle tatbik mevkiine koyan dost memleketin, Sayın Kral ve kraliçesine şükranlarımızı sunmağı borç bilirz. Yunanistanın kral ve kraliçesi bu suretle çok mühim bir ihtiyaca cevap vermiş olmak la kalmamışlar aynı zamanda iki memleket arasında dostluğun, samimi iş birliğini müşahhas delillini vermişler dir. Bu lisenin öğretmenleri, bizim hükümetimiz tarafından gönderildiği gibi, oradaki ilk mektepler için de gümüldeen 18 öğretmen Gümülcüne ve İskeçeye gelerek şerefli vazifelerine başlamışlardır. Bunlardan 13 tanesi İskeçede, 6 tanesi de Gümülcinede ve bu iki merkezin köylerindedirler. Yunan hükümetinin idealist Türk öğretmenlerine Türk çocuklarına tahsil vermek imkânını bahşetmiş olması da samimi bir anlaşmanın ve paha biçilmez bir dostluğun ilk semerelerinden biri olmuştur. Bayar Lisesinin Gümülcinede yapacağı çok büyük hizmetler vardır. Bu lise, Modern bilgiyi ve modern düşünceyi oradaki vatandaşlarımız arasına sokmak gibi, tarihi bir inkılap vazifesini şerefle omuzlarına almış bulunmaktadır.

Gümülcinede, *fesi*, sarığı başlarından atmayan *eski nesille* o nesilin tesiri altında kalan gençlerimizin arzet ülkeleri manzara size *sene evvelki* Türkiyeyi hatırlatmakta ve Türkiye

(DEVAMI Sahife 5. Sütun 6. da)

Tunusta Yeni Kargaşalıklar

★ İşçiler Birliği lideri katle- ★
★ dildi. Tunus'ta üç gün- ★
★ lük grev başladı, Gece so- ★
★ kağa çıkma yasağı ihdas ★
★ edildi ★

Tunus 6 (R) — Tunusta yeniden ciyet ciddi karşıdıklar çıkmıştır. Bazı Fransızlar öldürülmüş ve yaralanmıştır. En mühimmi Tunuslu işçiler birliği lideri Ferhad Hasid'in dün gece katle dilmesidir. Tunus - Zagnan yolunda Ferhad tamamiyle parçalanmış olarak, otomobili de cesede 15 kilometre mesafede Rades köyü civarında bulunmuştur.

Hâdise büyük bir heyecan yaratmış Tunus işçiler birliği bütün Tunus iş

(DEVAMI Sahife 2. Sütun 4. de)

Ek 31. Türk Sözü, 16 Şubat 1954



TÜRK SÖZÜ

Gündelik Siyasi Gazete

Türkiye iktisadî esarete doğru mu gidiyor?..

DP. siyasî toplantısı hakkında Dr. Mesut Savcının beyanatı

Belediye Meclisinin dünkü toplantısı

İçel'de 4 D.P. ocağı dün 40 lara katıldı

Ek 32. Demokrat, 3 Mayıs 1954

MÜESSESE SAHİBİ
ÖMER BAŞEĞMEZ
İDARE YERİ: Hükümet Civarı
DEMOKRAT MATBAASI — ADANA
Telefon: 2767 Posta Kutusu: 16

Demokrat

Şimdiye kadar radyo vasıtasiyle aldığımız haberler bütün yurtta D. P. nin kahir ekseriyetle kazandığını ifade etmektedir. Verilen rakamlar tahmini olmakla beraber, yüzde yüz kazanma şansı D. P. nindir.

Devlet Matbaası

3 MAYIS 1954 PAZARTESİ — Türkiyenin İlk (DEMOKRAT) Gazetesi — Yıl: 8 Sayı 6331

Demokrat Parti kahir bir ekseriyetle iktidarı yine aldı

Türk Milleti olgunluk içinde mukaddes vazifesini ifa etti

Gece saat 2 ye kadar şehrimizde alınan neticelere göre 48424 rey D.P. 43631 oy da Cumhuriyet Halk Partisi almış bulunmakta

3 Mayıs 1954 seçimleri bütün yurtta olduğu gibi şehrimizde de intizam ve olgunluk içinde cereyan etmiştir.

Vatandaşlar sabah saat 8 den akşam 17 ye kadar oylarını kullanmış ve iştirak nisbeti memnuniyet verici bir yekûna bulunmuştur.

Saat 24 e kadar vilâyetimizden alınan neticeler şunlardır: 22.820 Demokrat Parti, 18.287 C.H.P. Tasnif devam etmektedir.

Ankara 2 (A.A.) — 2 Mayıs 1954 umumî seçimleri bütün memleketle olgunluk ve demokratik anlayış ânrâgî teskil edecek bir sükûnet ve vakar içinde cereyan etmiş ve sona ermiştir.

Vatandaşlarımız 64 vilâyetimiz, bütün şehir, kasaba ve köylerinde tam bir sükûnet içinde reylerini kullanmak üzere bu sabah saat 8 de açılan sandıklarda reylerini tasnifine başlanmıştır.

Âlemî rey tasnifleri memleketimiz her tarafında sür'atle devam etmektedir. Şu ana kadar muhtelif vilâyetlere ait olmak üzere muayyen miktar sandık neticeleri alınmıştır.

İstanbul	Sandık No: 1029	Giresun	Sandık No. 154	D. P.	17890
D. P.	161.325	D. P.	23.332	C. H. P.	8044
C.H.P.	80.325	C. H. P.	11.722	C. M. P.	4081
C.M.P.	18.937	T. K. P.	131	T. K. P.	3824
Afyon	Sandık No. 463	Gümüşhane	Sandık No. 130	Denizli	Sandık No. 289
D. P.	34.210	D. P.	8.362	D. P.	31621
C. H. P.	2.239	C. H. P.	2.449	C. H. P.	26362
Bağımsız	4.921	Gaziantep	Sandık No. 330	Eskişehir	Sandık No. 218
Beyhan	Sandık No. 220	D. P.	33.195	D. P.	38551
D. P.	18.864	C. H. P.	25.365	C. H. P.	16571
C. M. P.	483	Hatay	Sandık No. 151	C. M. P.	2480
C. K. P.	1.860	D. P.	17.389	Edirne	Muh. sandık
Bilecik	86	C. H. P.	10.537	D. P.	36018
Ankara (Şehir)	Sandık No. 216	T. K. P.	361		
D. P.	32.193	İzmir	Sandık No. 800		
C. H. P.	24.471	D. P.	134.420		
C. M. P.	6.425	C. H. P.	82.923		
Aşk. Mülbakat	Sandık No. 623	İçel	Sandık No. 106		
D. P.	55.295	D. P.	14.623		
C. H. P.	36.236	C. H. P.	7.292		
Samsun	6.744	Müstakil	300		
D. P.	Sandık No. 372	Isparta	Sandık No. 132		
C. H. P.	68.514	D. P.	28.859		
C. M. P.	42.186	C. H. P.	9.350		
Tokat	2.096	Konya	Sandık No. 484		
D. P.	Sandık No. 462	D. P.	70.150		
C. H. P.	43.681	C. H. P.	37.856		
Bozkır	39.640	C. M. P.	9.991		
Kütahya	205	T. K. P.	1.932		
D. P.	Sandık No. 200	Kastamonu	Sandık No. 617		
C. H. P.	46.900	D. P.	50.923		
	20.494	C. H. P.	25.983		
		C. M. P.	7.778		
		İncebolu	Sandık No. 90		
		D. P.	12.350		
		C. H. P.	20.100		
		C. M. P.	550		
		Bozkurt	Sandık No. 53		
		D. P.	5.148		
		C. H. P.	1.914		
		C. M. P.	16		
		Amasya	Sandık No. 113		
		D. P.	12548		
		C. H. P.	8500		
		C. M. P.	350		
		Gaziantep	Muhte. Sandık		
		D. P.	15946		
		C. H. P.	11553		
		Antalya	Sandık No. 132		
		D. P.	26859		
		C. H. P.	9350		
		Afyon	Muh. Sandık		
		D. P.	37844		
		C. H. P.	12608		
		C. M. P.	5349		
		Bolu	Muh. sandık		
		D. P.	26789		
		C. H. P.	9989		
		C. M. P.	1545		
		Bursa	Muh. sandık		
		D. P.	89975		
		C. H. P.	42947		
		C. M. P.	8125		
		Çankırı	Sandık No. 210		

Sayın Reisicumhurumuz Celâl Bayar ve Menderes bir arada

Dün Kacavezirde Kanlı Bir Hâdise Vukubuldu

3 C. H. P. li Demokrat Parti Kocavezir ocak başkanının dişini kırdı iki vatandaş yaralandı

2 Mayıs 1954 seçimleri bütün yurtta olduğu gibi şehrimizde de tam bir olgunluk ve intizam içerisinde cereyan etmiştir.

Bu arada ufak tefek bazı hadiseler vuku bulmuştur. Yaptığımız tahkikata göre böyle çirkin hadiselere sebebiyet verenler seçimi kaybetmek endişesinde olan bazı iktidar hasları tarafından tertip edilmiştir. Bir kısım sapkıların iğrenç propagandalarını halkımız nefretle karşılamıştır. Evlerinden aldıkları emir ve direktiflere göre uygunsuzluk yapanlar hakkında ilgililer gereken tedbirlerin alınması için Emniyet Müdürlüğü nezdinde harekete geçmek mecburiyetinde kalmışlardır. Bu hal bilhassa 29 Ekim Okulunda bulunan sandıklar çevresinde bariz bir şekilde kendini göstermiştir. Vatandaşın rey hakkına saygı göstermeyen bir takım sapıklar oylarını kullanmak üzere sandık başına toplu olarak gelmişler ve bu gibi çirkin hadiselere sebebiyet verdikleri için halkın nefret hislerini tekrar kazanmışlardır.

İkinci çirkin hadise Beş Ocak ve Hürriyet mahallelerinde meydana gelmiştir. Yine sabıkalı oldukları bilinen bazı hastalar sokak başlarında mevzi alarak türlü şekillerde propaganda yapmağa başlamışlardır. Fakat vatandaşın gösterdiği olgunluk sayesinde bu gibi yolsuz ve mesnetsiz teşebbüsler akamete uğramıştır.

Kocavezir mahallesinde ise kanlı bir vak'a olmuştur. Muhittimizde teessürle karşılanan bu hadise hakkında yaptığımız tahkikata göre:

«Kocavezir D.P. Ocağı Reisi A. Duran Özen, Aziz Karagaç isimli vatandaşın motörü ile gezmekte iken yine Kocavezir C.H.P., mensuplarından olduklarını ifade eden Kadir İboşlar, Ramazan Tapanyiğit, Aşar köyünden bir D.P. li ile bir C.H.P. li arasında dağıtılmış olan rey pusulaları yüzünden münakaşa çıkmış, bir D. P. li hafif surette yaralanmıştır.

3 — Kırşehir) 1 — Ömer Kâhya köyünden C.H.P. li Ragıp, Demokrat Partili Basri ve Rıza Yücel tarafından hafifçe başlarından yaralanmıştır.

(DEVAMI Sayfa 2, Sütun 7 de)



Amerika Hariciye Vekili Foster Dulles

Dulles Scehlba Milonada buluşacak

İki Dış Vekilinin yaptığı toplantıda Triyeste mevzuunu görüşecek

Roma, 2 (A.A.) — Roma'dan alınan son haberlere göre, Amerikan Dışişleri Vekili John Foster Dulles ile İtalyan Başvekili Scehlba, yarın Milâno şehrinde gizli bir toplantı yaparak âcil meseleleri ve pek muhtemel olarak, Triyeste mevzuunu ele alacaklardır. Dulles'in Amerikaya hareketini tehir ederek Milâno'ya gidişi, bu toplantının büyük bir ehemmiyeti haiz olduğu kanaatini uyandırmıştır.

Amerikanın Roma Elçisi, Cenevreye gitmiş ve Dulles ile görüştükten sonra Scbelba ile müzakerelerde bulunmasına karar verilmiştir. Halen Parisle bulunmakta olan Vietnam Kralı, Bao Dai Cenevreye bir temsilci göndereceğini açıklamıştır. Bu temsilci Vietnam Dışişleri Vekili olacak ve sadece üç batılı temsilcileri ile temaslarda bulunacaktır. Kral, Vietnam'ın Vietminh komünist asilerinin de hazır bulunup bulunmayacağından bahsetmemiştir.

Bilindiği gibi Vietnam Başvekili, ik gün evvel Parise giderek Kral'a Vetnam halkının Vietminlerle anlaşmaya girmesine muarız bulunduklarını açıklamıştır. Kral Bao Dai dün gece Fransız Başkentinde bulunan kabine üyeleriyle üç saat devam eden bir toplantıda bulunduktan sonra Cenevre'ye temsilci göndermeğe karar vermiş olduğunu açıklamıştır.

Türk Milletinin Verdiği İmtihan

Daha bir kaç gün önce müjde çekenler mağlubiyete uğradı

Büyük Türk milleti dün tarihî günlerinden birisini daha yaşamış, bütün cihanın gözleri önünde şanına, şerefine yakışır bir imtihan daha vermiştir.

İnkâra ve tezvirci bir muhalefetin aylardanberi devam ettiregeldiği yaygaralara, İnönü ve Gülek'lerin çektikleri yalancı müjdelere rağmen hürriyetini seven, vatan dâvasında vicdanının sesinden başka hiçbir ferman dinlemeyen vatandaşlar, kanunların kendilerine bahşettiği haklar dairesinde mukaddes vazifelerini ifa etti ve 14 Mayıs ruhunun mucizeleri, yarattıkları eseri daha olgun bir şekilde tezkâr ettirerek bir 2 Mayıs vücuda getirdi. Aziz Türk milleti, zaferin kutlu ve mutlu olsun, vatan kalkınmasında açtığın cihadda Tanrı seni muvaffak ve muzaffer kılsın.

Yurdun muhtelif yerlerindeki hadise

Ankara, 2 (A.A.) — Bütün memleket sathına sâmil olmak üzere ve seçimle alâkalı bulunan hâdise ve vak'alar şunlardır: Ispartanın Yaveç kazasında rey pusulası yüzünden D.P. lilerle C.H.P. liler arasında kavga çıkmış, iki Halk Partili hafif surette yaralanmıştır.

2 — Gelendost nahiyesinin Afşar köyünden bir D.P. li ile bir C.H.P. li arasında dağıtılmış olan rey pusulaları yüzünden münakaşa çıkmış, bir D. P. li hafif surette yaralanmıştır.

3 — Kırşehir) 1 — Ömer Kâhya köyünden C.H.P. li Ragıp, Demokrat Partili Basri ve Rıza Yücel tarafından hafifçe başlarından yaralanmıştır.

(DEVAMI Sayfa 2, Sütun 7 de)

RAMAZAN Sohbetleri

Arkadaşımız Hasan Rasim'e hazırlattığımız bu seri yazıya Salı gününden itibaren başlıyacağız.

«Ramazan Sohbetleri»

Sizlere, eski devrin bir çok güzelliklerini, bütün hassasiyetleriyle takdim edecektir. Bunda, şâhâne iftarları, sahurları, Ramazan kahvelerini, içki âlemlerini, güfteriş için abdest alanları, oruç bozanları, bir kelime ile âlemini, gece misâfirliklerini, sevgilisini görebilmek ümnuyla başını seccâdeden kaldıranları, hülâsa; en tuhaf motifleri ihtiva eden

«RAMAZAN SOHBETLERİ» ni

Hasan Rasim, karşınıza hâdiselerin kulağından tutup sahnenize getirecektir.

İlk yazı: İFTAR SALTANATI

Ek 33. Yeni Adana, 3 Mayıs 1954

Devlet Nüshası

Seçim Bütün Yurdda Yapıldı

Bu Sabah saat 3'e kadar alınan haberlere göre

Alınan ilk umumi seçim neticelerini bildiriyoruz

Seyhan İlinde rey tasnifi D.P. lehinde inkişaf etmektedir

Seyhan ilinde saat 17 de sona eren umumi seçimlerden sonra derhal tasnife geçilmiştir. Sabahın ilk saatlerine rağmen devam etmekteydi.

Saat 2,30 da tesbit edilen rakamlara göre, Adana Merkez Kaza ile köylerinde C.H.P. 31.911, D.P. 32.266 rey almış bulunmaktaydı.

Muhtelif ilcelerle yaptığımız temaslar sonunda C.H.P. Ceyhan, Kadirli ve Kozan'da ilerde gitmekte, D.P. ise Karaisalı, Bahçe'de ileri durumda bulunmaktadır.

Selâhiyetlilerin ifadelerine nazaran Seyhan'da seçimi D.P. nin pek az farkla şi

Ankara 3 (Sabaha karşı saat 5 te) — Umumi seçimler sükûn içerisinde cereyan etmiş olup reylerin tasnifine başlanmıştır.

Bursa gelen haberlere göre, C.H.P. Niğde, Kars, Sinop, Malatya, Diyarbakır, Sivas, Elâzığ, Maraş'ta ilerde bulunmaktadır.

Üç şehrin tasnifi sona ermiştir. Buna nazaran Ağrı'da C.H.P. nin 11736 oyuna karşılık D.P. 38540, Aydın'da 6134 oya karşılık D.P. 38540, Balıkesir'de 37371 oya seçimleri

Kendisiyle görüştüğüm C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek şunları söylemiştir:

«Şimdilik hiçbir şey belli değil. Söylenilenlere katiyen inanılmamalıdır. Radyo, seçim neticelerini kendine göre vermektedir. Halbuki birçok yerlerde ümitliyiz.»

MALATYA'DA DURUM

Malatya 3 (Sabaha karşı saat 2) — Reylerin tasnifi devam etmektedir. Son duruma göre, Malatya Merkezinde C.H.P. 11,000 oyla ilerdedir. Halk Partisinin liste halinde seçimi 20.000 oyla kazanması beklenmektedir.

HATAY'DA DURUM

Hatay 3 (Sabaha karşı saat 2) — Hatay seçimlerinin tasnifi sona ermek üzeredir. Halen tasnifi yapılmamış 50 kadar sandık bulunmaktadır. Buna nazaran Demokrat Parti'nin aldığı oy miktarı 64.384, Halk Partisi'nin aldığı oy miktarı ise 39.596 dır. Bu suretle Halk Partisi Hatay'da seçimi kaybetmiş bulunmaktadır.

İÇEL'DE DURUM

Mersin 3 (Sabaha karşı saat 2) — Tasnif devam etmektedir. Oyların yekûnu D.P. lehinde inkişaf etmektedir. Buna nazaran İçel'de Demokrat Parti'nin kazanması beklenmektedir.

KIRŞEHİR'DE C.M.P. KAZANDI

Ankara 3 (Sabaha karşı saat 3) — Buraya gelen malûmata göre, Kırşehir'de C. M. P. başta gitmektedir.

Pazartesi 3 Mayıs 1954 Fiatı 10 Krş. tür.

İDARE YERİ Abdüla Paşa Cd. No. 96 A D A N A Telefon : 2743 Telgraf : Yeni Adana P. K. : 117

Yeni Adana

Gündelik Siyasî, Milliyetçi, Sabah Gazetesi

Kuruluş Yılı: 1918 KURUCUSU : AHMET REMZİ YÜREGİR Sayı: 8779

SON DAKİKA

SAAT 3.30 DA SEYHAN İLİNDE DURUM

C.H.P.	D.P.
59.072	59310

SEÇİM UMUMİYETLE SÜKÛN VE OLGUNLUK İÇİNDE CEREYAN ETTİ

Sandık başlarında faaliyet saat 7 de başladı - Atatürk Partisine rey veren kadın - Berberlerin işine yarıyan rey pusulaları - Nihayet son verildi

SEÇİMLER ÇOK GENİŞ İLGİ GÖRDÜ

D.P. Teşkilâtı bütün vasıtaları seferber etti

Arkadaşımız KENAN GEDİKOĞLU yazıyor

Sabah saat 7 de hemen hemen şehirdeki bütün sandıkları gezdik. Oy sandıkları camilere, mekteplere ve yazıhanelere yerleştirilmiş. Kalabalık halk kitleleri sandık çevrelerin de toplanmış, Sandık Kurulu üyelerinin hareketlerini dikkat ve alâka ile takip ediyorlar.

Sandık Başkanı ve partiler mümessilleriyle müşahitler bu sırada, mühürlü sandıkları açıyor, boş olduğu tesbit edilip, kapatılıyor. Zarflar sayılıp zapta geçirliyor. Seçimin gizliliğine dair hükümleri hatırlatılmakta ve partiler adayları tarafından konan tamimler duvarlara asılıyor.

Bütün bu hususlar Seçim Kanununun emrettiği şekilde tesbit edilip zapta geçirildikten sonra, sıra bekleyen vatandaşlar oylarını kullanıyorlar.

ATATÜRK'ÜN PARTİSİ

Çınarlı mahallesindeki sandık başına gelen Şükran Işın isimdeki ihtiyar bir kadın, Sandık Kurulu üyelerine:

"Beri" diyor, "Atatürk partisine rey vereceğim. Bana oturacağım verin."

Sandık üyeleri :

"Teyze" diyorlar "Oy kullanma gizlidir. Kimin adaya gir, pusulanı orada zarfa koy, getir sandığa at."

İhtiyar kadın ısrar ediyor:

"Neme lâzım benim, karadır odada ne olur, ne olmaz, biz bana Atatürk Partisinin pusulasını verin, onu atacağım."

Şükran Işın'ın akrabaları, dışarıda kendisine Altıokla oy pusulasını veriyorlar. O sabah yürüyüş feraliyle reyini kullanıyor.

Dün akşam Çamlı sinemasında onbeş yaşlarında bir çocuk, seyircilere oy pusulası dağıtıyordu. Yanıbaşımızda otuzlarında bir adam çocuğa :

"Yır yavrum, ver" dedi. "Şöyle kırk, elli tane ver. Benim sekiz on nüfuslu aile efradım var. Mahallemde kırk, elli hanem var. Onlara dağıtacağım."

İhtiyar adam D.P. oy pusulalarından tomar tomar aldı, cebine doldurdu. Yanındakinin kulağına şöyle dediğini işittim :

"Hizim berber arkadaşa lâzım oluyor. Bu pusulalar, işlerine çok yarıyormuş."

NİHAYET BİTTİ

Uzun zamandanberi seçim humması içinde bulunan Adana'lı, nihayet dün heyecanlı bir gün yaşamış; bütün gün sandık başları kalabalığını muhafaza etmiştir.

Sabahın ilk saatlerinde sandık başlarına koşan kadınlı erkekli yıldızlı seçmen kitlesi, reylerini vermek üzere sıraya girmiş; önce kadınlar, sonralar reylerini verdikten sonra diğerleri reylerini kullanmışlardır.

Rey verme müddeti sona erdikten sonra meraklı vatandaşlar, gazete idarehanelerine ve İlçe Seçim Kurulunun çalıştığı Adliye Sarayı önüne toplanarak haber almaya çalışmışlardır.

Şehrimizde dün sabah kanlı bir hadise oldu

Sinan Tekelioğlu, telefona sarılarak hadise sanıklarının tevkifini talep etti

Şehrideki ilk hadise Kocaveli mahallesinde oldu. Hasan Erbay, Ahmet Ören ve Ahmet Turan adında üç D.P. li ile Salih Şemalık, Ramazan Tapanlıklı ve Kadir İbrahim adındaki üç C.H.P. li propaganda yüzünden birbirlerine girmişler. Üç dört kişi de hafif yaralar var. İki taraf ta birbirinden şikâyetçi. Kimin hakkı, kimin haksız olduğu mahkeme kararı neticesinde anlaşılacak. Fakat D.P. milletvekili Sinan Tekelioğlu hükmünü hemen telefonla sarılarak emniyet Müdürlüğüne emir vermiş: "Bu C.H.P. lileri derhal nezaret altına alın, tevkif edin"

Bereket ki, polis memurları, seçmen vatandaşların, seçim gününde hürriyetlerinin tehdit edilemiyeceğini biliyorlar. Ya rallar Adli Tabipliğe gönderilmiş diğer ve gerekli sahitlar tanzim olunduktan sonra serbest bırakılıdılar.

D.P. LİLERİN DÜNKÜ ÇALIŞMALARI

Zati Sungur'un bile hayran kaldığı oyunlar

Demokrat partizanlar sandık muntakalarında köşe başlarını tutmuşlar. Akla başka gelmedik propagandalarla seçmen vatandaşların zihinlerini bulandırmaya, fikirlerini gelmeye çalışıyorlar. Öyle propagandalar, öyle tertipler yapıyor ki, bir vatandaşın dediği gibi "Bu işlere, sihirbaz Zati Sungur'un bile aklı ermez."

Bir Demokrat, Kocasesir mahallesinde reyini kullanmaya gelen bazı saf seçmenlere :

"Bugün çok kalabalık, yarın gelin, reyinizi veririsiniz" diyor. Bir başka D.P. li, duvarda asılı seçmen kâğıtlarının başında nöbet tutuyor. Halk Partili olduğunu , bildiği seçmenlerden bazılarının isimlerini listeden arayıp tarıyor ve yapmacık bir hiddetle :

"Allah, Allah' diyor "İzmir'siz yok. Ne yapalım, reylerini bir dahaki seçimde kullanırsınız."

Bazı açıkgöz D.P. liler de, seçmen kârtını kontrol bahanesiyle, bunları dört sene önceki kartlarla değiştirmişler. Hamedan mahallesindeki sandık başına gelen bazı seçmenlerin elinde 950 sonesine ait seçmen kartı görüldüğü için kendilerine rey kullandırılmadı. Tabii anlamışsınızdır; yine D.P. lilerin maşlahatları sebebiyle.

Adliyenin önü çok kalabalık

Dün akşam saat 19 a doğru İlce Seçim Kurulu tarafından seçim neticelerine dair neşriyata başlandığı için Adalet Sarayının önü ve civardaki meydan büyük bir meraklı kitlesi tarafından doldurulmuş bulunuyordu. Bu kalabalık kitlesi, gazetemizi makineye verdiğimiz zaman gittikçe daha kesif bir hal almaya başlamış bulunuyordu.

D. P. den istifalar başladı

Tevfik Coşkun ile Hilmi Çamurdan ihraç olundular

Demokrat Parti içerisinde hâkim olan çatışma ve zümre hâkimiyeti karşısında, bir müddettir partilerine cephe almış bulunan İl Genel Meclisi üyelerinden Hilmi Çamurdan ile D.P. içerisinde büyük bir itibara bulunan Tevfik Coşkun, birkaç gün önce D.P. den istifa etmişlerdir. Bu istifa üzerine D.P. Haysiyet Divanı Başkanlığı, verilen emir gereğince Hilmi Çamurdan ve Tevfik Coşkun hakkında "Parti aleyhinde yıkıcı faaliyet" te bulunduklarını iddiasiyle ihraç kararı vermiştir. Bu karar, Hilmi Çamurdan ve Tevfik Coşkuna dün gece yarısından sonra tebliğ edilmiştir.

Diğer taraftan İl Genel Meclisi ve eski D.P. İl İkinci Başkanı Hasan Çangı da, partiden istifa etmiştir.

Bunlardan başka, şehrimizde, Konan, Ceyhan ve Osmaniyede de mühim istifalar olduğu, bunların seçimden sonra açıklanacağı bildirilmektedir.

Hatayda seçim sükûn içinde cereyan etti

Antakya 2 (Arkadaşımız Kemal Karaömeroğlu bildiriyor) — Büyük seçimler bütün İl çevresinde sükûn içerisinde cereyan etti. Saat 17 den itibaren tasnife başlandı. Bununla beraber henüz durumu bildiren çok hiçbir rakam mevcut bulunmamaktadır.

ANKARA'YA GELEN HABERLERE GÖRE

İştirak nisbetinin yüksek olacağı tahmin olunuyor

İsmet İnönü, annesi, eşi ve kızı öğleden evvel Çankaya'ya giderek reylerini kullandılar

Arkadaşımız SABAHATTİN SÖNMEZ Bildiriyor

Ankara 2 — Buraya gelen haberlere göre, bu sabah saat 8 de başlıyan umumi seçimler, hadisesiz ve sınır içinde inkişaf etmekte; hemen hemen her şehirde, kasabada, köyde seçmen kitleleri, sandık başına koşarak reylerini kullanmaktadırlar.

Buna nazaran 1954 seçimlerinde iştirak nisbetinin yüzde 80 in üstünde olacağı tahmin edilmektedir.

Ankara halkı da bu sabahtan itibaren rey sandıklarına gidip vazifelerini ifa etmişlerdir.

C.H.P. Genel Başkanı İnönü, yanında annesi, eşi ve kızı olduğu halde bu sabah Çankaya'daki sandığa giderek reylerini kullanmıştır.

Saat 11 sıralarında da Başvekil, Menderes reylerini kullanmışlardır.

C. Bayar'ın Radyo ile yayınlanan nutukları

Yüksek Seçim Kurulu, nutukların kanuna aykırı olarak neşredildiğine karar verdi

Ankara 2 (Hususi) — Cumhurbaşkanı tarafından verilen veraviadyoda yayınlanan konuşmaların propaganda mahiyetinde olduğu ve radyoda yayınlanmasının icap ettiği hakkında Yüksek Seçim Kurulu tarafından verilen karar sureti bildiriyorum:

«5545 sayılı Kanunun 45 inci ve müteakip maddeleri radyo ile seçim propagandasının kabul ve şartlarını açıkça göstermektedir. Bu şartlara göre her siyasî parti ancak muayyen zamanlarda ve muayyen müddetlerle radyodan faydalanmak hakkından eşit haklara sahip bulunmaktadırlar. Böyle olunca açıkça seçim propagandası kasdını güden nutukların plâklara alınarak vaktı ve müddet şartlarına uymuyacak şekilde radyoda yayınlanması caiz görülemez. Bu sebeplerle Ankara İl Seçim Kurulu kararı alçalmış vukubulan ve yerinde görülen itirazlarının kabulüne ve İl Seçim Kurulu kararının bozulmasına 1.5.1954 tarihinde karar verildiği tebliğ olunur.»



10 Mayıs şenlikleri için şimdiden hazırlıklara başlanmış; kız ve erkek öğrencilerin jimnastik hareketleri provalarına başlamışlardır. Yukarıdaki resimde şenliklere katılacak genç kız öğrencilerimiz görülmektedir.

TARSUS'TA Rüştü Çetin SİLİNİYOR

İki taraf da iddialı durumdadır

Arkadaşımız MUHİTTİN GEDİKOĞLU Bildiriyor

Sabahın erken saatlerinde Tarsus'ta başlıyan seçim faaliyeti, canlılık içerisinde öğleye kadar sürdü. Öğleye doğru sandıkların büyük bir kısmında seçmenlerin yüzde 50 si ile 75 i arasında oy kullanılmış bulunuyordu.

Kadınlar seçime daha fazla alâka göstermektedirler.

Kendileriyle temas ettiğim birçok Halk Partili ve Demokratlar, Tarsus ilçesinde seçimin kendilerinin kazanacaklarını iddia etmektedirler. Pilhasılı, Tarsus, İçel seçimlerinin neticesini tayin etme bakımından mühim bir noktadır.

Burada yaptığım araştırmalar neticesinde seçmenlerin D. P. listesinden bilhassa, Rüştü Çetin'i silmekte olduklarını 52 verdim. Buna mukabil olarak D.P. listelerinden daha az 6i çıkte olmak üzere Refik Korultan, Hüseyin Fırat, Azis Köksal da silinmektedir. D.P. den düşürülen bu isimlerin yerine Ali Menteşoğlu, Mustafa Kemal Tanrıkulu girmektedir.

C.H.P. listesinde ise seçmen tarafından hemen Tevfik Sırrı Gür'ü silmektedirler.

Mersinde seçim hararetli geçti

Arkadaşımız SABAHATTİN KÖSEL Bildiriyor

Mersin 2 — Günlerdenberi beklenen Milletvekili seçimi, bugün şehrimizde alâka ile karşılandı. Vatandaşların ekseriyeti daha sabahın erken saatlerinden itibaren sandık başlarına giderek reylerini vermek üzere sıraya girdiler. Bil hassa kadınların alâkası daha geniş oldu. Böylece iştirak nisbetinin çok yüksek olacağı tahmin edilmektedir.

Henüz dikkate değer bir hadise olmadı. Yalnız bazı C.H.P. li müşahitler sandık başlarından uzaklaştırılmak istendi. Yapılan müracaat üzerine gerekeni tedbirler alındı.

Ek 34. Hürfikir, 29 Ocak 1955

12 Nisan 1955

29 OCAK 1955 Cumartesi

Sahip ve Mesul Müdür Melih Kemal K. Adres: Öeler Cad. No. 131 Tel Adresi: HÜRFİKİR Telefon : 4276

Hürfikir

Yıl : 1 Sayı : 1 GÜNLÜK SİYASİ GAZETE Sayısı 15 Kuruş

Cumhuriyet bizden fikri hür vicdanı hür nesiller ister.
K. Atatürk

Gazetemiz çıkarken C.H.P. Genel Başkanı

İnönü'nün Hususi Beyanatı

Neşir hayatına girerken

Basın faaliyetine, şartların güç ve ağır olduğu bir devirde başlıyoruz. 1950 sonrasına büyük ümitler bağlamıştık. Bugün 1950 öncesini arar gibi oluyoruz. Çıkarılan kanunlarla adaletin bağımsızlığı, basın ve söz hürriyetleri, idarenin emniyet ve teminatı gibi demokrasinin büyük prensipleri ehemmiyetli şekilde yaralanmışlardır.

Bundan daha kötüsü, cari olan siyasi ef'al ve harekâtın esasen mevcut emniyetsizliği bir kat daha arttırmasıdır. Zaman zaman tatbiki düşünülen daha başka tedbirler de olabileceğini düşünüldükçe bedbaht oluyoruz. Hürriyete reva görülen her tehdit ve tazyik yüreklerimizi ağzımıza getiriyor, melûl ve mahzun ediyor bizi. Elimizde yapılacak birşey olmadığını gördükçe çaresiz müteveklil oluyoruz.

Bugünün dünden iyi olduğuna, yarının da bugünden daha güzel olabileceğine inanmadıkça huzur ve emniyet duymak mümkün değildir.

Fakat büsbütün ümitsiz olmamalıyız. Demokrasi kültür ve tenevvür ile kaimdir. İnkılâplarımız gibi genç demokrasimizi de kurtaracak yine aydınlarımızdır. Yalnız başına seçim, demokrasi demek değildir. Hak ve hürriyetlerile ve topyekûn müesseselerile mer'i bulunmadıkça demokrasi şekil ve söz olmaktan kurtulamaz.

Vazife görmenin zorluklarına rağmen, yapıcı zekâ ve hür fikre düşen yudur:

Memleket meselelerini ve rejim dâvalarımı her türlü endişe ve mülâhazaların üstünde telâkki edip, en objektif ve gayri şahsi ölçülere dayanmak suretile gerçek ve değişmez neticelere varmak!.

Hürfikir



«Adanada siyasi hayatımıza giren yeni gazeteniz gençliğin kıymetli bir sorumluluk tecrübesidir.

«Bütün ümitlerimiz gençlerimizin idealist kuvvetlerinde ve geniş kültür heveslerindedir.

«Demokrasi ile girdiğimiz yeni hayat tarzını iyi anlatmalarını ve bu hayatı cemiyetimize sevdirmelerini dilerim.

« Bütün yüreğimle gazetenizin muvaffakiyeti ile yakından ilgili olacağım.»

EDEN Türkiye'ye Geliyor

Bu ziyarete büyük ehemmiyet verilmektedir

Ankara 28 (a.a.) — Hariciye Vekâletinden bildirilmiştir :

Türkiye Hükümet,nin vaki dâvetine icabetle İngiltere Hariciye Vekili ve Başvekil yardımcısı Sir Anthony Eden, 16 Mart 1955 de başlayıp 19 Martta nihayete ermek üzere Ankaraya resmi bir ziyaret yapacaktır.



Mr. Eden

Başvekil Menderes Roma'ya Gidiyor

Menderes dün İstanbula gitti yarın Romaya hareket edecek

Ankara 28 (a.a.)— Reisicumhur Celâl Bayar, Başvekil Adnan Menderes ile birlikte saat 15, 15 te sivil hava alanına gelmiş ve İtalya'yı resmen ziyaret etmek üzere Roma'ya hareket edecek olan Başvekil uçakla İstanbul'a gidişinde uğurlamıştır.

Başvekil Adnan Menderes ile beraber Romay'a gidecek olan Hariciye Vekili Prof. Fuat Köprülü, Milli Müdafa Vekili Etem Menderes'le birlikte saat 15,30 da İstanbul'a hareket etmiş hava alanında vekiller, mebuslar, sivil ve askerî erkân tarafından geçirilmiştir.

Başvekil İstanbulda

İstanbul 28 (a.a.)— Başvekil Adnan Menderes, İtalyaya yapacağı seyahatte kendisine refakat edecek olan Hariciye Vekili Prof. Fuad Kokrüllü ve Milli Müdafa Vekili Etem Menderes le birlikte bugün saat 17,10 da uçakla İstanbula gelmiştir.

Başvekil ve beraberindekiler, Yeşilköy hava meydanında mebuslar, İstanbul



Vali ve Belediye Reis Vekili Prof. Gökay, Erkânı Harbiyei Umumiye Reisi Orgeral Nurettin Baransel, İstanbul Emniyet Müdürü Alâeddin Eriş, Cumhuriyet Baş müddeiumumisi Hicabi Dinç Partiler temsilcileri, Vilâyet ve Belediye Meclisi üyeleri, basın mensupları ile yakın dostları tarafından karşılanmıştır.

Aynı uçakla Başvekâlet Kalemi Mahsus Müdürü Muzaffer Ersü ve Başvekâlet Yaveri Üstteğmen Hayrettin Sümer de gelmişlerdir.

955 Yılının ilk NATO Tatbikatı

28 Şubatta yapılacak tatbikatta Türkiye ve İtalyaya temsili atom taarruzları yapılacak

Ankara 28 (a.a.) - M. M. Vekâleti Temsil bürosundan bildirildiğine göre: .....

Nato Güney Avrupa Müttefik Kuvvetlerinin 1955 senesi ilk tatbikatı, "Düe Trident 1" adı ile 28 Şubatta yapılacaktır.

Amerikan 6 ncı filosundan 20 birlik ve Kıbrıs üstüne bağlı Canocrra uçaklarının iştirak edeceği bu tatbikatta Türkiye ve İtalyadaki [illegible] taarruzlarında bulunacaktır.

Tatbikatı Koramiral Thomas S. Combis idare edecektir.

C.H.P. Ocak kongrelerinin ilki dün gece saat 19 da Denizlide yapıldı

Kongre çok hararetli geçti. Söz alan delegeler bilhassa mahallî ihtiyaçlar üzerinde durdular

Üç yıldanberi ilk defa yapılmakta olan D.P. kongreleri yanında, C. H. P. de normal kongrelerine başlamıştır. Dün ilk olarak Denizli ocağının kongresi çok büyük bir partili kitlesinin iştirakiyle yapılmıştır.

Kongrede, bilhassa kadın üyelerinin çokluğu dikkati çekmiştir. Kongreyi, başta İl Başkanı Turgut Yeğena olmak üzere, İdare Kurulu üyeleri Yılmaz Ateşoğlu, Abdurrahman Gül- (Devamı Sa.4, Sütun 6 da)

Başvekil Adnan Menderes'in muvafakatini geri almasile

Halkçı gazetesi mesulleri hakkındaki dâva sükut etti

Hüseyin Cahid'in affı için Cumhurbaşkanı Bayar'ın Anayasanın verdiği hakları kullanması muhtemel

Ankara 29 (Özel) - Başbakan Adnan Menderes'in Halkçı gazetesi aleyhine açmış olduğu dâvalara ait muvafakatlerini geri alması ve Halkçı gazetesi mesullerinin biri hariç diğerlerinin toptan kurtulması gazetenin başyazarı bulunan ve halen Şişli Çocuk hastahanesinde 26 ay 20 günlük mahkûmiyetini doldurmak için yatmakta olan Hüseyin Cahit Yalçın meselesini yeniden ortaya atmış bulunmaktadır.

Şehrimizdeki hukukçular, basın mensupları ve siyasî şahsiyetler Halkçı mesullerinin kurtulmasından sonra Hüseyin Cahit Yalçının da tahliyesi için yeni bir formül bulunacağını kuvvetle muhtemel görmektedirler. Hüseyin Cahit Halçının tahliyesi için Cumhurbaşkanının Anayasa ile kendisine tanınan bir hakkı kullanmak suretiyle veya kesilmiş bulunan kararın tashihi cihetine gidilmek suretiyle kurtulacağını beyan edenler vardır.

Bilindiği gibi Hüseyin Cahit Yalçının mahkûmiyeti

(Devamı Sa. 4 Sü. 7 de)



Hatay — Seyhan güreş karşılaşmaları bu akşam güreş ihtisas kulübü salonunda yapılacaktır.

Hatay güreşçileri dün akşam şehrimize gelmişlerdir.

Resim İsmet Atlının rakibini hırpalayışını göstermektedir.

Rüşvet alma sanıklısı polislerin duruşması

Polis Reşat'ın tahliye isteği mahkemece kabul edilmedi

Hafta tatili kanununa muhalefet eden bir bakkaldan 40 lira rüşvet aldıkları iddiasiyle haklarında zabıt tutularak mahkemeye verilen Başlarbaşı Polis Karakolu Komseri İlyas ve polis memurlarından Musa Dinç ile Reşat Dinçer hakkındaki dâvanın duruşmasına şehrimiz Ağır Ceza Mahkemesinde dün de devam edilmiştir.

Bundan evvelki duruşmada Komser İlyas ve polis memuru Musanın tahliye talebini kabul eden mahkeme heyeti, dün Reşat Dinçer tarafından yapılan tahliye talebini reddetmiş ve hazırlık dosyasının incelenmesi için duruşmayı başka bir güne bırakmıştır.

Refiklerimize Teşekkür

Gazetemizin neşir hayatına girişi münasebetiyle, çıkışımızı haber veren ve bize başarı temennisinde bulunan "Vatandaş,, " Türksözü „ ve "Yeniadana„ refiklerimize candan teşekkür eder, bilmukabele muvaffakiyetler dileriz.

Belediye Meclisi Toplanıyor

Bazı mahalleler Muhtarlık haline getirilecek

Öğrendiğimize göre Belediye Meclisi 1 Şubat Salı günü saat 16 dan itibaren toplanarak çalışmalarına başlıyacaktır.

Belediye Meclisinin Salı günü yapacağı ilk toplantısında, Belediyenin 1955 yılı gelir ve gider bütçesi ile Cumhuriyet, Güneşli ve Yamaçlı mahallelerinin ayrı ayrı birer muhtarlık haline getirilmesi hakkındaki iki mühim madde de müzakere edilecektir.



Son senelerin kadın şapka modelleri bundan 30 yıl evvelinin modellerini andırmaktadır.

Resim: Pariste moda olan bir şapkayı göstermektedir.

Üniversitede kayıtlar

İstanbul 28 (a.a.) — İstanbul Üniversitesinin şube ve okullarına öğrenci adayı kayıtları 1 şubat 955 salı günü başlıyacak, 15 şubat 955 salı günü saat 17 de sona erecektir.

Körün Taşı

Ayni hikâye

NİÇİN hiç konuşmazlar, diye sızlanıp duranların gözleri aydın ola.. İşte nihayet bir tanesi konuştu..

Gelmiş kürsüye:

— Efendim, demiş Maarif Vekili şarkıdır, filânlar ise garplıdır..

— Hele hele, demişler. Bu ne biçim kelâm?. Şark garp yoktur; bütün bir vatan vardır..

Bu defa kırdığı potu düzeltmek istemiş:

— Hayır, ben onu demek istememiştim .. Yani; Doğulu batılı diyecektim...

Hoppalaaa!.. Hani bir hikâye vardı ya..

— Eyvah!. Deli kız kuyunun içine etti, demişler..

Deli kız:

— A demiş, Vallahi içine etmedim; kenarına ettim, içine ittim...

Cenap ÇETİNEL

Sarayda Harp

Yazı ailemizden Halis Koyutürk'ün (Walter Roel) den tercüme etmiş olduğu (SARAYDA HARP) isimli roman tefrikamızı 2.ci sahifede bulacaksınız.

Ek 35. Bugün, 9 Nisan 1956



Pazartesi
9
NİSAN 1956

Sahibi: NİHAT ORAL
İdare : Çukurak. Caddesi Adana no. 112/114
Telefon: 2134
Tel adresi: "BUGÜN"
SAYI: 4404
Kuruluş tarihi 15/8/1940
FİATI 15 KURUŞTUR

BUGÜN

SİYASİ, İKTİSADİ, İÇTİMAİ MÜSTAKİL GÜNLÜK GAZETE

ABONE ŞARTLARIMIZ

İÇERİDE		DIŞARDA
12,50	3 Aylık	35
22,50	6 Aylık	30
45,00	Yıllık	90

Cumhurreisi Bayar ve Başvekilin hazır bulundukları muhteşem törenle

BARAJ VE HİDRO ELEKTRİK İŞLETMEYE AÇILDI

Cumhurreisi Bayar iftitah kitabını tefrik ederken

Çukurovaya yepyeni bir hayat temin edecek olan Hidro- elektrik santralının görünüşü

Başvekil Menderes Halka hitap ederken

Adanalılar dün bu iki muazzam eser dolayısiyle hakikî ve heyecanlı bir bayram yaptılar

Ayrıca hususî sektöre âit iki fabrikanın da açılış töreni yapıldı

Memleket iktisadiyatının hakim 16.16 da Adana'ya muvasalat etmiş bulunmaktadır. Cumhurreisi Bayar ve Başvekil Adnan Menderes ile beraberlerindeki Devlet Vekili Emin Kalafat, Devlet Vekili Cemil Bengü, Adliye Vekili Hilmiyin Avni Göktürk, Hariciye Vekili Prof. Fuad Köprülü, Maliye Vekili Nedim Ökmen, Sağlık ve İçtimai Muavenet vekili Dr. Naha Körez, İşletmeler Vekili Samed Ağaoğlu, ve 300 mebus ile Başvekâlet erkânı, müşavirleri, vekâletler tetkik gezileri ile Amerikan iktisadî yardım heyeti müşaviri Danış Kopar ve bazı ihtisadî devlet teşekkülleri umum müdür

Ek 36. Hürmillet, 25 Mayıs 1956

14 Haziran 1956

İMTİYAZ SAHİBİ
RAMAZAN GÜLEÇ

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
AVUKAT CELÂL TEKİNER

İdarehane ve basıldığı yer Güney Matbaası - Adana

Hürmillet

Millet yoludur, Hak yoludur, Tuttuğumuz yol!
Ey hak yaşa, Ey sevgili millet yaşa, varol!

Devlet Nüshası

25 Mayıs 1956
Cuma

Yıl : 1 Sayı : 1
Fiatı : 15 Kuruştur

SİYASİ HAFTALIK GAZETE
Yazılan yazılar neşredilsin edilmesin iade edilmez

Gazetemiz ve maksadı

Bir Gazete niçin çıkar?
Çünki fikrin bombaları
Demir Perdeleri yıkar.

Bir Gazete neden gerek?
Çünki tenkit bu sahada
Pençe salar Kükriyerek.

Bir gazete niye yazar?
Çünki sükût etse zulüm
Deli devler gibi azar.

Bir Gazete ne demektir?
Icabında saç tıraşı
Ve hapishane demektir.

Bir gazete neye yarar?
Makineli tüfek gibi
Zulüm oymağını tarar.

Akıbeti hayır ola,
Bu "Hürmillet„ Gazetesi
Bu Maksatla çıktı yola.

Avukat Celâl Tekiner

İlk söz

Yeşil cenubun sınai ve ticari merkezi olan güzel Adana'mız, aynı zamanda bu bölgenin fikir faaliyetinin karargâhı halindedir. Geniş bir münevver zümresine ve okuyucu kitlesine sahip böyle bir şehirde ve mükemmel imkânlara sahip büyük gazeteler yanın da neşir hayatına girmenin güçlüklerini bile bile okuyucu karşına çıkmış bulunuyoruz.

Herkesçe bilinen bir hakikattir ki bir gazetenin efkârı umumiyenin temsilciliğini yapması ve daima amenin emrinde bulunması, yegâne haysiyet şartıdır. Bazı gazetelerimiz sahiplerinin şahsi politika vasıtası olmaktan başka bir mana ifade etmemekte bazıları ise partizan görüşün hududu dışına çıkamamaktadırlar. Bu acı hal karşısındır hacmi küçükde olsa ve hatta haftada bir kere çıkabilmek imkânına da sahip bulunsa tarafsız bir gazetenin yapa bileceği hizmetler bulunduğuna inanıyoruz.

İşte bu inanç bizi güçlüklere katlanmaya ve neşir hayatına girmemize amil olmuştur.

Hakka hizmet etmenin zevki yegâne kazancımızdır.

Hürmillet.

Hürmilletten sesler

Acaba

14 Mayıs seçiminin, diktatörlük rejiminin yıkılmasiyle sona ermesi üzerine, resmi dairelerde bir resim kaldırma ameliyesi yapılmıştı. Bundan bir müddet öncede Tophanedeki yeni yolcu salonunun deniz cephesine çakılmış olan Bu ESER TÜRKİYE CUMURİYETİNİN İKİNCİ REİSİ CUMHURU İSMET İNÖNÜ DEVRİNDE YAPILMIŞTIR, tarzında bir cümleyi ihtiva eden mermer levha yerinden söküldü.

Bağdat'tan geri döndürülen bu yanlış hesaplar karşısında insan bir defa'acaba demekten kendini alamıyor.

Evet, acaba

Bekliyelim. Bu günkü yanlış hesaplarında Bağdat'lardan, Basralardan geri döndükleri günleri göreceğiz.

C. M. Partisinde Hummalı Faaliyet

Genel Başkan Osman Bölükbaşı ve arkadaşları Konya-Çankırı mitinginde birer konuşma yaptılar

Önümüzdeki Pazar Zonguldakta ve haziranın ilk haftası egede mitingler tertip edeceklerdir



C.M.P. Genel Bşk. O. Bölükbaşı son konuşmalarından birini yaparken

C.M.P. nin Konya'da 20.5.956 Pazar günü tertip etmiş olduğu büyük mitinge şehrimiz C.M.P. lilerden bir grup iştirak etmiştir.

Ankara, Kırşehir, Yozgat Kayseri, Niğde, Adana, Eskişehir, Afyon ve Bursa heyetlerinin katıldığı bu büyük miting saat 14 de Konya Vilâyet Idare Heyeti Başkanı Avukat Galip Bilgenin konuşması ile açılmış, bunu takiben C.M.P. Genel Sekreteri Abdurrahman Boyacıgiller Kırşehir Mebusu Mehmet Mahmutoğlu Genel Kurul Üyelerinden Avukat Seyfi Öztürk'ün heyecanlı birer konuşmaları takip etmiştir.

Bu konuşmalardan sonra halkın tezahüratı arasında kürsüye Genel Başkan Sayın Osman Bölükbaşı gelerek günün iç olaylarını belirten ve sık sık tezahüratla karşılaşan uzun bir konuşma yapmıştır.

Bölükbaşı bu konuşmasında bilhassa Anayasa ve Hakimler mevzuuna temas ederek bunları muhalefette iken söz verdiği hal de iktidara geleli 6 yıl olmasına rağmen yapmayan D.P. İktidarından şikâyetçi olduğunu söylemiştir. Muazzam bir halk kitlesinin takip ettiği bu mitingin sonunda Bölükbaşı suç işlemediğine dair ibra aldıktan sonra omuzlar üzerinde parti binasına götürülmüştür.

Akşam saat 20 de Konya Vilâyet İdare heyetiuin misafirler şerefine vermiş olduğu büyük ziyafet de neşeli bir hava içerisinde ve tatlı sohbetlerle geçmiştir.

Adana heyeti ziyafeti müteakip şehrimize dönmüşlerdir.

Buddan sonra C.M.P. tertip ettiği büyük mitinglerden ikincisi Çankırıda yapıldı. Saat 9 da Genel Başkan Osman Bölükbaşı olduğu halde otomobillerle Çankırıya hareket eden C.M.P. liler yol boyunca otobüs ve oto-

(Devamı 4 üncü sahifede)

C. H. P. Kurultayı Sona Erdi

İsmet İnönü genel başkanlığa Gülek genel sekreterliğe seçildi



C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönü

C. H. P. Meclis gurubu bir toplantı yaptı ve gayet uzun bir rapor hazırladı. Raporda 6 senelik siyasi hayatları ve 954 seçim'nin kaybedilmesi sebebi izah edilmektedir. Kurultayda yapılan Genel Başkanlık seçimlerinde reye 1021 kişi iştirak etmiş İnönü 1020 reyle Genel Başkanlığa seçilmiştir. 1 rey de Şemsettin Günaltaya çıkmıştır.

Bu reyin İsmet İnönü tarafından verildiği anlaşılmıştır.

Genel Sekreterlik seçimlerine 972 iştirak olmuş, Gülek 880 rey boş 17 Nüvit Yetkin, Faik Ahmet Barutçu 2 Cafer Tüzel, Ismail Rüştü Aksal Nihat Erim Halil Sezai Erkut birer rey almışlardır. Bir rey de iptal edilmiştir.

C.M.P. İl başkanının beyanatı

Gazetemizin çıkışı münasebetiyle C.M.P. Vilayet idare heyeti başkanı Sadettin Tokbey'in temennileri...

Tarafsız basına karşı iktidarın takındığı tavır ve aldığı sert tedbirler muvacehesinde büyük bir medeni cesaretle neşriyat sahasına atıldığınızdan ıdolayı hepiniz bahtiyarsınız..

Hakikatleri mübafaa ve haksızlıkla mücadele şiarınız olmalıdır. Bu günkü şartlar altında bilhassa muhalefetin sesini duyurmak hakikaten müşkildir. Azminizin bu müşkülatı yeneceğine inanıyorum.

Her cemiyette olduğu gibi bilhassa demokrasi mücadelesini ve tekamülünü yapmakta olan bir cemiyette gazete çok ehemmiyet ve hususiyet arzetmektedir.

Bu sahada hakiki havadisleri ve tarafsız fikirleri gazetenizde bulmak zovk olacaktır.

Gazetecilik anlayışınızın ve gazetenizin ömrünün devamlı olmasını temenni eder muvaffakiyetler dilerim.



Reisicumhurumuz Celâl Bayar

Reisicumhurumuz ile İran Şah ve Kraliçesi Yalovaya gittiler

Dost İran hükümdarı Şah Rıza Pehlevi ve Kraliçe Sureyya yurdumuzu şereflendirdiler. Misafirler Reisicumhurumuz tarafından kabul edildi ve şerefine bir geçit resmi yapıldı, misafirlerimize bazı tesislerimiz gösterildi.

İran Şehin Şahı ve İmparatoriçesi ile Cumhurbaşkanımız Celâl Bayar beraberindeki zevatla Savarona gemisile Yalovaya gitmişler ve merasimle karşılanmışlardır.

Misafirler ve Celal Bayar Deniz yolu ile Mudanyaya oradan da Bursaya geçeceklerdir.

Hak Kapısı :

Buradayım Sayın Menderes

Geçen gün Meclis kürsüsünden «pahalılık nerede» Diye beni sormuşunuz. Ben buradayım sayın başbakanım. Milyonlarca vatandaşın sürüklediği ve sürüklendiği hayatın içinde, realitenin ta göbeğindeyim. Her kes beni konuşur, her gazete beni yazar. Benizlerdeki sarılık, gözlerdeki fersizlik benim eserimdir. Esnafı şaşırtan, memuru düşündüren ve halkı kan ağlatan benim hükmümdür. Maaşlarınızı bile 2800 liraya ben ayarladım.

Siz istediğiniz kadar beni tanımamazlıktan, görmemezlikten geliniz. Her etikette sırıtan benim zalim yüzümdür. Fatura oyunları

Devamı 4 cü sahifede

Ek 37. Bugün, 28 Ekim 1957

PAZARTESİ
28
EKİM - 1957
Sayı: 4065
FİYATI 15 KURUŞTUR

Sahibi: NİHAT ORAL
İdare: Çakmak Caddesi
Adana No: 112 - 114
Telefon: 2184
Tel Adresi: "BUGÜN"
Kuruluş Ta: 15/3/1940

BUGÜN

Siyasi, İktisadi, İçtimai Müstakil Günlük Gazete

Devlet Matbaası

Ankara — Muhtelif memleketlerden yurdumuza göz edarek Türk tabiiyetine girmek isteyenlerden 2336 göçmenin bu hususdaki müracaatları kabul edilmiştir.

D. PARTİ ÜÇÜNCÜ DEFA İKTİDARI KAZANDI

Türk Milleti dünya milletleri karşısında bir imtihan daha verdi

Hadisesiz geçen dünkü umumî seçimi ekseriyetle D.P. kazandı

Vilâyetimizde kati netice bugün belli olacak

Milletimiz dün de büyük seçim olgunluğuyla Dünya Milletleri huzurunda imtihan daha vermiş, dürüst ve hâdisesiz bir seçim daha yapmıştır.

Bütün Türkiye seçimlere katılmasının tesbit edilmiş olduğu şekilde saat 8 de başlanmış, gizli oy, açık tasnif esasına göre yapılan seçimin neticesi mümkün olan süratle radyoya bildirilmiş ve gerisinde Seçim Kurulu da neticeyi hoparlörle halka ilan etmiştir.

Şehrimizde kayde değer bir hâdise olmamıştır. Ancak seçimi dışarıdan alınarak incelenmiştir.

Seçimde iştirak nisbeti katî olarak 60-70 arasındadır. Bazı semtlerde, Karşıyaka'da yüzde doksanın üstüne çıkmıştır.

Vilâyetimizde seçimin katî neticesi ancak bugün belli olacaktır.

Dünkü seçimlere bilhassa kadınlar daha fazla iştirak etmiştir. İlçelerde, katî netice bir hâdise gelmemiştir. Tasnif sonuçları bugün İl Seçim Kurulunca çıkmış olacaktır.



Resimde, Kahramanın ordusuna mensup bir kıta bir geçit töreninde görülüyor

Cumhuriyet bayramı şenlikleri başlıyor

Büyük bayramımızın 34 üncü yıldönümü şenlikleri bugün saat 13 de top atımıyle ilân edilecek, merasim yarın yapılacak

Cumhuriyet Bayramımızın 34 üncü yıldönümü şenlikleri bugün saat 13 de top atımıyle ilân edilecektir. Ulu önderimiz büyük kurtarıcı Atatürk'ün kurduğu Türk milletine büyük armağanı olan Cumhuriyetimizin kuruluşunun bu yıl da anlamlı bir şekilde kutlulanma için her türlü hazırlıklar yapılmış ve bu hazırlıklar ikmal edilmiştir.

Türkiye Turizm Komitesinin bu mutlu günümüzün teşkili için hazırlanmış olduğu programı aynen bugünkü radyomuz bu yıl da şöyle neşriyatta bulunacaktır:

1— Saat 13.00 de atılacak top atımıyle bayram başlıyacaktır.

(Devamı Sa. 2 Sü. 6 da)

D. Parti Büyük bir ekseriyetle seçimi kazanmış bulunuyor

İzmir, İstanbul, Bursa gibi büyük şehirler ve Batı Anadolu kamilen D. P. ye rey verdiler

Dün yapılan Mebus seçiminin neticesi Ankara, İstanbul ve İzmir radyolarıyle her yarım saatte bir ilân edilmiştir. Buna göre D.P. nin katî olarak kazandığı bildirilen vilayetler şunlardır.

İstanbul, İzmir, Sakarya, Kocaeli, Isparta, Antalya, Adıyaman, Çorum, Eskişehir, Bolu, Kastamonu, Afyon Bilecik, Kayseri, Niğde, Artvin, Antakya, Aydın, Manisa, Tekirdağ, Edirne Erzurum, Çanakkale, Kırklareli, Denizli, Muğla, Yozgat, Çorum, Trabzon, Konya, Amasya, Ağrı, Rize, Samsun.

C.H.P. nun Kazandığı Yerler

Urfa, Mardin, Kars, Sivas, Ankara, Tokat, Rize, Tuncell, Çankırı, Giresun, Maraş, Niğde

(Devamı Sa. 4 Sü 5 de)

Bakanlar kurulu toplandı

Cumhurreisimizin de hazır bulunduğu toplantı 13 e kadar devam etti

Ankara 27 (Özel muhabirimizden telefonla) — Şehrimizdeki Bakanlar bugün Başvekâlette toplanmışlardır.

Toplantıya bir müddet sonra Cumhurbaşkanı Bayar da katılmışmış ve toplantı saat 13 e kadar devam etmiştir.

Başbakan Kurulunun öğleden sonra da toplandığı haber verilmektedir.

Mısır - Fransız görüşmeleri

Kahire 27 (a. a.) — Cenevrede Mısır - Fransa müzakerelerine katılmış olan ticaret heyeti bu sabah Kahireye dönmüştür. Heyet üyeleri müzakerelerin geçici olarak durdurulduğunu, Fransa hükümeti buhranından sonra devam edileceğini bildirmişlerdir.

Bir çocuğun Başı ezildi

Merkezin Kübaş köyünde dün feci bir trafik kazası olmuştur. 1. Dal adında 12 yaşındaki çocuk dayısının traktörüne binmiştir. Traktörün arka kısmında oturan İbrahim, muvazenesini kaybederek yere düşmüş ve başı ezilmek suretiyle ölmüştür.

Esrarengiz bir hâdise

Lombardiya'da ölların üzeri örümcek ağları gibi ince ağlarla örülmektedir.

Roma 27 (a. a.) — Bir kaç gündenber Lombardiyanın Mürtra bölgesinde esrarengiz bir olay kendini göstermeye başlamıştır. Gece ölür ölmez çayırlardaki ölların üzeri örümcek ağı biçiminde çok ince yosunumsu bir madde ile kaplanmaktadır. Civardan geçenler otomobil farlarının ışığında bu ağları toplamaya çalışmaktadırlar, fakat bu olayın sebebi bir türlü anlaşılamamaktadır. Bazıları civardan geçen yüksek gerilimli elektrik akımının buna sebep olduğu kanaatindedirler. Fakat bu ağların hattı geçmiyen başka rakımdan elektrik çayırlarda da görülüdüğü ispatlanmış bulunmaktadır. Radyoaktivite tesirleri üzerinde duranlar olmakla beraber, henüz tatmin edici bir izah şekli bulunamamıştır.

Hatıfkarda olduğu üzere geçenlerde Amerikanın bir bölgesinde de buna benzer aynı olay görülmüştü.

Kuzey Kore Birlikleri takviye ediliyor

Seul 27 (a. a.) — Güney Kore nüfuzlu vekâleti tarafından bugün yayınlanan bir rapora göre, Kuzey Kore kara kuvvetleri takviye edilmiş ve sahalarından evvel 280.000 asker olarak teşekkül eden bu kuvvet bugün, 392.000 e yükselmiştir.

Raporda ayrıca 24 yeni hava meydanının inşa edildiği ve hava kuvvetlerinin 211 uçaktan mürekkep iken bugün 770 uçağın bu kuvvetlere sahil olduğu bildirilmektedir.

Batı Almanya fuarlarına iştirak edeceğiz

İstanbul — Batı Almanyadan Türkiye Ticaret Odaları Birliğine gönderilen bir yazıda, önümüzdeki aylar içinde Almanyada açılacak olan milletlerarası fuarlarda Türk mallarının teşhir ve satışı için 800.000 maritik bir kontenjan ayrılmış olduğu bildirilmektedir. Durum Türkiye Odalar Birliğinden Şehrimiz Ticaret Odasına bildirilmiştir.

Mekke radyosu Mısır basınına cevap verdi

Kral Suudun Türkiye - Suriye hâdisesinde arabuluculuk teşebbüsünü, Mısır basınını sinirlendirmişti Bunun üzerine Mekke radyosu cevap verdi

Beyrut 27 (a. a.) — Mısır'da gazetelerinde Kral Suuda karşı bir kampanya açılmış bulunmaktadır.

Gazeteler, resmi bir ağızdan Suudi Arabistan Krahının Amerikan Ajansı diye vasıflandırılan bir beyanatından bazı parçalar alınmasını Kral Suud için "çok hâlü bir durum yaratacaktır" demiştir.

Mısır basınının bu kampanyasına karşılık Mekke radyosu Mısır aleyhine şiddetli bir tekzip neşriyatına girişmiştir. Gazete Kral Suudun 23 Ekim tarihli bir makalesini neşretmiştir.

Devamı S. 2 Sü. 5 de)

Cumhurreisi ileBaşvekil reylerini kullandılar

Ankara 28 (Özel muhabirimizden telefonla) — Cumhurreisi Celâl Bayar ile Başbakan Adnan Menderes bugün öğleden sonra saat 13,14 dolaylarında reylerini kullandılar.

Cumhurbaşkanı ve Başbakan oğlodan sonra sandık başlarına geldiler. Bayar kahverengi bir elbise

(Devamı Sa.4 Sü. 5de)

Türkiye- Suriye arasında arabuluculuk meselesi

Suriye Başvekiline atfedilen bir beyanat resmen yalanlandı

Şam 27 (a.a.) — Suudi Arabistan Kralının Suriye ile Türkiye arasında arabuluculuk teklifini geri aldığına dair Suriye Başvekili Sabri Essali tarafından basına hiçbir beyanatta bulunulmamış olduğu resmi bir Suriye kaynağından bildirilmiştir.

Karikatör D. Yesilçimen İzmir'de yakalandı

İzmir C. Savcılığından dün akşam gelen bir telde Yeşilçimenin yakalandığı bildirildi

Dün İzmir C. Müddeiumumiliğinden gelen bir telde, Duran Yeşilçimen adındaki bir şahsın hali şüpheli görülerek memleketine alınmış ve sahsın olup olmadığının bildirilmesini istemiştir.

Şehrimiz C. Savcılığı, İzmir savcılığına çektiği cevabi telde, bu kimsenin kaatil sıfatıyla aranan tehlikeli bir sabıkalı olduğunu bildirmiştir.

Tabanca ile eniştesini öldürtüp sonra firar eden ve bir daha ele geçirilemiyen Karikatör Duran Yeşilçimen, bu suretle İzmirin bir kazabasında ele geçmiş ve tevkif olunmuştur.



Fotoğrafçılığın en büyük sanatı tabi pozları tesbitidir. Bunun yanısıra objektif önünde poz vermekte olduğuca güç bir hususiyet isteyen güç bir meseledir.

İsrail kabinesi tc plantısı

Kudüs (İsrail) 27 (a. a.) — Dışişleri Vekili Bayan Golda

(Devamı Sa. 4 Sü. 6 da)

Ek 38. Yeni Adana, 28 Ekim 1957



Ek 39. Doğruyol, 22 Mart 1959

Devlet Nüshası

PAZAR 22 MART 1959

Sayısı 20 Kuruş
Yıllığı 1.000 Kr.
Basıldığı Yer
ZEMİN Matbaası

Sahip ve Mes'ul Müdürü
BAHRİ MEZARCI
İdare Yeri
Döşeme Mahallesi
138 Sokak No. 20
ADANA

3 Kasım 1959

DOĞRUYOL

NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE

Operatör
Dr. Cevdet Canver
Cerrahi Hastalıklar Mütehassısı
Telefon : 2655 Ev : 3724
Adres : Sümerbank Karşısı No. 80

Yıl : 1 — Pazar Günleri Çıkar Tarafsız Siyasî Gazete — Sayı : 1

Ziraî Vergiler Kanun Tasarısı ikmâl olundu

Havadis mi !?

Salih ÇERÇİ

Zaman zaman muhtelif yerlerden aldığımız gazete havadisleri arasında - nezaket ziyaretlerinden - bahisler var.

Hani meşhurdur: Köpek adamı ısırırsa, bir şey değil. Ama adam köpeği ısırırsa havadistir, derler. Yâni havadis az bulunur olmak lâzım.

Bu ölçüye göre; Parti İdare heyetlerinin birbirini ziyaret etmeleri az bulunur vakialar olmalıki, haber olmak ehemmiyetini kazanıyor ve gazetelerin havadis sütunlarını dolduruyor. Nitekim C.K.M.P. nin yeni seçilen D.P. İl İdare heyetine yaptığı tebrik ve tevfik babındaki nezaket ziyaretini gazeteler umumiyetle birinci sayfalarında verdiler.

Oysaki bu hareketin teamülden olması ve dolayısile havadis karekterini taşımamaları icab ederdi. Fakat maalesef realite bu değildir. Politikanın alt kademelerinden üst kademelerine kadar her basamağındaki bütün politikacılar birbirlerine, düşman değilse bile, rakib olarak yan yan bakmaktadırlar. Hele bazı yerlerde bunun tehlikeli ve çirkin bir hal aldığını da teessüfle müşahede ettiğimiz vardır.

1956 Martında arabamla Bolu dağından geçiyordum. Yol ortasındaki köyün dönemeçinde araba arıza yaptı. Hertaraf buz, kar içinde. Yol açan bir traktör bizi çekip hemen 50 metre ilerdeki bir kahve ocağının önüne bıraktı. Kahvehaneden, işden anlıyan birini aradım. Yandaki ocağa salı verdiler. Ona

(Devamı 3 ncü sahifede)

Kazançları 3500 den az olan çiftçilerden vergi alınmıyacak

Tasarı bu devre içinde görüşülecek

Ankara - Zirai kazançlardan vergi alınması hususunda ilgili Vekâlette hazırlanmakta olan kanun tasarısı ikmal edilmiştir.

Meclisin bu devresinde kanunlaşacak tasarıda yıllık, kazançları 3500 liradan aşağı olan köylü çiftçilerin vergiden muaf tutulmaları kabul edilmiştir. Kazancın tesbitinde işletmenin geliştiği ve yıllık satış tutarı esas olarak alınmıştır.

Vergi emniyetini sağlamak amaciyle, ihtiyar heyetleri Ekim sayım kayıtlarını tutacaklardır. Çiftçilerimize azami kolaylığı sağlıyacak olan tasarıda yer alan en önemli hükümler şunlardır:

1 — Yıllık satışlarının tutarı 220 bin lirayı aşan büyük çiftçiler kazançlarının «bilanço» hesabına göre tutacaklardır.

2 — Kazançları 100 - 220 bin lira arasında olanlar «zirai işletme defteri» tutacaklardır.

3 — 100 bin liradan az satış yapanlar ise «Masraf emsali» esasına göre yarı götürü şekilde tesbit edileceklerdir.

Et yemez beş İngiliz İstanbul'da

«Et yemez» beş İngiliz genci, küçük bir kamyonetle İngiltereden İstanbula gelmişlerdir. 25 yaşlarında bulunan gençlerden L. Hoyle gazetecilerin suallerine cevaben : «— Biz sadece sebze ve nebati maddeleri yeriz. Çünkü et yemenin insan ömrünü kısalttığına inanıyoruz. İlk çağ insanları tabiatın kaidelerine uyarak tabii gıdalar yerlerdi, dolayısiyle hepsi uzun ömürlü idi» demişlerdi. Hindistanda yaşayan sadece sebze yiyen hiç hastalık yüzü görmeyen ve çok yaşayan Hunza kabilesini ziyaret etmek üzere Hindistana gitmekte olan gençler, İngilterede «Et Yemezler» cemiyetinin yarım milyon üyesi bulunduğunu söylemişlerdir.

Sanat Okulu mezunları yedek subay olabilecekler

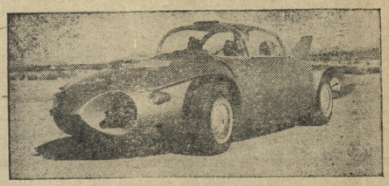
Milli Savunma Bakanlığı tarafından hazırlanan Yedeksubay Kanununda sanat Okullariyle köy Enstitüsü mezunlarının uzman çavuş olacakları yer almış bulunmaktadır.

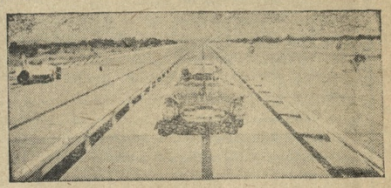
Dün bu konuda İzmirde Türkiye Kız ve Erkek Sanat Okulları Cemiyeti Başkanının yapmış olduğu basın toplantısından sonra ilgililer sanat okulları ve köy eustitüsü mezunlarının da teste girmeye ve testte muvaffak oldukları takdirde yedeksubay olabileceklerini kabul etmiş ve tasarının bununla ilgili maddesini değiştirmiştir.

Toros ekspresi işlemiyor

Diyarbakır — Irak ihtilâlinin çıktığı gündenberi

(Devamı 3 ncü sahifede)





Birleşik Amerika Otomobil Sanayii Gaz türbin motoru ile çalışacak otomobil imaline çalışmaktadır. Resimde bu tip otomabillerden biri görülmektedir.

Avam Kamarası Kıbrıs Anlaşmasını Tastik etti

Londra — Avam Kamarası Kıbrıs ile ilgili Londra anlaşmalarının müzakeresini dün gece yarısından sonra bitirmiş ve anlaşmayı tasdik etmiştir.

BANA KALIRSA

Çıkmaktaki Gayemiz

Yazan : Bahri MEZARCI

Gazetenin gayesini belirtmeden önce böyle bir teşebbüsümü destekliyen büyüklerime, samimi dost ve arkadaşlarıma teşekkür etmeyi bir vazife bilirim.

DOĞRUYOL gazetesinin amacı: adından da anlaşılacağı gibi, kendi gücü ve kendi kudreti dahilinde efkarı umumiyeyo doğru yolu göstermek ve bitaraf olarak hadiseleri müşahede ederek aksettirmektir. Gazetemiz birtaraflığını asla kaybetmiyeceği gibi, yıkıcı tenkitlere de sütunların da yer vermiyecektir. Bu itibarla DOĞRUYOL her sınıf ve her partiye mensup olan arkadaşların dili, kulağı ve gözü olacaktır. Hadiselerin en doğrusunu ve en bitaraf ifadesini bu gazetede bulacaksınız.

Gazetemiz okuyucularına elinden geldiği kadar, her mevzuda yazılar sunacaktır. Göreceğimiz alakaya göre, haftada bir gün çıkardığımız DOĞRUYOL gazetesini günlük bir gazete haline sokabilmek için elimizden gelen her türlü fedakârlığı yapacağımızıda kıymetli okuyucularımıza müjdelerken sonsuz sevinç de huzur duyduğumuzda belirtmek isteriz. Daima hislerimizle değil akıl ve mantığın bize verdiği cesaret çerçevesi içerisinde çalışarak millet ve memleket menfaatlerini yükseltme gayesi ile umuma hitab etmek için çıkıyoruz.

1960-SC-22

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: İbrahim BOZKURT	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Yüksek Lisans	
Üniversite	Erzincan Üniversitesi
Enstitü Adı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilgiler Ana Bili Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Doktora	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1. **2.**	